

13-14 p. 18
V. 39

R
**RATIONALE IVRIS
PONTIFICII,**

Quinque Libris distinctum.

AUCTORE

IO. BAPTISTA VIVIANO VRBINATE

Presbytero, & Iuris Conf. Romano.

OPVS, IN QVO OMNIVM, QVÆ A SVMMIS

Pontificibus constituta sunt in Libris Decretalium, Sexti, Clementinarum, &
Extravagantium, vna & fundamentalis Ratio redditur, ac proinde tam
in Theoria quam Praxi versantibus non modo utile,
sed & necessarium.

INDICIBVS TITVLORVM, RERVM, VERBORVMQVE

Generali locupletissimo annexis.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D.

D. SCIPIONEM BVRGHESIVM S.R.E. CARD.

Summum Pœnitentiarium, &c.

COLONIE AGRIPPINÆ

Ex Officina Cholniana, Sumptibus Petri Cholini.

ANNO M. DC. XXIIIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

IMPRIMATUR, SI VIDEBITUR REVE-
rendissimo P. M. Sac. Pal. Apost. Caesar. Fidelis Vicefg.

EX COMMISSIONE REVERENDISSIMI P. M. SAC.

Pal. Apost. Fr. Ludovici Ystella. Ego Nicolaus Cassianus vidi hunc primum librum Rationalis Pontificii Iuris admodum. R. & Excell. D. Joannu Baptistae Viuiani, in quo omnium, qua in textu continentur, rationem reddis, nec aliquid absque textu & ratione dicit, veluti glossas faciens: qua cum nihil contra bonos mores, aut sanctam Religionem contineant, satis proficuum fore censeo, si imprimantur; Et me subscripsi hac die 6. Augusti 1611.

Idem Nicolaus Manu propria.

IMPRIMATUR Fr. THOMAS PALLAVICINVS BONON. MA-
gister, & Reverendissimi P. Fr. Ludovici Ystella Sacri Pal. Apostolici Socii Ordinis Prædicatorum.

ILLV

ILLVSTR. MO AC REVER. MO D.

D. SCIPIONI BVRGHESIO

S. R. E. CARD. AMPLISS.

IOANNES BAPTISTA VIVIANVS F.

RATIONABILE viget, apud Scriptores, institutum in editione librorum, eos alicui dicere, qui & primariae sit auctoritatis, & rebus ibi tractatis delectetur. Sic enim fit, ut calumniatores minus detrahere audeant, & ei, cui exhibentur, gratiores existant. Quorum vestigia secutus, mei Rationalis Iuris Pontificij primum librum typis mandatum, Tibi Illustrissimo Principi, iure, ac merito, offero. Qui non solum Sanctissimi D. N. Pauli V. Pont. Opt. Max. dignissimus nepos existis; verum etiam amplissima Cardinalatus dignitate, Vrbi, Orbique praefulges; & in Constitutionibus Apostolicis, de quibus totus huius libri sermo est, eius eruditionis, ut cum praecleara nominis tui gloria, & Summi Poenitentiarj fungaris officio, & aliis grauioribus Ecclesiae negotiis maxima cum prudentia praesidis. Rogo igitur, ut ea humanitate, qua, in sublimi honoris fastigio positus, omnibus ad Amplitudinem Tuam confluentibus Te benignissimum praebes; me opusque meum sub tuo patrocinio editum, in gratiam suscipias, ac tuearis. Quod, cum omnianimi mei affectu, humiliter dono, do, dico. Romae Quarto Nonas Decembr. 1611.

)?(2

MAR-

MARTII MILESII

IVRISCONSULTI:

AD VIVIANVM

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΝ.

I*Vribus & causas, & causis iura reponis
Conscius, ac reddis legibus ipse animam.
Astræ æternis ornat te hinc laudibus, uni
Serta tibi replicans innumeris numeris.*

AD LECTOREM

ΔΙΣΤΙΧΟΝ.

C*Vertat iter longum liber hic, planumque reducit,
Pontificum ut causis, noscere iura queas.*

IN

IN NOMINE DOMINI.

PRÆST A quæsumus, omnipotens Deus; vt semper rationabilia meditantes: quæ tibi sunt placita, & dictis exequamur, & factis, Per dominum nostrum IESVM Christum Filium tuum. Qui tecum vivit, & regnat, in vnitæte Spiritus sancti Deus; Per omnia sæcula sæculorum, Amen.

PRO O E M I V M.

RÆCLARA Philosophi sententia est: Omnes homines ad scientiam naturæ esse propensos: Scireque, esse rem per causam cognoscere. Genus enim humanum, rationis munere à Deo Opt. Max. præ cæteris animantibus, illustratum atq; distinctum, maxime delectatur, quasi artifex in opere suo, dum ratiocinando, alicuius effectus, causam, acumine percipit intellectus. Hinc videmus, ad philosophiam, in qua rerum cause exquiruntur, promptiori, & alacriori animo homines ferri, quam ad legum studium, in quo, cursu temporis, scribentium multitudo induxit, vt magis Doctorum auctoritas, quam legum veritas; eorumque communis opinio potius, quam iurium causa, & ratio, à plerisque inuestigetur. Cum tamen omnes fateantur: Legibus esse iudicandum. Rationem censerunt animam legis: per eamque illius dispositionem, restringendam vel ampliandam esse. Nullamq; extare legem, quæ si non explicite, saltem implicite non habeat rationem insertam. Ac facilius esse, ex apprehensione rationis, innumeros prope casus ab illa pendentes, recte iudicare, quam illa non attenda, quid per alios in similibus fuerit decisum, velle, perscrutando, per exempla sectari. De singularibus namque & indiuiduis non est scientia, neque numerus. Et quamuis consentaneum sit credere, nullam esse Iuriconsultorum sententiam absque rationis fundamento, pro communi receptam: Sæpe tamen euenit, vt vnus post alterum, & tertius post ipsum, alicuius dictum sequantur, qui de re aliqua fortasse bene scripserit, & ideo apud cæteros sit auctoritatem

P R O O E M I V M.

adeptus. Quod si primus ille in reliquis creauerit, omnes, eum sine rationis inquisitione sectantes, simulque communem opinionem constituentes, in eundem prolabantur errorem. Euenit etiam, ut tanta sit copia doctorum, hinc inde de communi opinione certantium, ut qua vere sit communis, non facile diudicari possit. Et dum in ciusus versantes, non in requirenda lege & eius ratione, sed in reperienda communi opinione intendunt, conterunt longum tempus in libris pene innumeris euoluendis, plus laboris quam voluptatis in studio sentientes. Quod ni legalis facultas esset necessaria ad populos gubernandos, & utilis ad opes comparandas, non multi ad illam applicarent animum. Quibus ego rationibus adductus, non inutile fore putavi, si modus inueniretur, quo etiam in legali studio, quod moralis philosophiae pars est, eius methodus, ac suauitas perciperetur, & ita quodammodo utile dulci misceretur, illudque quod modo librorum coacervatione videtur opus immensum, ad aliqua praefinita volumina redigeretur. Sic enim fieret, ut studium incundum homines ad se alliceret & excitaret; & difficultas, ac longitudo operis, eos non abduceret, aut deterreret. Sic leges, non solum ut formidabilia praecepta apprehenderentur, sed etiam ut rationabilis scientia cognoscerentur, ideoque & magis diligerentur, & libentius seruarentur. Sic pauperes solerti ingenio prae diti, propter expensas librorum ab hoc studio non excluderentur. Aliaque commoda, & utilitates, quas Plato enumerat in illis Ciuitatibus quibus Philosophi praesunt, sperandum esset ut ex inde orirentur. Intentione conficiendi opus, ex quo in iure Pontificio propositus iste finis aliquo pacto adiuuaretur, Romae laboravi pluribus annis, in reperienda assignandaque ratione singulis propositionibus cuiusque Capituli Decretalium, Sexti, Clementinarum, & Extrauagantium. Ad rationes adiungendo auctoritates unde assumuntur, ut constet illas non esse fictitias, & ne recederem à regulis huius studij, in quo erubescimus sine lege, & auctoritate loqui. Quae sit rei difficultas, percipi potest ex illa Iurisconsultorum sententia: Non omnium, quae à maioribus constituta sunt, rationem reddi posse. l. non omnium. ff. de legibus. Et ex Aristotele 1. Ethicor. cap. 3. asserente: In scientia morali, propter difficultatem demonstrandi, satis esse, si pingui quadam minerva, atque adambra tafiguratione, verum ostendatur. Et quidem aliquarum legum reddere rationem, facile est; multarum studiosum; omnium uero, & singularum propositionum earum, rationesque semper auctoritatibus confirmare, hoc opus, hic labor.

In pro-

P R O O E M I V M.

In propositionibus assumendis non recessi à verbis ordinarij, & ab omnibus recepti summarij, ne ipsarum sensum quis suspicaretur immutatum. Capitibus tamen, quibus deerat, illud confeci, ut quod textus continet, breuius habeatur; & cuiuslibet propositioni ratio distinctius assignetur. Auctoritates sic censui adducendas, ut nec copia confundat textum, nec inopia rationibus minuatur fidem. Idlasque non solum ex Iure Canonico, & eius magis approbatis expositoribus, sed etiam ex sacra Theologia, & ex Iure Cesareo, aliquando etiam ex Philosophia, prout res explicande requirebant, retuli assumptas; ut quam unanimiter omnes discipline ad idem statuendum confluant, ubi ratio suadet, intelligatur. Post titulum Decretalium, nulla alia re interposita, titulos aliorum voluminum, eodem nomine inscriptos, inserui, ne ad diuersa loca, pro eiusdem rei cognitione, studioso lectori esset euagandum. Sed quoniam ad totum opus perficiendum, & expoliendum, adhuc aliquo tempore indigeo; interim non ab re existimaui emittere primum librum, qui & sit de meo labore indicium, & per illum mihi innotescat, quodnam fiat de huiusmodi meo studio iudicium. Si enim hunc gratum esse cognouero, libentius alios quatuor libros quamprimum edere studebo. In his namque operibus inuigilando, me delectat imitari Reuerendiss. Gasparem Vianum bo. me. patrum meum, Episcopum Anagninum, qui plurimum in Dei ecclesia elaborauit, preclaraque ingenij monumenta reliquit, ut Dominus, qui tradit in hac vita talenta, eternam vitam dignetur elargiri in Cælis. Amen.

INDEX TITVLORVM HVIVS LIBRI PRIMI.

<i>A</i>		Officio, & potestate iudicis delegati. tit. 29. 198	
A Erate, & qualitate, & ordine præficiendo- rum. tit. 14. pag. <u>163</u>		Officio iudicis. tit. 32.	<u>260</u>
Alienatione iudicii mutandi causa facta. tit. 42. 308		Officio iudicis ordinarij. tit. 31.	<u>254</u>
Arbitris. tit. <u>43.</u>	308. seq.	Officio Legati. tit. 30.	<u>228</u>
Auctoritate, & vsu pallij. tit. 7.	<u>137</u>	Officio Præbiterij. tit. 25.	<u>193</u>
<i>B</i>		Officio Sacristæ. tit. 26.	<u>194</u>
Bigamis non ordinandis. tit. 21.	<u>185</u>	Officio Vicarij. tit. 28.	<u>195</u>
<i>C</i>		Ordinis ab episcopo, qui renuntiauit epif- copatu, tit. 13.	<u>162</u>
Clericis peregrinis. tit. 22.	<u>188</u>	<i>P</i>	
Constitutionibus. tit. 2.	<u>9</u>	Pactis. tit. 35.	<u>273</u>
Consuetudine. tit. 4.	<u>45</u>	Postulando. tit. 37.	<u>280</u>
Corpore vitiatis ordinandis, vel non. tit. 20. 183		Postulatione prælatorum. tit. 9.	<u>12</u>
<i>E</i>		Procuratoribus. tit. 38.	<u>282</u>
Electio, & electi potestate. tit. 6.	<u>54</u>	<i>R</i>	
<i>F</i>		Renuntiatione. tit. 9.	<u>319</u>
Filij presbyterorum ordinandis, vel abbat. tit. 17. 175		Rescriptis. tit. 3.	<u>14</u>
<i>H</i>		<i>S</i>	
His, quæ vi, metus, & causa sunt. tit. 40.	<u>499</u>	Sacramentis non iterandis. tit. 16.	<u>174</u>
<i>I</i>		Sacra vñctio, tit. 15.	<u>171</u>
La integram restitutione. tit. 41.	<u>302</u>	Scrutinio in ordine faciendo. tit. 12.	<u>161</u>
<i>M</i>		Seruis non ordinandis, & eorum manumissio- ne. tit. 18.	<u>180</u>
Maioritate, & obedientia. tit. 33.	<u>262</u>	Summa Trinitate, & fide Catholica. tit. 1.	<u>1</u>
<i>O</i>		Supplenda negligentia prælatorum. tit. 10. 148	
Obligatis ad ratiocina ordinandis, vel non. tit. 19.	<u>183</u>	Syndico, & actore. tit. 39.	<u>298</u>
Officio Archidiaconi. tit. 23.	<u>190</u>	<i>T</i>	
Officio Archipresbyteri. tit. 24.	<u>192</u>	Temporibus ordinationum, & qualitate or- dinandorum. tit. 11.	<u>152</u>
Officio custodis. tit. 27.	<u>194</u>	Translatione episcopi. tit. 7.	<u>155</u>
		Transactionibus. tit. 36.	<u>277</u>
		Treuga, & pax. tit. 34.	<u>270</u>

RATIO.

RATIONALE LIBRI PRIMI IURIS PONTIFICII.

AUCTORE

I.O. BAPTISTA VIVIANO VRBINATE
Presbytero, & Iuris Conf. Romano.

EX PROEMIO DECRETALIVM.

GREGORIVS & C.

LEX proditur, vt appetitus noxius sub iuris regula limitetur.

VIA Rex pacificus pia
miseratione disposuit, si-
bi subditos fore pudicos,
pacificos, & modestos;
sed effrenata cupiditas sui
prodiga, pacis emula, ma-
ter litiū, materia iurgio-
rum, tot quotidie noua litigia generat, vt nisi
iustitia conatus eius sua virtute reprimeret,
& quaestiones ipsius implicitas explicaret, ius
humani foederis litigatorum abusus extin-
gueret, & dato libello repudii, cōcordia extra
mundi terminos exularet. vt in *tex. & S. Thom.*
1. 2. q. 96. art. 2. & 3.

*PER quam genus humanum, vt honeste viuat, al-
terum non ledat, ius suum unicuique tribuat, in-
formatur.*

Quia omnia iuris praecepta pertinent ad a-
liquod istorum trium, *i. iustitia ff. de iust. &
iur. per quae homines retrahuntur à malo, &
incitantur ad bonum, nam honeste viuere,
pertinet ad mores quantum ad se: Alterum
non laedere, pertinet ad mores circa proxi-
mum, vt quis malum illi non inferat; ius suū
vnicuique tribuere, pertinet ad proximum
circa bonum illi inferendum. glos. hic ver. ho-
neste. & sequen. & ca. omnia autem lex. dist. 3. Non
enim sufficit abstinere à malo, nisi hiat etiam
bonum. S. Greg. in homilia Euangelii: Sint lum-
bi vestri praecincti, & lucernae ardentes in
manibus vestris. Luc. cap. 12.*

**GREGORIVS IX. Pont. Max. ad commu-
nem, & maximè studentium vtilitatem, prouidit
redigendas per Fratrem Raymundum Capella-
num suum, & penitentiarium (modo Sanctum
canonizatum à Summo Pont. Clemente VIII.
Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.**

*die 29. Aprilis 1601.) in vnum volumen diuer-
sas constitutiones summorum Pontificum eius
praedecessorum, aliquas adiciens de suis.*

Quia istae constitutiones, & epistolae de-
cretales in diuersa dispersae volumina
non bene obseruabantur, & earum aliquae
propter nimiam similitudinem, aliquae pro-
pter contrarietatem, nonnullae etiam pro-
pter suiproximitatem, confusionem inducere
videbantur; aliquae vero vagabantur extra
illa volumina, & tanquam incertae frequen-
ter in iudiciis vacillabant; Ideo Summus
Pont. Greg. IX. prouidit fieri hanc decreta-
lium compilationem, & rescatis superfluis,
adiecit aliquas constitutiones suas; per quas
nonnullae, quae in prioribus erant dubiae, de-
clarantur, & nonnullae de nouo statuuntur.
vt in *tex. & infra in Proemio Sexti. Compila-
tio autè ista fuit facta anno Domini 1237.
Platina in vita ipsius Gregor. & Genebr. in Cro-
nolog.*

*ALIÆ decretalium compilationes, absque Sedis
Apostolica auctoritate fieri non possunt.*

Quia iste summus Pontifex volens, vt
hac tantum compilatione vniuersi, &
singuli vtantur in iudiciis, & scholis, distri-
ctius prohibet, ne quis praesumat aliam face-
re absque Sedis Apostolicae auctoritate spe-
ciali, vt in *tex. Et quoniam vbi superior ali-
quid prohibet, subditis contrauenire non li-
cet. cap. 2. de maior. & obed. & Papa est superior
omnium. cap. nos. de iudic. Ideo contra id,
quod hic statuitur, alicui compilare de-
cretales non licet. vt in *tex.**

*& cap. pastoralis. de sed.
instrum.*

A EX

EX PROOEMIO VI. DECRETAL.
BONIFACIVS &C.

BONIFACIVS VIII. Pont. Max. fecit compilari Sextum Decretalium.

Quia post compilationem factam à Gregorio IX. diuersæ constitutiones Summorum Pontificum, editæ à tempore dicti Gregorij vsque ad ipsum Bonifacium, extra volumina vagabantur. Ideo Bonifacius fecit illas redigere in vnum volumen, quas censuit in futurum in iudicijs, & scholis fore vtilis, aliquas adiciens etiam de suis, reliquas vero, quas superfluas existimauit, omnino resecuit; præcipiens, vt in iudicijs, & scholis, omnes his decretalibus vtantur. vt in *æx.* Compilatio ista fuit facta anno Domini 1300. *Platina in vita ipsius Bonif. & frater Iacobus Philippus Heremitanus in sua Cronologia.*

EX PROOEMIO CLEMEN-
TINAR. IOANNES &C.

CLEMENS V. Pontif. Max. collegit in vnum volumen diuersas constitutiones editas ab ipso in Concilio Viennensi, & etiam ante, & post ipsum Concilium.

Quia iste summus Pont. Clemens V. prudenter attendens, & prouide cupiens de reformatore reformationi prospicere, soluere difficultates, ac sanctiones quæstionibus, & negotijs imminuentibus consonas promulgare, has constitutiones edidit; in quibus multa vtilia statuit, atque salubria, & nonnulla dubia in iudicijs, & extra, frequentata decidit. Et licet eas collectas in vnum volumen, & sub congruis titulis collocatas mittere decreuisset, & dare in commune subiectis, morte tamen præuentus, suum in hac parte propositum non impleuit; Sed Ioannes vigesimus secundus eius successor illas collectas publicauit, & doctoribus, scholaribusq; Bononiæ commorantibus transmisit, vt in *tex.* Hi autem Summi Pontifices transfuderunt hæc volumina constitutionum doctoribus, & scholaribus Bononiæ; quia ibi, tunc maxime vigeat studium commune, & generale, præcipue in vtroque iure, & ibi quasi de omnibus mundi partibus tunc præsertim erant studentes; ideo potius Bononiam diriguntur, vt per ipsos possint facilius vbiq; edoceri & obseruari *glos. ver. Bononiæ. supra in proo.*

mis Decretalium. Frustra enim fierent iura, nisi essent, quæ ea reddere possent. *l. 2. §. parum ff. de orig. iur.* Obligant tamen etiam cæteros ad illarum obseruantiam: Nam constitutio Principis post duos menses à tempore publicationis omnes adstringit. *c. nouerit. de sent. excom. & Authen. vt scilicet noua constituit. c. ca. prius. coll. 5.* Compilatio ista fuit edita anno Domini 1310. *Platina in vita ipsius Clem. & Genebrardus in sua Cronologia.*

DE SVMMATRINITATE,
& fide Catholica.

In Decretal. Cap. 1. Firmiter.

FIRMITER credere debemus, & simpliciter confiteri, quod vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, omnipotens, & ineffabilis, scilicet, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; tres quidem persona, sed vna essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Pater à nullo, Filius à Patre solo, & Spiritus sanctus parieter ab vtroque absque initio, semper, ac sine fine; Pater generans; Filius natus; & Spiritus sanctus procedens; consubstantiales, & coæuales, & coomnipotentes, & coeterni; vnum vniuersorum principium, creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium; qui sua omnipotentia virtute simul ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, spirituales, & corporales; angelicam, videlicet, & mundanam; ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam; diabolus enim, & alij demones, à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali; Homo vero Diaboli suggestionem peccauit.

Ad cognitionem Trinitatis diuinarum personarum, per rationem naturalem peruenire, impossibile est; Nam homo per rationem naturalem in cognitione Dei peruenire non potest, nisi ex creaturis. Creaturæ autem ducunt in Dei cognitionem, sicut effectus in causam. Hoc igitur solum ratione naturali de Deo cognosci potest, quod competere ei necesse est, secundum quod est omnium entium principium. Virtus autem creatura Dei est communis toti Trinitati; vnde pertinet ad vnitatem essentiam, non ad distinctionem personarum. Per rationem igitur naturalem cognosci possunt de Deo ea, quæ pertinent ad vnitatem essentiam, non autem ea, quæ

ea, quæ pertinent ad distinctionem personarum. Quis autem probare nititur Trinitatem personarum naturali ratione, fidei dupliciter derogat. Primo quidem quantum ad dignitatem ipsius fidei, quæ est, ut sit de rebus inuisibilibus, quæ rationem humanam excedit; vnde Apoll. dicit ad Hebr. 11. quod fides est de non apparentibus. & 1. ad Corinth. cap. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Sapientiam vero non huius sæculi, neque principum huius sæculi; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est. Secundo quantum ad vilitatem trahendi alios ad fidem; cum enim aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quæ non sunt cogentes, cedit in irrisionem infidelium. Credunt enim, quod huiusmodi rationibus innitatur, & propter eas credamus. Quæ igitur fidei sunt, non sunt tentanda probare, nisi per auctoritates his qui auctoritates suscipiunt. Apud alios verò sufficit defendere non esse impossibile, quod prædicat fides; vnde Dionys. dicit 2. cap. de diuin. nomin. Si aliquis est, qui totaliter eloquii recessit, longe erit à nostra philosophia; Si autem ad veritatem eloquiorum, scilicet, sacrorum respicit, hoc & nos canone vtimur. S. Thom. in 1. p. quæst. 32. art. 1.

In vnaquaque tamen creatura inuenitur vestigium Trinitatis, vt inquit S. August. lib. 6. de Trinit. non procul à fine libri. Nam in creaturis rationalibus, in quibus est intellectus, & voluntas, inuenitur representatio Trinitatis per modum imaginis, in quantum inuenitur in eis verbum conceptum, & amor procedens; Sed in creaturis omnibus inuenitur representatio Trinitatis per modum vestigij, in quantum in qualibet creatura inueniuntur aliqua, quæ necesse est reducere in diuinas personas, sicut in causam. Quælibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formam, per quam determinatur ad speciem, & habet ordinem ad aliquid aliud. Secundum igitur, quod est quædam substantia creatâ representat causam, & principium, & sic demonstrat personam Patris, qui est principium non de principio. Secundum autem, quod habet quandam formam, & speciem, representat verbum, secundum quod forma artificij est ex conceptione artificis. Secundum autem, quod habet ordinem, representat Spiritum sanctum, in quantum est amor; quia ordo effectus ad aliquid alterum est ex voluntate creantis. S. Tho. in 1. part. quæst. 45. art. 7.

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

Ponitur etiam simile in anima hominis, quæ cum sit simplex, tria tamen reperiuntur in ea scilicet, intellectus, memoria, & voluntas. S. August. lib. 10. de Trinit. cap. 11. Et alix similitudines colliguntur per Mag. sent. lib. 1. dist. 3. Sed non potest dari tanta similitudo inter creatorem, & creaturam, quin maior dissimilitudo sit notanda. S. Augustinus de Trinit. lib. 15. cap. 10.

H. Æ. C. Sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum personales proprietates discreta, primo per Moysen, & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, de Trinitate humano generi tribuit salutarem.

Quia tria fuerunt tempora, scilicet, tempus ante legem, tempus sub lege, & tempus gratiæ. In tempore ante legem habebant homines ius naturale, quo regebantur, quod consistebat in his duobus præceptis, vno scilicet; quo quisque iubetur alij facere, quod sibi vult fieri altero, quo prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri. dist. 1. in prin. Vnde Christus in Euangelio: Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis; hæc est enim lex, & prophetæ. Matth. cap. 7.

In tempore sub lege regebantur decalogo Moyse dato à Deo, & tunc contingebant omnia in figura, quæ completa fuerunt tempore gratiæ quando Dei filius nos docuit præcepta euangelica, quib. hodie regimur, in quo scripturæ fuerunt completæ. S. Tho. 1. 2. quæst. 106. art. 4. Et hic est ordo, de quo hic dicitur. gloss. hic ver. ordinatissimam. Decebat enim in legem institutione, vt gradatim ad perfectiorem deueniretur. S. Tho. d. quæst. 106. art. 3.

ET tandem vniuersus Dei Filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus ex Maria semper Virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali, & humana carne compositus, vna in duobus naturis persona, viam vitæ manifestum demonstrauit. Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis, & impassibilis, idem ipse factus est mortalis, & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus, & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in caelum: sed descendit in animam, & resurrexit in carne, ascendit quem pariter in vitro; venit in fine sæculi, iudicaturus vivos, & mortuos, &

A 2 reddis.

redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis; qui omnes cum suis proprijs resurgunt corporibus, quae nunc gessant, vt recipiant secundum opera sua, siue bona fuerint, siue mala; illi cum diabolo poenam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

VNIGENITVS Dei filius à tota Trinitate communiter est incarnatus, vt in text. quia opera Trinitatis sunt inseparabilia. S. August. in Enchir. cap. 38. & habetur in cap. fin. de coniect. dist. 3. Et incarnatio est actus assumptionis, qui procedit ex diuina virtute, quae communis est tribus personis; sed terminus assumptionis est personae; & ideo id, quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis; sed id, quod pertinet ad rationem termini, conuenit ita vni personae, quod non alij; Tres enim personae fecerunt, vt humana natura vniretur vni personae filij; Dicitur autem tota natura diuina incarnata, non quia fixa incarnata in omnibus personis; sed quia nihil deest de perfectione diuinae naturae personae incarnatae. S. Thom. in 3. par. quaest. 3. art. 4. Et cum in hoc cap. tractetur de articulis fidei, hic est notandum, quod post symbolum Apostolorum, quod est, Credo in Deum, &c. quatuor Cœcilia prodita fuerunt olim à Sanctis Patribus, de Summa Trinitate, & fide Catholica, contra quosdam hæreticos, qui de summa Trinitate, & fide Catholica perperam sentiebant; & in istis Concilijs fuerunt condemnati, de quibus Concilijs legitur dist. 15. cap. 1. & de fide Catholica legitur. dist. 23. cap. 2. Est & aliud symbolum maius, quod cantatur in Missa, in Nicæna Synodo factum propter Græcos, qui non credebant, quod Spiritus sanctus procedat ab vtroque. Post illud, aliud symbolum S. Athanasij secutum est; scilicet, Quicumque vult saluus esse &c. Innocentius Tertius postea in Concilio Lateranensi condidit hoc cap. quod possit appellari quartum symbolum, in quo id, quod de summa Trinitate, & fide Catholica in prædictis symbolis, & Concilijs continetur, confirmatur, & repetitur. Abbas bicin princ.

VNA verò est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur; in qua idem ipse sacerdos est sacrificium Iesus Christus, cuius corpus, & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis, & vini, veraciter continentur, transubstantiati in corpus, & vino in sanguinem.

potest esse diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accipit ipse de nostro. Et hoc vtrique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui ritus fuerit ordinatus secundum clauas Ecclesiae, quæ in ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Iesu Christo; Sacramentum verò Baptismi (quod ad Dei inuocationem, & indiuidua Trinitatis videlicet, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, consecratur in aqua) tam paruulis, quam adultis in forma Ecclesiae à quocunque ritus collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem Baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper penitentiam reparari. Non solum autem virgines, & continentis, verum etiam coniugati, per rectam fidem, & operationem beneam placentes Deo, ad aeternam merentur beatitudinem peruenire.

HÆC est secunda pars principalis huius cap. in qua tractatur de Sacramentis. Et primo de sacramento Eucharistiae, & in ea interseruit etiam de sacramento Ordinis, Secundo tractat de sacramento Baptismi; ibi. Sacramentum. Tertio de sacramento Penitentiae; ibi. Et si post. Quarto de sacramento Coniugij; ibi. Non solum. glof. hic. verf. vna. De sacramento autem Confirmationis, & de sacramento Extreme vntionis, hic nihil dicitur; vnde hic text. non assumpsit enumerare, & explicare omnia Ecclesiae sacramenta, cum illa sint septem, vt per Conc. Trident. sess. 7. cap. 1. de sacramentis in Genere. Et omnia sunt instituta ab ipso D. N. Iesu Christo d. Conc. ibidem, & S. Thom. in 3. par. quaest. 64. art. 2. Et habent virtutem ex eius passione. S. Thom. d. part. 3. quaest. 62. art. 5. Et conuenienter sunt septem. Nā sacramenta Ecclesiae ordinantur ad perficiendum hominem in his, quae pertinent ad cultum Dei secundum religionem Christianae vitae, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroque autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta. Vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera corporalia conformitatem quandam spirituum habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis pericitur; vno modo quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua viuit; quia homo naturaliter est animal sociale: Respectu autem sui ipsius pericitur homo

homo in vita corporali dupliciter; vno modo per se acquirendo scilicet aliquam vitæ perfectionem; alio modo per accidens, scilicet remouendo impedimenta vitæ, & peccata & vitia, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita, tripliciter. Primo quidem, per generationem, per quam homo incipit esse, & viuere, & loco huius in spiritali vita est Baptismus, qui est spiritalis regeneratio, secundum illud *ad Tit. 3.* Per lauacrum regenerationis &c. Secundo per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem, & virtutem, & loco huius in spiritali vita est confirmatio, in qua datur Spiritus sanctus ad robur; vnde dicitur discipulis iam Baptizatis. *Lac. vltim.* Sedete in ciuitate, quoad usque induamini virtute ex alto. Tertio per nutritionem, qua conseruatur in homine vita, & virtus, & loco huius in vita spiritali est Eucharistia; vnde dicitur, *Ioan. 6.* Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; & hoc quidem sufficeret homini, si haberet, & corporaliter, & spiritaliter impassibilem vitam; sed quia homo incurrit interitum, & corporalem infirmitatem, & spiritalem, scilicet, peccatum; ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate, quæ quidem est duplex; vna quidem est sanatio, quæ sanitatem restituit, & loco huius in spiritali vita est poenitentia, secundum illud *Psal. 40.* Sana animam meam, quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinae per conuenientem dietam, & exercitium; & loco huius in spiritali vita est extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur *Lac. 5.* Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communizationem, dupliciter; vno modo per hoc, quod accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos; & loco huius in spiritali vita est sacramentum Ordinis, secundum illud *Hebr. 7.* Quod Sacerdotes hostias offerunt, non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundò, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium, tam in corporali, quam in spiritali vita, eo quod non est solū Sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet Sacramentorum numerus secundum quod ordiuntur contra defectum peccati. Nam Baptismus ordi-

natur contra carentiam vitæ spiritalis: Confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur: Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum: Poenitentia contra actuale peccatum post Baptismum commissum: Extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per poenitentiam sublata, aut ex negligentia, aut ex ignotantia. Ordo contra dissolutionem multitudinis: Matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam verò accipiunt numerum Sacramentorum per quandã adaptationem ad virtutes, & ad defectus culpæ, & pœnalitatum, dicentes: quod fidei respondet Baptismus, & ordinatur contra culpam originale: Spei Extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: Charitati Eucharistia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: Prudentiæ ordo, & ordinatur contra ignorantiam: Iustitiæ Poenitentia, & ordinatur contra peccatum mortale: Temperantiæ Matrimonium, & ordinatur contra concupiscentiam: Fortitudinis Confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem. *S. Thom. in 3. par. q. 65. art. 1.*

PATER, & Filius, & Spiritus sanctus, vera vnione, non collectiua, seu similitudinaria, sunt vna essentia, substantia, seu natura.

QUIA sanctissima Trinitas vna quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ vetaciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earundem, & ideo in Deo solummodo trinitas est, non quaternitas; quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, & essentia, seu natura diuina, quæ sola est vnicefiter vnum principium, præter quod aliud inueniri non potest: *vt in tex. & not. sup. in cap. prox.* Et sic collige veteram & Catholicam doctrinam circa essentiam Trinitatis; est enim vnica, & vera essentia, substantia, seu natura: vnde Pater non habet substantiam separatam à Filio, nec Filius à Patre, nec Spiritus sanctus à Patre, & Filio, nec per hoc concluditur quaternitas; quia qualibet illarum personarum est illa summa essentia, substantia, seu natura, vnde personæ non differunt à substantia, nec substantia differt a personis, vt in tex. Ponit exemplum in igne, seu in lumine, in quo tria reperiuntur, vide-

ficet, splendor, ignis, & calor; & licet vnicum sit lumen, diuersimode tamen operatur illa tria. Nam igni attribuitur visio, splendori illuminatio, calori calefactio; sic Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sunt vna substantia, sed differunt in personis. ideo legitur, quod Deus apparuit in igne. Abb. hic in princ. Deficit tamen quælibet similitudo creaturæ respectu creatoris, cum non possit inter creatorem, & creaturam tāta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. *vt in tex. & not. supra in c. proximo.*

QV Æ substantia non est generans, nec genita, nec procedens.

QVIA ista respectiua nō attribuentur substantiæ, sed personis; nec cadunt respectu essentia, qua essentialiter Deus est vnus, sed cadunt in personas, quæ sunt plures. *S. Thom. 1. part. quest. 40. art. 2. & Butrius bi. num. 4.* Vnde Pater est, qui generat; & Filius, qui gignitur; & Spiritus sanctus, qui procedit, vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. *vt in tex.* licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus; non tamen aliud, sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus sanctus, idem omnino, vt secundum orthodoxam, & Catholicam fidem, consubstantialia esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, iuxta quod infestatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. Ac dici non potest, quod partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit, cum substantia Patris indiuisibilis sit, vt potest simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioqui defisset esse substantia. Patet ergo, quod sine vlla diminutione filius nascendo substantiam patris accepit; & ita Pater, & Filius habent eandem substantiam, & sic eadem res est Pater, & Filius, nec non & Spiritus sanctus ab vtroque procedens. *vt in tex.*

NEC per hoc in Trinitate concluditur quaternitas.

QVIA essentia à personis essentialiter non differt, vnde tres sunt personæ, & vna essentia, quæ non est aliud à personis, nec personæ aliud ab essentia, licet inter se sint differentes personaliter, non essentialiter. *vt in tex. & Butrius bi. num. 4.* vbi ponit exemplum in nu-

mero ternario, in quo sunt tria, & sunt duos & tamen non concluditur, quod sint quinque; quia illa duo sunt in tribus. *vt not. in c. cum Ioannes. de fide Instrum.* Deficit tamen quælibet similitudo creaturæ respectu creatoris, *vt in tex. & not. est superius.*

CONTRARIVM sentientes, vt hæretici sunt censendi, nisi ab errore respiciant, & correctionis Apostolica Sedis se supponant.

QVIA tales errant contra ea, quæ fidei sunt. *vt in tex.* & qui pertinaciter errat, & dissentit ab Ecclesia Catholica circa ea, quæ sunt fidei, est hæreticus. *S. Thom. 2. 2. quest. 11. art. 2.* Qui verò sententiam suam, quamuis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci inimositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærun autē cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. *ca. dixit 2. 4. q. 3.* licet ille eorum error esset contra fidem. *glos. 2. in d. cap. dixit. & glos. fin. hic.* Et hoc, quia hæretici Græcè ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. *c. hæretici. d. q. 2. 4. art. 3.* Qui autem respicit ab errore, & supponit se Apostolicæ Sedis correctioni, nō habet electionem contradicentem doctrinæ Ecclesiæ. *S. Thom. d. art. 2.* Ideo licet erret, tamen si promptus sit ad emendationem, & ad se subiiciendum correctioni Sedis Apostolicæ, non est hæreticus. *c. hæc est fides. & ibi glos. ver. emendari. 2. 4. q. 1.* Largè tamen quilibet errans in articulis fidei, dicitur hæreticus. *glos. in c. schisma. ver. magis. 2. 4. q. 1.*

In Sexto. Cap. vnic. Fidelis.

SPIRITVS sanctus æternaliter à Patre, & Filio, tanquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit.

QVIA Pater, & Filius in omnibus vnum sunt, in quibus non distinguit inter eos relationis oppositio: vnde cum in hoc, quod est esse principium Spiritus sancti, non opponantur relatiue; sequitur, quod Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti. Quidam tamen dicunt, hanc esse impropria, Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti; quia cum hoc nomen principium singulariter acceptum, non significet personam,

nam, sed proprietatem, non potest conuenienter dici, quod Pater, & Filius sint vnum principium Spiritus sancti, nisi vnum intelligatur quasi aduerbiallyter positum, vt sit sensus, sunt vnum principium, id est, vno modo. Sed similitudine posset dici pater duo principia, Filij, & Spiritus sancti, id est, duobus modis. Dicendum est ergo, quod licet hoc nomen principium significet proprietatem; tamen significat eam per modum substantiui; sicut hoc nomen pater, & filius etiam in rebus creatis: vnde numerum accipit à forma significata, sicut & alia substantiua. Sicut igitur Pater, & Filius sunt vnus Deus propter vnitatem formæ significatæ per hoc nomen Deus, ita sunt vnum principium Spiritus sancti propter vnitatem proprietatis significatæ in hoc nomine principium. *S. Thom. in 1. part. quest. 36. art. 4.* Et ex his confunditur error Græcorum dicentium, Spiritum sanctum à solo Patre procedere. Necessè est enim dicere, Spiritum sanctum etiam à Filio esse. Nam si non esset ab eo, nullo modo posset ab eo personaliter distinguì. Non enim est possibile dicere, quod secundum aliquid absolutum diuinæ personæ ab inuicem distinguantur; quia sequeretur, quod non esset trium vna essentia. Quicquid enim in diuinis absolutè dicitur, ad vnitatem essentiæ pertinet. Relinquitur ergo, quod solum relationibus diuinæ personæ ab inuicem distinguantur. Relationes autem personas distinguere non possunt, nisi secundum quod sunt oppositæ. Quod ex hoc patet, quia Pater habet duas relationes, quarum vna refertur ad Filium; & alia ad Spiritum sanctum, quæ tamen, quia non sunt oppositæ, non cõstituant duas personas, sed ad vnã personam Patris tantum pertinent. Si ergo in Filio, & in Spiritu sancto non esset inuenire, nisi duas relationes, quibus vterque refertur ad Patrem, illæ relationes non essent ad inuicem oppositæ, sicut neque duæ relationes, quibus pater refertur ad illos: vnde sicut persona Patris est vna, ita sequeretur, quod persona Filij, & Spiritus sancti esset vna, habens duas relationes oppositas duabus relationibus Patris. Hoc autem est hæreticum, cum tollat fidem Trinitatis. oportet ergo, quod Filius, & Spiritus sanctus ab inuicem referantur oppositis relationibus. Non autem possunt esse in diuinis aliæ relationes oppositæ, nisi relationes originis. Oppositæ autem relationes originis accipiuntur

secundum principium, & secundum quod est à principio. Relinquitur ergo, quod necesse est dicere, vel Filium esse à Spiritu sancto (quod nullus dicit) vel Spiritum sanctum esse à Filio, quod nos cõfitemur, & huic quidem consonat ratio processionis vtriusque. Nam Filius procedit per modum intellectus, vt verbum; Spiritus sanctus autem per modum voluntatis, vt amor. Necessè est autem, quod amor à Verbo procedat: non enim aliquid amamus, nisi secundum quod conceptione mentis apprehendimus; vnde & secundum hoc manifestum est, quod Spiritus sanctus procedit à Filio. Ipse etiam ordo rerum hoc docet; nusquam enim hoc inuenimus, quod ab vno procedant plura absq; ordine, nisi in illis solum, quæ materialiter differunt; sicut vnus faber producit multos cultellos materialiter ab inuicem distinctos, nullo ordinem habentes ad inuicem: Sed in rebus, in quibus non est sola materialis distinctio, semper inuenitur in multitudine productorum aliquis ordo: vnde etiam in ordine creaturarum productarum, decor diuinæ sapientiæ manifestatur. Si ergo ab vna persona Patris procedunt duæ personæ, scilicet, Filius, & Spiritus sanctus, oportet esse aliquem ordinem eorum ad inuicem; nec potest aliquis ordo alius assignari, nisi ordo naturæ, quo alius est ex alio: Non est igitur possibile dicere, quod Filius & Spiritus sanctus sic procedant à Patre, quod neuter eorum procedat ab alio, nisi quis poneret in eis materialem distinctionem, quod est impossibile: vnde etiam ipsi Græci possessionem Spiritus sancti aliquem ordinem habere ad Filium intelligunt. Concedunt enim Spiritum sanctum esse Spiritum filij, & esse à Patre per Filium: & quidam eorum dicuntur concedere, quod sit à Filio, vel prosuat ab eo, non tamen quod procedat; quod videtur, vel ex ignorantia, vel ex proteruita esse; quia si quis rectè consideret, inueniet processionis verbum inter omnia, quæ ad originem qualemcunque pertinent, communissimum esse. Vniuer enim eo ad designandum qualemcunq; originem; sicut quod linea procedit à puncto, radius à sole, riuus à fonte, & similiter in quibuscunque alijs: vnde ex quocunque alio ad originem pertinente potest concludi, quod Spiritus S. procedit à Filio. *S. Thom. 1. part. quest. 36. art. 2.* Græci autem contrarium sentientes, mouebantur auctoritate Euangelica, *Ioan. 16. ibi:* Spiritus

Sp̄ritus sanctus, qui à Patre procedit. Item in Symbolo apud eos edito, simpliciter continetur: qui ex Patre procedit. Nos addimus, Filioque. Ad idem C. de sum. Trinit. l. 2. vbi dicitur, Spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente speramus &c. Sed ad hoc, & similia respondetur, quod expressio Patris nõ excludit Filium, imo potius includit, cum ipsorum opera inseparabilia sint. de consec. dist. 3. cap. fin. vnde cum Pater, & Filius sint vna essentia, substantia, seu natura, vt supra eod. c. firmiter. non potest ab vno solo procedere. *gloss. hic. ver. & filio.* Nec sumus excommunicati, vt dicebant Græci, addendo in Symbolo, Filioque; quia illud est declarare, non addere. *d. gloss. hic.* Fideligitur, ac deuota professione fatetur, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex vno principio, non duab. spirationibus, sed vnica spiratione procedat. Hoc professus est hæcenus, prædicauit, & docuit; hoc firmiter tenet, & prædicat, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium, & magistra; hoc habet orthodoxorum Patrum, atq; Doctorum, & Latinorum pariter, & Græcorum incommutabilis, & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiam, in errores varios sunt prolapsi. Ideo Gregorius X. Pont. Max. huismodi errorib. viam præcludere cupiens, sacro Lugdunensi approbante Concilio dānat, & reprobat omnes, qui negare præsumperint, æternaliter Spiritum sanctum à Patre, & Filio procedere, siue etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex vno procedat. *vt in tex.*

In Clementinis. Cap. vnic. Fidei.

FATETUR concilium, vnicum Dei Filium in essentia Dei æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & iam mortuum, lancea perforatum.

QVIA Fidei Catholicæ fundamentum, præter quod (iste Apostolo) nemo potest aliud ponere, hæc confessio vere, & firmiter in hæret. vt in tex. Filius enim Dei vnigenitus in diuinis est Patri coæternus. vnde inquit S. August. in libro de Fide ad Petrum. cap. 2. Genitus est à Patre Filius, & ideo alius; nec tamen ante fuit Pater, quam Filius; coæternæ enim sunt

fibitres personæ. Cum enim Dei Filius virtus, & sapientia Dei sit, vt ad Corinth. 1. c. 1. Nec vnquam fuit Deus sine virtute, & sapientia. Dei ergo Filius est coæternus Deo Patri, & alias auctoritates colligit ad id Mag. sent. lib. 1. dist. 9. Ipse autem Filius verum corpus humanum assumpsit de Virgine: nam ipse fuit persona incarnata, & terminus assumptionis. vt nos supra eod. Incap. 1. Decretal. & S. Thom. in 3. part. q. 3. art. 4. Et in eo passus, & mortuus est; non quia mortem ferentur in quantum Deus est; sed quia caro ei vnita mortua est. S. August. in sermone de fide qui est 3. in ser. 5. Cena Domini & S. Thom. in 3. part. q. 46. art. 12. In assumpta ergo natura humana, ipsum Dei Verbum pro omnium operanda salute, non solum affigi cruci, & in eamori voluit; sed etiam emissio iam Spiritu, perforari lancea sustinuit latus suum; vt exinde profluentibus vndis aquæ, & sanguinis, formaretur vnica, & immaculata, ac virgo sancta mater Ecclesia, cõiuñ Christi; sicut de latere primi hominis soporati, Eua libi in coniugium est formata, vt sic certæ figuræ primi, & veteris Adæ (qui secundum Apostolum, est forma futuri) in nostro nouissimo Adam, id est, Christo, veritas responderet. *vt in tex. & vide Magist. sent. lib. 3. dist. 2. & S. Thom. p. 3. q. 6. art. 3. & 4.*

APPROBANS in hoc ordinem, quem tradidit Euangelista Ioannes.

QUI ipse Ioannes est prægrandis illa Aquila, quam propheta vidit Ezechiel animalibus cæteris Euangelicis transfuolantē, ipse est Apostolus, & Euangelista, qui sacramenti huius rem gestam narrās, & ordinem in Euangelio suo dixit: Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis, & aqua; & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius, & ille scit, quia vera dicit, vt & vos credatis. *vt in tex. Jo. c. 19.* Igitur Sum. Pont. Clem. V. ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum Patrum, & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis (ad quam dumtaxat hæc declarare pertinet) aciem conuertens, sacro Viennenſi approbante Concilio, declarat prædictum Apostolum, & Euangelistam Ioannem, rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse; narrando, quod Christo iam mortuo, vnus militum lancea latus eius aperuit. *vt in tex.*

Porro.

REPROBAT & hereticam iudicat doctrinam, quæ habet, quod substantia animæ rationalis, seu intellectiva verè, & per se humani corporis non sit forma.

QVIA illa doctrina est erronea, & inimica veritati Catholicæ fidei, vt in text. Est enim contra fidem Incarnationis Christi, & contra fidem resurrectionis, vt probat gloss. hic ver. demonstrat. circa med. Sed si per rationes naturales potest demonstrari, quod anima rationalis est forma hominis, vt per Arist. in 3. lib. de anima. & per Platonem in libro de animis immortaliitate. Cur hic statuitur, quod ista determinatio fide de fide? Cum fides sit substantia rerum sperandarum, argumentum non apparet. vt per Apostol. in Epistol. ad Hebr. cap. 11.

Respondetur, quod demonstrationes naturales, quæ sunt de anima rationali, quod sit forma corporis, non sunt adeo claræ, quin sint tenentes oppositum, vel saltem erant ante hanc decisionem, vt patet per ad ducta hic in d. gloss. ver. demonstrat. Ideo, vt cunctis nota sit hæc desyncera veritas, ac præcludatur vniuersis erroribus, aditus, ne subintraret, hic Summus Pontif. Clem. V. in Concilio Viennensi per hanc suâ decretal. definiuit; quod, Quisquis deinceps assere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani, per se, & essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus, vt in text. Ex quo not. quod etiam de his, quæ possunt demonstrari, potest esse fides, & hoc quando non apparent manifestè, & quando sunt rationes in oppositum, sicut in articulo; Vnum esse Deum. quod probatur rationibus naturalibus, vt per Arist. in 12. Metaph. & tamen est articulus primus fidei. Zabar hic §. porro. Et vide Consil. Lateran. sub Leone X. sess. 5. in decreto incip. Apostolici regiminis. & S. Thom. par. 1. q. 7. art. 1. & ibi Caiet.

ASSERENS confitendum vnum baptismum, sicut vnum Deum & vnam fidem.

QVIA hi tres sunt de articulis fidei, qui ad salutem sunt ab omnibus confitendi, vt in text. Et de hæc triplici veritate habetur per Apost. in epist. ad Eph. c. 4.

APPROBAT opin. nem, quæ habet per baptismum conferri etiam paruulis (quo ad habitum) in formatione. Iur. Pontif. Lib. 1.

mantem gratiam, & virtutes.

QVIA omnes quidem Christi in Catholici credunt, quod baptismum celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sit tam adultis, quàm paruulis communitè perfectum remedium ad salutem. Verum, quia quantum ad effectum baptismi in paruulis reperiebantur Doctores Theologi opiniones contrarias habentes. Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri. Alijs contra assententibus, quod & culpa eisdem in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur, quo ad habitum, & si non pro illo tempore quo ad vsum. Iste autem Summus Pont. attendens, generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptismum applicatur pariter omnibus baptizatis; opinionem secundam, quæ dicit, tam paruulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliolem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologorum magis consonam, & concordem, sacro Viennensi approbante Concilio, duxit eligendam, vt in text. Opiniones autem Theologorum, qui in hoc contrariè sentiebant, & eorum rationes late referuntur hic per gloss. penult. Sed quoniam hic Summus Pont. approbavit opinionem secundam, illam hodie sequi tuemur, gloss. fin. hic. Et pro hac vide Theolog. in lib. 4. sent. dist. 4. & S. Tho. par. 1. q. 69. art. 6.

DE CONSTITVTIONIBUS.

IVRIS canonici statuta omnes ligant.

QVIA Papæ conditori canonum, Vicario Christi, subdita est omnis creatura, de necessitate salutis. cap. vnam sanctam de maior. & obediens. in Extrauag. commun. & Innocentius hic. Petro enim, & in Petro etiam eius successoribus dictum est à Domino: Quodcunque ligaueris, &c. Matth. cap. 16. Et: Pisce oues meas. Ioan. cap. 21. Ideo vbi Papa intendit per suas constitutiones aliquos obligari, illi, tanquam subditi, debent leges superioris obseruare. gloss. hic. ver. ab omnibus. Quicunque enim potestati subiecti sunt, subduntur legi, quam fertilla potestas. S. Thom. in 1. 2. quaest. 96. art. 5. & Specul. de constitut. num. 5.

ET eorum rē tam in pronuntiando, quam in decidendo, iudicia sunt regulanda.

QVIA omnis Iudex debet custodire leges sui superioris, & secundum eas proferre sententias. *Authent. de iudicibus. §. fin. coll. 6. & gloss. fin. hic.* Potest tamen ex causa pœnam temperare, & etiam exacerbare. *Compostell. hic.* Et hoc est verum in criminalibus, sed in ciuilib. non habet arbitrium, etiam pro modica iniustitia, aliquid præter legem iudicandi. *Bald. hic. n. 5.*

CONSTITVTIO respicit futura, & non præterita.

QVIA res, quæ culpa caret, damnum afferre non debet. *vt in text. 1. Ideo cum ante constitutionem quis non sit in culpa per contrauentionem alicuius legis, non debet pati detrimentum in actibus præteritis, per constitutionem postea subsecutam. vt in text. Vnde intellige, nisi sit constitutio respiciens ius naturale, quæ etiam extenditur ad præterita. c. cum tu. de vsur. & gloss. fin. infra eod. c. fin. Et nisi propter bonum publicum caueatur in lege, vt etiam ad præterita extendatur. c. fin. infra eod. Illud enim transgredi, semper est peccatum. c. erit autem lex. dist. 4. Et in hoc potest princeps statuere, vt commune bonum anteferatur priuato. c. mutationes. 7. q. 1. Constitutio autē publicata omnes ligat post duos menses à die publicationis. gloss. fin. hic. Sed illam scientes obligat etiam ante duos menses. *Butr. hic. num. 1. 6.* Vt autem lex virtutem suam obtineat obligandi, necessaria est promulgatio, per quam ad notitiam illorum reducat, qui legi subiiciuntur. *S. Thom. in 1. 2. quaest. 90. art. 4.**

POTESAS legem condendi, & mutandi, est penes Vicarium Christi.

QVIA ex quo in Vicarium Christi, scilicet, Petrum, & eius successores, est translatum sacerdoti, per consequens fuit translata etiam potestas legis condendæ. *vt in text. & Compostell. hic.* Vbi enim duo se inuicem sunt connexa, ad positionem vnus sequitur alterum. *Butr. hic. num. 2.* Et quoniam lex, & sacerdotium sunt connexa propter idē principium causæ & efficiencia, quia sunt ab eodem propter similitudinem originis, quia simul ambobus orta sunt; propter similitudinem formalis dispositionis, quia sub eadem sponcione data sunt. *vt in text. & Butr. d. num. 2.* Ideo ex

quo ad Christianos est translatum sacerdotium, etiam legis fuit translatio facta. *vt in text. & gloss. hic. ver. simul.* Per alias etiam rationes potest probari, quod potestas condendi legem sit penes Papam. *vt per Abb. hic. n. 1.*

ET quod de vno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur.

QVIA vbi est eadem ratio, ibi debet esse idem ius. *1. illud ff. ad leg. Aquil.* Et quoniam de connexis est eadem ratio. *gloss. fin. hic.* Ideo quod de vno dicitur, necesse est, vt de altero intelligatur. *vt in text. & c. inter. vers. sicut ergo. de transf. Episc.*

OMNE prohibitum à lege, peccatum est.

QVIA lex proditur, vt appetitus noxius sub iuris regula limitetur. *vt supra in promissio Decret. & Plato in dialogo 1. de legibus.* Vnde omnis lex debet esse rationalis, & honesta. *cap. erit autem lex dist. 4.* Et quoniam peccatum est contra rationem. *vt not. Caiet. in 1. 2. Th. q. 71. ar. 6.* Ideo quod sit contra legem sit contra rationale præceptum superioris, & sic est peccatum. *Caiet. d. art. 6.* Vnde Apostolus inquit. Lex peccatum est; absit; sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. *Ad Roman. cap. 7.* Quod intellige, quando lex est præceptiua, & in re graui. *Butr. hic in fin. & not. in c. 2. de maior. & obed.* In exhortatorijs enim, & in re leui, non præsumitur superiorem voluisse obligare ad peccatum. *Butr. ibid. & Abb. n. 2.*

ET omne illud, quod sequitur ex eo.

QVIA accessorium sequitur naturam sui principalis. *c. accessorium, de reg. iur. in. 6. 1. 6.* Ideo si principale est malum, etiam accessorium, quod adhæret illi, & oritur ex illo, erit tale. *gloss. hic. ver. vnde & ver. oriuntur.*

CONSTITVTIONES decretorum, singularibus sunt opinionibus præferenda.

QVIA constitutiones decretorum sunt dicta Sanctorum, & Romanorum Pontificum, & decreta quædam Conciliorum, docto ordine compilata in libro Decreti; & licet non fuerit à Summis Pontificibus statutum, vt contenta in libro illo habeant vim legis; liber tamen ille est ab Ecclesia approbatus, & propter sanctitatem, & auctoritatem illorum scriptorum, censentur dicta rationalia, & de consilio sequenda. *Fran. m.*

inc. vnum. 9. de reb. eccl. non alien. in 6. & Abb. in c. 2. in fin. de rescript. Ideo non debet quis præsumere plus de sua opinione, quam de illa tam grauium auctorum, cum scriptum sit per Salomonem in Parabolis: Ne innititur prudenti tuæ, ne sis sapiens apud te metipsum. vt in tex. Prudentiæ autem suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur. Patrum decretis præponit. vt in tex. & S. Hieron. in d. parabol. Salom. c. 3.

ABSQVE rationabili causa, non potest maior pars capituli tollere consuetudinem, vtilitatem primariam nutriendo.

QUIA transgressor consuetudinis, vt transgressor legis est coercendus, & simili poena afficiendus. *c. in huius. dist. 11. & ibi gl.* Cum consuetudo sit ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. Et quoniam non potest Capitulum sine consensu Episcopi aliquid immutare de concernentibus statum Ecclesiæ. *c. fin. de huius. que fiunt à mai. par. cap.* Ideo si maior pars capituli vel et ad proprium commodum, tollere consuetudinem Ecclesiæ, diceretur illius esse transgressor. *Composell. hic.* Si vero consuetudo esset irrationabilis, tunc maior pars Capituli illam tollere posset, nam non diceretur venire contra consuetudinem, sed ex rationabili causa extirpare corruptelam. *c. cum venerabilis. de consuetud.* Et tunc contra illam etiam stare posset, cum quodlibet licitum Collegium possit statuta facere super his, quæ ad se spectant. *l. 1. §. 2. ff. quod cuiusque vniuers. & Composell.* Sed quod maior pars statuit pro se, debet intelligi statutum etiam pro alia parte minori, cum Capitulum sit vnum corpus, quod non debet duplici iure censerī. *c. cognouimus. 12. quæst. 2.* Sed in ipsos debet habere locum Sapientis illa auctoritas: Patere legem, quam tu ipse tuleris. *vt in tex.* Et lex illa: Quod quisque iuris in alium statuerit, eodem iure ipse utatur. *ff. quod quisque iur. l. 1.* Lex enim debet esse iusta, honesta, & communis omnibus. *cap. erit autem lex. dist. 4.* Tunc autem maior pars Capituli potest statuere, quando agitur principaliter de rebus concernentibus ipsum Capitulum; nam in tali casu maior pars representat totum Capitulum. *c. de huius. que fiunt à mai. par. cap.* Sed quando agitur principaliter de interesse particularium, tunc reuocatur consensus omnium. *Composell. hic in omnim. casu, quod omnestangit, ab o.*

mnibus est approbandum. *c. quod omnes. de regul. iur. in 6.*

CONSTITVTIO laicorum ecclesiam, seu eius bonis non adstringit.

QUIA laici nullam habent iurisdictionem disponendi super rebus, & personis ecclesiasticis; cum in talibus maneat eos obsequendi necessitas, non auctoritas imperandi. *c. bene dist. 96. & not. in c. fin. de reb. eccl. non alien.* Ideo si aliquid circa talia statuerint, non tenet. *Abb. hic. num. 1.* Cum statutum excedens fines potestatis statutum, sit ipso iure nullum. *c. vt animarum. infra eod. in 6. & l. fin. ff. de iurisdic. omn. iudic.* Et latius de hoc habetur in c. Ecclesia sancta Maria. *infra eod.*

DIGNITAS sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum per Papam, vterius non censetur vacare.

QUIA licet Capitulum non possit aliquid statuere circa concernentia statum Ecclesiæ sine Episcopo, cum quo faciunt vnum corpus, cuius Episcopus est caput, & ipsi Canonici sunt membra. *vt not. supra in cap. cum omnes. & gloss. in cap. 2. ver. statutum. de verb. sign. in 6.* & sic tale statutum Capituli erat nullum. *gloss. hic. ver. confirmatum.* Tamen ex quo illud statutum erat confirmatum per Papam ex certa scientia, redditur validum; non ex auctore statuente, sed ex auctoritate confirmantis, qui inutile reddidit vtile, & ex infirmo facit firmum. *d. gloss. hic & argum. c. fin. & ibi gloss. vers. consensus. 16. quæst. 1.* Si vero confirmatio non fuisset ex certa scientia, sed conditionalis sub verbis generalibus, scilicet, confirmamus, si cuti iuste possides; tunc non redderetur illud statutum validum. *d. gloss. hic.* cum talis confirmatio modicum, vel nihil operetur. *cap. 1. de confir. vtil. vel inutil.*

NISI per contrarium actum statutum fuerit reuocatum.

QUIA si ille, qui impetrauit privilegium, directe contrauenit privilegio, perdit illud, etiam per vnicum actum tantum. *cap. pro illorum. infra de præb. & gloss. hic. ver. contrauenient.* Ideo Canonici contraueniendo, videntur confirmationi renunciasse; quod facere poterunt, ex quo istud statutum tenebat in eorum commodium particulari; nam si tenderet in fauorem Ecclesiæ, non possent Canonici per vnicum actum illi præiudicare; sed requireretur ad præiudicandum

dem Ecclesie legitima præscriptio. *Abb. hic n. 7. & Compstell. col. fin.*

NON oblaute certo *Canonicorum numero, etiam per Papam confirmato, providendum est receptis ultra numerum, de superexcrecentibus fructibus.*

QUIA non est congruum ut præbenda crearet, qui in Canonicum nōcitur esse receptus. *cap. velatum. de præbend. cum secundum Apostolum, qui altari seruit, de altari viuere debeat. cap. cum secundum d. tit. de præb. Ideo ex quo isti fuerunt recepti in Canonicos, si non possunt habere de præbendis antiquis, debent habere de modernis, quæ ex fructibus de nouo auctis possunt assignari. *glof. hic ver. cum integritate.* Confirmatio autem facta per Papam de certo numero, intelligitur habere in se clausulam, nisi reditus Ecclesie in tantum crescant, quod pluribus sufficiant. *Abb. hic n. 4.* Vnde tunc augmentatis facultatibus Ecclesie, debet numerus *Canonicorum* augmentari; & sic antiqua constitutio tolli. *gl. hic. ver. industriam.* Tot enim sunt ponendi in Ecclesie, quot ex earum fructibus possunt competenter sustentari. *c. i. de instit. & not. infra eod. in c. ex parte.**

MAXIME si voluntarie per *Canonicos* fuerint recepti.

QUIA *Canonici* sibi præiudicarunt, illos recipiendo. *glof. hic. ver. industriam.* Qui enim vult antecedens, censetur velle etiam consequens. *argum. cap. præterea. de offic. deleg. & Decim in c. pastoralis. §. verum. de appellat.* Nam de connexis est idem iudicium. *vt not. supr. eod. in c. translato.* Ideo isti *Canonici* recipiendo illos ad canonicas, & seruitia Ecclesie, censetur etiam voluisse eis prouidere, vnde viuere possint. *Abb. hic n. 14. & 15.*

STATVTVM generale *laicorum, ad Ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel earum bona, in eorum præiudicium non extenditur.*

QUIA statutum assumit vires à potestate statuentium. *cap. à nobis. il. 1. de sent. excom. & not. in c. que in Ecclesiis. supra eod.* Et quoniam nullus Princeps secularis, nec etiam Imperator, habet potestatem super Ecclesiis, vel earum bonis, vel personis ecclesiasticis. *vt in tex. & c. si Imperator. dist. 96.* Ideo nullus laicus potest super rebus Ecclesiasticis statuere. *vt in tex. & A. b. hic n. 10. vnde not. Innocentium in c. 2. de reb. eccl. non alien. in 6. quod solemnitas in-*

troducta per Imperatorem in alienatione rei Ecclesie, de qua habetur in *Authent. hoc ius porrectum. C. de sacr. san. eccl.* non est seruanda necessario, quia non potuit Imperator statuere hanc solemnitatem. *argum. c. similiter. 1. c. quæst. 1.* Et pro hoc facit ratio generalis huius tex. vbi dicitur, quod super talibus nulla est laicis tributa facultas, cum in illis maneat eos necessitas obsequendi, non auctoritas imperandi. Præterea ex obseruantia illarum legum denotaretur quedam superioritas imperii ad Ecclesiam, ex qua confunderetur ordo totius monarchie. *argument. c. singula. & c. ad hoc. dist. 89.* Ideo non potest Imperator in talibus imponere legem, nec mittere manum in messem alienam. *cap. venerabilem de elect.* Tamen quando lex laicorum est mere priuilegiatiua, potest teneri, quia tunc cessat ratio superioritatis, cum quis possit esse priuilegiatus, quamuis non sit subditus. *c. super specula. de priuileg. & sic potest intelligi. c. nouis. de iudic.* vbi allegatur lex Theodosii Imperatoris. Et dic, quod vbi lex laicorum esset fundata super ratione naturali, potest iudex Ecclesiasticus illam seruare, non ratione legis, sed ratione naturali. *ad hoc l. si re. §. consequens. ff. de excusat. iur.* Deficiente enim lege, recurrendum est ad rationem naturalem. *vt in d. l. si re. & glof. in cap. consuetudo. ver. ratione. dist. 1.* Et sic sunt intelligendæ auctoritates illæ, quæ dicunt leges ciuiles esse feruatas, quando canonicis non contradicunt. *Abb. hic n. 10.*

NEC speciale.

QUIA si lex Principis non valet super Ecclesiis, & personis ecclesiasticis, ac eorum bonis, vt superius dictum est; foris non valebit statutum inferiorum, quod speciale super talibus disponat, ex maiori defectu potestatis. *Abb. hic. num. 20.* Si enim quod videtur magis inesse, non inest; nec id quod minus videtur inesse, inest. *c. de iudic. 3. q. 3.*

ETIAM si earum commodum, & fauorem concernat.

QUIA etiam ex tali statuto denotaretur quedam superioritas disponendi aliquo pacto super Ecclesiis, personis ecclesiasticis, & earum bonis, vt de lege generali Principis, superius not. Et quoniam laicis nulla est tributa facultas super his disponendi. *vt in text.* Ideo etiam tale fauorabile laicorum nullius firmitatis existit, nisi fuerit approbatum. *vt in tex. Et p.*

ad quam spectat illud approbare, intelligitur Papa, caput Ecclesie vniuersalis, non autem Episcopus loci *Butr. hic n. 5.*

POENA simpliciter apposta propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.

QUIA in pœnis benignior interpretatio est facienda, vt illx potius restringantur, quam dilatentur, cum sint odiosæ. *l. in panis de reg. iur. in 6.* Et quoniam ista pœna simpliciter apposta, potest intelligi ratione locutionis tam de temporali, quam de perpetua. *glos. hic ver. in perpetuum.* Ideo de temporali, quæ est benignior, non autem de perpetua, quæ est grauior, venit intelligenda. *vt in tex. & d. glos. hic.* Præterea circa pœnæ interpretationem consideranda est culpa, propter quam pœna illa imponitur. *d. glos. hic.* Cum pœne debeat esse commensurabilis delicto. *cap. disciplina dist. 45.* Vt si culpa exigit pœnam perpetuam, pœna iniuncta intelligatur esse perpetua; si vero exigit temporalem, pœna apposta intelligatur esse temporalis. *Butr. hic. num. 17.* Et quoniam contumacia sepe purgatur. *d. glos. hic.* Ideo conueniens est, vt cum satisfactionem congruam contumax exhibuerit, restitutionem obtineat; & ita quod pœna sit temporalis. *vt in tex.* Et hanc interpretationem tam ius canonicum, quam consuetudo sequuntur. *vt in tex.* Ideo etiam sententiæ, & statuta secundum hanc interpretandi formam sunt intelligenda. *Bald. hic n. 14.*

NON possunt Canonici sine causa restringere numerum Canonicoꝝ seu præbendarum.

QUIA remouendo ministros ab Ecclesia, cultus diuinus diminuitur. *cap. ad hac de præb. Et quoniam potius est curandum, vt cultus diuinus augmentetur, quam diminuat. vt in tex.* Ideo vbi potest solitus ministrorum numerus in Ecclesia sustentari, aliquid non sunt remouendi. *glos. hic. ver. diminui.* Si verò fructus essent diminuti ita, vt non possent ibi tot personæ sustineri, possent Canonici ex hac causa rationabili, ministrorum, & præbendarum numerum restringere; dummodo hoc faciant cum auctoritate Episcopi. *Abb. hic. num. 2.* Nam sine Episcopo non possunt Canonici Ecclesie statum immutare, vt dictum est superius in c. cum accedissent. Et causa ista esset rationabilis restringendi numerum; cum in Ecclesiis tot sint inueniendi, quot possunt de illarum bonis com-

petenter sustentari. *cap. 1. de institut. & cap. quoniam. de visita. & honest. cler. & supra eod. in c. cum M. Ferrariensis.*

CONSTITVTIO futura r. spicit, non præterita.

QUIA res, quæ culpa caret, dânum asserre non debet. *vt in c. cognoscentes. supra eod.* Et quoniam ante constitutionem, quis non est in culpa propter illius transgressionem. *vt in d. cap. cognoscentes.* Ideo leges, & constitutiones futuris dant formam negotiis, non autem ad præterita facta trahuntur. *vt in tex.* Constitutio tamen iuris naturalis, vel diuini declaratiua extenditur ad præterita. *gl. fin. hic. & not. supra in d. c. cognoscentes.* quia ille, qui declarat, nihil de nouo inducit. *l. heredes. §. 2. ff. de testam. & glos. in c. vnic. ver. & filio. de summa Trinit. & fid. cath. in 6.* Vnde tunc potius ligat ius antiquum naturale, vel diuinum, quàm noua constitutio declaratiua illorum. *Abb. hic. num. 7.*

NISI in ea de præteritis caueatur.

QUIA lex assumit vires à potestate statuentis. *cap. à nobis il. 1. de sem. excom. & not. supra in c. Ecclesia sancta Maria.* Vnde sicut Princeps, qui condit legem, potest ex causa tollere ius alteri quæ situm. *vt not. Abb. in cap. quæ in Ecclesiarum. num. 11. supra eod.* Ita potest hoc facere per legem, quæ est omnibus communis, & pro publica utilitate edita. *c. erit autem lex. dist. 4.* Ideo si in constitutione nominatim de præteritis caueatur, ad illa extenditur. *vt in tex.* licet per eam ius alteri auferatur, cum ex causa rationali Princeps hoc possit. *vt dictum est superius & not. Abb. hic. n. 9.*

In Sexto. Cap. 1. Licet Romanus.

NOVA constitutio Principis tollit primam contrariam.

QUIA duo contraria simul esse non possunt. *Arifl. 5. Metaph. c. de opposit.* Ideo cum non possint simul esse lex prior, & lex posterior contraria illi, locum habet illa regula, vt vltima derogent prioribus. *l. pallia monistima. C. de pact. Frustratoria enim esset ista noua lex, nisi priorem contrariam reuocaret. gl. 1. & gl. ver. singularium. hic.*

QUAMVIS id non exprimat.

QUIA Princeps omnia iura in scribio sui pectoris censetur habere. *vt in tex. & l. omnium.*

mnium C. de testam. Et hanc iurium cognitionem censetur habere propter sapientes, & consiliarios sibi assistentes, qui dicuntur pars corporis ipsius Principis. *gloss. 1. hic.* Ideo cum præsumatur habere notitiam prioris constitutionis contrariæ, concesso suam, tollit illam, quæ simul stare non potest, quamuis id non expressim; cum ea, quæ tacite insunt, pro expressis habeantur. *l. cum quid ff. si cert. pes. & l. heredes ff. quando dies leg. ced.*

SPECIALES consuetudines, & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat.

QVIA consuetudines, & statuta locorum, sunt quid facti, & in facto consistunt. *vt in text.* Ideo potest Princeps ea probabiliter ignorare. *vt in text.* Et quoniam ea, quæ ignorat, non censetur Princeps tollere velle. *gloss. hic ver. facti.* Nec ista specialia reddunt frustratoriam suam constitutionem, cum possit illa obseruari in cæteris locis, licet non obseruetur in locis istis particularibus. *gloss. hic. ver. singul.* Ideo nisi expresse in constitutione caueatur, per eam non intelligitur rationabili consuetudini alicuius loci, vel statuto derogare. *vt in text.* Quando autem consuetudo, vel statutum dicantur esse rationabilia, necne, pertinet ad iudicem arbitrari, cum de hoc certa regula non possit tradi. *gloss. hic. versi. rationabilia & Hostien. in summa. de consuet. 5. quid sit consuet.*

STATVT A ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes.

QVIA res, quæ culpa caret, non censetur ferre non debet. *vt dictum est superius in cap. cognoscetes.* Et quoniam probabiliter ignorantes statuta, non sunt in culpa. *gloss. hic. ver. ignorantes. & Gemin. num. 4.* Ideo non sit ignorantia crassa, aut supina, ignorantes excusantur, vt non incurrant poenam statuti. *vt in text.* Non autem quis excusatur sic ab ignorantia constitutionis generalis. *gloss. hic. ver. statuta* quia constitutiones canonum, vel legum ab omnibus sciri, & custodiri debent. *cap. 1. extra cod.* Et cum sunt publicata per deputatum à Principe, intelliguntur intimata omnibus. *vt notat. in d. cap. 1.* Saltem post duos menses à die publicationis. *cap. 2. extra cod.* Non autem sic intelliguntur omnibus intimata statuta; cum non sint generalia vbique, ex defectu auctoritatis in statuente. *cap. à nobis. il. l. extra de sentent. ex comm.* Vnde extra territo-

rium statuente non ligant. *vt in text.* Et idem si aliquis ibi accedit ex alio territorio, iustam habet causam ignorantie, quam non potest quis habere in lege generali principis, quæ extenditur vbique. *gloss. in d. c. à nobis. ver. non nisi.*

STATVTVM Episcopi extra suam diocesim subditum non ligat.

QVIA lex assumit vigorem à potestate statuente. *vt not. supra in cap. Ecclesia sancta Maria.* Et quoniam extra suum territorium, Episcopus non habet iurisdictionem. *cap. si quisquam. 11. quasi. 1. & gloss. fin. in cap. nouit. extra de offic. legat. vbi d. gloss. declarat,* quod hoc habet locum in his, quæ sunt contentiose iurisdictionis, qualis est illa, quæ exercetur per statuta, non autem in iis, quæ sunt voluntarie iurisdictionis, qualis est collatio beneficiorum. Ideo ista potest exerceri extra diocesim, non autem illa. *d. gloss. & ibi per eam adducta.* Et sic extra territorium ius dicenti, non paretur impune. *vt in text.* Vnde vt statutum aliquem liget, duo requiruntur, scilicet, quod statuens habeat iurisdictionem in loco vbi dirigitur virtus statuti; & quod persona sit sibi subiecta, saltem ratione causæ, propter quam vult illam ligare. *Gemin. hic num. 18.*

DE RESCRIPTIS.

In Decretal. Cap. 1. Sicur.

PRIVILEGIO generali secundum ius commune obtento, obstat rescriptum speciale.

QVIA per illud priuilegium generale, nihil conceditur, præter ius commune, sed indulgetur ad cautelam, quia solet timeri plus, quam ius commune. *gloss. 1. hic. in fin.* Et improprie dicitur priuilegium. *Abb. hic num. 7.* Nam priuilegium proprie dicitur lex priuata. *cap. priuilegia. dist. 3.* Vnde, cum illud sit ius generale, & rescriptum sit ius speciale, habet locum illa regula, vt generi per speciem derogetur. *vt in text. & cap. generi de reg. iur. in 6.* Priuilegio autem speciali non obstat posterius rescriptum speciale, nisi faciat de illo mentionem. *cap. ceterum. infra cod. quia Princeps censetur ignorare ea, quæ specialia sunt, cum in facto consistant. cap. 1. de constitut. in 6.* Et quoniam contra ea, quæ ignorat Princeps, non censetur facere gratiam.

tiam. d. c. 1. Sed in tali casu secundum privilegium, siue rescriptum censetur subreptitiae, & per importunitatem obtentum. *Abb. hic n. 15.* Ideo secundus ille preceptor, tanquam mendax, debet carere impetratis. *cap. sup. infra eod.*

ETIAM de eo mentionem non faciens.

QVIA cum illud privilegium generale contineat idem, quod ius commune. vt superius not. Princeps censetur de illo habere notitiam: cum omnia iura generalia presumatur in scrinio suspectoris habere. *vt in d. c. 1. de cons. in 6.* Ideo istud secundum rescriptum videtur concessum in praedictum illius privilegij generalis, ex certa scititia Principis, qui sicut de iure communi mentionem facere non tenetur; ita nec de privilegio, quod solum ius commune continet. *Innot. hic. n. 3.*

Cap. 2. Ex parte. ii. 1.

IN rescripto Apostolico subintelligitur clausula, si preces veritate nitantur.

QVIA rescriptum sumit vires à concessione Principis rescribentis. *vt not. in cap. si quando. infra eod.* Princeps autem non censetur concedere ea, quae ignorat. *vt supra in cap. proxim. praefertim, quando concessio tenderet in praedictum tertio, cui Princeps non praesumitur velle ius auferre. c. rescripta. 25. q. 2.* Et quoniam ea, quae consistunt in facto, & specialia sunt, praesumuntur à Principe ignorata, *vt supra in c. proxim.* Ideo non praesumitur, Principem habere notitiam de facto in tali rescripto contento, nisi secundum narrationem ibi factam, & ultra eius notitiam, & consensum, non est gratia extendenda. *d. c. 1. de cons. in 6.* Vnde si preces veritate non nitantur, sed malitiose sit aliquid tacitum, vel expressum, vt Princeps facilius concederet tale rescriptum; mendax ille preceptor debet carere impetratis. *c. super. infra eod. & c. dicenti. 25. q. 2.*

ET si rescriptum prohibet causa cognitionem, est de falsitate suspectum.

QVIA quod totius negotij cognitionem tollit, & vires principalis negotij exhaurit, sine graui partis alterius dispendio conuelli non potest. *l. quoties. C. de precib. imp. offer.* Et quoniam Princeps non intendit per suum rescriptum alteri graue praedictum afferre. *c. rescripta. 25. q. 2.* licet modicam lesione non per suum rescriptum, non sit graue, si al-

teri faciat. *gl. 2. in d. c. rescripta.* Ideo si rescriptum prohibet causae cognitionem, per quam prohibitionem alteri parti graue praedictum nasceretur, rescriptum illud non censetur à Principe emanasse. *vt in tex.* Et preceptor ille esset remittendus ad Sedem Apostolicam puniendus. *c. ad falsariorum. inf. de crim. fals.*

SI in secundo rescripto per aduersarium impetrato, non fiat mentio de primo, valet primum, & non secundum.

QVIA Huiusmodi secundum rescriptum fuit impetratum, tacita ea veritate, quam si Princeps sciuisset, non ita de facili istud secundum rescriptum concessisset, *vt in tex.* Et per istam suppressionem veritatis, sit rescriptum subreptitium. *c. super. infra eod.* Et quoniam rescriptum subreptitium nullius roboris obtinet firmitatem. *vt in text.* Ideo cum secundum rescriptum sit nullum, primum quod erat validum, remanet in suo robore. *vt in tex.* Quod enim non mutatur, quare stare prohibetur. *l. sancimus. C. de testam.*

ALIAS valet secundum.

QVIA cum istud secundum non sit, tacita veritate, impetratum. *vt in text.* apparet in eo de voluntaria Principis concessione, à qua rescriptum accipit vires. *vt supra in cap. proxim.* Et quoniam primum rescriptum non potest simul stare cum secundo e contrario. *vt not. supra in c. 1. de cons. in 6.* Ideo in eis habet locum illa regula, vt vltima deroget prioribus. *l. pacta nouis. C. de pact.*

ET si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem, hoc ratio.

QVIA omne tacitum, quo expresso Princeps non tam facile dedisset litteras redidit rescriptum subreptitium. *cap. super. & cap. postlasti. infra eod.* Et quoniam si Princeps sciuisset primum rescriptum impetratum de communi consensu partium, non dedisset secundum, saltem ita de facili, quia non debet dari iudex ad petitionem alterius partistantum. *l. obseruandum. ff. de iudicat.* Ideo secundum rescriptum, tanquam subreptitium, in tali casu nullius est roboris. *vt in text.* An autem sit nullum ipso iure, vel annullandum ope exceptionis, ita quod valeat processus secundum iudicis, nisi excipiantur, sunt diuersae opiniones. *Compositk. tenet hic,* quod sic ipso iure nullum, & praecipue per istum
tex. qui

2. x. qui dicit, quod secundæ litteræ non obtemperat alicuius roboris firmitatem, nam cum tex. sed quatuor per verba præsentis temporis, videtur, quod nullitas surgat ipso iure; & ad hoc facit, quod *not. gloss. in reg. in panis de reg. iur. in 6. & not. in l. in criminali. C. de iurisd. omn. iud.* Sed communis opinio Innoc. Host. Goffr. & aliorum est, quod non sit nullum ipso iure, sed annullandum ope exceptionis; ita quod per tale rescriptum dicitur iurisdictio, & valeat processus secundæ iudicis, si contra per alteram partem non excipiatur. & pro hac opinione præcipue faciunt. *c. si autem. & c. plerumque. infra eod.* In quibus patet, quod si primus impetrans, dolo, vel negligentia, uti postpositum suo rescripto intra annum, poterit conueniri auctoritate secundæ rescripti; & sic secundum à principio non fuit nullum; quia si fuisset nullum, non potuisset conualescere ex negligentia primi impetrantis, nam quod à principio est nullum tractu temporis non conualescit. *cap. non firmatur. de reg. iur. in 6.* Et ad istum textum, & similia iura, quæ videntur obviare huic opinioni, dicunt, quod secundum dicitur nullum in effectu; nam id, quod potest annullari, potest dici largo modo nullum. *vt est bonus. ex. in l. si dari stipuler. ff. de verb. oblig. & not. Abb. hic.* Vtrum autem iudex delegatus debeat deputari ad instantiam vtriusque partis; ista decretalis videtur facere pro, & contra. Nam in principio iudex fuit deputatus ad instantiam vnius partis tantum; in fine vero loquitur, quando fuit deputatus communi consensu; sed distinguendo concludit sic, quod aut vtraque pars est præsens coram superiore, & tunc non debet superior dare iudicem ad petitionem vnius tantum. *d. l. obseruandum. ff. de iudic.* Aut vna pars est absens, & alia est præsens, & tunc de stylo curiæ est, vt detur iudex ad petitionem vnius partis, salua alteri parti facultate recusandi iudicem ex causa rationabili. *vt in c. causam. qua. il. 2. & c. in iudic. de offic. deleg.* Et si præsens petit apponi aliquam clausulam in præiudicium absentis, de stylo curiæ est, si aduersarius dicitur esse in curia, vt fiat citatio saltem per edictum generale. *vt not. Doct. in c. cum olim. de re iudic.* Aut vtraque pars est præsens, sed non concordat in iudicem, & communis stylus est, vt qualibet pars eligat vnum, & curia tertium; & hæc not. *gl. in d. obseruandum & Abb. hic.*

SI Papa mandat in rescripto, de duobus inquiri alternatiue, ad certum effectum consequendum,

sufficit alterum probare.

QUIA in alternatiue electio est debitoris, vt quod velit de duobus, vel pluribus alternatiue mandatis, pro adimplerione mandari vnum illorum adimplere possit. *c. in alternatiue. de reg. iur. in 6.* Alternatiua enim diiungit vnam rem ab alia, cum eius verba sunt, vel, aut, siue, & similia. *Abb. hic.* Ideo vbi aliqua mandantur sub huiusmodi verbis diiunctiuis, censetur positum à mandante in in potestate illius, cui dirigitur mandatum, vtrum vnum, vel alterum illorum, quæ mandantur, velit adimpleri, aut probet esse adimpletum. *Abb. hic.* Et qui facit, quod od debet, vltimius non tenetur. *c. quod debetur. & c. quisquæ. 14. q. 1.*

IS, ad quem Papæ rescriptum dirigitur, debet illi parere.

QUIA Papæ rescriptum continet eius mandatum. *vt in tex.* Et iusto superioris mandato quilibet parere debet. *c. si quis. & c. omnes. de maior. & obed.*

VEL causam rationabilem assignare, quare parere non potest.

QUIA quandoque propter nimiam importunitatem petentium. Princeps non concedenda concedit. *cap. si aliquando de sent. ex. com. & gloss. hic. ver. qualitatem.* Vnde si Principis concessio sit iniusta, præsumitur obtemperare propter nimiam petentium importunitatem, & non valet. *gloss. in d. c. si aliquando. ver. occupationem.* Et sicut subditus iusto superioris mandato parere debet. vt superioris not. Ita si est notorie iniustum, & continet aliquid contra præcepta Dei, non est illi obediendum. *cap. si dominus. & cap. si Iulianus. 11. q. 3.* Non enim contemnitur subditus in tali casu superioris potestate; sed eligit Deo seruire, cui potius est obediendum, quam homini. *cap. qui resistit. d. v. qual. 3.* Vbi autem dubitatur, an præceptum superioris sit iniustum, eo quod prima fronte deuiat ab honestate, vel ex eius executione præsumitur scandalum venire in ciuitate, etiam in tali casu non tenetur subditus ei immediate parere. *Abb. hic. num. 2.* sed potest allegare causam, quare parere non debeat illam scribendo Principi, & ab eo expectare secundam iussio. *m. vt in tex. & in Authen. de mand. princip. §. deinde competens.* Nec dicitur in hoc casu inobediens principi, quia hoc facit auctoritate legis. *gloss. in d. auth. ver. sic.*

nunciatis. & *Abb. hic.* Princeps autem patienter sustinebit, quod non fuerit executum illud, quod ei fuit praua insinuatione suggestum. *vt in tex. & not. glos. hic. ver. rationabilem.* quantæ efficaciam sit, reddere rationem, postquam Princeps contra suum mandatum iam factum quiescit ad dictum sui subditi rationem adducens.

CISTERCIENSES sunt priuilegiati, quod non possunt conueniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

QUIA Papa volens fauere his religiosis, concessit eis tale priuilegium, per quod dedit formam rescriptis futuris contra eos. *Butr. hic. num. 7.* Et quoniam priuilegia non sunt violanda, etiam indirec. *cap. quanto. de priuileg.* Ideo si fuerit contra tales priuilegiatos impetratum rescriptum, de illo priuilegio non faciens mentionem, rescriptum est subrepticium, & nullius roboris, cum sit obtentum, tacita ea veritate, quæ erant necessario exprimenda. *c. super litteris. infr. eod.*

SI Sede vacante scribitur Capitulo, vt gerenti vices Episcopi, vt præbendam alium conferat; si creatur Episcopus, nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur.

QUIA hoc mandatum fuit scriptum Capitulo, non tanquam executori, vel ordinario collatori, vel vt succedenti in ius Episcopi; sed tanquam gerenti vices ipsius Episcopi in iurisdictionalibus, & cui commo. dius, quam alijs, poterat hoc dari mandatum; Capitulum enim licet non succedat Episcopo in potestate conferendi, succedit tamen ei in iurisdictionalibus, & in illis gerit vices Episcopi. *Innoc. hic. num. 4. & Butr. num. 5. & sequen.* Vnde cum mandatum in effectu fuerit factum potestati Episcopi, & iurisdictioni Episcopali, ita quod Capitulum contulisset, non auctoritate propria, sed tanquam gerens in hoc auctoritate Papæ, vices Episcopi; ideo creato Episcopo, debet ipse mandatum illud adimplere, cum in Capitulo cessauerit iurisdictioni illa, & in Episcopo reperiat, ratione cuius fuerat mandatum illud Capitulo scriptum. *Abb. hic. n. 14.*

NON valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo tacetur dignitas impetrantis.

QUIA ad validitatem rescripti requiritur, vt in precibus portectis sit facta mentio *Ration. iur. Pontif. Lib. 1.*

de omnibus, quæ possent inducere Principe ad non concedendum, vel ad non ita facile concedendum. *cap. postulasti. & c. super litteris. infra eodem.* Et quoniam dignitas impetrantis posset retinere Papam a concessione beneficij, non solum maioris, sed etiam minoris; cum Papa non intendat, vt personæ pluribus redditibus abundantes, super minoribus beneficiis pauperes clericos inquietent. *vt in tex.* Ideo rescriptum huiusmodi fuit subrepticium obtentum, & nullius est firmitatis. *vt in tex. & d. c. postulasti.* Quæ autem sint in impetratione beneficij necessario exprimenda, late not. *hic. Abb.* De alijs beneficiis obtentis, quamuis minimis, est mentio facienda, alias gratia est nulla. *cap. si motu. de prab. in 6.* De nobilitate, & diuitiis impetrantis, non est necessario facienda mentio, cum hoc non caueatur in iure. *Ioan. Andr. hic.* De qualitate autem beneficij impetrandi est facienda mentio, vbi illa qualitas est notabilis. Et primo est facienda mentio de cura animarum, quam illud beneficium habet. *cap. cum in illu. de prab. in 6.* Item de qualitate residentie, si beneficium residentiam requirit. *argum. cap. fin. de cleric. non resid.* Item est facienda mentio, si illud beneficium sit dignitas. *argum. huius tex.* De ordine annexo beneficio non est necessario facienda mentio. *tex. videtur in cap. ei cui. de prab. in 6. & tenet Ioan. Cal. in c. in nostra. infr. eod.* De quantitate valoris est dubium: nã nullibi expresse probatur, quod impetrans teneatur facere mentionem de valore beneficij, de quo vide *glos. in Clem. 1. ver. vel alteri de prab. & Dominus de Rota decis. 172. alius est 81.* vbi dicunt Papam Urbanum Tertium explicasse, non valere gratiam, nisi fiat mentio de valore beneficij impetrandi, & obtenti. Et hodie ita communiter seruatur; tamen facilior est illa clausula, quod non excedit valorem tantæ quantitatibus, nam periculosum est; quod quis fe adstringat ad certum valorem, & onus probandi incumbit impetranti, vt not. *Abb. in c. fin. de presump.* In argumentum tamen pro, & contra, potest adduci *tex. in cap. cum adeo infra eod. & cap. cum tenentur. de prab.* Tenet tamen *hic. Abb.* quod circumscriptio stylo curiæ, non sit de iure veteri necessarium facere mentionem de quantitate valoris; quia beneficium debet principaliter conferri propter spiritualia; temporalia autem veniunt accessorie ad spiritualia; sed quia hodie sæpe accipiuntur beneficia propter temporalia, ideo fuit ordi-

atum, & de stylo curiæ introductum, vt fiat mentio de valore; quæ prouisio est utilis: nam dispensatio temporalium non est cuique committenda, sed secundum qualitatem personæ debet committi: vnde talis est aptus ad habendum tenue, qui est omnino ineptus ad habendum beneficium pingue, & sic quantitas reddituum posset Principem subtrahere à concessione gratiæ; & ob id ad euitandum vitium subreptionis, videtur necessarium, vt fiat ista expressio valoris. *argum. cap. postulasti infra eod.* & hoc procedit, vbi ad instantiam sit gratia; si vero fiat motu proprio, tunc est magis dubium: nam motus proprius excludit subreptionem. *cap. si motu de prob. in 6. & Clemen. si Romanus eodem tit.* Contrarium tamen videtur magis verum; quia motus proprius non operatur circa intrinsecas qualitates beneficii; vnde si Papa concedit beneficium motu proprio, & nō facit mentionem, quod est curatum, gratia non valet; non ex defectu subreptionis, sed quia non apparet de Principis voluntate. *arg. c. cum in illis. & c. in cni. de prob. in 6.* Nec valet gratia, si beneficium est de iure patronatus alicuius, & de illo non fiat mentio, ex eadem ratione, quod Papa non expressit hanc intrinsecam beneficii qualitatem, & non exprimendo, non censetur velle alicui præiudicare. *Abb. hic n. 4. & seq.*

VALET secundum rescriptum impetratum ab aduersario, licet non faciat mentionem de primo, si primum impetrans, dolo, vel negligentia non fuit vsus illo.

QUIA licet regulariter, si in secundo rescripto per aduersarium impetrato non fiat mentio de primo, valeat primum, & nō secundum. *c. ceterum. supr. eod.* Tamen quoniam secundum non est nullum ipso iure, sed ope exceptionis venit annullandum, vt not. in dist. *cap. ceterum.* Ideo iura voluerunt in odium illius, qui per annum, dolo, vel negligentia, non est vsus primo, vt ipse non possit excipere contra secundum, in hoc, quod non fecerit mentionem de primo; & sic quo ad hoc statutum, vt valet, ac si de primo illam mentionem fecisset. *gloss. 1. & 2. hic. & cap. plerunque. infra eod.* Iura autem, quæ dicunt, quod rescriptum perpetuo durat. *vt in l. falso. C. de aduers. & rescript. intelliguntur, nisi duo concurrant in contrarium, scilicet, nouella impetratio, & anni cursus. Bald. hic num. 2.* Sufficit tamen sola citatio facta per primum intra

annum ad perpetuandum eius rescriptum, & excludendum secundum. *Butr. hic num. 7.* Sed si intra annum non fuerit facta saltem citatio, præsumitur negligentia. *d. cap. plerunque.* Dolus autem probatur ex coniecturis, cum consistat in animo. *l. dolum. C. de dolo.* Et idem dic in rescriptis impetratis ad beneficia, vt sint perpetua. *Abb. hic num. 4.* Sed si detur negligentia impetratoris, & impetratio alterius sit contraria; tunc extinguitur gratia primi. *vt habetur in c. tibi, qui de rescript. in 6. & c. si cleric. de prob. eod. lib.*

NON valent rescripta, per quæ inserti indices dantur.

QUIA si impetrans posset suo arbitrio eligere iudices, ad illos decurreret, qui sibi propitii, & parti aduersæ contrarij essent. *vt in text.* Et quoniam per hoc quis cogeret partem aduersam eorum suspecto iudice litigare, quod tanquam iustitiæ contrarium, non est faciendum. *cap. cum speciali. de appellat.* Susceptorum enim iudicium insidias declinare, & inimicorum iudicium refugere, naturale est. *vt not. Specul. in rubr. de offic. iud. deleg.* Ideo ad euitandum istud grauamen, quod posset alteri parti inferri, statuitur, vt non valeat impetratio de iudice incerto, sed quod illius nomen sit per impetrantem exprimendum. *vt in text. & gl. ver. elegerint.*

VEL futura negotia committuntur.

QUIA per commissionem tam generalis, nimium absorberetur iurisdictio ordinarij. *gloss. hic vers. elegerint.* Et quoniam ordinariæ potestati enormiter præiudicare Papa non intendit. *cap. peruenit. 11. quæst. 1.* Super omnibus vero negotiis presentibus tantum ad vnum iudicem impetrare rescriptum, vt parcat litem sumpibus, est commendabile. *cap. dispensa. eodem in 6.* Nec in tali casu ita præiudicatur potestati ordinarij, sicut præiudicaretur per commissionem negotiorum, quæ essent futura. *d. gloss. hic.* Ideo prohibetur illa nimis generalis commissio futurorum, non autem prohibetur presentium. *Butr. hic num. 7.* posset tamen Papa concedere rescriptum etiam super omnibus futuris, si vellet; sed non est de stylo curiæ, & non præsumitur velle; vnde tale rescriptum esset de falsitate suspectum. *d. gloss. hic.* Respectu vero diuersarum personarum, & generaliter, bene delegantur omnia negotia presentia, & futura, licet sit officiali foraneo Episcopis & talis

talisiudex est tunc quasi ordinarius, & fit pro
vilitate reipublicæ, vt illi loco non desit iu-
dex. *Abb. hic n. 6.*

FALSA latinitas vitiat rescriptum Papæ.

QUIA rescriptum Papæ tranfit per mul-
tas manus, & magna maturitate deco-
quitur. *c. apostolica & ibi gloss. l. 35. q. 9.* Et
quoniam non est verifimile, quod aliquis il-
lorum nõ viderit falsam latinam, & quod
illam non emendauerit. *gloss. hic.* Ideo si re-
scriptum habet falsam latinam, præsumit-
ur non emanasse à Papa, sed esse falsificatum
ab alio. *ad gl. hic.* Testamenta vero, & contra-
ctus, cum transeant per manus vnus Notarij
tantum, per aliquam falsam latinam non
redduntur inualida. *Butr. hic.* Sed ad hoc vt
falsa latinitas vitiet rescriptum Papæ, illa de-
bet esse manifesta, nec sufficit quod sit dubi-
tabilis, & si posset falsari per figuram, non vi-
arietur rescriptum. *Abb. hic n. 2.*

*CONTRA secundum rescriptum non potest opponi
de taciturnitate primi impetrati per appellan-
tem de sua appellatione non habita mentione.*

QUIA primæ litteræ nõ valuerunt, ex eo,
quod appellans nõ fecit mentionem de
appellatione sua, cui non potuit renun-
ciare, cum res non esset integra propter pro-
secutionem illius. *Abb. hic nu. 10. & Butr. nu. 14.*
Vnde primæ litteræ fuerunt subreptitiæ, cum
id tacuerint, quod erat necessario exprimen-
dum. *c. postulat. infra eod.* Et quoniam de lit-
teris subreptitiis, & ideo nullius roboris, non
est necesse facere mentionem in secundis. *c.*
*extenore. & ibi gloss. infra eod. & gloss. in c. cum lit-
teris ver. de facto. de concess. preb.* Generaliter en-
im vbicumque possunt primæ elidi per
exceptionem, valent secundæ, licet non faciant
mentionem de primis. *d. gloss. in d. c. extenore. &*
Abb. antiquus hic. Ideo secundum rescriptum
fuit bene impetratum. *vt in tex. & A. b. hic in ff.*

*RESCRIPTVM, quo scribitur plurib. cum clausula
(quod si non omnes, &c.) intelligitur tam de im-
potentia facti, quam iuris.*

QUIA nomen, & effectus impotentia
generaliter comprehendit tam im-
potentiam facti, quam iuris. *vt in tex. & not.*
in s. prudentiam. de offic. deleg. Et quoniam no-
men generaliter prolatum, generaliter est ac-
cipiendum. *c. soluta. & ibi gloss. de maior. & ob. d.*
Ideo rescriptum, in quo scribitur, si non om-
nes possint simul interesse, vnus, aut plures,

quibus scribitur, nihilominus exequantur,
verificatur tam de impotentia facti, quam iu-
ris. *vt in tex. & d. c. prudentiam.*

*IN questione reuocationis rescriptorum recurritur
ad arbitros, si iudices in cognitione sibi non defe-
runt, nec inuicem concordant.*

QUIA per huiusmodi rescripta, tam pri-
mi, quam secundum iudices habent à Prin-
cipe super causa eis delegeta, & illius ac-
cessoribus, cognoscendi iurisdictionem. *vt*
not. supra in c. si autem. licet iurisdictioni illius iu-
dicis, qui fuit per subreptionem obtentus, sit
elidibilis per exceptionem. *Compstell. hic. ver.*
deferendum. Vnde ad ipsos iudices spectabat
cognoscere, cuiusmodi eorum esset valida com-
missio facta. *c. super litteris. infra eod. & Abb. hic*
nu. 1. Sed ex quo ipsi iudices non concordant
in cognitione iurisdictionis, & per superior-
em est prouidendum, vt lites amputentur,
& ne partes coram diuersis iudicibus vexen-
tur, ac vt processum contrarietates euiten-
tur. *c. finem. de dolo. & contum. l. 3. c. de fruct.*
& lit. expens. Ideo ad hæc incommoda euitan-
da, in casu huius discordiæ plurium iudicum,
conceditur partibus, vt possint arbitros eli-
gere, per quos terminetur, an primi, vel se-
cundi iudices habeant validam iurisdictionem
procedendi. *vt in tex. & gl. r. & ver. sopia-
tur.* Et si per arbitros adhuc non possit quæ-
stio decidi, ad Papam rescribentem, erit re-
currendum. *per not. in c. fin. de offic. deleg. & not.*
Abb. hic n. 4.

*PER generalem clausulam positam in rescripto de-
legatus ante expressionem personarum, vel re-
rum, iurisdictionem habet in habitu, & non in actu.*

QUIA in causis delegatis iurisdictioni datur
ad delegante, sed specificatio, & ex-
pressio super quibus delegatur, & contra
quos: fit ab ipso litigante: exercitium autem
procedendi in causa nascitur ab vtroque con-
iunctim. *Bald. hic ver. potestatem.* Ideo si causa
fuerit commissa sub huiusmodi forma, vide-
licet, causam, quam talis aduersus talem, &
quosdam alios, super hoc, & quibusdam aliis,
se habere proponit, tibi duximus committen-
dam; delegatus per huiusmodi rescriptum ge-
nerale recipit iurisdictionem in causa super
expressis, ab ipso Principe rescribente; sed
quoniam Princeps non expressit, sed se retulit
ad expressionem faciendam ab ipsa parte
litigante. Ideo antequam sit expressio facta,
habetur iurisdictioni in habitu, & non in actu.
vt in tex. & gl. fin. hic.

ET *speciales littera derogant litteris generalibus super non specificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem.*

QUANDO rescriptum recipit vires ab intentione Principis rescribentis. *cap. ad aures supra eod.* Et quoniam intentio rescribentis per speciales litteras satis apparet ea esse, ut velit derogare litteris generalibus super specialiter expressis in ipsis litteris specialibus, licet de litteris generalibus nullam faciant mentionem. *vt in text.* Ideo in huiusmodi litteris habeat locum illa regula: quod generali per speciale derogatur. *vt in text. & quod vltima derogat prioribus. l. pacta. C. de pact. & not. in c. ceterum supra eod.*

PER generalem clausulam (quidam alii, & res alia.) multitudo effrenata non includitur, nec persona, nec res maiores expressis, sed pares, vel minores.

QUANDO VIA saepe eueniebat, quod aliqui in eorum supplicationibus ad sedem Apostolicam, malitiose exprimebant quasdam personas, & res viles, adijciendo postea istam clausulam, quosdam alios, & res alias, sub quibus verbis postea in iudicijs declarabant, & res maiores comprehendere personas, & res maiores expressis contra quas non ita facile obtinuisent rescriptum. *vt in text. & gloss. vers. maiores.* Et quoniam dolus, & fraus alicui patrocinari non debent. *vt in text.* Ideo ad obuiandum istorum fraudibus, statuitur, ut sub illis verbis generalibus, nec personarum, nec res maiores expressis includantur. *vt in text.* nec multitudo effrenata, quae hodie est restricta, ut non excedat per illa verba, quatuor personas, *cap. cum in multis. eodem in 6.* Et si quis fraudulententer expresserit personas maiores, non ut velit contendere cum illis, sed ut possit decurrere ad pares, vel minores, rescriptum, tanquam subreptitum, est inualidum, & mendax iste preator debet carere impetratis. *vt in text.* Cum etiam in tali casu deprehendatur fraus, quae alicui patrocinari non debet, *vt in text. & not supra in c. ad aures.*

QUANDO contra vnum super eodem ad diuersos iudices dicitur, rescripta impetrata, & eis vitium, perdit commodum vtriusque.

QUANDO ista diuersa rescripta censentur fraudulenter impetrata ad fatigandam partem eorundem pluribus iudicibus. *vt in text. & cap. fin. infra. eodem.* Et quoniam fraus,

& dolus alicui patrocinari non debent. *vt in text. & supra c. prox.* Ideo ad obuiandum istis fraudibus, & in poenam talium, qui huiusmodi fraudem committunt. istae litterae rescriptorum irritantur, licet alias essent validae. *Abb. hic n. 4.* Si vero talis impetrans non vitatur vtriusque rescriptis; nec illa malitiose impetravit, sed ad cautelam; puta, quia timebat perdere vnum rescriptum, vel timebat aliquos mori, valent litterae; sed postquam coepit agere per alteras, reliquae non valent, & si agere attentaret, perderet vtrasque; *gl. i. hic.* Causam tamen principalem super qua sunt huiusmodi rescripta impetrata, per hoc non perderet, sed solum perderet litteras, & condemnaretur in expensis. *gl. fin. hic.*

NON valet rescriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetratum non faciens mentionem.

QUANDO VIA talis impetrans censetur fraudulententer tacuisse aliud beneficium, quod habebat, quantuncunq; exiguum, ut citius, & facilius impetraret rescriptum ad aliud beneficium. *cap. si proponente. & ibi gloss. i. infra eod. & cap. si motu. de prob. in 6.* Et quoniam ea, quae in fraudem sunt, vitiant rescriptum, & imputantur. *c. sedes supra eod.* Ideo talis fraudulententer, & subreptite impetrans, debet carere impetratis. *c. super litteris. infra eod. & d. gl. in d. c. si proponente.*

ORDO rescripti interpretationem recipit à iure communi.

QUANDO VIA rescriptum conceditur ad iuris communis obseruantiam, nec debet aliquid continere contra ius, nam tunc esset priuilegium. *vt in c. i. ver. nescitur. de cons. in 6.* Ideo ut rescriptum non operetur contra suam naturam, debet ita, & taliter intelligi, ut non obuiet à iure communi. *Abb. hic num. i. & hoc intellige, quando verba id patiuntur. Abb. hic.* Nam ubi nulla esset ambiguitas, cessat illa communis interpretatio. *l. ille. §. cum in verbis. de leg. 3.*

NON valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicozum.

QUANDO VIA rationabile est, ut in Ecclesia numerus Canonicozum sit certus, & institutus iuxta Ecclesiae facultates. *cap. quoniam. de vit. & honest. cler. & authen. vt determinat. num. cleric. col. 1.* Unde licet quae non faciunt mentionem de tali numero, qui per illas

illas veniret frangendus, sunt impetratæ, tacita ea veritate, quam si orator expressisset, non præsumitur, quod litteras illas obtinisset. *Innoc. hic num. 2.* Ideo gratia illa subreptitio impetrata, nullius esse validitatis. *c. prox. infr. & c. cum adeo. supra eod.*

LICET non frangatur numerus præbendarum.

QUIA præbenda est annexa canonica. *c. si quis obierit. 1. quest. 3.* nam non est congruum, ut præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus. *c. relatum. de præbend.* Et quoniam de connexis idem est iudicium. *cap. translato. de constitut.* Ideo subreptio commissa in canonicatu, vitiat gratiam, etiam quo ad præbendam. *Abb. hic num. 6.* Licet enim quis possit esse Canonicus sub expectatione præbendæ. *cap. dilectus. de præb. & ideo quo ad præbendam non videtur impetratio ista subreptitia, ex quo non mandabatur, ut præbenda simpliciter conferretur de præsentibus, sed si vacaret, vel esset de proximo vacatura, & sic per hoc nullum præiudicium fiebat numero præbendarum, cum talis impetrans deberet subrogari in locum defuncti. *Abb. hic num. 5.* Tamen quia subreptio erat respectu canonicatus, ad quem non mandabatur recipi de præsentibus, & non poterat sine fractione numeri, quod non fuit expressum; ideo gratia vitiat etiam quo ad præbendam, quam propter canonicatum ille esset consecuturus. ut dictum est superius. & not. *Abb. d. num. 5.**

ET processus inde factus est nullus.

QUIA iurisdictioni formandi processum, & facultas providendi de canonicatu, simul continebantur in eisdem litteris. *ut in text.* unde facultas, & iurisdictione illa, erant accessoria ad gratiam de canonicatu. *Abb. hic num. 5.* Et quoniam accessorium sequitur naturam sui principalis. *cap. accessorium. de reg. iur. in 6.* Ideo subreptio, quæ vitiat gratiam principalem, vitiat etiam iurisdictionem, & facultatem, quæ pro illa gratia dantur. *Abb. d. num. 5.* Et cum non sit valida iurisdictione, non erit validus etiam processus ab illa dependens. *gloss. fin. in cap. ad audientiam. infr. eod.*

EXPRIMENS falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiosus, caret processus impetratio.

QUIA rescriptum sumit vires à voluntate principis rescribentis. *c. ad aures. supra*

eod. Et quoniam ea, quæ particularia sunt, & in facto consistunt, potest princeps probabiliter ignorare. *c. de constit. in 6.* Ideo non potest de eius voluntate in rescriptis præsumi, nisi secundum narrata. *cap. ex parte. il. 1. supra eod.* Errans enim in facto, non consentit in illud. *S. Thom. 1. 2. q. 76. art. 3. & l. nihil consensu. ff. de reg. iur.* Et sic si non fuerit verum narratum, princeps non consentit in gratiam; sed quia aliquando malitiosus, aliquando per simplicitatem tacetur verum, vel exprimitur falsum. *ut in text.* Et quia peccans per malitiam, gravius peccat. *S. Thom. 1. 2. q. 78. art. 4. & poena debet esse commensurabilis delicto; cap. disciplina. dist. 45.* & in eo debet quis præcipue puniri, in quo peccavit. *cap. litteras. de temp. ord. in.* Ideo contra malitiosum istum impetrantem, non solum decernitur, ut gratia non valeat in illis, in quibus est mentitus, sed in eius poenam statuitur, ut etiam in aliis, in quibus verum expressit, si in eisdem litteris contineatur, nullum commodum consequatur. *ut in text.*

SED si per simplicitatem, vel ignorantiam, aut obmissum, vero suppressum, & expressum falso saltem litteras in forma communi, delegatus procedit, servato iuri ordinis.

QUIA ea, quæ non movent Principem ad facilius concedendum siue sint tacita, siue expressa, non vitiant rescriptum, quo ad vitium obreptionis, vel subreptionis. *ut in text. & not. in cap. ad aures. supra eod.* Et quoniam si illud verum non fuisset suppressum, vel falsum istud expressum, nihilominus Papa dedisset huiusmodi litteras in forma communi. *ut in text. & facit cap. dicenti. §. prescriptio. ne. 25. q. 2.* Ideo ex quo constat de intentione superioris, & impetrans non fuit in malitia, & expressa, vel tacita, quamvis falsa, non releuant; eius simpliciter licet est parcendum. *gloss. hic ver. simplicitatem.*

ET non sp. ciali forma rescripti.

QUIA ex quo subreptio fuit causa obtinendi specialem formam, vitiat prorsus illam formam; sed remanet potentia quo ad modum procedendi secundum ius commune, id est ipsa iurisdictione, quam nihilominus Princeps dedisset; & vitæ potius valeat, quam pereat, intelligitur data, cum subreptio non fuerit causa concessionis. *Abb. hic num. 3.* Ideo iudex ille delegatus habet iurisdictionem.

risidictionem procedendi, non sequendo formam in ipsis litteris appositam, sed iuris ordinem seruando. *vt in text.*

SECVS, si nullo modo litteras habuisset.

QVIA quãdo obrepto, vel subrepto sunt causa concessionis rescripti, vitiatur gratiam, & reddunt inualidam iurisdictionem concessam, *vt not. supra in c. prox.* Et quoniam si nullo modo habuisset rescriptum, nisi secundum narrata, sequitur, quod narratio ista fuerit causa concessionis. *vt in text.* Ideo rescriptum est inualidum ex parte concedentis, qui non præstitit consensum in illud, & ex parte impetrantis, qui verum non expressit. *Abb. hic nu. 3.* Noua autem forma impetrandi rescripta, fuit Pientini illius, qui de ann. 1605. porrexit supplicationem Serenissimo Ferdinando Hetruriz Duci, in qua, pagina extensa tenuem gratiam pro sua famula petebat; pagina vero parum ex lateribus implicata, sub remanentibus verbis maiora pro se exposcebat; ex vi enim rescripti non debuisset obtinere gratiam, nisi pro famula, de qua Princeps intendebat; sed propter inuentionis subtilitatem, merito à principis magnanimitate, qui subscripserat supplicationem, reportauit vtramque.

IN causa monasterij conuenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu.

QVIA tota potestas monasterij est penes Abbatem. *cap. nullam. is. q. 2.* & ita pertinet ad eum, quod non ad monachos. *gloss. in d. cap. nullam. vnde Abbas ex officio suo tenetur congregacionum suarum negotia procurare. vt in text.* Et quoniam quicumque habet administrationem, potest agere, & conueniri sine consensu alterius. *c. cum deputati. de iudicat. & l. fin. ff. quod cuiusque vni.* Ideo in causa monasterij non est necesse exprimere alium, quam Abbatem *vt in text.* Nomine enim prælati intelligitur Ecclesia, & nomine Ecclesie prælatus. *gloss. hic per. tenentur.* Cum vnus eorum intelligatur esse in altero. *cap. si re. 7. q. 1. & l. ciuibus. ff. de reb. dub.* Excipit tamen à prædictis, quando negotia sunt: aut dua: nam tunc de consensu Abbatis, & Monachorum, talia debent promoueri. *cap. si quis. de rebus ecl. non alien.* Similiter excipit, quando Abbatis, & conuentus negotia essent omnino diueria. *vt in text.* nam tunc non tenetur vnus eorum respondere, nisi de parte sua; cum rescripta non extendantur ad res, vel ad personas in

eis non comprehensas. *gloss. fin. hic.* Rescripta enim sunt strictè intelligenda. *cap. sedes supra eodem & cap. cum olim. s. qua. de offic. deleg.* Sed licet valeat rescriptum impetratum contra solum prælatum super causa communi ipsi, & conuentui. *vt in text.* Curia tamen non dat de facili rescriptum super rebus communibus contra prælatum, quin faciat mentionem de conuentu. *Gul. de Mons Lauduno in Clem. 1. eod. tit.*

NEC propter hoc appellari potest.

QVIA talis appellatio esset irrationabilis. *vt in text.* Per eam enim impedirentur sæpe negotia monasterij, & fieret ab illis, quibus à iure non est permisa. *dist. c. nullam. is. quest. 2.* Appellatio autem, quæ fit sine rationabili causa, & ab illis, quibus non est permisa, tanquam inualida, non est admittenda. *c. vt debim. de appell.*

NISI abbas, & conuentus bona essent distincta omnino.

QVIA licet de iure communi, inter Abbatem, & monachos, omnia debeant esse communia. *c. cum ad monasterium. de statu regul.* Et rerum dispensatio debeat esse penes Abbatem. *vt not. superius.* De iure tamen speciali, puta ex consuetudine, vel statuto ex rationabili causa factò, bona monasterij possunt inter Abbatem, & conuentum esse diuisa, vt aliqua pertineant ad mensam Abbatis, aliqua ad mensam monachorum. *Abb. hic nu. 2.* Et quoniam rescripta non extenduntur ad res, & personas in eis non comprehensas, vt dictum est superius; Ideo in tali casu sub rescripto impetrato contra Abbatem, non tenentur monachi de eorum rebus respondere. *vt in text.* Ex diuersis enim non fit illatio. *l. p. in ff. de minor.*

PROCESSVS factus per litteras subreptitias, irritatur.

QVIA per litteras subreptitias impetratas datur iurisdicctio, quæ non est ipsius iure nulla, sed ope exceptionis potest annullari. *vt notat. in cap. ceterum. supra eodem. & Butrius hic numer. 10.* Et quoniam illud, quod non est ipso iure nullum, sed per exceptionem, ad instantiam partis annullatur, dicitur irritari. *vt notat. in cap. cum inter. de re iudicat.* Ideo iurisdicctio, quæ fuit per rescriptum subreptitium concessa, irritatur. *vt in text. & cap. constitutus. supra eod.* Et quoniam processus, qui dependet

pendet ab illa iurisdictione, tanquam accessorium debet sequi naturam illius *cap. accessorium. de reg. iur. in 6.* Ideo irritata iurisdictione, irritatur etiam processus. *vt in text.* De conuexenim idem est iudicium. *cap. translatio de consuet.* Si autem pars non opponat, & non excipiat de subreptione, processus ille tenet. *arg. huius text. quia pars illa videtur renunciare suo iuri, & quiescere illis litteris. Abb. hic. nu. 6.* Fuerunt enim concessæ ab illo, qui poterat illas dare; & ideo non tractatur de præiudicio iurisdictionis superioris; sed quia fuerunt impetratæ subreptitiæ contra interesse partis; ideo dependet ab ipsa parte, an velit illas reuocare, vel acceptare. *vt notat in d. cap. ceterum.*

S E D factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.

QUIA forma est illa, quæ dat esse rei. *l. Iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhibend. & Arist. 1. de anima. text. 53.* Et quoniam iurisdictione datur tali iudici per illam formam rescripti. *cap. super litteris. supra eodem.* Ideo si ipse non seruat illam formam, venit contra substantiam suæ iurisdictionis, & sic tam illa, quam processus ab illa dependens, est ipso iure nullus, & per sententiam non annullatur, sed nullum esse nunciatur *gloss. hic. ver. irritum. & Abb. num. 4.*

V A L E T secundum rescriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo vti noluit impetrans intra annum.

QUIA huiusmodi secundum rescriptum subreptitiæ impetratum, non est ipso iure nullum, sed potest ad instantiam partis annullari. *vt notat. supra in cap. proximum.* Sed quoniam illa pars, vel ex malicia, vel ex negligentia, non est vsa primo suo rescripto intra annum; & ideo ei est imputandum; cum non sit malitiis hominum indulgendum. *vt in text.* Ideo in eius penam statuitur, vt postea non possit excipere contra secundum. *vt in text. & cap. si autem. supra eod.* Et hoc procedit, quando secundus per simplicitatem, vel ignorantiam non fecit mentionem de primo rescripto: nam si dolose tacuisset, nõ debet audiri etiam post anni lapsum; sed debet carere omni commodo litterarum quas dolose per mendaciam impetrauit. *arg. cap. super litteris. supra eod.* Immo quando secundus fuit in dolo, debet valere potius rescriptum primum, quam secundum; quia primus impetrans reperitur in culpa in non

vtendo; secundus vero est in dolo, principi obripiendo; dolo autem præponderat culpa. *l. item si obliuiscitur. ff. ad leg. Aquil.* Quid autem si primus fuisset in dolo in non vtendo, & secundus etiam in dolo in impetrando? Dicunt Doctores, quod valet primum; quia dolo primi fuit in non vtendo, & sic non concernit rescriptum; sed dolo secundi fuit in impetrando, & sic rescriptum est vitiosum; unde potius debet valere primum, in quo non est defectus in fieri, licet sit defectus postea in facto esse. *Abb. hic in fin. Generaliter enim peccatum ex commissione, est grauius, quam peccatum ex omissione. S. Th. 1. 2. q. 76. art. 2.*

S I à delegato aliquid mandatur ordinario, debet humiliter exequi.

QUIA delegatus in causa sibi commissæ representat vices Papæ delegantis. *cap. significasti. de offi. deleg.* vnde in causa illa iurisdictionem habet super omnes. *c. sane. il. 2. d. tit.* Et omnia intelliguntur sibi commissæ, sine quibus causa illa expediri non potest. *cap. preterea. d. tit.* Ideo sicut ordinarius quilibet debet obtemperare Papæ. *cap. cuncta. 9. q. 3. ita debet in causa illa obtemperare delegato, qui representat vices Papæ. d. cap. sane. & c. precipimus. dist. 93.*

S E D si alius delegatus per alias litteras post executionem, mandat contrarium, vel si ante executionem inuenitur ordinario, inter delegatum, qui mandat, & alium contentionem esse de iurisdictione, faciet sibi vtrarumque litterarum copiam exhiberi non vt iurisdictionaliter cognoscatur. *sed vt se informes, an per secundum reuocentur prima.*

QUIA cum rescriptum secundum non possit stare simul cum primo ei contrario. *vt not. in cap. si autem. supra eod.* necesse est, vt iurisdictione, vel primi, vel secundi delegati contraria mandantis, sit inualida. Contrarium enim ea est natura, vt si vnum est verum, alterum sit falsum. *Aristot. 2. phisic. text. 15.* Et vt vnum sit corruptiuum alterius. *Aristot. 1. phisic. text. 42. & Institut. de his, qui sunt sui, vel alieni. §. 1.* Vnde vnus de illis delegatis oportet, quod nõ sit iudex competens, & quod ei non sit obediendum. Et quoniam melius est ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam remedium querere. *l. fin. C. in quibus causis in integr. rest.* Ideo ne iste ordinarius obediat illi prætenso delegato, qui non habet iurisdictionem, vel ne inobediens sit

sit illi, cui est parendum; ad hunc effectum per hanc decretalem datur ei facultas, vt faciat sibi vt rarumque litterarum copiam exhiberi, vt possit se informare, cui eorum debeat parere. *vt in tex. & Butr. hic n. 19.*

ET si prima reuocentur, exequatur secundum mandatum.

QVIA illi delegato debet ordinarius obedire, qui iurisdictionem habet validam. *c. sane de offic. deleg.* Et quoniam vbi primæ litteræ fuerunt reuocatae per secundas, delegatus secundus, & non primus habet iurisdictionem. *vt not. in cap. ceterum supra eod.* Ideo secundum rescriptum, non autem primum, erit per ordinarium exequendum. *vt in tex.*

SI autem non reuocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatum, donec contentio de iurisdictione terminetur.

QVIA cum nulla potestas tribuatur ordinario executori, vt inter istos delegatos de eorum iurisdictione iudicet; sed tantum ei conceditur, vt se informet, an per secundas litteras primæ reuocentur, *vt in text.* Ideo vbi ex inspectione litterarum extraiudiciali facta, sibi clarè non apparet, quænam litteræ sint validæ, & per consequens cuius delegati mandatum exequendum, melius est in cuiuslibet mandati executione superfedere, quam illud forsitan exequi, quod forsitan erat exequendum. *argum. c. pastoralis supra eod. & cap. cum in iure de offi. deleg.* Melius est enim ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam remedium quaerere. vt dictum est superius, & habetur in l. fin. Cod. in quib. caus. in integr. rest.

QVANDO in rescripto plura narrantur, diuersos effectus operantis, non sufficit impetrantis alicuius solum probare, ad vtinque effectum consequendum.

QVIA limitata causa limitata um pro ducit effectum. *l. in agris. ff. de acquir. rer. dom.* Et quoniam probatio determinata ad vnum particulare, ita est causa determinata ad illud quod non potest ex illa inferri ad aliud diuersum; cum ex diuersis non fiat illatio. *l. Pa. pin. ff. de minor.* Ideo impetrans tenetur probare omnia, ad quæ se aditrixit, si omnia in rescripto contenta vult obtinere; alias vel obtinet ea, quæ probat, vel nihil obtinet, iuxta ea, quæ not. in c. super litteris. supra eod. gloss. fin. hic.

NON valet rescriptum super restitutione beneficii impetratum, quod de causa excommunicationis, & amotionis impetrantis, non facit mentionem.

QUIA rescriptum impetratum, eo tacito, quod si fuisse expressum, illud non fuisset concessum, viribus subsistere non debet. *c. super litteris supra eod.* Et quoniam tale est illud impetratum ab eo, qui non fecit mentionem de causa suæ excommunicationis, & à beneficio amotionis. *vt in tex. & gloss. fin. hic.* nam talis impetrans dicitur agere. *Innoc. hic ver. excomm.* Et excommunicatus non potest agere, nisi prius absoluator. *cap. exceptionem de except.* Et absolutus non debet, nisi causam suæ excommunicationis exprimat. *c. cum pro causa & ibi gloss. ver. tanquam de sent. excomm.* Et exprimit aliam causam, quam illam, pro qua suæ excommunicatus; litteræ super à solutione impetratæ non valent. *gloss. fin. hic.* Similiter præsumitur talis impetrans, seriem negotij dolose tacere, si non exprimit causam suæ amotionis. *cap. super eo. de cohabit. cleric. & mul.* Ideo tales litteræ tanquam per veri suppressionem obtentæ, viribus subsistere non debent. *vt in tex. & gl. ver. virib.*

PER litteras iustitiam non tenetur. Episcopus provide-re habenti perpetuam vicariam.

QVIA per huiusmodi litteras necessitati-bus pauperum clericorum, qui nulli sunt ecclesiasticum beneficium affectui, se de Apostolica ducit succurrendum. *vt in tex.* Et quoniam carere beneficio non debet dici, cui competenter de perpetuæ vicariæ prouentibus est prouisum. *vt in tex.* Ideo si in litteris non fuerit facta mentio de tali vicaria, & tunc mandatum, quod prouideatur, tales litteræ sunt subreptitiæ impetratæ; & non sunt exequendæ. *vt in tex.* Nomine enim beneficii intelligitur vicaria, siue præbenda, siue aliud beneficium. *gloss. 2. hic.* Sed de quolibet beneficio, quamuis modico, est facienda mentio in impetratione alterius. *c. si motus de præb. in 6.* Ideo ex quo fuit tacita talis vicaria, litteræ fuerunt subreptitiæ: Et sic præter id, quod cum sint iustitiæ, non intelliguntur concessæ habenti aliud beneficium. *vt in tex.* non sunt exequendæ, etiam propter vitium subreptionis. *c. super litteris. supra eod.*

VEL sufficiens patrimonium.

QVIA per huiusmodi litteras iustitiæ, solum intendit Sedes Apostolica provide-re ne-

re necessitatibus pauperum clericorum. *vt in text. & gloss. fin. hic.* Et quoniam non dicitur pauper, qui habet sufficiens patrimonium. *c. quoniam quicquid. in fin. 16. quasi. 1.* Et exhortatio est, vt qui sumptibus propriis sustentari potest, ab Ecclesia stipendia non accipiat, ne id, quod pauperum est, assumat. *cap. clericos. 1. quasi. 2.* Ideo habenti de bonis paternis. vnde valeat competenter sustentari, non tenetur Episcopus per litteras iustitiae de beneficio providere. *vt in text. & c. suu de prab.*

NEC valent litterae gratia ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam vicariam.

QUIA perpetua vicaria est benef. *in text.* Et quoniam de quolibet beneficio est facienda mentio, etiam in litteris gratiosis; alias gratia est subreptitiae impetrata. *cap. si proponente. infra eodem. nisi nouum beneficium conferatur a Papa motu proprio, qui motus tunc solum intelligitur ad esse, quando in litteris exprimitur. cap. si motu. de prab. in 6.* Ideo, licet litterae gratiosae concedantur etiam habenti aliud beneficium. *vt in cap. gratia. eod. in 6. si de beneficiis prioribus non fiat mentio in impetratione alterius beneficii, litterae illae sunt subreptitiae, & non valent. vt in text. & Clem. gratiae. eod. tit.*

PER litteras Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes, non pot. si quis trahi vltra duas dietas extra suam diocesim.

QUIA nonnulli gratia Sedis Apostolicae abutenres, litteras ad remotos iudices impetrare nitentur, vt reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compelleretur. *vt in text.* Et quoniam per iudicium iniuriis aditus patere non debet. *vt in text. & l. meminerim. C. vnde vi.* Ideo ad obuiandum istorum fraudibus, statuitur, ne quis vltra duas dietas extra suam diocesim, per litteras Apostolicas ad iudicium trahi possit. *vt in text.* nisi de hac constitutione expressam fecerint mentionem, *vt in text.* nam tunc rescritum tenet ex specia. ligra. a. quae derogat iuri communi ex certa scientia, & voluntaria concessione Papae. *Abb. hic num. 10.* Hodie vero terminus, qui hic dicitur de duabus dietis, est restrictus ad vnam dietam. *per c. statutum. s. cum vero. eod. in 6.*

NISI de consensu partium littera fuerint impetrata.

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

QUIA ista restrictio dietarum est facta in fauorem rei, ne ab actore maliciose fatigaretur laboribus, & expensis. *vt in text.* Et quoniam fauori suo quilibet renuntiare potest. *cap. ad apostolicam. de regular.* Et volenti non fit iniuria, neque dolus. *penult. C. de pact.* Ideo si reus conueniat cum actore ad renuntiandum huic dietarum restrictioni, litterae impetratae tenent. *vt in text.*

NON valent litterae ad lites impetratae sine speciali mandato domini.

QUIA aliqui erant, qui nouum genus mercimonii circa litteras Apostolicas exercebant, vt vel sopitas possent suscitare quærelas, vel nouas immittere quæstiones: fingebant enim causas, super quibus a Sede Apostolica impetrabant litteras sine mandato dominorum; quas vel reo (ne propter eas laborum, vel expensarum dispendio molestaretur) aut auctori, (vt per ipsas aduersarium in debita molestatione fatigaret) venales exponebant. *vt in text.* Et quoniam lites restringendae sunt potius, quam laxandae. *vt in text. & l. quidam. ff. si cert. pet.* Ideo per hanc decretalem statuitur, vt si aliquis de cætero super aliqua quæstione sine speciali mandato domini, litteras apostolicas impetrare præsumperit, & litterae illae non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur. *vt in text.* Nec possunt litterae illae ratificari; quia hoc non fuit in ductum in fauorem partis conuenientis, sed in fauorem conueniendae, & in fauorem reipublicae; vt colligitur ex text. Ideo non potest pars aliqua supplere ex post facto id, quod non dependet à voluntate sua. *cap. conuenit. de sent. excomm. & cap. si diligenti. de for. comp.*

NISI impetrentur per coniunctam personam.

QUIA propter affectionem, quæ naturaliter solet esse inter sanguine coniunctos, non præsumitur, quod coniunctus pro coniuncto aliquid impetret, quã ipse principalis impetraret. *l. si seruus. & ibi gloss. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et quoniam prohibitio ista de impetrando huiusmodi litteras, fuit facta ad remouendum illud genus mercimonii, quod per istas litteras, quæ vtrique parti ad libitum impetrantis fiebant venales, committebatur. *vt in text.* Et suspensio ista cessat in coniuncta persona, vt dictum est superius. & *Abb. hic num. 10.* Ideo ius admittit, vt coniunctus possit impetrare tales litteras pro coniuncto,

iuncto, etiam sine mandato. *vt in text. & l. sed & ha. ff. de procur.* Et hoc, dummodo præstet cautionem de rato. *Specul. in tit. de coniuñta persona in princ.* Generaliter tamen coniuñta persona non potest agere ea, quæ requirunt speciale mandatum. *l. illud. & l. patri. ff. de minor. nisi & ipsa habeat in illa causa proprium interesse. d. l. patri.*

SI occasione duorum rescriptorum, vnius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis, contenditur, non iudex super principali, sed deputatus super appellatione cognoscere debet de validitate appellationis.

QVIA postquam causa appellationis est commissa ex certa Principis scientia, iurisdictio priorum iudicum est suspensa. *cap. pastorali. §. præterea. de offic. deleg.* Et data est potestas iudici appellationis, vt inhibere possit iudici, à quo est appellatum, ne in eadem causa amplius procedat. *cap. Romana. §. si autem. de appellat. in 6.* Et quoniam accessorium sequitur naturam sui Principalis. *cap. accessorium. de reg. iur. in 6.* Ideo ex quo cognitio causæ appellationis spectat ad ipsum iudicem ad quem, etiam quæstiones incidentes super illa causa, debent spectare ad eundem. *Bald. hic num. 1.* Et quoniam iudex potest cognoscere, an sua sit iurisdictio. *cap. pastorali. & ibi Abb. num. 1. sup. eod.* Ideo spectat ad iudicem appellationis cognoscere, an sit legitime appellatum; & si appellatio est legitima, ipse cognoscat causam; alias remittat partes ad priorem iudicem, condegnando appellantem in expensis. *et vt debetur. de appell. & gl. fin. hic.*

SI plures impetrant in eadem Ecclesia, statim data, vt prius impetrans preferatur.

QVIA in gratis obtinendis, qui prior est tempore, potior est iure. *cap. qui prior. de reg. iur. in 6.* Et quoniam in beneficiis gratia est ex parte concedentis, non autem ex parte exequentis, vel in possessionem nirtenti. *cap. eum. cui. de prob. in 6.* Ideo qui anteriorem habet datam, à qua gratia dependet, anteposendus est secundo; licet iste secundus litteras prius præsentauerit. *vt in text.* Si vero ambæ litteræ essent impetratæ ad idem corpus beneficii, secundus impetrans nunquam potest aliquid obtinere vigore illarum litterarum; quia fuerunt subreptitiæ, non faciendo mentionem de prioribus. *cap. cate-*

rum. & cap. ad aures. supra eodem. & ideo sunt nullæ, cum subreptio in beneficiis vti et gratiam, ipso facto. cap. 1. & 2. de fil. presbit. in 6. Nam in istis spiritualibus debet abesse prauitas, & omnis puritas adesse. *cap. quam pio. 1. quæst. 2. & cap. fin. de pact.* Quando vero duo impetrant litteras tu eadem Ecclesia pro diuersis beneficiis, ambæ litteræ valent, cum rescripta sint ad diuersa, quorum vnum non contraria: ur alteri. *Abb. hic n. 4.* sed qui datam habet priorem; prius est prouidendus, vt dictum est superius.

ET solus admittatur.

QVIA si admitteretur vterque, nimium videretur grauari collator, cui huiusmodi litteræ diriguntur. *cap. mandatum. infra eod.* Et quoniam Papa non intendit per suas litteras alicui graue præiudicium in ferre. *cap. super eo. de offic. deleg.* Et rescripta recipiunt vires ab intentione rescribentis. *cap. ad aures supra eod.* Ideo, nisi Papa exprimat, non tenetur ordinarius collator prouidere vtrique. *vt in text. licet, si vellet, hoc posset;* cum litteræ secundi impetrantis, si se non referant ad idem corpus beneficii, non sint subreptitiæ, vt dictum est superius. Et ex quo secunda litteræ non sunt nullæ, si primus impetrans non profecit ius suum dolo, vel negligentia, debet secundus prouideri. *gl. 1. hic. cum sit intentio Papæ, vt vnus de istis duobus, beneficium assequatur. Abb. hic n. 6.*

Cap. 31. Ad audientiam.

SI habens litteras Papæ ad beneficium, eum per annuam pensionem renuntiat, non valent litteræ beneficiales per eum, hoc tacito, impetratæ.

QVIA omne tacitum, quo expresso, habuisset retardare Principem à concessione, inducit subreptionem, & reddit gratiam invalidam. *cap. postula. si. supra eodem.* Et quoniam si Papa sciuisset, illum habuisse alias litteras, & eis pro annua pensione renuntiasse, non ita de facili concessisset secundas. *Abb. hic num. 4.* ex quo enim per illas litteras poterat consequi beneficium, & per eum defecit; perinde est, ac si beneficium illud fuisset consecutus: nam qui actionem habet, ipsam rem habere videtur. *leg. qui actio. ff. de regul. iur.* Et sibi imputet, qui voluit potius pensionem, quam beneficium. *Ioan. Andr. hic in princ.* Sed ista imputatio hodie multis placet, qui potius

potius assumerent pensiones, in quibus habetur vt. le. cum paruo onere, quam beneficia cum pane doloris iuxta *not. per Abb. in c. ad ant. n. 4. sup. eod.* Ideo istæ secundæ litteræ non facientes mentionem de primis, sunt subreptitiæ; & cum sint in prouisione beneficii, sunt nullæ ipso facto. *vt. notat. supra in cap. proxim.* licet litteræ subreptitiæ ad lites, sint per exceptionem annullandæ. *gloss. fin. hic.*

Cap. 32. In nostra.

RECEPTVS per litteras Apostolicas, licet præbendam expectet, per alias litteras hoc suppressentes, in alia Ecclesia recipi non debet.

QVIA Papa non intendit per secundas litteras alicui prouideri in aliquibus beneficiis, nisi in secundis fiat mentio de primis litteris, & de obtentis beneficiis. *cap. si proponente. infra eodem.* Et quoniam canoniam sub expectatione præbendæ dicitur beneficium, maxime si est intra numerum in Ecclesia deputatum, & præbendæ est quid accessorium, ad illam. *vt. not. Ludovic. Roman. consil. 447. & etiam si non est intra numerum, est aliquo modo beneficium, & per receptionem factam ad illam, est gratia incepta ad præbendam, quæ appellatur beneficium. gloss. 2 in cap. post. sup. eod.* Ideo licet iste receptus ad canoniam, non dum sit præbendam affectus, tamen in secundis litteris tenebatur de hoc facere mentionem, *gloss. fin. hic.* alias impetratio cenietur fraudulenter, & subreptitiæ impetrata. *vt. in text. & Bal. num. 2.* Et quamuis potius præbendæ, quam ius canonice, videatur hic in text. appellari beneficium, hoc fit, quia spiritualia sine temporalibus diu subsistere non possunt. *c. si quis obsec. i. q. 3. Abb. hic num. 1.*

Cap. 33. Ex parte.

NON valet rescriptum, quod procurator reuocatus, & de hoc certificatus, extra iudicium impetravit.

QVIA Apostolicæ litteræ, quas sine speciali domini mandato quis impetrat, valere non debent, nisi impetrans sit de illis personis, à quibus non est exigendum de iure mandatum. *vt. in text. & cap. nonnulli. §. fin. supra eod.* Ideo multo minus debent valere litteræ impetratæ ab illo, à quo mandatum dominus reuocauit. *vt. in text.* nam ille, qui est

reuocatus, agit contra expressam domini voluntatem, qui vero nunquam habuit mandatum; agit solum sine voluntate. *gloss. fin. hic.* Debet tamen procurator, de eius reuocatione certiorari. *vt. in text.* quia ipse non tenetur reuocationem diuinare. *l. si fideiusso. ff. mand. alias sibi imputet dominus, qui illum constituit. gloss. in cap. mandato de procur.* Et si non agit de actibus iudicialibus, vel de extrajudicialibus, in quibus habeat interesse altera pars sufficit, vt ipse certioretur: si vero agit de his, in quibus pars altera habeat interesse, etiam ipsa est certioranda. *vt. in text. & dicit leg. si fideiusso.* Quando autem procurator fuit constitutus ad negotia, & non ad certam personam; tunc non est necesse alios facere certiores; cum ipse tantum interueniat in fauorem domini, & de alterius interesse non tractatur. *vt. not. in clem. vnic. de renuntiat.*

SECVS tamen in iudicio; dummodo reuocatio ad notitiam aduersarii, vel iudicis non peruenerit.

QVIA in iudicio quasi contrahitur. *l. 3. §. idem scribit ff. de pecul. vnde ex quo procurator fuit destinatus ad quasi contrahendum cum certa persona, debet illa persona de reuocatione certiorari, ne ipsa ad libitum aduersarii deludatur. d. gloss. in dicit. cap. mand.* Ideo non sufficit in iudicio ad annullandum actum, vt solum procurator sit de eius reuocatione certioratus; sed etiam ad notitiam aduersarii, vel iudicis debet reuocatio peruenire, ne ipsi illudantur. *d. gloss. in cap. mand.* Et idem est dicendum in extrajudicialibus, quando procurator mittitur ad certam personam; propter eandem rationem, ne illa decipiat, & quæ cum sit certa, scitur cui sit talis notitia facienda, quod non potest exequi in incertis, cum non sciatur tunc, cum quibus tractetur. *Abb. hic n. 10.*

Cap. 34. Significante.

RESCRIPTVM impetratum contra hominem alicuius diocesis, non extenditur ad hominem eiusdem nominis alterius diocesis.

QVIA rescriptum assumit vires ab intentione principis referentis. *sup. cap. ad aures.* Et quoniam intentio iudicatur ex verbis aptis ad illam exprimendam. *cap. humana 22. quest. 5.* Ideo cum ex verbis rescripti appareat de intentione principis contra vnum, non debent verba illa extendi

contra alium, de quo Princeps non intendit, & ad quem verba non sunt apta in totum, licet sint in partem. *vt in text.* Et ex qua extensione sequeretur, quod rescriptum esset in incertum. *gloss. huc.* quod esse non debet, cum generalitas in huiusmodi litteris reprobetur. *cap. ad hec. supra eodem.* Sitamen per alia signa constaret, quod princeps voluerit in suo rescripto intelligere de tali alterius diocesis; tunc rescriptum ad eum extenditur, licet fuerit commissus error in nomine. *Innocentius hic. & Abbas. num. 4.* cum verba debeant feruire intentioni, non autem intentio verbis. *cap. antell. de verbor. signif.* Sed nunquid in litteris impetratis ad beneficium, falsitas commissã circa expressionem illius, debet vitare, si constat de corpore beneficii? Dicendum, quod aut falsa expressio non fuit causa inducenda principis, quia ea pariter suppressa, litteras dedisset, nec fuit apposita causa restringendi gratiam; exemplum habetur in *cap. susceptum. eodem in 6.* & tunc non habet vitare, per rationem. *cap. super lit. supra eod.* Exemplum, quidam impetrauit Sacristiam Senensium, & dixit eam esse dignitatem; reperitur autem, quod est officium, & non dignitas, non habet vitare; quia fortius dedisset Papa, si dixisset, quod erat officium: Item illa falsa expressio non restringit gratiam ad certum casum, secus vbi restringeret; nam tunc vitaret in alio casu ex defectu intentionis rescribentis, licet constaret de corpore beneficii. *vt in dist. cap. susceptum.* vbi dicitur, quod si impetraui certum beneficium, q̄ dixi vacare per mortem, non venit illud beneficium, si vacat per renuntiationem, licet constet de corpore, & renuntians habeatur pro mortuo quo ad illud beneficium; nam illa expressio vacationis habet restringere gratiam, & principis voluntatem ad illum casum ita quod non extendatur ad alium. *Abbas. hic in fin.*

Cap. 35. Rodulfus.

PER rescriptum impetratum contra homines diocesis, non possunt conueniri homines ciuitatis.

QUIA verba rescriptorum ad lites sunt stricte interpretanda. *cap. Petro, & Cod. de offi. deleg.* Et in stricta interpretatione nomine diocesis non comprehenditur ciuitas. *gloss. 1. in cap. cum cleric. de verbor. signif.* secus autem in materia larga, & fauorabili, vel saltem in materia indifferenti ad hoc. *c. vnic. & ibi gl.*

de rer. permur. in 6. & c. cum Episc. de off. ord. in 6. & late hic per Abb.

Cap. 36. Significauit.

SI conueniendus per illam clausulam generalem: *Quidam alii &c. moriatur re integra, succesor conueniri non potest.*

QUIA quando defunctus erat conueniendus per illam clausulam, nec fuit conuentus tempore vite sue, eo mortuo, rescriptum corrui, cum non fixerit radices in persona conuenienda. *l. 2. ff. qua sentent. sine appell. resind.* Et quoniam iste iudex videatur datus contra conueniendum sub tali clausula, tempore quo exprimitur; nam ante iudex non habet iurisdictionem in non expresso. *cap. pastoralis. 1. 1. supra eodem.* Ideo non valet talis iudicis datio quo ad effectum contra defunctum nec quo ad extensionem faciendam contra eius successorem, cum non viueretis, contra quem iudex datur. *d. l. 2. & sic corrui rescriptum quo ad vtrunq̄. vt in text.* Et si diceres, eo ipso, quod exprimitur, fingitur expressus tempore dati rescripti. *argum. l. potior. ff. qui pot. in pignor. hab.* vbi conditio trahitur retro ad tempore initi contractus. Solutio est duplex. Prima, quod hic non potest contrahi; cum deficiat subiectum per mortem, simile habetur in *cap. si pro te. in fra. eodem in 6.* Secunda solutio, & melior est, quod in eodem casu non debent concurrere duæ fictiones. *vt notat in l. 1. Cod. de dot. promiss.* Sed si rescriptum hoc casu extenderetur ad successorem, concurrerent duæ fictiones: prima, quia fingeretur iste expressus tempore data: secunda, quia successor fingeretur eadem persona cum defuncto; nam vere successor non est eadem persona cum defuncto, & ita limitatur. *liber. absens. ff. de iudic.* vbi dicitur hæredem posse conueniri, vbi defunctus poterat; intelligitur enim in ordinario, & non in delegato, saltem dato sub illa clausula generaliali: & ratio est, quia rescripta sunt personalia, & odiosa, merito restringenda. *cap. ad hec. supra eod.* Et generaliter, cum queritur, an rescriptum extendatur ad successorem, distingue secundum Cald. *supra eodem. in cap. in nostra. & Ioan. Andr. in cap. u. qui in ius. de reg. iur. in 6.* Quod aut materia, super quam impetratur rescriptum non est extendibilis ad successorem, & expirat rescriptum per mortem. Exemplum in actore: Impetratum est rescriptum

scriptum super beneficio debito: nam si moritur, non potest hæres eius uti illo rescripto; quia non succedit in beneficio, cum in beneficio non habeat locum successio. *ex transfmissa. de fil. presb.* Exemplum in reo: Fuit impetratum rescriptum, ut reus deponeretur ab ordine, vel à beneficio; certum est, quod mortuo reo, non potest conveniri successor: nam crimina morte extinguuntur. *cap. quorundam. dist. 13. & l. 1. & 2. Cod. si reus, vel accus. mort. fuer.* Aut materia concernit successorem, & tunc, aut res non est integra, puta, quia defunctus fuit citatus, & tunc rescriptum extenditur ad successorem. *argum. hic a contrario sensu, ibi,* nec fuerat ad iudicium euocatus, aut res est integra; & tunc, aut prædecessor erat conveniendus sub clausula, & tunc non extenditur ad successorem, ut hic, ex quo non fuit expressus dum viveret. Et hoc verum, nisi rescriptum fuisset impetratum contra dignitatem; nam dignitas non moritur, licet moriatur præsidens. *cap. liberti. 12. quest. 1.* Aut conveniendus erat expressus in rescripto; & tunc si fuit rescriptum impetratum in materia concernente dignitatem, licet nomen Prælati fuerit expressum, extenditur ad successorem; & in hoc casu loquitur. *cap. dilecti. de for. compet.* Aut non concernbat dignitatem, sed personam; & tunc non extenditur ad successorem singularem, nisi in tribus casibus. Primus, si successor succedit in vitium, & in hoc casu loquitur. *cap. quia V. de iudic. secundus casus habetur in cap. 1. de alien. iudic. mut. caus. fact.* Tertius, si emanat secundarius, ut in dicto cap. quia V. Aut quaritur, nunquid debeat extendi ad successorem uniuersalem, & fuerunt multæ opinionones; sed opinio magis communis habet, quod sic, quia censentur eadem persona. *vt in Authen. de iure iur. à mort. præst. 1. o. l. 5.* Item, quia agitur de modico præiudicio, & intellige hæc, quod defunctus erat in rerum natura tempore dati rescripti; alias rescriptum non valet. *dist. leg. 2. C. si reus, vel accus.* Et simili modo, nec priuilegium transit in successorem, si mortuus erat tempore datæ is, cui concedebatur. *leg. Neratium. ff. de reg. iur. & per Abbatem hic.*

Cap. 37. Ex insinuatione.

NON valent litteræ executoriæ, in quibus impetrans falso dixit monitoriæ præcessisse.

QUIA talis impetrans istud falsum expressit, ut facilius litteras executoriæ obtineret. *Butr. hic num. 6.* Ordo enim, & consuetudo curiæ tunc erat, quod primo monitoriæ, secundo præceptorior, tertio, & ultimo executoriæ concederentur. *cap. constitutum. supra eodem.* licet si fuissent concessæ executoriæ sine illis præcedentibus, essent exequendæ; dummodo non fuissent obtentæ per falsi expressionem. *Abb. hic in princ.* Hodie vero communiter solum dantur executoriæ, nec sunt in vsu monitoriæ, & præceptorior, nisi quando Papa rescribit pro receptione alicuius monialis. *Abb. hic.* Ideo litteræ illæ executoriæ fuerunt obtentæ obreptitiæ per falsi expressionem, ut facilius obtinerentur, & sic nullius sunt roboris. *c. super lit. supr. eod. & gl. hic.*

Cap. 38. Mandatum.

CESSANTIBVS clausulis, in dubio Papa non intendit grauare eundem collatorem super prouisione Anorum.

QUIA Papa per suas litteras non vulgari licui graue præiudicium inferre. *c. licet. de offi. ord. & c. super eo. de offic. deleg.* Et quoniam collatio beneficiorum computatur inter fructus ad collatorem spectantes. *gloss. 2. in c. cum olim. de maior. & obed.* Beneficiorum enim collatio censetur quedam donatio, cum ordinarij vtatur liberalitate alicui conferendo. *c. relatum. de prob.* Ideo non potest dici, collatorem non grauari, cum priuatur hac liberalitate, & facultate donandi. *Abb. hic num. 3.* & sic talis priuatio est potius restringenda, quam dilatanda. *vt not. in cap. capitulum sanctæ Crucis. supra eodem.* Papa enim licet possit conferre omnia beneficia, cum sit ordinarius omnium. *cap. cunctis. 9. q. 3.* Tamen non intendit vii hac potestatis, quando est concessa ordinarij, nisi hoc exprimat. *vt in text.* nam ecclesiasticus ordo confunditur, si vnicuique Episcopo sua iurisdictio non seruetur. *c. peruenit. 11. q. 1.*

IDEO secundus impetrans repellitur, siue primus expectet, siue sit iam gratiam consecutus.

QUIA cum istud mandatum Papæ non extendat, nisi ad prouisionem vnus. *vt in text.* & dictum est superius. De duobus, ille debet esse prouisus, qui prius gratiam impetrauit. *vt notat. in dist. cap. capitulum sanctæ Crucis. supra eod.* Prior enim tempore,

D 3 potior

potiore est iure. *l. qui prior. de reg. iur. in 6.* Vnde si primus expectat, cum sit proxime accingendus, pro accincto habetur. *vt not. Bald. in c. nostra. n. 2. supra eod.* Si vero obtinuit, iam mandatum est adimpletum, & intentio principis executiva. *vt in text.* Ideo collator ad vltiora non tenetur. *gl. fin. hic.*

Cap. 39. Litteris.

ECCLESIA in qua primus Papa dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur grauata.

QVIA iste secundus Pontifex per suas executorias magis prosequitur factum prædecessoris, qui dedit monitorias, quam aliquid constituit de suo. *vt in text.* Et quoniam operatum attribuitur principio mouenti, non autem factum prosequenti. *Butr. hic num. 5.* Et ex vrbaneitate quadam conuenit, vt Papa perficiat rem inchoatam à prædecessore. *cap. quia Ioannes. 12. quæst. 5.* Ideo istud grauamen prouidendi, est attribuendum litteris monitorialibus, à quibus creatur principium iuris agendi, non autem litteris illud principium exequentibus. *vt in text.* Sicut dicimus in exequente sententiam iudicis, quod grauamen dicitur illatum à primo iudicante, non autem ab exequente, dum tamen ipse non excedat modum in exequendo. *l. super quæst. de offic. deleg. c. quod ad consul. de re ind.*

Cap. 40. Abbatem.

DIOECES ANVS, cui scribitur, vt in diocesi sua, vbi pro alio scriptum non est, prouideat, vel faciat prouideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius iam pro alio grauati.

QVIA Papa non intendit grauare eundem collatorem super prouisione duorum. *cap. mand. supra eodem.* Et quoniam collator subiectus tali diocesano, cui scribitur, fuit per speciale rescriptum iam grauatus super prouisione alterius. *vt in text.* Ideo iste diocesanus debet exequi secundum rescriptum ad eum directum, super aliis beneficiis suæ diocesis uon spectantibus ad collationem sui inferioris iam grauati. *Innocentius hic.*

Cap. 41. Excommunicato.

PER rescriptum directum excommunicatori, vt absoluitur excommunicatum, si contra conciliatum e-

um excommunicatum, datu executoribus, qui eo non parente, exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

QVIA ipse excommunicator iam censetur esse certus, an excommunicauerit contra Concilium, vel non. *vt in text.* Scilicet, an exiterit iusta causa excommunicandi, & an præcesserit competens monitio, iuxta statuta per Innocentium Tertium in Concilio generali vt in *cap. sacro. de senten. excom.* cum nemo præsumatur proprium factum ignorare. *l. quisquis. C. de resand. vend.* Ideo tale rescriptum dirigitur excommunicatori, non vt ipse cognoscatur id, quod iam cognoscere censetur; sed solum vt absoluat, quatenus contra Concilium procefferit. *Abb. hic num. 14.* Et sit etialis remissio, ad ipsius honorem seruandum; nam minor pudor est, quod quis corrigat factum suum, quam quod corrigatur ab alio. *vt in text. ibi. licet in hoc deferatur eidem.* *Et cap. qual. de accusat.* Cognitio vero demandatur executoribus, quia excommunicatore nolente absolue, & iustitiam sententiæ prætendente, isti executoriales delegati habent ante omnia absolue, nec aliter ipsum audire, nisi absolutionem petat, præsertim cautione de parendo mandatis Ecclesiæ, si constitit eum esse iuste ligatum. *cap. ad hac. de sent. excom.* Et iste est primus actus, quem tales delegati facere debent. Nec obstat, si dicatur, quod text. hic mandat, ipsum absolui sine difficultate; quia illud refertur ad excommunicatorem in casu, quo illum excommunicauerit contra formam Concilii; sed quo ad istos executores delegatos illud non procedit: nam ex quo eis non dum constat de iniustitia excommunicationis, non debent absolue re line cautione, nec eum audire, nisi prius petat absolutionem cum obligatione cautionis. *iuxta d. cap. ad hac.* nam ex quo fatetur se ligatum, licet iniuste, non debet persequere in excommunicatione, ne videatur illam contemnere. *cap. per tuam. de senten. excomm. Et cap. cum contingat. de offic. deleg.* Deinde, facta absolutione, debent isti delegati cognoscere de iustitia, vel iniustitia excommunicationis; & si constitit, excommunicationem iustam, puniant quærelantem. Si vero constitit, eam iniustam, puniant excommunicatorem, iuxta formam traditam. *in d. cap. sacro. gloss. fin. hic.* Et in quantum illa glossa dicit absoluedum,

dum, si hoc petierit; insurgit quæstio: An quis possit ab excommunicatione absolui inuitus, vel non petens? Et dicendum, quod sic; nam excommunicatio contra voluntatem potest alicui inferri. sed quæ contra voluntatem eueniunt; etiam contra voluntatem amoueri possunt, sicut patet de bonis fortunæ; ideo excommunicatio potest tolli ab aliquo inuito. *S. Thom. 4. sentent. dist. 18. quæst. 2. artic. 5.* Præterea in excommunicatione est considerandum duplex malum, scilicet malum culpæ, & malum poenæ; malum culpæ & est ipsum peccatum, propter quod excommunicatio fertur; quod cum sit à nobis, non potest à nobis tolli sine voluntate nostra. *cap. peccati de regl. iur. in 6.* Malum vero poenæ plerumque est extra nos, nam sine facto nostro ingeritur; ideo etiam sine facto nostro potest remoueri, ut dictum est superius. & *S. Thom. in 4. art. 5.* Par enim ius est in ligando, & in soluendo. *c. verbum de poenit. dist. 1.* An autem expediat illam tollere? dicendum, quod si per excommunicationem quis efficitur deterior, iudex benefacit illam tollendo: nam ex quo videt illam non proficere, debet vii alio remedio. *Ioan. Andr. in cap. 1. de sent. excom. in 6.* Est tamē aduertendum, quando quis fuit iuste excommunicatus, & perseverat in contumacia sua, ne ille magis indurescat, & deteriora committat, vt per mala, quæ committit, inducat superiorem in necessitatem ad illum absolvendum: nam in tali casu daretur ei occasio malignandi, & videretur reportare commodum ex malitia sua, quod esse non debet. *Ioan. Cald. hic.* Poterit autem superior considerare, quando expediat illam tollere, vel non. *Abb. hic in fin. nam sine plectendo, siue indulgendo, hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. cap. prodest. 23. quæst. 5.* Sed quando non est spes de correctione alio remedio, & talis non vult obedire Ecclesiæ, debet haberi tanquam ethnicus, & publicanus, id est, vt gentilis, & infidelis. *cap. nominis de iudic. Et si fuerit excommunicatus propter suspicionem hæresis, si per annum iteriterit in excommunicatione, postea tanquam hæreticus habetur. cap. cum consuevit de hæres. in 6.* si vero fuerit excommunicatus pro contumacia non in causa hæresis, siue per vnum, siue per plures in excommunicatione iteriterit, non habetur vt hæreticus. *gloss. in cap. excomm. § qui autem. ver. condemn. de hæres. Sed alias contra eum proceditur. cap. fin. & ibi gloss. 2. de pæ.*

nū. Hodie vero excommunicatus quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad sacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatem, non est recipiendus; sed si obdurato animo censuris annexus, in illis per annum inforduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi potest. Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform.

Cap. 42. Si proponente.

Si impetrans rescriptum ad beneficium, dixit se non beneficiatum, cum tamen haberet beneficium, non valet rescriptum.

QUIA talis non solū subreptitè impetrat ex eo, quoniam non facit mentionē de beneficio, quod habet, & sic tacet veritatem, quam ad validitatem rescripti exprimere debet. *cap. si motu. de præ. end. in 6.* sed etiam obreptitè peccat, exprimendo falsum, vt facilius impetraret. *cap. super litteris. supra eodem.* Et sic vtroque modo fraudulenter obtinet. *vt in text.* In rescriptis autem fraus, tam in tacendo verum, quam in exprimendo falsum, vitiat gratiam. *d. cap. super litteris. & gloss. 1. hic.*

LICET illud beneficium sit exiguum.

QUIA de quolibet beneficio obtento, quantumcunque minimo, est faciendū mentio in impetratione alterius beneficii. *cap. si motu de præ. in 6.* Et quoniam nemo præsumitur factum proprium ignorare. *cap. prox. supra eodem.* Ideo impetrans, qui in tali casu mentitur, in fraudem falsum expressisse censetur. *gloss. 1. hic.* Et quoniam paruum vitium non est, ad gratiam impetrandam fraudulenter principi mentiri etiam in minimis. *leg. fin. Cod. de his, qui à non dom. manu.* Ideo talis impetrans debet gratia carere, non tam ratione prioris beneficii, quam ratione expressi mendacii. *Innoc. hic.* Præterea, an beneficium sit modicum, vel non, requirit causæ cognitio: nempe, & arbitrium superioris, sicut an mulier sit competenter dotata, vel non. *ff. de leg. 3. l. si filio.* vnde cum ad superiorem pertineat indagatio, non debet propria auctoritate impetrans id supplicare. *Baldus hic num. 1. mendax enim est, etiam qui parua suppressit. l. tutor. qui rectoriorum. in prin. cip. ff. de administr. iur.* Et licet lex non curet regulariter de minimis. *l. si. ff. de restitu. in integr. ratione tamen fraudis id, quod videbatur*

debatu minimū, euadit vitium non paruum. *Bald. & Innoc. hic.* Et qui conuerit de tenuitate beneficii, sibi impudet, qui illud accepit. *gl. 1. hic.*

Cap. 43. Quia nonnulli.

ABVTENTES rescripto Apostolico in casibus hincenueratis, priuantur commodo rescripti.

QVIA fraus, & dolus nemini patrocinaridebent. *cap. sedes supra eodem.* Et quoniam isti casus in textu enumerati, sunt sex modi, quibus impetrantes fraudulenter abutebantur rescripto. *vt in tex.* Ideo commodo rescripti in huiusmodi casibus carere debent, & in expensis sunt condemnandi. *gl. 1. hic.*

ET condemnantur in sumptibus, & damnis aduersario.

QVIA quotiescunque aliquis non habuit probabilem causam litigandi, debet victori condemnari in expensis, ad indemnitate illi seruandam, qui iniuste fuit per litem vexatus, & ad pœnam ipsi infligendam, qui licet temere mouere præsumpsit. *gloss. in cap. finem. ver. expensas. de dol. & con. & auhent. de iudicibus §. oportet. col. 6.* Ideo iste, qui in prædictis casibus iniuste, & fraudulenter licet mouebat, debet alteri parti reficere sumptus, & damna. *gl. 1. hic.*

In Sexto. Cap. 1. Ipso iure.

RESCRIPTVM impetratum ab excommunicato, est ipso iure nullum, & processus inde factus.

QVIA iurisdicção delegata sumit initium ex persona agentis, & impetrantis. *gloss. hic. vers. processus.* Et quoniam excommunicatus non potest agere in iudicio. *c. pia, infra de except.* Ideo tam rescriptum, quam processus ab eo dependens (qui sequitur naturam sui principalis) tanquam habentia vitiosum principium, viribus non subsistunt. *argum. cap. princ. 1. quæst. 1. & not. in cap. nam concupisc. extra de constit.* Vbi vero excommunicatus agit coram ordinario, tunc processus tenet, donec de excommunicatione contra illum excipiat. *d. cap. pia.* nam ordinaria iurisdicção non incipit ab aliquo particulari actore. *d. gl. hic.* Et est magis fauorabilis, quam delegata. *cap. ad bac. extra eod.* Ideo si tunc non opponatur contra actorem excommunicatum, iudicium agitarum tenet. *gl. in d. c. pia. ver. duraturu.*

NISI in causa excommunicationis, vel appellationis.

QVIA istæ duæ causæ pertinent ad defensionem. *Archid. hic. num. 1.* Et quoniam excommunicatus potest ad sui defensionem interuenire in iudicio, licet in illo non possit stare vt actor. *cap. cum inter. extra de except. & c. intell. de iudic.* Ideo in istis duobus casibus potest interuenire etiam coram iudice per rescriptum delegato. *vt in tex. & gloss. vers. sic. alio.*

Cap. 2. Cum in multis.

PER clausulam, *Quidam alii, possunt soli quatuor conueniri.*

QVIA in multis iuris articulis infinitas reprobat. *vt in tex.* Et præcipue in rescriptis, per quæ ordinariæ iurisdictioni derogatur. *gloss. 2. hic.* Vnde ad obuiandum huiusmodi inimitati, & ad consulendum ordinariæ iurisdictioni, quæ debet esse fauorabilis, fuit alias statutum, vt per istam clausulam, *Quidam alii, multitudo effrenata non comprehenderetur. vt in c. sedes. extra eod.* Sed quoniam adhuc impetrantes malitiose quærebant clausulam illam ad multos extendere, & in iudiciis circa hoc difficultas oriebatur. *vt in tex.* Ideo per hanc decretalem fuit statutum, vt per illam clausulam, ultra tres, vel quatuor in iudicium non trahantur, quorum nomina, & c. *vt in tex.*

QVORVM nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationis sit locus.

QVIA si circa nomina istorum quatuor exprimenda, posset impetrator libere variare, eius fraudi locus inquireretur, *vt in tex.* Et quoniam fraudibus est obuiandum. *cap. ex litteris. extra de dolo & con.* Ideo statuitur, vt in primo citatorio impetrator exprimat, quos velit per illam clausulam conuenire, vt post huiusmodi expressionem non possit circa alios ad eos conueniendos clausulam illam extendere. *Compos. hic. col. 2. & not. in c. pass. in fin. extr. eod.*

Cap. 3. Dispensia.

SI actor contra rem super pluribus personis litet, etas impetrat ad diuersos, non valent litteræ, nec processus eorum.

QVIA licet fuerit alias statutum per Gregorium Papam Nonum, vt abutenes rescripto Apostolico in sex casibus eumeratis in *cap. fin. extra eodem.* priuentur commo-
do il-

do illius. *vt in dict. cap. fin.* Tamen quoniam adhuc committebatur fraus, dum impetrans ad defatigandum reum, ei mouebat lites coram diuersis iudicibus, ad quos impetrabat rescripta. *vt in text.* Ideo Summus Pontifex Innocentius Quartus volens dispensanda liti-um æquitatis compendio coarctare, illud Gregorii statutum ampliando, per hanc decretalem statuit, vt si quis contra alium plures personales mouere voluerit quæstiones, non ad diuersos iudices, sed ad eosdem, super omnibus huiusmodi quæstionibus litteras studeat impetrare; decernens irritum rescriptum, & processum, si contrarium per impetrantem factum fuerit. *vt in text.*

ET reo condemnabitur in expensis.

QU^A ad indemnitatem illius, qui temere fuit lite vexatus, & in pœnam iniuste litigantis, regulare est, vt victus victori condemnetur in expensis, *vt not. in c. fin. extr. eod. & l. eum. quem. ff. de iud.*

ET idem in reo conueniente, vel reconueniente actorem, eodem durante iudicio.

QU^A in iudiciis debet seruari æqualitas. *cap. cum inter. de except.* Ideo sicut non licet actori vexare reum coram diuersis iudicibus super pluribus personalibus quæstionibus, vt dictum est superius; ita non debet reo permitti, vt conueniat, vel reconueniat actorem apud alium iudicem, quam apud illum, vbi causa vertitur, nisi eum possit vt suspectum reculare. *vt in text.*

Cap. 4. Cum aliquibus.

RECEPTVS per litteras facultatis, si ad recipientes spectabat receptio, ipsorum, & non Papa auctoritate intelligitur esse receptus.

QU^A per huiusmodi litteras Papa nihil facit, nisi quod remouet impedimentum, si quod erat, per quod illi non possunt recipere illum, & concedit, vt possint illum recipere in canonicum, & fratrem, ac si nullum haberent priuilegium, statutum, vel consuetud. per quæ talis receptio prohiberetur. *Archiep. hic. versic. facult.* Vnde per istas litteras Papa excitat iurisdictionem illorum, non autem mandat, vt auctoritate Apostolica receptio fiat. *gloss. 1. hic.* Et quoniam actus attribuitur ei, qui ponit illum in esse, non autem ei, qui remouet impedimentum, per quod non deueniebatur ad illum.

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

cap. licet extra de offic. ordin. & l. l. sed. & si quis. ff. ad exhibend. Ideo talis, non Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate receptus. *vt in text.*

NISI in litteris aliud esset expressum.

VI^A rescriptum accipit vires ab intentione rescribentis. *cap. dilecto. & ibi gloss. ver. inten. extra de verbor. signif. & cap. ad aures. extra eod.* Et quoniam intentio cognoscitur ex verbis. *cap. is autem. 22. quasi. 2. nisi ex verbis prauus generetur intellectus, & per alia signa de intentione clarius appareat; nam in tali casu potius signa essent considerata, quam verba. cap. sedulo. & ibi gloss. 1. dist. 38.* Ideo si in litteris aliud esset expressum, per quod rescribentis intentio appareret, non esset in tali intentionis interpretatione recedendum. *c. susceptum. & ibi gl. ver. expresse. infr. eod. & c. si motu. infr. de pran.*

SI autem receptio non spectat ad eos Apostolica auctoritate dicitur receptus.

QU^A nemo dat, quod non habet. *c. quod autem extra de interpretat.* Vnde cum isti non habeant in tali casu potestatem recipiendi iure proprio, non potest quis dici eorum auctoritate receptus. *vt in text.* Sed quoniam isti recipiunt potestatem ex viribus rescripti, *vt in text.* Ideo talis actus debet denominari ab illo, qui dat ei esse; & sic à Sede Apostolica, quæ illum recipi mandat. *gloss. hic. ver. conced. & ver. ad eos.*

Cap. 5. Si gratiose.

RESCRIPTVM Papale, quod concedit promoto retentionem primorum beneficiorum vsque ad beneplacitum Papa, extinguitur, mortuo Papa.

QU^A per huiusmodi rescriptum denotatur beneplacitum potius personæ Papæ rescribentis, quam Sedis Apostolicæ, & dignitatis, quam ille habet. *gloss. hic. ver. suo. & argum. cap. lit. extra eod.* Et quoniam beneplacitum personæ extinguitur per mortem ipsius, *vt in text.* nam tale beneplacitum importat, perinde ac si dixisset: donec moriar, nisi prius reuocauero. *gloss. ver. expirat.* Ideo expirante Papa expirat hæc gratia. *d. gloss. hic.* Sicut etiam expirat reservationes, quas Papa facit, quando illas reseruat collationi suæ, & non dicit illas reseruare collationi Sedis Apostolicæ.

E Gemis.

Gemin. hic num. 16. & Archid. colum. fin.

SECVS, sibi dicitur vsque ad beneplacitum Apostolica sedis.

QVIA in tali casu respicitur beneplacitum non personæ, sed dignitatis. *vt in text. & Archid. colum. fin.* Et quoniam dignitas, & Sedes Apostolica nunquam moriuntur. *vt in text. & cap. liberti. 12. quest. 2.* Ideo talis gratia durabit perpetuo, nisi à successore fuerit reuocata. *vt in text.* Perpetuo autem hic intelligitur, id est, donec vixerit ille, cui gratia fuit concessa. *gloss. ver. perp. & ad id l. 1. ff. profocio.* Vnde nota, quod hic priuilegium personale ex parte eius, cui conceditur, extinguitur cum persona. *cap. petisti. 7. quest. 1.* sic priuilegium personale ex parte concedentis extinguitur cum ipso concedente. *vt hic. & sic de vtroque potest intelligi. cap. priuileg. infra de reg. iur. scilicet, quod priuilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona. vt in dist. cap. priuileg.* Priuilegium autem reale ex parte concedentis, cum concedente non extinguitur. *vt hic. not. gloss. in d. ver. perp.*

NEC intelligitur tale rescriptum de beneficiis primo non canonice detentis.

QVIA retentio plurium beneficiorum est ambitiosa. *vt in text. & cap. non potest. & ibi gloss. 1. infra. de prag.* Et quoniam in ambitiosis, & à iure communi exorbitantibus, verba sunt potius restringenda, quam dilatanda. *gloss. in cap. dilectus ver. permissa. extra. de tempor. ordin.* Ideo per rescriptum, in quo conceditur retentio priorum beneficiorum nil noui iuris in illis conceditur. *gl. fin. hic.* sed retentio illa est intelligenda de beneficiis, quæ talis obtinet de iure, non autem de obtentis solum de facto. *argum. d. cap. non potest. in fin. & Franc. hic num. 4.* Rescriptum enim recipit interpretationem à iure communi. *c. causam. extra. eod.* Et de iure communi non conceditur, vt quis beneficium iniuste detineat. *c. 1. infra. de reg. iur.*

Cap. 6. Susceptum.

VACATIO per mortem, & vacatio per renuntiationem sunt diuersa.

QVIA vacatio per mortem est coacta; vacatio vero per renuntiationem est voluntaria. *gloss. ver. humanis.* Et aliud est cedere, aliud est accedere. *gloss. versic. non morte.* Ideo

impetrans beneficium per vnum de istis duobus modis vacationis, si per alterum modum vacet, illud obtinere non potest. *Gemin. numer. 4.* nisi de intentione mandantis aliud apparet expresse, *vt in text.* scilicet, quia expressit, se velle beneficium illud tali conferri, resignatione, vel quocunque modo vacauerit. *gloss. versic. vacauerit.* nam vbi apparet de intentione concedentis, à qua rescriptum accipit vires, illa est sequenda. *cap. ad aures extra. eodem.* Nec obstat, quod renuntians quo ad ipsam Ecclesiam fingatur mortuus. *vt in cap. in apibus. §. ecce. 7. quest. 1.* & ideo videatur, quod vacatio per mortem comprehendat etiam vacationem per renuntiationem. Nam respondetur, quod renuntians dicitur haberi pro mortuo, in quantum post cessionem non amplius administrat illud beneficium, nisi habeat nouam provisionem, *vt in d. §. ecce. nec in omnibus æquiparatur mortuo; nam talis posset de nouo ad Ecclesiam reassumi. cap. ex transmissa. extra. de renunq. quod in mortuo esse non potest. & nunquam mors ciuilis comparatur naturali, nisi in casibus, in iure expressis. l. ex ea parte. §. in insulam. ff. de verborum oblig.*

ET ideo in litteris ad beneficia impetratiu, vno expresso, non venit reliquum.

QVIA ex diuersis non fit illatio. *l. Papin. ff. de minor.* Et quamuis plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda; litteræ tamen super obtinendis beneficiis impetrata, debent (cum sint ambitiosæ) restringi & quantum. *ut. l. 1. infra. de prag.* Ideo vbi beneficium impetratur per mortem alicuius, debet strictè intelligi de morte naturali, prout verbum sonat, non autem de morte ciuili, & sic. *gl. penult. hic.*

Cap. 7. Gratia.

LICET ignorans beneficium sibi collatum, in impetratione alterius, illius mentionem non fecerit, valet litteræ.

QVIA talis non fuit in culpa, tacendo illud, quod nesciebat, cum nemo teneatur diuina re, quæ sunt facti. *gloss. hic versic. nescires. & notat. in cap. 1. de constit. in 6.* Et quoniam vbi non est culpa, quis non debet damnum sentire. *cap. cognosce. extra. de constit.* Ideo iusta ignorantia non debet obestati, qui de beneficio sibi collato non fecit mentionem in impetratione alterius beneficii. *vt in text.* Et

hoc

hoc habet locum in rescripto ad beneficium, in quo non tractatur de præiudicio tertii; nam in rescripto ad lites, ubi tractatur de præiudicio tertii, taciturnitas verietiam in facto alieno, & per probabiliter illud ignorantem, viciat rescriptum. *Gemin. hic num. 4.* Tunc enim deficit intentio rescribentis, qui non intendit alicui præiudicium inferre. *cap. licet. ext. de off. ord.* Et ultra intentionem rescribentis non se extendit rescriptum. *c. ad aures. ext. eo.* Præterea primū illud beneficium non fuit tali impetranti secundū, ante acceptationem, & ratihabitionem acquisitum. *cap. si tibi absenti. infr. de prob.* Et de beneficio, quod quis nondum habet, nec scit se illud habiturum, non tenetur quis facere mentionem in rescripto ad aliud. *Archid. hic numero primo.*

ALTERVM tamen eliger, si de iure simul teneri non possunt.

QVIA licet talis probabilis ignorantia excuset à vitio subreptionis, vt dictum est superius, & notat in *cap. super litt. extr. eod.* non tamen inducit dispensationem contra Concilium, de quo habetur in *cap. de multa. extra de prebend.* licet nec etiam expressio beneficii, quod iam aliquis habet, dispensationem inducit, nec plus iuris tribuit, quam prius ille haberet. *vt not. supra in cap. si grat. sed tantum operatur, quod litteræ subreptionis non dicuntur. cap. non potest. infr. de prebend. & gloss. 1. hic.* Et quoniam plura beneficia, quæ de iure communi simul teneri non possunt, indigent ad illa retinenda, particulari dispensatione. *vt in d. cl. cap. de multa.* Ideo si talis impetrat secundum quod non potest retineri sine dispensatione cum primo, vnum, vel alterum dimittere debet. *vt in text.*

Cap. 8. Quamuis.

SI restituatur quis ad gratiam reuocatum, sine præiudicio intelligitur restitutus.

QVIA Papa non intendit alicui facere gratiam cum præiudicio tertii, nisi expresse hoc dicat. *vt in text. & cap. sup. eo. extra de offic. deleg.* Et quoniam rescriptum accipit vires ab intentione rescribentis. *cap. ad aures. extra eod.* Ideo talis restitutio sic est intelligenda, vt alteri non faciat præiudiciū.

vt in text. Non enim debet nasci inde iniuriarum occasio, vnde iura nascuntur. *c. qual. il. 1. extr. de accus.*

VND E alteri ante restitutionem impetranti, præferri non debet.

QVIA vbi vtriusque par est causa, qui prior est tempore, potior est iure. *cap. qui prior. & ibi gloss. infra de reg. iur.* Vnde cum iste restitutus sit posterior, nam gratia prior ei non suffragatur, cum fuerit reuocata, & restitutio ad illam gratiam non intelligitur cum præiudicio tertii, qui interim impetrauit, vt dictum est superius. Ideo eius gratia incipit valere à data vltimi rescripti; & sic tanquam posterior non debet præferri prioris. *gloss. 1. hic.* Et in quantum dicitur, quod restitutio est prioris status reparatio, & restitutus in pristinum ius recidit. *Cod. de sent. pass. & l. quod si minor. §. restit. ff. de minor.* Illud intelligitur in præiudicium restitutionem concedentis, non autem in præiudicium tertii, nisi hoc exprimat. *Gemin. hic num. 5.* Præterea ista gratia, de qua loquitur hic text. est potius noua concessio, quam vera restitutio. *gloss. pen. hic.* Ideo non obstant iura, quæ de vera restitutione loquuntur. *Archid. hic in fin.* Hodie vero huiusmodi mandata de prouidendo sunt sublata per *Conc. Trid. sess. 24. de re. form. c. 19.*

Cap. 9. Si eo tempore.

IN litteris ad beneficia impetratis, inspicitur temporis data.

QVIA rescriptum accipit vires ab intentione rescribentis. *vt supra in cap. prox.* Et quoniam non præsumitur, Papam rescribentem habuisse intentionem prouidendi alicui de beneficio, qui illo non sit dignus tempore, quo ei conceditur rescriptum. *Archid. hic num. 1.* nisi dicat de certa scientia, & non obstantibus ætate, & quibuscunque. *Gemin. hic num. 6.* Ideo si tempore datæ, quando per scripturam rescribens exprimit suam intentionem, impetrans erat inhabilis, rescriptum censetur subrepticium. *Gemin. hic nu. 3.* Vbi vero rescriptum continet aliquid, de quo non poterat fieri mentio tempore datæ; sed habet respectum ad casum, & qualitatem futuram, tunc respicitur tempus receptionis, & præsentationis litterarum, cum talis præsumatur tunc intentio rescribentis, ex

eo, quod non poterat fieri mentio de eo, quod non erat. *gloss. 2. in cap. dilectus. il. 2. extra de preb.* Et ideo non potest in tali casu argui rescriptum de subreptione. *Zabar. in clemen. fin. num. fin. eodem.* Vbi distinguit, quod attenditur data, quando consideratur rescriptum quo ad eius substantiam, & quo ad effectum intrinsecum: scilicet quando consideratur quo ad effectum extrinsecum, & ad conditionem futuram.

V N D E per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit maior, illo tempore minor erat.

QU^IA non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit. *cap. non firm. infra de reg. iur. exceptis casibus, in quibus in iure contrarium exprimitur. Archid. hic numer. secundo.* Et quoniam talis impetratio ab initio fuit inualida, vt dictum est superius. Ideo non valet, etiam si deueniat postea ad eum casum, à quo recte posset habere principium. *Archid. dict. numero 2.*

Cap. 10. Si propter tua.

GRATIA generalis, non præiudicat specialis.

QU^IA Princeps non intendit per suum rescriptum tollere iustertij, nisi hoc exprimat. *vt notat. in cap. quamuis. supra eod.* Et quoniam per generalem gratiam non intelligitur aliquid expressum in præiudicium tertij; cum in generali concessione non veniant ea, quæ non esset quis in specie verisimiliter concessurus. *cap. in gen. infra. de reg. iur.* Ideo per concessionem generalem non intelligitur præiudicatum gratiæ specialis, & iurii alicui acquisito. *vt in text.*

ET debet facere mentionem de præcedenti privilegio, consuetudine, vel statuto.

QU^IA cum ista sint quid facti, & in facto consistant, potest ea Princeps probabiliter ignorare. *cap. 1. supra de constit.* Et quoniam non intelligitur concessum id, quod Princeps ignorat, cum ad illud sua intentio non feratur. *cap. ad aures. extra eod.* Ideo si de istis in litteris non fiat mentio, per rescriptum generale non intelligitur eis aliquid præiudicium generatum. *vt in text. & d. c. 1. de constit.*

C A V S Æ ab Apostolica Sede, vel eius Legato, committi debent dignitatem obtinentibus, vel canonicatum Ecclesie Cathedralis.

QU^IA in deputandis iudicibus est habenda ratio publicæ, & priuatæ utilitatis, vt illi scilicet deputentur, qui legum sint eruditi, & causarum habeant experimentum, per quos præsumatur, iustitiam partibus esse administrandam. *Autben. de iud. coll. 6. circa princip.* Et qui non sint personæ viles, per quas redundaret ignominia in principem, cuius gerunt vices. *gloss. hic. ver. sedes.* Et quoniam tales idonei magis præsumuntur reperiri inter dignitatem obtinentes, & inter Canonicos Ecclesie Cathedralis. *gloss. hic. versic. can.* Nam quanto quis maioribus, & melioribus præest, tanto maior, & sanctior esse censetur. *cap. mir. dist. 61. & Autben. de defensionat. §. nos igitur. coll. 3.* Ideo vt iudicium recte administraretur, & ne illud committeretur personis vilibus, statuitur, vt causæ solum committantur dignitatem, vel canonicatum Cathedralis Ecclesie obtinentibus. *vt in text. & dict. gloss. ver. sedes.* Si tamen ex certa scientia Papa committeret simplici clerico, tunc commissio valeret; cum certa scientia excludat vitium subreptionis. vt notat. *in cap. si motu. infra de preb.* Et Papa cum sit supra vis positium, intelligitur in tali casu constitutioni huic derogare. *gloss. hic. versic. lit.* Certa autem scientia tunc dicitur adesse, quando ex litteris, vel per testes, illa clare apparet, propter expressam notitiam facti, vel alio modo, licet non dicat explicite, committimus ex certa scientia. *Gemin. hic numer. 11.* Sed si non constat de hac eius scientia, tunc præsumitur talis commissio facta contra ius commune, subreptitie impetrata, & est de tali rescripto certiorandus Princeps, & eius secunda iuris expectanda. *gloss. in cap. 1. versic. noscatur. de const. hoc lib.* Episcopus tamen, & inferiores ordinarii possunt causas suas committere simplici clerico, dummodo audiat causam in ciuitate aut alio honesto, & insigni loco. Prima pars huius dicti patet ex hoc text. nam ista constitutio non tangit Episcopos, & alios ordinarios, qui propria auctoritate committunt; vnde cum hoc non sit in iure cautum, remanet iuris communis dispositio, vt quilibet possit in cau-

in caufarum cognitione committere vices fuas. *argum. cap. conful. 2. quæft. 5. & Archid. hic num. 2.* Non prohibetur autem hoc ordinariis, quia censentur particulariter cognoscere in eorum dioecesebus, quinam sint apti ad causas cognoscendas; & quia cum eorum delegati non gerant vices Apostolicæ Sedis, non ita requiritur persona grauis, cui committatur, sicut quando committitur à Papa, vel ab eius delegato, vt in persona delegati retineatur, plusquam potest, dignitas delegantis. *Archid. dict. num. 2.* Secunda pars huius dicti probatur in *Clem. quamuis. de for. compet.* Nam si Episcopus in dioecesi aliena tenetur eligere locum insignem in casu, quo ibi procedere, & iudicare potest. *vt in dict. clem. quamuis.* fortius debet hoc facere in propria, vbi habet liberam iurisdictionem vbique. *Ioann. Vanquel. hic in fin.* quod tamen intellige, quando est talis causa, quæ pro sua discussione indiget iurisperitis; nam in parua causa, in qua esset summarie, & sine figura iudicii procedendum, tunc Episcopus potest illam committere in quolibet loco suæ dioecesis, quamuis minimo. *Abb. in dict. clem. quamuis. & vide quod nouissime fanciuit Com. Trid. sess. 25. de refer. c. 10.*

NEC trahari debent, nisi in ciuitatibus, vel locis insignibus.

QVIA in huiusmodi locis potest commode copia peritorum haberi. *vt in text.* Et in causis est curandum iuxta earum exigentiam pro iustitia recte administranda, vt aduocati, assessores, consiliarij, & alij ad illas pertinentes possint per iudicem, & partes haberi. *leg. prima. §. aut prator. ff. de postul.*

§. Cum vero.

ACTORE, & reo eiusdem diocesis existentibus, causa committi non debet extra illam.

QVIA per superiorem est curandum, ne subditi in litibus nimium grauentur laboribus, & expensis. *cap. fin. extr. de dol. & cont.* Et quoniam eo magis labores, & expensas regulariter patiuntur litigantes, quo plus à proprijs domicilijs distant. *Archid. hic num. 5.* Ideo in litigantium fauorem fuit prouisum, vt causa regulariter non committatur extra eorum dioecesim. *vt in text. & cap. fin. extra eod.*

NISI in sex casibus hic expressis.

QVIA in his casibus litigantes, aut possunt habere suspectos iudices intra dioecesim, aut non est eis ibi locus utitur. *Archid. hic num. 8.* Et quoniam iudicium sine suspicione procedere debet. *cap. quod suspecti. 3. quæst. 5. & Laper. C. de iudic.* Et nemo est cogendus in loco, vbi de eius discrimine vitæ agitur, litigare. *cap. ex parte il. extra de appell.* Ideo melius est obtinere iustitiam extra dioecesim cum aliquibus maioribus incommodis, & expensis, quam intra dioecesim iniustam reportare sententiam, vel propriam amittere vitam, vel saltem de his probabiliter suspicari, & continue timere; cum inter duo mala sit minus malum eligendum. *cap. duo mala. dist. 17.*

IN quibus tamen non trahetur vltra vnam dietam.

QVIA licet olim quis posset trahi per duas dietas in casibus, in quibus causa extra dioecesim committeretur. *vt in cap. nonnulli. extr. eod.* Tamen ad diminuendum sicut labores, & expensas Innocentius Quartus, per hanc suam constitutionem restrinxit terminum ad vnam dietam tantum. *vt in text.* Et huic nouo, & posteriori iuri hodie standum est. *gloss. hic. ver. vnam.* Computatur autem hæc dieta, non à loco habitacionis rei conuenti, sed à fine dioecesis sui domiciliij. *vt in text.* nam per totam dioecesim, cum sit sub suo ordinario, reus non dicitur grauari. *c. cum Epif. infr. de off. ord.* Ideo debet incipi dieta, vbi incipit noua iurisdictione. *Franc. infr. in §. prox. n. 2.*

ET nisi in duobus vltimis casibus impetrans per iramensum fidem fecerit de illis, repellatur à iudice.

QVIA sex casus hic enumerati sunt isti. Primus, quando aliquis impetrat rescritum contra Episcopum. Secundus si contra Capitulum ipsius Episcopi. Tertius, si Episcopus impetrat contra aliquem de sua dioecesi. Quartus, si aliquis impetrat rescritum contra vniuersitatem alicuius ciuitatis, castri, aut villæ. Quintus si impetrans non audet intrare dioecesim suam, in qua etiam reus moratur. Sextus, si impetrans merito perhorrescit potentiam aduersarii. *vt in text.* Vnde cum quatuor primi casus appareant realiter, non potest circa illos impetrans ali-

quam committere fraudem; sed circa duos ultimos, cum consistant in eius animo, possit sæpe ibi asserere timorem vbi non est timor. *Gemin. hic num. 3.* Ideo ad euitandam fraudem, & mendacium, statuitur, vt impetrans saltem per proprium iuramentum fidem faciat iudici, se vere, & merito timere. *vt in text.* Statutur autem suo iuramento, si aliter non potest fieri fides de eius timore, quia non est verisimile, quod in hoc sit suæ salutis immemor. *Archid. hic num. 11.* Nec tenetur iste causam timoris exprimere, nam etiam si sua culpa incidisset in timorem, excusatur; cum hic potius attendatur iustitia, & æquitas iudicis, quam factum ipsius delinquentis. *Archid. numer. 8.* Debet tamen esse talis timor, qui caderet in constantem virum; nam vanus timor in iure non excusat. *Archid. d. n. 8.*

ET in expensis condemnabitur.

QUIA regulare est, vt ibi aliquis temere trahit alterum ad iudicium, ei reticiat expensas. *vt not. in c. dispendia. sup. eod.*

§. Cum autem.

ACTOR contra reum diuersa diocesibus, debet impetrare delegatum, vel in diocesi rei, vel in alia non propria.

QUIA si actor posset impetrare iudicem in sua diocesi, de qua non est reus, sæpe illum impetraret, vt reus fatigatus laboribus, & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris recidimere compelleretur. *cap. nonnulli. extra eodem.* Et quoniam vnde iura nascuntur in de iniuriæ oriri non debent. *leg. mem. Cod. vnde vi.* Ideo datur electio actori, vt impetret in diocesi rei, vel in alia vicina, dummodo non sua; & succurrit reo, vt non patiatu incommodum litigandi extra diocesim suam in diocesi actoris. *Francus hic in prin.* Vt sic iusta sit compensatio, vt qui grauatur in vno, subleuetur in alio. *cap. 1. de parroch. ne claudicet iudicium. cap. cum inter. de except.*

NEC vltra vnam diem distante.

QUIA iam est statutum ad diminuendum litium labores, & expensas, vt si actor, & reus sint eiusdem diocesis, reus non possit trahi ad iudicem vltra vnam diem. *vt supra in §. prox.* Et quoniam est eadem ratio etiam in casu, quo sunt diuersæ diocesibus, ne reus, scilicet, nimium in commodis fa-

cigetur. *Archid. hic num. 9.* Ideo etiam in tali casu debet statui eodem ius. *leg. illud. ff. ad l. Aquil.* An autem ista dieta computanda sit legaliter, scilicet, vt viginti miliaria computentur pro vna dieta. *vt l. vicena. ff. si quis cau.* An vulgariter, scilicet, secundum regionis consuetudinem. Dic, *vt notat. in dist. cap. nonn. extra eodem & in cap. supra de elect. & quod de vulgaribus intelligi debeat, probatur in cap. presenti. §. loca infra de præbend. gloss. hic. ver. vnam.*

§. In nullo.

DELEGATVS extra locum commissionis, nec partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu.

QUIA forma delegationis non est alteranda; cum delegantis mandatum sit diligenter obseruandum. *gloss. 1. in cap. stat. inf. de offi. deleg.* Et quoniam vbi forma descripti se restringit ad certum locum, si vltra illum locum, delegatus procederet, non obseruaret formam mandati. *gloss. hic. vers. deput.* Ideo iudex deputatus intra ciuitatem, seu diocesim, extra illas iurisdictionem exerce-re non debet. *vt in text.* Conceditur tamen, vt partes per expressum earum consensum possint illum iurisdictionem etiam extra locum deputatum dilatare. *vt in text.* quia cum talis locus sit restrictus ad ipsarum fauorem. *vt not. sup. in §. cum vero.* Cui libet perimititur, vt fauori suo renunciare possit. *ad Apost. extr. de reg.*

NEC subdelegare locis, vel personis aliis, quam hic expressis.

QUIA subrogatus sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur. *§. succ. at. Inst. de action.* Ideo qualitas requisita in delegato respectu personæ, vel loci, de quibus hic habetur in text. requiritur etiam in eius subdelegato, quieius vices, & naturam gerit, & in quibus est eadem ratio. *Francus hic num. 2.*

§. Insuper.

DELEGATVS nihil debet à partibus recipere.

QUIA iudicium siue iustum, siue iniustum vendere non licet. *cap. non lic. 11. quæst. 3.* Et quoniam ab omni specie mali, præcipit Apostolus, esse abstinendum. *cap. cum ab omni. extr. de vita. & honest. cler.* Ideo, vt iudicium

iudicium cum omni puritate coram delegato procedat, & venditionis absit iniquitas, illud gratis iudex præstare debet. *vt in text. & vide S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 5.*

NI S I esculentum, & poculentum libere oblatum, quod paucis possit consumi diebus.

Q V I A talia xenia non sunt lucra. *leg. solet. ff. de offic. procons. & tolerantur, quia non est verisimile, quod propter illa moueatur animus iudicantis. cap. & si quasi. Extra de Simon. Sicut etiam pro modica re non datur actio de dolo; cum non sit verisimile, quod in re modica adhibeatur dolo. leg. si oleum. & sequen. ff. de dolo mal. Et de modico non est curandum. cap. re vera. in princ. & ibi gl. ver. mor. de consecr. dist. 2. Et hoc intellige, quando libere offeruntur. vt in text. Nam non debet iudex ista exigere, sed oblata non prohibetur accipere; cum liberalitas offerentis tollat suspicionem, quam etiam in re modica, instantia induceret petentis. *Francus hic num. 2. & Gemin. n. 4.**

VEL moderatas expensas, si non sum pauperes, quãdopro necessitate, vel utilitate, non in alio loco extra domicilium pergeret.

Q V I A non tenetur propriis stipendiis militare 13. *quæst. 1. c. vni. §. hic itaque. Ideo ne delegato sit damnosa ista profectio, quam facit occasione causæ, debent ei partes administrare moderatas expensas, quæ ei conuenit extra suum domicilium facere. vt in text. nec deducuntur expensas, quas domi esset facturus. Gemin. hic num. 8. lecus est in iudice ordinario, quia ipse habet salarium à publico. §. illud. Authen. de mand. princip. colum. 3. Si vero vna pars esset pauper, vel essent pauperes ambæ; tunc pars abundans non soluet totum, sed suam partem tantum; pauper vero nihil soluet; sed aliam partem administrabit de suo ipse iudex, si potest, sicut etiam quando ambæ partes sunt pauperes. *gloss. 3. in cap. cum ab omni. extra de vita, & honest. cleric. ex quo enim causam acceptauit, sibi imputet, si non præuidit ea, quæ præuidenda erant. argum. l. 1. §. que sunt. ff. de separ. Si vero ipse non habet, vnde istas possit facere expensas, remittet negotium ad superiorem, sed excusando. *argum. cap. si quando. extra eodem Gemin. hic in fin. Si vero abest, non principaliter propter causam sibi delegatam, sed propter alia negotia, tunc non debet habere expen-***

sas. gloss. hic. ver. propter. Nam non potest tunc dici, quod sit absens propter causam, licet talis absentia coadiuuet causæ; Cum illud sit inspiciendum, quod principaliter intenditur, non autem puod per accidens venit. Inon vere. & ibi gl. & l. reip. ff. ex quib. caus. maior.

§. Assessorem.

DELEGATVS, nisi indigeat, non assumat assessorem.

Q V I A aliqui iudices quandoque fradulenter sibi assumebant assessores, vt in text. Et hoc faciebant, vel vt partes grauarent, vel alteram earum; vel vt amicis seruirent, vel vt lucrum participarent, vel vt se ipsos exonerarent, quæ facere non debent. *c. post. in princ. extra de offic. deleg. & gl. hic. ver. fraud. Et quoniam fraudibus non est indulgentum cap. sede. extr. eodem. Ideo statuitur, vt si delegatus non indigeat assessore, non assumat illum vt in textu. Si indigeat, potest eum assumere, vt sibi in causæ cognitione assilistat, & ipsum ad recte iudicandum instruat, ne sibi imprudentia imputetur, & ex ea puniatur, quod fieri posset; nam iudex tenetur ex qua. si maleficio, in quantum bonum, & æquum superiori visum fuerit. *Inst. de obl. qua. ex quas. del. nasc. in princ. & Spec. in tit. de assess. 3. 1. & §. salar.**

ALIAS, de suo illi provideat.

Q V I A cum talis assessor tunc non interueniat in causa ad utilitatem partium, vt in text. illx non sunt in expensis debitis aggrauandæ. *argum. cap. cum te. extr. de offic. deleg. Et quoniam assessor, non tenetur sine præmio assilire, & consiliari. l. 1. c. de assess. Ideo iudex, quia suum placitum, non ad commodum partium, illum adhibuit, sibi imputet, si de suo tenetur satisfacere illi. *arg. d. l. pen. de separ. Autem iudex indigeat assessore, vel non, relinquatur conscientie suæ. vt in text. Vnde si ipse dicat, se illo indigere, potest illum assumere, etiam inuitis partibus, licet conueniens sit, vt de assensu partium ligat illum. *Spec. d. tit. de assess. §. & igitur. Et cum hoc relinquatur conscientie iudicis, non possunt partes reclamare, & ei referre quæstionem, dicendo; quod assessor non egeat; nam quãdo aliquid est remissum conscientie alicuius, nullus alius, sed solus Deus, est iudex. *gloss. hic. ver. relinq. & gloss. in cap. significat. il. 1. ver. si est ita. extr. de bnu. Si cumen****

conscientia appareret euidenter erronea in re magni præiudicii, posset haberi recursus ad superiorem, non per viam appellationis, & iustitiz, sed per viam supplicationis, & gratiz, vt emendet, quod male factum est; cum conscientia debeat esse regulata, & non erronea; nec debet magnum præiudicium alteri inferre. *Francus hic num. 6.* Est autem notandum, quod conscientiz attribuantur tria officia. Primum est testificari, iuxta illud Apostoli ad Roman. cap. 2. Testimonium reddente illis conscientia. Secundum est infligare, & ligare, quando dicitur aliquid faciendum, vel omittendum sub pena peccati mortalis, tunc ligat sic, quod stante tali dictamine, peccat mortaliter, se difformando illi, & venialiter, si dicitur sub pena peccati venialis; vt dicit glossa ad Roman. 14. super illud: Omne, quod non est ex fide, peccatum est. *vbi glossa.* Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Quia secundum Damasenum: Conscientia est lex præiudata hominis; sed facere contra legem, peccatum est, ergo & facere contra conscientiam. *Vignerus c. 3. n. 46.*

Si leges, non suspectum paribus assumet.

QVIA in iudiciis æqualitas est seruanda. *cap. qual. il. v. extra de accus.* Et quoniam est consiliarius iudicis, & posset prauo consilio peruertere illum. *l. 1. c. de assess.* Ideo ne iniuriz inde nascantur, vnde iura oriri debent. *d. cap. qual.* Curandum est, vt consilium, & instructio præstetur ab eo, qui non habeat passionem in causa, ex qua iudicis quærat corruptere animum. *Spec. in tit. de assess. §. debet. & Dec. cons. 8. n. 2.*

CVM moderato salario à partibus soluendo.

QVIA vnicuique iuxta laborem est merces constituenda. *cap. charit. 12. quest. 2.* cum nemo teneatur propriis stipendiis militare. *cap. cum ex officio. extra de prescript.* Et quoniam rectum consilium vendere licet. *c. non licet iud. 51. quest. 3.* Et ille tenetur soluere mercedem, qui de tali labore commodum sentit. *cap. qui sentit. infra dereg. iur.* Ideo cum iste assessor assumatur ad negotium vtrique parti commune. *supr. §. prox.* ab eisdem partibus est ei de salario communiter providendum. *vt in text. & gloss. hic ver. comp.*

§. Notarium.

DELEGATVS taxare debet salarium Notariorum.

QVIA sicut ad iudicem etiam delegatum spectat sibi in causa eligere Notarium, vt fideliter cuncta iudicii acta conscribat. *cap. quom. extra de probat.* qui tamen non debet esse suspectus alicui parti. *supra §. prox.* Ita debet ad eundem iudicem spectare, illi constituere, & taxare salarium; nam cum causa sit ei commissa, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem. *cap. prat. extra de offic. deleg.* Et cum ad eum spectet principale, debet spectare etiam accessorium. *cap. access. infra de reg. iur.* Et cum notarii, vt plurimum, in exigendo salario metas rationis excedant; ideo debet iudex eos prudenter restringere. *vt in text.*

NEC participare debet cum ipsis, vel assessoribus in salario.

QVIA licet Notarius, & assessor possint pro eorum mercede moderatum recipere salarium. vt superius not. iudex tamen aliquid, præter esculentum, & poculentum libere oblatum, à partibus recipere prohibetur. *vt sup. §. in super.* Cum ne iustum iudicium vendere liceat. *cap. cum ab omni. extr. de vita. & honest. cleric.* Et quoniam, cum quid vna via prohibetur aliquid, ad id alia admitti non debet. *c. cum quid infra dereg. iur.* Ideo sicut iudex non potest recipere tale lucrum nomine proprio, ita non debet illud recipere sub nomine alterius, vel participando cum alio. *vt in text. & d. c. cum ab omni.*

§. Si quid.

DELEGATVS recipiens aliquid contra prohibitionem huius capituli, tenetur restituere.

QVIA nemo debet contra iuram mercari. *cap. qui contra. infra de regul. iur.* Vnde qui recipit contra ius, iniuste detinet. *l. non videtur. ff. de reg. iur.* Et quoniam, qui iniuste detinet, ad restitutionem tenetur; nam non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. *cap. cum tu. extr. de vsur.* Ideo si iudex recipit aliquid, vbi à iure prohibetur, illud restituere debet. *vt in text. & c. quia sepe. infra de elect.* Turpiter enim accipit, cum ad id gratis tenetur. *gl. in l. 4. §. pen. ver. respect. ff. de cond. ob turp. caus.*

NON

NON obstante danti remissione.

QVIA licet regulariter nihil tam conueniens sit naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi, §. per ead. Instit. de rer. diuis. Hoc tamen fallit, quando ius exprimit, & prohibet remissionem; nam tunc ad publicum bonum, & ad obuiandum delictis, est potius attendenda prohibitio legis, quam voluntas dantis. *glos. hic ver. remis. & Gem. in. num. 1.*

§. Proferendo.

DELEGATVS non debet vocare testes, nisi statim causa requirente.

QVIA iudex non solum debet parcere laboribus, & expensis partium. c. finem. extr. de dolo. & con. sed etiam testium. *glos. hic ver. expensis.* Et quoniam aliqui pro textu ferendi testimonii, fraudulenter alios à iudicibus interdum vocari procurarent, vt eos laboribus, & expensis fatigaret, aut aliquid extorquerent ab eis. vt in *tex.* Ideo ad obuiandum talium malitiis, & ad testium indemnitatem seruandam, statuitur, vt iudex nullum vltatenus conuocet ad testificandum, nisi quando conditio, & status causæ requireunt. vt in *tex. & l. quon. lib. C. de test.*

ET producens, illis administrare debet expensas inueniendo, stando, & redeundo.

QVIA licet testis non sit pretio conducendus. c. 1. extr. de testib. est tamen prouidendum, ne propriis miliet stipendiis. vt not. *supr. in §. ass. ff. & ibi glos. ver. com.* Ideo sunt ei competentes expensæ ministrandæ, vt in *tex.* Et licet testis debeat pro vtraque parte dicere veritatem. c. 1. extr. de testib. cogen. Et vbi aliquid concernit commune negotium iudiciale, vtraque pars debet conferre expensas. *supr. in c. in super.* nihilominus in isto casu solum producens, tenetur ei providere. vt in *tex.* quia, licet testis debeat pro vtraque parte dicere veritatem; non tamen principaliter ille, qui eum producit, tendit ad hoc; sed tendit, vt probet intentum suum; & ideo debet illi providere; secus est in iudice, & assessore, qui principaliter intendunt negotio communi. Et nos debemus potius inspicere id, quod principaliter fit, quam id, quod fit in conuenientiam. vt not. *glos. fin. in c. quamuis. infr. de pass.* Et sicut pars producens procurat suos testes, ita altera pars volens producere testes reprobatorios, habebit eis providere in necessitate. *l. r. Pontif. Lib. I.*

Ration. l. r. Pontif. Lib. I.

laris. *Gemin. hic nu. 3.* Si autem idem testis, vel testes producantur ab vtraque parte, tunc vtraque pars tenetur conferre in expensis. *Bald. in l. eos. §. si quidem. in fin. C. de appellat.* Et de expensis testium, vide per *lo. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de testib. §. qualiter. super. ver. testes autem.* Et deberent habere vcturas equorum, si personarum qualitas hoc requirit. vt not. in *l. idemque. §. idem Labeo. ff. mand. & Bald. in L. quoniam liberi. in princ. C. de testib.* Sed an testis possit petere salarium, vel emendationem damni, quod patitur ratione temporis positi in eundo, stando, & redeundo; *tex. hic facit, quod non, quia solum dicitur, quod habeat expensas, ergo alia videtur prohibuisse. arg. c. nonne. extr. de pres. & sic alia damna non veniunt. & ita not. Bald. in l. fin. in fin. C. de fruct. & lit. expens.* Quod dictum esse mentientendum, nam multoties erratur in hoc; & diceretur testis corruptus, ex quo reciperet contra prohibitionem iuris; & eius dictum non probaret. *l. 1. ff. de fals. Franc. hic. num. 4.*

§. Quicquid.

GESTA contra hanc decretalem, sunt ipso iure nulla.

QVIA licet factum contra legem, etiam specialiter prohibentem, non sit ipso iure nullum, sed fit per exceptionem annullandum, nisi aliud in ipsa lege exprimat; & ex eo, quod ille facit contra legem, fit puniendus. *glos. in Clem. 1. ver. inibi. de iurepar. & Gem. in. hic.* Vbi tamen lex non solum prohibet, sed etiam perpetuam prohibitionis causam apponit, & declarat illud esse ipso iure nullum, etiam si exceptio non opponatur, factum illud nullo modo tenet. *d. glos. in d. Clem. & glos. in l. non dubium. ver. ob id. C. de legib. & glos. in c. qua contra. infr. de reg. iur.* Ideo cum hic exprimat irritum, & inane ipso iure, quicquid fuerit factum contra hanc decretalem, etiam si exceptio non opponatur, illud non tenet. vt in *tex. & glos. fin. hic.*

Cap. 12. Tibiqui.

SOLA preuentio presentatio, & receptio in canonicum secundi impetrantis in eadem Ecclesia, non excludit primum impetrantem à prebenda vacante tempore sua receptionis: vel postea vacante ante suam receptionem, vel presentacionem; & hoc, si per processum executoris, vel interpositionem decreti pro primo impetrante assilla existit: rat.

F

QVIA

Cap. 15. Quia.

OMNES in d. *Indigentia concessa à Bonifacio, vel suis prædecessoribus clericis, de percipiendis perpetuo fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt reuocata.*

QUIA per ambitiosam impertunitatem petentium, isti Summi Pontifices indulgentias perpetuas multis concesserunt de percipiendis fructibus beneficiorum suorum (distributionibus quotidianis duntaxat exceptis) siue in scholis essent, siue in Ecclesiis suarum altera residerent, aut in Romana Curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam vbicunque. *vt in tex.* Et quoniam per huiusmodi concessiones vagandi insolentia oriebantur, & dissolutionis præparabatur materia, cultusq; diuinus minuebatur, qui desiderandus est, vt augeatur, & officium plerunque (propter quod beneficium ecclesiasticum datur) omitebatur. *vt in tex.* Ideo iste Summus Pontifex Innocentius Quartus, volens emendare præterita, & quantum potest aduersus futuram cauere: omnes huiusmodi, & similes indulgentias (personis, non ecclesiis, vel dignitatibus datas) per hanc constitutionem penitus reuocat. *vt in tex. & vide Conc. Trid. sess. 5. de reformat. c. 1.*

ET proficietur Papa, se illas in posterum non datum.

QUIA digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. *l. digna vox. C. de legib.* Vnde cum ipse ediderit hanc constitutionem, benefacit offerendo se illam seruaturum. *vt in tex.* Tamen si tales indulgentias de nouo concederet, valeret, quia non potuit sibi legem imponere, à qua recedere non liceret. *ad hoc. ff. de legat. 3. l. si quis. in princ. & ff. pro soc. l. si fratres. §. idem respondit.* Et primam constitutionem tollit per secundam, licet de prima non faciat mentionem. *c. 1. de const. hoc lib. & gloss. pen. hic.* Quodque sibi licere non patitur, iste Summus Pontifex suis successoribus indicat. *vt in tex. nam propter easdem causas, quæ ipsum induxerunt ad hanc constitutionem edendam, dignum est, vt eius successores inducantur ad illam seruandam. arg. c. cum dilectis. extr. de confirm. vtil. vel inutil. Dicit autem, se indicare, non autem præcipere; quia par in parem non habet imperium ad præcipiendum. gloss. fin. hic.* Et Papa, qui succedit, non reuocando ius antecessoris, cõsetur illud approbare. *Ge. hic in fi.*

In Clement. Cap. 1. Abbates.

MAIOR prælatus pro membris suis (etiam si sunt de mensa) reum conuenire non potest per rescriptum Apostolicum, nisi vbi possent administratores membrorum.

QUIA cum alias sit in iure statutum, quod si actor, & reus sunt eiusdem diocesis, actor impetret in diocesi, de qua sunt. Si vero sunt diuersarum, quod actor impetret, vel in diocesi rei, vel in propinqua per dietam, & quod in sua propria actor tunc impetret non possit. *vt in c. stat. §. cum autem sup. eod. in 6.* Et hoc est introductum in fauorem rei, ne nimium fatigaret laboribus, & expensis. *vt not. in d. §. cum autem.* Et quoniam aliqui fraudulenter, & præcipue religiosi impetrabant sub nomine eorum religionis ad excludendam diocesium rei; puta, si prior alicuius domus Bononiensis impetrare volebat, habebat necesse impetrare Bononiæ; sed si plus expediebat, vel placebat ei me conuenire Ferrariz, impetrabatur ibi rescriptum sub nomine maioris, puta Camaldulensis, Cisterciensis, Carthusiensis, & similis, cui suberat illa domus; & sic quasi actor, & reus essent diuersarum diocesium, fiebat commissio in loco vtriusque diocesis Bononiensis intra dietam ad excludendam diocesium rei. Eodẽ modo, si domus erat Ferrariz, me Bononiensem conueniebat Ferrariz ipse maior, quod prior loci non potuisset. *gloss. i. hic.* Ideo ad excludendam istam fraudem, per quam reus in debite defatigabatur, fuit per hanc Clementinam declaratum, vt maior prælatus non possit reum conuenire, nisi vbi possent speciales administratores membrorum. *vt in tex.* Et licet de religiosis loquatur, idem tamen est intelligendum etiã de secularibus, qui simili modo præessent. Est enim in vtrisque eadem ratio. *Zabar. hic n. 1.* Ideo debet esse idem ius. *l. illud. ff. ad leg. Aqu.* Sed quia in secularibus id erat rarum, & in religiosis frequens; ideo loquitur de illis, & non de illis. *gloss. hic. ver. præf.*

CONTRA faciens in expensis, & interesse puniatur.

QUIA regulare est, vt victus, qui non habuit probabilem causam litigandi, condemnentur victori in expensis, & interesse litis, in eius temeritatis poenam, & in releuamen victoris, qui fuit indebite fatigatus. *gloss. in c. fin. ver. expen. extr. de dol. & cont.*

ET processus est irritus.

F 2 QVIA

QVIA in pœnam istorum, qui temere contra hanc cõstitutionem venire præsumunt, non solum statuitur, quod eorum processus sit annullandus ope exceptionis, sicut regulariter fit de gestis contra legem simpliciter illa prohibentem. *vt not. supra eod. in c. stat. in fin. in 6.* Sed etiam declaratur, quod sit ipso iure nullus. *vt in tex. quæ verba important canonem late sententia, & non ferenda, & reddunt actum gestum irritum, & nullum sine ope exceptionis. glos. fin. hic. & glos. in c. 1. supra eod. in 6.*

Cap. 2. Et si principalis.

PRINCIPALIS officialis Episcopi, & prior conventualis, licet obedientiaris, delegari possunt à Papa.

QVIA isti dicuntur esse in dignitate constituti. *glos. hic. ver. deleg.* Et personis in dignitate constitutis solent à Sede Apostolica causæ delegari. *c. stat. in princ. eod. in 6.* Nec obstat, quod istorum dignitas sit ab alio dependens, & non sit perpetua; quia sufficit, quod aliquis sit in dignitate tempore, quo ei causa committitur; *glos. hic. ver. per elect.* Nec est curandum, an illa sit dependens, vel principalis, perpetua, vel temporalis. *Anchar. hic nu. 1.* Talis enim dignitas in delegato consideratur ratione temporis presentis pœrius, quam futuri. *Barbat. hic in princ.*

OFFICIALIS vero foraneus, vel prior claustralis, non.

QVIA officialis foraneus, qui constituitur ab Episcopo in certa parte diœcesis, vt tibi eius vices gerat, non constituit vnum consistorium cum Episcopo, sicut constituit vicarius generalis; nec habet iurisdictionem ordinariam, sicut habet generalis; sed habet delegatam; vnde ab eo appellatur ad Episcopum. *glos. hic. ver. foraneo.* Ideo non est in dignitate, vt sint ei committendæ causæ à Sede Apostolica, sicut committuntur vicario generali. *Abb. hic nu. 11.* Et prior claustralis, qui constituitur tantum, vt præsit claustro, habet in eodem monasterio Abbatem supra se, ad quem pertinet immediate cura totius monasterii. *Abb. hic nu. 6.* Ideo non est in dignitate, vt ei committantur causæ, sicut committuntur priori conventuali, qui dum est in loco prioratus, est principale caput monasterii, & in quibusdam à regula absolutus. *Ansb. hic nu. 9. & vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. 6. 10.*

Cap. 3. Auditor.

AVDITOR in Romana Curia deputatus à Papa, de beneficio, quod pronuntiabit alicui de iure fore debitum, poterit illi, absque commissione alia prouidere.

QVIA, vt euitetur circuitus, qui esset, si oporteret ad Papam redire pro noua commissione, vel pro collatione ad ipsam, vel ad alium executores; ex æquitate per hanc constitutionem statuitur, vt auditor in Curia habeat hanc potestatem prouidendi. *vt in tex. cum glos. ver. cõstituitur.* Auditori vero extra curiam non datur hæc potestas prouidendi, absque alia commissione; quia cum alibi non procedant Auditores, causam conferendo cum aliis Auditoribus, sicut fit in Romana curia, (loquitur enim hæc decretalis de Auditoribus palatii, qui solent simul dubia conferre) circuitus in eis non est inutilis, vt ad Papam reuertatur pro noua commissione; nam posset eorum factum reuocari, & rursus causa committi, vt plenius cognosceretur; quod non fit de re cognita ab Auditore in curia; cum verisimile non sit, Papam reuocatum factum per collegium Auditorum. Ideo in curia circuitus in talibus esset inutilis, quod non est extra curiam; & circuitus inutilis est euitandus, non autem vtilis, & qui potest bonum parere effectum. *Zabar. hic nu. 1. & 11.*

Cap. 4. Gratia.

EXPECTANS beneficium, perdit gratiam, si consequitur aliud, quod cum illo, quod expectat, de iure tenere non potest.

QVIA in iuribus incompatibilibus acceptatio vnius inducit tacitam renuntiationem alterius. *cap. vt quæ duas. de elect. in 6. & Anchar. hic nu. 4.* Sicut de illo, qui potest rumpere testamentum per querelam; nam recipiendo legatum, ex eo tacite querelæ renuntiat. *vt in l. si pars. 5. fin. & l. fin. ff. de inoff. testam.* Vnde sicut per acquisitionem secundæ dignitatis, vel beneficii curati, vacat primum tale, ipso iure. *vt in c. de multa. de præb. ita vacat gratia, quam quis habet ad tale beneficium obtinendum; nam si perditur ius in re, quod est potentius, multo magis ius ad rem, quod est debilius. c. quodam. de præb. in 6.* Ideo eum tale secundum beneficium pacifice assecutum, de iure simul retineri non possit eum dignitate, vel beneficio, quod iste expectabat, per acceptationem secundi, gratiæ primi renun-

mireruntiaſſe videtur, *vt in tex. & Anchar. hic num. 6.* Sed hodie gratias, quæ expectatiuæ dicuntur, omnino ſuſtulit *Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 19.*

Cap. 5. Litteras.

GRATIA *ſuper vacaturo, non comprehendit beneficium poſt datam in ſubſtantia creatum.*

QVIA in reſcriptis debet attendi intentio mandantis. *c. quia ſape. de prob. in 6.* Sed de beneficio non extante tempore datæ, non videtur cogitaſſe mandans. *arg. c. cum inter. extr. de renunt. Non entis enim nullæ ſunt qualitates. l. eiu qui ſſ. ſi cert. per. Ideo ad tale beneficium non extenditur reſcriptum, vt in tex. Quod etiam non venit extendendum, cum fit odioſum. c. quamuis. eod. in 6.* Et ſimile eſt in reſcriptis contentioſis, quæ non extenduntur ad lites poſt datam reſcripti exortas. *c. ſin. extr. eod.* Ex alia etiam ratione, talis gratia non comprehendit beneficium poſt datam reſcripti creatum, ſcilicet, ne fundatores retrahantur à beneficiis creandis, ſicut fieret, ſi viderent illa quaſi debita à aliis impetrata. *gloſ. ſin. hic.* Sicut enim voluit æquitas, beneficium permutatio vacans expectanti non debet; quia forſan alias vacaturo non fuiſſet. *c. vnic. de rer. permut. in 6.* Ita voluit non debet beneficium nouiter creatum, licet vacet, quia alias forſan ereatum non fuiſſet. *d. gloſ. ſin. hic.* Gratia autem expectatiuæ, & mandata de prouideudo ſunt hodie ſublata per *Concil. Trid.* vt dictum eſt ſupra in *c. prox.*

Liber Primus. Titulus Quartus.

DE CONSVETVDINE.

In Decretal. Cap. 1. Conſuetudines.

CONSVETVDO *inferens grauamen Eccleſiæ, debet iudicis officio tolli.*

QVIA conſuetudo, vt fit ſeruanda, debet eſſe rationabilis; nam cum illa fit ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex. *c. conſuet. diſt. 1.* ſicut lex debet eſſe rationabilis, & religioni conuenire. *d. c. conſue. ita talis debet eſſe conſuetudo, vt habeat vim legis, alias eſt potius dicenda corruptela, & extirpari, non ſeruari debet. infr. c. ſin.* Et quoniam conſuetudo grauosa Ecclēſiis, eſt contra religio-

nem debitam Deo, & Sanctis, & ſic repugnatiōi, & fini æterno. *Abb. hic num. 1.* Ideo iudex ex officio debet illam extirpare. *vt in tex.* nam iudex tenetur prouidere diuino honori, & indemnitati eccleſiarum. *c. nouit. de iudic. Summa enim eſt ratio, quæ pro religione facit. l. ſunt perſ. ſſ. de relig. & ſumpr. ſun.* Vnde omnes debent religioni fauere, ſed præcipue ex officio tenentur illi, qui ad iuſticiam adminiſtrandam, ſunt aſſumpti. *c. iudices. & c. in ſa. 3. q. 7. & c. Rex debet. 23. q. 5.*

Cap. 2. Ex litteris.

EX conſuetudine poteſt introduci actus, ſine ſolemnitas, per quam ſine apprehenſione reali transferatur poſſeſſio rei abſentis.

QVIA licet dicatur poſſeſſio, quaſi pedum poſitio; nam tunc naturaliter habetur, cum reſpedibus calcatur. *l. i. ſſ. de acquir. poſ. Iuſtamen poſitum introduxit diuerſos actus in ſignum traditæ poſſeſſionis, quos facit æquialere poſſeſſioni naturali, vt multos de illis enumerat gloſ. ſin. hic.* Et quoniam conſuetudo eſt altera lex. *vt ſupr. in c. prox.* Ideo ſicut artificio iuris ſcripti transferuntur poſſeſſio in multis caſibus ſine apprehenſione naturali; ita poteſt hoc facere conſuetudo, inducendo aliquem actum, & ſolemnitatem in ſignum traditæ poſſeſſionis. *vt in tex.*

Cap. 3. Ad audientiam.

NON valet conſuetudo, vt in cauſis eccleſiaſticis dictum populi pro ſententia teneatur.

QVIA conſuetudo, quæ canonicis obuiat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti, *vt in tex.* Et quoniam obuiat canonicis inſtitutis, vt populus ſe intromittat tanquam ſuperior in cauſis eccleſiaſticis; cum laicis ſuper eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis, nulla ſit attributa facultas. *c. accl. ſu. de conſt.* Ideo talis ſententia, cum ſit à non ſuo iudice lata, nullam obtinet firmitatem. *vt in tex.*

Cap. 4. Quanto.

CONSVETVDO non poteſt operari, vt clericus non Episcopius poſſit exercere ea, qua ſunt reſerua a ordini episcopali.

QVIA conſuetudo non facit aliquem capacem actus, cuius ille per ſe eſt incapax. *Abb. hic n. 2.* Hinc dicit Io. Andr. in *c. 2. de prob. in 6.* quod quantumque longo tempore laicus exercuerit actum ſpiritualem, nunquam tamen illum præſcribere poteſt;

nam possessio temporis, cuius initium non sit memoria, habet vim tituli, quando datur capacitas in exercite, alias non; & sic limita, & restringit. *l. de prescript. in 6. & l. hoc iure. §. dum. ij. de aqua quot. & estiu.* Secus dicit, in competentibus Episcopo ratione iurisdictionis, vel dignitatis episcopalis; nã illa possunt præscribi per inferiorem clericum, cum talium per se non sit incapax, sicut est illorum, quæ competunt ratione ordinis episcopalis. *vt in c. aud. & c. cum olim. de presc.* Ideo cum aliqua sint reservata ordini episcopali in signum præminentia, illorum clericum nõ Episcopus non est capax, & ratione consuetudinis illa sibi attribueret non potest. *S. Th. par. 3. qu. 72. art. 11. & Abb. hic n. 6.* Ex delegatione tamen Papæ, illa exercere potest. *c. peruenit. & ibi glos. dist. 95. & glos. 1. hic.* Nam Papat in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam, quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem; & ex hac plenitudine potestatis, concessit beatus Gregorius Papa, quod simplices sacerdotes sacramentum Chrismatis conferrent, quandiu scandalum tolleretur. *vt in d. c. peruenit. S. Tho. d. art. 11.* Cum tamen ordinarius minister sacramenti Confirmationis sit solus Episcopus. *Con. Trid. sess. 7. de confir. can. 3.*

Cap. 5. Cum inter.

NON valet consuetudo, per quam interdicti sententia violatur.

QUIA ex tali consuetudine disrumpitur nerus ecclesiasticæ disciplinæ. *vt in tex.* induceretur graua men ecclesiis; & esset contra bonos mores. *Innoc. hic nu. 3.* Ideo tanquam irrationalis non est seruanda, sed extripanda. *c. mala. dist. 8. & c. cum decorem. de v. sa. & honest. cleric.*

Cap. 6. Cum olim.

IN attribuendū officii noua dignitati, seruatur consuetudo vicinarum ciuitatum, qua si diuersa fuerit, seruabitur magis rationabilis, & alii non præiudicantur.

QUIA cum ista noua dignitas non fuerit adhuc in esse, non potest dici, quod in præteritum fuerit circa eam aliqua particularis consuetudo, quæ ante omnia esset seruanda. *c. cath. dist. 11.* Non entis enim nullæ

sunt qualitates. *l. eiu. qui. ff. si cert. pet.* Et vbi non inuenitur aliquid dispositum per consuetudinem specialem, est postea videndum, an sit aliquid dispositum per ius cõmune. *Enrr. hic in fi. vbi* vero ius cõmune nihil disponit, (sicut præsupponitur in casu huiusmodi.) tunc est attendenda consuetudo vicinorum locorum; nam quælibet provincia abundat in suo sensu. *gloss. in d. c. cath.* Et similis æquitas ratio similia iura suadere videtur. *l. si. C. ad leg. Falc.* Si vero consuetudo vicinorum est diuersa, tunc attenditur illa, quæ est magis rationalis; quia quoties nihil sine cõpatione inuestigari potest, eligendum est, quod minimum habet iniquitatis. *l. quot. ff. de reg. iur.* Et quæ alteri non præiudicat; *vt in tex.* quia non debet aliquis locum completari cum alterius iniuria, vel iactura. *c. locup. de reg. iur. in 6.* Omnibus autem istis deficientibus, recurrendum est ad *c. si. dist. 20.* scilicet, vt congregentur sapientes, & seniores, quorum consilio fitur. *Abb. hic n. 7.*

Cap. 7. Cum venerabilis.

NON potest induci ex consuetudine, vt quis possit dimitti ree dignitatem sine superiori licentia.

QUIA nihil tam naturale est, quam vnumquodq; dissolueret eo genere, quod colligatum est. *c. 1. infr. de reg. iur. & l. nihil tam nat. ff. eod.* Et quoniam quis alligatur dignitati, per eius voluntatem confirmatam à superiore. *vt in tex. & not. in c. lit. de rescript.* Ideo etiam quando vult dissolui ab illa, debet superioris interuenire consensus. *vt in tex.* Nec potest consuetudo inducere contrarium, quia esset irrationalis, & contra ecclesiasticam disciplinam, & publicam vtilitatem. *Enrr. hic nu. 21.* Et consuetudo contra iura tenentia obedientiam, vnionem, & ecclesiasticam disciplinam, ac publicam vtilitatem, est potius dicenda corruptela, *infr. c. fin.* Et ideo extripanda. *c. mala. dist. 8.*

VEL vt possit electus administrare, non habita confirmatione à superiore.

QUIA electus ante confirmationem non habet ius in Ecclesia. *c. inter corp. de trans. epif.* licet habeat ius ad illam; quod tamen est tenue; cum possit per exceptionem repelli. *glos. in d. c. inter. ver. confir.* Actus enim denominatur à confirmante, qui perficit illud. *l. tant. c. de veter. iur. enucl.* Vnde qui administrat ante confirmationem, dicitur intrusus, & ex seipso honorem sibi assumere videtur.

tur. *c. qual. de elect.* Ideo consuetudo, quæ talia admitteret, tanquam sacris canonibus inimica non est seruanda. *vt in tex.* Hodie tamen (licet non sit mutatum in Italia id, quod hic dicitur de administratione) ex generali dispensatione Papæ, vltra Italiam constituitur, statim postquam sunt in concordia electi, possunt in temporalibus, & spiritualibus ministrare. *c. a. m. b. de elect.* Et hoc conceditur eis, ne Ecclesia interim in illis patiatur detrimentum. *glos. 2. hic, & Innoc. in fin.* Secus, si ibi esset Legatus in provincia, à quo posset peti confirmatio; nam etiam illi tunc deberent ante administrationem petere confirmationem à Legato. *Compostel. hic in fin.*

Cap. 8. Cum dilectus,

DE consuetudine potest induci, quod vna ecclesia de gremio alterius teneatur sibi prælatum eligere.

QVIA licet de iure communi vna Ecclesia non habeat ad aliam istam seruitutem; sed ille est eligendus, qui Ecclesiæ prodesse possit, non qui de alia Ecclesia existat. *c. Abb. 18. q. 2. & not. 1. c. Abb. de verb. sign.* Ex quo tamen istud ius est positum, consuetudo rationalibus, & legitime præscripta potest ei præiudicium generare. *infra cap. 11.*

ET consuetudo est optima legum interpretis.

QVIA consuetudo legem imitatur. *s. sine scripto. Inst. de iure nat.* Ideo sicut lex posterior interpretatur priori. *Id. de quib. & l. si de interp. ff. de legib.* ita potest hoc facere consuetudo. *vt in tex. & Inst. de iure natur. s. sed natur.*

Cap. 9. Cum consuetudinis.

CAPITVLVM sine Episcopo statuta, seu consuetudines nouas facere, vel antiquas immutare non potest.

QVIA cum consuetudinis, vsusque longui, non sit leuis auctoritas; & plerumque discordiâ pariant nouitates. *vt in tex.* per huiusmodi statuta, & consuetudines, facile alteraretur status Ecclesiæ. *glos. fin. hic.* Et quoniam gubernatio Ecclesiæ spectat ad Episcopum, qui est eius sponsus, & caput: Canonici vero sunt membra illius. *c. nouis. de un. qua sunt à præl. sine cons. cap.* Ideo non debent membra recedere à capite, & sibi assumere

officium illius, ne totum corpus perturbetur. *c. cum non liceat. de prescrip.* Sed cum ipsi Canonici sint inferiores, debent Episcopo superiori parere. *c. cum infer. de maior. & obed.* Vbi vero non alteratur communis status Ecclesiæ, nec agitur de iuribus, in quibus habeat interesse Episcopus; sed tractatur de rebus exiguis pertinentibus ad solum capitulum; puta, qualiter capitulum debeat congregari, qualiter distribuatur quotidianæ distributiones, vel mensa grossa diuidi debeat, vel quid simile, potest capitulum statuere sine Episcopo. *glos. in c. constit. ver. stat. de verb. sign. in 6. & Abb. hic. m. 4.*

Cap. 10. Ex parte.

NON valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum.

QVIA talis consuetudo est abusua, & irrationalis. *vt in tex.* Est enim contra ius diuinum, & naturale, vt quis inducatur ad peccandum; cum sit contra honorem Dei, & contra propriam salutem. *infra c. prox. & supra. in præ. Decret.* Ideo talis consuetudo esset corruptela, & venit extirpanda. *infra c. prox.*

VEL bona propria dissipandum.

QVIA dissipare bona est vitium prodigalitatis, quæ opponitur virtuti liberalitatis per excessum; nam sicut liberalis est ille, qui dat & quibus, & quæcunque, & quando oportet; ita prodigus est ille, qui dat sine medioeritate, & quibus, & quando non oportet; & sic fortunas suas dissipat, & consummat contra proprium commodum, & per seipsum perditur; nam esse sui ipsius perditio videtur honorum dissipatio; vt pote, cum ea sint, ex quibus vitam traducamus. Auarustamen, qui opponitur liberali per defectum, est peior, quam sit prodigus; nam cum avarus in accipiendo excedat, & in dando deficiat, nemini prodest, imo ne sibi ipsi quidem vilis est, & illiberalitas incurabilis est; nam & senectus, & omnis inbecillitas reddere illiberales videtur, magisque quam prodigalitas, hominibus natura inlita est: nam plerique sunt pecuniarum cupidius magis, quam ad dandum prompti; & magis opponitur liberali avarus, quam prodigus; nam prodigus habet ea, quæ liberalis sunt, in quantum dat, & non accipit (licet differat in eo, quod hac non facit, vt debet) & ideo

ideo prodigus facilius euadit liberalis, quam faciat auarus. & aliquibus ille inuat, quod non facit auarus; & non est tam mali, & ignobilis animi prodigus, sicut est auarus, qui nihil commune habet cum liberali. *Arist. 4. eth. cap. 1.* Vnde si non valet consuetudo prodigalitatē, per quam quis inducitur ad bona propria dissipandum, *vt in tex.* multo minus est ferenda illa, per quam auarus quis redderetur. *Arist. d. c. 1. & Cic. 2. offic. cir. med.* Longius autem ista notauit, ne aliqui de eorum auaritia gloriarentur, dum vident prodigalitatē hic esse damnatam.

Cap. II. Cum tanto.

CONSVETUDO non derogat iuri naturali, seu diuino.

QVIA iura naturalia, quæ apud omnes gentes per æque obseruantur, diuina quadam prouidentia constituta, semper firma, atque immutabilia permanent. *Infl. de iure nat. §. sed natur.* Cum enim ius naturale dicatur illud, quod semper bonum, æquum est. *l. pen. ff. de iust. & iur.* Illud, quod contrariatur iuri naturali, oportet esse malum, & iniquum. *Arist. in predic. cap. de opposit.* Et quoniam consuetudo iniqua non est seruanda, sed extrahenda, *cap. mala. dist. 8.* Ideo nulla consuetudo potest iuri naturali derogare. *vt in tex.* Potest tamen consuetudo illud interpretari, & distinguere, sicut illud idem potest ius posituum. *Innoc. hic.* Vbi enim ratio naturalis suadet ius diuinum & naturæ: le distingui, & limitari, tunc non est transgressio, & non inducitur peccatum. Hoc enim præsumitur fieri ex Dei voluntate per facultatem concessam eius vicario, illud interpretandi. *Abb. hic nu. 3.* & ad intelligentiam vide *S. Tho. 1. 2. q. 97. art. 2.*

CVIVS transgressio peccatum inducit.

QVIA peccatum consistit in hoc, quod aliquis agit contra rectam rationem. *S. Tho. 1. 2. q. 71. art. 6 & ibi Caeta.* Peccatum enim est iniquitas, *vt in Epist. 1. B. Ioan. Apost. cap. 3.* Et quoniam ius naturale est semper iustum, & secundum rationem, *vt dictum est superius.* Ideo illud transgredi non licet. *vt in tex.* Vnde definitur peccatum, quod est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam. *S. August. relatum per S. Tho. in d. art. 6.* Et tanto sunt grauiora peccata, quanto diuinius infelicem animam detinent alligatam. *vt in tex.* quia ille, qui peccat ex habitu, magis

peccat, quam ille, qui peccat ex passione. *S. Tho. 1. 2. quest. 78. art. 4.*

NEC posituum, nisi sit rationabilis, & præscriptum.

QVIA cum ius posituum sit fundatum super ratione, *c. erit autem lex dist. 4. & cap. consuet. dist. 1.* Dum vigent illæ causæ, propter quas illud ius est promulgatum, non potest ab eo recedi; nam agens contra illud, ageret contra rationem, & contra obedientiam debitam superiori, & sic peccaret; sed quando illæ causæ cessant secundum, quod variantur rerum euentus, & temporum conditiones, & sunt diuersi respectus, & fines; tunc illud ius inciperet non habere in se rationem, quam prius habebat; & sic potest consuetudo contraria rationabiliter introduci, *vt deroget illi;* sed *vt ista consuetudo præsumatur rationabiliter introducta, de iure canonico debet esse præscripta, id est, obtenta per cursum temporis requisiti ad præscriptionem;* licet de iure civili sufficiat, quod sit rationabilis. *Butr. hic nu. 25. & Abb. nu. 9. & 20.* Quando autem consuetudo dicatur rationabilis, relinquatur arbitrio iudicis. Et generaliter censetur rationabilis secundum ius canonicum, quando tendit ad salutem animarum, qui est finis istius iuris; secundum vero ius civile consuetudo est irrationabilis, si non tendit ad bonum publicum, quod est finis iuris civilis. *Abb. hic nu. 5.*

In Sexto. Cap. I. Consuetudinem.

PRÆTEXTV consuetudinis, etiam iurata, vel quantumcumque tempore obseruata, non potest quia nisi vnicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum canonica, & præbenda in aliqua Ecclesia, absque dispensatione Sedis Apostolica obtinere.

QVIA cum vnum officium vix dignè valeat aliquis adimplere, talis consuetudo est saceris canonibus inimica, & de ambitionis radice procedit. *vt in tex. & c. de multa. extr. de prob.* Vnde est corruptela existimanda. *vt in tex.* Ideo quantumcumque sit diuturna, venit extirpanda. *c. fin. extr. rod.* Nec obstat, si eius obseruantia sit iuramento firmata. *vt in tex.* quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis. *c. cum con. extr. de in iur.* Vnde tale iuramentum, aut fuit speciale, aut generale; si speciale, *vt quis specialiter, & expresse iurauerit illam consuetudinem seruare;*

Seruare; tale iuramentum fuit emerarium, & sic non seruandum; imo de eo quod iurauit, posset, & deberet pœnitentia imponi. *c. sicut. extr. de iureiur.* Si vero generaliter quis iurauit, se seruaturum consuetudines ipsius Ecclesie; istud iuramentum ad possibilia, & licita tantum debet extendi. *c. 1. de iureiur. hoc lib.* Ideo huiusmodi consuetudo, siue sit iurata, siue sit diuturne obseruata, declaratur esse corruptela, & ob id non seruanda. *vt in tex. Cũ maioribus tamen, de quibus ratio particularis est habenda, aliquando Sedes Apostolica in talibus dispensat; sed cum huiusmodi dispensatio non sit facilliter concedenda, Papa noluit, vt Episcopi possint in istis dispensare. vt in tex. & d. c. de multa.*

VEL iam obtenta tenere.

QUIA, licet regulariter constitutio respiciat futura, & non prœterita. *ca. 2. extr. de consl. Quando tamen constitutio non solum statuit de nouo, sed est etiam antiqui iuris declaratoria, tunc extenditur ad prœterita; etiam si contra se habeat consuetudinem, dummodo declaret illam non valere, sicut facit constitutio ista. Franc. hic n. 3. & 4. Et quoniam per alia iura fuit prohibita prius huiusmodi pluralitas dignitatum. vt in d. c. de multa. & extr. de concess. praben. c. lit. Ideo hæc constitutio comprehendit etiam illa, quæ tempore editionis ipsius erant prœterita. vt in tex.*

ET contra præsumptum irritum est omnino.

QUIA hæc constitutio non solum prohibet actus cõtrauentionis; sed etiam perpetuam prohibitionis causam apponit. *vt in fine tex.* Et quoniam quando constitutio apponit taliter causam prohibitionis, actus contrarius est ipso iure nullus absque eo, quod per exceptionem annullatur. *vt not. in c. stat. in fin. de refcripts. hoc lib.* Ideo facta contra hanc constitutionem sunt irrita omnino. *vt in tex. & glof. fin. hic.*

Cap. 2. Non putamus.

NON valet consuetudo, quod ab officiali Episcopi, ad Episcopum appellatur.

QUIA auditorium, & tribunal Episcopi, & eius officialis generalis est idem, & in eadem persona censetur. *vt in tex.* Vnde si à vicario appellaretur ad Episcopum, appellatio videretur interposita ab eodem ad seipsum. *vt in tex.* Et quoniam hoc esset contra substantiam appellationis, quæ est prouocatio à minori iudice ad maiorem. *l. 1. §. si quis.*

Ration. Iur. Pontif. Lib. I.

ff. de app. Et etiam esset contra dignitatem maiorum magistratum, quibus partes prœiudicare non possunt. *Gem. hic nu. 2.* Ideo talis consuetudo non est consona rationi. *vt in tex. & sic non valet. extr. c. fin.* A vicario autem foraneo appellatur ad Episcopum; quia ille non habet idem tribunal generale, & ordinarium cum Episcopo, sicut habet vicarius generalis; sed habet iurisdictionem delegatam ad aliquas causas diocesis; vnde ab eo appellatur ad Episcopum, tanquam ad delegantem. *glof. hic. ver. offic.* Sed si Episcopus vellet delegare causas in fraudem Archiepiscopi, non esset tunc ad ipsum Episcopum appellandum. Et fraus posset cognosci ex coniecturis, veluti, si solet multas causas delegare, vel ex aliquibus verbis prolatis ab ipso Episcopo hanc fraudem denotantibus. *Gemin. hic num. 3. & Franc. nu. 6.*

Cap. 3. Non est.

VALET consuetudo præscripta, quod Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui capituli consilium requirere non tenetur.

QUIA ad Episcopum proprie, & principaliter perimere cognitio, & punitio peccantium in sua diocesi. *c. si quis Episc. 2. q. 7. & c. fin. extr. de offic. archiepiscopi.* Volut tamen ius commune, ad faciliorem, & tutiorem iustitiæ administrationem, vt cum Episcopo aliquando consilium capituli requiratur. *cap. nouit. extr. de his, que sunt à præl. aliquando non solum consilium, sed consensus. c. ea nuscitur. eod. tit. & 12. quæst. 2. c. alienationis.* Sed quoniam consuetudo rationalis, & præscripta præiudicat iuri positio. *extr. c. fin.* Ideo non est mirum, si consuetudo inducit, vt Episcopus, qui est caput, præscribat iurisdictionem contra canonicos, qui sunt eius membra. *Archiepiscopi. hic in fin.* Iurisdictione enim potest præscribi etiam per alios prælatos inferiores. *c. tres. §. excessus. extr. de offic. ordin.* Vnde multo magis per Episcopum. *vt in tex.* Et licet in correctione non currat præscriptio, vt subditum à nemo corrigatur. *c. cum ex offic. extr. de præscriptis.* Bene tamen currit, vt magis puniatur ab vno prælato, quam ab alio. *d. c. tres. Et Gemin. hic num. 4.* Et quoniam ea, quæ possunt induci per præscriptionem, possunt induci etiam per consuetudinem. *Abb. in c. fin. num. 15. extr. eod.* Ideo licet præscriptio dati iurisdictionem, ita etiam illam dat consuetudo præscri-

G pta. vt

pta. *vt in tex. & Abb. d. num. 15.* Quæ autem differentia fit inter consuetudinem, & præscriptionem, late tractat. *glof. fin. & ibi Butr. & alii in d. c. fin. extr. eod.*

Cap. 4. Cum in tua.

PER rescriptum Apostolicum, quo de præbendam primo vacatura mandabatur alicui prouideri, laudabilis illius Ecclesie consuetudo non tollitur.

QVIA specialium locorum, & personarum singularium consuetudines, & statuta (cum sint quid facti, & in facto consistant) possunt per Papam probabiliter ignorari. *c. 1. de cons. hoc lib.* Et quoniam rescriptum recipit vires ab intentione principis rescribentis. *c. ad aures. extr. de rescript.* Et Princeps non intendit concedere ea, quæ ignorat. *d. 6. 1. de cons.* Ideo per suum rescriptum Papa non intendit tollere consuetudinem, quam ignorat, circa præbendam Ecclesie vacaturam. *vt in tex.*

HINC est, quod si ibi est consuetudo, quod antiquiores canonici, vacantes præbendas possint optare gradatim, illo non obstante mandato, poterit antiquior vacantem optare præbendam.

QVIA cum Papa non intendat tollere speciales locorum consuetudines, nisi hoc exprimat, vt dictum est superius. Et quoniam consuetudo est ius quoddam. *c. consuet. dist. 1.* Ideo si de consuetudine præbenda vacans debetur antiquiori, qui mutare voluerit, sequitur, quod de iure ei debetur, cui Papa rescribens præiudicare non intendit, vnde non debetur impetranti; qui tamen de alia non optata erit postea prouidendus. *glof. his. per. de iure.*

ET expectatis per viginti dies optare volentibus, executor de non optata prouidebit eidem.

QVIA ne prætextu huius consuetudinis, prouisiones auctoritate Apostolica faciendæ ultra debitum differantur, hic Summus Pontifex statuit, vt executores super ipsis prouisionibus deputati, optare volentes per viginti dies dumtaxat expectent; quibus elapsis, libere in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant, præfata consuetudine non obstante. *vt in tex.*

SI autem præbendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit.

QVIA beneficia vacantia in curia, alius, quam Papa, conferre non potest. *ca. licet.*

il. infr. de præb. Ideo enim de ipsis per Romanum Pontificem ordinatur, non habet locum optatio. *vt in tex.* In huiusmodi enim beneficiis Sedi Apostolicæ affectis, & reseruatis, Papa abrogat omnes leges, & statuta contraria, & tollit omnem conferendi potestatem, & sic tollit legem, qua datur potestas optandi. *Gemin. hic. §. in præb. n. 3.*

In Extrauag. Communib. Cap. vnica. Super gentes.

CONSEVTUDO impediens, ne Legati Sedi Apostolicæ recipiantur, non valet.

QVIA talis consuetudo est irrationalis, cum sit animarum salutis contraria, & detrahat Apostolicæ potestati. *vt in tex.* Ideo reprobatur, cum sit extirpanda. *c. mala. & c. frustra dist. 8.*

ET illa non obstante, Legati ipsi sunt ab omnibus recipiendis.

QVIA cum isti Legati gerant vices Summi Pontificis (qui super Gentes, & Regna est à Domino constitutus) & ab eo destinentur ad diuersas mundi partes (prout necessitates emerferint) vbi ipse Summus Pontifex personaliter circuire non potest, vt vices eius supplendo, errata corrigant, aspera in plana conuertant, & commissis sibi populis salutis incrementa ministrent; non debent à quoquam Christiano impediri, quo minus regna, prouincias, & terras quaslibet, ad quos ipsos destinari contigerit, ingrediatur libere, ac commissæ sibi legationis officium exercent in eisdem. *vs in tex.*

ET eos impediens, ipso facto excommunicationem incurrit, & eorum terra ecclesiastico subiacentur interdicto.

QVIA cum istud delictum sit gravissimum, *vt in tex.* in eius penam, isti impediens his ecclesiasticis censuris subiunguntur interdicto, non obstantibus quibuscunque priuilegiis, quibusuis principibus à Sede Apostolica concessis, *vt in tex.* Istæ autem pœnæ, quæ sunt maiores, quas habet Ecclesia. *c. cum aliqui. 24. q. 3.* imponuntur, vt sint commensurabiles grauitati delicti.

arg. c. dist. dist. 45.

Liber Primus. Titulus Quintus.
DE POSTVLATIO-
NE PRÆLATORVM.

In Decretal. Cap. 1. Ad hæc.

*IMPOSTVLABILIS est, qui violat interd-
dictum.*

QVIA secundum Apost. 2. ad Cor. c. 10. Papa debet esse promptus, inobedientiam omnem vlcisus. Nil enim obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus eorum ius non obesset; vnde iuxta canonicas sanctiones, quædam sunt culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam. *vt in tex.* Et quoniam ille, qui violat interd-
dictum, contemnit Petri clauas, & ecclesiasticam lædit potestatem. *c. fin. de excess. præl.* Ideo in eius poenam statuitur, vt sit suspensus ab officio, & beneficio, & omni iurisdictione. *d. c. fin.* Et quod tanquam indignus non possit postulari. *vt in tex.*

Cap. 2. Gratum.

*QVI postulationem cassatam vitio persona inno-
uas, est eligendi, & proponendi potestate priua-
tus.*

QVIA priuilegium meretur amittere, qui sibi permissa abutitur potestate. *c. cum illorum. de sent. excom.* Ideo cum isti, qui inuouant electionem, vel postulationem de persona indigna, & iam cassata, scienter abutantur potestate eis permessa, merentur illa priuari. *vt in tex. & supr. c. prox.* Sunt autem priuati ipso facto, vel sunt per sententiam priuandi, secundum quod in iure, vbi de tali electione, & postulatione tractatur, hoc exprimitur. *glos. vers. priuare, & ibi Abb. num. 31. supr. in c. prox.* In casu autem huiusmodi, intelliguntur priuati ipso facto. *Abb. hic num. 2.* Ita enim exprimitur, vt qui scienter indignum elegerint ea vice eligendi potestate nouerint se priuatos. *vt in tex. & c. cum in cunctis. de elect.* quod cap. ad postulationem extenditur, quia per postulationem peruenitur ad electionem. *glos. in d. ver. priuare.* Secus tamen est, cum postulatur illegitimus, vt dispensetur cum eo, vel vt legitur, & similia. *d. glos. nam tunc recurritur ad superiorem pro gratia obtinenda de eo, qui non potest eligi propter defectum, non autem propter vitium. Host. in Sum. huius*

tit. 5. quid sit. Tunc enim non est abusus potestatis, sed proprium postulationis. Postulatio enim describitur, quod est petitio gratiæ per capitulum à superiori facta de eo, qui eligi non potest, non propter vitium, sed propter defectum, quitamen postulatam non omnino inhabilem reddit ad prædicendum Ecclesiæ. *Host. in d. 5. quid sit.* sicut electio innititur iuri; cum sit aliquid per sonæ ad prælationem, vel societatem fraternali canonicè facta vocatio. *vt not. in princ. ca. vnic. & ibi glos. ver. vera. eod. titul. in 6. & Abb. in rub. huius tit.*

Cap. 3. Bonæ. il. 1.

*POSTVLATIO, per quam priuata, vel minor
utilitas, communis, vel maior præferatur, admi-
si non debet.*

QVIA bonum publicum, & quod magis prodest, est melius, quam priuatum, & quam illud, quod minus prodest. *Arist. 3. Pol. c. 4.* Et ad illud superioris præcipue respicere debent. *cap. scilicet. 7. q. 1. & Aristot. 1. pol. c. 3. & 4.* Et quoniam postulatio quo ad effectum recipit vires à gratia superioris. *vt not. supr. in c. prox.* Ideo in illa admittenda superior specialiter utilitatis communem, & minori maiorem præferre debet. *vt in tex.* Persona tamen priuata non tenetur præferre bonum publicum suo priuato, si bonum priuatum non includitur sub publico. *glos. hic. ver. in unum.* Nam priuatus non tenetur ad hoc ex officio, sicut tenetur superior, & priuatus. *Abb. hic num. 11.* Et prima eharitas incipit à se ipso. *cap. dua sunt. 19. q. 2.*

*NEC illa est admittenda, que fit à minori parte
collegii.*

QVIA in actibus Collegii, & Vniuersitatis regulariter præualet, quod fit à maiori, & saniori parte illius. *ca. 1. de his, que fi. à mai. par. cap. nam censetur factum ab omnibus, nisi minor pars rationabiliter contradicat. d. c. 1.* Et quoniam præsumitur pro maiori parte, quod sit sanior. *c. fin. d. tit.* Ideo postulatio facta à minori parte, non censetur facta à toto Collegio, & ob id à Sede Apostolica non cõiueit admitti. *vt in tex.* Ad hoc tamen, quod actus gestus ab vniuersitate valeat, oportet, quod duæ partes vocandorum sint in capitulo; nam potentia capitulantis consistit in duabus partibus. *l. nulli. & leg. plane. ff. quod cuiusque vniuer. nom.* Valet autem postea quic-

quid facit maior pars illarum duarum partium. Et intelligitur hoc modo. *d. c. 1. de his, qua fi.* Sed si aliquis de Collegio sui contemptus, & non vocatus, potest facere actum retractari, quantuncunque sit factus à maiori parte. *Abb. infr. in c. prox. n. 25.*

Cap. 4. Bonæ. il. 2.

ARCHIEPISCOPVS in Archiepiscopum postulat.

QVIA ille postulat ut aliquam Ecclesiam, qui propter aliquod impedimentum non potest ad illam libere eligi, & assumi. *vt not. sup. in c. gratum.* Et quoniam Archiepiscopus non potest ad aliam eligi, vel assumi, cum sit alligatus illi, ad quam spirituali matrimonio iam est coniunctus. *c. inter corp. de transl. episc.* Ideo, ut possit ad aliam assumi, est postulandus, ut Papa absoluat eum à vinculo, quo priori Ecclesiæ est alligatus, & ei licentiam tribuat ad aliam transeundi. *vt in tex.*

ET ex quo postulatio presentata est Papæ, non possunt postulantibus ab ea recedere; sed debet superioris iudicium expectari.

QVIA per præsentationem factam superiori, postulantibus declarant, quod quantum ad se iam postulationem approbaverunt. *glos. hic. ver. illuderent.* Et quoniam si possent ab ea recedere, Papæ frequenter illuderent, & iudicium suum ex eorum arbitrio pendere videretur. *vt in tex.* Ideo ne postulationis actio sit superiori in ludibrium, statuitur, ut non possint à præsentata postulatione recedere. *vt in tex. & c. licet. de offic. leg.*

Cap. 5. Postulationem.

POSTVLATIO, contra quam agitur de contemptu, potest sine præiudicio alicuius reuocari.

QVIA per postulationem huiusmodi non est alicuiusmodi ius acquisitum. *vt in tex.* Ideo nullum præiudicium irrogat superior, illam non admitendo. *Abb. hic. nu. 2.* Et hoc præcipue, quia talis postulatio non est valide facta. *Abb. d. nu. 2.* nam quando est valida, licet superior non cogatur illam admittere; iniuriam tamen videtur facere postulato, si sine causa reicit eum. *glos. v. hic, & Abb. supr. in c. bona. il. 1. num. 13.*

POTEST tamen de speciali gratia admitti.

QVIA cum postulationis admissio, tota depeudeat à gratia superioris, *vt not. sup.*

in c. gratum. Sicut quando postulatio fuit facta in concordia, dicitur recipere vires à gratia generali superioris illam admittentis; ita, quando non est facta in concordia, si superior vult illam admittere (quod potest, cum à sua voluntate depeudeat) dicitur admitti ex gratia speciali. *Abb. hic. n. 23.*

Cap. 6. Et si.

EPISCOPVS non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.

QVIA per electionem iniungitur matrimoniale vinculum spirituale inter Ecclesiam, & electum. *c. fin. de transl. episc. & c. cum inter. de elect.* Et quoniam Episcopus iam habet coniugem, scilicet, priorem Ecclesiam. *c. inter. de transl. episc.* Ideo non potest consentire in aliam coniugem; nam committeret spiritualiter adulterium. *c. ficus. 7. q. 1.* Oportet ergo, ut prius absoluat ut ab illo vinculo matrimoniali, antequam aliud matrimonium iniciet cum alia ecclesia. *vt in tex.* Et sic debet postulari, quia postulantes non consentiunt in postulationem, ut in sponsum; Et similiter postulatus. Sed solum petunt, ut ab illo tollatur vinculum, & defectus. *Abb. hic. num. 5.* Et si iste postulatus nollet consentire ad relinquendam priorem ecclesiam, & aliam acceptandam, posset inuitu et Papam ob bonum publicum transferri; quia ecclesia vniuersalis est vnum corpus mysticum; vnde ex quo semel consensit episcopari in hac ecclesia vniuersali, non potest resistere Papæ, si pro bono publico vult illum transferre ad aliam ecclesiam particularem; quia solum hic alteratur locus, non autem dignitas respectu ecclesiæ vniuersalis. *c. scias. 7. q. 1.* In aliis vero, si nunquam quis fuit promotus in Episcopum, non videtur, quod possit præcise compelli ad acceptandum episcopatum; nisi pro bono publico, quando non reperitur alius æque idoneus; quo casu peccaret electus, si non acceptaret dignitatem. *Abb. hic. in sm. & lo. Andr. in c. quam sit. de elect. in 6.*

In Sexto. Cap. vnic. Perpetuo.

PERPETVO edito prohibentur electiones, aut postulationes, sub aliqua ex his quatuor formis fieri, scilicet, eligi postulando, postulo eligendo, eligo postulandum, postulo eligendum.

QVIA ex his formis, nec vera electio, nec vera postulatio resultat, sed potius sibi iniucem

inuicem aduersantur. *vt in tex.* nam qui eligit, dicit eum, quem eligit; nullum habere defectum; qui autem postulat, fateatur postulandum habere defectum; & sic est contrarietas in ista commixtione formarum, *glos. hic. ver. eligo, & Gemin. num. 10.* Et quoniam duo contraria non possunt esse simul. *l. hæc verba. ff. de verb. sign.* Et quæcumque tanquam affirmatio, & negatio opponuntur, necesse est, alterum eorum esse verum, alterum esse falsum. *Arist. in præd. cap. de opposit.* Ideo istæ formæ electionis, & postulationis commixtæ, quas perniciofa curiositas adinuenerat, tanquam absurdæ, & nihil concludentes, hæc constitutione repelluntur, & perpetuo prohibentur. *vt in tex. & glos. ver. aduersantur.*

PROHIBETVR etiam fieri sub aliis duabus formis, scilicet, *eligo in postulandum, postulo in eligendum.*

QVIA istæ duæ formæ rem imperfectam significare noscuntur, *vt in tex.* nam cum gerundia habeant idem significatum cum infinitiuo cum adiectione præpositionis, quando dicitur, postulo in eligendum, & eligo in postulandum, idem est ac dicere, postulo in ad eligere, id est, postulo in hæc via, vt ad electionem venire possim. *lo Monach. hic.* Vnde nec electionem per se, nec postulationem important. *Gemin. hic nu. 6.* Et quoniam postulantem, & eligentes debent exprimere eorum intentionem, alias non censentur nec postulasse, nec elegerisse. *vt in tex.* Ideo etiam istæ duæ formæ tanquam absurdæ, & nihil concludentes in postulationibus, & electionibus prohibentur. *Gem. d. n. 6.*

ET si contrarium fuerit factum, eo ipso est irritum.

QVIA hæc constitutio non solum prohibet huiusmodi formas, vt qui contrafecerit, censetur venisse contra legem; sed etiam ulterius procedit, decernendo illas esse ipso iure nullas. *vt in tex.* per quæ verba non solum infertur, quod actus gestus contra legem sit per exceptionem annullandus, sed significatur, quod sit ipso facto nullus. *vt not. in Clément. 1. in fin. de rescriptis.*

PROHIBETVR etiam hæc forma, scilicet, *eligo, & postulo, prout potest melius de iure videri.*

QVIA hæc formæ incertitudinem continet. *vt in tex.* Et in postulationibus, &

electionibus vota incerta sunt reprobata. *vt dictum est superius, & habetur in ca. 2. infr. tit. prox.*

NISI probabiliter dubitetur, an quis sit eligendus, aut postulandus.

QVIA probabilis dubitatio excusat, sicut probabilis ignorantia. *Archid. hic. ver. dubitatur.* Ideo ratione probabilis dubii, aliquid admittitur, quod alias ex sui natura non admitteretur. *glos. hic. ver. probab.*

QVO casu sic electus, & postulatus, tempore consensu alteram viam eligere necessario tenetur, electionis, scilicet, vel postulationis.

QVIA cum iste non possit, nisi ex vna tali viam viarum ius habere. *c. vt qui duas. infr. tit. prox.* ne cum ipsius Ecclesie, vel sui aduersarii, si quem habet, discrimine in incerto vagentur; iura voluerunt, vt snum declararet consensum, per quem cognoscatur, qua istarum viarum vti velit. *vt in tex. & d. c. vt qui.* Et iste consensus est intra mensem ab ipso præstandus à tempore præsentationis huiusmodi electionis, & postulationis sibi factæ; ne ecclesia diu propter vacantiam prælati, patiatur detrimentum. *c. quam sit. infr. tit. prox.*

QVA electa, ad alteram redire non poterit.

QVIA per electionem vnus, alteri renunciare, sicut ius ex ea non competere, proficere videtur. *d. c. vt qui.* Ideo electio vnus præiudicat alteri. *glos. fin. hic.*

In Extrauag. Commun. Cap. vnic. Dispendiis.

MINORES viginti septem annis, *seculares, & mendicantes religiosi, ad certas ecclesias prohibentur postulari.*

QVIA per postulationem illorum, quibus minus tempus habent, varia dispendia, & sibi que solent ecclesiis evenire. *vt in tex.* Ideo ad obuiandum huiusmodi periculis, statuitur, vt ille, qui vigesimum septimum annum non attigerit, ad cathedralis, nec non professores cuiusvis mendicantium ordinis, ad inferiores cathedralibus ecclesiis, ac monasteria extra suos ordines, postulari perpetuo prohibentur. *vt in tex.*

ET puniantur tam postulantes, quam postulati.

QVIA cum ambo huic constitutioni contrahant. *vt in tex.* ambo pro eorum culpa, poenam merentur. *cap. qui ea. dist. 38.* Et sunt praeterim puniendi in eo, in quo peccarunt. *cap. inter de excessibus praelat.*

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

In Decretal. Cap. i. Nullus.

ECCLISIAE collegiata non debet provideri de praelato per collationem, seu prouisionem; sed per electionem canonicam fendam per ipsum collegium.

QVIA praelatus, & canonici faciunt unum corpus, cuius praelatus est caput, & canonici sunt membra; & ad istud corpus spectat gubernatio negotiorum ecclesiae. *c. nouit. de his, qua sunt à praelat. sine cons. Et quoniam ille est praecediendus in praelatum, qui magis ecclesiae possit prodesse. infr. cap. cum in cunctis.* Et de necessitate ecclesiae melius censentur informati ipsi de ecclesia, quam alii. *argum. c. quoribus. de testib.* Ideo ubi agitur de prouidendo de capite, quod praecipue habeat curam ecclesiae, non ad alios non informatos, sed ad ipsa membra, quibus sunt notae necessitates propriae, & ecclesiae, decet electionem spectare. *vt in tex. & c. ea, noscitur, d. tis. de his, qua fi. à prael.* Vnde si aliter quis ecclesiam collegiatam adeptus fuerit, praesumitur, quod per ambitionem, & cupiditatem illam habuerit. *vt in tex.* Et hoc procedebat olim, antequam Summi Pontifices sibi referuauerint potestatem prouidendi etiam de ecclesiis collegiatis. Hodie enim virtute reservationis, electores non conferunt ius, & sic cessat ista praesumptio. Et ubi Summi Pontifices sibi referuant collationes, per alios de illis ecclesiis prouideri non potest. Prodest tamen multum testificatio canonicorum; quia Papa facilius mouetur ad prouidendum ei, in quem concurrunt vota eorum. *Abb. hic num. 4.* Quomodo autem ex temporum, & constitutionum varietate, fuerit beneficiorum dispositio variata, tractat *glos. in c. quamquam ver. det. oluetur. hoc tit. in 6. & Abb. hic nu. 1.*

Cap. 2. Osus.

ELECTVS ad clamorem populi, non debet per superiorum confirmari.

QVIA in populo reperiuntur multi viles, non habentes sinceram fidem, qui praemio, & mercede possent corrumpi, vti ecclesia clamarent, & talem petere viderentur. *vt in tex.* Et quoniam huiusmodi fraudibus est obuiandum. *vt in tex.* Ideo prouidetur, vt sic electus non confirmetur. *vt in tex. & c. sergo. §. q. 1.* Praeterea ius eligendi praelatum, est quid spirituale, cuius laici sunt incapaces. *infr. c. massana.* Ideo etiam ex hac ratione non valet electio praelati facta à populo laico. *Innocen. hic.* Sed licet populus non possit sibi eligere praelatum, potest tamen electioni factae consentire. *cap. plebs. cum tribus seqq. dist. 63.* ad eo quod electio, in quam populus non consentit, potest irritari, si ex illa sequi scandalum videretur. *c. 1. & ibi glos. 1. dist. 63.* Et ex vrbantate potest introduci, quod canonicon procedant ad electionem prius, quam denuncient principi loci mortem praelati, & petant ipsius assensum in electione futuri praelati. *arg. c. lectus. dist. 63.* Posset enim princeps obicere contra electum, quod est sibi suspectus in regimine, nec tenetur admittere praelatum, de quo non possit considerare, ne forte reuelaret aduersario secreta regni. *Innocen. in c. super his. de accusat. & Abb. supr. in cap. prox. nu. 9.* Est tamen attendendum, ne malitiose principes aliqua opponant propter aliquod iniustum eorum interesse, quo casu ipsorum contradictio non esset admittenda. *Innocen. in d. c. super his.*

Cap. 3. Postquam.

ELECTIO canonica confirmanda est.

QVIA per electionem acquiritur electo ius praelaturae, & ius administrandi; per confirmationem vero acquiritur exercitium praelaturae, & administrationis. *glos. 1. in c. quanto. dist. 63.* Vnde postquam electus consentit, non potest ei ius suum auferri; nec potest ab illa electione recedi. *d. glos. 1.* Et quoniam ecclesia pateretur detrimentum, si electus non exerceret ius suae praelaturae. *infr. c. cum in cunctis.* Ideo postquam est canonice electus, debet confirmari, vt possit actu ecclesiae deseruire. *c. cum inter. & c. nepro defectu. infr. eod.* Vnde confirmatio est necessitatis, licet electio à principio fuerit voluntatis: Canonici enim non tenentur eligere certum, sed possunt eligere, quem volunt, dummodo idoneum.

neum. *inf. c. quia propter*. Sed superior, ad quem spectat electionis confirmatio, tenetur ex debito electionem confirmare, si nihil impedit electum. Hinc est, quod potestas confirmandi, seu insititendi pertinet ad Episcopum, transit ad capitulum, sede vacante. *vt in c. cum olim de maior. & obed. & c. 2. de institut. in 6.* Secus est in potestate conferendi, quæ eligendi. *vt in c. vnic. ne sede vac. in 6. & c. fin. de reg. eod. lib.* Nam diuersitatis ratio est, quia confirmatio, seu insititio est necessaria, & nullam liberalitatem superior in ea exercet, sed vt iurisdiotione necessaria; collatur inter fructus, qui non transeunt ad capitulum, sede vacante, & ideo nec ipsa transit. *glos. fin. in c. rel. de prob. & Abb. hic nãm. 1.*

DE BET tamen superior, ante confirmationem inquirere de conuersatione, & vite electi.

QVIA nihil est, quod ecclesie Dei magis officiat, quam quod indigna assumantur prelati ad regimen animarum. *cap. nihil infr. eod.* Et quoniam sicut digne electus, est confirmandus, vt dictum est superius; ita indigne electus, est reiciendus. *d. c. nihil.* Ideo nemini est per superiorem cito manus imponenda, nec electio statim confirmanda, sed an electus tali honore sit dignus, est diligenter examinandum. *d. c. nihil. & ibi glos. ver. susp. & c. fin. eod. in 6.*

VB I fuit conuersatus.

QVIA vicinus præsumitur scire facta vicini. *c. quosdam de pres.* Ideo vt verisimiliter possit haberi certa notitia de vita, & moribus electi, inquisitio eius famæ est facienda in loco, vbii ipse est conuersatus. *vt in tex. & glos. 1. hic.*

Cap. 4. Significasti.

ELECTO in Archiepiscopum Sedes Apostolica palium non tradet, nisi prius præstes fidelitatis, & obedientia iuramentum.

QVIA per pallium confertur plenitudo pontificalis officii, & nomen archiepiscopale. *c. nisi. de aut. & vsu pal.* Et quoniam omnis Christi actio debet esse nostra instructio. *c. Dem. 2. q. 1.* Et Dominus noster Iesus Christus, qui, cum ouium suarum curam Petro committeret, conditionem apposuit dicens: Si diligis me, pascè oues meas. Si conscientiarum factor, & cognitor secretorū, conditione hac vsus est nec semel tantum, sed & secundo, & vsq; ad contritionem; qua Pa-

pam solitudine oportet tantā Ecclesie prælationem imponere fratribus, quorum conscientias non videt? *vt in tex.* Ideo cum à Sede Apostolica Archiepiscopus suæ insignia dignitatis exigit, quæ à beati Petri tantum corpore assumuntur, iustum est, vt ipse quoque Sedi Apostolicæ subiectionis debitæ signa soluat, quæ ipsum cū beato Petro, tanquā membrum de membro habere, & catholici capitis vnitatem seruare declarent. *vt in tex.*

Cap. 5. Quia.

SI schismaticus ad vniouem Ecclesia reuersus, eligitur in Episcopum, electio non tenet.

QVIA vt electio sit valida, debet fieri de illo, qui non habeat defectum, & impedimentum ad exercendam dignitatem, ad quam eligitur. *vt not. in c. vnic. supr. tit. prox. in 6. alias, si habet defectum, non est eligendus, sed postulandus. c. gratum. d. tit. prox.* Et quoniam ille, qui fuit schismaticus, est impeditus, & inhabilitatus propter illud grauissimum, & notorium schismatis crimen, vt non possit amplius administrare sacramenta sine dispensatione. *c. fin. de tempor. ordin. & c. nos. & ibi glos. fin. dist. 12.* Ideo electio facta de tali, cum sit facta de inhabili, non tenet. *vt in tex. & infr. c. innotuit.* Et quando dicitur, quod post penitentiam quis efficitur nouus homo, & non debet in eo inspicere, quod fuit. *c. ferrum. dist. 50.* & sic videatur, quod cum iste sit reuersus ad vnitatem ecclesie, non debeat impediri, quin possit de iure eligi. Respondetur, quod illud habet locum quo ad Deum, & etiam quo ad ecclesiam militantem in paruis criminibus; sed in magnis criminibus, quo ad ecclesiam militantem non habet locum, nam etiam post peractam penitentiam de talibus, ille remanet irregularis ob delictum, quod scandalizauit. *Butr. hic num. 13. & Abb. num. 6. & vide S. Tho. 2. 2. q. 39. art. 4.*

SED ex dispensatione potest confirmari.

QVIA talis inhabilitas est introducta à iure positiuo. *d. c. nos consuet. & ibi glos. fin.* Et quoniam in iis, quæ sunt de iure positiuo Papa potest dispensare, cum sit supra illud. *c. proposuit. & ibi glos. ver. supra ius. de concess. prob.* Ideo per consequens potest talem electionem confirmare; & licet regulariter electionem nullam Papa non confirmet, sed illam irritam denuntiet. *c. innotuit.*

infr. eod.

Cap.

Cap. 6. Licet.

ELECTVS in Romanur Pontificem à duabus partibus Cardinalium, nulla exceptione obstantes, est Papa.

QVIA electio Romani Pontificis spectat ad Collegium Cardinalium. *cap. in nom. Dom. dist. 32. & c. vbi. infr. eod. in 6.* Et quoniam in actibus collegii illud, quod fit à maiori parte, censetur factum à toto Collegio. *c. 1. de his, qua sunt à mai. par. cap.* Ideo multo magis debet censeri factum ab omnibus illud, quod fit à duabus partibus, apud quas intelligitur esse potestas vniuersitatis, etiam in illam congregando. *Barr. hic num. 18. & Abb. nu. 14.* Speciale autem est in electione Romani Pontificis, vt non sufficiat maior pars, sed requirantur duæ partes; quia post eius electionem non potest ad superiorem haberi recursus. *vt in tex.* Et ideo dum eligitur, confirmatur, & statim habet plenam, & liberam administrationem. *glos. in. hic.* Quod non est in electionibus aliorum prælatorum, in quibus, si est aliqua difficultas, debet per superiorem ante confirmationem examinari. *vt nos. sup. in 6. postquam.* Ideo in illis non mutatur communis forma, & necessarium non requiruntur duæ partes, sicut requiruntur in electione Romani Pontificis, *vt in tex.* In cuius assumptione propter grauitatem oneris, cum maius periculum vertatur, plenus est consulendum. *d. c. vbi. eod. in 6.* Possunt tamen Cardinales conuenire, vt electus à maiori parte sit Papa; quia ille, qui sic electus est per istam conventionem specialem, non tantum à maiori parte eligitur, sed à toto Collegio, quide dicit hanc facultatem illi parti; sicut à toto Collegio dicitur electus ille, qui à compromissariis eligitur. *infr. cap. in causis. Compofstell. hic in fin.* qui tamen putat, quod, vno contradicente, non possit compromitti, nec ordinatio ista fieri; quia in re communi potior est conditio prohibentis. *l. Sabinus. ff. commun. diuid.* Nunquid autem vox electi debeat computari in numero vocum eligentium; distinguitur, quod, aut sit electio per scrutinium secretum, & vox sua non computabitur in numero; quia cum ipse ignoret, an fuerit electus ab aliis, non potest dicere: eligo me ipsum; nam tunc tanquam ambitiosus esset repellendus. Sed si electio facta per scrutinium publicum, ita quod quilibet exprimebat votum suum, tunc vox electi computatur in numero, quod

intelligi, quando prius fuit electus ab aliis, & ipse consensit illi electioni; nam tunc non potest dici ambitiosus, cum non oriatur à se, sed sit vocatus à fratribus. Et est speciale in Papa, vt quando eunque in scrutinio publico, vel secreto, consensisset in alium, & postea videns se electum ab aliis, possit recedere ab electione, quam fecit, & accedere ad electionem de se factam; nam in electione Papæ admittitur variatio per accessum. *Abb. hic n. 13.* Et in quantum ad duas partes Collegii, quod debeant esse presentes; concludit, tam de iure ciuili, quam canonico; quod ad hoc, vt valeat, quod agitur in aliqua vniuersitate, oportet, quod duæ partes vocandorum sint presentes, vt in iuribus adductis hic per *glos. ver. speciale.* Et quicquid à maiori parte illarum duarum determinatur, tenet. *leg. quod maior. ff. ad municip. & c. 1. de his, qua sunt à mai. par. cap.* quæ iura debent sic intelligi; & hoc communiter tenetur à legis. *vt nos. glos. in l. plane. ff. quod cuiusque vniuer. nom. & Barr. in l. omnes. ff. de iussit. & iur.* Sed de iure canonico dubitatur, verum requirantur necessario duæ partes, si multi vocati noluerunt venire, de quo vide in *c. cum nobis. & cap. in causis. infr. eod.* Et de iure canonico certum est, quod si contemnatur vnus, qui debebat vocari, potest facere cassari quicquid fuerit actum per totam vniuersitatem. *c. bona. il 2. & c. quod sicut. infr. eod.* Et quo ad Cardinales, tenent hic Doctores, quod sufficienti duæ partes presentium, dummodo alii fuerint expectati, iuxta *c. vbi per. eod. in 6.* Vnde non est necesse, quod consentiant duæ partes omnium Cardinalium; sed presentium in conclau. *arg. c. ea enim. s. hoc ius. 10. q. 2. & Abb. hic n. 14.* Et est sciendum, quod super electione Papæ emanauerunt quinque iura. Primum ius antiquum, de quo in *c. si quis Papa. dist. 79. & c. in no. Do. dist. 23.* Secundum ius nouum huius capituli. Tertium fuit magis nouum in quadam extrauaganti Innocentii Quarti, quæ incipiebat: *Frequenter.* & hodie illa est sublata propter compilationem Sexti. Quartum fuit aliud ius magis nouum, vt in *c. vbi per. infr. eod. in 6.* Quintum fuit ius nouissimum, quod habetur in Clemens. Ne Romani. *infr. eod.* Et nulla exceptio admittitur contra electum à duabus partibus Cardinalium, *vt in tex.* quia ex tali electione electus consequitur ius, & plenam, ac liberam administrationem. *glos. si. hic.* Vnde exceptio non est in hoc casu proportionabilis; nam exceptio oppo-

opponitur contra perentem, cum sit actionis exclusio. *cap. 2. de ordin. sogn.* Cum enim electus sit in Papa iam sit adeptus plenum ius, nihil petit. vt superius dictum est. Potestatem contra eum excipi, & accusari de hæreticis *gloss. hic versic. absque*; quia ius Papatus non cadit in hæreticum; nam cum hæreticus sit extra ecclesiam, non potest esse caput ecclesie. *Abb. hic namer. vndecim.* Et sic cum in tali casu sit incapax, non potest dici, quod sit ius adeptus, nec quod possit illud retinere. *Abb. hic.*

ELECTVS autem à minori numero gerens se pro Papa, incidit vna cum sibi ad hærentibus in penam hic contentas.

QVIA cum talis electio sit irrationalis; fuit per hanc constitutionem sub pena excommunicationis, & aliis penis damnata: vt in *text.* Quæ constitutio huiusmodi contrauenientes ligat; nam Papa potest constituere etiam super electione sui successoris, & super explicandis post mortem suam. Et hoc procedit ex potestate sibi à Christo tradita, dum in persona Petri sibi dictum est: Quodcunque ligaueris &c. *Matth. cap. 16.* Et exponuntur illa verba, Quodcunque ligaueris, scilicet, per statuta, vel præcepta. vt *notat. Innoc. in cap. quanto. de consuet.* Et ponderandum est illud verbum, Quodcunque, quod est vniuersale affirmatiuum; nihil enim excludit, dum dicit: quodcunque. vt in *cap. si Roman. dist. 19. & cap. solita. de maior. & obei.* Et intellige, clauæ discretionis non errante. vt in *c. manet. 24. quest. 1. & notat. Host. in cap. quanto. de translat. episc. & Innoc. in c. quanto. de iureiur.* Hinc dicimus, duas esse clauæ Petri; per vnã significatur potestas, per aliam discretio; & scientia. vt *not. in cap. 1. cum seq. dist. 20. & cap. fin. de excess. præl.* Non tamen Papa potest eligere successorem, vt *not. gloss. in cap. apost. 3. h. omni. 3. quest. 1. & Ioan. Ambr. hic. & Archid. in c. si transfus. dist. 79.* Et tenetur hoc communiter per Doctores: & est ratio, quia effectus huiusmodi electionis refertur ad tempus, quo non est futurus Papa, *l. cum, qui ff. de iurisdic. omni. iudic.* Sed constitutio, quam facit super electione, admitterit, quia prouidet futuris scandalis, & in casu, quo alius præter eum prouideret non potest. Posset tamen Papa dare potestatem alicui prælato eligendi sibi successorem. vt in *c. petri. 7. q. 6.* Et tunc sit electio auctoritate Papæ, & non propria. *Abb. hic num. 2.*

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

Cap. 7. Cum in cunctis.

ELECTIO ad episcopatum fieri debet de digno, scientia, moribus, & ætate, & quod habeat trigessimum annum completum.

QVIA cum in cunctis sacris ordinibus, & ecclesiasticis ministeriis, sine ætatis maturitas, grauitas morum, & litterarum scientia inquirenda. vt in *text.* Multo fortius in Episcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei oporteat conuersari. vt in *text.* Et quoniam ætas triginta annorum est perfecta, in qua Dominus Iesus fuit baptizatus, & cepit prædicare. *S. Gregorius sup. Ezech. in princ. & cap. pres. yster. dist. 78.* Ideo in Episcopo, cuius præcipuum munus est prædicare, requiritur hæc ætas, per quam præsumatur cum aliis requisitis idoneus ad tantum munus. *gloss. 2. in dist. cap. presb.*

ET sit de legitimo matrimonio natus.

QVIA filius de honestatur propter incontinentiam paternam, quam illegitimitas proles ostendit. *cap. lit. de fil. presb.* Et quoniam propter hunc defectum non potest illegitimus sine dispensatione Papæ, ad dignitatem, per sonatum, & beneficium curatum promoueri. *cap. fin. dist. de fil. presb.* Ideo multo minus debet promoueri ad Episcopatum, qui est dignitas maior illis. vt in *text.* Et qui requiritur per sonas sine vitiiis, & multis virtutibus ornatas. vt in *Epist. ad Tit. cap. 1. & 1 ad Timoth. cap. 3. & habetur à dist. 25. vsque ad 50. & à 81. vsque ad 101.*

§. Cum vero.

BENEFICIA electi in Episcopum vacans per confirmationem, ad electionem possessionis, & consecrationem securam.

QVIA episcopatus de iure communi est incompatibilis in eadem persona cum aliis beneficiis. *cap. inter. de translat. episc. & cap. si quis. 21. quest. 2.* Et quoniam quando duo beneficia sunt incompatibilia, per affectuionem secundi vacat primum. *cap. de multa. de præben.* Dicitur autem secundum affectum, quando quis est illud plene consecutus. *d. cap. si quis. & ibi gloss.* Ideo episcopatus dicitur affectus post confirmationem; nam ante ista posset adhuc excipi contra electum, & ab e-

H pisco-

episcopatu remoueri. *Composell. hic. circ. med.* Vnde non potest dici ante ista secuta, quod habeat episcopatum; nam habere, est cum effectu habere. *gl. hic. ver. ad quem.*

VEL postquam praefixum tempus ad petendum consecrationem, lapsum fuerit.

QVIA cum iste sit in mora petendi consecrationem, in sui poenam quo ad retenta beneficia, talis mora debet ei esse nociua, & sibi imputari. *gloss. hic. vers. tempore.* Et ob eandem culpam etiam ab illa dignitate, ad quam fuerat electus, debet repelli. Et ne propter diuturnam praelati carentiam ecclesia illa patiatur detrimentum, de alio debet ei prouideri. *cap. quon. distin. 100. & cap. 2. dist. 75.* Ideo talis morosus, & beneficiis, & episcopatu carebit. *d. cap. quon.* Ex hoc autem text. notantur quatuor requisita ad hoc, vt vacant beneficia electi in Episcopum. Primo enim requiritur, quod fuerit electus. Secundo, quod confirmationem electionis fuerit consecutus. Tertio, quod sit adeptus possessionem. Quarto, quod sit consecratus, vel quod sit in mora petendi, consecrationem; & dicitur esse in mora, si non petit intra tempus praefixum à canonibus, scilicet intra tres menses à tempore confirmationis habitae. *dist. cap. 2. dist. 75. & Concil. Trident. sessio. 23. cap. 2.* Ex quibus notatur ordo procedendi: nam primo quis eligitur: secundo electio confirmatur: tertio administrationem consequitur: quarto consecratur. Et vnum nascitur ex altero; nam vigore electionis fit confirmatio; & virtute confirmationis cōpetitur administrandi. *vt infr. in c. transf.* Et vt possit plene administrare, debet cōsecrari; quia electus, & confirmatus potest exercere ea, quae sunt iurisdictionis, ea vero quae sunt ordinis episcopalis, nō exercet ante habitam consecrationem. *d. c. transf.* Vnde cōmuniter dicunt canonistae, quod consecratio episcopalis est ordo: ideo in multis iuribus dicitur, Episcopum ordinari, & in aliquibus consecrari; quia in consecratione recipit ordinem episcopalem, Theologi vero dicunt, quod non est ordo, sicut nec prima tonsura; vnde ipsi tenent septem esse ordines. Canonistae autem asserunt nouem; nam computant primam tonsuram, & ordinem episcopalem. de quo vide *gloss. in proa. Sexti. & S. Thom. part. 3. quest. 40. artic. 5. in addit.* Notatur etiam ex hoc text. quod beneficia promoueri, & transferri ad episcopatum, vacant ipso iure; vnde

non requiritur alia sententia, vt colligitur ex *text. ibi*, habeat liberam facultatem. Non enim haberet collator liberam potestatem, seu facultatem conferendi, si haberet necesse expectare sententiam priuationis, vel alicuius consensum, iuxta *cap. de multa. de praebend. & cap. licet. Episc. eodem tit. in 6.* Sed quæritur, nunquid de necessitate requirantur omnia hic expressa ad hoc, vt vacant beneficia istius promoti? Respondetur, quod saltem in effectu requiruntur, & si non formaliter. Nam hodie propter reservationes Summorum Pontificum electiones non confirmantur; sed Papa prouidet ex officio suo; vnde illa prouisio, cum pronunciat aliquem Episcopum, habet vim electionis, & confirmationis, sicut dicimus in collatione beneficiorum, vt notat. *in cap. cum olim. de caus. possess. & proprietas.* Vnde dicendum est, quod post prouisionem factam per Papam, non vacant immediate beneficia prouisi, seu pronuntiat; sed debet expectari, vt iste prouisus consequatur prius administrationem, & quod consecratur. Et quamquam curia hodie de facto non feruet; sed immediate confert beneficia pronuntiat; tamen illa collatio non habet effectum, seu habere deberet, nisi postquam praedicta interuenerint; quia non debet quis perdere primum beneficium, nisi plene sit secundum consecutus, vt dictum est superius, & habetur *in cap. si quis. 21. quest. 2. & cap. si quis. distin. 92. & Abb. hic.*

§. Inferiora.

IN dignitatibus, & officiiis citra Episcopatum ac Curatus beneficiis, de'et assensus vigesimum quintum annum attigisse, & alius esse idoneum scientia, & moribus.

QVIA licet in istis beneficiis non requiratur tanta maturitas, sicut in episcopaliibus. *vt in text.* Requiritur tamen maior, quam in inferioribus beneficiis, vt tales beneficiati possint ea, quae ad ipsa beneficia spectant, conuenienter adimplere. *vt in text.* Idco requiritur aetas ista, per quam possint intra annum ad presbyteratus ordinem, qui est annexus curae animarum, promoueri. *cap. licet. eodem in 6.* Et per quam possint sufficientem scientiam ad eorum munus exercendum, habere *gloss. hic. vers. archid.* Et per quam ex eorum probata vita possint alius bona exempla praebere, *dist. cap. licet, & Conc. Trident. sess. 23.*

ff. 23. cap. 12. In ætate autem, quando sufficit annus inchoatus, vel requiritur annus completus, sunt consideranda verba dispositionis. Nam si diceretur, quod in anno decimo octavo quis posset promoveri, sufficit, quod attingerit vnum diem decimi octavi anni, quia verum est dicere, istum esse in decimo octavo anno; secus si diceretur, quod habeat decimum octavum annum, de quo vide plenius per *gloss. in Clem. generalem. de atat. & qual. & Abb. in princip. huius cap. numer. 6.* Vnde cum in iure dicatur, quod in Episcopo requiritur annus vigesimus exactus, & in istis inferioribus vigesimus quintus inchoatus, non relinquitur dubitationi locus, qualiter in eis annus intelligatur. *gloss. hic. vers. exegerit. & Abb. d. num. 6.*

ET si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximo temporibus.

QVIA ex quo suscepit vnum connexorum, videtur ad reliquum se obligasse. *gloss. hic. vers. remouentur.* Ideo quam citius potest, debet competentibus temporibus talis suscipere ordinem à suo beneficio requisitum, ex quo suscepit beneficium, quod habet talem ordinem annexum. *6. si pro clericis de prob. in 6.*

ALIAS monitus non parens priuabitur beneficio.

QVIA cum iste sit in mora id faciendi, ad quod tenetur. *vt in text. mora sua debet sibi esse nocua. cap. mara. de reg. iur. in 6.* ne ex sua culpa, per quam pœnam meretur, commodum reportet cum Ecclesie suæ detrimento. *vt notat. supra in 5. cum vero. & cap. 2. distin. 75.* Hodie autem in ecclesia parochiali non collegiata, qui non facit intra annum se promoveri in sacerdotem, est priuatus ipso iure, nec requiritur alia monitio, vel sententia. *d. cap. licet. eod. in 6.* Sed in aliis beneficiis, de quibus aliter non disponitur per ius magis nouum, remanet firmum, quod statuitur in hoc text. *vt scilicet ante priuationem requiratur monitio. But. hic n. 6.*

NON obstante appellatione, nisi ex causa legitima excusetur.

QVIA appellationis remedium, non ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium præsidium innocentie fuit institutum. *cap. ad nostram. de appellat.* Ideo sicut appellatio non debet iniuste aliquem tueri contra hanc

constitutionem; ita si per ipsum ordinandum non stetit; quo minus huic iuri pareret, appellatio legitime interposita debet eum releuare, ne sine culpa puniatur. *vt in text. & cap. 2. de confis.*

§. Clerici.

ELIGENTES indignum contra formam huius cap. priuatisunt pro prima vice potestate eligendi.

QVIA dignum est, vt quos Dei timor à malo non reuocat, ecclesiasticæ saltem coercet seueritas disciplinæ. *vt in text.* Et quoniam conueniens est pœna, vt quis puniatur in eo, in quo deliquit. *cap. inter. de excess. pralat.* Ideo contra istos, qui in electione deliquerunt, imponitur pœna, vt pro prima vice non possint eligere; & quia etiam deliquerunt circa beneficia, ab ecclesiasticis beneficiis per triennium suspenduntur. *vt in text.* Quæ pœna suspensionis restringitur ad beneficia, quæ tales obtinent in illa ecclesia, ad quam fuit facta electio; nam ipsa per electionem indigni facta; non autem extenditur ad alia beneficia extra illam ecclesiam, in quibus non fuit peccatum. *vt per cap. si compromiss. eodem in 6.* Et talis pœna intelligitur imposita eligentibus scienter indignum; secus si quis elegerit ignoranter. *vt infr. cap. innotuit. & Abb. hic n. 2. & 4.*

ET idem in collatore.

QVIA cum etiam ipse simili culpa deliquerit. *vt in text.* conueniens est, vt simili pœna multetur. *l. illud ff. ad leg. Aquil.*

ET defectum capituli supplet episcopus, & è conuerso si capitulum negligit, fit deuolutio ad metropolitatum.

QVIA regulariter maior supplet negligentiam inferioris. iuxta notat. *in cap. cum sumus. 9. quest. 3. & ex parte. de concess. prob.* Minor autem non supplet negligentiam superioris, nisi in casibus in iure expressis. *vt not. Innocen. in cap. quia. de concess. prob.* Ideo cum hæc exprimat, qualiter defectus vnus supplendus per alium, iste ordo ad supplendum in his casibus erit attendendus. *gloss. fin. hic. & Abb. num. 5.*

Cap. 8. *Caufam.*

COMPROMITTENTES *super electione, tenentur recipere electum à compromissario.*

QUIA electus à compromissario censetur electus ab ipsis compromittentibus, quorum nomine ipse eligit; nam subrogatum sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur. *§. fuerat Institut. de action.* Et qui per alium facit, per seipsum facere videtur *cap. vt fama. de senten. excom.* Et quoniam huiusmodi forma eligendi per compromissarium, est vna de formis in electionibus approbata *infra cap. quiapropter.* Ideo sicut ipsi principales non possent post electionem factam, ab electo resistere; nam eligendo functi sunt eorum officio, & per electionem est electo ius acquiritum *gloss. fin. hic. & infr. c. cum instr. ita non licet eis recedere ab electione facta à compromissario eorum. vt in text.*

§. Est idoneus.

QUIA ipse compromissarius habet facultatem eligendi per mandatum sibi factum à compromittentibus, *infra cap. in causis.* Et quoniam in mandato generali non censetur mandantes cogitasse, quod eligeret indignum. *cap. si compromiss. eodem in 6.* nam verba sunt ciuili modo intelligenda. *leg. si cui. ff. de seruat.* Ideo eius facultas non debet ultra intentionem mandantium, & vires mandati, se extendi *dicit. cap. si compromiss. & Burius hic in fin.* Et sic talis electus non est recipiendus, cum compromissarius non censetur habere mandatum ad talem. *vt in text.* Et etiam, quia talis electio non est valida ex parte electi, qui tanquam inhabilis, non erat capax electionis. *sup. cap. prox. & Abb. in rubr. de postul. praelat.*

Cap. 9. *Nosti.*

ELECTVS *ante confirmationem, beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.*

QUIA per electionem quis consequitur ius praelaturæ, & ius administrandi in habitu; sed per confirmationem superioris consequitur ius administrandi in actu. *gloss. 1. in cap. quanto dist. 63. & notat. supra in cap. cum incantat. §. cum vero.* Ideo ante confirmationem non electus sibi attribuire plus iuris, quam ipse habeat, ne ferui ordo confundatur, & superioris auctoritas contemnatur. *glo.*

in cap. auar. versic. confir. eodem in 6. Per confirmationem autem administrat ea, quæ sunt iurisdictionis, sicut est, iudicare, excommunicare, corrigere, beneficia conferre, & similia, quæ consistunt in iurisdictione. Ea vero, quæ sunt ordinis, sicut clericos ordinare, chrisma conficere, depositio clericorum, benedicere virgines, ecclesias, & altaria consecrare, & similia, conferuntur in consecratione episcopali. *gloss. fin. infra in cap. transf.* Vnde præfati, qui hodie prouidentur per Papam, statim atque sunt per Papam pronuntiatii, possunt administrare ea, quæ sunt iurisdictionis. *Abb. hic num. 4.* nam talis prouisio habet vim electionis, & confirmationis. *vt not. in c. cum olim. de caus. possess.*

Cap. 10. *Considerauimus.*

ELECTIO *facta post appellationem, & prima non cassata, cassanda est.*

QUIA per primam electionem fuit contractum matrimonium inter ecclesiam, & electum. *infra cap. cum inter cano. & Abb. hic num. 2.* Et sicut vna mulier non potest habere duos sponsores, ita nec ecclesia. *Butr. hic num. 1.* Ideo cum prima electio sit aliqua (quantumcumque reuocabilis) ecclesia non est libera, vt possit dari secunda electio, nisi prius cassetur prima. *Butr. n. 4.*

SIMILITER *facta contra privilegia Ecclesiæ.*

QUIA gesta contra privilegia ecclesiæ, non sunt ipso iure nulla, licet veniant retractanda. *Abb. hic num. 2.* Ideo cum prima electio in tali casu fuerit aliqua, non potest dari secunda; antequam cassaretur prima, vt dictum est superius, & *Abb. d. num. 2.* vbi notat differentiam inter privilegia, & iura communia; nam attentatum contra ius commune, regulariter est ipso iure nullum; vt *in cap. vides. dist. 10. & cap. qua contra. de reg. iur. in 6. & l. non dubium. Cod. de legib.* secus in attentato contra privilegium, vt ex hoc text. nam privilegia non sunt leges communes, licet sint priuatae leges. *cap. priuil. dist.* Et cum consistant in facto, possunt probabiliter ignorari. *cap. r. de const. in 6.* iura vero communia concernunt publicum commodum, nec possunt probabiliter ignorari, immo est latæ culpæ ignorantia illa. *Bartol. in l. quod Nerua. ff. de positi.*

& Abb. hic d. num. 2.

) (

Cap. II. Suffraganeis.

**METROPOLITANVS confirmatus, licet non
dum receperit pallium, potest suum suffraganeum
consecrari facere.**

QVIA sicut Metropolitanus, si fuisset consecratus, & pallium receperit, posset exercere ea, quæ sunt ordinis; & sic posset per seipsum cum aliis duobus Episcopis, suum suffraganeum consecrare. *cap. nec Episc. de temp. ordin. & cap. quod sicut. infr. eodem.* Ita electus, & non dum confirmatus, potest exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, vt *supra in c. non sibi.* Et quoniam dare licentiam Suffraganeis, vt possint consecrare electum, subiectum iurisdictioni metropolitanæ, pertinet ad exercitium iurisdictionis. *argum. leg. 3. ff. de iurisdic. omn. iudic. & Compos. hic.* Ideo potest talis Metropolitanus aliis hoc demandare, licet per seipsum, cum non dum receperit pallium, non possit adhuc consecrare. *gloss. penult. in c. si de transl. episcop.* Nec obstat, quod ipse non possit per se consecrare; & sic videatur, quod nec per alium possit hoc facere, ex eo, quod qui per alium facit, per seipsum facere videtur. *cap. mul. de sent. excom.* Et quod non debeat alieno nomine licere, quod non licet suo. *cap. quod alicui de reg. iur. in 6.* Et quod nemo possit plus iuris in alium transferre, quam ipse habeat. *l. trad. ff. de acquir. rer. domin.* Nam respondetur, quod ista contraria respondent, quando quis mandaret aliquid aliis non habentibus potestatem ad aliud ex seipsis, & sic egerent creatione potestatis ex dante; sed per alium habentem potestatem, licet ligatam, bene quis potest, quod non potest per seipsum; quia potest dissolvere vinculum impediens, licet non possit potestatem creare. *Innocent. hic, & Butrius num. 11.* Hic autem Episcopi, tanquam ordinem habentes, habebant potestatem habitu consecrandi, sed illam habebant ligatam; quia non poterant eam exercere in electum eis non suppositum; & hoc ligamen dissoluitur per mandatum Archiepiscopi. *Butr. hic, & gloss. pen. in dicit. cap. de transl. episcop.* Et similiter capitulum potest, sede vacante, committere alteri Episcopo, vt ordinet clericos, licet capitulum per se non possit ordinare. *cap. cum nullus. de temp. ordin. in 6.* nam per illam commissionem remouet ligamen iurisdictionis, per quod illa non operatur in aliena dicitur suum ordinem

exercere. *Abb. hic num. 2.* Et sic habes limitationem ad iura dicentia, quod is videtur facere, cuius nomine fit, & ad alia familia iura superius adducta; nam illa procedunt, quando ille, cui fit commissio, non poterat facere nomine suo, sed ex toto facit tanquam alius; secus vbi faceret nomine suo, licet habuerit auctoritatem ab alio. *Abb. d. n. 2.* Vnde ille, qui mandat, licet non semper habeat formaliter id, quod alteri mandat; habet tamen illud quandoq; causaliter, id est, causat, vt ille possit, qui per aliquod impedimentum non poterat. *Bald. hic.*

Cap. 12. Super eo.

IS, cuius electio fuit cassata, non vicio persona, sed electionis modo, iterum eligi potest.

QVIA nemo debet alterius odio prægaurari. *Linquis. ff. de iur. & fact. ignor. Et res, quæ culpa caret, damnum afferre non debet. l. 2. de consp.* Ideo cum talis electus non fuerit in vicio, per quod electio veniat re tractanda, si illa cassatur ex defectu eligentium, non debet tali imputari, quin possit alias promoueri. *vt in text. sed illius fama est integre conseruanda, sicut ante huiusmodi electionem erat. supr. c. confid.*

SECVS, in vicio persona.

QVIA ille, cuius opinio de aliquo crimine est grauata, interim promoueri non debet. *cap. omnip. de accusat.* Et in famibus non debent portæ patere dignitatum. *cap. in fam. de reg. iur. in 6. & ibi gloss.* quæ dicit, quod non solum infamia iuris, sed etiam infamia facti impedit, ne quis promoueatur ad dignitates, & beneficia: Ideo cum talis fuerit impeditus, & repulsus ab ista electione propter suum vitium, propter idem erit ab alia electione repellendus; nam vitium concernens personam, sigillat, & notat vbique ipsam personam illamque sequitur, sicut leprosum. *cap. citio. quest. 1.* Sed nunquid iste text. habet locum indistincte, qualiter cumque electio fuerit cassata vicio personæ? Dic, quod non: vnde est distinguendum, quod quandoque cassatur electio propter crimen electi vere probatum, quandoque propter crimen præsumptum, quandoque propter infirmitatem ipsius electi talem, quæ habet impedire promotionem, de qua est exemplum in *cap. cum inter. infr. eodem.* Primo casu habet locum indistincte iste text. Secundo casu non impeditur secunda promotio, si

potest se purgare de illo crimine præsumpto; quia contra crimen præsumptum admittitur purgatio. *infra cap. officii.* Tertio casu si potest probare, quod ab illa infirmitate conuulerit, non impeditur noua promotio; quinimo multi tenuerunt, quod de nouo debeat probari, ipsum laborare illa infirmitate; nam semel infirmus non semper præsumitur infirmus; fecus in vitioso, qui semper præsumitur malus, nisi probetur mutatus. *Abb. bic. n. 3.*

Cap. 13. Cum monasterium.

NON professus potest postulari in abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio.

QVIA vbicunq; necessitas, vel utilitas requirit, rigor legis elaxatur, & quæ erant à iure communi disposita, ex æquitate per dispensationem temperantur. *cap. necess. & cap. tali. 1. quest. 7.* Ideo, licet non professus regulariter non debeat præfici in Abbatem, quia non præsumitur in regula competenter instructus; & non debet quis fieri magister, antequam fuerit discipulus. *infra. cap. officii, & cap. nullus. eod. in 6.* Tamen si ad huc causa rationalis, quæ præponderet isti communi respectui, poterit à Papa impetrari, vt ille, qui non potest de iure communi præfici, & per consequens non potest eligi, quod possit postulari, & sic ex gratia præfici, remouendo ex eius auctoritate illum defectum, qui de iure communi obstat. *gloss. in cap. fin. de postul. prelat.*

Cap. 14. Cum terra.

ELECTIO debet esse in libertate eligentium.

QVIA eligere est vnum ex pluribus voluntarie capere. *Abb. bic. num. 1.* Vnde non est electio, vbi non est voluntas libera eligendi. *cap. vbi peric. §. cat. eod. in 6.* Ideo cum libertas sit de substantia electionis, vt maneat electio, debet in electoribus esse libertas. *Abb. d. num. 1.* Et sicut in matrimonio carnali debet inter contrahentes liber esse assensus, *cap. cum locum. de spons.* ita debet esse in electione, per quam contrahitur inter electum, & ecclesiam, (cuius nomine interueniunt eligentes) matrimonium spirituale. *infra. cap. cum inter.*

NEC valet contraria consuetudo.

QVIA talis consuetudo redundaret in grauenam, & perniciem ecclesiasticæ liber-

tatis. *vt in text.* Et quoniam consuetudo, quæ infert grauenam ecclesiis, est irrationabilis, *cap. 3. de consuet.* Ideo est potius dicenda corruptela, & radicitus extirpanda. *cap. 1. & fin. d. 11. de consuetud.* Præterea est generale in quolibet actu, vt non valeat consuetudo, per quam detrahitur substantiæ actus, ipso actu remanente, vt probatur. *cap. 2. de consuet. in 6. iun. & gloss. vbi patet,* quod non valet consuetudo, vt appelletur à Vicario Episcopi ad ipsum Episcopum, quia est contra substantialia appellationis, cum appellatio sit de minori iudice ad maiorem prouocatio. Sed Vicarius Episcopi facit idem consistorium cum Episcopo; quia iurisdicção sua non est alia à iurisdicção Episcopi: sic etiam non valet pactum, vel modus appositus contra substantialia actus. *vt in cap. fin. de precat. & in leg. cum preario. ff. eodem & in l. per ser. §. 1. ff. de vsu, & habit.* vbi dicitur, quod non valet, si quis legat vsum fructum rei sine vsu. Ideo cum libertas sit de substantia electionis, vt superius notatur, non potest consuetudo contraria valere. *vt in text.* Potest tamen consuetudo restringere ipsam libertatem, vt probatur in *cap. Abbate. de verborum signific. & in cap. cum dilectus. de consuet. & in cap. 2. de in integr. restitut.* In quibus iuribus probatur, quod valet consuetudo, vt collegium teneatur sibi eligere prælatum de alieno collegio. Item potest inducere consuetudo, vt collegium teneatur admittere forenses ad coeligendum secum. *vt infra cap. scriptum. & de caus. possess. & propriet. cap. cum eccl. quia per huiusmodi restrictionem, & conditionem non impeditur, quin possint eligentes libere vnum ex pluribus eligere, licet libertas non sit vaga vbicunq; ad omnes. *Abb. bic. num. 2.* Potest etiam per consuetudinem in totum tolli potestas eligendi, vt in *cap. 2. de in integr. restitut.* vbi Episcopus prætendebat potestatem eligendi Abbatem; quia tollendo potestatem in totum, remanet, seu deuoluitur libertas eligendi ad electores, ad quos postea per consuetudinem deducitur. *Abb. hic. numer. 3.* Sed quod remaneat electio apud aliquos, qui non habeant libertatem ad plures, hoc fieri non potest, vt superius not. & *Ioan. Andr. hic.**

Cap. 15. Transmissam.

PER confirmationem electionis transferretur potestas exercendia, qua sunt iurisdictionis episcopalis.

QUIA post electionem, & confirmationem canonicam, inter ecclesiam, pro qua interveniunt eligentes, & electum, est coniugium spirituale contractum, *cap. inter de traslat. episc.* Ideo tanquam sponso datur electo confirmatio potestatis exercendia ea, quae non requirunt ordinem Episcopalem, per quem dicitur postea inter Episcopum & Ecclesiam, spirituale factus coniugii consumari *cap. licet. d. i. de traslat. Episc.* Et licet electus consequitur per confirmationem ius exercendi actus iurisdictionalia, ad quae per electionem habebat ius in habitu. *gloss. i. in cap. quanto. dist. 63.*

NON autem ea, qua sunt ordinis.

QUIA ea, quae sunt ordinis Episcopalis, non possunt exerceri, nisi ab habente illum ordinem. *infra cap. quod sicut. §. super eo.* Ideo cum iste electus, & non confirmatus, non dum recipit in consecratione ordinem episcopalem, ut not. *supr. in cap. cum in concilio. §. cum vero.* Non potest ea, quae sunt ordinis exercere, ut in *text. & d. §. cum vero.*

ILLA enim transferuntur per consecrationem.

QUIA per consecrationem dicitur consumari spirituale coniugium, inter Episcopum, & Ecclesiam. *ut in c. licet. de traslat. Episcop.* Et quoniam in consecratione recipit Episcopus ordinem Episcopalem. *dist. cap. licet.* Ideo postquam est consecratus potest exercere ea, quae ad ipsum ordinem pertinent, quae non poterat antea. *ut in d. c. quod sicut. & c. cum in concilio.* Quae autem pertineant ad iurisdictionem, & quae ad ordinem episcopalem, plura not. *hic per gl. fin. & habentur in cap. nosti. supra eod.*

Cap. 16. Cum inter.

QUI electioni de se facta renuntiat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius.

QUIA non valet appellatio illius, qui non habet ius, & interesse in causa. *ut in text. & l. ff. de appell. recip.* Et quoniam ille, qui pure renuntiat electioni de se factae, non habet amplius ius, & regressum ad ius antiquum in illa causa. *gloss. hic. ver. ex consensu.* Ideo per e-

ius appellationem, non est impedienda electio alterius. *ut in text. & cap. in praesentia. de renunt.*

ET electio, qua est ad suspensionem celebrata, non tenet.

QUIA cum per suspensionem sit interdictum officii exercitium. *gloss. in c. ad reprimen. de offi. ordin. & gloss. in c. cum dilectus de consuet.* Debet intelligi interdicta etiam electio, quae est species exercitii iurisdictionis, & officii. *Abb. hic num. 6.* Nam ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, species, quae expresse non cōceditur, intelligitur denegata. *Clem. exiui. §. nam ubi de verbor. sign.* Ideo cum tales suspensioni non possent eligere, eorum electio est inualida. *gloss. penult. hic.* Nam pro non dato habetur, quod datur ab eo, qui non habet illud dandi facultatem. *cap. 2. & cap. pastor de donat.* De multiplici autem poena suspensionum, vide *gloss. infr. in c. nihil. & gl. in Clem. cupientes. de poenis,* quae enumerat viginti quinque species suspensionum.

Cap. 17. Qualiter.

SI electus non habet sufficientem scientiam, eius electio non tenet.

QUIA sufficiens scientia est de necessario requisitis in eo, qui venit eligendus. *infra cap. cum nobis. & supr. cap. cum in concilio.* Et quoniam ubi deficit aliquid de necessario requisitis ad validitatem actus, deficit ipse actus. *cap. fin. de condit. apposit. & notat. Abb. in cap. lu. d. num. 6. de praescript.* Ideo si aliquis eligatur, qui non habeat scientiam sufficientem ad minus, ad quod eligitur, talis electio est nulla ipso facto. *dist. cap. cum in concilio. §. fin. & Abb. hic num. 4.*

SIMILITER si ante confirmationem administrat, eius electio cassari debet.

QUIA electus non habet ante confirmationem ius administrandi in actu, licet illud habeat in habitu. *ut notat. supra in cap. nosti.* Ideo si electus non confirmatus administrat actu, usurpat sibi illud ius, quod non habet, & ingerit se illi dignitati, à qua adhuc potest per superiorem, qui eum non approbavit, repelli. *ut notat. in cap. inter. de traslat. episc.* Et facit contra dictum Apostoli, quod: Nemo debet sibi honorem assumere, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. *ut in text.* Ideo incidit in poenam ob hanc culpam, impostam, ut eius electio debeat irritari. *ut in text.* Sed, licet per hunc text. talis electio esset per

per sententiam irritanda. Hodie tamen per *cap. anar. eodem in 6.* est irrita ipso facto; & eo ipso, quod talis electus ante confirmationem administrat, priuatus est iure, quod sibi per illam electionem competebat. *vt in dist. cap. auar.*

Cap. 18. Cum inter.

SI vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta, cui non expectatis.

QUIA talis electio non est facta contra aliquam constitutionem, cum nullibi præcipitur, in electione esse expectandos aliquos, qui non sint de iure, vel consuetudine vocandi. *Butr. hic num. 19.* Et quoniam non debent necessario expectari propter vocationem factam ab eligentibus; cum mora longior in electionibus sit valde suspecta, immo sæpe damnosa. *vt in text.* Et eligentes non possunt in detrimentum ecclesie electionem ultra debitum protrahere. *infr. c. ne pro defectu.* Ideo si fiat electio ab ordinariis electoribus, valet, istis extraordinariis non expectatis. *vt in text.* Si tamen isti vocati, & non expectati fecerunt ratione huius vocationis expensas, sunt eis per eligentes, qui eos vocauerunt, reficiendæ. *Butr. hic n. 19.*

Cap. 19. Cum nobis.

NON debet inspicere, an post appellationem, sed an contra, fuerit electio celebrata.

QUIA appellatio extraiudicialis non debet suspendere potestatem competentem parti, sed satis est, quod defendat appellentem, ne opprimatur circa id, super quo appellatur. *Butr. hic num. 27.* Et quoniam si aliquid attentatur post appellationem extraiudicalem; sed non contra, propter id pars appellans non opprimitur iure suo; sed sed pars appellata opprimeretur, si in ijs, quæ contra appellationem non sunt, ipsa iure suo uti non posset. *Abb. hic num. 7.* Ideo cum appellatio, quæ sit à quibusdam coram cæteris, quibus de iure competit electio, sit extraiudicialis. *Abb. hic num. 8.* debet solum impedire ea, quæ sunt contra appellationem, non autem ea, quæ solum sunt postea. *Butr. d. num. 27.* Secus est in appellatione iudiciali legitime interposita, quia cum illa suspendat iurisdictionem iudicis quo ad totam causam, si fuerit interposita super vno articulo causæ, extenditur etiam ad alios articulos eiusdem cau-

sæ; & sic sufficit ad irritanda omnia gesta per iudicem, quod sint facta post appellationem, licet de directo non sint contra appellationem. *Abb. d. num. 7. & Innoc. infr. in c. quia propter. n. 13.* Quare autem diuerse constituantur in vna appellatione, quam in alia; ratio est, quia qui fuit in appellatione iudiciali grauatus à iudice super vno articulo posset ab eo grauari super alio articulo eiusdem causæ; maxime, quia appellatio propter hoc fuit interposita, vt causa illa deuoluatur ad superiorem propter iniquitatem primi iudicis; sed in appellatione extraiudiciali ista non contingunt; quia si appello in vno articulo, non habeo necesse litigare coram aduersario super alio articulo eiusdem causæ. Nec possum prætere grauamen in futurum respectu alterius articuli, si pars vult illum expedire vtens iure suo. *Abb. d. n. 7.*

ET penes vacantes, quibus competit vocandi potestas, remanet ius eligendi, si vocati venire contempserunt.

QUIA isti vocati nolendo venire, faciunt se alienos quo ad illam causam. *vt in text.* Ideo non sunt computandi in numero absentium de capitulo seu in numero eorum qui sunt de capitulo; sed quo ad actum tunc explanandum habentur, ac si non essent de capitulo. *Abb. hic nu. 3.* Vnde ex quo illi tunc non censentur de capitulo, potestas remanet libere apud alios eiusdem capituli. *vt in text. & Innoc. infr. in c. ecel. il. 2.*

ET ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente.

QUIA est verbum Apostolici dicentis: *Nemini cito manum imponas. vt in text.* Et quoniam tunc dicitur: cito manus imponi, quando sine examine conferuntur honores viris non probatis. *c. quid est. dist. 78.* Ideo ne confirmator faciat contra verbum Apostoli, cui contraveniens peccaret, & venire puniendus; etiam si aliquis non opponat, ipse ex suo officio, & pro iure suo, debet electum examinare. *gloss. hic ver. ex officio.* Præterea, in confirmando electo versatur publica utilitas. *infr. c. nihil.* Et quoniam in ijs, quæ publice inter sunt, iudex tenetur ex officio suppleri, etiam nemine instante. *Butr. hic num. 9. & num. 37.* Ideo etiam ratione publicæ utilitatis debet iudex, siue superior confirmans ex officio examinare electum. *Innoc. in c. 1. n. 5. de postul. pral.* Quo modo autem in tali examine, sine

sine inquisitione sic procedendum, videas *Innoc. in dist. cap. 1.* Nam non debet nominatum, de aliquo crimine contra talem inquiri, nisi ipse esset diffamatus, sed inquiritur in genere tantum, scilicet, si sit malæ vitæ. *argum. l. 1. §. qui ff. de quest. De ætate tamen, scientia, & irregularitate personæ, etiam sine infamiz nota præcedente, specialiter inquirere, vt per hunc *tex. & per cap. qui episc. dist. 23.* Idem est in accusationibus clericorum. *cap. si qui. & seq. 2. quest. 7.* Sed in his, si contraria fama non laboret, vel contradicteorem non habeant, sufficit habere litteras bonas testimoniiales. *cap. crim. 2. quest. 7. & cap. qual. 7. quest. 2.* Nec sunt querendi testes in huiusmodi inquisitionibus, quæ fiunt contra non diffamatum. *Innoc. in d. l. 1.**

ET nisi electus doceatur legitime atari, & litteratura, habetur pro non legitime electo.

QUIA legitima ætas, & conueniens litteratura sunt de necessario requisitis in electo. *supra cap. cum in cunctis. §. infer.* Et quoniam sunt qualitates extrinsecæ, quæ non præsumuntur adesse, nisi probentur. *Abb. hic num. 4.* Ideo, qui se fundat in illis, & dicit eas adesse, debet illas probare. *c. vnic. vt eccles. sine d. m. conf.* Vnde si non probentur adesse, electio deficit ex eo, quod deficient aliqua de necessario requisitis ad eius consecutionem. *c. fin de condit. appo. & Abb. in cap. illud. num. 6. de prescript.*

Cap. 20. Innotuit.

ILLEGITIMVS potest postulari.

QUIA postulatio fit de eo, qui propter aliquem defectum non potest eligi; qui tamen defectus non est talis, vt reddat postulatam omnino inhabilem ad præsidendum ecclesiæ. *vt notat. supra in cap. 2. de postul. pralat.* Et quoniam huiusmodi defectus est illegitimitas, quia de iure cõmuni impedit illegitimum eligendum. *supra cap. cum in cunctis.* Sed non impedit, quin possit cum eo dispensari; cum illegitimus sit prohibitus eligi solum de iure positivo, introducto per *d. cap. cum in cunctis vt in text.* Et cum vnus Pontifex non possit generare præiudicium suis successoribus, quin possint dispensare; nam par in parem non habet imperium. *vt in text.* Ideo si adsint merita personæ circa alia requisita, quo ad illegitimitatem poterit obtineri dispensatio. *vt in text.*

Ration. iur. Pontif. Lib. 3,

NON autem eligi.

QUIA electio innitur iuri, non autem gratiæ sicut postulatio. *vt not. in dist. cap. 2. de postul. pralat.* Et quoniam illegitimus prohibetur à iure communi eligi. *d. s. cum in cunctis.* Ideo non posset dei vocatio canonice facta, & sic talis electio non teneret. *vt in text.*

ET electores, nisi probauerint illum ignoranter elegerisse, incidunt in pœnas Lateranensis Concilii.

QUIA electores tenentur ex officio indagare, an ille, qui proponitur eligendus, sit idoneus, sub pœnis per dictum Concilium ipso iure incurrendis. *d. cap. cum in cunctis.* Et quoniam vbialiquis tenetur ex officio aliquid indagare, in eo præsumitur de hoc fuisse scientiam, etiam quod sit in facto alieno. *cap. quamuis. de reg. iur. quam præsumptionem si ipse velit remouere, debet ignorantiam probare. Abb. hic num. 9. & 21.* Quæ ignorantia probatur, faciendo constare de diligentia adhibita in inquirendo. *gloss. hic vt ignor.* Et dicitur constare in hoc casu, etiam per proprium iuramentum. *Abb. hic num. 22.* Ideo electores ad remouendam huiusmodi præsumptionem, quæ est contra eos debent probare, se illum ignoranter elegerisse. *vt in text.*

Cap. 21. Cum inter.

NON possunt electores in præiudicium electi compromittere.

QUIA sicut electores non possunt directe ab electione recedere. *infra cap. publi. ita nec etiam indirecte. argum. c. cum quid de reg. iur. in 6.* Et quoniam si possent in præiudicium electi compromittere, indirecte recederent ab electione facta. *Abb. hic num. 11.* Ideo ex quo eligendo functi sunt officio suo, amplius directe, vel indirecte à tali electione recedere per compromissum, vel alio modo non possunt. *vt in text. & argum. cap. in literis de offic. deleg.*

SED si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante laudo in contrarium lato, est confirmandus si aliud canonicum sibi non obstitat.

QUIA per mutuum consensum eligentium, & electi, quasi cõiugale vinculum spiritualiter est contractum. *vt in text.* Quod vinculum per confirmationem efficiatur, ita vt electus non possit postea sine

superioris auctoritate electioni renunciare. *c. 2. de translat. episc.* per consecrationem vero dicitur postea coniugium consumari. *c. fin. d. tit.* Ideo quomodocumque inter virum, & vxorem ex solo consensu contrahitur matrimonium carnale. *c. sufficiat. 27. q. 2. & cap. 1. de spons. ita* dicendum in isto coniugio spirituali, in quo electores repræsentant ecclesiam sponsam, cui electus est sponsus. *c. requisisti. de testa. & Abb. hic n. 4.*

LICET non sit de gremio illius Ecclesie.

QVIA electio est libera in eligentibus, vt possit de proprio, aut de alieno gremio fieri, dummodo fiat de idoneo. *cap. cum dilectus. de consuet. & infra cap. qui a proprio.* licet secundum quandam æquitatem, & ex honestate, magis debeat fieri ex proprio gremio, quam ex alieno, sibi reperitur idoneus. *gloss. hic ver. aliam.* sicut honestum est, quod electio fiat de meliori, qui possit haberi; & tamen salua conscientia, & etiam saluo iure, recte fit electio de bono, licet in ecclesia sit optimus; nam sufficit, quod non sit malus. *c. monast. 16. q. 7. & Butr. hic n. 25.*

QVANTVM CVM QVÆ ob hanc causam à minori parte fuerit appellatum.

QVIA talis causa est frivola ad appellandum. *vt in text.* Ideo de iure non est ob eam appellatio admittenda. *c. vt de iure. de appell. & Bald. hic n. 2.*

Cap. 22. Dudum il. 1.

ELECTVS à maiori, & saniori parte capituli, si est, & erat idoneus tempore electionis, confirmatur.

QVIA in actibus vniuersitatum regulariter præualet, quod fit à maiori parte, quæ censetur sanior, nisi minor pars rationabiliter contradicat. *cap. 1. de his, que sunt à maior. par. cap.* Ideo si electus erat idoneus tempore electionis, cum fit electus à maiori parte, quæ non præsumitur errasse, censetur electus à toto capitulo. *vt in text. & dicit. cap. 1.* Debet autem electus esse idoneus tempore electionis; alias electio est nulla, nec sufficit, quod superueniat idoneitas post electionem. *Abb. hic n. 8.* quia quod à principio est nullum, tractu temporis non conualescit. *c. non firm. de reg. iur. in 6.*

SI autem erat indignus in ordinibus scientie, vel a-

rate, & suis scienter electus; à minori parte, si est dignus confirmabitur.

QVIA eligentes scienter indignum, sunt pro illa vice priuati, ipso iure, potestate eligendi. *supra cap. cum in cunctis. §. fin. & cap. innotuit.* Et quoniam quando vna pars canonicorum priuatur potestate eligendi, tota potestas capituli tunc deuoluitur ad aliam partem, licet sit numero minor, quæ cum in illo casu sit sanior, repræsentat totum capitulum. *infra cap. proxim. & de postulat. præl. cap. gratum.* Ideo in tali casu præualet electus à minori parte saniori, non autem electus à maiori parte irrationabiliter agente. *vt in text. & not. in d. c. 1. de his, que fi.*

Cap. 23. Bonæ.

RECIPIENTES postulatam ad ecclesiam, tanquam institutum, vel administratorem, ante admissionem postulationis à superiore factam, priuati sunt potestate eligendi.

QVIA per postulationem nullum ius acquiritur postulato. *cap. postulat. sup. tit. proxim.* nam postulationis admissio tota dependet à gratia superioris. *vt nos. in cap. gratum d. tit. prox.* Vnde qui recipit postulatam in administratione ecclesie, antequam fuerit per superiorem admissus, tribuit illi ius, quod non habet, & sibi vsurpat auctoritatem superioris, ad quem pertinet admittere postulatam. *vt in dicit. cap. gratum.* Et quoniam frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem. *vt in text.* præsertim in legem animatam, qualis est princeps. *vt notat. in cap. 1. de consuet. in 6.* Ideo taliter admittentes postulatam, ad quos alias de iure pertinebat postulatio, vel electio, reddiderunt se indignos, vt ea vice nec eligere, nec postulare possint. *vt in text. & Abb. n. 1.*

ET ad alios, licet pauciores, deuoluitur potestas eligendi.

QVIA quando vna pars canonicorum in electione delinquit, & ius eligendi, quod sibi competebar, pro illa vice amittit, reliqua pars, quæ non delinquit, totum capitulum in illo casu repræsentat. *vt notat. supra in cap. proxim. & gloss. hic. versic. causis.* Nam quemadmodum in casu mortis naturalis illorum de vniuersitate, aliquo tamen de illis superest remanente, potestas dicitur residere pen-

nes superstites, etiam si sit vnus duntaxat. *leg. ficut. ff. quod cuiusque vnus. nomin. & not. in d. cap. gratum.* ita est dicendum in casu priuationis propter delictum; nam tunc illi priuati habentur pro mortuis. *argum. cap. in canon. s. gemer. 16. q. 1 & not. Abb. in fr. in cap. cum Vintonensis. num. 2.*

ET si omnes priuati sunt, deuoluitur ad Papam in Ecclesijs cathedralibus.

QVIA quando in Ecclesijs cathedralibus fit deuolutio ratione delicti, semper fit ad Papam, quando vero sit ratione negligentie, fit deuolutio ad proximum superiorem. *infra cap. quanquam. in 6.* Voluit enim Papa sibi reseruare tales deuolutiones ratione delicti; quia si electio tunc deuolueretur ad proximum superiorem, prompti essent Metropolitanis ad fingenda delicta pro cassandis electionibus, vt prouisionum potestas deuolueretur ad eos. *gloss. in dist. cap. quanquam. vers. denol. & Compost. infra in cap. ne pro defectu.* In ecclesijs vero inferioribus, in quibus non vertitur tantum periculum, Papa non referuauit sibi immediate deuolutionem electionum, sed voluit, vt regulariter proximus superior succederet inferiori, & aliquando capitulum Episcopo. *vt in cap. cum in cunctis. s. fin. supra eodem & infra de concess. prabend. cap. 2.* Ideo si omnes eligunt scienter indignum, vel admittunt postulatum ad administrandum ex eorum auctoritate ante admissionem factam a superiore, si hec committunt quo ad ecclesias cathedrales, potestas prouidendi deuoluitur ad Papam. *vt in text. & gl. ver. ad nos.*

Cap. 24. Querelam.

SUFFICIT electo, ad obuinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis.

QVIA electio, presentatio, & collatio sunt quasi fructus iuris eligendi, presentandi, & conferendi *vt notat. in cap. consul. de iure patr. & cap. 2. de integ. restit.* Ideo quem admodum fructus rei temporales pertinent ad possessorem bonæ fidei, & non ad dominum rei, *leg. bona fidei. ff. de acquir. rer. domin. & not. in cap. grauis de restit. spoliat. ita electio, & abijcti quasi fructus debent pertinere ad eos, qui sunt in quasi possessione eorum. vt in text. & Abb. num. 5.*

LICET non probet, quod proprietas ad iurū eligendi ad illum pertineret.

QVIA proprietas nihil habet commune cum possessione. *leg. natural. ff. de acquir. possess.* Et quonia in electione manutentio non spectat ad proprietatem, sed ad quasi possessionem, vt dictum est superius. Ideo sufficit electo ad obuinendum, probare quasi possessionem eligentium, licet non probet proprietatem eorum. *vt in text. & gloss. ver. super iure.*

Cap. 25. Cum Vintonensis.

ELIGENS scienter indignum, priuati sunt potestate eligendi in electione, qua primo occurrit facienda.

QVIA vt tales eligentes puniantur in eo, in quo peccarunt, & vt per timorem huiusmodi pœnæ priuationis, ipsi, & alii à malis electionibus coerceantur, fuit contra eos per Concilium Lateranense imposita hæc pœna priuationis, ipso iure incurrenda. *vt supra in cap. cum in cunctis. s. clerici.* Satis autem fuit illos priuare potestate eligendi in prima electione, & non extendere pœnam ulterius ad alias electiones; nam ex quo in electione semel peccarunt, purgatum videtur eorum vitium, si semel ab electione excludantur. *Abb. hic num. 6. & 13.* Et si solum vna pars eligentium in hoc deliquit, ipsa sola priuatur; quæ priuatio, cum cedat in fauorem non delinquentium, pœnes quos tunc remanet potestas eligendi, potest ab eis remitti; & sic pars eligentium, quæ non deliquit, potest etiam in prima electione sibi incorporare partem, quæ deliquit: vnde tales eligentes, qui puniuntur, non prorsus inhabilitantur per huiusmodi pœnam, sed solum priuantur; nam si essent inhabilitati, seu ab officio suspensi, non possent per aliam partem habitari. *vt in c. cum dilectus. de consuet. & Abb. hic n. 3.*

Cap. 26. Per inquisitionem.

ELIGENS scienter indignum in Episcopum, est ob hoc suspensus à beneficijs ecclesijs per triennium.

QVIA dignum est, vt quos Deo timor à malo non reuocat, ecclesijs saltem coerceat seueritas disciplinæ. *supra c. cum in cunctis. s. fin.* Ideo per Concilium Lateranense fuit imposita pœna contra eligentes scienter indignum, vt prima vice sint priuati

potestate eligendi; quæ poena extenditur ad omnes electiones quorumcunque beneficiorum; & vt per triennium sint ab ecclesiasticis suspensi. *d. c. & s. fin.* sed hæc poena suspensionis à beneficiis, non habet locum, nisi in electionibus Episcoporum, & Superiorum, in quibus propter maius periculum, cautius est agendum. *Abb. hic num. 8.* Et tunc non extenditur, nisi ad illa beneficia, quæ isti eligentes indignum, habent in ea ecclesia, ad quam fuit facta electio, non autem extenditur ad beneficia aliorum ecclesiarum; vt sic solum puniantur in beneficiis habitis in illa ecclesia, contra quam deliquerunt, vt est *tex. in c. si compromiss. eo. in 6.*

NEC potest interim ad dignitatem illius eligi, vel assumi.

QVIA per huiusmodi delictum talis eligens ecclesiasticis beneficiis se reddidit indignum. *vt in text. præsertim illorum, quæ sunt in ecclesia offensa. gl. hic. vers. se indignum.* Ideo durat suspensio, ad illam ecclesiam, qua est indignus, non debet assumi. *vt in text. & gl. in Clem. cupientes. de par.*

Cap. 27. Cum causam.

SI non professus eligatur ad regium ecclesia regularis, cassatur electio.

QVIA secundum legem diuinam, non est in boue arandum, & asino; nec quicumquam debet vestem induere de lana, liquoque contextam. *vt in text.* id est, homines diuersæ professionis in vno officio non sunt sociandi. *gloss. penult. hic.* Ideo si ad ecclesiam regularem eligatur non professus, tanquam diuersæ professionis, talis electio venit irritanda. *vt in text.* Sed hodie per ius magis nouum, est ipso iure nulla. *vt per cap. nullus. eodem in 6.* Et hodie requiritur, vt eligendus in prælatum regularem, non solum sit tacite professus, sed debet esse professus expresse. *dicit. cap. nullus.* Nisi fieret electio ad ecclesiam regularem cathedrali, nam tunc potest ad illam eligi in Episcopum etiam non professus, puta nouitius, vel clericus sæcularis. *dicit. cap. nullus. & Clem. 1. de elect. & nos gloss. in cap. quod Dei. de statu regul.* Et hoc contingit propter excellentiam dignitatis episcopalis, ratione cuius Episcopus potest dici religiosus. *vt in cap. ex m. n. de vot. & gl. si. in d. cap. nullus.* vnde tanquam religiosus potest religiosus immediate

præfisse. *Abb. hic num. 6.* Et etiam tunc admittitur non professus, quia cum Episcopus debeat incumbere toti diocesi, oportet eum magis scire iura communia, quam regularia. *Innocen. & Butr. infra in cap. officij.* Sed licet clerici, & monachi non debeant associari, vt sint in eodem monasterio collegialiter. *infra Clem. 1.* Ad alia tamen officia, in quibus non faciunt vnum collegium reale, causa suggerente, bene possunt per superiorem associari; vnde in scholis religiosi, clerici, & laici possunt facere eandem vniuersitatem, ex quo omnes exercent studium eis competens, nec est collegium reale, sed potius personale. *Abb. hic in fin. & Butr. in l. fin. Cod. de colleg. illuc. & facit tex. in proœmijs Sexti, & Clementinarum.*

CONSVETVDINE in contrarium non obstante.

QVIA non debemus attendere solummodo quid factum sit, sed potius quid sit faciendum. *vt in text. & l. 2. Cod. que sit long. conf.* Et quoniam talis consuetudo est irrationalis. *vt in text.* Ideo est radicatus extirpanda. *c. fin. de consuet. & c. consuet. dist. 3.*

Cap. 28. Quod sicut.

NOMINATIO, vel appellatio eius, cuius non interest, electionem non impedit.

QVIA nemo sine actione experitur. *l. 2. & ibi not. ff. de except.* Et quoniam illi, qui non habent interesse in electione, nullam habent actionem in ea. *cap. ex ore. de his, que sunt à mai. part. cap.* Ideo orum nominatio, vel appellatio non habet electionem impedire. *vt in text.* Immo tales sunt in culpa, se immiscendo rei ad eos non spectanti. *l. culpa est. ff. de reg. iur.*

SEDSi vocandus contemnitur, eo prosequente contemptum, cassatur electio.

QVIA licet talis electio non sit ipso iure nulla, ex quo est facta præsentibus duobus partibus collegii, & à maiori parte illorum præsentium. *gloss. hic. vers. consentire.* quia tamen in actibus collegij plus nocet contemptus vnus, quam contradictio multorum. *vt nos supra in cap. bone.* Ideo iura concesserunt, vt ille, qui contemnitur, si velit, possit facere retractare electionem. *Butr. hic n. 23. & Abb. num. 9.*

ETIAM

ITIA *M confirmata.*

QUIA confirmatio, quæ fit sine causæ cognitione, non vocatis vocandis, si electio fit per suos defectus annullanda, non tribuit illi validitatem. *vt notat. infra. cap. fin. in 6.* Ideo nisi confirmatio sit facta ex certa scientia per habentem potestatem supplendi omnem defectum electionis, electio annullanda non recipit vires per confirmationem factam in forma communi. *cap. examinata. de confir. y. tril. velinusit.*

ET potest. profequi.

QUIA nemo debet iure suo sine culpa priuari. *cap. discret. de eo, qui cognos. consang.* Ideo cum iste, qui fuit contemptus habeat actionem contra huiusmodi electionem, non debet impediri, quin iure suo utatur. *vt in text.*

NISI si consenserit electioni.

QUIA fauori suo quilibet renuntiare potest. *cap. ad apost. de regular.* Ideo si iste vult renuntiare actioni de contemptu, quæ sibi competeat, & electioni factæ ab aliis consentire, non debet prohiberi. *vt in text. & Abbn. num. 10.*

QVOD potest etiam ex post facto.

QUIA licet, quod non est meo nomine gestum, ratum habere non possim ad me incommodum, vt mihi actio detur. *vt notat. gloss. in cap. ratum. de reg. iur. in 6.* tamen quoad incommodum meum, vt non possim impugnare factum per alios, possum habere ratum, quod meo nomine non est gestum, & in hoc casu intelligitur iste text. *Burr. hic num. 31.* Et ex his not. quod vocatio absentium non est de forma substantiali ipsius electionis, vt dictum est superius; nam vt ex hoc text. apparet, valet electio facta, aliquibus non vocatis, licet veniat retractanda, contemptissequentibus contemptum, vt notatur superius. Ideo electio facta aliquibus de capitulo contemptis, non est indifferenter cassanda; nam possunt contempti renuntiare contemptui, & consentire illi electioni, dummodo à principio tenuerit. *vt in text. & Burr. n. 23.*

§. Super eo.

EPISCOPIVS, dum celebratur missa consecrationis sue, ordines conferre non debet.

QUIA Episcopus, qui consecratur, celebrat, id est, simul celebrat suo conse-

cratori, qui principaliter celebrat. *vt in text.* Ideo tunc non debet dimittere officium illud, quod ipse incepit cum consecrator suo, & alios ordinare; quia sic diuideretur mysterium illius Missæ, in qua consecratur; quod fieri non debet, & toti Missæ debet interesse, *vt in text. & gloss. vers. diuidatur.* Solus enim Romanus Pontifex (qui ante Hymnum Angelicum consecratur; & postmodum ipse Missarum solemniam incipit, & perficit consecratus) in die consecrationis eius valet ordines celebrare. *vt in text.* Et ita videtur esse de substantia consecrationis ipsa Missa, hac ratione; quia consecrationes Episcoporum, & ecclesiarum, & consecratio chrisimatis debent fieri cum Missa. *cap. referent. de celebr. missar. & cap. omnes basilicæ. de consecr. dist. 1.* Contrarium tamen consuevit dici, & est verum, quod missa non est de substantia consecrationis, quia diuersa sunt consecratio, & missa. Sed propter virtutem, & reuerentiam Sacramentorum, & ordinum, statuit ecclesia, quod quando talia celebrantur, semper cum missa celebrentur. Tamen si huiusmodi solemnitates non seruentur, nihilominus valent consecrationes, & collationes ordinum clericorum; sed qui contracerent, puniuntur ordinantes, & ordinati; quia contra ordinationem ecclesiæ, & contra illud, quod ecclesia seruat, facerent. *dist. gloss. hic, & Burr. num. 28.*

SIMILITER Archiepiscopus ante receptum pallium, non debet ordines conferre.

QUIA ordinationem clericorum Archiepiscopus videtur facere, non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus. *vt in text.* Et quoniam tanquam Archiepiscopus ante receptum pallium, talia facere non potest, quia in pallio plenitudo Pontificalis officij ei confertur. *cap. nisi. de vsu pall.* Ideo Archiepiscopus, qui non dum recepit pallium, ordines conferre non debet. *vt in text.* Potest tamen mandare de ordinando, alijs habentibus potestatem. *supr. cap. suffraganeu.* quia talis mandatio non est exercere ordinationem Archiepiscopalem; sed est dissoluere vinculum, propter quod alij Episcopi non poterant ordinare subditum non suum; quæ mandatio, & dissolutio est quid iurisdictionis non reseruat ad Archiepiscopum post pallium. *vt notat. in d. cap. suffraganeu. & gloss. l. s. per. sine pallio.*

PRAELATVS male alienans aliquam parvam rem ecclesiz, si postea reddat ecclesiam indemnem, ei de suo restituendo tantundem, potest in administratione tollerari.

QVIA licet praelatus male alienans rem ecclesiz, sit ipso facto suspensus ab administratione spiritualium, & temporalium. *cap. si quorundam. de solut.* Et nisi rem restituat, sit excommunicandus. *cap. si quis. de rebus eccl. non alien.* Tamen propter modicitatem rei, & propter voluntariam poenitentiam in restituendo, potest rationaliter cum eo dispensari, vt ab administratione non moueatur. *gl. si. bic. & Bald. n. 5.*

Cap. 29. Auditis.

ELECTIO per minorem partem capituli facta, non tenet.

QVIA potentia capitularis non consistit penes minorem partem. *infr. c. quia propter.* nisi maior pars esset priuata, & ad minorem tota potestas deuoluta. *supra cap. dudum.* Ideo electio facta à minori parte, regulariter non potest dici facta à capitulo. *cap. 1. de his. qua sunt à mai. par. cap.* Et sic est ipso iure nulla; tanquam non facta ab habentibus potestatem; nam defectus potestatis impedit actus exercitii essentiam, & dat illi non subsistere, & ipso facto. *Butr. bic. num. 9.* Et ex his sequitur, quod licet contemptus minoris partis reddat electionem annullandam, vt *supra in cap. prox.* Contemptus tamen maioris reddit nullam; & licet electio, contemptis aliquibus, fuisse ratificari, non tamen contempta maiori parte. *Butr. bic. n. 1.*

NEC per subsequentem consensum ratificari potest.

QVIA quod à principio est nullum, tractu temporis non conualescit. *vt in text.* Et licet ex post facto tot ex canonicis alterius partis accedant ad istam electionem, ita quod omnes simul essent in maiori numero; tamen non potest ista electio validari: & ratio est, quia electio debet fieri in communi, & sic collegialiter, non autem singulariter; vnde consensus particularis superueniens non potest validare electionem nullam. Quinimo si omnes de capitulo praestarent singulariter consensum, vt per hoc resultaret communis electio, vt *infr. in c. genesi. & gloss. in c. 1. de reb. eccl. non al. en. in 6.* Secus autem, quando actus pertineret ad aliquos, vt singulares; quia

tunc ex consensu superuenienti prima dispositio validatur, cum non habeant collegialiter consentire. *vt est text. in leg. per fundum. ff. de seru. rust. prad. & Butr. hic. n. 18.*

Cap. 30. In causis.

POTESTAS data compromissariis ad eligendum praelatum, vt non integra, reuocari non potest.

QVIA quando res non est integra, compromissariorum interest, ne reuocentur; nam singuli sciunt, quibus ipsi fauent, quod, re integra, nesciebant; vnde, quia tunc incurrerent odium plurimorum interest eorum, vt non reuocentur mandatum. *Hoff. bic. & Butr. num. 36.* Et quoniam vbi agitur de interesse alicuius, non debet ei ius suum sine culpa auferri. *c. discret. de eo, qui cogn. consang.* Et in alterius detrimentum, quis non potest mutare consilium. *cap. mutare. de reg. iur. in 6.* Ideo, quando res non est integra, non possunt compromittentes reuocare potestatem datam compromissariis ad eligendum. *vt in text. & infr. c. cum dilectus.*

ET definit res esse integra, postquam compromissarii ceperunt habere tractatum.

QVIA tractatus est actus substantialis, qui primo necessario se offert in electione. *Butr. hic. num. 2. & 24.* Et quoniam vbi atinguntur aliqua de substantialibus alicuius negotii, negotium illud definit esse integrum. *Abb. hic. num. 7.* Secus, si solummodo essent facta aliqua solum pertinentia ad solemnitatem negotii; nam per illa negotium non definit esse integrum. *Innoc. hic. in fin.* Ideo post tractatum habitum per compromissarios, non potest reuocari potestas eis data ad eligendum. *vt in text.*

Cap. 31. Cum ecclesia.

DE consuetudine potest canonicorum electio ad solum capitulum pertinere.

QVIA licet, de iure communi collatio beneficiorum spectet ad Episcopum, qui conferat de consilio, seu consensu capituli. *cap. noui. & c. quanto. de his. qua sunt à prael. sine consil. cap. & c. postulas. de concess. preb.* Consuetudo tamen inducere potest, vt beneficia conferantur ab Episcopo sine consensu, vel consilio capituli; & quod aliqua conferantur, & ad ea eligatur à capitulo sine interuentu Episcopi. *cap. ea noscitur. de his. qua sunt à prael. & c. nulla. de concess. preb.* Et quoniam consuetudo
praci-

præcipue inducit, vt collegium quodlibet eligat in propria ecclesia; cum eibene sint notæ necessitates illius ecclesie, cui inseruit. *Butr. hic num. 21. & Abb. num. 8.* vbi late tractant de diuersitate beneficiorum, & de diuersis modis per diuersas personas, secundum diuersa tempora illis prouidendi. Ideo per consuetudinem potest introduci, vt canonicorum electio ad solum capitulum pertineat. *vt in text. & Composit. hic. cum ipsa possit dare, & tollere ius eligendi, & habitare, vel inhabilitare ad eligendum Butr. n. 19.* Hæc enim sunt de iure positiuo. *gl. 2. hic.* Cui consuetudo præiudicare potest. *c. fin. de consuet.*

Cap. 32. Cum dilectus.

COMPROMITTENTES tenentur recipere electum à compromissariis.

QVIA compromissarii gerunt vices compromittentium *infra cap. quia propter.* Et quoniam subrogatum sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur. *cap. eccles. vt resp. pend.* Ideo sicut compromittentes tenentur recipere illum, quem ipsemet elegerunt. *d. c. quia ita debent recipere electum à compromissariis eis subrogatis. vt in text. & supra c. in causis.*

SI sit dignus.

QVIA tale compromissum habet intellectum iuris. *Butr. hic num. 14.* Ideo talis potestas data compromissariis ad eligendum, intelligitur data ad eligendum dignum, & idoneum iuxta iuris dispositionem. *Butr. supr. in cap. in causis. num. 10.* Vnde si compromissarii elegerint indignum, compromittentes eum recipere non tenentur. *vt in text. tum quia compromissarii sunt transgressi formam mandati. cap. cum dilecti. de rescript. tum quia talis electio est contra ius. infra. d. cap. quia propter.*

NISI contra formam compromissi, eum appareat electum.

QVIA forma compromissi diligenter est seruanda. *leg. si cum dies. §. plenum. ff. de arbitr.* Et gestum contra eius formam, est ipso iure nullum. *d. cap. cum dilecti.* Ideo electio facta à compromissariis vltra terminos potestatis, & contra formam mandati, non valet; & compromittentes taliter electum recipere non tenentur *vt in text. & not. supra in cap. causam.*

Cap. 33. Cum in iure.

SI septem compromissarii tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus, confirmabitur electio.

QVIA compromissarii possunt, & solent eligere palam, vt vnusquisque audiat vota aliorum; vnde cum quis non possit eligere quin sciat se ab aliis electum, consentiendo electioni: de se factæ à parte æquali, non videtur ambitiosus, nec oriri à se, cum sit prius vocatus à Deo, & à sociis. Ideo merito consentiendo auget numerum, cum sit vnus de habentibus potestatem, nec disposuit principaliter in seipsum; sed potius dispositioni ab aliis de se factæ consentit; nec est hoc ambitiosum, sed meritum, & officium charitatis, si bono corde fiat. *arg. cap. qui episc. §. q. v. Sed quando proceditur in forma scrutini, cum in secreto quisque consentiat, & sic ignoret, an fuerit ab aliis electus, non potest consentire in se ipsum, quia sic videretur ambitiosus, & à seipso oriri. vt not. supr. in c. licet. & Butr. hic nu. 35.* Qualiter autem debeat ille electus consentire electioni suæ. Dic, quod non debet dicere: Eligo, vel coeligo me ipsum, nec principaliter disponeret in seipsum, contra *cap. fin. de inst. sed debet dicere: Consentio electioni de me factæ. Et si diceretur, quomodo consentit electioni, ex quo adhuc non est perfecta, cum nondum sit facta à maiori parte, sed ab æquali. Dic, quod licet non dum sit facta à maiori parte, est tamen in fieri. Non est enim omnino fienda, sed consentiendo, illico augetur numerus; sicut in simili not. per Innocentium in cap. prat. de appell. An autem ille electus possit semper consentire electioni de se factæ? Dic, quod non. Nam debet consentire intra tempus à iure statutum ad electionem fiendam, vel in compromisso appositum; quia cum electio perficiatur, suo consensu demum intercedat, oportet, quod consensus suus intercedat intra tempus electioni fiendæ præfixum. *arg. l. bonorum. ff. rem rat. hab. & not. gloss. in c. quam sit de elect. in 6.* Et ex prædictis inferitur, quod si compromissarii procedant secreto per scrutinium priuatum, tunc non potest electus consentire in seipsum, quia oriretur à se, nisi ex post facto post publicationem velit recedere à consensu alii præstito, & consentire electioni de se factæ *gl. fin. hic. & Abb. n. 5.**

Cap. 34. Venerabilem.

ELECTIO Imperatoris spectat ad Principes Germanos, tres prelatos, & quatuor laicos.

QVIA talis auctoritas fuit eis concessa à Papa. *vt in text.* qui potestatem habet transferendi regna ob religionis utilitatem. *cap. alim. 15. q. 6. & c. duo sunt dist. 96. & c. ad Apost. de re iudic. in 6.* Cum enim Ecclesia Romana opprimeretur a b Astulpho Rege Longobardorum, petijt auxilium à Constantino, & à Leone eius filio Imperatori b Constantino politanis; & cum nollet patrocinari Ecclesie Romanæ, Stephanus Papa I. natione Romanus transfudit Imperium ad Carolum Magnum; qui fuit Pipini filius, quem Zacharia, prædecessor eius substituitur Ludouico Regi. rancorum; quem deponuerat, de quo habetur in d. cap. alim. Et translatio illa facta est anno Domini 776. qui Carolus coronatus est à Leone Papa III. elapsis post hoc quimdecim annis. *gloss. hic ver. transfudit.* Isti autem electores sunt, Archiepiscopi Moguntinus, Colonienfis, & Treuerensis, prelati; Palatinus Comes Rheni, Dux Saxonie, Marchio Brandeburgensis, & Rex Boemie, olim Dux, laici; & dicunt quidam, quod Rex Boemie non est de necessitate vocandus; nisi cum alij discordant; nec istud ius habuit antiquo; sed hodie de facto tenet. *gl. in d. c. ad Apost. ver. illi. de re iud. in 6.*

ET electio facta per eorum maiorem partem, ceteris non contemptis, tenet.

QVIA cum isti electores fuerint à Papa deputati in locum populi Romani, qui vt vniuersitas eligebat sibi Imperatorem, debent censei eodem iure cum illo, vt subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur. *vt in cap. Ecclesia. vt lite pend. Abb. hic num. 18.* Ideo cum isti electores non exerceant hanc potestatem, vt singuli, sed vt collegium, electio facta a beorum maiori parte, debet censei facta à toto collegio. *cap. 1. de his, qui si. à ma. par. cap. & l. quod maior. ff. ad municip.* Si autem aliquis de dictis electoribus fuerit contemptus, & non vocatus, electio non tenet. licet sit facta à reliquis omnibus, quia electio in plus contemptus vnus, quam contradictio multorum obstitit. *vt in text. & infr. s. bone.*

ET ad Papam pertinet, electum examinare, appro-

bare, & inungere, consecrare, & coronare, sic dignus.

QVIA regulariter, & generaliter est obseruatum, vt ad eum examinatione personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat, ne fortasse manus imponeretur indigno. *vt in text.* Et quoniam ad Papam spectat, manus imponere Imperatori. *vt in text.* Ideo ad eum debet pertinere, etiam eius personæ examinatio. *vt in text. & argum. cap. transl. de const.* Sed ex antiqua consuetudine, Cardinalis Imperatori inungit de mandato Papæ; & Papa suis manibus eum corona aurea coronat. *Hoff. hic.*

VEL reijcere, si est indignus; vt quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, satius, hereticus, paganus, periuus, vel Ecclesie persecutor.

QVIA sicut ex superuenienti causa, ob religionis utilitatem, & ob maximas causas, Papa potest Imperatorem iam coronatum deponere, vt dictum est superius, & habetur in d. cap. ad Apost. multo magis potest reijcere illum electum, non adhuc per ipsum approbatum, neque inunctum, & coronatum; Cum per solam electionem non acquiratur ius actus, sed tantum habitus. *gloss. in cap. quanto. dist. 63.* Quod ius non est ita firmum, sicut est, quando habetur actus. *vt not. supr. in c. qualiter. & c. cum nobis.* Et cum turpius eiciatur, quam non admittatur hospes. *cap. quemad. de iureiur.* Et cum indigni quantumcunque electi non sint ad dignitates admittendi. *c. cum in cunctis. supr. cod.* Ideo ex supradictis maximis causis potest Papa reijcere electum Imperatorem indignum *vt in text.*

ET electoribus nolentibus eligere, Papa supplet.

QVIA sedes Apostolica non debet propter istorum eligentium culpam, Imperatore eius aduocato, & defensore carere. *vt in text.* Ideo ex quo isti electores habuerunt hanc potestatem à Papa, si illa abutuntur, debet ad ipsum Papam superiorem, & auctorem huius auctoritatis, talis potestas redire. *arg. & gratum de postul. prel. & Abb. hic n. 20.*

ET data paritate vocum eligentium, nec accedente maiori concordia, Papa potest gratificari, cui vult.

QVIA vbi partes non conueniunt, in dubio est superioris arbitrio totum negotium relinquendum. *gl. hic. ver. fauore. & not. in c. quo-*

cap. quoniam. de iurepatr. Et Papa est superior istorum eligentium, vt dictum est superius & habetur in *cap. ad Apof. de re iud. in 6.*

Cap. 35. Coram.

ABSENTES ad electionem de prouincia sunt vocandi.

QVIA omnes illi electores sunt vocandi ad electionem, qui commode vocari possunt. *infr. cap. quia propter.* Et quoniam regulariter illi dicuntur posse commode vocari, qui degunt in eadem prouincia. *glos. hic.* Ideo omnes tales sunt vocandi. *vt in tex.* Si tamen prouincia esset ita lata, vt non posset quis commode vocari, tunc non esset vocandus, licet degat in prouincia. *d. glos. hic,* quia talis non posset venire sine multa mora; & in electionibus mora longior est valde suspecta, immo sæpe damnosa *sup. c. cum inter.* Et c. conuerso. si esset extra prouinciam, & propinquus, tunc esset vocandus. *glos. hic;* quia potius debet attendi mens legis, quam eius verba. *cap. intell. & cap. prat. de verb. signif.* Et cum mens legis sit, vt omnes illi vocentur, qui commode vocari possunt. *d. cap. quia propter.* Ideo qui possunt commode vocari, sunt vocandi, etiam si sint extra prouinciam. *d. glos. hic.* Quando autem dicantur commode posse vocari, non potest dari certa regula, sed bonus iudex arbitrabitur secundum pericula imminencia, & discrimina viarum. Et is, ad quem spectat confirmatio electionis, erit idoneus iudex super hoc dubio. *arg. c. si. cod. in 6.* Sed si esset consuetudo in loco solita declarare, qui absentes sint vocandi, tunc illi consuetudini esset standum. *glos. hic in fin.*

ET confirmatur electio maioris, & sanioris partis.

QVIA quod fit à maiori, & saniori parte capituli, censetur factum à toto capitulo. *c. i. de his, que sunt à mai. part. cap. & not. supra in c. prox.*

Cap. 36. Bonæ. il. 2.

CASSATV Electio partis maioris facta, contempta minoris parte, etiam si fit vnus solus.

QVIA in electionibus plus obest contemptus vnus, quam multorum contradictio in presentibus. *vt in tex.* Contemptus enim ille est contra iustitiam, cum sine causa auferat alios contempti, qui si fuisset presentens, forsitan traxisset alios in suam sententiam. *v. not. in c. i. de his, que sunt à mai. par. cap.* Ideo contemptus vnus duntaxat præbet

Ration. lur. Pontif. Lib. I.

cultatem retractandi electionem, quam non præbet contradictio aliquorum presentium; cum eorum contradictio non oblit contra electionem maioris, & sanioris partis. *infr. cap. quia propter.*

NON tamen iniur eligendi deuoluitur ad minorem.

QVIA ratione contemptus, solum debet in pœnam retractari ipsa electio; non autem debent electores priuari potestate eligendi; quia cum ista pœna priuationis non sit hoc casu in iure statuta, non est impennda per alium, quam per eum, qui habet plenitudinem potestatis, scilicet per Principem. *glos. i. hic in fin.* Nec obstat, si dicatur, quod si eligentes contra formam debent priuari potestate eligendi. *vt in d. c. quia propter.* ergo videatur, quod fortius eligentes, aliquo contempto, cum tunc delinquant contra proximum. Nec si dicatur, quod *d. c. quia propter,* dans formam electionis, disponit, vt absentes vocentur; ergo videatur, quod electio facta, absentibus non vocatis, sit attentata contra formam; & per consequens, quod debeant electores priuari pro prima vice potestate eligendi. *vt in d. c. quia propter.* Nam respondetur, quod licet eligentes contra formam, sint priuandi; non per hoc sequitur, quod etiam eligentes, aliquo contempto, sint priuandi, quia cum ista pœna priuationis non sit statuta in isto casu, non debet ad eum extendi. *c. pœna. de panit. dist. 1.* Vnde satis est, quod ratione contemptus, in pœnam retractetur electio; cum ista pœna, & non alia sit in tali casu in iure statuta. Ad secundum contrarium respondetur, quod vocatio absentium non est de forma substantiali. sed est de iustitia; nam esset de forma substantiali, si electio facta, aliquo contempto, esset nulla. *vt in d. c. quia propter.* sed in casu nostro non est nulla, licet possit annullari. *vt in tex. & supr. c. quod sicut.* Conclude ergo, vt habeas hanc materiam distinctam, quod, electio quandoque fit per maiorem partem de indigno scienter; & tunc electio est nulla, & potestas eligendi, ipso facto, deuoluitur ad minorem partem, quæ non deliquit. *supr. c. bona. & infr. c. congregato.* Quandoque secundum electio facta per capitulum, est contra formam substantialem, de qua in *d. c. quia.* & tunc electio est ipso iure nulla; verum electores non sunt priuati potestate eligendi, sed debent per sententiam priuari; & potestas applicatur aliis, qui non deliquerunt contra formam; debet tamen expectari sententia priuationis, de

K

quo

quo vide quod *not. Innoc. in d. c. quia*. Tertius casus est, quando electio fit per capitulum de idoneo, & secundum formam, sed aliquis de capitulo fuit contemptus, seu non legitime vocatus; & hoc casu electio tenet, vnde potest ratificari per contemptum; nam potest renuntiare facultati prosequendi iniuriam sibi illatam. *vt sup. in d. c. quod sicut*. Sed si vult prosequi contemptum, retractabitur electio per sententiam. *vt in tex. & infr. c. ecel. il. 2.* Qua cassata, debent omnes simul conuenire ad electionem nouiter faciendam; quia in hoc casu non habet locum poena priuationis, nisi Papa ex plenitudine potestatis vellet eam infringere. *vt dictum est superius. & Butr. hic nu. 13.*

Cap. 37. Cum ad nostram.

NON monachus in praelatum regularem eligi non potest.

QVIA in magistrum assumi non debet, qui formam discipuli non assumpsit; nec est praeficiendus aliis, qui alteri subesse non novit. *c. cum in magistrum. infr. eod.* Et homines diuersae professionis simul iungi non debent. *vt not. sup. in c. cum causam*. Ideo turpe esset, vt ille praeficeretur in praelatum monachorum, qui nec ipse sit monachus; nec eorum regulam sit expertus. *vt in tex. & infr. c. prox. nisi praeficeretur tanquam Episcopus. vt not. in d. c. cum causam*.

Cap. 38. Officii.

IN Abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

QVIA nemo debet esse magister, antequam fuerit discipulus. *vt in tex.* Vnde graue est, inexpertos diuinis obsequiis applicare. *c. monast. 19. q. 3.* Et non instructus, si cito promoueretur in Abbatem, antequam sit religionem professus, & regulam edoctus, esset praesumptio, quod fuerit religionem ingressus propter ambitionem dignitatis habendam. *vt in tex. nam ea, quae in continententi fiunt, inesse videntur. glos. i. hic.* Et quoniam religio debet ingredi, vt seruiatur Deo, non autem causa quaesitus, vel ambitionis. *c. per laicos. 16. q. 7.* Et non ambitione, sed meritis ad argumentum honoris, vnumquenque conuenire peruenire. *l. contra publicam. C. de re milit. lib. 12.* Ideo ambitio debet repellere quemlibet a dignitatibus. *c. in scripturis.*

l. q. 10

Cap. 39. Illa.

ELECTIO alias canonica confirmatur, licet quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.

QVIA excommunicatio minor non priuat potestatem eligendi actiue, sed tantum passiuè. *c. sic elebra. de cler. excom.* nam non repellit à communionem hominum, nec à prosecutione iuris proprii; sed solum à participatione sacramentorum. *d. c. sic elebrat.* Et quoniam is, qui eligit, non videtur sacramentis sibi prohibitis; cum non verteret sacramentum in electione. *glos. i. hic.* Ideo si quidam eligentium sint minori excommunicatione ligati, non per hoc debet electio infirmari. *vt in tex.* Sed tales eligi non possunt; quia quis eligitur, vt admittret sacramenta diuina, à quibus ipsi remoti sunt propter huiusmodi excommunicationem; merito de eis non potest fieri electio. *d. c. sic elebrat. & ibi glos. ver. nec eligere. in fin.* Et praedicta procedunt, quando admittuntur ad eligendum minori excommunicatione ligati. Sed si admittantur ligati maiori, an per eorum admissionem inficiatur tota electio, vel an debeat sustineri electio propter eos, qui fuerunt habiles, late tractantur hic *Innoc. Butr. & Abb.*

Cap. 40. Scriptum.

SI postulatio cum electione concurrat, & memorum postulantium est duplo maior, & postulatium est idoneum, postulatio admittitur, reiecta electione.

QVIA potentia capitularis, seu vniuersitatis consistit in duabus partibus; vnde in tertia parte non est aliqua virtus capitularis. *l. nulli. & l. plane. ff. quod cuiusque vni.* nam adeo, quod vniuersitas potest à principio ex duabus partibus constitui, vt in dictis iuribus. *& Abb. sup. in cap. cum nobis.* Ideo licet postulatio sit via extraordinaria, & electio ordinaria; tamen ex quo virtus capitularis insequitur illam viam extraordinariam, illa est in tali casu praferenda. *glos. hic. ver. maiorem.* Sed licet regulariter, quod fit à maiori parte capituli, censetur factum à toto capitulo, ita vt duae partes capituli debeant esse congregatae ad representandum capitulum (quae tamen duae partes debent intelligi, saltem in electionis negotio, de illis, qui volunt, & debent, & possunt commode interesse. *vt not. Abb. infr. in c. quia propter. n. 5.*) & quod fit à maiori parte illius capituli congregati, censetur factum à toto capitulo. *c. 1. de his, quae sunt à*

utal.

¶ *ai. par. cap.* Tamen iura voluerunt, quando postulatione cum electione concurrat, ad hoc, ut præferatur postulatione electioni, postulantes esse non solum maiori parte, sed duas partes; quia cum postulatione fit via extraordinaria, quæ innititur gratiæ, & non ita fauorabilis, sicut electio, quæ innititur iuri; non videbatur æquum, ut de pari procederetur per regulam communem in utrisque, quod maior pars sufficeret ad actum validandum. *Abb. hic n. 14* Ideo ut fiat compensatio, fuit statutum, ut duæ partes capituli ad minus essent postulantes, ut sic eorum numerus præponderet fauorabili naturæ electioni. *Butr. hic n. 39.*

S I vero esset genus, & hoc maior pars postulantium ignorauerit, postulatione, & electio reprobandur.

QUÆ cum indigni non debeant assumi ad honores. *in fi. c. nihil.* postulatione facta de indigno, non valet. *supra c. cum in cunctis. s. fin. & supr. tit. prox. in c. 1. glof. ver. priuare.* Postulatione enim fit de inhabili propter aliquod defectum, sed non de indigno propter aliquod vitium, ad hoc, ut per superiorem admittatur. *vt not. supr. in tit. prox. c. 2.* Nec talis electio valet, cum sit facta à minori parte capituli; nam cum duæ partes postulantes non sint priuatae, ex eo, quod ignorantur, & non scienter postularunt indignum. *vt in d. c. cum in cunctis.* tota potestas capitularis non fuit deuoluta, nec remansit in illa minori parte capituli, quæ elegit. *vt in d. l. nulli. & Butr. hic nu. 41.*

S I vero sciebant, & electus est idoneus, confirmatur electio.

QUÆ postulantes scienter indignum, sunt priuati, & potestas capitularis remanet apud alios, licet sine numeri minoris. *d. c. cum in cunctis. & d. glof. in c. 1. supr. tit. prox.* Ideo cum talis electio sit facta ab illis, apud quos remanet totum ius capitulare, tenet. *vt in tex.* Et cum sit de idoneo, venit confirmanda. *glof. in hic.*

E T idem, si numerus postulantium non est duplo maior.

QUÆ non datis duabus partibus postulantium, non est ibi reperire potentiam capitularem, sed aliquid de virtute capitulari reperitur nunc in parte eligentium, cum habeat aliquos de duabus partibus. *vt in d. l. nulli. & l. plane.* & dictum est superius. Ideo habito respectu, quod ipsi prouident ecclesiæ per viam ordinariam, & meliori modo, quo fieri potest, scilicet, consentiendo in electum

tanquam in sponsum, aliis persistentibus in via extraordinaria, merito preferenda est ipsa electio, ut citius prouideatur ecclesiæ viduatæ; quasi imputandum sit maiori parti capituli, quæ eligit viam extraordinariam, & persistit in ea. *Abb. hic nu. 14.*

Cap. 41. Ne pro defectu.

S I illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere prælatum cathedralis, vel regularis ecclesiæ intra tres menses proximus superior ecclesiæ ordinabit.

QUÆ in beneficiis conferendis, regularis est; ut proximus superior suppleat negligentiam inferioris. *c. licet. de suppl. negl. prel. & not. in c. 2. de concess. præb.* Et quoniam propter defectum pastoris ecclesiæ viduatæ, tam in temporalibus, quam in spiritualibus frequenter sustinet læsionem, *vt in tex.* Ideo statuitur, ut ecclesiæ cathedralis, vel regularis ultra tres menses non vacet. *vt in tex.* Et hoc tempus trimestre ad eligendum, habet locum solum quo ad prælatum ecclesiæ cathedralis, vel regularis; in aliis vero prælatis quarumcunque ecclesiarum, vel dignitatum, datur semestris, & in eis habet locum. *c. 2. de concess. præben.* nam cum sit maius periculum in ecclesiis cathedralibus, & regularibus, quam in aliis, ex eo, quod ipsarum prælati sunt veripastores, & habent maiorem curam, fuit necesse citius occurrere illarum vacationi, & deputare breuius tempus ad provisionem faciendam. *Abb. hic nu. 2.* Sed quo ad deuolutionem est sciendum, quod olim in ecclesiâ cathedrali fiebat deuolutio immediate ad Papam. *vt in cap. cum dilecti. de concess. præb.* Hodie fit ad proximum superiorem. *vt in tex.* quod tamen restringitur ad casum negligentie, in aliis autem casibus fit deuolutio immediate ad Papam. *vt in cap. quanquam eod. in 6. & ibi glof. ver. deuoluetur.*

*Q*UOD si intra tres alios menses non fecerit, canonice punietur.

QUÆ cum fit prouidendum, ne tales ecclesiæ diu vacent. *vt dictum est superius.* Dignum est, ut sit talis superior, qui debeat prouidere, hoc non vult facere timore Dei, saltem faciat timore ecclesiasticæ disciplinæ. *supr. c. cum in cunctis. in fin.* Et sic non solum, ut deuoluatur potestas ad illum eius proximum superiorem; sed etiam, ut alia pœna arbitrio superioris afficiatur. *Hoff. hic.*

& Abb. nu. 6.

Cap. 42. Quia propter.

VER aliquam de tribus formis hic contentis, scilicet, scrutinii, compromissi, & inspirationis, procedi debet ad electionem in ecclesiis cathedralibus.

QUIA quidam malitiose, & fraudulentè nitebantur diuersas formas electionum inuenire, propter quas multa pericula, & impedimenta proueniebant in ecclesiis viduatis. *vt in tex.* Ideo ad hæc pericula euitanda, statuuntur hæc tres formæ tanquam meliores, vt per alteram earum ad electionem in ecclesiis cathedralibus sit procedendum. Prima scrutinii est hæc, vt vocatis omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commodè interesse, eligant tres de capitulo fide digni, qui figillatim, & secrete, vota omnium diligenter inquirant, & in scriptis redigant; quo facto in continentia, antequam ad alia diuertant, vota illa publicent in præsentia capituli. Et si plures sunt electi, fiat hinc inde collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, & zeli ad zelum; & sic collatione habita, non obstante appellatione alicuius, is eligatur, in què omnes, vel maior, & sanior pars capituli consentit. Secunda forma est compromissi, scilicet, vt eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium prouideant ecclesiæ viduatae de pastore. Tertia inspirationis est, si quasi per inspirationem diuinam communiter ab omnibus absque vitio electio fuerit celebrata. *vt in tex.*

ALITER electio celebrata non valet.

QUIA forma e¹, quæ dat esse rei. *l. iul. §. sed & si quis. ff. ad exhib.* Et quoniam hic statuuntur hæc tres formæ eligendi, & omnes alie in his casibus declarantur nullæ. *vt in tex.* Ideo si quis faceret contra eas, veniret contra formam, & substantiam actus, & sic electio esset ipso iure nulla. *glos. fin. in c. in genesi. infr. cod. & Burr. hic. num. 12.* Nec possunt eligentes renuntiare prædictis formis, quia non sunt principaliter inductæ in eorum commodum; sed in commodum ecclesiarum viduatarum. *vt in tex. arg. c. si diligenti. de for. comp.* Nec etiam possunt alii prælati inferiores Papa, statuere aliquid contra dispositionem huius tex. quia constitutio inferioris non potest in aliquo immutare constitutionem superioris. *infr. Clem. ne Romani.* Sed cum solum in electionibus illorum prælatorum, per quorū mortem ecclesiæ remanet viduata, & sine pastore,

habeat locum dispositio huius tex. vt patet ex principio litteræ. *glos. 1. hic.* Et ante istud cap. non erat à iure producta aliqua forma substantialis eligendi, sed quisque conabatur inuenire nouam formam, vt colligitur ex *prins. tex.* Restat, vt in electionibus, in quibus non sit necessario seruanda forma huius cap. possit procedi absque aliqua forma præscripta. *Abb. hic. nu. 1. & 3.*

ET contrasacientes priuandi sunt ea vice potestate eligendi.

QUIA conueniens est, vt quis puniatur in eo, in quo peccauit. *cap. lit. de temp. ord. l. deo cum iis.* peccent in electione, in ea per subtractionem eligendi pro ea vice, sunt puniendi. *vt in tex.* Non sunt autem priuati hac potestate, ipso facto; sed sunt per sententiam priuandi; quia hic tex. non denunciat eis priuatos, sed dicit, priuentur; quod est denuntiare pœnam infligendam. *glos. hic. ver. priuentur.* Vnde si interim elegerint, antequam per sententiam denuntientur priuati, eorum votum teneret. *Abb. supr. in c. pro. num. 3.* Quotiescunque enim pœna imponitur per verba denuntiantia futurum tempus, semper sententia requiritur. *glos. 1. in c. in panis. de reg. iur. in 6.* Et sic cum quis venit priuandus potestate, aut beneficio per sententiam, iuste possidet, antequam priuetur. *Abb. hic. §. nisi. n. 6. præsertim cum possit ante sententiam cum eo dispensari. Innoc. in c. cum nostris. de concess. præb.* Sed illud, quod dicitur de verbis in futurum, vt inducant canonem ferendæ sententiæ, procedit, nisi per alia verba præcedentia, vel sequentia declaratur lata. *Burr. infr. c. pro. nu. 12.*

§. Illud.

IN electionis negotio non potest qui regulariter procuratorem consultare.

QUIA in negotio electionis regulariter videtur electa industria personæ. *Abb. hic. nu. 1.* Et quando ad aliquid faciendum eligitur industria alicuius, actus ille non potest per alium explicari. *vt not. in c. u. cni. de offic. deleg. in 6.*

NE SI concurrant hic in tex. contenta.

QUIA licet etiam in his casibus principalis eligens esset vocandus; tamen, quia iustus impedimento detentus venire non potest. *vt in tex.* Ideo ex quo non est in culpa, & sic non debet iure suo priuari. *c. quoniam. vt lit. con-*

lit. contest. Conceditur, ut quod per se non potest, per alium exequatur. *arg. l. 1. ff. de procur. & glos. per h. hic.* Debet tamen constituere procuratorem vnum de ipso collegio. *vt in tex.* quia non decet, ut capitulum cogatur secreta sua pandere extraneo. *Abb. hic nu. 2.* Sed cum hoc sit constitutum in fauorem capituli, si capitulum velleret admittere extraneum, & fauori suo renunciare, posset admittere illum. *glos. in c. pen. ver. nolente eod. in 6.*

§. Electiones.

ELECTIONES clandestinae reprobantur.

QVIA praesumitur frans contra occulte in talibus agentibus. *c. vnic. & ibi glos. ver. occultata. vt ead. benef.* Et illa electio dicitur occulta, & clandestina, quae fit singulariter per occulta conuenticula. *glos. fin. hic.*

ET statuitur, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.

QVIA per huiusmodi publicationem datur notitia omnibus, ad quos spectat scire electionem esse factam. *c. licet. d. q. 1.* Et remouetur suspicio fraudis, quae insurgeret, si electio facta diu teneretur occulta. *Innoc. hic in fin. vbi dicit non credere electionem esse cassandam, si talis sollemnis publicatio omittatur; nam cum ex electione facta in capitulo sic ius acquisitum electo, sine sua culpa non debet amittere illud. arg. c. satis peruersum. dist. 56.* Et sic cum haec publicatio non fit de substantia, sufficit eam per quemcunque fieri. *Innoc. hic in fin.*

Cap. 43. Quisquis.

CONSENTIENS electioni de se facta per abusum potestatis secularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem.

QVIA talis electio est contra canonicam libertatem, *vt in tex.* nam si admitterentur laici, siue eorum potestates, praetenderent sibi ius acquisitum in posterum, & sic libertas ecclesiae periret. *glos. 2. hic.* Et quoniam tam agentes, quam conuenientes delinquant. *glos. 1. infr. in c. massana.* Ideo debent utriusque puniri. *c. quant. a. de sent. excom. & sic in poenam electi consentientis statuitur, ut ineligibilis fiat, & quod absque dispensatione ad aliquam dignitatem eligi non possit. vt in tex.* Et ita talis fuit effectus irregularis quo ad dignitates obtinendas, ex quo non potest amplius sine dispensatione promoueri ad illas. *Abb. hic nu. 1.*

ET electio est nulla.

QVIA cum eligentes non seruauerint debitum modum eligendi, eorum electio, quae poterat per se esse utilis, per laicorum admixtionem vitiat, & redditur inutilis. *glos. 1. in d. massana.* Quod enim eligentes per se potuerunt, noluerunt; & quod voluerunt, adimplere nequiverunt. *Et in super. de offic. deleg.* Ideo talis electio declaratur ipso iure irrita. *vt in tex.*

ELIGENTES autem à beneficio per triennium suspenduntur, & tunc sunt priuati potestate eligendi.

QVIA propter istud eorum graue delictum, quod commiserunt contra ecclesiasticam libertatem, dignum est, ut tali duplici poena afficiantur, cum altera earum non sufficiat. *glos. hic. ver. suspendantur.* Sed quo ad potestatem tunc eligendi, sunt priuati ipso iure; cum *tex. hic* loquatur quo ad eam per verba latae sententiae, dum dicit, eligendi tunc potestate priuati; quo ad suspensionem vero à beneficio, requiritur sententia, cum *tex.* dicat, suspendantur, per quod verbum respicitur tempus futurum, & sententia ferenda. *glos. fin. hic, & Innoc. in fin.*

Cap. 44. Nihil.

SI praelatus per negligentiam confirmauit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & à persequutione proprii beneficii suspenditur.

QVIA nihil est, quod Ecclesiae Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur praelati ad regimen animarum. *vt in tex.* Et quoniam praelatus, ad quem pertinet confirmatio, tenetur ex officio examinare personam electi, & formam electionis, etiam si aliquid ab alio non obiciatur. *supr. c. cum nobis.* Ideo statuitur, ut non solum sit deiciendus indigne promouus, verum etiam, ut indigne promouens sit puniendus. *vt in tex.* Cum tamen promouens delinquit in suo officio. *glos. 1. hic. & vide Concil. Trid. sess. 6. de reform. cap. 1. & sess. 7. de reform. c. 3. & sess. 23. de reform. c. 1.*

ET promotus deicitur.

QVIA confirmatio non praeccludit irriam deiciendi indigne promotum. *supra ca. quod sicut. & c. si eod. in 6.* Ideo etiam post confirmationem potest electus indignus deponi. *vt in tex. & Abb. nu. 2.*

SI vero per malitiam hoc fecerit, grauius punitur.

QVIA peccatum per malitiam, ceteris paribus, est grauius, quam peccatum per negligentiam; etenim in eo maior contemptus, & voluntas magis directe fertur in malum. *S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 4. & q. 78. art. 4.* Et quoniam poena debet esse commensurabilis delicto. *c. disciplina. dist. 45.* Ideo est grauius puniendus confirmans indignum per malitiam, quam confirmans per negligentiam. *vt in tex. & c. ad falsar. de crim. fals.* Sed licet peccatum per negligentiam sit regulariter minus, quam peccatum per malitiam, est tamen in praelato, mortale. *glos. in c. ea, qua. de offic. arc. ibid.* Quod tamen intellige de negligentia crassa. *glos. ibid.* Cum autem in tex. hic non exprimitur, quæ poena sit infligenda contra talem confirmantem per malitiam, illa ad arbitrium iudicis erit imponenda. *glos. hic. ver. grauiori.*

ELECTI vero immediati subiecti Papa. per se, aut per personas instructus, debent adire Papam, & petere confirmationem.

QVIA electus non potest regulariter ante confirmationem habitam à superiore actu administrare. *glos. 1. in ca. quanto. dist. 63.* Et superior non debet ante examinationem electionem confirmare. *vt in tex.* Et quoniam immediate subiecti Papæ non habent alium superiorem, quam ipsum Papam. *c. si Abb. eod. in 6.* Ideo tales electi ad percipiendam sui confirmationem officii, debent Papæ conspectui se præsentare (si comode fieri potest) aliter personas transmittere idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus, & electis, possit haberi; vt sic demum per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem officii assequantur, eum eis nihil obstitit de canonicis institutis. *vt in tex.* Dic tamen, quod etiam Legatus de latere potest illorum exemptorum electiones confirmare. *c. si Abb. eod. in 6.* Vnde procedit hic tex. si Legatus de latere non esset in partibus. *Abb. hic nu. 3.*

ET si sunt electi in concordia, & valde remoti, videlicet vltra Italiam constituti, interim administrant.

QVIA ne ecclesiæ paterentur damnum in expectanda confirmatione electi, propter nimiam distantiam locorum; Et eum magis præsumatur de idoneitate, & sufficientia electi in concordia. *vt in tex.* Ideo fuit dispen-

satiue concessum, vt tales electi etiam ante confirmationem administrarent. *Abb. hic n. 7.*

ITA tamen, quod nil alienent.

QVIA alienatio in dubio censetur procedere ex mala administratione, nisi aliud appareat. *Butr. hic n. 29.* Et quoniam ista dispensatio administrandæ confirmationem conceditur in fauorem ecclesiarum. *vt in tex.* Ideo non est concedenda in casu alienationis, in quo magis timetur de præiudicio, & latione, quam de commodo, & fauore ecclesiæ. *glos. fin. hic.*

BENEDICUNTVR autem, & consecrantur, prout consueuerunt.

QVIA tam in benedictione Abbatum, quam in consecratione Episcoporum, consuetudo est attendenda. *c. pendenda. 24. q. 1.* Ideo licet exempti recipiant confirmationem à solo Papa, benedictionem, seu consecrationem recipiant vel à Papa, vel ab aliis, secundum quod consueuerunt. *d. c. pendenda.* De iure autem, cessante consuetudine, debent recipere hanc benedictionem, seu consecrationem à solo Papa, seu ab alio eius auctoritate, quia ipse est prelatum, & diocesanus exemptorum. *vt not. in c. auctoritate. de præiur. in 6.* Et ita hodie obseruatur in omnibus, qui recipiunt dignitatem ab ipso Papa. *Abb. hic nu. 4.*

Cap. 45. Vt præteritæ.

EXPENSÆ necessaria, quas facit capitulum pro electione praelati, de bonis praelatura debent fieri, vel reddi.

QVIA officium suum nemini debet esse damnosum. *c. cum non debeat. eod. in 6.* Nemo enim cogitur de suo facere beneficium. *c. precaria. 10. q. 2.* Sed ille, cuius negotium vtiliter gestum est, debet reficere expensas. *l. Pomp. ff. de negot. gest.* Et quoniam in eligendo praelatum, capitulum principaliter gerit negotium praelaturæ. *Abb. hic num. 5.* Ideo ab ipsa praelatura decet ipsum repetere expensas. *cap. cum pro causa de proiur.* Nec obstat, quod capitulum in eligendo exerceat officium suum, & vtilitatem suam, & quod puniatur, si non eligat. *supra c. ne pro defectu.* quia sæpe quis facit expensis alterius id, ad quod tenetur, vt patet in vilitatione praelati, qui vilitat expensis subditorum. *vt in cap. cum ex offic. de præscript.* Et idem in consecratione ecclesiæ; nam licet praelatus teneatur consecrare ecclesias sibi subiectas, nihil-

nihilominus potest exigere procuracionem. *vt in c. cum sit. de simon.* An autem ista expensæ spectent tantum ad cameram prælaturæ, an etiam ad omnes de prælatura? Dic, quod si est consuetudo, illam serua, quæ legem interpretatur. *cap. cum dil. de consuet.* si non est consuetudo, satis faciet de expensis mensæ, cuius principaliter interest, scilicet, prælaturæ; nisi graues sint expensæ, quia tunc contribuent omnes de prælatura: nam quod omnes tangit. *& cap. reg. quod omnes. de reg. iur. in 6.* dum tamen pauperes non compellantur, & diuites inæqualiter non grauentur. *c. licet. & c. procur. de censib.* Et hoc potissime tangit canonicos. *c. cum non liceat. de præscrip. & c. requisisti. de testam. Butt. hic num. 6.* Sed debent istæ expensæ esse necessariæ, & moderatæ, nec debent excedere probabilem modum. *glos. 1. hic. quia nec delicatus debitor, nec onerosus creditor est audiendus. l. si seruus. ff. de pigm. act. Et dicuntur expensæ necessariæ illæ, sine quibus negotium expediri non potest, vel sine quibus res efficeretur deterior. ff. de impens. in reb. dot. fact. l. 1. & seq. Et sufficit, si credit expedire, licet non expediant. l. prator. §. 2. ff. de bon. auct. iud. possess. Illas autem tantum soluent, quas propter hoc fecerunt. *d. c. cum pro causa. & ibi glos.* nam si pro suis negotiis iuissent, vel misissent, licet tractassent etiam hoc negotium, non debent habere expensas, nisi quatenus plus expendissent propter longiorem moram. *l. si comm. ff. de neg. gest. & glos. 2. hic.* Expensæ autem, quæ fiunt in funeralibus prælatorum, & non tantum de bonis prælaturæ, vel de patrimonio defuncti? Distingue, quod expensæ concernentes solatium, seu remedium animæ defuncti, debet fieri ex bonis prælaturæ, quantumcunque prælatus habuerit proprium. *arg. c. apof. de donat. & c. bona. 1. §. 2.* Expensæ vero, quæ fiunt ad consolationem uiuorum, & ad pompam, vt magnus apparatus funerum in vestibus, & aliis similibus, non deducuntur ex bonis prælaturæ. *Abb. hic. nu. 6.* Charitativum autem subsidium, an, & quando possit ad prælato exigi pro expeditione bullarum suæ promotionis? vide *Petrum Duannam in reg. 89.**

Cap. 46. Cum possit petitam.

ELECTIO post collationem ex intervallo celebrata, non valet.

QUIA iste modus eligendi, in quo fit collatio, vel numeri ad numerum, vel meriti ad meritum, est ille, qui vocatur per

scrutinium. *vt sup. in c. quia propter. & Comp. hic.* Et quoniam in electione, quæ fit per scrutinium, est de substantiis, quod statim post collationem fiat electio, & non ex intervallo. *vt in d. c. quia. & Butt. hic n. 1.* Ideo ista electio facta ex intervallo post collationem, cum sit facta inordinato processu. *vt in tex. & contra formam substantialem traditam in d. c. quia.* est ipso iure nulla; & sic per hunc tex. cassâ, & irrita nunciatur. *Abb. hic n. 1.* An autem omnis dilatio inter collationem, & electionem, vitiet processum? Distingue, quod dilatio extranea non naturalis vitiat, mora vero naturalis, & ex necessitate corporis, non. *arg. l. cum antiq. C. de testam. Item modica dilatio non impedit. arg. l. ratum. ff. de solut. & Butt. hic n. 6.*

Cap. 47. Constitutis.

MONACHVS vnius monasterii, alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii, vocem non habet.

QUIA non potest monachus tenere locum in duobus monasteriis, (nisi forte vnum dependeret ab alio) vt dissolutionis, euagationis, ac ambitionis materia, quæ ex tali pluralitate officiorum sequeretur, præcipue in religiosis amputetur. *c. fin. & ibi not. de relig. dom. & c. 1. de priuileg. in 6.* Ideo sicut vnus non potest esse monachus nisi in vno monasterio; ita non potest obtinere ratione suæ personæ, vt habeat vocem in duersis monasteriis. *Butt. hic nu. 11.* Sed nomine dignitatis potest acquiri, vt vnus de vno monasterio habeat vocem ad eligendum in alio monasterio. *glos. 1. hic.* quia tunc non potest notari ambitio personæ; sed solum conceditur pro vtilitate ecclesiæ, vt in electionis actu plurimum iudicia habeantur. *Abb. hic num. 3.*

ETIAM si tale ius ab Abbate, & monacho prioris monasterii sibi fuerit reseruatum.

QUIA cum ista prohibitio de non intercessendo pluribus monasteriis, sit ius publicum cum introductum principaliter ad fauorem ecclesiarum, & religionis. *d. c. si de relig. dom. pacto priuatorum tolli non potest. c. si diligenti. de for. comp.* Et cum bona immobilia, vel mobilia prætiosa non possint alienari per monasterium sine consensu superioris. *cap. Abbas. 12. q. 2. & c. in vendit. 17. quaest. 4.* Ideo nec illud ius intercessendi electioni poterit per eos concedi; Cum imponere seruitutem ecclesiæ, sit quodammodo alienare iura ipsius ecclesiæ.

electi. *Abb. hic nu. 2.* Vnde si monasterium vellet concedere Abbati alterius, vt ratione suæ dignitatis posset inter esse electioni Abbatis illius monasterii, deberet intercedere consensus superioris; & sic Papæ, si monasterium est exemptum; vel Episcopi, si non est exemptum. *vt in c. auct. de priuil. in 6. & c. nulla dist. 93.*

Cap. 48. Ecclesia.

ELECTIO debet fieri verbo.

QVIA ista præcipua, & principalia sunt de necessitate, line quibus electio non valet, scilicet, collatio, publicatio, inquitio, & incontinenti electio, & scriptura. *vt supra in c. quia propter. & glos. hic. ver. processus.* Et quoniam ista sine verbis explicari non possunt. *Abb. hic nu. 3.* Ideo in electione requiritur pro forma substantiali verbalis electio, nec sufficit factum eligentium electionem tacite importans. *Abb. d. n. 3.* Simile est in baptismo, in quo requiruntur verba ad substantiam ipsius. *vt in c. 1. de bapt.* Et similiter in petitione apostolorum. *vt in c. ab eo. de appell. in 6.* Et sic factum non æquipollet verbis, vbi verba sunt de substantia, vt hic, & in dictis iuribus; alias non minus valet factum, quam verba. *vt in c. dil. de appell. & c. exist. 11. q. 3.* Ex quibus potest inferri, quod in electionibus, in quibus non est necessarium seruanda forma tradita per d. 6. *quia propter.* non sint necessaria verba, dummodo constet de consensibus eligentium per ipsum factum. *Abb. hic;* sicut est in matrimonio carnali. *in xta not. in c. tua. & c. cum apud. de sponsal.*

ET de illo, in quem consenserit maior pars capituli.

QVIA fitione iurisd, quod fit à maiori parte alicuius collegii, & vniuersitatis, censetur factum à tota vniuersitate. *c. 1. de his, que sunt à mai. par. cap. & l. quod maior ff. ad municip.* Et maior pars intelligitur de existentibus tunc in collegio; nam vt constituetur vniuersitas, sufficit, & requiritur præsentia duarum partium vocandorum; & valet, quod fit à maiori parte istorum. *vt in l. nulli. & l. plane. ff. quod cuiusque vniuers. nom. & not. supr. in c. scriptum.*

ET non respectu aliarum partium.

QVIA non potest dici maior pars capituli, vbi non est maior omnium, qui inter sunt capitulo; nam maior pars respectu partium minorum, non est maior pars capituli, cum capitulum constituitur ex omnibus

ibipræsentibus. *vt not. glos. in d. l. nulli. & glos. in c. si cui. eod. in 6.* Vnde in casibus, in quibus non est seruanda forma tradita per c. *quia propter.* & in quibus propter discordiam non potest haberi maior pars totius capituli, ad hoc, vt valeat actus, & censeatur factus à toto capitulo, traditur notabilis theoria, scilicet, vt primo illi de capitulo, seu vniuersitate faciant provisionem, seu statum, vt valeat id, quod fuerit factum à maiori parte, comparatione minorum partium. *glos. in d. c. si cui ver. prater.* Et valet pro uilio talis, quia omnes videntur postea consentire. *Abb. hic nu. 4.* Et sic est statutum, & proceditur in electione Rectoris Studii Patuini, & Senensis. Nec obstat contra prædicta id, quod habetur in c. *quoniam. de iurepatr.* vbi valet præsentatio facta à maiori parte patronorum, licet non concurrat maior pars omnium. Nam respondetur, quod illud procedit in patronis, qui præsentant vt singuli, & non vt collegium. Secus autem est in spectantibus ad aliquos iure collegii; nam si ad collegium spectaret præsentatio, illa non valeret, nisi fieret à maiori parte totius collegii. *Burr. hic n. 4.* Ex quibus inferitur, quod vbi actus pertinet ad plures, vt ad collegium, requiritur ad validitatem ipsius, dispositio maioris partis totius collegii. Quod intellige de maiori parte existentium tunc in collegio, & collegium representantium, qui debent esse duæ partes vocandorum ad constituendum collegium, & maior pars istorum validat actum, vt dictum est superius, & not. glos. in l. aliud. s. referitur. ff. de reg. iur. Vbi vero actus spectat ad plures, vt ad singulos, in casibus, in quibus valet dispositio maioris partis, sufficit maior pars comparatione minorum partium. *vt in d. c. quoniam. & Abb. hic num. 6.* Speciale tamen est in electione Provincialis de ordine Minorum, vt valet electio facta à maiori parte, cõparatione partium minorum, licet illa electio spectet ad eligentes, non vt ad singulos, sed vt ad collegium. *vt in Clem. exiui. s. demum. & ibi glos. de verb. signif.*

Cap. 49. Cum in magistrum.

NON processus in Abbatem eligi non potest.

QVIA in magistrum assumi non debet, qui formam discipuli non assumpsit; nec est aliis præficiendus, qui alteri subesse non nouit. *vt in tex. & supr. in c. cum causam.* Et hodie non sufficit tacita professio, sed requiritur expressa; alias electio est ipso iure nulla. *vt in c. nullus. eod. in 6.*

Cap. 50. Cumana.

ELECTIO facta à non maiori parte capituli, non valet.

QVIA potentia capitularis ex sui natura consistit apud totum capitulum; sed ex fictione iuris propter difficultatem, quæ est, ut omnes conveniant in vna sententiam, ad facilitandam negotiorum expeditionem, fuit introductum, ut consistat etiam apud maiorem partem capituli; non autem ut consistat apud partem æqualem, vel minorem; cum non ita præsumatur bona expeditio negotiorum per consilium ipsorum, sicut fit per deliberationem plurium; nisi altera pars maior, vel æqualis esset priuata, & sic tota potestas ad aliam partem quantumcumque minorem, de uoluntate, ut in c. 1. de his, que fi. à mai. par. cap. & nos. supra in c. ecclesia. Vnde si vna pars non est priuata, & electio fuerit facta ab alia parte non maiori, est ipso iure nulla, tanquam facta à non habentibus potestatem. ut nos. supra in c. auditu, & glos. in l. quod maior. ff. ad mun. cip.

SIMILITER non valet, ommissa collatione.

QVIA collatio zeli, numeri, & meriti, est de forma substantiali electionis. iuxta nos. in c. quia propter. supra eod. vbi traditur hæc forma, & glos. hic. ver. contra. Et quoniam defectus formæ inducit nullitatem actus, ipso facto, ut nos. in d. c. quia. Ideo si fuerit ommissa collatio in casu, in quo est seruanda forma tradita per d. c. quia. electio non debet habere effectum, & eligentes debent puniri ex transgressione formæ. ut in tex. & glos. in hic.

Cap. 51. Sacrosancta.

PER compositionem factam cum prælato, & capitulo, non potest ius eligendi competere Laico, etiam patre, in ecclesia collegiata.

QVIA nullus prælatus, citra Papam, potest laicum habitare ad ius spirituale tenendum. ut nos. in c. 2. de iudic. & bene. dist. 96. & c. præter. 5. verum. dist. 32. Et quemadmodum hoc non potest inducere prælatus, ita non potest consuetudo. infr. c. massana. Sed ex quo hic dicitur in tex. quod laicus non potest habere ius eligendi à prælato, & capitulo in ecclesia collegiata; quæritur, nunquid possit illud ab ipis habere in non collegiata? Respondetur, quod non; sed ratione patronatus competit sibi sola præsentatio Rectoris. ut in c. nobis. & c. fin. de iure patr. Quæ autem si diuer sita-

Ration. iur. Pontif. Lib. I.

tis ratio. Dic, quia per præsentationem non initiatur aliquod matrimonium spirituale inter præsentatum, & ecclesiam, ad quam præsentatur; sed totum ius spirituale transferitur in præsentatum ex institutione Episcopi, quæ debet sequi; idco dicimus, quod ius patronatus non est spirituale, sed annexum spirituali, quia per præsentationem patroni peruenitur ad institutionem, quæ est quid spirituale. ut nos. in c. quanto. de iudic. sed per electionem initiatur matrimonium spirituale. ut in c. fi. de trans. episc. & supra. c. cum inter. Et per eam acquiritur ius spirituale electo. glos. in c. quanto. dist. 63. vbi dicit, quod per electionem acquiritur ius administrandi in habitu, sed per confirmationem competit in actu. & nos. supra in c. trans. c. causam. de præscript. Ideo non potest in alium transferre ius, quod ipse possidere non potest. c. quod autem. de iure patr. Ius autem fecit in hoc tex. mentionem de ecclesia collegiata; quia in collegiatis proceditur regulariter per viam electionis. ut nos. glos. in c. quanquam. eod. in 6. Vnde ex prædictis potest colligi ratio diuersitatis, quare ecclesia concessit laico potestatem præsentandi, & non potestatem eligendi. Noluit enim in hoc mero iure spirituali cum ipis dispensare, sicut dispensauit in annexis spirituali. ut nos. Innoc. supra in c. quod sicut. Decet tamen pro honestate, ut electio iam facta in ecclesia collegiata præsentetur patrono, ut suum, si voluerit, honestum impediatur assensum, ut in tex. Et ut possit contradicere, si habeat aliquam iustam causam contradicendi; si autem sine rationabili causa contradiceret, talis contradictio non deberet obesse. ut nos. supra in c. cum terra. & c. quod sicut. & Abb. hic nu. 5.

Cap. 52. Cum in veteri:

SI per Papam mandatur habentibus eligere, quod eligant cum consilio aliquorum; alioquin consilium provideant; eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis.

QVIA consilium est aliquid faciendi, vel non faciendi ratio excogitata. Aristot. 6. eth. cap. 9. & Cic. de Inuent. lib. 1. Et quoniam tractatus electionis præcedit ipsam electionem. glos. hic. ver. in tractatu. Ideo in illo tractatu debet interuenire iustorum consilium, ut si fuerit rectum, possit trahere eligentes in ipsorum consiliorum sententiam ad electionem maturius faciendam; licet illud consilium non

L sit de

fit de necessitate sequendum) nam si postquam eligentes concordassent, & de certa persona eligenda statuissent, consilium requireretur, illud delusorium esse videretur. *Innoc. hic in fin.* Aliquando autem consilium ponitur pro consensu, & tunc est de necessitate sequendum. *vt late per Abb. hic nu. 13.*

ET congruo tempore expectare responsum.

QVIA consilia non sunt precipitanda. *ca. pond. dist. 50.* vnde tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus. *d. c. pond.* Et quoniam consilium videretur delusorie petitum, si consiliarium responsum non expectaretur. *glos. hic ver. in tractatu.* Ideo debet per congruum tempus ipsorum expectari responsum. *vt in tex.* Quod si fuerit expectatum, & consiliarii differunt plus debito respondere, vel nolunt impendere consilium, poterunt eligentes procedere ad actum electionis, etiam ipsorum consilio non expectato. *Abb. hi. num. 8. & Bar. in l. v. §. si plures. ff. de exercit. act.* Quod autem tempus dicatur competens, est relinquendum arbitrio iudicis, qui debet considerare arduitatem, vel facilitatem negotii. *arg. l. cont. s. cum ita. ff. de verb. oblig.* Neque enim precipitanter, neque morose debent respondere. *arg. l. quod diuimus. & l. ratum. ff. de solut.*

ALIAS electio non tenet.

QVIA actus gestus contra formam mandati, est ipso iure nullus. *c. cum del. & ibi glos. ver. irritum. de rescript.* Ideo cum in casu huiusmodi fuerit mandatum, vt requiretur in electione facienda consilium aliquorum, si illud non fuerit requisitum, & congrue expectatum, forma mandati fuit transgressa, & sic redditur electio nulla. *glos. hic. ver. in tract. in fin. & lo. Andr. col. 2. ver. irrit.* Nec obstat *glos. in Clem. 1. ver. in h. de irreg. par.* dum dicit, quod si mandatur alias habenti potestatem, vt aliquid faciat sub certa forma, tenet actus, licet forma non seruetur, ad quod adducit. *c. del. il. 2. de prob. vbi valet collatio facta per canonicos contra mandatum Papae, nec fuit irrita collatio, quanquam canonici fuerint aliter puniti ex transgressione mandati.* Nam respondetur, quod illud procedit, quando per mandatum factum alias habenti potestatem, superior ad vltiora non processit in commissione, sicut est in *d. c. del.* Secus, quando superior mandat, quod si illi non exequantur mandatum, alter exequatur, sicut est

in casu huiusmodi. in quo datur, quod si habentes eligere, non eligant cum consilio aliorum, prouideant ipsi consiliarii, & sic in defectum illorum datur consiliariis potestas prouidendi, & simile huic *tex. c. ca. si capit. de concess. prob. in 6.* vbi dicitur, quod si mandatur canonicis alias potestatem habentibus, vt conferant certum beneficium, dato executore, vt illis negligentibus, exequatur. per solam litterarum praesentationem afficiuntur manus canonicorum, vt prouilio alteri facta non valeat; nam ex quo superior transfundit potestatem in exekutorem in defectum illorum, quibus mandat, adimit illis potestatem in casu contumaciae, & inobedientiae; & ita contingit punctualiter in hoc *tex. vt colligitur ex illo verbo, Alioquin. & c. Abb. hic nu. 10.*

Cap. 53. Congregato.

SI maior pars capituli scienter eligit indignum, valet electio facta de digno à minori parte.

QVIA per electionem scienter factam de indigno, amittitur ipso iure ab illis eligentibus pro illa vice potestas eligendi, & totum ius capituli deuoluitur in illo casu ad alios de capitulo, qui non elegerunt indignum. *supr. c. cum in cunctis. s. fin. & c. bona. il. 2.* Ideo si maior pars fuit illa, quae in tali casu deliquit, pars minor tunc repraesentat totum capitulum, cum in eam sit tota potestas deuoluta. *supr. c. script.* Vnde electio facta ab ipsa de digno, censetur facta à toto capitulo, & ideo valet *glos. fin. hic.*

ETIAM ex eodem scrutinio facta.

QVIA licet minor pars capituli non repraesentet totum capitulum, nisi post deuolutionem potestatis ad eam factam per priuationem maioris partis. *vt in d. c. scriptum. & d. c. bona.* Et sic vt valida sit electio minoris partis, oportet, vt praecesserit electio scienter facta à maiori parte de indigno. *lo. Andr. hic col. 2.* Tamen si electio minoris partis fiat incontinenti post primam electionem, non est opus nouo scrutinio; nam satis est, quod ex eodem scrutinio sequatur vnica valida electio. *vt sup. in c. quia propter.* Et quoniam scrutinium habet partes successiuas, cum electores consentiant successiue, & non simul. *Abb. hic n. 5.* Ideo in fauorem minoris partis eligentis dignum, & in penam maioris eligentis indignum, ius fingit, & interpretatur, electionem maioris partis praecessisse, & minoris

esse subsecutam. *Bald. hic n. 1.* Et sic electio facta à minori parte censetur esse post deuolutionem sibi factam per priuationem maioris partis; vt hoc pacto à ceteris potius valeat, quam pereat. *arg. c. cum expediat. eod. in 6.* Si vero electio minoris partis sequitur ex interuallo, debet fieri seruiumum de nouo. *supr. cap. cum post. per. & Comp. hic.*

Cap. 54. Dudum. il. 2.

HABENS plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papa, ineligibilis est.

QUIA in concilio generali sub Innocentio III. fuit statutum, vt quicumque receperit aliquod beneficium, curam animarum habens annexam, si prius aliud tale beneficium obtinebat, eo sit, ipso iure, priuatus; & si forte illud retinere contenderit, & alio spoliatur; & idem iudicium de dignitatibus, & personatibus est habendum. *vt in tex.* Et quoniam ille, qui venit contra huiusmodi statuta, transgressionis notam, necnon cupiditatis vitium ex tali pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectant ad ipsum (cum post receptionem alterius, prius simile beneficium vacet ipso iure, & ipse sic amittat titulum) per consequens rem cõtractat alienam, & quodammodo furum committit, vel rapinam. *vt in tex.* Ideo cum tempore electionis isse sit in graui crimine constitutus, eligi non potest; nam criminofus non est ad beneficia, & dignitates promouendus. *c. fin. & ibi glos. i. dist. 25. & c. i. dist. 81.* Et hodie magis specifice prouisum est in terminis huius litteræ, per extrauag. Ioan. XXII. quæ incipit: *Execrabilis. in §. qui vero. de prob. vbi est dispositum, vt qui receperint dignitatem, vel personatum, seu officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso iure, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos, omni dolo, & fraude cessantibus, quominus habeant, steterit, priuati noscuntur) absque moræ dispendio in ordinarioribus manibus dimittere debeant; alioquin ex tunc sint ipso iure secundo priuati; & ne dum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quocumque beneficium ecclesiasticum inhabiles reputentur. d. extrauag. exec. Solus autem Papa cum talibus dispensat, quia Episcopi dispensare non possunt, nisi in casibus sibi concessis à iure.*

glos. in d. c. dil. ver. permissa. de tempor. or. din. nam cum dispensatio sit iuris communis relaxatio. vt not. Abb. in d. c. dilect. eius concessio est odiosa, & sic venit strictè intelligenda. cap. qua à iure. & c. odia. de reg. iur. in 6. Vnde cum isti, qui retinent plura curata, vel dignitates ecclesiasticas, per ius commune reddantur inhabiles ad alia beneficia, nec fiat mentio de facultate concessa Episcopis dispensandi. *vt in d. extrauag. exec. immo exprimitur, quod Sedis Apostolicæ dispensatio requiratur ad talia retinenda. vt in tex. & c. de multa. de prob. Ideo sequitur, quod alius præter Papam, non possit cum ipsis dispensare. Abb. hic num. 23.* Secus est in absolutione ab excommunicatione; nam cum illa tendat in fauorem animarum, est fauorabilis, & sic eius concessio venit late intelligenda; vnde quando Papa sibi illam non reseruat, censetur concedere Episcopis facultatem absoluedi. *vt not. in c. super. de sent. excom.*

Cap. 55. In Geneli.

IRRITA est electio, quam collatio non præcessit, vel qua facta non est à maiori parte capituli, vel qua non fuit communis.

QUIA ista tria sunt de substantiali forma electionis. *vt in tex. & supr. c. quiapropter.* Et quoniam defectus formæ reddit actum nullum, ipso facto. *glos. fin. hic. & not. supr. in c. humana. Ideo si electio sit talis, vt in ea veniat seruanda forma tradita per d. c. quia. si in ea ista tria superius enumerata non interueniunt, electio est ipso iure nulla. vt in tex.* Secus si esset electio, in qua dicta forma necessario non requiritur, nam in ea sufficerent singulares consensus canonicorum, licet non subfiteretur electio communis nomine capituli. *lunoc. hic. ver. numero.* Sicut etiam tunc teneret electio, licet non præcesserit collatio. *vt not. in d. c. quia.* Maior vero pars capituli, semper requiritur, (nisi per priuationem illorum istius partis, tota potestas sit deuoluta ad partem minorem) ad hoc, vt electio sit valida, & censetur facta à toto capitulo. *vt not. supr. in cap. humana.* Forma vero, quæ est seruanda, quando fit electio communis, hodie habetur, *infr. in 6. c. sicut. & de re iudic. c. cum ab vno. eod. lib. vt puta, quod vnus nomine capituli eligat per verba singularis numeri, vt in distincturibus.* Et si quærat per quem; dic per eum, qui habet primam vocem, vel per eum, cui capitulum

commiserit, vel si capitulum expresse non commisit; saltem si vnus eligat nomine omnium, ipsis presentibus, qui & ratum habuerint; præsertim in re fauorabili, qualis est electio, per quam prouidetur ecclesie. *glos. in d. c. sicur. ver. per vnum.* Quomodo autem sit faciēda collatio numeri ad numerum, zeli ad zelum, & meriti ad meritum; late hic tractant. *Innoc. & Abb.* Nisi enim fieret ista collatio, non posset sciri, quis à maiori parte, numero; quis à saniori parte, zelo; & quis ab eligentibus maioris auctoritatis electus, sit maioris meriti. *glos. in infr. in c. eccl.*

Cap. 56. Massana.

NON valet electio Pontifici per Laicos, & canonicos facta.

QVIA ius eligendi in Ecclesia, est quid spirituale. *supra c. sacrosancta.* Et quoniam laici non sunt huiusmodi iuris capaces. *c. causam. de prescrip.* Nec alius citra Papam, potest eos habitare ad huiusmodi ius spirituale tenendum. *d. c. sacrosancta.* Ideo nec canonici, nec Episcopus possunt eos admittre ad ecclesiasticam electionem faciendam. *vt in tex.* Vnde si canonici fecerint electionem simul cum laicis, ex admixtione laicorum, qui sunt incapaces, & in odium illos admittentium, talis electio reddiur nulla. *Abb. hic num. 5.* Et sic imputatur ipsis canonicis; quia illud, quod potuerunt, noluerunt, & illud, quod voluerunt, adimplere nequiverunt. *c. cum super. de offic. deleg.* Propter enim huiusmodi admixtionem, canonicorum electio, quæ esset vobis, reddiur inutilis. *Butr. hic num. 2.* Cum enim electio sit vnus actus inseparabilis. *c. priud. de offic. deleg.* non potest pro parte valere, & pro parte non valere, sed contra communem regulam, in tali casu inutile vitiat vtile. *glos. in c. vtile. de reg. iur. in 6.* Et hæc intellige, quando laici admittuntur ad coeligendum, secus si admittentur propter aliquam vtilitatem Ecclesie; vt puta, admittitur tabellio ad scribendum electionis processum, vel vocatur laici, vt defendant clericos electores contra schismaticos, & alios ipsos impediētes, & similia. *vt in c. 70. 2a. §. principibus. dist. 63.*

ETIAM si hoc habeat consuetudo.

QVIA talis consuetudo est contra Ecclesiasticam libertatem. *supra c. sacrosancta.* Et non potest reddere laicos capaces ad possidendum ius spirituale. *c. causam. de prescrip.*

Ideo nulla temporis longinquitate defenditur. *c. cum inter. de consuet.* Et nunquam præscribitur. *c. fin. d. tit. de consuet.* cum enim sit sacris canonibus inimica, est potius dicenda corruptela; & ideo extirpanda. *c. cum vener. d. tit.*

Cap. 57. Ecclesia.

NON sufficit ad confirmationem electionis, quod sit facta à maiori parte capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.

QVIA ista duo requiruntur copulatiue ad hoc, vt gesta per collegium sint valida, & censeantur facta à toto collegio; scilicet, maior pars respectu numeri, & sanior respectu auctoritatis, zeli, & meriti, tam eligentium, quam electi. *glos. in hic & Abb. nu. 1. 2.* vbi late prosequitur, quomodo ista probentur. Et quoniam tota copulatiua redditur falsa, ex falsitate vnus partis. *c. 2. & ibi glos. 1. & c. inter de rescript.* Ideo vt electio sit valida, debet esse facta à maiori, & saniori parte capituli. *ca. 1. de his. que si. à ma. par. cap. & supra. c. quia propter.* Vnde si ex eodem scrutinio fierent duæ electiones, vna à maiori parte respectu numeri; alia à saniori respectu zeli, & auctoritatis, neutra valeret. *glos. in c. & Host. hic.* Electio vero facta à minori parte, solu valet in casu electionis concurrentis cum postulatione, vt *supra. ca. scriptum.* Et quando ius maioris partis est deuolutum ad minorem ratione delicti perpetrati à parte maiori. *supra. c. congr.* Sed pars maior præsumitur sanior, nisi contrarium probetur, vt in *tex. & glos. in d. c. 1. de his. que si.*

Cap. 58. Publicato.

PUBLICATO scrutinio, non possunt electores variare.

QVIA per actus præcedentes vsque ad publicationem scrutinii inclusiue, electores fecerunt quicquid ad eos spectabat, & functi sunt officio suo; nam electio communis, quæ debet subsequi, non est singulorum, sed capituli; & requiritur solum pro forma, vt electio appareat communis. *vt supra. c. in genesi. & Abb. hic num. 3.* Et quoniam quando aliquis in talibus functus est officio suo, non potest variare, etiam si adhuc non sit ius alteri quæ situm. *arg. cap. si tibi. de deprab. in 6.* Ideo, licet nulla obligatio orta sit nominato, vel electo, etiam post publicationem scrutinii, antequam electus consentiat electioni; nam absenti nihil acquiritur. *Labfenti. & ibi Bart. ff. de donat. & d. c. si tibi,*

dic. si tibi, electores, publicato scrutinio, variare non possunt, ex quo per consensum prælitum in scrutinio, & alios actus præcedentes, functi sunt officio suo. arg. c. in lit. de offic. deleg. & Abb. hic d. num. 3. Verum si publicato scrutinio, vota eligentium reperirentur æqualia, tunc possunt electores variare; nam non potest ex illo scrutinio, quantumconque publicato, sequi electio; cum non consenserit in aliquem maior pars. arg. supra. c. quia propter. & c. Ecclesia & ibi gl. fin. Vnde cessat ratio huius textus, quod functi sint officio suo. Et ex variatione tunc nulla infamia irrogatur nominato, cum nemo habuerit maiorem partem capituli. Abb. hic num. 7. Et ex hoc inferitur, quod publicato scrutinio, potest minor pars accedere ad maiorem partem; quia ex votis minoris partis non potest sequi electio, & nullum ius est acquisitum nominato, ad quod sac. not. per gl. fin. in c. cum in iure. sup. eod.

SE D compelli debens ad collationem, & electionem.

QVIA ex quo negotium est quasi captum per consensum prælitum à scrutinio, necesse est illud consummare. *arg. l. si quis s. qui. ff. mand. vbi quis tenetur consummare mandatum, quod suscepit. & l. in commodato. §. sicut. ff. commod. Adiuuari enim beneficiis non oportet, non decipi. d. l. in commodato. & infr. de commod. c. vnic. Et quod semel placuit, amplius displicere non potest. c. horrendus. 32. q. 5. Et que simpliciter promittuntur, sine conditione soluuntur, c. non solum. 32. q. 8. Et que non capiunt, deliberet; que est ingressa, per seueret. c. nuptiarum. 27. q. 1. Ideo tales electores merito sunt compelli de perficere, quod ceperunt. *gl. si. hic. Et in hoc casu valet electio, licet non fiat in continenti; quia fraus, & dolus eorum non debent obesse nominato. d. gl. si. hic. & ita non contradicunt supra c. quia propter. & c. sum post petitam, vbi habetur, quod post publicatum scrutinium, debet sequi incōtinenti collatio, & postmodum electio; alias electio protrahata non valet, vt in dictis iuribus. Nam illud procedit, vbi quicquid protrahitur electio ex negligentia, & ignauia eligentium; secus si eligentes differant in fraudem electi. d. gl. si. hic. Tunc enim non debet mora electionem vitare; nam nō potest adiri superior, vt compellat istos, publicato scrutinio, ad eligendum, quin mora interponatur. Abb. hic num. 6. Quis autem sit iste superior, qui habebit compellere electores? Dic, quod ille, ad quem spectat**

confirmatio, licet alias non sit ordinarius istorum eligentium; quia ex quo conceditur confirmatio, videtur concessa omnia præambula, per que peruenitur ad ipsam confirmationem. *arg. cap. prat. de offic. deleg. & Io. Andr. hic col. fin.*

Cap. 59. Si alicius.

CASSATA electione per simoniam, etiam sine culpa electi, non dispensat Episcopus ea vice cum cassato.

QVIA si talis posset in ea vocatione ad illam prælaturam eligi, vel promoueri, ex proximitate vitii videretur promotio vitiosa. *gl. 2. hic. nam ea, que incontinenti sunt, videntur inesse. sup. c. officii. & ff. si cert. pet. l. lecta. Et quoniam aliquando quis impeditur sine sua culpa, ne aliquid consequatur, dum tamen adit causa vrgens, propter quam ad id assequendum remouetur. c. transmissa. de fil. presb. Ideo propter grauitatem vitii simoniam, vt etiam eius malus odor, & suspicio cuitetur, prohibetur, ne talis electus possit tunc promoueri, donec per intermedium personam electam fuerit purgatum vitium simoniam. d. gl. si. hic. Et quoniam non reperitur concessum Episcopis, vt possint in tali casu dispensare. Abb. hic num. 4. Ideo dispensatio tunc intelligitur eis prohibita. vt not. sup. in c. dudum. il. 2.*

SECVS; si electus libere resignauit.

QVIA per liberam resignationem sponte factam ante motam quæstionem, statim atque ipse audiuit, se taliter fuisse promotum, & electum, eius innocentia aperitur, & ille malus odor simoniam remouetur. *gl. 2. hic. & c. pres. 1. q. 5. Ideo cum eo facilius dispensatur, concedendo Episcopis tunc dispensandi facultatem, dummodo circa beneficium sit simplex. vt in tex. nam circa maiora beneficia, in quibus cautius est agendum, Episcopi tunc dispensare non possunt, nisi ecclesie utilitas suaderet. Host. hic. & Io. Andr. col. 2. In omnibus autem casibus, in quibus dicitur Episcopum posse dispensare, intellige, dummodo non sit cum ipso commissa simonia. d. c. pres. Resignatio autem tunc dicitur esse libera; si excludatur omne pactum, & spes expressa; nam de occultata solus iudicat Deus. Butr.*

hic in fin.

Cap. 60. His, quibus.

ELECTORIBVS impeditis currit tempus si possunt impedimentum tollere.

QVIA qui potest facere, vt possit conditioni parere, iam posse videtur. *l. qui potest. ff. de reg. iur.* Et qui potest facere, & non facit, imputet sibi. *leg. Labeo. ff. de contrah. empt.* Negligentibus enim iura non subueniunt. *l. non enim. ff. ex quib. caus. maior.* Ideo sicut electoribus curreret tempus, si non essent impediti, ita debet currere, si possunt impedimentum remouere, & non remouent. *glos. bic. & glos. 1. in d. l. qui pot.* Si vero sunt legitime impediti, eis tempus non currit. *glos. bic. ne sine culpa iure suo priuentur. ca. quia. de concess. prob.*

In Sexto. Cap. 1. Statuimus.

SI aliquid opponatur contra prouisionem, electionem, vel postulationem factam ad personatum dignitatem, vel canoniam, in personam, vel formam: & ob hoc fuerit appellatum ad Papam, appellans, & defendens, & quorum interest, à die obiectiõnis intra mensem arripiant iter eundi ad Papam.

QVIA cum diuturnæ vacatione ecclesiis sint periculose; & cum multi sæpe interponant malitiose appellationem ad vexandum aduersarium, & ad subterfugium propriæ culpæ prolongandum. *infr. cap. cup.* Ideo pro oportuno remedio contra huiusmodi mala, fuit assignatus iste terminus competens, vt intra mensem à die appellationis ad Sedem Apostolicam interpolari, iter ad illam arripiatur, vt sic & dictis malitiis obuietur, & appellans non nimis incommode ad iter statim post appellationem interpositam arripiendum, adstringatur. *vt in d. c. cup.*

§. Sed si pars.

SI pars altera expectata per viginti dies post aduentum alterius non venerit, in negotio procedatur.

QVIA terminus superius assignatus ad iter post appellationem interpositam arripiendum, non arcebat ad se iudici præsentandum. *Gemin. hic nu. 1.* Et quoniam erat conueniens, vt alius terminus ad hoc assignaretur, ne pars, quæ comparuit, aliam

partem nimium expectare deberet. *glos. bic. ver. abs.* Ideo statuitur, vt si alia pars non venerit intra viginti dies post aduentum alterius partis, in electionis negotio, non obstante cuiusquam absentia, per iudicem possit procedi ad quemcunque actum iudicalem, ac si ille contumax esset præsens. *Archid. hic nu. 5.* Debet tamen pars, quæ comparuit, docere se obseruasse tempora huius cap. & petere, vt procedatur contra absentem, vt late hic per *Compof.*

§. Adiiicientes.

NON probans, quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis.

QVIA cum ille, qui obicit in formam, tangat ius, quod clarum, & indubitatum est. *extr. cap. qui a propter.* non potest habere iustam ignorantiam causam; nam non licet clericis ignorare canonicas sanctiones. *extr. cap. 1. de const.* Et quoniam regulare est, vt victus, qui non habuit probabilem causam litigandi, condemnatur victori in expensis, tam ad indemnitate illi seruandam, qui fuit iniuste vexatus, quam in pœnam temeritatis victi, qui causam non legitimam præsumpsit deducere in iudicium. *cap. calum. extr. de panis. & Bart. in l. si quis. ff. de positi.* Ideo cum iste non probans non possit legitime excusari, iuste in expensis debet alteri parti condemnari. *vt in tex. & glos. in cap. fin. ver. expensas. extr. de dolo. & cont.*

NON probans, quod obicit in personam, est à beneficio triennio suspensus.

QVIA quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus. *cap. dud. extr. de præsumpt.* Vnde qui non probat crimina, quæ obicit, videtur fecisse animo calumniandi. *c. super bis. de accusat. & glos. 2. in c. 2. de calum.* Et quoniam calumoiatores sunt puniendi. *c. 1. d. tit. de calum.* cum contraueniant diuino præcepto, quo dictum est: Diliges proximum tuum, sicurte ipsum, quem ipsi odio prosequi ostendunt, dum iniuste illi mala inferre perquirunt. *c. si non licet. 23. q. 5.* Ideo talis calumniator in pœnam per triennium à beneficio suspenditur. *vt in tex.* Quæ tamen suspensio non extenditur, nisi ad illa beneficia, quæ iste obiciens obtinet in ea ecclesia, de cuius electione tractatur. *glos. bic. ver. ben. & infr. c. si com-promiss. & ibi glos.*

fin.

ET perpetuo priuatus, si se interitum ad illa misuerit.

QVIA supradicta pœna suspensionis incurritur ipso iure, cum tex. hic loquatur per verba præteriti temporis, dum dicit. Nouerit se suspensum. *Archid. ver. sup.* Et quoniam suspensus à beneficiis, si se ingerit illis, à quibus est à iure suspensus, efficitur irregularis. *vt not. infr. c. 1. de re iudic. & c. fin. extr. de cler. excom.* Et propter eius temeritatem, & contemptum, meretur beneficiis perpetuo priuari, vt sic puniatur in eo, in quo deliquit. *Archid. inc. si quis Episc. 11. q. 3.* Ideo etiam in hoc casu post incursum suspensionem, imponitur pœna priuationis. *vt in tex.*

Hæc pœna locum non habent. si legitime pateat, cum calumniosum non fuisse.

QVIA cessante causa, cessat effectus. *c. post transil. de renunt.* Et quoniam causa, vt imponerentur hæc pœnæ, erat culpa calumniandi, quæ præsumebatur contra obiccientem, qui non probauit, vt dictum est superius. Ideo si manifestissimis constiterit documentis, quod obiccientem à calumniæ vitio causa probabilis, & sufficiens excuset, remouetur illa præsumptio, quæ erat contra ipsum de calumnia; & sic pœna, quæ propter illam imponebatur, debet cessare. *vt in tex.* Qui enim non est in culpa, pœnam non meretur. *c. dist. dist. 45.* Et quoniam non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, perinde debet haberi, ac si impleta fuisset. *c. cum non stat. infr. de reg. iur.*

Cap. 2. In electionibus.

VOTA conditionalia, & alternatiua, & incerta in electionibus reprobantur.

QVIA eligere, est actus legitimus. *infr. de sent. excom. c. solet. & glof. infr. eod. c. vi circa. ver. elig.* Et quoniam actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. *c. actus. infr. de reg. iur.* nam in ipsis requiritur certus, clarus, & liber consensus, qui per conditionem, alternatiuam, & incertitudinem redditur incertus, obscurus, & non liber. *glof. in d. c. actus.* Ideo talia vota in electionibus reprobantur. *vt in tex. & Archid. hic num. 2.* Si vero esset talis conditio, quæ inest de sui natura, puta; confero tibi talem ecclesiam, vel præbendam, si vacat, vel si capax es; tunc non vitiat legitimus actus; quia talis expressio non facit actum conditionalem, cum subin-

telligatur, etiam si non exprimat. *glof. hic ver. incerta.* vnde de tali conditione idem existimatur, ac si non fuisset appositæ. *l. condit. ff. de cond. & demonstr.*

ET habentur pro non adiectis.

QVIA talis appositio in voto electionis est contra substantiam liberi voti, quod debet esse in electione, vt dictum est superius, & *Gen. hic num. 2.* Et quoniam quæ contrarius sunt, debent pro infectis haberi. *c. a. qua contra. infr. de reg. iur.* Et defectus formæ substantialis vitiat actum. *l. non dub. C. de leg.* Ideo vota talium non computantur, sed perinde habentur, ac si nullum nominassent. *Archid. hic. ver. pro non adiectis.*

ET recidunt in pure consentientes.

QVIA regulare est, vt vbi vna pars collegii in aliquo actu delinquit, tota facultas collegii deuoluatur pro illa vice ad aliam partem, quæ non deliquit; vt sic ipsi puniantur in eo, in quo peccarunt, & isti possint complere actum, ne ex aliorum culpa remaneat imperfectus. *c. cum Vintoniensis. extr. eod. & infr. de suppl. negl. pral. c. 2.* Ideo ex quo pars illa delinquit, non legitime dando vota, alia pars, quæ legitime votat, totum capitulum repræsentat. *glof. fin. hic, & Arch. in fin.*

Cap. 3. Vbi periculum.

PER hanc constitutionem suppleuntur ea, quæ experientia probauit deesse in prioribus constitutionibus editis ab aliis Summis Pontificibus, & præsertim ab Alexandro Tertio, pro euitanda discordia in electione Romani Pontificis.

QVIA vbi periculum maius vertitur, ibi plenius est consulendum. *vt in tex.* Et quoniam prolata Romanæ Ecclesiæ vacatio est periculosior, quam aliarum ecclesiarum vacationes. *vt in tex.* Ideo Summus Pontifex, qui etiam in reformandis vacationibus inferiorum ecclesiarum intendit, multo magis debet intendere, & prouidere circa ea, quæ expediunt pro euitanda discordia, quæ posset Romani Pontificis electionem prolongare; & ob id præter statuta circa hoc ab aliis Summis Pontificibus, Gregorius X. per hanc suam constitutionem approbatam in Conc.

Lugd. multa in hoc supplet, & disponit. *vt in tex.*

§. Hoc sacro.

CARDINALES, qui sunt presentes in Ciuitate, in qua Summus Pontifex tunc defunctus cum sua curia residebat, tenentur expectare Cardinales absentes decem diebus pro electione futuri Pontificis ibi facienda.

QVIA cum mors Summi Pontificis sit per se notoria, sufficit Cardinales expectare, non autem est necesse eos vocare, vt sit in aliis electionibus inferiorum prælatorum, in quibus electores absentes sunt vocandi. *glos. hic. ver. decem.* Et quoniam proluxa vacatio Romanæ Ecclesiæ est multis periculis. *vt in tex.* Ideo non assignatur longius tempus ad eos expectandum, quam decem dierum à die mortis Pontificis: quod tempus datur non solum ad Cardinales absentes expectandum, sed etiam ad faciendam præparationem in conclau pro illis, qui sunt præsentés. *Archid. hic. ver. decem.*

DISPONITVR de clausura, de seruitoribus, de cibo, ac potu, & aliis obseruandis in conclau.

QVIA per ea, quæ hic statuuntur, prouidetur necessitati Cardinalium inclusorum; & disponitur modus, per quem cito perueniant ad bonam electionem. *glos. hic. ver. camera.*

§. Si quando.

PAPA mortuo extra suam curiam, seu locum audientia causarum, celebrari debet futuri Pontificis electio in Ciuitate, in cuius districtu, seu territorio est defunctus.

QVIA cum electio Romani Pontificis sit negotium principalissimum, eius dignitas non patitur, vt in vilibus locis celebretur; præsertim cum in illis non possint commode exerceri ea, quæ per hanc constitutionem circa conclau, & alia hoc negotium concernentia, disponuntur. *arg. c. stat. in princ. de rescrip. hoc lib.* Et quoniam proluxa Romanæ Ecclesiæ vacatio est plena periculis. *vt supr. in tex.* Ideo eius necessitati non conuenit, vt ad remotiores ciuitates pro electione celebranda proficiscatur; sed cum illa non possit fieri in loco regulariter deputato, scilicet vbi Papa cum sua curia residebat, debet fieri in loco magis apto, & propinquo, & sic in ciuitate capite alius districtus, vbi Papa est defunctus. *arg. cap. stat. in fr. de offi. deleg.*

NISI sit interdita, aut Romana Ecclesiæ rebellis.

QVIA licet electiones aliorum prælatorum non reperiantur prohibita fieri in huiusmodi locis; speciale tamen debet esse in electione Romani Pontificis; propter eius prærogatiuam, vt in talibus locis tanto negotio indignis, non celebretur. *glos. hic. ver. interd. & Gemin. nu. 2.*

§. Præterea.

DOMINI, alique Rectores, & Officiales ciuitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate Apostolica ex hoc canone, & approbatione generalis Concilii Lugdunensis, faciant præmissa omnia obseruari.

QVIA parum est iura condere, nisi sit, qui eadem tueatur. *vt in tex.* Et quoniam in hoc casu non est alius præter istos, qui possit prædicta tueri. *glos. hic. ver. præsumant.* Ideo propter bonum publicum, in aliorum defectum, qui non ad sunt superiores, sicut est in electionibus inferiorum, qui possint electionem tueri, per hunc canonem datur auctoritas istis laicis, præmissa tuendi etiam contra clericos. *d. glos. hic. & Francus nu. 1.* Et vide alios casus in similibus, permissos laicis propter bonum publicum. *in c. principes. 23. q. 5. & c. si quis. dist. 79.*

§. Cæterum.

OBTESTATVR Cardinales, vt in electione Romani Pontificis deponant omnem priuatum affectum.

QVIA cum arbitrium, vel inordinatus captiuus affectus, vel ad certum aliquem obligationis cuiusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi. *vt in tex.* Et quoniam Cardinales debent attentius pensare, quid eis imminet, cum agitur de electione Vicarii Iesu Christi, successoris Petri, Rectoris vniuersalis Ecclesiæ, gregis Domini directoris. *vt in tex.* Ideo omni priuata affectionis inordinatione deposita, & cuiuslibet factionis, conuentionis, obligationis necessitate, nec non conditi, & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se reciprocant considerationis intuitum, vel in suos, non quæ sua sunt quærant, non commodus priuatus intendat; sed nullo arctante ipsorum in eligendo iudicium, nisi Deo puris, & liberis mentibus nuda electionis conscientia utilitatem publicam libere prosequantur omni cona-

conatu, & sollicitudine (prout possibilitas patitur) id auctur tantummodo, vt eorum ministerio acceleretur utilis, & per necessaria totius mundi prouiso, idoneo celeriter eidem Ecclesie sponso dato. *vt in text. & vide Turrecr. in Sum. de Eccl. lib. 2. c. 36.*

ET *castis omnia pacta, obligationes, & iuramenta, qua data, vel facta essent de aliquo eligendo.*

QVIA cum talia pacta, obligationes, & iuramenta sint illicita *vt in text.* nullatenus sunt obseruanda. *cap. quanto. extra de iure iur. nam Deo magis est accepta transgressio iuramenti illiciti, quam eius obseruatio. vt in text.* Et hoc clarum est de iuramentis illicitis, de quibus loquitur hic text. de quibus etiam si Papa hic non dixisset, non tenebantur illa obseruare; dicit autem, vt ipsi minus excusentur. *Archid. hic col. fin.* licita autem iuramenta an Papa possit tollere, vide *text. nec in d. cap. quanto. & cap. veni. eod. rit. vbi dicitur, quod in omni iuramento intelligitur excepta auctoritas superioris, & ideo Papa potest tollere, & cassare promissiones iuratas factas inter subditos. d. cap. veni. & gloss. in cap. const. extra de rescript.*

§. Quia vero.

MONET omnes fideles, vt statim, audita Summi Pontificis morte, eius celebrent exequias.

QVIA cum summus Pontifex rector vniuersalis Ecclesie non cesset pro communi utilitate laborare. *supra §. prox. & improamio huius libri.* Ratio beneficentia postulat, vt in vita, & in morte ab omnibus fidelibus pro eius salute Deus deprecetur. *cap. visum. de consec. dist. 1. & simile de Imperatore dicitur. in l. precip. Cod. de appell.*

ET *quotidie orent pro vigili, concordia, & utili prouisione Romana Ecclesie.*

QVIA fidelibus non est tam de sollicita quantumcunque inuentione fidendum, quam de instantia orationis humilis, & deuote sperandum. *vt in text.* Respublica enim potius religione, & officio, quam labore corporis cōtinetur. *cap. in qual. 23. quest. 8.* Et quoniam in electione Romani Pontificis tractatur de utilitate totius orbis. *vt in text.* Ideo statuitur, vt in omnibus ciuitatibus, ceterisque locis insignibus, vbi primum de Pontificis morte certitudo claruerit, ad clero, & populo, solemniter pro eo exequias celebratis, singulis diebus, (donec de ipsius Ecclesie prouisione indubitanter rumor pertulerit veritatem) humiles preces fundantur ad domi-

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

num, apud eum deuotis orationibus in sistatur, vt ipse qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quod prouiso celer, concors, & utilis (pro vt animarum salus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum vnanimitate sequatur. *vt in text.*

PRÆLATI autem in suis pradicationibus ipsos subditos ad hoc horrentur, & frequentiam orationum, & obseruantiam ieiuniorum indicant.

QVIA licet constitutionibus in corpore iuris clausæ non sit tolerabilis ignorantia; & quilibet præsumatur illam scire post duos menses à die publicationis absque alia notificatione. *vt not. in cap. 1. extra de const.* Tamen si dicta constitutio non est semper in vsu, sed raro practicatur per temporis interualla; tunc debet intimari, cum casus euenerit; alia esset probabilis ignorantia. *Ambar. hic. & Francus num. 10.* Ideo tam salubre præsentis sanctionis edictum, prætextu ignorantia negligi contingat, præcipitur omnibus Ecclesiasticis, ceterisque; quibus concessum est proponere verbum Dei, vt clerum, & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos in suis sermonibus ad supplicium precum suffragia pro celeri, & felici exitu tanti negotij frequentanda, solerter horrentur; ac etiam ieiuniorum obseruantiam (pro ut circumstantia pensandæ suaserint) indicant. *vt in text.*

Cap. 4. Vt circa.

APPELLANTES contra electiones, postulationes, vel prouisiones, omnia, qua obuiere intendunt contra personam, vel formam, tenentur exprimere, & iurare, quod illa credunt vera esse, & ea se posse probare.

QVIA vt circa electiones, postulationes, & prouisiones ecclesiasticas via malitiis (pro vt est possibile) præcludatur, ne diutius periculose vacent Ecclesie, vel personatuū, dignitatum, & aliorum ecclesiasticorum beneficiorum prouiso differatur; præter alias constitutiones super hoc factas ab aliis summis Pontificibus, fuit per hanc constitutionem Gregorii Decimi sancitum, vt supra dicta requisita in huiusmodi prouisionibus adhibeantur. *vt in text.*

SUPER non expressis, ipsi, vel adherentes eis, non audiuntur.

QVIA cum supradicta præcipiantur exprimi, vt malitiis, quæ possent interuenire ad impediendam electionem, obuietur. *vt in text.*

Sinon fuerint expressa, fit contra præceptum legis, & ideo præsumitur malitia. *Arch. hic. ver. a. liquin.* Et quoniam malitij non est indulgendum *c. sedes. ext. de res. sed.* quisq; de sua culpa est puniendus. *cap. dist. dist. 45.* Ideo tam vt obuietur malitij in posterum, quam vt puniantur in præteritum, talib. interdicitur potestas, ne amplius opponant circa ista. *vt in tex. & Gem. hic. in fi.* Et idẽ censetur de adhxrentibus, q; de principalibus. *vt in tex. nam* qui adhæret alicui, vnus spiritus est cum eo. *c. dam. ext. de sum. Trm. & c. nec mirũ. 26. q. 5.* Et cohærentia censetur sicut ea, quib. cohærent. *c. vol. inf. de offi. leg.* Sicut agentes, & consentientes pari pœna puniuntur. *c. votum. 2. q. 1.* Vnde adhxrentes debent seruare ea, quæ in hac constitutione continentur, sicut ipsi principales; & si hoc non esset, non præcluderetur via malitij, sicut intendit ista constitutio; nam adhxrentes possent malitiose multa facere, & vna via concederetur, quod alia prohibetur, quod esse non debet. *gl. hic. ver. adhar.* Illi a. dicuntur posse adhxrere, quorum interest in causa, & non alij. *c. cum inter. il. 1. ext. eod. Et Archid. hic. ver. adhar.*

NISI de nouo emergant, vel perueniant, vel superueniant probandis facultas.

QUIA quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. *c. in fin. ext. de off. del. & l. de arate. ff. de inter. act.* Et quoniam tempore appellationis interpositæ, appellans ista exprimere non poterat, cū de ipsis non posset cognoscere, vel probatio haberi. *gl. hic. ver. perue.* Ideo tunc non est, q; ipsis imputetur, vt in posterũ probandis facultas circa talia debeat impediri. *Arch. hic. ver. nisi. nisi.*

SUPER quo iurare debebunt.

QUIA per huiusmodi iuramentũ remouetur illa præsumptio, q; poterat esse, quod ipsi velint adhuc malitiose, pponere ista ex quo à principio diligenter inquirere debebant. *gl. pen. hic.* Et quoniam dependet à propria conscientia, an iste malitiose opponat, vel non. *Gem. hic. 5. sup.* Et quæ occulte à conscientia dependent, alter probari non possunt. *c. pass. ext. de excep. l. d. 2. ext. de sent. excom. & Archid. hic. in fin.*

STATVTVM Innoc. nri edictum contra non probantes, qua obiciuntur in personam, vel formam, in suo robore conseruatur.

QUIA in tali statuto ponitur pœna deficientis in probatione. *vt sup. c. 1.* hic vero ponitur pœna non seruantis hanc formam in appellando. *gl. fin. hic.* Et quinq; concordantias cū totidem differentijs inter d. c. 1. (in quo habetur istud statutum Innocentij) & hanc constitutionẽ

Gregorij X. enumerat. *Gem. hic. 5. fin.* Ideo cum hæc constitutio non sit contraria illi, sed diuersa; vna non tollit altam. *l. vnic. C. de inoff. dotib. & l. pass. de minor.*

Cap. 5. Auaritiz.

ELECTVS ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium.

QUIA si electus ante confirmationẽ administraret, postea de confirmatione non curaret, ne se submitteret periculo cassationis: maxime ij qui non habent consecrari. Et confirmatio nullo videretur operari, si ad confirmationẽ per electionẽ haberent; & non possent sic de facili remoueri, si contingeret electionẽ cassari. *gl. hic. ver. confir.* Ideo, licet per electionẽ acquiratur electo ius paturæ, & ius administrandi, non tñ acquiritur exercitium paturæ, vel administrationis, sed illud acquiritur per confirmationẽ. *vt nos. in c. nos. & c. qual. ext. eod.* Et licet nõ debet ante confirmationem electus administrare per se, ita nõ debet per alium. *vt in tex. nã* talis faceret fraudẽ legi, dũ obseruaret verba legis, fingendo se nõ administrare tanq; electum, sed tanq; economum, vel procuratorẽ; & contraueniret menti legis, q; intendit, illũ nullo modo posse ante confirmationẽ administrare. *vt in tex. Et ista* vocatur fraus de vno contractu ad alium contractum: nã quadrupliciter fit fraus legi. Primum de re ad rem, i. e. quando in fraudẽ datur aliqua res. Secundo de persona ad personã, vt cū quis sub persona alterius exercet vsurã. Tertio de vno contractu ad alium contractum, vt cum mulier non possit donare aliquid viro, fingit illi vendere ei. Quarto modo fit fraus de vno contractu ad alium, sed alio modo, vt cum mulier non possit fideiubere, constituit se principalem debitoricem. *gl. in cap. plex. 14. q. 3.*

IN totum, vel in partem.

QUIA idẽ iuris est de toto, q; de parte. *Liqua de foro. ff. de rei vend. & c. vulg. de pen. dist. 1.* Ideo licet nõ potest talis electus administrare in totũ, ita nec in partem; cum non sit maior ratio de vna parte, quam de alia; & in quacunq; se immisceret, gereret se pro administratore. *gl. hic. ver. pro parte, & Archid. ver. per se.*

SVB quocunq; colore.

QUIA quocunq; modo talis se ingereret, faceret fraudẽ legi; quẽ intendit, vt nullo modo electus administraret ante confirmationem, vt dictum est superius. Et quoniam malitij hominũ non est indulgendũ. *vt in tex.* Ideo vt remouetur ista fraus, q; auaritiz cœcitas, & damnandæ ambitionis improbitas inuenerant, hic clarius statu

statuitur contra tales, quam fuerit factum per alia iura; cum hic provideatur non solum ex eadem mente legis; sed etiam ex verbis expressis, ut sic isti non possint venire, nec contra mentem, nec contra verbalis legis. *vt in text. & gloss. per latium*
 Per hanc tamen constitutionem non mutatur, quod de Papa, de Imperatore, & de vltimorantano concorditer electo immediate Papæ subelecto, alibi inuenitur statutum, ut ipsi possint administrare, quauis non confirmati. *gl. bic. ver. eccl.*

QVI contrafecerint, ipso iure priuati sunt iure electione quaesito.

QVIA secundum Apost. nemo debet sibi honorem assumere, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron *ad Hebr. c. 5.* Et quoniam si talis electus administrat ante confirmationem, assumit sibi honorem, quem debet à superiore expectare. *cap. qual. extra eod.* Ideo talis tanquam ambitiosus est repellendus. *cap. in scrip. 8. q. 1.* Præterea talis peccat faciendo contra canonem, qui prohibet hanc administrationem. *vt in text.* Ideo pœnam meretur, & præcipue, ut puniatur, in quo peccauit. *cap. inter. de excess. prel.* Præterea simulata æquitas, duplex est iniquitas; nam facit malum, & abicitur bono. *Clemen. ad nostrum. de her.* Et quoniam talis simulat administrare tanquam alius, & se ingerit ratione electionis, quod ei est prohibuit. *gloss. fin. bic.* Ideo ex his omnibus causis, talis meretur priuari iure sibi ex illa electione quaesito. *Archid. hic in fin.* Et licet per iura priora esset per sententiam priuandus. *vt in d. c. qual.* Hodie per hanc constitutionem, est ipso iure priuatus. *vt in text.*

Cap. 6. Quam sit.

ELIGENTES quam cito possunt electionem electo præsentent.

QVIA per mutuum consensum electorum, & electi, initiatur matrimonium spirituale. *cap. cum inter. extra eodem. & cap. licet. de transl. prel.* Et quoniam non solum iura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat, quam sit ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, & quam periculosa etiam soleat esse animabus. *vt in text.* Ideo ne diu ecclesiæ vacent, sed vt initiatur istud spirituale matrimonium inter electores, repræsentantes ecclesiam, & ipsum electum sponsum, postea per confirmationem per eundem sponsum. *cap. nostri. extra eod.* Debent electores quam citius commode possunt, electionem electo præsentare, ut ipse possit consentire, & ad negotium perficiendum incumbere. *vt in text.*

Et cum hic non exprimat, intra quot tempus debeat electio præsentari, videbatur relictum ad arbitrium boni viri. *gloss. bic. vers. quam citius.* Sed hodie habetur expressum, ut illam debeant præsentare intra octo dies. *infra cap. cap. 8. ceter.* Et si electores fuerint negligentes in præsentando, non per hoc nocent electo. *dist. 5. c. 1.* nam non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. *gloss. bic. vers. commode. & l. non debet. ff. de reg. iur.*

ELECTVS intra mensem consentiat.

QVIA cum ex electione acquiratur ius electo, etiam antequam ille electioni consentiat. *vt in text. & infra cap. si relig.* licet ipse non possit compelli absolute, & præcise electioni de se factæ inuitus consentire. *cap. gesta. dist. 64.* potest tamen compelli causatiue, & conditionaliter, scilicet, si vult consentire, quod consentiat intra tempus hic in iure assignatum, ne causa ipsius ecclesiæ diu maneat suspensa; alias priuatur iure sibi per illam electionem acquisito. *vt in text. & Gemin. num. 1.* Et mensis hic assignatus electo ad consentiendum, computatur à die præsentationis sibi factæ de electione, *vt in text.* cum antea ipse non sit in mora. *gloss. bic. vers. distul.* Et habebit tot dies, quod habet ille mensis, in quo fuit præsentata electio; & si dies aliqui erant elapsi, suppleuntur de mense sequenti. *gloss. bic. vers. mensem.* Per quæ autem verba habeat electus consentire, ita vt non noteatur nec ambitiosus consensus, nec superba recusatio; dic, quod si se non cognoscit indignum, potest tepide consentire. *gloss. 1. cap. in scrip. 8. q. 1.*

ALIAS priuatus est iure quaesito.

QVIA cum talis electus sit negligens in consentiendo, non debet eius culpa, ecclesiæ diutius vacare. *gloss. bic. vers. distul.* quæ notat, quod si talis legitime impeditus fuerit, non currit ei tempus; nam impeditus non differt. *cap. quia. extra de concess. prebend.* Ideo propter ecclesiæ indemnitate, & propter propriæ negligentie culpam, si ille intra mensem non consentit, ex quo consentire potest, priuatur ipso facto iure ex electione acquisito. *vt in text.* Nec requiritur alia priuationis sententia licet vbi dubium esset, posset per sententiam declarari, illum esse priuatum. *gl. bic. ver. eo ipso.*

NISI conditio persona illum excuset.

QVIA cum tunc non possit ei negligentia imputari, non debet iure ex electione sibi acquisito, sine sua culpa priuari. *gl. ver. sond.*

Sed est quæmcius in tali casu requirere dæ licentia per ipsos electores, vel per ipsum electum, ab illo superiore, qui potest remouere illi conditionem, propter quam ipse consensit electioni de se factæ non potest, ne ecclesia longius vacet *vt in text.* Et ex quo licentia est ei impartita, à die, quo potest consentire, currit ei iste mensis. *d. gl. hic.*

POST consensum, confirmationem petat intratres menses.

QVIA cum electus non possit ante confirmationem administrare, *supr. c. prox.* Et cum per confirmationem dicatur perfici spirituale coniugium inter electum, & ecclesiam, *cap. inter extr. de transl. epif.* Et quoniam est prouidendum ecclesiam indemitam, ne diutius vacent, vt dictum est superius, & *extr. cap. ne pro defectu.* Ideo statuitur istud cõpete nstempus ad electionis confirmationem petendam per electum, post eius præstitum electioni consensum, *vt in text.*

ALIAS electio viribus vacuatur.

QVIA sicut ipso iure priuatur iure sibi quæ sit, to ille, qui intra mensem electioni de se factæ non consentit, vt dictum est superius; ita debet illius electio cassari, qui intra debitum tempus confirmationem non petie, ne etiam per istius negligentiam diutius ecclesia careat administratore. *Archid. hic in fin.* Requiritur tamen in isto casu sententia priuationis, quæ non requiritur in casu superiori, cum *text. hic* dicat euacuetur, quod verbum denotat futurum tempus; & in casu superiori dixit, ex tunc se nouerit eo ipso priuatum, quod denotat sententiam per ipsum ius inhiētam, *vt not. supr. in c. stat. quia maius vinculum contractum est post consensum, quam ante; & ideo difficultus rumpitur. gl. ver. vacuatur.* Et adde sancita in *Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 13.*

Cap. 7. Perpetuo.

SI non sequatur electio, non est qui ex cõsensu in scrutinio scienter habitio indignum, eligendi potestatem priuatus.

QVIA iura, quæ priuant eligentes scienter indignum potestate eligendi, non dicunt, si indignum consenserint, sed si indignum elegerint, *vt extra cap. cum in cunctis. 5. fin.* Et quoniam per consensum præstitum non potest dici facta electio, si illa non sequatur, *extr. c. in genesi.* Cum consensus ille dicatur esse singulorum, & electio dicatur esse communis, & collegii, *vt in text. & d. c. in genesi.* Ideo pœna imposita pro electione, quæ

dicatur actum perfectum, qui sequitur post præstitum consensum singulorum eligentium, non incurritur per solum consensum eorū, ex quo non est sequuta electio; qui consensus dicitur solum actum imperfectum, & principium electionis, *gl. fin. hic.* Et vbi pœna imponitur ex gestione actus, quis non incurrit pœnam dato, quod faciat principium actus, si postea non sequitur perfectio illius, *gl. in c. vnic. ver. extorsit. infr. quod met. can. nam in pœnis est benignior interpretatio facienda. cap. in pœnis. infr. de reg. iur.* Et hoc procedit quo ad pœnam legis positam: nam quo ad Deū bene talis punitur, cum faciat contra conscientiam, *vt in text. & Gemin. num. 2.* Et etiam quo ad pœnam temporalem potest tunc talis puniri per superiorem iuxta qualitatem delicti, sed non illa pœna imposita a lege pro illo delicto perpetrato, *vt in text. & Lisa vul. ff. ad leg. Aquil. Et vide Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 3. sess. 24. de reform. c. 18.*

Cap. 8. Nulli.

ELIGENS, vel electioni consentiens, contra electum se nequit opponere, vel rennuntiare.

QVIA quis non potest mutare consilium in detrimentum alterius, *cap. mutare. infr. de reg. iur.* Et quoniam si tales mutarent propositum, & possent retractare electionem, esset in præiudicium electi, cui est ius quæsitum, *supr. c. quamuis. & veniret contra factum proprium, quod fieri non potest. gloss. in c. pœn. dist. 55.* Ideo licet consentire in electum à principio fuerit voluntatis, post consensum præstitum, in eo permanere, est necessitatis, *c. quod semel. & ibi gl. infr. de reg. iur.*

NISI ex noua causa, vel nouiter ei pandita.

QVIA quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio, *cap. in fin. extra de offic. deleg. & h. de etate. 5. ex causa. ff. de interrog. act. Vnde regula; Quod semel. & cap. & alix. Superius similiter adductæ fallunt ex causa superuenienti, vel nouiter ad notitiam perueniente, sicut etiam fallunt in ijs, quæ improbantur à iure; Et in ijs, quæ non scienter placent, sed per facti errorem, in quibus quis non censetur consentire, *l. nihil. consensui. ff. de reg. iur.* Similiter, vt dixit regula habent locum, requiritur, quod placeant non sola mente, sed etiam verbo, vel facto; Et quod alterius interstit, illa non mutari, *gloss. in d. cap. quod semel.* Ideo si noua causa emerferit, vel morum improbitas, seu alterius latentis vitii, vel defectus (quæ verisimiliter eligens ignorare poterit) veritas reuelatur, ipse eligens poterit huiusmodi electum impugnare, *vt in text.* Et de huiusmo-*

Cap. 10. Quamuis.

iufmodi ignorantia fufficit, vt fidem faciat proprio iuramento. *vt in text.* nam cum in animo confitatur, regulariter non potest aliter probari. *gloss in cap. bemo. diffinit. 40.* Et hæc procedunt, etiam si interuenisset iuramentum. *Innoc. in cap. cum inter. de renunt.* Cum de istis emergentibus non videatur in iuramento, vel consensu præfinito, cogitatum. *Francus hic num. 2. & 3.* Hinc deducitur, quod ex noua causa offendens, non dicitur frangere pacem. *Arch. hic & Bart. in l. si seruum. ff. de verb. obl.*

Cap. 9. Si quanto.

CONTRA electionem à duplo maiori parte, vel electores ipsius, nil à reliqua parte potest opponi, quod votum extenuet.

QUIA extenuare votum, est illud obicere, quod non annullat penitus votum, sed ipsum reddit minoris auctoritatis, sicut esset, ego litteratus, tu minus litteratus, tu simplex canonicus, ego in dignitate constitutus; & similia. *gloss. i. hic. & Archid. ver. ad exten.* Et quoniam numerus duplo maior, cum multum excedat aliam partem, præsumitur valde sanior, & motus à multo meliori zelo; & sic elegisse meliorem, vel saltem idoneum, quod sufficit ad validitatem electionis. *extra cap. Ecclesia. il. 2. & ibi gloss. fin. & cap. licet. 8. quasi. 1.* Et probare quis non debet admitti, quod non releuat, etiam si probetur. *ad prob. Cod. de probat.* Ideo non admittitur oppositio tam minoris partis in tali casu, in quo nec pro ipsa præsumitur, nec si aliquid pro se probaret, sufficeret ad inualidandam electionem alterius partis. *gloss. penul. hic. & Fran. n. 1.*

*S*ED bene id opponitur, quod votum annullat.

QUIA quando votum eligentium annullatur, electus ab eis venit remouendus. *extra cap. cum in cunctis. & cap. nihil.* Et quoniam pars, quæ talem non elegit, potest facere de alio electo: nem validam, licet fir numero admodum minor. *cap. cum ana. extra eodem.* Ideo cum oppositio istius minoris partis tunc possit valere, & remouere electum ab alia parte, non est vt frustratoria reiicienda; sed vt facta ab illis, qui legitime iure suo vtuntur, est attendenda. *vt in text. & gloss. fin. hic.*

APPELLATIO iudicialis, vel extra deuoluit causas electionum episcoporum, & superiorum ad Papam.

QUIA causæ electionum episcopaliū, seu super electionibus episcoporum exortæ, inter maiores causas annumerantur. *vt est text.* Et quoniam maiores easus dicuntur illæ, quas Sedes Apostolica in signum specialis prærogatiuæ, propter illarum grauitatem sibi reseruauit. *cap. 1. extr. de transl. episc. & cap. maiores. de baptis.* Ideo nullus, citra Papam, vel ille, cui speciali mandato ipse commiserit, super appellatione huiusmodi causarum cognoscere potest. *h. hic. dist. 17.*

*S*I in scriptis, & ex causa probabili fuerit interiecta, alia non.

QUIA licet constitutio Alexandri Papæ Quarti assereret, istarum causarum cognitiones per quaslibet appellationes ad Sedem Apostolicam examen deuolui. *vt in text.* Et sic etiam appellationes frustratorias admittebat. *gloss. vers. quodlibet.* Iste tamen Pontifex Gregorius X. eius successor, volens, & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refranare, hac generali constitutione duxit prouidendum; vt si extra iudicium in prædictis electionibus, vel in aliis dignitatibus episcopatu maioribus celebratis, expressa causa manifeste friuola, contigerit appellari, per appellationem huiusmodi nequam ad Sedem eandem negotium deuoluatur, sed cum in electionum earundem negotiis in iudicio, vel extra iudicium appellatur in scriptis, ex causa probabili (quæ probata deberet legitima reputari) ad Sedem ipsam huiusmodi negotia deferantur, *vt in text.* Et sic quo ad istam partem appellandi, illa constitutio Alexandri fuit correctæ. *gloss. ver. quodlibet.* Constitutio autem illa hodie non habetur in corpore iuris clauia. *gloss. ver. consil.* sed quo ad quasdam alias partes, quæ erant in illa constitutione, est attendenda hæc decretalis, quæ illum in hac parte in nouat, & de no super his statuit. *Archid. vers. deuol.*

*E*T ab ea possunt partes sine prauitate recedere, priusquam Papa præsentata fuerit.

QUIA cum res adhuc sit integra, nec Papa in ea apposuerit manus, non debent partes cogi in iura agere, iussæ nec paritudo in humo-

nitas est eis amputanda; sed est permittendum, vt iuribus pro se introductis possint renuntiare *gloss. ver. partibus. & Archid. cod. ver.* Si vero causa est Papæ præsentata, non est amplius locus poenitentiae, etiam priusquam illam committat, quia non debet Papa ab eorum pendere arbitrio, sed ad ipsius officium tunc spectat examinare negotium; præsertim si crimina, vel defectus in appellatione exprimuntur. *Guliel. Duran. hic num. 27.* Et hoc, quod hic dicitur, intellige in appellationibus interpositis in talibus causis, nam in aliis, secus, in quibus appellans mutat libellos, & potest reducere causam ad primum iudicem, antequam sit alii cognitio delegata. *extr. de appellat. c. interp. §. 2. & Archid. hic ver. præf.*

ET AN IN RECESSU INTERUENIT PRAUITAS, INFERIORES IUDICES ANTE OMNIA DEBENT INQUIRERE.

QVIA sicut tales iudices non possent cognoscere has causas, stante appellatione; vt dictum est superius, ita non impediende appellatione, à qua fuit per partes recessum, debet apud eosdem cognitio remanere, apud quos esset, si nullo modo fuisset appellatum. *vt in text.* nam non appellare, & appellationem non proficere, regulariter paria sunt. *c. gratum. extr. de offi. deleg. licet non per omnia, vt infr. de sent. excom. c. licet. & gl. fin. hic.* An autem talis appellatio impediat, vel non; & sic an interuenit in recessu ab appellatione prauitas, vel non; debent iidem iudices inquirere. *vt in text.* quia in dubio iudex cognoscit, an sua sit iurisdictio. *extra de offi. deleg. cap. signif. & ff. de iudic. l. si quis. & ibi gloss. fin.* Et hæc cognitio est facienda ante omnia. *vt in text.* quia ubi iudex recuperat iurisditionem ex aliqua causa, debet primo inquirere, an causa subsistat, propter quam illam recuperat. *Gemin. hic. §. infer. num. 1.*

QVAM SI REPERERINT, DE CAUSA NON COGNOSCENT.

QVIA cum tali casu non fuerit licitum partibus ab appellatione recedere, *vt in text.* Et cum appellatio harum causarum spectet ad Sedem Apostolicam, vt dictum est superius. Ideo tunc non debent inferiores iudices cognoscere de causa ad ipsos non spectante. *vt in text.*

SE D statuent partibus terminum, in quo cum actis, & monumentis se Apostolico conspectui repræsentent.

QVIA cum partes de facto iam recesserint ab appellatione interposita ad Sedem Apostolicam, per concordiam factam inter ipsas; & cum iudices, ad quos ipsæ sunt reuer-

sæ, non possint de illa causa cognoscere, ex quo in concordia interuenit prauitas; & ideo appellatio adhuc de iure intelligebatur pendere apud ipsam Sedem. *vt in text.* Ideo ne istæ partes illudant vtrunque iudicem; iudex inferior, quicognouit de partium prauitate, debet curare, vt ipsæ reuertantur ad superiorem iudicem competentem, qui possit debitam iustitiam administrare; & sic, vt accedant cum actis, & probationibus, vt ex illis informetur iudex, quid facere debeat. *gloss. penultim. hic. & Archid. in fin.* Est licet iste iudex inferior non habeat tunc in istas partes iurisditionem, ex quo causa pendet apud Sedem Apostolicam; tamen potest eas adstringere ad comparandum intra terminum competentem, cum ei à superiore hoc concedatur, ne iustitia à partibus illudatur. *vt in text.* Nec per istam termini assignationem, dicitur ipse iudex inferior cause se introuidere, sed potius superioris mandatum exequi. *Gemin. hic in d. §. num. 2.* ubi infert, quod si exemptus delinquit in diocesi, Episcopus possit illi terminum assignare, intra quem debeat suo superiori se præsentare. *Gemin. ibid.*

Cap. II. Si forte.

SI inter reliqua, quæ obiciuntur promouendo ad dignitatem, obicitur etiam defectus scientiæ, vel personæ, illud ante omnia examinari debet.

QVIA ubi plura alicui obiciuntur, quorum quodlibet per se sufficit, illud, quod facilius probari potest, primo est probandum. *cap. auditu. extr. de prescript. & gl. hic. ver. ante.* Et quoniam tam defectus scientiæ, quam personæ sufficit ad impediendum aliquem, ne ad dignitatem promoueatur, cum vterque defectus sit contra ea, quæ necessario requiruntur in promouendo. *extr. c. eum in cunctis.* Et ambo de facili possunt regulariter probari; vnus per examinationem, alter per oculorum inspectionem. *gl. 1. hic.* Ideo potius ab istis, quam ab aliis defectibus, qui non ita faciliter possunt probari, in discussione eorum, quæ tali promouendo obiciuntur, est inchoandum *vt in text.*

ET SI reperietur falsum, opponens à prosecutione negotij repellitur.

QVIA si id, quod magis videtur inesse, non inest, nec id, quod minus videtur, est credendum inesse. *cap. de iudic. 3. quaest. 3.* Unde si non insunt isti defectus, vel alter eorum, qui facilius poterant apparere; nec etiam est credendum inesse aliquem de aliis obiectis, de quibus

quibus difficilior est probatio. *gl. i. hic.* Sed quoniam talis præsumitur calumniose obiecit ad impediendam promotionem, ex quo defecit in probatione istorum defectuum. *Archid. hic. ver. obfer.* Ideo semel malus semper præsumitur malus *c. semel. infr. de reg. iur.* Et offendens in vno, factus est omnium reus, vt amplius in tali negotio non audiatur. *vt in text. c. c. de flat. extra de reg. iur.*

ET punitur perinde, ac si defecisset in probatione omnium obiectorum.

QUIA ex quo apparuit calumniator in istis defectibus, obiectis, qui poterant facilius apparere, vt dictum est superius. Ideo præsumitur calumniator etiam in cæteris. *d. c. semel. & in pœna obiectæ calumniæ statuitur, vt puniatur, ac si in probatione omnium defecisset. supr. c. 1. s. adic. & gl. hic. ver. quid.* Sed si habuisset probabilem causam ignorantie, non subiiceretur istis pœnis. *Arch. hic in fi.* Quæ autem sit pœna deficientis in probatione eorum, quæ opponit, vide *supr. in d. cap. 1.* Et de examine eligendorum ad beneficia, vide sancita in *Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 18.*

Cap. 12. Sciant,

QUI GRANAUERIT aliquam personam ecclesiasticam, vel eius consanguineos, vel ecclesiasticos, seu bona, pro eo quod eum, pro quo rogabatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est.

QUIA illi, qui violentia, vel fraude non permittunt ecclesiis ordinari secundum regulas à sanctis Patribus constitutas, vt sacrilegi iudicantur. *cap. sunt 1. quest. 1.* Et quoniam dicuntur impedire, non solum qui directe grauant ipsas ecclesias, & personas ecclesiasticas, sed etiam qui eas grauant indirecte, inferendo iniuriam earum consanguineis in odium, & vituperium illarum. *Durandus hic num. 9.* Cum in illatione iniuriarum inspicitur intentio iniuriantis, & persona, respectu cuius iniuria, & contumelia fertur. *Instrus. de in iur. s. sed libero.* Ideo sicut per verbera clericis illata, quis incidit ipso facto in excommunicationem. *cap. si quis suadente. 17. quest. 4. ita falsas.* vt incurratur per grauamen illatum eligentibus, directe, vel indirecte, ex eo quod ad alterius libitum eligere noluerunt. *vt in text. & Durand.*

NUM. 14.

* *

Cap. 13. Generali.

VSPRANTES de nouo custodiam vacantium ecclesiarum, eo ipso excommunicantur.

QUIA licet fundans, & dotans ecclesiam, possit sibi de consensu diœcesani, expressè retinere, quod, vacante ecclesia, faciat fructus suos, & illius custodiam habeat. *cap. prat. quon. extr. de iurepatr. & c. Eleut. 18. q. 2.* postea tamen, illius custodiam acquirere non potest; cū patronus ab ecclesia aliquid temporale exigere non possit, nisi tempore fundationis, vel dotationis, sibi à diœcesano fuerit illud reseruatum, vt in *d. 4. prat.* Vnde si aliquis, sicut patronus, siue alius præsumperit res ecclesiasticas occupare, committit furtum, & sacrilegium; & non qualescunq; furtum, sed peculatus, quod est furtum de re publica. *c. quid ergo. 23. q. 4.* Ideo propter huiusmodi graua crimina, tales occupatores excommunicantur. *vt in text.*

CLERICI etiam, & monachi hoc fieri procurantes, eandem excommunicationem incurrunt.

QUIA cum clerici, & quælibet personæ ecclesiasticæ debeant se opponere pro iuribus ecclesiæ sibi commissæ defendendis. *cap. hoc consil. infr. de reb. eccl. non alien.* Grauenimis, & execrabile est scelus, si non solum non defendant, sed etiam offensionem procurant. *c. irrel. dist. 87.* Dicuntur autem procurare, ope, consilio, persuasione, & operatione *gloss. hic. ver. pron.* Ideo etiam ipsi pro tali graui crimine, quod committunt, excommunicationi, ipso facto, subiiciuntur. *vt in text.*

CLERICI vero, qui se (vt debent) talia facientibus non opponunt, priuantur fructibus ecclesiarum pro tempore, quo præmissa sine debita contradictione permiserunt.

QUIA licet tales non ita grauiter peccent, sicut isti, qui talia mala procurant, vt dictum est superius; & ideo non excommunicationi subiiciuntur, sed fructibus temporalibus, quod leuius est, priuantur. *vt in text.* Grauiter tamen etiam ipsi peccant, non defendendo ecclesiam, vt debent. *dist. cap. hoc consil.* nam qui non facit, quod debet; intelligitur facere, quod non debet. *cap. ideo. 25. quest. 1. & l. qui non facit. ff. de reg. iur.* Vnde talis negligentia comparatur voluntati, secundum id, quod not. in *cap. fin. 9. q. 3.* Ideo etiam tales merito grauiter in amissionem fructuum beneficii puniuntur. *vt in text.* Debent autem se opponere cum effectu, vt inuocando ad hoc auxilium brachii secularis. *cap. ad iur. 23. quest. 5.*

vel

vel denunciando hoc iudici superiori. *argum. ca. pral. infr. de homicid. non tamen dicitur, quod debeant se corporaliter opponere talibus secundum quod non. in cap. si trib. 11. quest. 1.* Sed pone, quod tales clerici inuocāt milites ad defensionem sui iuris, & pugnando ibi aliqui moriuntur, nunquid ei mors imputabitur? Dic, quod non. *ad hoc cap. de occid. 23. q. 5. & l. quoniam, cum seq. C. ad leg. Jul. de vi publl.*

HABENTES talem custodiam ab antiquo, se abstinent, & ministros faciunt abstinere ab omni dilapidatione, & alio abusu.

QVIA qui custodiam habet, debet custodire, non consumere. *l. u. cui. 5. qui. ff. vt in possess. leg.* Et quoniam qui res alterius saluare tenentur, de facto ministrorum obligantur. *l. si. ff. nauis. caup. & stapul.* Ideo isti custodes non solum per seipso, sed etiam per eorum ministros, debent ab huiusmodi damnis abstinere. *gloss. ver. ministros.* Et inter cetera, quæ debent curare est, vt bona conseruentur, quæ vacatione tempore prouenerunt. *vt in text. ita tamen, vt sub specie custodiæ non sint vsurpatores. gloss. ver. reditum. & c. auar. supr. eod.*

Cap. 14. Licet canon.

PAROCHIALIS ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scientia, moribus, & ætate.

QVIA parochi officium est præesse, & prodesse populo sibi commisso, tam verbis, quam exemplo. *extra cap. cum in cunctis. 5. infr. & Concil. Trident. sess. 5. cap. 2.* Et quoniam ista non bene possent operari sine sufficienti scientia, ac exemplaribus moribus, & perfecta ætate. *vt in text.* Ideo debet cauere collator, vt in promouendo ad parochiam ad sint ista requisiti. *Concil. Trident. d. cap. 2. & sess. 7. cap. 3. de reform.* Et qualis ætas requiratur in promouendus ad quaslibet dignitates, & beneficia, vide *extra eod. cap. cum in cunctis. & Concil. Trident. sess. 24. de refor. cap. 12.*

ET si conferatur non attingenti vigesimo quinto annuum, non valet collatio.

QVIA parochus tenetur missas celebrare, & sacramenta administrare, quæ solū per presbyteros possunt adimpleri. *cap. regenda. 10. quest. 1. & Concil. Trident. d. cap. 2.* Et quoniam quæ non potest in presbyterum ordinari, nisi vigesimo quinto. *um. sui ætatis annum attingerit. Cleu. gen. de et. at. & qual. ord. n. & Conc. Trident. sess. 23. cap. 12.* Ideo vt parochus possit ista adim-

plere, ille debet ad huiusmodi curam assumi, qui vel sit presbyter, vel intra breue tēpus possit in presbyterum ordinari. *vt in text. & extr. cap. cum in cunctis.* Si autem parochialis conferatur nō attingenti vigesimo quinto annuum, collatio est nulla ipso iure. *vt in text. & gloss. ver. careere.* quia per hunc text. in trib. maxime suppleatur ad ea, quæ habentur in *d. c. cum in cunctis.* nam ibi collatio ecclesiæ parochialis tantum prohibetur fieri minoribus vigesimo quinto anno, hic non solum prohibetur, sed etiam irrita decernitur, nisi dicere velis, quod id satis erit irritum per ipsam conlitionem, cum in cunctis. ex eo, quod sufficit legislatorum aliquid prohibuisse, etiam si non adiciatur contra factum non valere. *l. non dubium. C. de legib. n. c. per hoc fuit hic text. u. perfluus in tali casu; quia clarius exprimit hæc decretalis, quam illa; ad idem supr. de Sum. Trinit. cap. vnic. & sic innouat, & suscitatur in hoc illud ius, quod erat quasi per abusum abolitum. Item per canonem illum moneri debent ad suscipiendos ordines; per istum non est hoc necesse. Item per illum talis promotus, qui in dicta ætate non sit constitutus, est per sententiam priuatus, per istum priuatus est ipso iure. *gloss. 1. hic, & Durand. n. 14. & 26.**

ILLE autem, cui talis ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere.

QVIA per residentiam ipsius rectoris, diligentius cura gregis sibi credita ab eo geri potest. *vt in text.* Et quoniam si ipse extra residentiam existeret, illud euenerit, quod de populo egente pastore in Hierem. legitur. *Thre. cap. 4.* Paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. *Conc. Trident. sess. 5. c. 2.* Ideo ne populi sibi commissi cura negligatur, debet parochus personaliter residere. *vt in text. & d. Concil. d. cap. 2.* Is autem dicitur residere, qui cōtinue ibi moratur. *arg. C. de met. l. de uotum. lib. 12. nisi in casibus à iure exceptis, in quibus, qui abest, fingitur esse præsens, & residere. gl. hic. ver. residere. & infra de cler. non resid. c. de cetero.*

ET intra annum sacerdos fieri.

QVIA cum parochus tenetur sacramenta administrare, & non possit illa administrare, nisi sit presbyter, vt dictum est superius. Ideo ne populus sibi commissus diutius patiatur in spiritualibus detrimentum, si promotus non est presbyter tempore parochialis adeptus, debet intra annum in presbyterum ordinari. *vt in text. & d. c. in cunctis.* Currit autem iste annus à die, qua habuit possessionem pacificam,

cam; vel per eum stetit, quominus illam haberet; nec currit iuste impedito. *gloss. per. annum. & cap. commissa. infra eodem.* Sed quid si solum minoris partis bonorum ecclesie possessione natus est? Dic, quod si habet liberum exercitium curæ animarum, hac cōstitutione tenetur; quia cura animarum principalis est, & dignior, & ratione exercitii curæ animarum, tenetur quis ad sacerdotium promoueri. Si autem non habeat liberum exercitium curæ animarum, non tenetur promoueri, licet habeat possessionem maioris partis bonorum. Et si habuit pacificam possessionem, & postea eis ei mota fuit, tenetur hac cōstitutione, nisi incontinenti post possessionem adeptam fuerit mota, & possessio turbata. *Durand. hic à num. 40. usque ad 48. & Arch. ver. commissa.*

Si autem promotus non fuerit, elapso anno priuatus est ipso iure.

QUIA in suæ negligentie pœnam, & ad populi sibi commissi salutem attendendam, per hanc cōstitutionem talis pœna imponitur, licet olim per d. *cap. cum in cunctis*, esset per sententiam priuandus. *gloss. hic ver. priuatus.* Sed quia fortasse habuit aliquod iustum impedimentum, vt ne... promoueretur, benefaciet ordinarius, si propter hoc dubium aliquam causæ cognitionem prœmittat, antequam decernat ecclesiam vacare, & illam alteri conferre. *Durand. n. 50.* Præsens enim cōstitutio, licet indefinite loquatur, iustum tamen, seu necessarium impedimentum excludere non intelligitur. *extr. & ne pro defectu. & de concess. prob. c. quia. nam ius neminem obligat ad impossibile, vel iniustum. c. erit. dist. 4.* Et licet ex hoc canone priuatio incurratur ipso iure, possessor tamen non remouebitur à sua quasi possessione, licet viciosa, sine causæ cognitione, ex quo titulo possidet, licet iniusto. *c. cum nostrum. extr. de concess. prob. & Durand. hic n. 55. & vide Conc. Trid. sess. 22. de reform. cap. 4.*

SVPER residentia autem, prælatus eius ad tempus potest dispensare.

QUIA verbum residentie non est amare intelligendum, scilicet, vt nunquam inde discat. *Archid. ver. super.* Nam verba sunt ciuili modo intelligenda. *scuti. ff. de seruit. & glo. fin. in c. quibusdam. dist. 37.* Ideo, licet nec ipse Pape concedat, vt quis nunquam teneatur residere in cura animarum. *supr. c. fin. de reser.* Tamen, si causa rationalis exposcatur, conceditur, vt etiam ipse Episcopus ad tempus gratiam dispensationis super non residendo concedat. *vt in rex.*

Ration. Lur. Pontif. Lib. 1.

Et cum non exprimat per quot tempus possit illam concedere, videtur relictum discreto iudicio ipsius Episcopi. *Arch. hic in fin.* Potest autem esse causa rationalis, studii, bonæ fermitatis Theologice, si ille doctus sit. *cap. super specula. extr. de magist. Vel infirmitas. c. ad aud. extr. de cler. non resid. Vel inimicitie graues. extr. cod. c. bonæ. il. 1. Vel peregrinatio. c. magna. extr. de voto. Vel seruitium Episcopi. c. de casero. de cler. non resid. Vel Papæ. vt in d. c. Vel negotia ecclesie. cap. ex parte. de cleric. non resid. Durand. hic in fin.*

Cap. 15. Nemo.

PAROCHIALIS Ecclesia non commendatur, nisi cōstitutio in atalegitima, & sacerdotio.

QUIA licet commendatarius non sit prælatus, sed potius procurator, cui custodia Ecclesie est commissæ; habet tamen illius legitimam administrationem, & ex illius fructibus, ipse, & eius ministri sunt prouidendi; & illi Ecclesie debet deseruire, sicut faceret proprius prælatus. *gl. ver. sacer. & ver. com. c. 21. q. 1. c. qui plures. Subrogatus n. sapit natura milium, in cuius locum subrogatur. c. eel. extr. vt lite pend.* Ideo sicut parochus deberet esse in atalegitima, & in sacerdotio, vt posset populo administrare sacramenta. *supr. c. proxima* debet esse commendatarius, qui parochi officium gerit. *Durand. n. 35.* In vtrisque enim est eadem ratio, scilicet, officium administrandi populo sacramenta; vt dictum est superius. Ideo debet esse idem ius, vt vterque sit aptus ad illa administranda. *arg. Lillud. ff. ad leg. aquat.*

ET tali, non nisi vna.

QUIA ecclesiasticus ordo peruertitur, quando vnus plurium officia occupat. *c. referente. & c. ad hac. extr. de prob.* Et quoniam Prælati in hoc sæpe committebant fraudem, nam non valentes vni committere plures parochias in titulum. *c. de multa. extr. de prob.* quærebant illis dare in commendam. *Durand. in prin.* Ideo vt obuietur fraudibus, statuitur, vt sicut non potest haberi, nisi vna parochialis in titulum, ita non possit haberi, nisi vna in commendam. *gl. ver. vnam. & nouissime. Conc. Trid. sess. 24. cap. 17.*

ET illa tunc demum, cum necessitas, vel vtilitas exigat.

QUIA cum ius commune velit, vt quilibet Ecclesia habeat proprium, & non commendatum prælatum. *cap. cum non ignores. extr. de prob. & c. sicut. 7. q. 1.* quando Ecclesia conceditur in commendam, sic dispensatiue, & ius commune relaxatur. *Durand. num. 19.* Ideo debet semper

feri ex causa, sicut & dispensatio. c. tali. 1. q. 7. & c. expof. i. extr. de prob. & ita aliqua caufa cognitione praemiffa. cap. difp. 1. q. 7. Et quoniam in difpofitione ecclefiasticarum rerum, ifta duo, vel aliorum alterum, funt attendenda, fcilicet. euidens necessitas, vel fuadens vtilitas ipfius Ecclefiæ. c. fine. 12. q. 2. & c. expof. extr. de prob. Ideo etiam in cafu huius text. attenduntur. gloff. ver. neceff. & ver. vtil. Et cum text. hic dicat elle attendendam necessitatem, vel vtilitatem Ecclefiæ, videtur, quod in fauorem perfonæ commenda non fit concedenda. Durand. n. 2.

TALIS autem commenda vltra sex menses non duret.

QVIA sicut epifcopus habet sex menses ad conferendum. c. nulla. extr. de concess. prob. ita cum necessitas, vel vtilitas exigit, ad similitudinem collationis conceduntur ei alij sex menses ad commendandum, quam tamen commendationem debet facere, priusquam tempus semestre à die vocationis labatur; nam illo finito, vltius se intromittere non debet, nisi ad illam commendandam alicui, donec superior provideat. gl. ver. commendare, & Durand. n. 47. Non autem conceditur, vt vltra sex menses comenda duret; quia cum ex commenda non acquiratur ius commedatario, sed interim dicatur vacare. Durand. n. 25. non sunt diu Ecclefiæ vacantes relinquendæ. d. c. nulla. Si tamen Ecclesia ab alio interim impetraretur, effet facienda mentio de commenda; nam ex quo talis commenda facta est ex causa, & commendatarius est legitimus administrator, & liberio rem habet administrationem, quam procurator. c. post. 7. q. 1. & cap. obitum diff. 61. Et ex quo auctore paxtore possidet, l. in se. ff. de acquir. possess. licet Ecclesia illa dicatur vacare de iure, non tamen vacat de facto. Durand. n. 40. & 46. Et litteræ impetratæ ad beneficium non valent, quæ de alterius colorata facti possessione non faciunt mentionem. cap. cum nostrum. extr. de concess. prob. & super huiusmodi prouisionibus, vide quid hodie sit seruandum per Conc. Trid. sess. 7. c. 2. & 4. & sess. 24. cap. 17. de refor.

QUOD contra praedicta factum fuerit, est irritum ipso iure.

QVIA hunc rigorem nullitatis induxit hæc constitutio in odium prælatorum, qui huiusmodi commendis sæpe abutebantur. Ar. h. l. in fin. Et vacantiibus Ecclesiis parochialibus, quid agendum sit, diligenter prescribit. Conc. Trid. sess. 24. de refor.

cap. 12.

Cap. 16. Cupientes.

ELECTIO cathedræ alium, vel regularium Ecclesiarum, (quorum confirmationem, vel infirmationem ad sedem Apostolicam examinem deductam immediatam subiectionem, vel appellatio interiecta deuoluit) intra vnum mensis post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, (si eam debito tempore non contigerit presertari) ad sedem ipsam iter arripiant.

QVIA summus Pontifex Nicolaus Tertius cupiens periculosus Ecclesiarum vocationibus occurrere, ac malignantium subterfugij obuiare, iam prouisis remedijs alia (quæ patenter ipsa rerum experientia ad earum expeditionem iudicauit vtilia) remedia experta subiungit. Et quod fel. rec. Gregorius Papa X. eius prædecessor de electionibus presentandis electis, & ipsorum electorum petendo, ac adhibendo consensum salubriter instituit, vt in cap. quam sit. supr. eod. in suo robore vult permanere; sed cum hoc temporis moderamine in presentandis electionibus, & alijs, quæ hic mutantur, vt quod trimestri tempore post consensum ad petendas confirmationes ille instituit, (quo ad illas, quæ petuntur, vel peti debent a Sede Apostolica) ipse Nicolaus Tertius per hanc suam constitutionem temperat, vt intra vnum mensis post consensum adhibendum, vel notitiam habitam, debeat electus ad Sedem Apostolicam iter arripere; cum interdum aliquorum locorum vicinitas minus exigit, aliquorum vero distantia prolixius tempus exposcat, quam fuerit per illam constitutionem Gregorij statutum. vt in text. Et post tempus istud assignatum ad iter arripendum, aliud hic assignatur ad iura producendum, competentius, quam fuerit per ipsum Gregorium assignatum. vt in text.

§. Quod si per viginti.

QUOD si electus per viginti dies (post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis) expectatum personaliter comparere, nulla in ista causa interueniente, contempserit, omni iure, quod sibi ex illa electione competere possit, est priuatus.

QVIA tam in penam proprii contemptus, vt puniatur in eo, in quo deliquit, quam in ecclesiarum commodum, ne diutius remaneant vacantes, ista est conueniens poena, vt talipriuato, possit alterius electionem procedi. vt in text. & gloff. ver. priuatus. Sed si iustum impedimentum habuisset, nõ incidere in istam poenam; cum non possit tunc notari de contemptu.

tempus. *vt in text.* Et cum non sit in culpa, non est iure suo priuandus. *cap. discretionem. extr. de eo, qui cogn. con. sang.* Et cum non possit agere, nec stet per ipsum, non currit ei tempus. *c. ex ratione. & c. si iustus. extr. de appell. & l. i. c. de annal. excepte.* Debet tamen, si potest, de hoc suo impedimento protestari. *Gem. num. 7.* Et si accedit ad iudicem, nō debet recedere de iudicio sine ipsius licentia, alias incurrit penam. *gloss. ver. comparere. & infra sap. si postquam.*

§. Adhæc.

QUÆM AD MODUM electus tenetur venire ad curiam, ita & aliqui de eligentibus, ad minus videlicet duo, cum actū, & munimentū causa debent comparere instructi.

QUIA cum Papa debeat plene informari suoper electione sibi proposita, vt possit scire, an illa sit confirmanda, vel infirmanda. *extr. c. nihil.* Et cum ista informatio non possit plena haberi per procuratores, qui, vt plurimum, cōstituantur absentes, & processus ignari. *vt in text.* Et cum ipsi electo in causa propria non sit credendum. *c. quon. extr. de prob.* Ideo debent ad minus accedere duo de ipsis eligentibus, qui plenarie instructi valeant Sedem Apostolicam informare, vt ipsa (ecclesiarum vtilitate pensata, & aliis inspectis circumstantiis) cōfirmet, vel infirmet electū. *vt in text.* Expensæ a quæ sunt promissione istorum deducitur ex bonis prælaturæ, si bona illius sint discretæ, alioquin ex communibus, vel per ipsum capitulum aliunde. *vt in text. & extr. sap. vt prat.*

§. Cæterum.

Goligentes electiones ipsas intra octo dies (postquam commode poterunt) electū presentare dissiulerint, illi, qui in hoc fuerunt culpabiles, a processu prosecutione sunt exclusi, & ab omnibus beneficiis suis illius ecclesiæ, de cuius electione agitur, per triennium suspensi, ad quæ si interim se ingesserint, illi sunt priuati.

QUIA cum per mutuum consensum eligentium, & electi initietur matrimonium spirituale inter ipsum electum, & ecclesiā, ad quam eligitur. *vt sup. in c. quam sit.* ne ecclesiā diu maneat viduata, debent electentes, quam citius commode possunt curare, vt ad istud matrimonium veniatur. *d. c. quam sit.* Sed quoniam per illam Gregorij constitutionem dicebatur tantum, vt, quam citius commodè poterunt, electores præsentent electionem electo. *vt in d. c. quam sit.* & ita illud tempus videbatur in deter-

minate relictum, & sæpe electiones tarde electo præsentabantur. *vt in princ. huius text.* Ideo per hanc decretalem declaratur, tempus illud esse octo dierum. *vt in text.* Et quoniam dignum est, vt quos Dei timor a malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. *extr. c. cum in cunctis. in fin.* Ideo contra tales eligentes harum cōstitutionum transgressores, imponitur pœna, p̄secutionis, suspensionis, & priuationis, secundū quod grauius in hac cōtrauentione delinquant. *vt in text.* Quam pœnam solum culpabiles incurrunnt. *vt in text.* quia peccata suos debent tenere auctores. *c. i. & ibi gloss. fin. extr. de his, qua. si. à ma. par. cap.* Et quonon est in culpa, non debet iure suo priuari. *d. c. discret.* Vnde quando vniuersitas delinquit, non omnes de ea debent puniri, sed solum culpabiles; quod est verum, non solum in pœna suspensionis, vt hic; sed etiam in pœna excommunicationis. *vt in c. Romana. in fin. infr. de sent. excom.* Aliud est in pena interdicti. *vt in c. si sent. d. tit. q̄ specialiter ibi statuitur, ne sententia careat effectu,* vt ibi in *text. & gl. ver. caret.* Et aduerte, quod quādo vniuersitas tenetur aliquid facere intra certum tempus, si illud non fiat, omnes censentur culpabiles, nisi aliqui ostendant se inculpabiles. *gl. hic. ver. qui culp.*

POSTULANTES, si negligentes fuerint in presentando, puniantur vt electores.

QUIA cum in vtrisque sit eadem ratio dispendii, scilicet celeris ecclesiarum expeditio. *vt in text. & gloss. vers. instr.* Similis etiam pœna debet postulantibus hæc statuta negligentibus imponi, quæ fuit imposita similibus eligentibus. *vt in text.* Pœna autem dicitur similis contra vtrosq̄; in quantum esse potest; nam electus priuatur, & iurium sibi quæ sit; postulat vero solus, ipe gratiæ, quam habebat; & idem dicitur eligentibus, & postulantibus quo ad eorum iura, quæ habebant. *gl. ver. similis.*

§. Porro.

EXPENSÆ factæ in negotio electionis prosecutione, recuperantur, vel redduntur, secundum quod iustum fuerit, seu aequitas canonum iudicabit.

QUIA nemo tenetur propriis stipendijs militare. *cap. i. extr. de sepul.* Ideo ne electiois negotium ipsis eligentibus sit damnosum, non de eorum bonis debent expensæ deduci, sed de bonis illorum, quorum negotium principaliter est tractatū. *vt not. ext. in c. vt prat.* Vnde cum fuerit principaliter tractatū negotiū ipsius prælaturæ, de illius bonis in primis debent ex-

penſæ deduci, & poſtea debet deueniri ad alios, qui habent vtilitatem ex illa electione, ſi omnes expenſæ non poſſunt competenter ex ipſa prælatura deduci. *vt in d. cap. vt præ.* Et quoniam vultus victoris regulariter condemnatur in expenſis. *c. calum. extr. de penis.* Ideo ſi quis fuerit iniuſte electionem proſecutus, in expenſis per alios eius culpa factis, debet per ſuperiorem condemnari. *gl. ſin. quæ late tractat, an, & quando, & quo iure poſſint peti, vel repeti expenſæ.* Et quoniam in hoc canone nihil ſtatuitur circa quantitatem expenſarum. ſed quod alibi ſtatutum eſt, præcipitur obſeruari. *vt in text. in ſin.* Ideo ex hoc text. nulla conditio datur. *gl. ver. reddendū.* Vnde potius dabitur conditio ex dicto. *c. vt præ.* & ex alijs iuris not. *hic in gloſſ. ſi.* Circa tamen expenſas faciendas per illos, qui mittuntur ad informandum Papam ſuper electione facienda, eſt obſeruandum, quod habetur in hoc text. in §. ad hæc.

Cap. 17. Fundamenta.

NVLVS Princeps notabilis præminentia, debet eligi in Senatorem, vel ad aliud officium Vrbs Roma aſſumi.

QVIA experientia docuit, quod per peregrina regimina illorum Principum, qui ad hæc officia in præteritum fuerunt aſſumpti, perturbabatur Sedis Apoſtolicæ libertas, & epla deformabantur, mœnia Vrbs deſtruebantur, in colis diſpendia, aliaque mala, & calamitates inferrebantur. *vt in text.* Et quoniam iſta eſt Ciuitas ſacerdotalis, & regia, per Sacram beati Petri Sedem caput totius Orbis eſſe ſta, & à Conſtantino Imperatore beato Silueſtro, & Summis Pontificibus eius ſucceſſorib; conſeſſa, vt in ea vtriuſq; poteſtatis monarchia libertate plena in ſuis agendis per omnia ipſi potirentur. *vt in text.* Ideo Summus Pontifex Nicolaus Tertius volens in futurum providere, vt Romana Eccleſia in hac ciuitate plena gaudeat libertate, & Populus Romanus iam experta pericula euitet, per hanc ſuam conſtitutionem prohibet, ne Principes potentes poſſint in Senatores, vel in alios Officiales ipſus Vrbs aſſumi. *vt in text.*

NEQVE quiuis alius vltra annale ſpatium, abſque Sede Apoſtolica licentia ſpeciali.

QVIA multi, quamuis à principio debiles, per diuturnam officiorum adminiſtrationem, ſibi maiorem auctoritatē, quam haberent, uſurparunt, & plures ad hærentes ſibi compararunt, à quibus diuerſa mala in Ciuita-

te oriebantur. *vt in text.* Ideo etiam ad prouidendum contra tales, ſtatuitur, vt vltra annum a d huiusmodi officia nemo ſine licentia Sedis Apoſtolicæ aſſumatur. *vt in text.* Nam ſuperbire homines, etiam annua designatione: quid ſi honorem per quinquennium agitent? inquit Cornel. Tacit. lib. 2. annal.

ET contraſcientes, tam electores, & nominatores, quæ electi, & nominati, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrunt, & alij penis ſubiiciuntur.

QVIA dignum eſt, vt quos Deo timor à malo non reuocat, ſaltem coercere ſeueritas diſciplinæ. *extr. cap. cum in ſunctu.* Ideo vt magis caueatur ab iſtis malis, hæc diuerſæ pœnæ imponuntur. *vt in text.*

Cap. 18. Quanquam.

CANONICIS cathedralis eccleſia, ipſo iure, vel per ſententiam eligendi poteſtate priuatis, ad Papam imdeuoluntur eligendū.

QVIA canonici tunc priuantur ipſo iure poteſtate eligendi, quando ſcienter eligunt indignum; tunc priuantur per ſententiam, quando formam traditam in generali Concilio non obſeruant. *vt in text.* Et quoniam ſi in his caſibus eligendi non deuolueretur ad Papam, ſed ad proximum ſuperiorem, ſicut regulariter deuoluitur in alijs caſibus, prompti eſſent Archiepiſcopi proximi ſuperiores in caſſanda electionibus, vt prouiſionum poteſtas deuolueretur ad eos. *gl. ver. deuol.* Ideo, vt auferatur eis iſta occaſio calumniandi, Papa ſibi reſeruat huiusmodi deuolutiones. *d. gl. hic.* Ad quod accedit, quod regulariter in epiſcopatibus proximus ſuperior eſt Papa, cum non ſemper ad ſint Archiepiſcopi mediate inter Epiſcopos, ad Papam. *Archid. n. 1.* Et de antiquo iure, & diſpoſitione Eccleſiæ, poteſtas conferendi epiſcopatus pertinet ad Papam. *diſt. 22. c. 1.* Conferendi autem in ſuperiore eccleſias, ad Epiſcopos. *d. gloſſ. hic.* Sed hæc regula falſa eſt in caſibus, qui poſtmodum à iure fuerunt expreſſi. Voluerunt enim iura, quod in cathedralibus ſibi eligerent canonici. *extr. cap. cum eccl. in inferiorib; etiam collegiatis canonici. ſupr. c. 1. & 2. q. vii. c. cong. & ſtatuta fuerunt eiſtempora, extra c. ne pro defectu. & de conſeſſ. præb. c. 2.* Ideo etiam attendendo, quod Papa in epiſcopatibus eſt regulariter proximus ſuperior, & quod de iure antiquo prouidere de epiſcopatibus pertinet ad ipſum, ſibi reſeruaui deuolutionē illorum quādo canonici per delictum eligendi poteſtate priuantur. *d. gloſſ. hic. & noſtat. in d. cap. ne pro defectu.*

PRÆTER QUAM in casu negligentia.

QVIA tunc dicitur in electione negligentia interuenire, quando intra tempus debitū per eos, ad quos spectat, non fuit electio celebrata. *vt in text.* Et quoniam, in ista negligentia interuenit, vel non, clare apparet ex inspectione facti à die mortis prelati, vel illius notitiz, vsque ad diem electionis futuri. *Archid. in princ.* Ideo cum in tali casu non possint Archiepiscopi immediate superiores cauillari, sicut possent in casu deuolutionis per delictum, non curauit Papa istam deuolutionem sibi reseruare, sicut reseruauit illam. *d. gloss. & d. cap. ne pro defectu.*

IN inferioribus ecclesiis semper ad proximum superiorum deuoluitur.

QVIA licet possit esse eadem suspicio in inferioribus, scilicet. ne proximus superior calumniatur electionem, vt facultas eligendi deuoluatur ad ipsum; non tamen vrget tantum periculum prouidendi in istis, sicut in cathedra. *libus. Gemis. n. 4.* Ideo non tam caute consultitur in istis, sicut in illis. *argum. cap. vbi peric. supr. eod.* Et cum ad Episcopum ex dispositione antiqua pertineat ecclesiarum suarum diocesis dispositio, vt dictum est superius. Ideo facilis res redit ad naturam suam, vt potius ad Episcopum in isto casu delicti deuoluatur electio ecclesiarum inferiorum, quam ad Archiepiscopum electio cathedralium. *gl. penul. hic. & arg. cap. ab exordio. & ibi gl. pen. dist. 35.*

Cap. 19. Is, qui.

CONSTITVTIONI, *vt circa. sup. eod. non satisfecit appellans, qui disiuunctiue iurauit se credere opposita esse vera, vel qua sufficere deberent ex tū.*

QVIA appellans, qui obicit in formam electionis, aut in personam electi, debet corporaliter iurare duo copulatiue, videlicet, quod credit obiecta esse vera, & se posse ea probare. *vt in text. & supr. d. c. vt circa.* Et quoniam vbi quis adstringitur ad duo copulatiue, non est satis alterutrum adimplere. *l. si quis ita stip. ff. de verb. obl. & l. si her. ff. de condit. instit.* Ideo cum talis appellans disiuunctiue, & alternatiue iuret, non seruat formam decretalis, vt circa, appellans in tali casu, non audietur neque super expressis, neque super exprimentis; vt ibi ponitur in pœnam

contra talem; nam vbi ius dat certam formam excipiendi, ille, qui non seruat formam, repellitur à potestate probandi exceptionem. *ad hoc. cap. pia. infra de except.* Vnde excipiens inepte succumbit, sicut agens inepte. *cap. examinata. extra de iud.*

Cap. 20. Qui contra.

QVI contra certam personam, ne eligatur, appellat, consilium. vt circa. seruare tenetur.

QVIA sicut quando tractatur de facienda prouisione alicuius ad ecclesiam, in appellatione, quæ interponitur contra illum, est seruanda forma, quæ traditur in d. cap. vt circa. per verba ibi posita, scilicet, siue prouisio sit facienda, siue sit facta & c. *vt in dict. text.* sic eadem forma est seruanda, quādo interponitur appellatio contra certam personam super electione facienda; cum illud c. parificet prouisionem, & electionem, vt ius, quod statuitur in vna, censetur statutum in alia. *gl. hic. ver. fiat. & gloss. in d. c. vt circa. ver. facienda.* Secus est, si quis appellet in electione facienda, contra personam incertā; quia cum adhuc electio non sit producta in esse, non potest dici, quod eius forma non sit bona; & cū personatunc non sit certa, non est, cui possit aliquid imputari. *gloss. 1. hic.* Non entis enim nullæ sunt qualitates. *cap. ad dissol. extr. de despons. impub.* Cum accidens non possit esse sine proprio subiecto. *Arifl. c. 1. in princ.*

Cap. 21. Sicur.

SI compromissus est in plures, vt eligant: per vnum facienda est electionis pronuntiatio, sicut quando proceditur per formam scrutini.

QVIA sicut omnes de capitulo, necesse habent eligere per vnum, vt electio sit communis totius vniuersitatis, & capituli; non autem debent omnes pronuntiare electionem factam, ne tot viderentur esse electiones, quot essent numero eligentes; & ne actus ille, qui est vniuersitatis, videretur esse singulorum. *vt not. extr. cap. in genesi.* ita propter eandem rationem plures compromissarii debent electionem factam pronuntiare per vnum, cum ipsi sint subrogati in loco canonicorū, qui in eos compromisserunt *vt not. extr. c. quia propter.* Et quoniam subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. *s. eccl. h. s. extra. vt lite pend.* Ideo licet ipse actus eligendi fiat per plures, electionis tamen pronuntiatio debet fieri per vnum; siue procedatur per viam compromissi, siue scrutini.

nij. *Gemin. nu. 1.* Et ille, qui vice sua, & sociorum eligit, debet formare sua verba in singulari, dicendo, ego nomine totius capituli te eligo; non autem debet dicere in plurali, vice mea, & capituli te eligimus. *Arch. ver. in lit.* Quis autem sit iste, qui habeat eligere nomine capituli, & vniuersitatis. *not. in d. c. in genesi. & gl. bic. ver. per vnum.* Quando vero fit electio per viam inspirationis, nõ requiritur, quod vnus vice omnium eligat; sed tunc electio tenet, & censetur vna, & communis, etiam si omnes dicant, te eligimus. *Arch. d. ver. institut. x.* quia ea, que diuina inspiratione fiunt, legi humanæ non subiiciuntur. *d. dua. 19. q. 2.*

Cap. 22. Statutum.

DECRETALIS *supr. eod. licet canon. in collegiatis parochialibus ecclesiis, & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet.*

Q V I A ecclesiæ parochiales collegiæ vocantur dignitates *gloss. hic, & cap. extr. pande. §. qui vera. extr. de præben.* Et quoniam beneficia cum dignitate ponuntur vt diuersa ab ecclesiis parochialibus. *extra cap. cum in cunctis. §. infer.* Et ex quo *d. cap. licet canon.* loquitur solum de parochialibus, & cum sit pænale, conuenientius potius restringi, quam ampliari. *vt in text. Id eo licet ecclesia collegiata sit etiam parochialis, & sic quodammodo mixta cum dignitate, & parochiali, ius pænale, quale est *d. cap. licet canon.* loquens de parochiali simplici, non est extendendum ad parochialem mixtam. *Gemin. nu. 2. & Francus in gloss. 1.* Ecclesia autem tunc dicitur esse collegiata quando ibi est rector, vt caput; & canonicus, vt membra. *gl. ver. collegi.**

Cap. 23. Si cui.

SI compromissarius secundum traditam sibi metam (*seruatis, & in scriptis redactis voluntatibus singulorum*) illum eligat, in quem non maior pars capituli; sed plures, aliorum comparatione, consenserunt: non tenet electio.

Q V I A ad hoc, vt valeat electio facta per capitulum, inter cetera requiritur, quod sit facta à maiori parte totius capituli. *extr. c. quia propter.* Et quoniam maior pars, non respectu totius capituli; sed solum per comparationem ad alias partes, non potest dici maior pars totius capituli. *vt not. extr. in cap. cum auz; & cap. ecclesia.* Ideo electio facta per illos huiusmodi partis, & eorum nomine per compromissarium, non valet, tanquam facta à non habentibus sufficientem potestatem eligendi. *d. cap. cum auz, & tan-*

quam facta ab illis, qui non obseruant formam eistraditam *per d. c. quia propter. vt in text.* Cum defectus formæ reddat actum nullum. *l. non dubium. C. de legibus. & not. supr. in c. 2.*

CVM præter formam concilij fuerit celebrata.

Q V I A vbi est data certa forma exercendi actum, & omnes aliæ sunt prohibita, tunc paria sunt facere contra formam, & facere præter formam. *Gemin. n. 2.* Et quoniam in electione traditur pro forma, vt fiat à maiori parte capituli, alias sit nulla. *d. cap. quia propter.* Ideo si non fuerit facta à maiori parte capituli, non tenet propter defectum formæ. *vt in text. & gloss. ver. forma.*

Cap. 24. Quorundam.

EX vocatione quocumque modo facta in discordia de religioso mendicante ad pralaturam extra administrationem suorum ordinis, non acquiritur illi ius, nec consensu poterit, etiam de pralati licentia.

Q V I A quorundam oculos sic vitium ambitionis excæcat, quod quasi suæ professionis immemores, qua, contemptis honoribus, abiectis diuitijs, ipseisq; delictijs arbitrium proprium subiugarunt alterius ditioni, retro respicientes ad aratum manumifium, dū præcipitanter ruunt in litigiorum anfractus, causarum strepitibus se inuoluunt, & extra administrationem proprii ordinis, solum prælaturæ confendere moliantur; electionibus, postulationibus, seu prouisionibus, de se in discordia celebratis improuide præstando consensum, præbendi assensum à suo superiore, non nunquam extorta licentia potius, quam obtenta, ex quo animarum, & ecclesiarum dispendia noscuntur prouenisse, & prouentura maiora in futurum, verum litem fornicidabatur. *vt in text.* Ideo ad obuiandum huiusmodi malis, statuitur, vt nulli religioso Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, aut quorumlibet medicantium ordinum, ex electione, postulatione, prouisione, seu vocatione, ad aliquam extra administrationem sui Ordinis prælaturam, in discordia de se facta, ius de cetero acquiratur, & quod eorū aliquis non valeat huiusmodi prouisionibus, & vocationibus consentire, etiam si ordinis cuiusque, Ministri, vel Generalis accesserint licentia, vel consensum. *vt in text.*

I D E M de vocatione facta à minori parte numero, ad quamlibet pralaturam de religioso non mendicante.

Q V I A potestas collegij, & vniuersitatis non consistit apud minorem partem illius, sed apud

DE ELECT. ET ELECTI POTESTATE.

apud maiorem, nisi per delictum maioris esset deuoluta ad minorem. *c. 1. de his, qua si. à mai. par. 6. & gl. hic. ver. numero.* Ideo eo ipso, quod talis vocatio à minori parte processit, nullum ius tribuitur vocato. *vt in text.*

ET secus factum tritum decernit.

QUIA quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi. *cap. quæ contra. infr. de reg. iur.* Sed quoniam possit esse dubium, an talia sint nulla ipso iure, vel per sententiam sint annullanda. *vt not. gloss. in l. non dubium. C. de legib.* Ideo ad maiorem declarationem, vbi prohibita sunt valde enormia, apponitur clausula irritans ipso facto absque alia sententia. *vt not. supr. in c. licet canon. & gl. in d. c. quæ contra.*

Cap. 25. Vt quis.

NON potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis.

QUIA electus non potest, nisi ex vna electione ius habere. *vt in text.* nam si prima valuit, secunda non valet; si secunda valet, prima non valet. *gloss. ver. ex vna.* Et quoniam nemo debet proficere actu, in quo ius non habet ex illa causa, ex qua prosequitur. *cap. inter dilectos. extr. de fide instrum.* Ideo rationi consonum non est, vt quis prosequatur duas electiones, petendo confirmationem ex illis. *vt in text.*

ET IAM si protestetur, se contentum altera, per quam consequi possit suam intentionem esse eum.

QUIA consensus, qui præstatur electioni, debet esse certus. *supr. cap. 2.* Et quoniam electus non potest petere confirmationem, antequam consentiat. *supr. cap. quam sit.* Et per huiusmodi protestationem non exprimit, qua de duabus sit contentus; nam si dicitur protestor, me consentire istis electionibus, vel alteri eorum, quæ magis valet, consensus non esset certus. *d. cap. 2.* Et sic videtur adhuc vellet retinere ius dubium in casu, in quo ardetur ad clarificandum intentum. *Gemin. num. 2.* Ideo talis protestatio nihil operatur. cum per factum contrarium obuiet illi. *gloss. ver. protest.*

NECESS ergo habet, alteram eligere.

QUIA non est iustum, vt talis in incerto vagetur cum ipsius ecclesiæ, vel sui aduersarij, si quem habet, discrimine. *vt in text.* Ideo oportet eum eligere, quam prosequi velit ex illis, & confirmationem petere tatummodo ex eadem. *vt in text.* Et hoc quod dicitur non posse electum prosequi electionem suam ex multiplici iure, est verum; quia in electione tractatur de iure acquirendo, super quo non potest causari titulus, nisi ex vna causa: vt in *d. c. inter dilectos.* secus est in iure

iam quesito, quod potest quis pluribus medijs defendere, vt patet per *c. post elect. ext. de concess. præb.* vbi Arch. ille se defendendo inicitur duplici collationi. *gl. hic. ver. ex vna.* Hinc communis inoleuit practica, quod quando aliquis prouisus titubare de tituli validitate, tunc impetrat nouum titulum à Sede Apostolica, quo potest vti defendendo se contra oes, non a. quod possit inniti duplici iuri agendo ad acquirendum ius in beneficio, seu ad rem. *lo. Yang. hic.* Et est ratio diuersitatis, quia iura sunt fauorabiliora, vt ius quietum retineatur, & habeatur, cum ibi nulla possit notari ambitio, sed sint ad ius quærendum, in quo in beneficiis, præsertim notatur ambitio petentis. *Arch. ver. eligere.* Et in iure acquirendo requiritur decretum confirmationis, quod debet esse super certo; ideo non potest dari, vbi dubitatur de titulo; in iure a. acquirendo non est necessarium decretum confirmationis, sed sufficit executio sententiæ. *Gemin. m. 5.* De concursu aut actionum plurium, an possint simul intentari, aut actor teneatur eligere aliquam, late, & distincte tractat hic. *gl. ver. eligere.*

QUIA electa, ad alteram redire non poterit.

QUIA cum istæ dux electiones non possint ambæ esse validæ, vt dictum est superius, & *gl. si. hic.* Per electionem vnus, alteri renuntiare, sibi ius ex ea non competere profiteri videtur. *vt in text.* Et quoniam qui iuri suo renuntiat, illud repetere non potest. *c. quam peric. & ibi gl. 7. qu. 1.* Ideo ex quo talis declarauit se prosequi velle vnam de illis duabus electionibus, ad hanc regressum habere non debet. *vt in text. & gloss. 2. in cap. si quis facer. dist. 81.*

Cap. 26. Si electio.

SI electus non consentit, vel post consensum renuntiat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur; eligentes ad eligendum ex tunc integrum tempus habebunt.

QUIA electio non dicitur perfecta, quousque non sit confirmata. *supra c. quam sit. vnde an. c. confirmationem per totam electionem non dicitur adhuc beneficium effectum esse suum, sed vacare. extr. c. non si.* Et quoniam in supradictis casibus, huiusmodi electores non fuerunt in culpa. *gl. ver. occultum fecerunt,* quod ad ipsos spectabat intra iuris terminum eligendum. *vt in text.* Et diligentia in termino facta, & ad nihilum redacta, terminus iteratur. *Burr. in l. c. ideo ff. de ver. obl. de one sine culpa iure suo priuenter, habebunt isti eligentes à dissensu, renuntiatione, morte, vel irritatione prædictis, ac si vacatio non haecisset; tempus integrum ad electionem aliam celebrandam. vt in text.* Et propter identitatem ra-

facit, quam illud, quod ei ab alio fit. *arg. l. antep. c. de capt. & postlim. reuers. vbi magis est meum, quod ex opere acquiror, quam quod ab alio mihi euenit.* Ideo ad excellentiorem præficiendum cæteris monachis, statuitur, vt plus valeat professio hominis, quam iuris. *Ioan. Andr. hic in fin. & arg. l. assiduus. c. qui pot. in pag. habet.*

AD dignitatem autem episcopalem, & in seculari, & in regulari ecclesia, & alii eligi poterit.

QVIA excellentia dignitatis, & ordinis episcopalis, est talis, vt eius ratione Episcopus possit dici perfecter religiosus. *c. ex multa. extr. de voto.* Ideo in hoc ei defertur, ac si ille, qui eligitur, esset expresse professus. *glos. fin. hic.* Et etiam, quoniam non solum præest regularibus, sed etiam secularibus. *c. si quis Episc. 2. q. 7. & ob id oportet cum magis scire iura communia, quam regularia; cum sint plures seculares, quam regulares. Butr. in c. offic. extr. eod.* Ideo non tantum est curandum de expressa professione in eligendo ad episcopatum, sicut in eligendo in Abbatem. *glos. fin. hic. & not. extr. in c. cum causam.*

Cap. 29. Cum expediat.

FORMA electionis tradita per decretal. supr. eod. cum dilecti. non est sublata per sequens Concilium, quia propter.

QVIA ista iura non sunt aduerfa, sed diuersa. nam in *d. c. cum dil.* continetur, quod potest fieri compromissum cum determinatione, & restrictione, & quod compromissarii secreto, & sigillatim voluntatibus omnium inquisitis, illum, in quem maior, & sanior pars capituli consenserit, eligere tenentur. *vt in tex. & d. c. cum dil.* Forma vero tradita per *d. c. quia propter.* est, vt in ecclesiis cathedralibus electio fiat, vel per viam scrutinii, vel compromissi, vel inspirationis, aliter electio non valeat. *d. c. quia propter.* Et quoniam in *d. c. quia.* non prohibetur, quin compromissum possit esse determinatum. *glos. hic in princ.* Ideo forma. *c. cum dilecti,* non est sublata per *d. c. quia propter. vt in tex.* Et hæc forma compromissi determinati hodie magis laudatur propter faciliorem negotii expeditionem, quam forma compromissi absoluti, vel scrutinii; cum in compromisso absoluto detur tam ampla eligendi facultas, vt sæpe displiceat electoribus, ita libere ius suum transtulisse in alios, quod non faciunt in compromisso determinato; Et per formam scrutinii procedere, est ita difficile, vt etiam boni Iurista practicam igno-

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

rantes, sæpe nesciant illam bene seruare. *glos. hic. vt inquisitio.*

Cap. 30. Cum non deceat.

ACCEDENS ad Sedem Apostolicam pro instruendo negotio electionis per decretal. Cupientes, eundo hac de causa, stando, & redeundo, integre percipere fructus beneficiorum, quos percipere possent, in ipsa ecclesia residendo.

QVIA non decet officium suum alicui esse damnosum, vt in *tex.* Ideo cum tales prosequantur ecclesiarum suarum utilitates, debent censerì residentes, & fructus beneficiorum percipere, ac si in ipsis ecclesiis residerent, vt in *tex.* Si vero facta instructione, & finito negotio, sola voluntate sua, & pro aliis negotiis quis in curia maneret, non debet amplius gaudere hoc priuilegio. *glos. pen. hic.* qui non vere reipublicæ causa abesse dicitur, qui proprii commodi causa in legatione est. *l. non vere. ff. ex quib. caus. maior.* Sed postea ex quo redire inciperet, competeret ei hoc priuilegium. *d. glos. hic.* nam redit de itinere, quod ob hæc cauam fecit. *l. si cui. §. tam diu. ff. ex quib. caus. ma.*

PRÆTER distributiones quotidianas.

QVIA distributiones quotidianæ non dantur præsentibus, qui horis canonicis non interfunt. *cap. vnic. infr. de cleric. non resid.* Et quoniam ista constitutio fingit illum absentem esse præsentem, non tamen fingit ipsum diuinis officiis interuentem. *glos. ver. exceptis.* Ideo debet habere ea, quæ præsens haberet, si diuinis officiis non interesset, & sic non distributiones quotidianas. *vt in d. c. vnic.* quod tamen *cap. in aliquibus huic tex. videtur esse contrarium: cum ibi dicatur, distributiones quotidianas concedi iis, qui ecclesiarum utilitatem prosequuntur; Sed respondet, quod canonici non tenentur eas concedere, vt hic; tamen si concesserint, illi non tenentur ad restitutionem, vt ibi. glos. in d. c. vnic. ver. utilitas. & vide Conc. Trid. sess. 5. de refor. cap. 1. in fin.*

Cap. 31. Ab eo.

IS, qui opponit euidentem defectum scientie, vel persona contra promouendum ad aliquam dignitatem, parere non potest.

QVIA cum huiusmodi defectus sint per se facile patentés, exte. *c. si forte.* ille, qui eos opponit, & in probatione deficit, destituit veritate videtur. *vt in tex.* Et quoniam illi promouendo per hoc est ius quæsitum contra talem

O

oppo-

opponentem, in quatum omnia, quæ per ipsum vellent opponi, præsumuntur falsa. *d. c. si forte.* Ideo non debet concedi in præiudicium promouendi, vt talis possit ab istis oppositis variare, & pœnitere. *vt in tex. ne mutet consilium in detrimentum alterius. glos. fm. hic,* & ne ipse recedat impunitus. *d. c. si forte.*

Cap. 32. Ex eo.

CANONICVS impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

QVIA ille non potest agere in electione de contemptu, qui non habet potestatem dandi vocem in illa. *extr. cap. cum inter. cap. quod si quis, & cap. in genesi.* Et quoniam impubes non habet potestatem dandi vocem in electione; cum tam iuris, quam rationis existat, vt tales (cum discretionem careant) ad præstandum in electione suffragium nullatenus admittantur. *vt in tex. & infr. cap. indemni.* Ideo si canonicus impubes non fuerit ad electionem vocatus, non potest dici contemptus, & per consequens, si fuerit absens, non potest per hoc electionem ab aliis factam impugnare. *vt in tex. & glos. ver. suffrag. Qui enim potest, inuitis, alienare, multo magis, & ignorantibus, & absentibus, potest. l. qui potest ff. de reg. iur.* Et hodie, quantumcumque canonicus sit pubes, non habet vocem, nisi sit in sacris constitutus. *Clement. 2. de etat. & qualis. ordin. Et nouissime vide Conc. Triid. sess. 24. de reform. cap. 12.*

§. In Ecclesiis.

NON professi cum profissu, electioni interesse non debent.

QVIA abbas debet eligi à monachis. *ca. abbas. 16. q. 7. & c. abbatem sl. 2. 19. q. 2.* Et quoniam, qui non est tacite, vel expresse professus, non censetur monachus. *c. relig. 5. 2. infr. de sent. excom. cum possit intra annum redire ad sæculum. c. stat. extr. de regul.* Ideo non professi, & nouitii, ad electionem non admittuntur, *vt in tex.* licet tales gaudeant priuilegio canonis. *d. c. relig.* Si tamen de gratia admittentur, eorum voces valerent, cum & in penitus extraneum possint religioſi totam electionem transferre. *extr. c. causam, qua, & Archid. hic num. 3.* Sed tunc eorum voces hodie valerent, si essent saltem in subdiaconatus ordine constituti, alias secus. *per d. Clem. 2. c. abb. hic.*

NEC conuersi laici cum clericis.

QVIA iuris spiritualis laici non sunt capaces. *extr. c. massana.* Et quoniam ius eligendi

in ecclesia, est spirituale. *extr. c. sacrosancta.* Ideo in ecclesiis regularibus, vel monasteriis, conuersi laici electioni interesse non debent. *vt in tex. & cap. non placuit. 16. q. 7.* Et hoc, quia illi conuersi, licet sint scilicet ecclesiis aliquid obligati; non tamen sæculum mutauerunt. *Archid. in fin. cum non sint tacite, vel expresse professi. vt in tex.*

Cap. 33. Si postquam.

SI ab electione cathedralis, vel regularis ecclesia, in scriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, ea pendente, confirmatio facta per ordinarium non valet.

QVIA talis appellatio transfert totaliter cognitionem ad Papam. *supr. c. quamuis, & c. stat.* Ideo alius in hoc se introumittere non potest. *c. lic. extr. de offic. leg. licet talis appellatio sit extraiudicialis. c. consil. extr. de appell. nisi in casu, qui permittitur. vt in d. c. quamuis.* Et si in iudicio fuerit appellatum, idem est dicendum; quia quælibet legitima appellatio eximit à primo iudice, & deuoluit ad superiorem id, super quo est appellatum. *cap. directa. extr. de appell.* Et sic primus iudex ex vi exemptionis debet se abstinere. *cap. frater. 16. quest. 1.* Ideo confirmatio facta ab ordinario, pendente appellatione ad Papam, nullam obtinet firmitatem, cum ipse non haberet tunc confirmandi potestatem. *vt in tex. & ipse ordinarius ob hoc venit puniendus, cum se ingesserit, vbi debebat deferre superiori, & se abstinere. infra. cap. pronida.*

REQUIRIT decretal. Cupientes. *supr. eod. non solum, quod electus veniat, sed quod vsque ad finem negotiorum profequatur.*

QVIA non venire, vel venire, & illicentia abire, æquipollent. *cap. certum. 11. q. 3. & si quis. C. de decurion. lib. 10.* Et quoniam d. cupientes obligat ad veniendum, vtribi habeatur. Ideo ex eius mente intelligitur, quod etiam vsque ad finem ille, qui venit, negotiorum profequatur. *vt in tex. aliter incidit in eius pœnam; quia ita punitur, qui mentem legis offendit, sicut qui mentem, & verba. leg. si quis. ver. quod si dum. ff. de iurisd. omn. iud. & l. sed iul. 5. mutus. ff. ad Macedon.* Intentio enim præfertur verbis. *ca. intell. extr. de verb. sign.* Nec obstat, quod dicit. *cap. cupientes, sit pœnale, vt in eo habetur.* Et quod constitutio pœnalis non sic extendenda, *leg. interpret. ff. de pœnis;* quia in hoc, quod erat de mente, non extenditur. *glos. ver. mente.* Est enim duplex

duplex mens legis, scilicet .comprehensua, & extentua. Comprehensua extenditur etiam in pœnalibus; licet hoc non dicant ipsa verba legis; cum tunc non dicatur proprie extendi. Extensua vero non extenditur in pœnalibus, sed solum in fauorabilibus. *Gemin. hic num. 4.* Colligitur autem mens comprehensua ex pluribus; primo, ex communi vsu loquendi; secundo, si aliter intelligendo, sequeretur absurdum; tertio, si per eandem constitutionem, vel aliam, apparet aliquod exempli gratia esse positum; quarto, si in lege esset appositã ratio; nam tunc mens, quæ ex illa colligitur, sicut & in aliis casibus supradictis, præfertur verbis. Mens vero extentua dicitur illa, quæ colligitur ex indeterminate rationis non scriptæ; & illa in pœnalibus non habet locum, nisi quo ad expressa. *Gemin. & Anchar. hic.* qui adducunt multa iura, & exempla, ad probationem huiusmodi distinctionis. Sed sicut si iste, qui venit, censetur non venisse, si licentia discersit, non expedit negotio; ita non censetur discersisse, si per aliquod paruum spatium temporis, vel loci, cum animo reuertendi eo tempore discersit, quo eius præsentia ad negotium nihil faciebat; nam tunc non venit contra mentem legis, quæ attendit, vt ibi permaneat ratione negotii expediendi; vnde quando per eius absentiã non impeditur negotium, eius præsentia non consideratur. *glof. ver. mense.* Si vero ei superueniret rationabilis causa discendendi, debet petere licentiam à iudice, & si copiam iudicis habere non posset, & magnum periculum esset in mora, præmissis protestationibus, & sufficienti procuratore dimisso, impune recedere potest. *d. c. cupientes, in princ.* Sed & vbi ex legitima causa discersit, illa cessante, redire tenetur, alias incidit in pœnam. *c. cum cessante. extr. de appell.* Nam, & vbi quis ab initio ex causa rationabili excusatur à veniendo, ea postea cessante, venire tenetur, & vsque ad finem causæ debet permanere. *d. c. cup. §. in super.*

ET habet locum, etiam cum appellatur à confirmatione.

QVIA etiam in tali casu agitur de meritis electionis, & est necessaria instructio personarum. *glof. ver. confirm.* Ideo cum sit eadem ratio, quæ est in aliis casibus dicti cap. cupientes, vt scilicet superior in formetur per ipsos principales, debet esse idem ius, vt etiam in casu appellationis ad Sedem Apostolicam à confirmatione facta per prælatum, ipsi princi-

pales veniant, & ante finitum negotium non recedant. *Archid. hic in fin.*

VEL prouisione.

QVIA prouisio, & electio in his casibus per iura æquiparantur. *supra c. stat. & c. vt circa.* Et in vtriusque est eadem ratio. *glof. pen. hic.* Et etiam quando duo reperiuntur à iure æquiparata, & in vtriusque est eadem ratio, etiam in pœnalibus statutum in vno, extenditur ad aliud. *glof. in l. si quis. C. de furt.* Ideo id, quod est dispositum per d. c. cup. in electione; circa hunc casum debet intelligi dispositum etiam in prouisione. *vt in tex. & glof. pen. hic.*

Cap. 34. Cum ex eo.

DISPENSARE possunt Episcopi, & Superiores, cum habentibus parochiales ecclesias sibi subiectas, quod vsque ad septennium studendo, non teneantur ad sacerdotium promoueri.

QVIA cum ex eo, quod habetur in c. licet canon. *supr. eod.* scilicet, vt promotus ad ecclesiam parochialem teneatur intra annum ad sacerdotium promoueri, & personaliter residere; nonnulli recusarent acceptare ecclesias parochiales, ex quo opportunitas proficiendi in studiis eis apparebat sublata, in grande vniuersalis ecclesiæ (quæ ad sui regimen viris litteratis permaxime noscitur indigere) dispendium, & iacturam. *vt in tex. & not. Durand. in d. cap. licet canon. ver. priuatus.* Ideo Summus Pontifex Bonifacius Octauus, super hoc multorum instantia frequenter excitatus, volens cupientibus in sciẽtia proficere, vt fructum suo tempore in Dei ecclesiã afferre valeant oportunitum, vt iliter prouideret, præsentis constitutione concessit, vt Episcopi, eorumque superiores, eum ius, qui huiusmodi subiectas sibi ecclesias obtinerint, libere valeant dispensare, quod vsque ad septennium litterarum studio insistentes, ad sacerdotium promoueri minime teneantur, prædictis decretalis. *licet canon.* non obstantem. *vt in tex.* Et istud tempus conceditur, siue quis velit studere Theologia, siue iuri canonico; cum hic tunc non distinguat. *glof. ver. lit.* quæ monet Episcopos, ne dispensent cum iis, qui doctiles non sunt; eum in illis cesset causa huius constitutionis. Tempus autem septem annorum ita statuitur, vt non possit ultra prorogari, non autem quod per Episcopum non possit breuius assignari, si ei ita fuerit visum expedire. *Archid. hic. ver. septem. & c. fin. extr. de magistr.* vbi ad itudum

dendum assignatur tempus quinque annorum. Et est commendabile, non dare à principio totum septennium; vt experiatur, an talis studens proficiat; nam si proficit, detur ei vltimus tempus, alias denegetur. *glos. ver. septen.* Et habentes huiusmodi dispensationem, debent studere in studio generalis, alias non excusantur. *extr. de cleric. non resid. c. tua.* Cum eo autem, qui habet parochialem in ciuitate, in qua viget studium, potest dispensari, ne ordinetur iuxta formam huius text. non tamen dispensat Episcopus, ne residueat, cum æqualiter possit residere, & studere. *Gemin. num. 9.*

A D subdiaconatum tamen debent promoueri intra annum, alias sunt priuati.

QVIA multi recipiebant ecclesias parochiales, vt per illud tempus, quo studerant, perciperent fructus, & postea illas dimittent, & ad secularē statum retrocedebant vt in *tex.* Ideo ad obuiandum huic fraudi, statuitur, vt talis promotus debeat intra annum recipere ordinem sacrum, vt si velit postea percipere parochialis ecclesie fructus, non possit à clericali vita discedere; alias si non fuerit ita promotus, subiacet ipsi iure pœnæ priuationis quo ad hoc impostæ per *d. c. licet canon. vt in *tex.**

ET illo durante septennio, debes in illis ecclesiis idoneus poni vicarius.

QVIA sicut prouidetur personis, ne per septennium impediantur à studiis, ita est prouidendum ecclesiis, ne per id tempus per Rectorum absentiam patiantur in cultu diuino, & curamimarum, detrimentum. *vt in *tex.** Ideo Episcopi, qui sunt prouidentores in cunctis suis diocesis. *c. perleu. dist. 25.* debent prouidere, vt ibi per idoneos vicarios interim diligenter seruiatur. *vt in *tex.**

DE fructibus ecclesie sustinendus.

QVIA cum nemo teneatur propriis stipendiis militare. *c. charit. 1. 2. q. 2.* non conuenit, vt talis vicarius suis expensis ibi deseruiat, sed cum ille, qui habet commodum, debeat etiam habere incommodum. *c. 1. extr. de paroch. Ideo de prouentibus ecclesie spectantibus ad ipsum Rectorem, qui percipit reliquos fructus, sunt huiusmodi vicario necessaria congrue ministranda. vt in *tex.**

ELAPSO septennio, debet Rector intra annum in presbyterum promoueri.

QVIA vbi quis arctatur intra certum tempus ad aliquid faciendum, si priuilegiatur

per aliquod tempus, ne interim ad illud teneatur, cessante priuilegio, reineidit in pristinam obligationem. *c. eos. infr. de sent. excom.* Ideo cum Rector parochialis (qui tenebatur intra annum ad sacerdotium promoueri per *d. c. licet canon.*) fuerit per hanc decretalem priuilegiatus, vt gratia studii, per septennium ad illud non teneatur promoueri, debet, finito septennio, intra annum ad diaconatus, & presbyteratus ordines se facere promoueri; alioquin ex tunc pœnam impostam per *d. c. licet.* (nisi iusta de causa id omiserit) ipso iure incurrit. *vt in *tex.**

Cap. 35. Commissa.

AD pœnam priuationis Rectoris parochialis ecclesie non promoti, requiritur, quod annus integer sit completus.

QVIA vbi imponitur pœna ex non facta intra certum tempus, non incurritur pœna, nisi illud tempus ex toto sic elapsum. *ff. de verb. oblig. l. in illa, & l. si in sulam.* vbi expresse dicitur, stipulationem pœnalem non committi ante diem, etiam si sit certum parere non posse. Tota enim obligatio in vltimum diem collata esse videtur. *l. si eum. §. 2. ff. si quis caur. in iud.* Ideo pœna imposta per *d. c. licet canon. supr. eod.* contra illum, qui adeptus ecclesiam parochialem, non fecerit intra annum se in presbyterum ordinari, non incurritur, nisi in totum annus ille sit elapsus, quantum tantum de anno transierit, quod intra ipsum non possit ad illum ordinem promoueri. *vt in *tex.** Nec obstat, quod frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus. *l. aliquando. §. fin. ad Velleian.* quia illud procedit, quando quod expectatur, ab initio est inefficax; secus quando ab initio est validum, vt est collatio in casa huius *tex.* *Gemin. num. 1.* Ad quod adde, quod vltima dies hic potest operari, cum in ea possit iste Rector obtinere prorogationem ad presbyteratus ordinem suscipiendum, cauta studii, *vt supr. in c. prox. glos. hic. ver. elapsus.*

ET annus ille non currit iuste impedito.

QVIA non valenti agere, non currit tempus. *supr. a. quoniam sit. in fin. & l. fin. §. fin. C. de annal. except.* Nam qui non potest agere, iuste impeditus, non est in culpa. *glos. hic. ver. iusto.* Et qui non est in culpa, non debet iure suo priuari. *c. discret. extr. de eo, qui cogn. conf.* Ideo si iuste impeditus non fecerit in intra annum ad sacerdotium promoueri, pœnam *ca. licet canon.* non incurrit. *vt in *tex.** Annus autem incipit currere, post obtentam ecclesiam, à die ad eam pacifice posses-

possessionis, vel qua per eum fecit, quominus illam adipisceretur. *vt in tex.* Pacifica autem possessio, quando dicitur adepta, late tractat hic *glo. var. pacificam.* Et licet vacet ecclesia parochialis, ipso iure, quando quis eam adeptus, & non iuste impeditus, nec privilegio studii defensus, se non fecit intra annum promoueri. *d. a. licet. & supr. c. prox.* Tutius tamen est, & honestius, vt antequam ecclesia alteri conferatur, ille citetur ad docendum, cur se non fecerit promoueri, & si de legitimo impedimento non doceat, vel de dispensatione, pronuntietur priuatus; ne si interim ecclesia alteri conferretur, & ipse postea veniens de legitimo impedimento doceret, faceret collationem alteri factam cassari. Sed quia iudices, vel illi, ad quos collatio spectat, nolunt litigare, vel aduersarios constituere, sicut nec illi, quibus facienda est collatio, nisi primo habeant ius in re; ideo communius eligunt altera via, vt sine alia pronuntiatione fiat collatio. *glof. ver. iusto.*

ET post priuationem, ecclesie eidem conferri non potest.

QUIA si postquam ille est iuste priuatus, eo, quod ex sua culpa se non fecerit intra annum in presbyterum ordinari, postea iterum in illa vacatione ad eandem ecclesiam promoueri, constitutio, qua ipsum priuat, fiet ludibris, & debito frustraretur effectu; & non rebus, sed verbis, cum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videretur. *vt in tex.* ea namque ratione, qua posset, primo anno finito, iterato ei ecclesia conferri, similiter posset, finito secundo, & sic tertio, & de singulis; vnde frustra esset prima priuatio. *glof. ver. iterato.* Ideo statuitur, vt ea vice nullo modo possit se delinquenti illa ecclesia conferri. *vt in tex.* & simile habetur in *c. licet. il. 3. extr. de testib.*

ET non promotus, si eo animo receperat ecclesiam, vt fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum.

QUIA talis recipit istos fructus fraudulententer, *vt in tex.* nam qui recipit beneficium, debet habere intentionem accipiendi ordines requisitos, vt in illis iuxta debitum suum valeat ecclesie deseruire. *d. c. licet canon.* Et quoniam fraus memini patrocinari debet. *c. tua. extr. de cleric. non resid.* Ideo si promoueri ad sacerdotium non intendens, parochialem receperit ecclesiam, vt fructus ex ea per annum percipiat, ipsam postmodum dimisurus; nisi (voluntate

mutata) promotus fuerit, ad eorundem fructuum restitutionem tenetur. *vt in tex.*

ET qui ex mente contulit, ecclesiam seruare debet indennem.

QUIA collator beneficii tenetur ex officio conferre personae, qua sit apta ad illi seruandum iuxta onus, quod habet. *extr. c. nihil. & c. cum in cunctis.* alias si per malitiam, vel negligentiam in hoc peccat, est puniendus. *extr. c. cum nobis.* Ideo conferens ecclesiam personae, quam non credit illi fore idoneam, ex eo, quod non vult recipere ordines requisitos, (praeter diuinam offensam, quam ex inde incurrit) ad seruandam illam ecclesiam indennem obligatur. *vt in tex.* Quae obligatio, & condemnatio est poena respectu soluentis, sed restitutio damni, & rei iniuste ablatae, respectu recipientis. *Geminus. s. s. s.* Sed tunc conuenitur collator pro istis fructibus, quando beneficiatus non soluit, nec est solvendo. *glof. s. n.* nam non tenetur ad istos principaliter, sed in subsidium. *Geminus. hic.* Et loquitur hoc c. de obligatione restitutionis, non solum in foro animae, sed etiam in foro iudiciali; dummodo de tali eius credulitate, & fraude fiat fides. *glof. s. n.* Fraudem autem debet probare ille, qui eam allegat. *l. quoties. s. qui. ff. de prob. Et probatur per coniecturas. s. x. infr. tit. prox.*

Cap. 36. Si Abbatem.

ABBAS exemptus eligitur in Episcopum.

QUIA Abbas non dicitur proprie suae ecclesiae spiritali matrimonio copulatus. *c. s. n. & ibi glof. circa med. extr. de postul. prel.* Vnde non est tantum vinculum inter Abbatem exemptum, & eius ecclesiam; & similiter inter ceteros praelatos inferiores, & eorum ecclesias, sicut est inter Episcopum, & suam ecclesiam, cui est matrimonialiter alligatus. *d. glof.* Ideo, licet Episcopus non possit eligi ad aliam ecclesiam, dum est vni copulatus; & ideo est postulandus. *d. c. s. n.* non per hoc inferitur idem ad ceteros praelatos, qualis est Abbas, & alii inferiores. *glof. hic. ver. eligi s. n.* Et sic eum isti non reperiantur prohibiti, sunt censendi admissi. *d. glof. de postul. prel.*

SED transire non potest sine licentia Papae.

QUIA quilibet subiectus alicui ecclesiae adstrictus, debet obtinere licentiam à suo immediato superiore ad hoc, vt possit ad aliam ecclesiam transire. *supr. c. si relig. & c. nullus. & glof. hic. ver. subiectum.* licet non teneatur petere licentiam praestandi consensum electioni. *d.*

in illud, & glos. hic. ver. elegisti. Et quoniam abbas exemptus est immediate Romane Ecclesie subiectus. *vt in tex.* Ideo debet obtineri à Papalicitate ad hoc, vt possit ad aliam ecclesiam transire, *vt in tex & extr. de remunt. c. fin.*

V. L. Legati de latere.

QUIA Legatus de latere in prouincia suae legationis Papam repræsentat. *c. vol. extr. de offic. legat.* Et ibi omnia potest, præter ea, quæ in signum singularis præminentie, sunt Romano Pontifici reseruata. *Archid. hic in princ. & in fin.* Et quoniam facultas præstandi istam licentiam abbatibus exemptis, non est Papæ specialiter in signum præminentie reseruata. *glos. fin. hic.* Ideo Legatus de latere potest illum impartiri. *vt in tex. & extr. de offic. legat. cap. 3.* Teneatur ergo abbas exemptus petere licentiam transeundi ad aliam ecclesiam, sed non licentiam consensum electioni præstandi; cum ad illam teneatur ratione subiectionis, ad istam vero non teneatur ratione ecclesie, cui non est matrimonialiter copulatus. *glos. ver. elegisti, & ver. de ferendi.*

§. Huiusmodi.

LEGATVS de latere potest confirmare electiones episcoporum exemptorum.

QUIA Legatus de latere maius omnibus, post Romanum Pontificem, in prouincia sibi decreta imperium censetur habere. *vt in tex.* Et in illa omnia potest, quæ non sunt Romano Pontifici in signum præminentie specialiter reseruata, vt dictum est superius. Et quoniam confirmatio electionis huiusmodi episcoporum non est de specialiter ei reseruatis. *glos. fin. hic.* licet Episcoporum translatio sit de reseruatis. *ca. quod translationem. extr. de offic. leg.* Ideo talis legatus potest illum prælatum, *vt in tex.*

RELIQVI non.

QUIA reliqui Legati non de latere habent strictiorem potestatem. *infr. c. 1. de potest. legat.* Ideo illa ad ipsos pro huiusmodi confirmatione præstanda non se extendit, sicut fit ad illos de latere. *glos. 2. in d. cap. 1. infr. de offic. leg.*

SINE speciali mandato.

QUIA in huiusmodi commissione est attendenda voluntas Papæ committentis. *d. cap. quod translat.* Et quoniam ex speciali mandato illa potest apparere, non autem ex commissione generali. *vt in tex.* Ideo tales Le-

gati non de latere possunt huiusmodi confirmationem ex speciali mandato præstare, non autem ex generali. *glos. in cap. quamquam vers. plura. dist. 23.* magis enim operatur species, quam genus. *glos. hic. ver. spec.*

Cap. 37. Si compromissarius.

SI compromissarius non eligit intra tempus iuris, ad proximum superiorem deuoluitur potestas promittendi.

QUIA compromissarius fungitur vice capituli compromittentis. *ext. c. in caus.* Et quoniam subrogatum sapit naturam subrogantis. *c. eccl. ext. vt lit. pend.* Et si ipsum capitulum non eligeret intra tempus iuris, prouidendi potestas deuolueretur ad proximum superiorem. *c. 2. extr. de concess. prob.* Ideo debet esse idem ius, quando intra illud tempus non eligit compromissarius eius, *vt in tex.* Et sibi impitent compromittentes, qui in talem negligentem huiusmodi potestatem transulerunt, *vt in tex.*

SI eligit, sed indignum, indistincte redit ad compromittentes.

QUIA tale compromissam habet intellectum iuris, scilicet, vt compromissarius debeat iuxta iuris dispositionem eligere idoneum, *vt not. extr. in c. cum dil.* Vnde talis eligendo indignum, transgreditur formam mandati. *d. c. cum dil.* Ideo cum in tali casu compromittentes non sint in culpa, ex quo non dederunt facultatem eligendi indignum, dolus compromissarii non debet eis imputari, *vt in tex. & sic ne sine culpa eorum, priuenter illa vice potestare eligendi, ius voluit, vt potestas tunc liberè reuertatur ad eosdem, vt in tex.* Non autem hoc voluit in superiori casu negligentie, quando, scilicet, compromissarius non eligit intra debitum tempus; quia tunc compromittentes fuerunt in culpa; nam poterant contra negligentem sibi prouidere, non dando compromissario totum tempus iuris, quod habebant, aut sollicitum eligendo. *glos. ver. transulerunt;* quod in dolo non contingit, cum consistat in animo, & non poterant illum prouidere. *Ar. bid. d. ver. transulerunt.* Ideo eis imputatur negligentia compromissarii, non autem dolus, *vt in tex.* Sicut procurator nocet domino in omitterendo, non autem in committendo. *l. fin. C. de acquir. possess.* Et non permittitur, vt compromissarius possit rursus alium eligere, quando per ignorantiam elegerit indignum; quia functus est officio suo. *vt in tex.* sicut est in iudice, siue bene,

ue bene, siue male, semel iudicante. *c. lit. extr. de offic. deleg. & l. iudex. ff. de re iudic.*

NI SI id scienter ratum habuerint.

QVIA rati habitio trahitur retro, & comparatur mandato. *ca. rati habitio. infr. de reg. iur. & l. hociure. ff. eod.* Et bene poterant ratum habere, quia eorum nomine id erat factum; alias esset secus. *c. ratum. d. tit. de reg. iur. & c. cum qui. infr. de sent. excom.* Ideo sicut, si ipsi compromittentes scienter elegerint, vel commisissent alteri, ut eligeret indignum, pro illa vice priuarentur facultate eligendi. *extr. c. cum in cunctis. §. fin.* ita debent priuari, si electionem indigni eorum nomine à compromissario factam, scienter ratam habuerint. *vt in tex.* Qui enim per alium facit, per se ipsum facere videtur. *c. vt fama. extr. de sent. excom.* & qui malegestum scienter ratificat, alienam culpam facit suam. *cap. iam itaque. l. g. 4.* Sed si ratificauerint electionem factam de indigno, quem ipsi credebant esse dignum, adhuc eligendi potestas deuoluitur ad ipsos compromittentes, quia sicut à principio si talem ignorant elegerint, non haberent locum poena concilii. *d. c. cum in cunctis*, ita debet esse, ut non priuentur, si ignorant ratificent. *glos. ver. scienter.*

ID EM, si electus idoneus non consensit.

QVIA cum electio tunc non fuerit vitiosa, non debent eligentes iure suo sine culpa priuari. *extr. c. si electio. & c. cum in cunctis.* Et quoniam non potest compromissarius rursus eligere, nam semel eligendo, functus est officio suo. *vt in tex.* nisi in mandato diceretur, quod posset eligere semel, & pluries. *glos. ver. consensit.* Ideo res redit ad naturam suam, & ad primum statum, vbi ipsi compromittentes habeant eligere. *d. c. si electio.* & habebunt liberum tempus, ac si nona esset vacatio. *glos. ver. libere.*

SI compromissarius scienter eligit indignum, ipse solus ab ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus.

QVIA poena suam debet tenere auctorem. *vt in tex.* Et quoniam in tali casu compromittentes non fuerunt in culpa, ex quo non intelliguntur dedisse hanc facultatem eligendi indignum, & illam ratam non habent, ut dictum est superius. Ideo non conuenit, eos compromissarii odio pragrauari. *vt in tex.* Ipse autem compromissarius est suspensus ipso iure à beneficiis, quæ obtinet in ecclesia, quam per huiusmodi electionem offendit. *vt in tex.* quia ista est poena imposita contra eligentes scienter in-

dignum. *extr. c. cum in cunctis. §. fin.* Sed si non habet, nisi beneficium in illa ecclesia, & ab illo suspenditur, vnde habebit necessaria? Dic, quod de illo habebit modicam sustentationem, ne extorreat. *glos. in d. c. cum in cunctis. ver. admiserant. & Archid. hic ver. beneficium.*

NI SI id, compromittentes scienter ratum habuerint.

QVIA per huiusmodi rati habitioem alienum delictum faceret proprium, ut dictum est superius. Ideo conueniens esset, ut pari poena cum compromissario puniretur. *c. quanta. extr. de sent. excom.*

ET poena prædicta suspensionis, non habet locum in Episcopo compromissario.

QVIA de iure nullam sententiam suspensionis incurrit Episcopus, nisi de ipso expressa mentio habeatur. *vt in tex. & c. quia. infr. de sent. excom.* Et quoniam in *d. c. cum in cunctis*, ubi imponitur ista poena suspensionis contra eligentes scienter indignum, non fit mentio, quod Episcopi huiusmodi poenæ subiciantur. *d. c. §. fi.* Ideo in Episcopo compromissario male eligente talis poena non vendicatur sibi locum. *vt in tex.* Sed ex quo tunc non est contra eum certa poena statuta, ne delictum suum remaneat impunitum, ad arbitrium iudicis punietur. *c. de causis. extr. de offic. deleg. & Archid. hic ver. peccante.*

NEC in electione inferiorum Episcopi.

QVIA prædicta decretal. *cum in cunctis*, in impositione poenæ suspensionis, non loquitur, nisi quando peccatur in electione Episcoporum, & Superiorum. *vt ibi §. fin.* Et quoniam poenæ, cum sint odiosæ, sunt potius restringendæ, quam dilatandæ. *c. in panis. infr. de reg. iur.* Ideo cum peccatur in electione inferiorum beneficiorum non intelligitur imposita dicta poena suspensionis. *vt in tex. & gl. penult. sup. in c. quantum.*

ET restringitur illa poena ad beneficia, que obtinet in ecclesia offensa.

QVIA prædicta decretal. *cum in cunctis*, in impositione huiusmodi poenæ suspensionis à beneficiis, indefinite loquitur, dum dicit: Ab ecclesiasticis beneficiis nouerint se suspensos. *vt ibi. c. §. fi.* non enim dicit vnuerfaliter ab omnibus beneficiis. Et quoniam poenæ sunt odiosæ. *dist. cap. in panis.* Et in odiosis indefinita non recipiunt vnuerfali. *Bar. in l. nominatum. ff. de liber & posthum.* Ideo talis poena non est extendenda ad om-

omnia beneficia vbicunq; per huiusmodi delinquentem obtenta; sed solum ad beneficia, quæ obtinet in ecclesia, quam taliter eligendo, specialiter noſcitur offendiſſe. *vt in tex.* Et dicitur eccleſia offensa per huiusmodi electionem, licet electio non habuerit effectum; quia quantum in eo fuit, male eligendo offendit. *gloſ. ver. offendiſſe.* Et sic pœna est commensurabilis delicto, vt secundum quantitatem iniuriz, & per respectum ad illum, cui fit iniuria, imponatur. *Gemin. & Archid. hic in fin.* Vnde aliquis est suspensus à beneficio in vna ecclesia, & non in alia; sic etiam habetur *ſupr. ca. cap. 5. cat. & infr. de offic. ordm. c. ſi canonicus.*

Et idem in beneficiis illius, qui deficit in probatione eius, quod obicit in personam.

QVIA etiam in tali casu pœna suspensionis imponitur indefinite à beneficiis. *vt ſupr. in c. ſtat. 5. ſi.* Ideo non est intelligenda suspensio lata ab omnibus beneficiis vbicunq; obtentis, sed à beneficiis illius eccleſiæ, cuius personam talis, obiciendo falsa, offendit. *vt in tex. & gloſ. in d. c. ſtat. ver. beneficiis.* Sed quid ſi in his casibus eligens, vel opponens non habet in illa ecclesia beneficium? Dic, quod pœna extraordinaria poterit affici. *gloſ. pen. hic.* Vbi enim quis deliquit, & non est capax pœnæ à iure impoſitæ, est locus pœnæ arbitrariz. *c. ſi. extr. de dol. & cont. & l. hos accusare. 5. in hom. ſſ. de accus.*

Cap. 38. Procurator.

PROCURATOR ad appellandum secundum formam. *c. vt circa. non est idoneus, niſi omnia obiecta ex forma iuramenti, in procuratorio exprimantur.*

QVIA illud *cap. vt circa. requirit*, quod appellans contra electionem factam, volens dicere illam inualidam esse defectu formæ, vel personæ, exprimat crimina, & omnes circumſtantias, quas intendit obicere in formam, vel personam, & quod iuret, se credere illa esse vera, & se poſſe illa probare. *vt in d. c. vt circa. ſupr. eod.* Quæ expreſſiones, & iuramentum, à iure requiruntur, vt via malitiz præcludatur, ne quis calumnioſe opponat, & ne indebite diu vacent eccleſiæ. *de. vt circ.* Et quoniam procurator poſſet credere ea eſſe vera, quæ non credit dominus, & ſic non poſſet vereturare de credulitate domini, & dominus poſſet malicioſe ſe excuſare. *gl. penul. hic.* Ideo ad obuiandum malitiz, quæ in huiusmodi appellatione fieri poſſent, per hanc conſtitutionem declaratur, quod per *c. vt circa,* procurator ad appellandum cõtra electionem,

poſtulationem, aut prouiſionem alicuius, non aliter idoneus re puretur, quam ſi omnia, quæ in formam obicere, vel personas, & propter quæ appellare intendit, ſingulariter, & clare in eius procuratorio ſint expreſſa; & quod habeat ſpecialia mandatum iurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator exiſtit, quod ipſi credunt expreſſa huiusmodi vera eſſe, & ſe poſſe probare. *vt in tex.* Sitamen ipſe dominus appellaret, & ſeruauet formam. *d. c. vt circa.* licet poſtea procuratorem conſtituat, tunc admittetur procurator ſine aliacriminum expreſſione. *Francum. n. 1.* Cum ad proſequendam appellationem iam factam hoc non requiratur. *vt not. Specul. in tit. de procur. 5. 1. ver. ſed nunquid.* Et quoniam noua conſtitutio aliam declarans habet locum ſolum in casibus, in quibus habet conſtitutio declarata. *gloſ. ſ. ſupr. in c. u. qui, & Gemin. hic num. 4.* Et decretal. *vt circa.* quam iſta declarat, habet locum tantum in appellationibus extraiudicialibus, non autem in appellationibus interpoſitis in iudiciis. *infr. c. conſt.* Ideo etiam hoc *cap.* habet locum ſolum in extraiudicialibus. *gloſ. 1. hic.* Dic ergo, procurator ad appellandum contra electionem, & c. ſi licet, extra iudicium. *Archid. hic in princ.*

Cap. 39. Si confirmationem.

CASSATA confirmatione, vel caſſa nuntiata propter defectum iuriſdictionis, vel ſolemnitatem omiſſam, non propter hoc electio caſſata dicitur.

QVIA confirmatio ſe habet vt acceſſorium, & electio vt principale. *gloſ. ſin. hic.* nam per electionem datur titulus prælatuz, & habitus adminiſtrandi, per confirmationem vero ſolum datur exercitium ad illam. *gloſ. in c. quanto. diſt. 63. & not. ſupr. in c. auaris.* Et quoniam principale non ſequitur naturam acceſſorii, licet acceſſorium ſequatur principale. *cap. acceſſ. infr. de reg. iur.* Ideo licet caſſetur confirmatio, non per hoc caſſatur electio. *vt in tex.* Præterea, in ſeparabilibus inutile non viciat vtile. *c. vtile. infr. de reg. iur.* Et quoniam electio, & confirmatio ſunt actus diuerſi, & abiniuncti ſeparati. *Innoc. in c. 2. extr. de reſtitut. in integ.* Ideo ſi electio præcedens fuerit canonica, propter inualidam confirmationem ſequentem, non debet infirmari. *vt in tex.* Et illud, quod hic dicitur in confirmatione electionis, eſt diuidentium etiam in confirmatione ſententiæ, priuilegii, ſtatuti, ſeu alterius contractus, cum ſit eadem ratio etiam in iſtis.

*Ioan. Andr. & Francum
hic.*

Cap. 40. Quia sæpe.

SI vacante cathedrali, regulari, vel collegiata ecclesia, singulares persone capituli, vel conuentus occupant bona à pralato dimissa, vel vacationis tempore obuenientia, donec plene restituant, ab officio, & quibuscumque beneficiis sunt suspensi.

QUIA sæpe contingebat, quod cathedralibus, & regularibus, ac collegiatis ecclesiis vacantibus, capitula, conuentus, collegia, & singulares earundem persone, bona à prælatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obuenientia, quæ in utilitatem distarum ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reseruari, occupabant, inter se diuidebant, surripiebant, & consumebant, in ecclesiarum, & successorum graue dispendium, & iacturam. *vt in tex.* Ideo ad temerarios ausustalium reprimendos, & ad ecclesiarum indemnitatibus præcauendum, statutur, vt ii, qui præmissa de cætero præsumperint, eo ipso sint, & tandiu maneant ab officio, & beneficiis quibuscumque suspensi, donec plene restituerint quicquid de bonis per ceperint supradictis, *vt in tex.* Hodie vero super bonis remanentibus prælatorum obeuntium, occasione ecclesiarum acquisitis, & super fructibus ecclesiarum vacantium, sunt diuersæ constitutiones Summorum Pontificum, qui statuerunt illa esse spolia spectantia ad Sedem Apostolicam; vt est constitutio Pauli III. quæ incipit: Romani Pontificis, sub datam Romæ 3. nonas Ianuar. 1549. quæ postea fuit abrogata per Iulium III. quo ad loca, vbi non sunt subcollectores spoliatorum, sub datam 26. Iunii, pontif. sui anno primo, & quo ad curiales Romæ sub 6. Idus Martij, eodem anno. Et limitata fuit per Pium V. quo ad omnes in quibusdam mobilibus relinquendis propriis ecclesiis, sub datam 3. Cal. Septembris 1567. Et tandem cum quadam moderatione fuit confirmata illa Iulij Tertij quo ad curiales Romæ per optimum principem Paulum V. modo ecclesiam Dei summa pietate gubernantem: ob quod beneficium Canonici Ecclesiæ Lateranenlis æneam statuâ ei merito posuere, grati animi ergo. Ex eo enim tempore Vrbs frequentius, & decensius colitur, non amplius timens ecclesiasticis, vt in bonis eorum vexentur hæredes, vnde oriebatur, quod multi, vel ab Vrbe discedebant, vel ibi pauperem vitam ducentes, pecuniam alibi transferebant. Constitutio autem incipit. In eminenti. data die

8. April. 1606.

Ration. Iur. Pontif. Lib. I.

NON obstantibus priuilegijs, statutis, & consuetudinibus, quacumque firmitate vallatis.

QUIA cum sint irrationabilia, & ecclesiis damnosa. *vt in tex.* per hanc constitutionem, non obstante quacumque confirmatione, cassantur, & irritantur. *vt in tex.* Ex per istam clausulam, non obstante &c. non solum intelliguntur ablatæ consuetudines ante hanc constitutionem inductæ, sed etiam prohibetur, ne in futurum inducantur. *vt not. in Clem. in plerisque infr. eod.*

Cap. 41. Constitutio,

DECRETALIS, vt circa. solum in extraiudicialibus appellationibus locum habet.

QUIA in prædicta decretal. vt circa, habentur hæc verba, scilicet, quando electionibus, postulationibus, & prouisionibus se opponunt, & propter hoc contigerit appellari, & non dicit, quando in iudicio se opponunt. Item ibi dicitur, quod debeat coram personis authenticis præstare iuramentum; sed si appelletur in iudicio, non posset dici, quod non esset per æstimum iuramentum coram persona authentica; cum iudex sit persona authentica. *Gemin. hic num. 3.* Ideo cum per ista verba constet, quod d. decret. voluit intelligere de appellationibus extraiudicialibus, non autem de iudicialibus, non est à significatione verborum, & constitutionis intentione, per aliquos recedendum. *gl. antep. in c. soluta. de mai. & obed. & c. consil. & ibi gl. 2. q. 5.* Non enim est eadem ratio illius decretalis in appellationibus iudicialibus, quæ est in extraiudicialibus; nam illa fuit statuta ad obuiandum multis, quæ committebantur circa appellationem ab electionibus, quibus non erat per iura prouisum. *vt in d. c. vt circa supr. eod.* Sed quo ad appellationem iudicalem, bene est per diuersa iura prouisum. *vt in c. vt debitur. extr. de appell. & c. i. inf. eod.* Et magis habemus parata remedia in iudicio, quam extra iudicium. *gl. in c. soler. infr. de sent. excom.* Ideo magis opus erat adhibere cautelam ad appellationem extra iudicium, quam eisset ad illam in iudicio. *gl. i. hic.*

IN iudicialibus autem antiqua iura seruanda sunt.

QUIA quod noua lege non reperitur immutatum, id veterum legum dispositioni intelligitur relictum. *l. præcip. in fin. C. de appell. Iurium enim correctio est euitanda. supr. c. a. cum expediat.* Et quod non mutatur, quare non prohibetur. *l. sanc. C. de testam.* Et quoniam iura antiqua non reperiantur immutata, quo ad

appellationem iudicalem in huiusmodi electionibus, & postulationibus, aut prouisionibus. *vt in tex.* Ideo illa iura circa talem appellationem sunt seruanda. *vt in tex. & glos.*

Cap. 42. Is, cui.

HABENS plenam administrationem cathedralis ecclesie in spiritualibus, & temporalibus, iurisdictionalia exercere potest.

QVIA talis administrator, seu procurator, vel visitator, qui solum à Sede Apostolica in cathedralibus vacantibus ad tempus deputatur, electo confirmato in gubernatione ecclesie (præterquam in alienatione bonorum immobilium) comparatur. *vt in tex. & cap. si in fr. de suppl. negl. prel.* Et quoniam electus confirmatus potest exercere iurisdictionalia. *extr. c. transmissam.* Ideo debet posse eadem etiam iste administrator. *vt in tex.* Cum de similibus idem sit iudicium. *l. fin. c. ad leg. Fal.* Sed non datur ei potestas alienandi bona immobilia, licet adhiberet debitam solemnitatem. *Francus. nu. 1.* Nec potest donare de fructibus ecclesie præ sua voluntate, sed de illis debet habere quotidianas expensas, & reliquas seruare prælato successori, reddendo rationem de administratione facta. *Gem. nu. 9.* quia ipse non est sponsus, & prælatus ecclesie. *c. presb. dist. 24.* Ideo non tantum defertur ei, sicut hæc prælato sponso. *Gemin. hic.*

SACRAMENTALIA non.

QVIA illa, quæ ministerium consecrationis exposcunt, non possunt exerceri etiam per electum confirmatum, sed solum per Episcopum consecratum. *d. c. transmissam. & ibi glos. fin.* quæ enumerat ea, quæ sunt ordinis, & ea, quæ sunt iurisdictionis. Et quoniam iste administrator, qui non sit Episcopus, non habet maiorem auctoritatem, quam habeat electus confirmatus, *vt dictum est superius.* Ideo non potest exercere sacramentalia, sicut non potest ipse electus non consecratus. *vt in tex.* Poterit autem ea per alios Episcopos facere expediri. *vt in tex.* quia ista demandatio est iurisdictionis, quam potest facere etiam electus confirmatus. *glos. fin. hic. & d. glos. in d. c. transmissam.*

NISI Episcopus fuerit.

QVIA in eo tunc concurrunt vtraque potestas requisita ad talem administrationem, scilicet potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. *Gemin. num. 7.* Nam Episcopus extraneus non potest exercere ea, quæ sunt ordinis in

aliena diocesi, ex defectu iurisdictionis. *cap. abates. infr. de privileg.* Et quoniam concessio huiusmodi administrationis tribuit Episcopo iurisdictionem. *vt in tex.* Ideo poterit exercere sacramentalia, quæ sunt ordinis, ex sua propria virtute. *Gemin. nu. 9.*

Cap. 43. Indemnitatibus.

MONIALIS non eligit, nisi peregerit undecimum annum.

QVIA mulier ante duodecimum annum dicitur impubes, & discretionem caret. *supr. c. ex eo, & extr. de regular. c. cum virum;* & ob id etiam non censetur apta ad præstandum consensum per verba de presenti in matrimonium carnale. *c. haberes. extr. de spons. impub. nisi malitia suppleat ætatem. d. tit. 4. fin.* Et quoniam in electione facienda requiritur, quod eligentes habeant iudicium cognoscendum dignum ab indigno. *d. c. ex eo, & extr. c. cum in cunctis.* Ideo ante annos pubertatis, & discretionis, neque mulier, neque vir, eligere potest. *vt in tex. & d. c. ex eo,* sicut propter eandem rationem, neque etiam superioris. *glos. in d. c. ex eo.*

ET sit tacite, vel expresse professæ.

QVIA abbas debet eligi à monachis, & abbatissa à monialibus. *c. abb. 18. q. 2. & not. in d. c. ex eo.* lex enim in multis æquiparat moniales monachis, præsertim in creatione abbatis, & abbatissæ. *Archid. num. 3.* Et quoniam illa, quæ non est tacite, vel expresse professæ, non potest dici monialis, cum adhuc possit ad sæculum redire. *c. 1. infr. de regul.* Ideo tanquam laica, si non sit professæ, non est capax neque ibi, neque alibi iuris eligendi abbatissam, cum tale ius sit spirituale, quod in personam laicam cadere non potest. *d. c. ex eo.*

NEC eligitur, nisi peregerit trigessimum annum.

QVIA cum per abbatissam debeat gubernari monasterium. *vt in tex.* Curandum est, vt illi præficiatur persona idonea. *d. c. cum in cunctis, & d. c. abb.* Et quoniam sicut vir propter iuuenilem ætatem non censetur idoneus ad episcopatum ante trigessimum annu completum, cum antea non bene præsumantur haberi morum grauitas, & experientia iudicium. *d. c. cum in cunctis.* Ideo idem est cõsendum etiam in muliere in spiritualibus præficienda alius, quæ licet non habeat tantum onus, sicut episcopus. *c. d. l. extr. de maior. & obid.* est tamen sexus fragilioris, & minoris iudicii. *c. for. extr. de verb. sign.* Ideo vnum cum alio compensatur, vt eadem ætas requiratur

quiratur in abbatissa, quæ requiritur in Episcopo, ne monasterium gubernetur à iuueniculis. *Io. Monach. his. & c. iuue. 20. q. 1. vbi habetur, quod abbatissa debet esse sexagenaria; sed illo iure hodie non vtebatur, cum ætas hominis sit breuis, ideo fuit præscripta ætas triginta annorum, vt ætatis breuitati, & morum grauitati consuleretur. glos. hic. ver. trigef. & glos. in d. c. iuuen. Nouissime vero est attendendum Conc. Trid. per quod statuitur, vt non eligatur in abbatissam minor quadraginta annis, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Si vero talis non inueniatur in monasterio, nec possit ex alio monasterio haberi, eligatur illa, quæ trigefimum annum excefferit, & per quinquennium sit professa. *sess. 25. cap. 7. de regul.**

ET fuerit expresse professa.

Q VIA professio expressa est nobilior, quam tacita; cum illa sit hominis, ista sit iuris. *vt not. supr. in c. nullus. & inf. de reg. c. consti. Et quoniam ille, qui præficatur alius, debet meritis, & bono exemplo excellere alios. d. c. cum in cunctis. Ideo statuitur, vt tam monachus præficiendus in abbatem, quam monialis præficienda in abbatissam, sint expresse professi. *vt in tex. & d. c. nullus, & nouissime Conc. Trid. d. sess. 25. cap. 7.**

§. Sanc.

NON obstante contradicitione, vel appellatione quacunque, electa à duabus partibus numero, cum per scrutinium proceditur, examinatione præmissa per officium presidentis, confirmatur, & benedicitur.

Q VIA numerus duplo maior præsumitur valde sanior, & motus à maiori zelo ad illam eligendam, quam moueatur alia tertia pars ad eam reprobendam. *vt not. supr. in ca. si quando; quam præsumptionem auget examinatio facta per officium presidentis, qui talem electionem esse per scrutinium canonice factam inuenit. *vt in tex.* Ideo licet alias regulariter, appellatione interposita ad Papam, non possit inferior confirmare electionem. *supr. c. si postquam.* Tamen in electione monialium, vbi propter sexum fragiliorem, ad querimonias garrulum, & ad variandum propensum. *ca. form. extr. de verb. sign. est maius periculum, ne monasteria diu vacent, & ne imputationes monialium cum paruo decore per iudicia circumferantur, ad occurrendum illorum periculis, & indemnitatibus, specialiter statuitur, vt in tali casu tertie partis contradicitione, vel appellatio, confirmationem, &**

benedictionem electæ non impediatur. *vt in tex. & Gemin. num. 5.*

IT EM, publicato scrutinio, antequam ad alius extraneos se diuertant, eligentes possunt accedere ad illam, quæ maiorem partem consensuum numero habet.

Q VIA licet, publicato scrutinio, non possit illa, quæ fuit maior pars eligentium, variari in præiudicium illius, quem ipsi elegerunt. *vt not. extr. in c. publ. Minor tamen parti conceditur, vt possit accedere ad electum à maiori parte, cum per ipsam minorem partem non potuerit ex se sola fieri aliqua electio valida; & sic per eius accessum ad electum à maiori parte, non fit alicui iniuria, licet ab ipso recedat. *glos. fin. in ca. cum in iure. extr. eod. Et ex quo res adhuc est integra, nec ipsi eligentes diuertunt se ad actus extraneos, nisi ipsi minori partiu fæ pœnitentiæ humanitas amputanda. *arg. c. c. q. 1. si quis. 2. q. 6. & not. supr. eod. in c. quamm. & ibi Ar. bid. ver. partib.***

ET si per accessum ad duas partes peruenerunt (sicut in primo casu) confirmabitur, & benedictur.

Q VIA cum vota minoris partis per accessum ad maiorem ita connumerentur, ac si omnes ab initio in eandem consensissent. *vt in tex. Eundem effectum confirmationis, & benedictionis debet operari, sicut operatur consensus ipsarum duarum partium à principio. *vt in tex. Cum idem ius debeat statui, vbi est eadem ratio. l. illud ff. ad l. Aquil. & ad materiam vide Conc. Trid. sess. 25. de regul. cap. 6.**

NON tamen admittitur contradicitionibus potestas denuntiandi, vel accusandi, cum abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adeptæ.

Q VIA sicut ad euitandam monasteriorum diuturnam vacationem, & monialium faciles imputationes subterfugiendas, fuit statutum, vt, non obstante quacunque contradicitione, vel appellatione, electa à duabus partibus numero, confirmetur, & benedicitur, vt dictum est superius; ita ad consulendum monasteriis, & monialibus, ne forte talis sit electa, quæ à dignitate adeptæ deiici mereatur, fuit monialibus concedenda facultas, vt si quæ fuerint moniales, quæ (postquam in præmissis casibus talis confirmata, & benedicta fuerit, ac flux administrationis possessionem sit assecuta) voluerint in modum denuntiationis, vel accusationis, vt à dignitate deiicatur adeptæ, proponere aliquid contra ipsam, eis per prædicta proponendi

minime fit sublata factas. *vt in tex.* Sed dices, quid poterit opponere ista: moniales per viam denuntiationis, vel accusationis, post confirmationem? Respondetur, quod illa tantum, quæ respiciunt personam electam; non autem ea, quæ respiciunt defectum formæ, nam omnis defectus formæ est purgatus per confirmationem solemniter factam à iudice idoneo. *vt not. Innoc. & Compos. extr. in c. quod sicut.* Ex quo enim Papa mandat electionem confirmari, non obstante aliqua exceptione, intelligitur per eum remoueri omnis defectus formæ; & sic non poterit modo obici de vitio formæ, sed de vitio personæ electæ; & ratio diuersiter statuedi fuit, quia vitium formæ non lædit ecclesiam, sed vitium personæ lædit moniales, & ecclesiam. *Gemin. hic in §. verum.*

ITEM de obiectis contra electam à maiori parte conuentus, qua tamen duas partes, nec à principio, nec per accessum habet, ante confirmationem, sine strepitu, & figura iudicii inquiretur.

QUIA licet electa à maiori parte capituli censeatur electa à toto capitulo. *c. 1. extr. de his, que fi. à mai. par. cap. & habeat præsumptionem pro se, quod electio fit facta de persona idonea. extr. c. quis propter.* Tamen non habet pro se præsumptionem ita vehementem, sicut habet illa, quæ est electa à duobus partibus. *extr. c. licet.* Ideo si contra eam aliquid obiciatur, preter ea, quæ in tali negotio sunt ex officio per superiorum inquirenda, antequam illam confirmet, debet inquirere super istis obiectis. *vt in tex.* Quod non erat faciendum in obiectis contra electam à duobus partibus, propter maiorem præsumptionem bonitatis ipsius electæ, vt dictum est superius. Inquisitio autem ista debet fieri sine strepitu, & figura iudicii. *vt in tex.* quia non decet monialium imputationes per tribumalia propalari. *c. si qua monachatum. & cap. si quis rapuerit. 27. qu. 1.* sed illarum discordiæ debent quam citius terminari. *vt in tex. §. vt autem. & §. postremo.* Et hoc est commune etiam in electionibus virorum, vt in talibus causis sine strepitu, & figura iudicii procedatur, vt sic lites citius terminentur. *Clem. dispensosam. de iud.*

IPSA tamen alienatione bonorum, & monialium receptione sibi interdicitur, interim ministrabit.

QUIA licet regulariter non possit electus ante confirmationem habitam à superiore, actu administrare. *glof. in ca. quanto. dist. 43.* In quibusdam tamen casibus, in quibus interum timetur de damno ecclesie, conceditur

electo, vt etiam ante confirmationem administrare. *vt not. extr. c. nihil.* Et casus isti partiter lariter excepti notantur hic per *glof. ver. abt.* Ideo propter eandem rationem euitandi ecclesie diuinum, conceditur tali electæ, vt possit ante confirmationem in spiritualibus, & temporalibus libere administrare. *vt in tex.* Non autem conceditur ei, vt interim possit bona alienare, etiam si debitas solemnitates adhiberet. *vt in tex. & not. supr. in c. is, cui.* quia alienatio bonorum in dubio sonat in malam partem. *vt not. in d. c. nihil.* Nec vt possit recipere moniales. *vt in tex.* quia per illarum receptionem posset monasterium grauari, & sic videretur esse quedam alienatio iurium monasterii. *vt not. in c. fin. infr. de regular. & cap. 1. extr. de institutis.* Et etiam quia in bonorum alienatione, & monialium receptione, non est periculum in mora, sicut est in administratione ecclesie, & bonorum eius. *Archid. hic ver. alienet.* Ideo cessatio tunc cõcedendi dispensationem, & sic remanet in istis non concessis ius commune, vt in eis non possit electa ante confirmationem administrare. *vt in d. c. nihil.*

ITEM à minori parte electa nullum ius acquiritur.

QUIA electio Abbatis spectat ad capitulum, siue conuentum monialium. *c. abb. 18. q. 2.* vt dictum est superius. Et quoniam minor pars non repræsentat capitulum, quando per priuationem maioris partis ad eam non est tota potestas deuoluta. *supr. c. quorundam & ibi glof. ver. numero.* Ideo cum talis fuerit electa à minori parte non habente potestatem, nullum ius per huiusmodi electionem acquisiuit. *vt in t. x. & not. extr. de constitut. c. cum omnes.*

NEC alia possunt accedere ad eam.

QUIA quod à principio esse nullum, tractu temporis non conualescit. *ca. non firmatur. infr. de reg. iur.* Et quoniam talis electio fuit à principio nulla, cum minor pars non haberet in se potestatem capituli, vt dictum est à superius. Ideo postea per accessum aliarum monialium validari non potest. *vt in tex. & glof. ver. à minori.* quæ probat idem esse dicendum, fitalis esset electa à media parte monialium; cum nec in tali casu possit dici electa à maiori parte capituli, in quo casu solum reperiretur, validum esse accessum. *vt supr. in tex.* Nec media pars potest dici maior pars. *d. gl. hic.* Ideo non habet in se iurisdictionem capituli. *c. 1. extr. de his, que fi. à mai. par. cap.*

NEC ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum.

QVIA difficile est concordare mulieres, vt dictum est superius. Mulierem enim fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius. Salomon in *Proverb. c. 31*. Et quoniam difficiliter per moniales deueniretur ad concordiam electionis, sed potius saepe profilitent ad opprobria, & calumnias, si esset facienda collatio zeli ad zelum, & meriti ad meritum. *Gem. hic. §. vi. autem*. Ideo vt facilius ad concordiam electionis Abbatissæ per moniales veniantur, statuitur, quod quando per formam scrutinii procedunt, non sit facienda collatio zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solum numeri ad numerum. *vt in tex.*

§. Cæterum.

ELECTÆ per compromissum, benedictio impenditur, non obstante minoru partis contradictione.

QVIA compromissarius fungitur vice compromittentium. *vt not. supr. c. si comprom. & extr. c. in causis*. Et quoniam compromissum intelligitur vnanimiter ab omnibus de capitulo esse factum. *ext. c. quia propter. & d. c. in causis*. Ideo ex quo minor pars censetur vices suas in compromissarium transtulisse, nec ipsa habet in se capituli iurisdictionem, vt possit aliquid nomine capituli opponere, vt dictum est superius; eius contradictio non debet impedire, quin electa à compromissario, per superiorem confirmetur, & benedicatur; *vt in tex.* Non tamen per hoc denunciandi, vel accusandi causa, postmodum isti minori parti est via præclusa. *vt in tex.* quia sicut talis via non impeditur contra electam per viam scrutinii à duabus partibus capituli, vt dictum est superius; ita non debet impediri contra electam per compromissum, cum tales electiones in hoc de pari procedant. *glos. ver. expectare*. Sed in hoc differunt, quod minor pars potest impedire benedictionem electæ per scrutinium à maiori parte, si illa pars non sit duplo maior, vt dictum est superius; sed non potest impedire benedictionem electæ à maiori parte per viam compromissi, quamuis illa pars non sit duplo maior, *vt in tex.* Et ratio, vt in hoc sit magis fauorabilis electa per compromissum, est, quia compromittentes censentur omnes à principio consensisse in illam, quæ à compromissario eligeretur, quod non censetur in forma scrutinii. *d. glos. expectare.*

SED si maior pars se opponat, libere administrabit.

QVIA ex quo ipsa maior pars commisit vices suas in compromissarium. *d. c. in causis*. non debet ei concedi, vt possit postea in in damnum ecclesiæ impedire administrationem illi, quæ censetur legitime electa. *d. glos. expectare.* & simile dictum est superius de electa per viam scrutinii à duabus partibus capituli.

NEC confirmabitur.

QVIA sicut fuit prouisum monasterio, vt ista electa administret, ne illud patiarur detrimendum. *vt not. supr. in electa per viam scrutinii; ita fuit prouidendum monialibus, ne talis confirmetur, quæ postea per vitium personæ esset deicienda. vt not. superius*. Et quoniam maior pars capituli est maioris auctoritatis, quàm sit pars minor. *c. 1. extr. de his, que si. à mai. par. cap.* Ideo conceditur, vt oppositio maioris partis impediatur confirmationem, non autem oppositio minoris. *vt in tex.*

SI autem ei se opponat pars in duplo maior, non administrabit, nec confirmabitur.

QVIA compromittentes non censentur dedisse compromissario potestatem, vt eligere et indignum. *d. c. si comprom.* Vnde si ipse elegisset indignum, non censentur elegerisse potestatem sibi tradita. *Gemin. num. 2. & ius eligendi tunc reuerteretur ad ipsos compromittentes. d. c. si comprom.* Et quoniam pars capituli duplo maior est maioris auctoritatis, & fidei, quam pars simpliciter maior, vel pars minor, vt dictum est superius. Ideo magis deferunt parti duplo maiori, vt per eius oppositionem ipsa valeat impedire administrationem, & confirmationem, dum vult dicere vitia contra personam electæ, quam concedatur reliquis partibus ea minoribus. *vt in tex.*

SED expectabit litis euentum.

QVIA sicut præsumptio, quæ est pro ista parte duplo maiori, quod iusta opponat, facit, quod illa electa interim non administrat, neque cõfirmatur, vt dictum est superius; ita præsumptio, quæ est ex alia parte pro electa, quod ei sit ius acquisitum per electionem factam à compromissario, in quem ipsi compromittentes ins eligendi transtulerunt, facit, vt litis pendente, nihil sit innouandum. *arg. c. eccl. infr. vt litis pend.* Et quoniam litis euentus solet esse incertus. *l. quod debet. ff. de pecul.* Ideo est expectanda iudicis sententia, quæ ius facit inter partes. *c. cum inter. extr. de sens. & re iudic.*

§. Porro.

SI ab opponentibus in casibus præmissis appellatur, confirmatio. *vt circa. seruabitur.*

QVIA constitutio illa fuit edita, vt præcludatur via malitiis, quæ possent in detrimentum ecclesiæ, diutius electionem prolongare. *vt supr. in d. c. vt circa.* Et quoniam ista ratio militat etiam in præmissis casibus electionis Abbatissæ. *vt not. supr. in §. prox.* Ideo etiam in illa idem ius debet habere locum. *c. cum dilecta. & ibi gloss. 3. extr. de confirm. vtil. vel inutil.*

SED moniales ad Sedem Apostolicam personaliter non venient.

QVIA propter sexus verecundiam, suæque conditionis statum, non decet moniales, nec ipsis expedit, publico cœtui demonstrari, aut extra sua monasteria euagari. *vt in tex. Ideo, licet ceteri electi, vel eligentes, cathedralium, vel regularium ecclesiarum (quorum confirmatio per immediatam subiectionem, vel interpositam appellationem spectat ad Sedem Apostolicam) intra vnum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, ad Sedem ipsam iter teneantur arripere, nisi fuerint legitime impediti. sup. c. cup. Moniales tamen electæ, aut eligentes, vel appellantes, seu illę, contra quas appellatum fuerit, ad eandem Sedem personaliter venire prohibentur. vt in tex.*

SED procuratores secundum constitutionem. Cupientes. mittent.

QVIA cum Papa debeat plene informari super electione sibi proposita, vt possit scire, an illa sit confirmanda, vel infirmanda. *d. c. cup. §. ad hæc.* Et quoniam ista informatio non potest haberi per ipsas moniales, quæ personaliter ad Sedem Apostolicam compareant. *vt in tex.* sicut tenentur comparere electi, & aliqui de eligentibus. *d. c. cupientes.* Ideo statuitur, vt hanc informationem faciant per procuratores sufficienter instructos, ab eis ad Sedem ipsam, cum omnibus actis, iuribus, & munimentis ad causam spectantibus, transmittendos. *vt in tex. & gloss. ver. suffic.* alioquin etiam ipse poenam illius constitutionis. Cupientes. ipso iure incurrunt. *vt in tex.*

§. Postremo.

PONENTES, vel nutritives discordiam in electione monialium, ipso iure sunt excommunicati.

QVIA feminantes, & nutritives discordiam, grauiter peccant contra proximum. *c. neque*

dist. 90. Et quoniam tale malum facilius posset disseminari, & augeri in electionibus monialium. vt dictum est superius. Ideo, vt caueatur ab isto malo, timore poenæ, si non amore Dei. *extr. c. cum in cunctis. in fin.* contra taliter peccantes imponitur excommunicationis poena, ipso iure incurrenda. *vt in tex.* A tali tamen excommunicatione possunt Episcopi absolueri. *gl. ver. subiacere.* Cum Papa sibi non reseruauerit absolutionem. *extr. de sent. excom. c. nuper.*

§. Supradicta.

HÆC constitutio locum habet in monialibus regulariter viuentibus.

QVIA cum tales moniales uiuant sub aliqua de religionibus approbatis. *vt in tex.* ad occurrendum indemnitatibus earum, & monasteriorum, in quibus degunt, fuit principaliter edita hæc constitutio. *vt supr. in princ. huius tex.* Ideo suo non debet fraudari intentu. *c. s. extr. de constitut.*

ET in canonicis secularibus.

QVIA licet tales canonicæ nullam faciant professionem regularem, nec renunciant propriis, & earum regula non sit sub aliqua de religionibus approbatis, sed viuunt, vt in secularibus ecclesiis canonici seculares. *vt in tex.* Ex quo tamen communiter viuunt, vt faciunt moniales, & vulgus eas moniales appellat, nesciens distinguere eas à monialibus. *Ioan. Vanquel. hic in fin.* etiam ipse sunt subiectæ iurisdictioni iudicis ecclesiastici. Sicut & eremitæ, qui simul viuunt in regula non approbata, & tamen subsunt Episcopo loci, vt alii ecclesiastici. *Gem. hic n. 1.* Ideo dum ab ecclesia talium canonicarum statustoleratur, propter similitudinem, quam habent cum monialibus, statuitur, vt etiam ad eas hæc constitutio extendatur. *vt in tex.* De similibus enim idem est iudicium. *l. fin. c. ad leg. Falc.*

HOC excepto, quod non debeant, nisi professæ eligere, vel eligi, quod non potest vendicare sibi locum in canonicis secularibus.

QVIA cum istæ canonicæ nullam faciant professionem. *vt in tex.* si eis præciperetur, quod eligentes, & electæ earum essent professæ, eis præciperetur id, quod implicaret contradictionem, & sic simul esse non posset. *gl. ver. nequeat.* Et quoniam lex debet esse possibilis. *c. erit autem. dist. 4.* Ideo dum tales canonicæ in huiusmodi statu tolerantur, eligentes earum, & electæ esse professæ non tenentur. *vt in tex.*

PER hoc tamen Papa non approbat statum dictarum canonicarum secularium.

inquisito, an prauitas interuenierit, procedit, confirmat, vel consecrat, predicta non tenent.

Q VIA Papa, scribendo de aliquo collegio, etiam per viam constitutionis, non per hoc censetur illud approbare, quando illud exprimit in constitutione, & nominat non approbatum. *Francus hic nu. 2.* nam propter difficultatem omnes abusus extirpandi, multa tollerantur, quæ non per hoc, vt bona approbantur. *c. 1. 27. q. 7. & c. pudenda. 24. q. 1.* Et quoniam extirpare istas canonicas in quibusdam prouincijs, præcipue in Germania, propter illarum inueteratam consuetudinem, videbatur difficilimum. *Ioan. Vanqu. hic.* Et illas approbare non conueniebat, quæ monasteria non debeant esse duplicia, scilicet, virorum simul, & mulierum. *c. diffinitus. 18. q. 2.* Et illæ canonicæ sæpe recipiebant viros hospites, & officiebant cum canonicis. *Ioan. Andr. hic ver. postremo.* Ideo per hanc constitutionem prouidetur circa istarum electionem ad melius, quod fieri potest; non tamen per huiusmodi prouisionem earum statum approbando. *vt in tex. Sed hodie earum status censetur reprobatus per c. perniciosam. 18. q. 2. Gemin. hic num. 5.*

§. Ad hæc.

IVRA de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt immutata.

Q VIA ea, quæ in hoc cap. statuuntur, in multis à iure communi discrepare noscuntur. *vt in tex.* Et sunt decem specialia in hoc tex. quæ exorbitant à cæteris iuribus loquentibus de electionibus virorum, vt enumerat hic *glos. ver. in multis.* Et quoniam sicut masculinum non comprehendit scemininum, quando est in materia exorbitanti à iure communi, & in articulis, qui sceminis non congruunt. *glos. supr. in c. generali. ver. vniuersos. & ibi Gemin. num. 8.* Ideo multo magis in tali materia, qualis est ista, disposita de monialibus non sunt extendenda ad monachos. *vt in tex. & Gemin. hic num. 1.* Ad maiorem tamen declarationem hic exprimitur, quod per hanc constitutionem iura loquentia de electionibus virorum non sunt immutata, sed remanent in pristina firmitate. *vt in tex.* Et de hac materia vide, quæ nouissime sunt statuta per *Cons. Trid. sess. 25. cap. 5. & 7. de regular.*

Cap. 44. Prouida.

SI Ordinarius post recessum appellationis interiectæ adueniam in causis electionum episcopatum, non

Q VIA ubi iudici datur iurisdictio sub certa forma exercenda, si ipse procedit, illa forma omnia, processus est nullus. *glos. in Clement. 1. ver. in libris. de iurepatr. & leg. cum si. 5. s. p. rator. ff. de transact.* Et quoniam Ordinarius in hoc casu mandatur iurisdictio sub ea forma, vt ante omnia diligenter inquirent, an in isto recessu appellationis prauitas interuenierit. *vt in tex. & supr. cap. quamuis.* Ideo si fiat per Ordinarium processus, hac forma non seruata, & confirmat, vel consecrat, taliter facta nullus sunt firmitatis. *vt in tex.* quod tamen intellige in consecratione quo ad executionem, non autem, vt debeat iterari quo ad ordinem. *glos. hic. ver. firmit.* nam cum per huiusmodi consecrationem character fuerit impressus animæ, ad instar episcopi ordinantis illum, quem ordinare non poterat, puta, non suum subditum; verus episcopalis ordo collatus fuit, sed non potuit dari eius executio. *cap. ab excomm. 9. qu. 1. & d. glos. hic.* Et licet esset inualidus huiusmodi processus, ex quo erat prohibitus per *d. c. quamuis;* nam satis est legislatorem aliquid prohibuisse, & si non adiciat contrafactum non valere. *l. non dubium. C. de legib. inexpressus* tamen prouidetur per constitutionem, quæ decernit, & declarat contrafactum nullum, & penam in contrafactis apponit, vt facit ista. *glos. ver. ex; resibus.* Electio tamen non post hoc vitatur, si erat valide facta; sed eius confirmatio petetur de nouo coram Papa. *glos. ver. firm.*

ET ipse ab episcoporum confirmatione, & consecratione, suspensus est per annum.

Q VIA pena debet commensurari delicto. *cap. discipl. dist. 45.* Et quoniam tunc iuste commensuratur, quando quis punitur in eo, in quo peccauit. *vt in tex. & c. l. extr. de temp. ord.* Ideo si talis peccauit in confirmatione episcoporum, per annum à tali confirmandi potestate, ipso iure suspenditur; si peccauit in confirmatione, & consecratione, per idem tempus est ab utraque suspensus. *vt in tex. & glos. ver. in quo.* Et annus iste, qui intelligitur esse continuus, incipit à die perpetrations illius delicti, ob quod suspensionis pena imponitur.

glos. pen. hic.

Cap. 45 Si eotempore.

SI Papa sibi provisionem ecclesie cathedralis reseruat, inhihit, & decreuit, non est vitiosa electio, que precesserat.

QVIA res, quæ culpa caret, damnum afferre non debet. *c. cognos. extr. de consl.* Et quoniam ante reservationem, & inhibitionem, per quas sibi Papa auferret ecclesie provisionem, illius electionem auferendo ab eis, quibus ante competebar, ipsi in electione vtendo iure suo, non erant in culpa. *Gemin. num. 4.* Ideo præceptum, & inhibitio, ac reservatio, quæ respiciunt futura, non extenduntur ad præterita, *f. fin. infr. de concess. præb.* Et electio facta per eos, qui tunc non erant prohibiti, si alias sit canonica, tenet. *vt in tex. & glos. ver. vel alia.*

OMNIA tamen, quæ reservationem sequuntur, cadunt effectu.

QVIA postquam superior ad se negotium reuocat, inferior non debet se immiscere in illo. *c. vt nostrum, & ibi glos. fin. extr. de appell.* Et quoniam per huiusmodi reservationem constat de Papæ intentione, quod sibi illud negotium assumit, & non vult alium ulterius procedere in illo. *Archid. num. 1.* Ideo si fuerit per alium post talem reservationem in huiusmodi negotio processum, ea, quæ taliter sunt facta ab illo, qui iam facere non poterat, debent carere effectu. *vt in tex. & glos. ver. effectu.*

Cap. 46. Si quis.

ABSENS plures procuratores ad actum electionis, dare potest in solidum.

QVIA commissio, quæ fit pluribus in solidum, censetur facta vni solum quo ad effectum. *Cal. consil. 3. de elect. & lo. Andr. hic in glos. 3.* nam solum vnus ipsorum potest actum explicare, scilicet ille, qui præuenit. *Gemin. num. 2.* Vbi enim plures possunt integraliter, & de se facere actum, est locus præuentioni. *c. pen. extr. de for. comp.* Et quoniam ille, qui est absens in eo loco, de quo debeat aduocari, iustoque impedimento detentus, ad electionem venire non potest, habet facultatem constituendi vnum de capitulo suum procuratorem ad eligendum. *extr. c. quia propter. v. illud.* Ideo similiter potest constituere plures, dummodo vox, & effectus eligendi restringatur ad vnum. *vt in tex. & infr. de procur. c. si duo.*

ET non aliter.

QVIA si plures procuratores darentur non

in solidum, possent concurrere simul, & vota sua dirigere in diuersos; sicque res non haberet exitum. *vt in tex.* Si enim darentur duo, qui dimidiarent votum in discordantes partes æquales, adhuc illæ remaneret æquales, & non posset per aliquam partem fieri electio valida; quod non est, quando votum est vnum, quod connumeratum cum altera parte, si illa erat æqualis, fit maior pars, & per ipsam producit electio efficax. *lo. Andr. hic in princ.* Et quoniam in electionibus ecclesiarum, est curandum, vt quam citius commode fieri potest, illæ expediantur, ne per diuturnam vacationem ecclesie patiantur detrimentum. *d. c. quia propter. & supr. c. indem.* Ideo ad prouidendum, ne ecclesiarum electionis nimium differantur, & impediantur, statuitur, vt ab vno electore non possint dari plures procuratores ad eligendum, qui non sint dati in solidum. *vt in tex.* Et si fuerint dati plures non in solidum, ipsorum aliquis non debet admitti, & sibi imputet, qui eos sic constituit indidcrete. *vt in tex. & gl. ver. admitti.* Vbi vero sunt dati plures in solidum, quoniam solum vnus ipsorum debet in effectu dare vocem in electione, vt dictum est superius, ille vnus, qui ad hoc fit admittendus, erit is, quem capitulum, vel pars maior elegerit, vel si concordare nequeant, is, qui primo in iustramento, vel litteris procuracionis, extiterit nominatus. *vt in tex.* Et illo admissio, alter omneius amittit, nisi in instrumento diceretur, meliorem non esse conditionem occupantis, & quod vnus incepisset, alterum finire posse. *glos. ver. duntaxat.*

§. PORTO.

PROCURATOR ad eligendum constitutus, vnum nomine suo, & vnum nomine domini sui, eligere non potest.

QVIA tota eligendi facultas, quæ erat in illo electore, est translata in istum procuratorem, per eum sic simpliciter constitutum. *arg. c. super questi. §. porto. & s. si vero. & ibi glos. ver. superius. extr. de offic. deleg.* Vnde iste procurator habet tam liberum votum sui constituentis, quam proprium suum. *d. s. si vero. & d. glos. ibidem.* Et quoniam, quando quis habet ad eligendum plures voces liberas, non potest illas diuidere in diuersas partes. *Gemin. hic num. 2.* nam illa vota diuera essent alternatiua, & incerta. *glos. hic. ver. nihil.* Et in electionibus talia vota reproban- tur. *supr. c. 2.* Ideo talis procurator non potest diuidere vota. *vt in rex.* Sed qua conscientia tenetur eligere meliorem nomine suo, eadem ratio-
tione

tionem tenetur ad idem nomine sui constituentis. *argum. cap. sicut. distin. 46. & cap. quod alicui infra de reg. iur.* Et si contrafecerit, neutrum votum valet. *vt in text. & d. gloss. ver. nihil.*

NISI à domino, de certa persona eligenda, speciale mandatum habeat.

QUIA per tale mandatum procurator non habet liberum votum ad eligendum, sed solum esse ei demandatum nudum ministerium adstrictum ad illam personam; quæ forma mandati est ab eo ita seruanda, vt non videatur ei aliud commissum, quam exprimere votum sui principalis. *gloss. ver. de certa. & infr. in §. proximi. gloss. fin.* Vnde cum teneatur in tali casu sequi voluntatem sui principalis, & in illo voto non procedat secundum suam conscientiam, non potest dici, quod ipse præter vota alternatiua, & incerta. *Gemin. num. 3.* Et quoniam ista necessitas eligendi vnum, quem vult suus principalis, non debet ei imponere necessitatem eligendi eundem nomine proprio; cum non deceat alicui suum officium esse damnosum. *supr. cap. cum non deceat.* Ideo in tali casu permittitur, vt vnum possit eligere nomine suo, alterum nomine sui constituentis. *vt in text.* Ex quibus nota, quod licet eligentes non possint adstringi ad eligendam certam personam, vel de certo genere. *supr. cap. vener.* bene tamen potest quis constituere procuratorem ad certam personam eligendam. *vt in text.* Et sic patet, quod potest dari mandatum de certa persona eligenda, & de incerta. Et in hoc differt matrimonium spirituale à carnali, quia in carnali non valeret mandatum, nisi persona esset certa, nec sufficeret generale mandatum ad contrahendum matrimonium. *gloss. 1. in cap. post translationem. extra de renunt.* Expressius enim ibi agitur, quia illud contrahitur ex voluntate; sed matrimonium spirituale, quod fit per electionem, contrahitur de necessitate. Item matrimonium carnale est sacramentum, sed spirituale, non. Item ibi quaeritur, quid expediat personæ, hic vero, quid expediat ecclesie. Nec est hic tantum periculum, sicut ibi; cum hic debeat postea interuenire officium confirmatoris; & alias differentias inter matrimonium carnale, & spirituale, vide in c. sua. *extr. de spons. Gemin. hic n. 3.*

5. Absens.

CANONICVS absens (sicut nullus de capitulo eius procurator esse videtur, & ipse procuratorem, qui non *Ration. iur. Pontif. Lib. 1.*

fit de capitulo, nolente capitulo, deputare non possit) votum per litteras exprimere non potest.

QUIA in electione votum nõ est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secreta, & sigillatim, tantummodo exprimendum. *vt in text. & extra cap. quia propter.* Et quoniam si votum exprimeretur per litteras, non exprimeretur in scrutinio, licet eius publicatio fieret tantum, cum fieret etiam publicatio aliorum. *gloss. ver. votum.* Ideo talis expressio voti per litteras in electione fieri non potest. *vt in text. nam esse contra formam traditam in electione faciendam per scrutinium. d. cap. quia propter. & gloss. fin. hic.* Nec obstat *supr. in §. proximi.* vbi videtur exprimi votum ante scrutinium, dando; scilicet, mandatum procuratori de certa persona eligenda; nam responderetur, quod tunc non exprimit votum, sed dat mandatum de voto exprimendo; sicut aliud est inuestire, aliud mandare de inuestiando. *cap. ex ore. extra de bñ, quasi. à mai. par. cap.* Et sic aliud est dicere, consentio in talem; & hoc debet fieri in scrutinio, secreto, & sigillatim. *vt in text.* nam talimodo præstatur consensus in matrimonio spirituale. *d. cap. quia.* & aliud est dicere, do mandatum Titio, de tali eligendo; quia istud non est votum, nec per hoc contrahitur matrimonium; & ideo ante scrutinium fieri potest. *vt supr. in §. prox.* Sic in matrimonio carnali, aliud est contrahere, aliud est, dare mandatum de contrahendo; hinc est, quod qui contrahit, amplius pœnitere non potest; sed qui mandatum dedit, potest pœnitere ante contractum. *cap. fin. infra de procur. & gloss. fin. hic.* In casu autem huius text. si aliquis de capitulo non vult procurator absentis existere, talis absens carebit voto; cum nemo sit compellendus ad mandatum procuratoris suscipiendum, licet, postquam susceperit, compellatur ad illud implendum, nisi congruo tempore illi renuntietur. *l. in iur. C. de procur.* Et aliquis extraneus, inuito capitulo, ad actum electionis deputari non potest; cum capituli intersit, ne per extraneos eius secreta pandantur. *vt not. in d. c. quia propter.*

Cap. 47. Quoniam.

SI apparet coelectus, vel se opponens ei, qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatus, alias fiet in ecclesia crida generalis, quod se confirmationi volentes opponere, veniant, peremptorio assignato.

QUIA vbicumque iudicium debet fieri contra vnam personam, vel plures; tunc si illæ *Q* sunt

sunt certæ, vel de eis potest de facili haberi certitudo requiritur certa, & specialis citatio illarum personarum; sed si sunt incertæ, vel quia non apparent, vel quia ignorantur, & versimiliter non possunt sciri, debet tunc fieri edictum generale, quod seruitur pro citatione, vt omnes, qui putant sua interesse, compareant intra terminum assignatum; alius iudicium agitarum, non seruata dicta forma citandi, est nulum ipso iure; nec sufficit citatio specialis in casu, quo requiritur generalis; & e contra non sufficit generalis, vbire quiritur specialis, etiam si dictum sit, vt compareat omnis, qui sua putauerit interesse, vt not. *Bald. in authent. si omnes. Cod. si vt se ab hered. abst. & Francus hic. num. 2.* Et quoniam aliqui superiores, ad quos spectat confirmare electum, interdum ex cupiditate, & inordinato affectu, non auditis illis, qui prædebant opponere, contra doctrinam Apostoli, per repetitam confirmationem electo cito manus imponebant. *vt in text.* Ideo ad obuiandum huiusmodi morbo, & fraudibus, statuitur, vt superior, qui habet electionem confirmari, debeat eo electum, aut contraditores, si qui sint, nominatim vocare; & si non ad sint tales, cõtra quos esset specialis citatio facienda, debeat generaliter ad ecclesiam, de cuius electione agitur, citare omnes, vt si qui sint, qui sua putent interesse, & se velint opponere, compareant intra competentem terminum, qui fuerit per ipsum superiorem peremptorie assignatus. *vt in text.*

ALITER, confirmatio facta non tenet:

QUIA non solum hic statuitur, vt hæc forma sit in huiusmodi actibus seruanda, sed etiam apponitur clausula, vt si aliter fuerit confirmatio impensa, illa sit irrita, & inanis, *vt in text.* per quæ verba clarius exprimitur nullitas actus. *vt not. in l. non dubium. C. de legib. & cap. que contra infr. de reg. iur.* Ideo sine aliqua exceptione talis confirmatio est inualida. vt not. *supr. in cap. licet canon.* Et solemnitas citationis, & discussionis negotii, imposita obseruanda in admissione postulationis, & in institutione facienda post præsentationem. *gloss. 1. hic.* Cum etiam in istis sit eadem ratio prouidendi, scilicet, vt non supplantentur illi, qui volunt se opponere, & obicere pro eorum interesse contra postulatum, vel præsenatum. *Gemin. hic num. 15. & 17.* In collatione tamen beneficiorum, quæ simpliciter fit per superiorem, non est necessarius talis solemnitas obseruanda. *gloss. fin. hic.* quia in tali collatione nõ est dare medium,

vt est inter electionem, & confirmationem, seu inter postulationem, & eius admissionem; aut inter præsentationem, & institutionem, nam collatio obtinet vim electionis, & confirmationis; & eodem tempore confertur ad rem, & in re; quod non est in istis aliis actibus enumeratis; vnde non potest tunc citatio bene cadere in prædicta; quia, aut fieret ante e collationem; & esset ante omne ius, aut fieret post, & esset post omne ius; & sic videretur facta indifcrete. *Gemin. num. 18.*

In Clement. Cap. 1. Cum rationi.

RELIGIOSVS eligi non potest ad prelaturam non episcopalem, alterius religionis, vel habitus.

QUIA rationi non congruit, vt homines disparis professionis, & habitus, simul in eisdem monasteriis socientur. *vt in text.* cum secundum legem diuinam, non sit in boue arandum, & asino: nec sit induenda vestis de lana, linoque contexta. *Deuter. cap. 22. & habetur extr. in cap. cum causam.* Et quoniam religiones non omnes conueniunt in eodem modo officandi, viuendi, & vestiendi, & in aliis immediatis finibus procedendi. *cap. sane. extra de regular. licet omnes conueniant in professione quo ad tria vota substantialia, scilicet, paupertatem, continentiam, & obedientiam. cap. cum: ad monast. extr. de statu monachor.* Ideo vnus non est præficiendus ad prælaturam alterius religionis, cum in illis mediis, & studiis particularibus simul non possent bene coherere. *vin text. & cap. in nona. 16. quest. 7.* Et vltra istam rationem disparitatis, subest etiam ratio minoris instructionis, quam vnus habet de regula alterius religionis. *Zabar. hic num. 12.* Et quoniam non debet assumi in magistrum, qui formam discipuli non assumpsit; nec est præficiendus, qui subesse non nouit. *extr. cap. cum in magistrum.* Ideo non debet eligi abbas, vel prelatas ad monasterium alterius regulæ, vel habitus, ne ibi assumatur in magistrum inexpertus. *d. cap. cum in magistrum.* Talis tamen non prohibetur, quin ex causa possit à Papa postulari. *gloss. vers. eligatur.* quia talis prohibetur eligi, non propter eius aliquod crimen, sed propter diuersitatem particularis religionis, vel habitus, quo casu licet prohibetur electio, non prohibetur postulatio. *Abb. hic num. 6.* Ad prelaturam vero episcopalem bene eligi potest. *vt in text.* quia Episcopus propter dignitatis excellentiam

cellentiam communicat cum omnib. religio-
sis; & propter vniuersalem curam diocesis,
tenetur non solum scire regulas suæ religionis,
sed etiam iura communia cæterorum. vt not.
in d. cap. cum causam. Sed licet quis non pos-
sit eligi in abbate alterius religionis, in mo-
nachum tamen bene eligi potest. *gloss. hic versic.
prælaturum.* Quod intellige cum distinctione, an
sit minoris religionis, paris, vel maioris. vt not.
in cap. cum singula. § penul. de prab. in 6. quia quan-
do monachus intrat aliam religionem, con-
format se illi; & sic non remanet in dispari re-
ligione, sicut remanet prælatus, qui esset as-
sumptus, non ad mutandam suam religionem
particularem, sed ad præficiendum monaste-
rio. *Zabar. hic n. 11.*

Si contrasat, est irritum.

QVIA hæc constitutio apponit prohibi-
tionem per verba de præfenti irritantia ac-
tum contrarium, ipso facto. vt in text. Et
quoniam vbi lex prohibet sub huiusmodi ver-
bis, actus contrarius non est per sententiam ir-
ritandus, sed est ipso iure nullus; & per sen-
tentiam sequentem solum declaratur, illum esse
nullum. vt notat. extr. in cap. quia propter. & *l. non
dubium. C. de legibus.* Ideo absque alia exceptione
talisis electio non tenet. vt in text. & *gloss. in cap.
qua contra. d. reg. iur. in 6.*

Cap. 2. Ne Romani.

COEVS Cardinalium, Sede vacante, in iurisdictionem
Papalem non exercet.

QVIA vicarius Christi in ecclesia, solum
Petro, & eius successoribus fuit datus, di-
cente Domino: Tu es Petrus, & super hanc
petram ædificabo ecclesiam meam. *Matth. cap.
16. Et, Pasce oues meas. Ioan. cap. 21.* Et quoni-
am Cardinales successerunt in locum cætero-
rum Apostolorum, quantum ad statum, quo
Apostoli assistebant Petro ante eorum diuisio-
nem; sicut statui Apostolorum, in quantum
fuerunt Episcopi post eorum diuisionem, suc-
cessit ordo Episcoporum. vt not. in cap. nullus. il.
2. distinct. 79. & *gloss. in Extr. auag. ex ecc. abili. ver. v-
niuersali de prab. d.* Ideo, cum Cardinales non
successerint in personam Petri, non debent ex-
ercere auctoritatem datam Petro. vt in text. &
cap. nouo. dist. 21. Nec potest dici per hoc, quod
mortuo Papa, ecclesia sit sine sponsore, quia spon-
sus, rector, & pastor est Christus: qui est caput,
cuius ecclesia est corpus. *gloss. hic. ver. non conso-
nam. & gloss. in d. cap. nullus.* licet ergo ecclesie

tunc deficiat vicarius, non deficit principalis,
qui vicariatuum solum Petro, & eius successoribus
dedit. Quod si Cardinales succederent,
Sede vacante, in iurisdictionem Papæ, sequetur
absurdum, quod non esset necessarium
Papam eligi, ex quo cæterus Cardinalium vica-
riam Christi haberet. *dist. gloss. hic.* Nec obstat,
quod collegium, siue capitulum canonicorum
habeat iurisdictionem episcopalem, Sede vacante.
cap. cum olim. extra de maior. & obed. Et sic
videatur idem dicendum in collegio Cardi-
nalianum: nam respond. quod illis fuit per Sum-
mos Pontifices concessum, sed collegio Cardi-
nalianum fuit expresse prohibitum; & si per an-
tiqua iura prius erat concessum, per hanc con-
stitutionem sunt correctæ. *d. gloss. hic.* Per obitu-
m tamen Papæ, potestas cæterus Cardinalium
in nullis diminuitur, quin possit ea, quæ prius
poterat; nam solum hic prohibetur, ne exer-
ceat pertinentia ad Papam, dum viuat. *Zabar.
vers. irritum.* Nec valet argumentum Hugon.
quod recitat *Hoff. extr. in cap. licet.* qui dixerat,
Cardinales posse tunc creare Cardinalem, cū
possint tunc creare Papam, quæ plus est; quia regula,
qui potest plus potest & minus, est vera in eodē
genere potentie, quando minus continetur
sub pluri, alias non. vt not. cap. plus. de reg. iur. in 6.
Sed in casu nostro potestas creandi Papam, &
potestas creandi Cardinalem, non sunt eius-
dem generis, nec vnum sub alio continetur.
Zabar. hic. Sic videmus, quod capitulum creat
Episcopum, nec tamen confert beneficia ad
illius solum collationem spectantia. *gloss. hic. ver.
potestati. & vide Turrec. in Summa de ecclesia. lib. 1.
cap. 44.*

NI SI in quantum permittit Concilium Lugdunense.

QVIA potestas cæterus cardinalium est ta-
lis, qualis reperitur in iure permilla. *Za-
bar. nu. 8.* Et quoniam propter diuersa pe-
ricula, quæ instant, sede vacante, fuit per Gre-
gorium Decimum in generali Concilio Lug-
dunensi, cæterus Cardinalium tunc permilla, &
concessa particularis potestas. cap. vbi per. eod. in
6. Ideo cum illa non reperitur immutata, po-
test per collegium Cardinalium exerceri. *d. cap.
vbi peric. in pr. & arg. l. precip. C. de ampellat. Quæ
autem possint singuli Cardinales in eorum ti-
tulis, not. in c. his, qua extr. de ma. & obed.*

NEC illud, vel eius partem, alterare potest.

QVIA lex superioris per inferiorem tolli
non potest. vt in text. & hoc maxime, cum
ille inferior à tali superiore recipit pote-
statem.

statem. *gloss. ver. inferiorem.* Et quoniam cætus Cardinalium est inferior summo Pontifici, & accipit potestatem ab illo. *dict. gloss. hic.* Ideo id, quod fuit per summos Pontifices statutum, per cætum Cardinalium mutari non potest. *vt in text.* Et similiter dicendum est de Concilio, quod constitutiones Papæ non possit corrigere, vel alterare. *dict. gloss. hic.* Et ratio est; quia Concilium generale recipit potestatem, & auctoritatem à Papa. *extra cap. significasti. & 9. questio. 3. cap. cum sita.* Sed in quantum dicitur, quod inferior non potest tollere legem superioris; nota, hoc esse verum, nisi à iure reperitur hoc esse concessum; nam populo permixtum est condere leges contrarias legibus communibus, & imperialibus. *leg. omnes populi. ff. de instit. & iure;* quod tamen de iure canonico non procedit, vt inferior contra legem Papæ, aliquid statuere possit. *vt notat. in cap. que in eccles. extra de constit.* Potest tamen inferior etiam de iure canonico, adiunare legem superioris per pœnæ adiectionem. *gloss. hic. versic. tolli.* Et intellige prædicta procedere generaliter; quia per consuetudinem particularem loci, bene potest lex tolli in certo loco. *cap. 1. de constit. in 6. nisi lex continet decretum irritans;* quia tunc ei nulla consuetudo derogat. *supr. Clemen. proxim. & Zab. hic. numer. 2. & sequen.* Et enumerantur hic septem modi, quibus dicitur lex tolli, scilicet, modificando, corrigendo, mutando, detrahendo, dispensando, renunciando & addendo. *vt in text.* Et singulos hic exemplificat. *Ioann. Vanquel.* Et cum dispensatio sit vnus modus tollendi legem, vt hic; infertur, quod inferior non possit dispensare contra legem superioris, ne tollat eius legem in parte, quæ dispensat, quod tamen dicit verum, nisi hoc reperitur inferiori specialiter à iure permixtum. *c. vnic. de at. & qual. ord. in 6. & cap. at sic cleric. 5. de adul. extr. de medic.*

§. Eo tamen.

OFFICIUM Camerarii Papa durat, eo mortuo.

QUIA ad officium Camerarii spectat, temporalia pauperibus erogare. *gloss. ver. camer.* Et libros de redditibus pertinentibus ad cameram conseruare, & alia contra debitores cameræ exercere. *Zab. hic. numer. 14. & Vestrius in sua practica libro secund. cap. 2.* Et quoniam consultus est providendum, sede vacante, quando maius periculum vertitur propter

carentiam pastoris, ne pauperes fame periant, iuxta *c. pasce, dist. 86.* & ne tunc redditus temporales Romanæ Ecclesiæ negligantur, eius principe extincto, cum spirituales sine temporalibus diu subsistere non possint. *c. cum secundum. extr. de preb.* Ideo statuitur, ne, sede vacante, Camerarii officium expiret, cum tunc sit illud magis necessarium. *vt in text.*

SICVT etiam officium Pœnitentiariorum.

QUIA tam maior Pœnitentiarius, quam alij Pœnitentiarij minores sunt deputati à Papa ad absolvendum in foro conicietiz in causis arduis, & Papæ reservatis, iuxta particularem facultatem eis concessam. *Zab. hic. numer. 17. & Vestrius in sua practica. libr. 1. cap. 2.* Et quoniam vbi vertitur animarum periculum, est maxime inuigilandum. *cap. ne pro defectu. extra eodem.* & præcipue est curandum, ne, sede vacante, patiantur detrimentum. *cap. vnic. in fin. ne sede vacante. in 6.* Cum anima sit cunctis rebus pretiosior. *leg. sancimus. C. de sacro. sanct. eccles.* Et quando maius periculum vertitur, cautius est providendum. *cap. vbi de elect. in 6.* Ideo, ne, quando deficit Papa propter mortem, deficiant pœnitentiarij propter auctoritatem cessatam, statuitur, vt eo tempore officium pœnitentiarij, tam maioris, quàm minoris, non expiret. *vt in text.* Et ob id, si maior pœnitentiarius, cum sit Cardinalis, non vult ingredi conclauem, potest foris remanere ad istud officium personaliter exercendum. *gl. v. r. maiorem.*

QUI si deficiant, poterit cætus Cardinalium pro tempore vacationis alios subrogare.

QUIA cum ipsi pœnitentiarij minores sint ex diuersis linguis electi, ad audiendum eos, qui ex variis mundi partibus ad se conueniunt, ad eos accedunt, & solent esse numero quindecim. *Zab. hic. numer. 17.* qui per maiores Urbis Ecclesias deputantur, nempe in Ecclesiis Sancti Petri, Sancti Ioannis, & Sancti Marci Maioris. *Vestri. dist. cap. 2.* Et quoniam sicut profideretur ad salutem animarum ad eos accedentium, vt eorum officium dureret, sede vacante; ita erat providendum, vt aliquo eorum, eo tempore, deficiente, posset ei alius subrogari. *argum. cap. ecclesia. extr. vt lite pend.* Ideo conceditur collegio Cardinalium, vt, sede vacante, possit pœnitentiarios subrogare, (& etiam numerum eorum ampliare, si hoc cætui Cardinalium concorditer videbitur expedire.) *vt in text.* Et similiter statuitur in fauorem fidei, vt officio.

officium Inquisitoris hæreticæ prauitatis non expiret, mortuo Papa. *cap. ne aliqui. de heret. in 6.* Vnde in istis Officialibus speciale est, vt eorum delegatio duret, etiam post mortem delegantis. *gloss. hic versic. expirete,* quæ refert opinionem aliquorum tenentium, quod Camerarius, Marschallus, & Auditor Cameræ habeant, iurisdictionem ordinariam. Quod si verum esset, illorum officium duraret de iure communi, etiam mortuo Papa. *argum. cap. 2. de offic. leg. in 6.* Sed quoniam communiter tenetur, quod in curia Romana, nullus habet ordinariam, nisi Papa. *gloss. 1. in Clemen. auditor supra tit. pro. v. & Archid. in cap. exper. 11. quæst. 1. dicit,* ita interlocutor fuisse Bonifacium Octauum. Ideo verior opinio censetur, quod isti habeant delegatam, sed quod ex speciali concessione, per mortem delegantis non expiret. *Zaber. hic num. 13.*

DETERMINAT de diœcesi intelligi id, quod in Concilio dicitur de territorio, & districtu.

QUIA licet proprie loquendo, sit differentia inter ea, quæ per illa nomina significantur; nam diœcesis dicitur reliquum territorium, præter ciuitatem, quod spectat ad gubernationem episcopi, qui præest ciuitati. *cap. Rodulphus. extr. de rescript. & cap. quamuis. de præb. in 6.* Et dicitur diœcesis, quasi disiunctio, seu diuisio, quia est diuisa ab alterius episcopatibus. *cap. episcopus. 7. quæst. 1.* Et territorium est vniuersitas agrorum intra fines cuiusque ciuitatis, dictum ab eo, quod in magistratus eius loci intra eos fines terrendi, id est summouendi, ius habent. *l. pupil. s. terris. ff. de verb. significat.* Districtus vero comprehendit omnem locum, qui per aliquam ciuitatem distinguitur, siue sit comitatus, siue castrum. *vt not. Felin. in cap. licet. in 1. notab. extr. de præb. Et* quoniam ista nomina territorii, & districtus, potius ostendunt distinctionem temporalem, quam ecclesiasticam, & sæpe per dominorum temporalium mutationes, eorum fines variantur. *gloss. hic versic. dia.* Et ad tales mutabilitates ecclesiasticum status non debet immutari. *cap. 1. dist. 10. & extr. de relig. dom. cap. 1.* Ideo declaratur, quod ea, quæ statuantur obseruanda, per *cap. vbi peric. eodem in 6.* quando Papa extra ciuitatem, in qua cum sua æuria erat, moritur, circa successoris electionem celebrandam in ciuitate, & in illa sunt territoria, vel districtus, intelligantur dicta de diœcesi, quæ sub nomine territorii, vel districtus, in tali casu sunt expressa. *vt in text.*

STATVIT, moriente Papa extra curiam, ipsum electionem fieri debere in loco, vbi erat caufarum, & litterarum audientia.

QUIA principalius membrum curiæ Romanæ est audientia caufarum, & litterarum apostolicarum expeditio. *Bonifac. de Vital. hic.* Et quoniam vbi est curia Papæ, ibi fingitur esse Papa (licet tunc sit extra curiam) propter animum proxime redeundi ad illum locum. *cap. legimus. prope fin. dist. 93. & cap. present. s. loca. de præb. in 6.* nam non videtur decessisse, qui est proxime reuersurus. *cap. diuor. de pen. dist. 1. & l. ex sacro, la grande. ff. de her. inst.* Et cum electio futuri Pontificis regulariter fieri debeat, vbi immediatus prædecessor obiit. *vt in text. & d. s. vbi peric. s. hoc sacro.* Ideo, si Papa moritur extra curiam, censetur mori, vbi, dimittendo familiariam, videtur domicilium retinere, & in eo loco, in quo ipse censetur mori, eius successoris est electio facienda. *vt in text.*

LICET suspensa.

QUIA licet prædicta audientia caufarum, & litterarum, tempore mortis Pontificis vacare noscatur, *vt in text.* non tamen assumpsit aliam qualitatem, per quam videatur à primo statu recessisse. *gloss. ver. vacare.* Ideo propter retentionem prioris status habitu, licet non actu, idem operatur quo ad eius considerationem in electione facienda, sicut si actu illum priorem statum retineret. *d. gloss. hic.* sicut mulier vidua vacans denominatur à dignitate prioris mariti, donec alteri nupserit. *l. filij. s. ff. vidua. ff. ad municip. & l. cum te. C. de nupt.*

NISI prius ordinatum esset, de curia transferenda.

QUIA in tali casu cessat ratio de animo redeundi, propter quem Papa mortuus censetur esse in curia, vt dictum est superius. Ideo tunc non habetur in consideratione locus ille, sed Papæ destinatio, siue de liberatio de curia transferenda, habetur pro opere consummato, ac si esset translata. *An. bar. hic num. 5.* Paria enim censetur aliquid in esse consistere, vel in eo statu esse, qui de proximo rem producit in esse. *l. fin. Cod. quibus lib. proel non lic. & quod not. de laico clericando, in c. 2. de inst. in 6.* Et regulariter, quando fit verum, quod de liberatio, siue destinatio, idem operatur, quod operis consummatio, tractat *Barr. in l. cat. s. sed si parauerit. ff. de legat. 1.* Vnde, ex quo Papa non censetur tunc mortuus vbi erat curia, cessat factio, & habet locum realiter facti, vt electio sit

facienda in ciuitate, in etius loco Papa corporaliter mortuus est. *vt in text. iuxta ea, quæ ita tuuntur per d.c. vbi peric. § porro.*

§. Porro.

SI Cardinales, electione Romani Pontificis non dum facta, omnes simul, vel successiue, contingat exire conclauē deputatum eisdem, hi (ad quos pertinet executio constitutionis, vbi periculum.) illos quam citari oportet, remittit. & compellant.

QVIA sicut Cardinales, postquam sunt in Conclauē, expedire electionem compelluntur indirecēte per subractionē victualium, iuxta formam traditam per d.c. vbi peric. ita, & fortius debent cogi per easdem personas, vt ingrediantur ab initio, vel si sunt egressi, vt iterum ingrediantur; cum non debeat esse melior conditio Cardinalium non parentium, & non se offerentium ad ingrediendum conclauē, quam se offerentium, & ingrediendum. *Zabar. n. 29. & arg. c. 1. extr. de postul. pral. Sed quoniam in hoc casu egressionis non erat specialiter prouisum per d. cap. vbi peric. nec per alia iura. Ideo prouidetur per hanc Clementinam, apponendo easdem penas contra istos inobedientes, quæ per d.c. vbi peric. apponuntur contra ingressos, electionem non expedientes. vt in text.*

NISI excusentur propter infirmitatem, aut aliud impedimentum corporale.

QVIA non est imputandum ei, qui non facit, quod alias facere tenetur, si per eum non fiat, quo minus faciat. *c. si autem. ext. de rescript. & c. anteriorū. §. ad hoc. 2. q. 6.* Et quoniam qui propter infirmitatem, vel aliud iustum impedimentum corporale, non ingrediantur, vel ingressi egrediuntur, non sunt in culpa, nec stat per eos, quin faciant debitam electionem. *vt in text. & d.c. vbi peric. §. sane.* Ideo his impedimentis detenti non sunt compellendi, nec omnes, nec aliqui, conclauē supradictam ingredi. *gl. ver. compell. & Zabar. n. 29.*

§. Cæterum.

STATUIT, Cardinales per exceptionem excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, ab electione non repellit.

QVIA proluxa Romanæ Ecclesiæ vacatio, grauius est onusta dispendiis, & multis plena periculis. *d.c. vbi peric. in pr.* Et quoniam si permitteretur, vt istæ exceptiones possent opponi, possent insurgere dissensiones, & schis-

mata, per quæ celeris, & necessaria Romani Pontificis electio protraheretur. *vt in text. & gloss. vers. cat.* Ideo, vt remoueat inter Cardinales eligentes dispendii facultas, statuitur, vt nullus Cardinalium, cuiuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti prætextu, valeat à Romani Pontificis electione repelli. *vt in text.* sicut enim statuitur, vt electus à duobus partibus sit Papa, nulla exceptione obstante *extr. c. licet & q. Papa bene possit accusari de hæresi. cap. si Papa. dist. 4. o. sed non possit contra eum excipi, vt ab electione repellatur, vt notat. Innoc. in d.c. licet.* ita statuitur, vt supradictæ exceptiones non possint opponi contra Cardinales electores, ne prætextu earum impediretur electio. *Zabar. §. cat.*

§. Verum.

ELECTOS, & alios, qui mittere, vel ire tenentur ad curiam, adstringit ad ibi. Sede vacante.

QVIA licet, Sede vacante, nihil sit innovandum. *cap. 1. extr. ne de vac. & videatur frustra esse accessus, cum non sit tunc viuis superior, coram quo est comparandum. argum. l. arb. calendis. ff. de arb. vbi mors iudicis excusat citatum, si non venit eo tempore, quo venire debebat; & ob id viderentur excusari, si non venirent, Sede vacante, qui alias ad veniendum, & coram Papa comparandum tenerentur, vt sunt illi, quos notat hic gloss. pen. Tamē quoniam tam ex prouisis remediis per hanc, & alias constitutiones super hoc editas, quam ex orationibus ad Deum super huiusmodi negotio effundendis, quod breuiter huiusmodi celebretur electio, præsumentum est probabiliter, & sperandum, quod illa de breui sit futura. *vt in text.* Ideo statuitur, vt electi, & alii, qui ex quacunque causa ad Sedem Apostolicam venire, vel mittere, sunt adstricti, ad ipsam, cum vacat, ac si non vacaret, venire, vel mittere teneantur. *vt in text.* Quid enim potest diuinare adstrictus ad veniendum, quando sit Papa creandus? cum enim possit omni die creari; ideo omni die debet esse paratus, qui adstrictus est, ad causam Sede vacante, & de iudice defuncto; quia talis non veniunt, vt aliquid innoient, Sede vacante, & iudice defuncto; sed vt sint parati, Papa creato. *gl. ver. se. um.* sicut is, qui comparuit, iudice impedito, debet expectare, & non repente recedere, alias censetur contumax. *vt notat. Innoc. in cap. calum. extra de penis.* Propter expeditionem enim ecclesiarum, & aliorum nego-*

negotiorum, melius est, prius accedere, quam postea differe. *Anch. hic num. 1. arg. l. fin. C. in quib. caus. in integr. rest. non est necess.*

Cap. 3. Causam.

APPELLATIO causam beneficiale deuoluit ad eam, si fiat presente pater, vel eius speciali procuratore, vel si eisdem, quam citius commode poterit, fuerit intimata; & si non potuit inueniri, tunc fiat in domo habitationis appellati, si non est remota; sed si est remota, fiat in ecclesia cathedrali, sub qua est beneficium, de quo agitur; & retroque, si fiat in beneficio, de quo agitur, id est, tunc in casu, in quo fit ad domum habitationis, quam in casu, in quo fit in ecclesia cathedrali.

QUIA ista appellatio habet vim citationis per emptoriam. *vt notat in cap. sape extr. de ap. pellat. ica quod non ueniens in termino iuris habetur contumax, & proceditur contra eum in causa principali, vt contra contumacem, etiam ad definitam. gloss. hic. vers. tempus. & Innoc. in cap. 1. eodem in 6.* Et quoniam esset absurdum, contumacem censeret ignorantem, cui appellatio intimata non esset. *gloss. vers. deuoluta.* Ideo vt appellatio possit uerisimiliter ad appellari, seu eius procuratoris notitiam peruenire, statuitur iste ordo, illam intimandi. *vt in text. Qui ordo ita est de necessitate seruandus, vt si non fuerit seruatus, reddat appellationem nullam. argum. cap. cum dilecta. extra de rescript. Anch. hic numer. 10.* Sed dices, istud cap. uidetur limitare multa iura, quae uolunt, quod sine ista solemnitate intimatio, appellatio sit legitima, si interposita fuit ex causa probabili, & in scriptis. *vt extra de appell. cap. vt deb. & supra eod. in 6. cap. quamuis, & similia.* Respondetur, quod quilibet appellatio deuoluit, si fuerit interposita, vt dicitur in iuribus allegatis in contrarium, quoad hoc, vt fiat commissio ipsius causae deuolutae extra curiam; sed quoad hoc, vt causa beneficiale traferatur in curiam, & non extra, requiruntur solemnitates, quas statuit hoc cap. Et hinc est, quod ubi est appellatum ad curiam, si causae non debent ibi necessario uentilari, sufficit mittere procuratorem ad impetrandum, & contradicendum *vt cap. Nicolao. extr. de appell.* Sed quando causa beneficiale est taliter deuoluta, quod debeat ibi necessario agitari, debet mitti cum sufficienti mandato ad agendum, & defendendum, & cum actis, & munimentis. *vt in cap. 1. eod. in 6.* Statuuntur autem istae maiores solemnitates in talibus causis remanendis

in curia; quia propter multitudinem causarum, & negotiorum, quae ad curiam conflunt ex toto orbe, esset maius periculum, ne a parte tunc fieret alteri parti aliqua sine causa beneficium obtinendum, nisi cautius prouideretur. *Zabar. nu. 3.* Vnde aliquis detinet beneficium sine canonica institutione, quod esse non debet. *1. de reg. iur. in 6.*

§. Verum.

SI propter metum, vel potestiam appellati, vel suorum, non potest intimatio fieri sub forma praemissa, sufficit, quod fiat solemniter in loco publico, de quo ad appellati, vel eius procuratoris notitiam possit uerisimiliter peruenire.

QUIA sicut prouidetur appellato per meliorem modum, quo fieri potest, vt ad eius notitiam perueniat appellatione, ignoranter contumax reputetur, vt dictum est superius. ita est prouidendum appellanti, ne propter sui aduersarij, vel suorum, metum, & potentiam, appellationis commodo priuetur. *Clemen. past. de re iud.* Et quoniam nemo tenetur coram aduersario suo tyranno, nec in loco sibi non tuto, comparere, *dicit Clemen. pastor.* Ideo ad prouidendum tam appellato, quam appellanti, meliori modo, quo fieri potest, in casibus, in quibus non potest intimatio fieri secundum ordinem superius praescriptum, & ex natura causae intimatio illa esse facienda, statuitur, vt fiat solemniter in loco publico, vt etiam sic possit uerisimiliter ad notitiam appellati, vel eius procuratoris peruenire. *vt in text.* Et sibi imputet appellatus, si ei non sit intimatio in clariori ordine priori, ex quo ipse, & sui, incutiendo aduersario timorem, sunt in causa, *leg. 1. §. sed & si quis ff. quod vi, aut clam.* Nec est aliquid appellanti imputandum, ex quo non fiat periculum, quin priorem ordinem seruet. *cap. cum accep. & ibi gloss. fin. extra de eo, qui mitt. in possess. Vnde sufficit, quod faciat, quod in eo est, vt quia intimatio in loco publico. Zabar. numer. 21.* Iudex autem arbitrabitur ex coniecturis, an talis intimatio potuerit uerisimiliter ad appellati, vel eius procuratoris notitiam peruenire. *Zabar. numer. 25.*

NON seruatus praemissis, intimatio non ualet.

QUIA praemissus ordo appellationem huiusmodi intimandi, tra dicitur pro forma in ipsa intimatioe per appellatam obseruanda. *Anch. nu. 10.* Loquitur enim haec conclusio,

stitutio, quo ad talia per verba præceptiua, scilicet, volumus; & ponit clausulam irritantem contraria, scilicet aliter facta non teneat, *vt in text.* Et quoniam actus gestus contra formam, est nullus, *cum dilectis. extr. de rescrip.* Et vbi apponitur clausula irritans, ad inuadendum contraria, non est opus, vt annullentur per exceptionem, vt not. *supr. in Clem. 1.* Ideo intimatio aliter facta, quam hic statuitur in huiusmodi causis, omni caret iuris effectu, *vt in text.*

NE Causa deuoluatur.

QVIA appellator, qui præmissa in huiusmodi causa non obierat, reputatur non appellans, *vt in text. & gloss. vers. deuoluta.* Ideo non debet gaudere beneficio deuolutionis, quæ fit per appellationem rite interpositam. *c. 1. de appell. in 6.* Sed licet intimatio sit necessaria ad hoc, vt fiat deuolutio ad curiam, non tamen est de substantia appellationis, *d. gloss. hic.* Nam omnia, quæ sunt de substantia actus, debent explicari simul cum actu. *extra cap. quia propter. & l. cum bi. §. si prator. ff. de transact.* Sed appellatio, & intimatio, non simul explicantur, cum appellatio debeat fieri intra decem dies. *cap. concer. de appell. in 6.* Et intimatio ista potest interuenire intra mensem post appellationem interpositam. *vt in text.* Vnde etiam intimatione indebitæ facta, poterit appellans super appellatione sua, extra curiam iudicem imperare. *d. gloss. hic.* Item potest appellatus, licet appellatio sibi non fuerit intimata, venire ad curiam, & prosequi appellationem, dum modo de ea constet, etiam inuito appellante, nam hæc intimatio est introducta in fauorem appellati, vt dictum est superius, non autem in fauorem appellantis qui proprium factum ignorare non debet. *l. fin. ff. profecio;* & ita tenet Rota in nouis, *decis. 40.* quæ incipit, *fuit dubitatum,* & 44. Quæ incipit, *voluerunt domini.* Ideo talis intimatio est de necessitate præcepti ad validandam appellationem huiusmodi causæ remanendæ in curia, non autem est de necessitate formali ipsius appellationis. *d. gloss. hic.* Ordo vero obseruandus in ipsa intimatione, vt scilicet prius fiat vni personæ, quam alteri, & prius in vno loco, quam in altero, est de necessitate formali ipsius intimationis, vt dictum est superius.

NISI aliunde plena & certa noticia appellationis ad appellatum deuenerit.

QVIA eum, qui certus est, ulterius certiorari non oportet. *cap. eum, qui de reg. iur. in 6.* Ideo si appellatus habuit certam, & plenam no-

titiam de huiusmodi appellatione, intra tempus assignatum ad illam intimandam, talis noticia debet operari, ac si appellatio ei fuisset solemniter innotata. *vt in text. & gloss. vers. plena.* Vbiunque enim requiritur intimatio alicuius actus, etiam quod requiratur cum solemnitate, sufficit scientia, seu noticia certa, & plena illius actus intimandi, nec requiritur necessario intimatio, data noticia. *Clemen. sap. & ibi gloss. vers. pronun. & vers. clarior. de ver. orum sign.* Quod intellige, quando intimatio est facienda ad finem simplicis notitiæ habendæ, vt in casu huiusmodi. Secus si requiratur etiam ad alium effectum, puta, vt veniat ad defendendum denunciantem, vt notat Dynus in *cap. cum quid. de reg. iur. in 6. & Bartol. in l. emptor. Cod. de iur. iud.* Vel dic, quod aut requiritur, non solum intimatio, sed etiam requisitio ad aliquod facendum, & tunc non sufficit noticia sine intimatione, & ita loquitur, *c. fin. de empt. & vend.* Sed si requiritur sola intimatio, vt est in casu huiusmodi, sufficit noticia sine intimatione. *gl. fin. hic. & Abb. in fine.*

PRÆDICTA forma intimandi, est obseruanda etiam in aliis casibus, in quibus requiritur intimatio faciendæ.

QVIA non solum in causis beneficialibus, de quibus dictum est superius, sed in omnibus causis, in quibus fit intimatio, illa fit ad effectum, vt pars intimata certioretur de statu causæ, & possit dicere de iure suo. *Zabar. hic in fin.* Et quoniam prædictus ordo intimandi, est rationabilis, & cum maxima æquitate excogitatus ad deducendum statum causæ in notitiam appellati, vt dictum est superius. Ideo etiam in aliis casibus, in quibus requiritur intimatio faciendæ, præcipitur, vt obseruetur dicta forma intimandi. *vt in text.* Loquitur enim hic per verbum, volumus, quod est præceptuum. *Zabar. in fine.* Et sex præceptiua est de necessitate seruanda ad validitatem actus. *l. non dubium. C. de legib. & ad materiam huius cap. vide Conc. Trid. sess. 4. de refor. c. 10.*

Cap. 4. Constitutionem.

DECRETALIS, vt circa locum non habet, cum appellans ius suum, vel ecclesia, directe prosequitur.

QVIA decretalis illa dicit, & statuit, quæ sunt obseruanda, quando appellans obicit defectus in formam electionis, vel criminan-

na in personam electi. *vt in text. & d. cap. vt circa. eod. in 6.* Et quoniam quando appellans profequitur directe ius suum, non dicitur principaliter obijcere informam, vel in personam, licet obijciat indirecte, & secundario. *gloss. vers. directe.* Ideo ex illis, quæ statuuntur obseruanda, quando appellans obijciit in formam, vel in personam, non potest inferri, quod eadem sint obseruanda, quando talis profequitur directe ius suum, ve ecclesie. *vt in text.* Ex diuersis enim non fit illatio. *l. Papin. ff. de minor.* Et denominatio causatur ab effectu directo, non à secundario. *Zabar. num. 1.* Quando autem dicitur profequi directe ius suum, ve ecclesie, exemplificat. *gl. ver. eccl. & ver. opponentis.*

SED cum in formam, vel personam, opponit crimina, vel defectus.

QUIA illa decretalis ad hoc fuit constituta, vt præcluderet viam malitijs, quæ per appellantes committebantur circa ea, quæ obijciebant contra electionis formam, vel personam electi, ex quibus obijctionibus. causabatur, vt sepe diutius vacarent ecclesie, cum multo detrimento illarum. *d. c. vt circa.* Ideo in illis casibus. erit talis constitutio obseruanda, *vt in text.* cum non reperitur immutata. *c. cons. eod. in 6. & l. prap. C. de appell.*

QVORVM circumstantias si non specificat, super illis non auditur.

QUIA talis obijciens tenetur iurare omnia, & singula, quæ opponit, esse verà, & se posse illa probare. *dicit. cap. vt circa.* Et quoniam est providendum, vt ante iuramentum bene quis deliberet, super quibus velit iurare, ne subeat anceps per iurum. *l. videamus. ff. de iur. iur.* Et est aduertendum, ne talis valeat in incertum vagari, & ad libitum sua verba mutare. *argum. cap. vn. de postul. præ. in 6.* Ideo ad obuiandum periculis, & malitijs, quæ possent circa talia committi, fuit statutum, vt omnia & singula exprimentur, quæ ille appellans intendit obijcere in formam, vel in personam, & quod iuret se credere illa esse verà, & se posse ea probare. *vt in d. cap. vt circa.* Circumstantiæ autem illæ sunt tempus, locus, & alia, de quibus habetur in *cap. tua extra de procur. & in l. libellorum. ff. de action.*

ETIAM, si iuret illas didicisse de nouo.

QUIA talis tenetur à principio exprimere omnia, quæ opponit; & iurare se credere illa esse verà, & se posse ea probare; vt di-

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

ctum est superius. Et quoniam iuramentum illud non posset stare simul cum alio iuramento, in quo diceret, se tales circumstantias didicisse de nouo; cum discere de nouo arguit falsitatem prioris iuramenti, in quo iam dixit, se illas scire, se credere esse veras, & se posse eas probare. *gloss. vers. de nouo.* Ideo talis appellans si non specificauit huiusmodi circumstantias à principio, non est postmodum audiendus, etiam si per iuramentum asserat, ad se illas peruenisse de nouo. *vt in text.* Nec obstat. *d. cap. vt circa.* vbi super non oppositis auditur appellans cum iuramento, quod illa de nouo peruenierint ad ipsius notitiam; ergo idem videatur dicendum de circumstantijs non sufficienter expressis. Nam respondetur, quod vbi non oppono, quod ignoro; vel quod scio, sed non credo, me posse probare, nullum vitium est; ideo est iustum, vt postmodum admittatur cum iuramento. *vt in dicit. cap. vt circa.* Sed vbi oppono, & circumstantias non exprimo, vitium est; quia non debite oppono, *vt in text.* Ideo in alio casu quis admittitur cum iuramento ad probandum ea, quæ nullo modo expressit, non autem admittitur in isto casu, in quo circumstantias non sufficienter expressit. *dicit. gloss. vers. de nouo.* Vnde interdum expeditius est, in totum veritate tacere, quam non perfecte dicere. *Io. Andr. hic.*

NEC etiam in eadem causa super illis auditur alius non appellans, & proficiens commone, non proprium interesse.

QUIA si appellans posset submittere alium, quasi suum pædagogum in eadem causa sibi adhærentem, qui clare formaret & exprimeret per eum male formata, & insufficienter expressa, inutilis esset, & derisoria quo ad hoc prouisio decretalis. *vt circa.* cum sic posset ille consequi ex persona adhærentis id, quod non potest ex persona sua. *gloss. vers. articulos.* Et quoniam dicta decretalis. fuit edita ad obuiandum malitijs, quæ circa oppositiones faciendas in electione contra formam, vel personam, occurrere possent. *d. c. vt circa.* Ideo statuitur, vt sicut ipse appellans non potest articulos non specificatos prosequi, ita non possit alius tertius eia adhærens. *vt in text. & d. gloss. articulos.* Nec obstat, quod prima facie videatur iniquum, quod vnus proficiat non possit id, à quo repellitur alter propter ineptitudinē propositionis, vel defectum proponentis; & quod videatur graue, quod negligentia, vel culpa v-

R nius

nus male exprimentis noceat aliis habentibus æquale interesse, cum non debeat alicuius alterius odio prægruari. *c. non debet. de reg. iur. in 6.* nam respondetur, quod hoc est verum, nisi causa subsit, vel ille, qui grauatur, sit etiam ipse in aliqua culpa, vt per gloss. in *d. cap. non debet*. Modo in isto graamine, quod per appellantem inferatur alteri, subest eausa, scilicet, ne ipse appellans consequatur ratione ad hærentis id, quod non potest consequi ratione sui; & subest culpa ipsius ad hærentis, qui debebat à principio etiam ipse appellare, si volebat prosequi ius commune sibi, & alteri, qui appellauit. *d. gloss. ver. articulos*. Ideo impuret sibi ille ad hærens, cui tamen non deest aliud auxilium, quo possit prosequi ius suum, vt est via nullitatis, de qua in *c. concertationis. de appell. in 6.* Et prosecutio proprii interesse. *vt in text. & d. gl. hic.*

POTEST tamen assistere appellanti.

QVIA per huiusmodi suam assistentiam ipse sibi consulit, ne in eius præiudicium fiat collusio super expressis, in quibus fuit forma seruata; nec per hoc contra appellatum plus consequitur appellans ex persona istius, quam habeat ex sua. *vt in text. & gloss. vers. ne coludat*. Ideo quod vni prodest, & nemini nocet, facile concedi potest. *l. si suspecta. ff. de inoffic. testam.*

APPELLANS, qui non seruat formam, etiam si appellationi renunciat; per viam querelæ non prosequitur obiecta, nec etiam alia.

QVIA si talis admitteretur per viam querelæ, consequeretur id quod non potest consequi per viam appellationis. *vt in text. & gl. ver. querelæ*. Et quoniam, cum quid vna via prohibetur alicui, ad id per aliam viam ille non debet admitti. *c. cum quid. de reg. iur. in 6.* Quæ regula est vera, vbi quis repellitur, attentio effectu, vt est in casu huius text. & not. *Paul. de Castr. in l. quoties. Cod. de iudic. & Alex. consil. 21. colum. 3. in 3. volum.* Secus, si repellitur, attentata via, seu modo; quia tunc admittitur alia via. vt not. in *c. sua. extr. de proc.* Ideo ex quo talis appellans non admittitur per viam appellationis, nec per viam appellationi renunciationis. *vt in text.* non debet etiam admitti per viam querelæ, ex qua idem commodum reportaret. *gl. vers. querelæ. & Anch. n. 10.*

NISI in casibus exceptis.

QVIA sicut in istis casibus exceptis, talis audiretur per viam appellationis, cum in illis non sit in aliqua culpa, nec possit sibi im-

putari, cur prius illos non expresserit. *d. c. vt circa. ver. nisi*. Ita debet audiri, & admitti per viam querelæ, in qua est eadem ratio. *gloss. ver. præterquam*. Casus autem isti excepti sunt tres, scilicet, si aliquod postea emerisit, si super antiquis superuenerit probandi facultas, si aliqua antiqua in opponentium notitiam de nouo peruenerint, quæ appellantes tempore appellationis emissæ verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorauerint. *d. cap. vt circa, in d. ver. nisi.*

OMISSIO formaliter appellantem à probatione repellat, non tamen infirmat probationem super his legitime factam aduersarij confessione, vel aliter.

QVIA ad officium superioris spectat examinare electum, etiam nemi nemine opponente, extra *cap. cum nobis*. Cum ipse debeat aduertere, ne infamibus pateant portæ dignitatum. *cap. infamibus. de reg. iur. in 6.* Ideo licet ipse appellans, qui non seruauit formam, non possit in causa ad suum commodum prosequi ulterius; non tamen impeditur iudex, si etiam confiteretur ex confessione electi, vel alio modo, ipsum electum esse indignum; quin ad publicum bonum eum repellere possit. *Zabar. numer. 21.*

Cap. 5. In plerisque.

SINE speciali licentia Papa, nullus providere potest ecclesiæ cathedrali, clero carenti, & populo Christiano.

QVIA in plerisque huiusmodi ecclesiis multos frequenter, & religiosos præsertim, improvida superiorum prouisio ad pontificatus assumebat honorem, qui nec (vt expediret) prodesse, nec præesse (vt deceret) valentes, instabilitate vagationis, & mendicantibus opprobrio, serenitatem pontificalis obnubilabant dignitatis. *vt in text.* Ideo ad prouidendum contra temeritatem, tam facientium, quam vt frequenter recipientium prouisiones huiusmodi, statuitur, vt nullus de cætero, quātacunque dignitate præpollens, (nisi specialiter super hoc auctoritate Sedis Apostolicæ fulciatur) de pastore prouideat cathedrali ecclesiæ sibi qualitercunque subiectæ, quæ clero careat, & subditis Christianis, *vt in text.*

RELIGIOSVS per prælatum licentiarum non debet, vt tali prouisioni consentiat.

QVIA religiosi maxime in hoc vitio euagationis peccabant, *vt in text.* & eiusmodi episcopatus assumebant, vt à religione egressi,

gressi, possent secularibus Principibus pro capellanis inferuire, vel aliorum episcoporum sedes diocesanas habentium, vicarias exercere. *gloss. ver. vagat.* Et quoniam ista vagatio redundabat in opprobrium dignitatis episcopalis, *vt in text.* & ex quo iste ecclesie non habent populum, cui talis episcopus possit prodesse, apparebat, quod appetebantur tantum ratione temporalitatis. *Anchar. num. 3.* Et non licet episcopatum desiderare, vbi quis prodesse non potest. *cap. qui episc. 8. quest. 1.* Et precipue religiosi hoc non licet, ne relinquunt religionem, in qua seruiunt Deo incommutabili bono. *c. lices. extr. de reg. Ideo precipue religiosi prohibetur, ne à suis prælatis ad hoc quisquam eorum licentietur, vt tali prouisioni consentiat, vt in text.* Dicit autem hic *Zabar. num. 12.* Quod religiosi sæpe non proficiunt in episcopatu ex ignorantia iuris positiu, & ex inesperienza facti. Vnde spero, quod eis erit gratum hoc meum opus, in quo compendiose, & fundamentaliter apprehenduntur iuris canonici scientiam; & ipsi per Theologia, & Philosophia studium versati, effectualium rationum optime ponderabunt. Et ad talium euagationem euitandam, vide *Conc. Trid. sess. 14. de refor. c. 2.*

CONSENTIENS, etiam si fuerit consecratus, priori prælato subiacet.

QUIA ad hoc, vt religiosus promotus in Episcopum, absoluetur à superioris religionis obedientia, duo requiruntur. Primum quod sit legitime promotus. *cap. de monach. 16. quest. 1.* Secundum, quod sit consecratus, *extr. cap. cum in cunctis.* Et quoniam primum hic dicitur, *vt in text.* Ideo talis religiosus sic ad huiusmodi episcopatum consentiens, non est à religioso prælato obedientia absolutus. *gl. ver. prælato, & Zabar. n. 17.*

NEC in episcopum recipitur, nec ad aliquem honorem promouetur.

QUIA cum poena debeat esse commensurabilis delicto, *cap. de sup. dist. 45.* Et cum quis debeat puniri, in quo peccauit. *cap. in ter. de excess. prælato.* Ideo statuitur, vt in tanta ambitionis poenam, sub religionis, aut monasterii sui prælato, talis religiosus semper sic degat humilis, iaceatque prostratus, quod nullus eidem in religione sua, vel extra, ad gradum honoris, vel administrationis cuiuslibet sit ascensus. *vt in text.*

QV. & contra fiens, irrita sunt.

QUIA prædicta contraria fieri prohibentur, cum clausula irritante actum contrarium ipso facto, quacunque consuetudine non obstante. *vt in text.* Et quoniam per huiusmodi clausulam irritantem, insurgit nullitas actus contrarii, absque ope exceptionis, vt not. supra in *Clemen. 1.* Et per illam clausulam, non obstante quacunque consuetudine, non solum prohibentur consuetudines inductæ, sed etiam inducendæ. *Zabar. infr. in cap. stat. num. 4.* licet ex noua rationabili causa, consuetudo à iure damnata possit iterum introduci. *Abb. infr. in d. Clem. stat.* Nam secundum temporum varietatem licet mutare iura. *cap. non debet extr. de consang. & affinit.* Ideo ex quo contraria sunt taliter prohibita, si fuerint facta, debent pro infectis haberi. *vt in text. & l. non dubiam. C. de legib.*

Cap. 6. Quod circa.

CAPITVLVM quorundam, quo ad discordiam, & minoritatem numeri, intelligitur quo ad voces facti, non secundum iurisdictionem.

QUIA d. c. quorundam, statuit super electionibus religiosorum, & in illis decernit quod ad numerum eligentium. *d. cap. eodem in 6.* Et quoniam si contra tales eligentes possent opponi exceptiones, per quas secundum iurisdictionem illi, qui alias essent eligentes, in simili casu de iure communi non computarentur in numero eligentium, sæpe orirentur inter ipsos religiosos discordiæ, & eorum protraherentur electiones. *Anchar. num. 2.* Ideo ad euitandum huiusmodi mala, quæ redunderent in ignominiam religiosorum, & detrimentum monasteriorum, statuitur, quod alias habens vocem de facto, in tali casu ex iuris fictione non excludatur à numero. *gloss. ver. qua in facto.* Sicut ex eadem causa statuitur similiter in Cardinalibus ad electionem Summi Pontificis. *in Clem. Ne Romani. supr. cod.* Et similiter in electione monachialium. *cap. in d. n. S. sane. & 5. vt autem. cod. in 6.* Et illud *cap. quorundam*, ita esse intelligendum, per hanc constitutionem declaratur. *vt in text.*

Cap. 7. Statutum.

EMOLVMENTVM ex iurisdictione, sigillo curia, vel alio pertinens ad prælatum cathedralis ecclesie, vel collegiatae, ea vacante, referuandum est successoribus.

QUIA omnes fructus, qui spectarent ad prælatum, Sede non vacante, sunt referuandi successoribus, Sede vacante. *quia Sede.*

cod. in. 6. vbi not. de talibus bonis, quæ ex nouis constitutionibus faciunt spolia. Et quoniam verba generalia sunt generaliter accipienda. *c. solita extr. de mai. & obed.* Ideo sub illa generali reservatione omnium fructuum, veniunt etiã fructus ex iurisdictione, & sigillo, & vndecunque provenientes, ad prælatum spectantes, qui, si viueret præfesset, *vt in text.* Nec obstat, quod sicut capitulum, Sede vacante, succedit in iurisdictione. *c. cum olim. extr. de maior. & obed.* ita videatur, quod debeat succedere in emolumento inde proveniente, *per reg. qui sentit. de reg. in. in 6.* Nam respondetur, quod illud regulariter est verum, nisi ex causa quis prohibeatur ab emolumento *gl. in d. c. qui sentit.* modo capitulum ex causa prohibetur à tali emolumento, nam si, Sede vacante, canonici perciperent emolumenta iurisdictionis, nõ curarent solcite, vt tenerentur, providere de successore. *gloss. hic. ver. declar.* Vnde non sentitur, qui sentit onus, sentit commodum, præsertim quando ille, qui administrat, potest sentire illud onus cum paruo incommodo, & vnus potest separari ab alio. *Zabar. hic. n. 4.* Sicut tutor administrat bona pupilli, non tamen facit fructus suos. *l. i. tut. §. princip. ff. de adm. tut.* Et sicut commendatarius beneficij, qui habet onus, & tamen non facit fructus suos. *vt not. Innoc. in c. dudum. il. 2. extr. de elect.* Et ista prohibitio habet locum, quando emolumentum illud potest referuari successori sine præiudicio capituli; nam in casu, quo capitulum haberet emolumentum indiuisibile cum prælato, ne capitulum priuaret iure suo sine culpa, succedit in illud emolumentum commune vtrique. *Zabar. hic. n. 6.* Et ob id capitulum succedit, Sede vacante, in collatione beneficiorum communiter spectante ad episcopum, & capitulum, licet non succedat in collatione spectante solum ad episcopum. *cap. vnic. ne Sede vacan. & cap. fin. de reg. n. 6.*

NON obstante consuetudine.

QVIA talis consuetudo tenderet in præiudicium ecclesiarum, dum causaret longam vacationem illarum, vt dictum est superius. Et tolleret fructus prælati successoris sine eius culpa. *d. c. quia sape.* Ideo tanquam irrationalis, est extirpanda. *c. 1. & cap. fin. extra de consuet.*

DEDUCTIS expensis.

QVIA nemo est cogendus suis stipendijs militare. *c. cum ex officij. extr. de prescript.* Sed qui sentit commodum, debet sentire in-

commodum. *d. c. quis sentit.* Ideo si rationabiles expensæ sunt faciendæ, per quas procuratur vtilitas ipsius prælaturæ, vel alio modo spectant ad prælatum, non ex bonis aliorum, sed ex bonis prælaturæ, sunt deducendæ, *vt in text. & Zabar. n. 8.*

NISI tunc certa dignitatis competat iurisdictioni, cum ipsius emolumento.

QVIA quando certa persona succedit in istud emolumentum, siue illa sit de collegio, siue sit extra ratione dignitatis, nõ est periculum, vt illa possit protrahere electionem prælati. *Zabar. num. 12.* Cum non ad aliquem canonicum particularem, neque ad aliquam dignitatem, sed ad totum capitulum, vel ad eius maiorem partem, spectet eligere prælatum. *c. dudum. il. 1. extr. de elect.* Ideo cessat ratio, per quã capitulum prohibetur, ne, Sede vacante, percipiat ex iurisdictione emolumentum, vt dictum est superius. Et remanetius commune, vt sicut contra prælatum possunt, tam canonicus particularis, quam dignitas extra capitulum, præscribere iurisdictionem. *cap. de quarta. & cap. cum olim. extr. de prescript.* ita possunt præscribere emolumentum, sine alio accessorium ex iurisdictione proveniens. *Anchar. in fine.*

Cap. 8. Cum concessa.

CONCESSIO licentia generalis religioso, de consentiendo electioni facta, vel senda, non valet.

QVIA talis licentia ambitionis vitio viam pararet. *vt in text.* Et quoniam religiosi præcipue debent à vitio ambitionis se abstinere, ne retro respiciant ad aratum, & appetant diuitias, & honores, quos in eorum professione contempserunt. *cap. quorundam eod. in. 6.* Ideo prohibetur, ne talis licentia concedatur, & si fuerit concessa, statuitur, vt nullius existat firmitas. *vt in text.* Præterea, quo ad consentiendum electioni fiendæ, etiam ex eo non potest cõcedi licentia; quia licentia nihil aliud est, quam gratia concessa alicui, per quam nihil licet, quod prius non licebat. *Zabar. num. 8.* Et quoniam rei, quæ non est, vel esse nescitur, priuilegium non conceditur. *c. ad aud. extr. de excl. & disic. & c. ad dissol. de despons. impub.* Ideo vt possit dari licentia consentienti electioni, requiritur, quod prius sit electio facta. *Zabar. n. 12. & sic intelligitur. cap. si religiosus. eod.*

in 6. Abb. hic.

* *

In Extrauag. Ioan. XXII. Cap. I.
Adonus.

ELECTI, qui pro suarum electionum negotio ad curiam venire tenentur, etiam Sede vacante, non tenentur de necessitate in ipsa curia moram trahere.

QUIA ratio, quare fuerit statutum, vt electi veniant ad curiam, etiam Sede vacante, non fuit pro negotio prosequendo, durante vacancia, cum Cardinales non habeant iurisdictionem eorundem, vel infirmandi electos. *Clem. ne Romani. §. fin. supr. eod.* Sed fuit sic statutum, vt electi essent prompti, Papa creato, ad eorum negotium prosequendum. *dist. §. fin.* Sed quoniam in illo interim diuersi electi ibi dispendia patiebantur, sine negotii utilitate. *gloss. hic. vers. moram.* Ideo eis indulgetur, vt, ex quo tales electi fuerunt prompti ad veniendum, non coarctentur ad eandem moram ibi trahendam, dummodo sint parati, creato Pontifice, ad se presentandum, & electionis negotium prosequendum. *vt in text. & d. gloss. moram.*

ET licet alibi morentur, nullum eis praiudicium generatur.

QUIA quod fit, lege permittente, & indulgente, damnum asserere non debet. *cap. indultum. de reg. iur. in 6.* Et quoniam talibus electis indulgetur, vt, ex quo fuerunt prompti ad veniendum debito tempore ad curiam, non teneantur ibi, Sede vacante, permanere, vt dictum est superius. Ideo ex eorum mora in tali tempore exira curiam, non debent praiudicium aliquod reportare. *vt in text.*

Cap. 2. Suscepti:

HABENTES annalia, possunt vel taxationem decimae, vel residuum eligere intra decem dies; alia, si interim, vnam de istis portionibus non elegerint, vltimo ipsarum transit in beneficiatum, ipso iure.

QUIA in nonnullis ecclesiis ante hanc constitutionem obseruabatur, vt fructus primi, vel secundi, auralterius anni beneficiorum vacantium, in eisdem defuncto, vel fabricae, aut ecclesiis, vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicarentur in totum; ita quod illi, qui huiusmodi beneficia canonice obtinebant, & ad quos alia de iure fructus ipsi spectare deberent,

nihil inde percipiebant. *vt in text.* Et quoniam ex hoc illud inconueniens sequebatur, quod commode nequibant tales beneficiarii residere in ecclesiis ad debitum seruitium impendendum. *vt in text.* Ideo ad obuianum huiusmodi inconuenienti, statuitur, vt in futurum tales, qui consuetudine, vel priuilegio, aut statuto, percipiunt annalia, non amplius fructus omnes illorum annorum habeant, sed vel taxatione decimae, vel residuo, quod restat, detracta summa taxationis decimae, sint contenti. *vt in text. & gloss. ver. residuum.* Hoc enim remedio sic temperato proceditur, vt habentes fructus percipere, in totum non frustrentur effectu consuetudinis, vel statuti; & beneficiarii onus seruitii sine fructu se subire non lugeant. *vt in text. & gloss. in vers. volentes.* Electio autem percipiendi vnam de istis duabus portionibus, datur ipsi habentibus annalia, vt sic minus grauetur in eo, quod reliquum sibi auferatur; dum sibi indulgetur, vt ad libitum vnam de duabus partibus sic distinctis percipiat. *gloss. soluer.* Sed ne ista electio nimium protrahatur in damnum beneficiarii, statuitur, vt nisi ille intra decem dies partem elegerit, transeat electio ipso iure in beneficiatum. *vt in text.* Electio autem ista habet locum in illis ecclesiis, in quibus beneficia ad solutionem decimae sunt taxata; in ecclesiis vero, & partibus illis, in quibus decimarum taxatio non est facta, statuitur, vt fructus, & obueniones beneficium tunc vacantis, per medium diuidantur; quorum medietatem habeatis, cui annalia, per alterum de praedictis modis perceptio est concessa. Reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est collatum, pro sustentatione sua, & aliis ecclesiae oneribus supportandis. *vt in text.* Haec eadem constitutio habetur repetita, propter diuersa, quae hic continentur, facientia etiam ad alios titulos, *infra in extrauag. commun. in tit. ne sede vacan. aliqui innot.*

In Extrauag. commun. Cap. I.
Iniuncta.

PROMOTI in curia non debent ad propria redire sine litteris sua promotionis.

QUIA quam periculosum existat, quod aliquis in officio, dignitate vel gradu fore se asserat, & pro tali etiam habeatur, nisi ipse quod asserit, legitimis ostenderit documentis, tam ex ciuibus, quam ex canonice iustitiis colligatur euidenter. *vt in*

conuentibus, & canonicis disperfis vndiq; extra ciuitates ipsas, per alias regiones, seu loca à ciuitatibus ipsis remota; vnde apparet, quod per illarum capitula non potest, his stantibus, commode, & accurate, vt deberetur, patriarcharum electio fieri. *vt in text.* Ideo Summus Pontifex Benedictus XI. per hanc decretalem, de Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium cōsilio & Apostolicæ potestatis plenitudine, statuit, vt quandiu ciuitates ipsæ schismaticorum, aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos, canonici dictarum patriarchalium sedium, cum eas, vel ipsarum aliquam, seu aliquas vocare contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamuis prouisionem, de præficiendo sibi patriarcha, vel pastore, nullo modo procedant, quousque ad Apostolicæ sedis noticiam deducatur; *vt in text.* Quod si ferus per prædicta capitula, conuentus, vel canonicos, aut quemuis alium, vel alios, sancti, enter, vel ignoranter fuerit attentatum, decernitur irritum, & inane, non obstantibus quibuscunq; ipsarum ecclesiarum, vel alicuius earum, consuetudinibus, statutis, priuilegiis, &c. *vt in text.*

Cap. 4. ex debito.

CVI beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia,

sint soli Papæ seruata ostendit qua, & quorum, apud sedem vacare dicantur eandem; & primo loquitur de reservationibus, secundo de pensionibus.

QVIA licet omnium beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum Pontificem pertinere noscatur, *cap. omnes. dist. 22.* collationem tamen ecclesiarum, personatum, dignitatum, & beneficiorum, apud Sedem Apostolicam vacantium, specialius ceteris, antiqua consuetudo Romanis Pontificibus reseruauit. *licet. de præb. in 6.* Quæ consuetudo fuit approbata per particularem constitutionem Clementis III. & per illam fuit expresse prohibitum ceteris ordinarijs, ne illa beneficia sine vacantia conferre præsumant. *d.c. licet.* Et quæ beneficia dicuntur vacare in Curia, fuit postea declaratum per Bonifacium VIII. *c. presenti de præben. in 6.* Sed quoniam adhuc insurgentibus difficultatibus circa dictorum iurium dispositionem, *vt in text.* Ideo Summus Pontifex Ioannes XXII. per hanc constitutionem dictis decretalibus Clementis, & Bonifacii, nonnulla detraxit, aliqua declarauit, & quædam addendo de nouo sanciuit, vt per ea sic disposita, celerius, & vtilius prouideatur ecclesijs, & Romanæ Ecclesiæ honor debitus impendatur.

vt in text.

Libet Primus. Titulus Septimus.

DE TRANSLAT. EPISCOPI.

In Decretal. Cap. 1. Ex illo.

PATRIARCHA, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad Sedem Episcopalem, ab episcoporum confirmatione suspenditur.

QUIA ex illo generali priuilegio, quod beato Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ, Dominus noster indulsit, dum dixit. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. *Matth. cap. 16.* Et pascere oues meas. *Ioan. cap. 20.* Canonica postmodum manauerunt instituta continentia, maiores ecclesiæ causas ad Sedem Apostolicam esse perferendas, *vt in text.* Illas enim in signum priuilegij suæ præminentis Summus Pontifex sibi reseruauit. *c. quod. de offi. deleg.* Et quoniam translationes Episcoporum, & sedium mutationes, inter maiores causas adnumerantur. *c. quamuis. 3. q. 6. & c. temporis. 7. q. 1.* Ideo alius, quam Papa, sine eius speciali licentia, huiusmodi translatio-

nes, & mutationes facere non debet. *vt in text. & infr. cap. prox.* Et quoniam pœna vnus est metus multorum, *cap. quapropter. 2. q. 7.* Et conueniens est, vt quis puniatur in eo, in quo peccauit. *cap. litteras. de tempor. ord.* Ideo, vt tollatur ceteris audacia similia perpetrandi, & vt pœna sit commensurabilis delicto taliter commisso, statuitur, vt Patriarcha, qui Archiepiscopum sic transferre præsumserit, sit ab episcoporum confirmatione suspensus, *vt in text.* electus enim, & confirmatus in Archiepiscopum, talem potestatem recepit in Archiepiscopatu, vt possit omnia, quæ sunt iurisdictionis, licet ea, quæ sunt ordinis, non possit, antequam fuerit consecratus, & pallium receperit. *gloss. penult. hic. & inter ipsum, & ecclesiam, iam est spirituale coniugium contractum. vt infr.*

cap. prox.

Cap. 2.

Cap. 2. Inter corporalia

ELECTOS in episcopos, & confirmatos, transferre potest solus Papa.

QVIA vinculum spirituale est fortius, quam carnale; nam vincula corporalia facilius destruuntur, quam construantur; Spirituality vero facilius construuntur, quam destruuntur. *vt in text.* Et quoniam dissolutionem carnalis coniugij, quod est inter virum, & feminam, suo tantum iudicio Deus reseruat, & precipiens, vt quos Deus coniunxit, homo non separet. *Matth. cap. 19.* Et quia post electionem, & confirmationem canonicam, inter personas eligetium nomine ecclesie, & Episcopum electum, est spirituale coniugium contractum, *vt in text.* Unde sicut matrimonium carnale non potest dissolui, nisi auctoritate Papæ, & in casibus in constitutionibus ecclesie contentis, vel Papæ. *Innoc. hic num. 2.* Non enim humana, sed potius diuina potestate coniugium spirituale dissoluitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem, auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse vicarium Iesu Christi) Episcopus ab ecclesia sua remouetur; & ideo hi tres modi remouendi episcopum, non tam constitutione canonica, quam institutione diuina, soli sunt Romano Pontifici reseruati, *vt in text.* Et sicut episcopus consecratus, sine licentia Romani Pontificis, suam non debet ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus, qui cum ecclesia iam spirituale coniugium contraxit. *vt in text.* Ideo, cum non sit maius vinculum episcopi ad ecclesiam, quam electi, maxime cum fuerit confirmatus, imo idem penitus, & non aliud, idem iuris obtinet in vtroque, *vt in text. & supra cap. prox.* Et dic quod vinculum spirituale est fortius, id est dignius, quam carnale, nam matrimonium carnale in veritate fortius est, quia dissolui non potest, etiam si interueniat consensus Papæ, & ipsorum coniugium, *gloss hic ver. fortius.* nisi in casu ante carnalem copulam. *c. ex publico. de conuers. coniug.*

Cap. 3. Quanto.

EPISCOPVS, qui propria auctoritate de sua ecclesia se transfert ad aliam, caret viraque.

QVIA veritas in euangelio protestatur, vt quos Deus coniunxit, homo non separet. *Matth. cap. 19.* Et potestatem transferendi Pontifices, ita sibi retinuit Dominus, & magister, quod soli beato Petro vicario suo, & per ipsum successores suis, speciali privilegio tri-

buit, & concessit; sicut testatur antiquitas, cui decreta patrum sanxerunt reuerentiam exhibendam, & euidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Romanus Pontifex, (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata; non humana, sed diuina potius, auctoritate dissoluit. *vt in text. & supr. c. prox.* Ideo episcopus, qui propria auctoritate præsumit se dissoluere à spirituali coniugio propriæ ecclesie, & ad aliam se transferre, nimium improbe delinquit, *vt in text.* solutionem enim querere, secundum apostolum, non deberet. *ad Cor. c. 7.* Et quoniam delicta sunt puniendæ, ne facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum, *vt in text. & c. cum olim. de offi. deleg.* Ideo in eius penam, & maliorum exemplum, ne audeant similia committere, prohibetur, ne episcopus, qui sic delinquit, redeat ulterius ad ecclesiam, quam taliter dereliquit, & ne illam, ad quam sic se transtulit, obtinere possit, *vt in text.* Cum secundum traditiones sanonicas, qui ad maiorem se plebem transtulerit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propria, vt nec illis præfideat, quos per superbiam spreuit, nec illis, quos per auaritiam concupiuit, *vt in text. & c. si quis episc. 7. q. 1.*

Cap. 4. Licet.

SOLVS Papa transfert episcopos.

QVIA sicut legitimi matrimonij vinculum, quod est inter virum, & vxorē, homo dissolueri nequit, Domino dicente in euangelio, quos Deus coniunxit, homo non separet. *Matth. c. 19.* Sic & spirituale fœdus coniugij, quod est inter episcopum, & ecclesiam; quod in electione nunciatur ratum, in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solui non potest, qui successor est Petri, & Vicarius Iesu Christi. *vt in text. & supra c. prox.*

ET indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad litteram seruanda est.

QVIA cum talis indulgentia tollat fauorabile vinculum prioris matrimonij spiritualis, est contra ius commune, & odiosa. *gl. fin. hic. & Innoc. num. 4.* Et quoniam dispensatio, & ea, quæ odiosa sunt, potius sunt restringenda, quam dilatanda. *cap. quod dilectio. de consang. & affinit. & cap. odia. de reg. iur. in 6.* Ideo talis indulgentia, vt stricti iuris, ad limites verborum est restringenda. *vt in text. & c. sane de priuileg.*

Liber Primus. Titulus octauus.

DE AVCTORITATE, ET VSV PALLII.

In Decretal. Cap. 1. Cum super.

INTRA quamlibet ecclesiam prouincia sua, Archiepiscopus pallio vti potest.

QVIA in traditione pallii hæc forma seruatur, videlicet: Tradimus tibi pallium, vt eo intra ecclesiam tuam vtaris. *vt in tex. & c. pallium. dist. 100.* Et quoniam appellatione ecclesie suæ, cum ius loquitur de Episcopo, vel Archiepiscopo, non solum potest intelligi ecclesia cathedralis, sed etiam cæteræ ecclesie totius diocesis, vel prouincie, in quibus ipsi habent iurisdictionem. *vt not. gloss. in c. cum clericis. de verb. sign. & gloss. in c. si. ne pral. vic. suas.* Et quia in materia fauorabili est potius faciendata lata interpretatio, quam stricta. *c. odia. de reg. iur. in 6.* Et concessio pallii est fauorabilis. *Burr. hic num. 9.* Et interpretandæ nomen ecclesie late pro ecclesiis totius prouincie, nulli sit præiudicium. *gloss. 2. hic.* Ideo talis concessio non est restringenda ad solam ecclesiam cathedralem Archiepiscopi, sed ad omnes ecclesias suæ prouincie est extendenda. *vt in tex. & gloss. in d. cap. pallium.*

SED extra non potest.

QVIA forma in traditione rei apposita, diligenter est seruanda. *Tradit. C. de pact. Et quoniam dictio, intra, notat intrinsecitatem rei, cui apponitur, nec extrema actus, cui iniungitur, excedit. vt not. in l. 1. §. in publico. ff. de sumin.* Ideo cum forma traditionis pallii sit, vt Archiepiscopus illo intra ecclesiam vtatur, extra ecclesiam illo vti non potest. *vt in tex. & d. c. pallium.*

Cap. 2. Ad hoc.

ARCHIEPISCOPVS alteri Archiepiscopo pallium suum accommodare non potest.

QVIA pallium est quid personale, & ita sequitur personam vsque ad mortem, quod ille, cui est concessum, debet cum eo sepeliri. *vt in tex.* Et quoniam iura personalia non possunt ad alios transferri, nec per consequens accommodari. *c. priuileg. de reg. iur. in 6. & l. quia tale. ff. solut. matr.* Ideo Pallium vni Archiepiscopo concessum, non potest per ipsum alteri accommodari. *vt in tex. & c. 1. dist. 100.*

Ration. Iur. Pontif. Lib. I.

Cap. 3. Nisi.

PER pallium confertur plenitudo pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

QVIA, licet ante pallii traditionem, electus in Archiepiscopum recipiat per confirmationem, potestatem quo ad illa, quæ sunt iurisdictionis. *c. transmissam. de elect. & c. 1. de trans. episc. saluo,* quod est in maioribus, sicut est conuocare concilium prouinciale. *ca. quod sicut. §. præt. de elect.* Potestas tamen in his, quæ sunt ordinis, ei confertur à tempore traditionis pallii. *d. cap. quod sicut. & dist. 100. c. quon.* Tunc enim Archiepiscopus præstat iuramentum fidei, obedientie, & vnitatis Ecclesie Catholice Romanæ. *c. sign. de elect.* Et ei in signum plenæ executionis in his, quæ ordinis sunt; & etiam in his, quæ sunt iurisdictionis, si maxima negotia sunt, traditur pallium de corpore beati Petri assumptum. *d. c. sign. & Innoc. hic.* Ideo antequam hæc insignia dignitatis ei sint tradita, non potest dici in illa dignitate plene constitutus, nec illius debet assumere nomen. *vt in tex. & d. c. sign.*

Cap. 4. Ad honorem.

ROMANVS Pontifex semper, & vbique vitatur pallio.

QVIA per pallium significatur plenitudo ecclesiasticæ potestatis. *vt in tex. & infr. ca. sum. sit.* Et quoniam solus Romanus Pontifex est assumptus in ecclesiasticæ potestatis plenitudinem. *vt in tex. & c. inter corporalia. supr. tit. prox.* Ideo solum ipse in missarum solemnibus pallio semper vitatur, & vbique. *vt in tex. & dist. 100. c. quoniam.*

ALII in ecclesiis suis, & certis diebus solum.

QVIA cæteri, quibus pallium confertur, vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *vt in tex. & c. de decreto. 2. q. 6.* Ipsa enim Romana Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis ecclesiis vices suas credit largiendas, vt in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *c. qui se fecit. dist. 100.* Vnde pallium in Papa significat plenitudinem officii; in aliis vero denotat præminentiam, quam super cæteros alicuius prouincie, vel regni, acceperunt à Papa. *Burr. hic*

n. 5. Ideo solum in illis ecclesiis, in quibus iurisdictionem ecclesiasticam, isti acceperunt, pallio uti possunt. *vt in tex. & c. pallium. dist. 100.* Qui vero sunt dies, in quibus confertur potestas inferiorioribus, quos enumerat *hic glos.* quæ simul ponit formam verborum, sub qua traditur pallium. Ideo non est extendendus pallii vsus vltra formam concessionis. *vt supr. in c. 1. & cap. porro. de priuileg.*

Cap. 5. Ex tuarum.

ARCHIEPISCOPVS extra suam provinciam pallio uti non potest.

QUIA limitata concessio limitatum debet parere effectum. *cap. Petro, & G. de offic. deleg. & l. in agr. ff. de a. quip. ver. dom.* Et quoniam concessio pallii est facta Archiepiscopo cum limitatione, vt illo intra ecclesias suæ provincie vtatur. *supr. cap. 1.* Ideo illius vsus non est extra suam provinciam extendendus. *vt in tex. & glos. ver. consuetudo,* quæ notat, quod talis concessio est partim beneficium persona: e. nam pallium cum persona sepellitur. *supr. cap. ad hoc. & partim est locale,* quia non transferretur eius vsus extra ecclesias illius provincie. *vt in tex.* etiam si ille Archiepiscopus assumeretur ad alium Archiepiscopatum. *cap. bona. il. 2. & ibi glos. fin. de postul. pral.* Præterea caper pallium in Archiepiscopo, denotatur præeminentia, & iurisdictione, quam habet in ecclesiis, in quibus vtitur illo. *supr. cap. prox.* Et quoniam extra suam provinciam Archiepiscopus non habet iurisdictionem, cum dioceses sint distinctæ, ne vnus vsurpet iura alterius. *cap. eccl. 13. q. 1.* Ideo Archiepiscopus non potest vti illo extra ecclesias suæ provincie, ne videretur ibi exercere iurisdictionem in præiudicium alterius *glo. hic. ver. permittat.* Et hoc de iure communi; nam ex priuilegio, & gratia speciali, poterit vti illo etiam extra provinciam, si à Papa fuerit talis gratia ei inducta. *vt in tex.* Quæ concessio esse intelligenda, dummodo, ad quem ecclesia illa pertinet, hoc ei permittat. *vt in tex.* cum Papa non intendat lædere ius tertii, nisi id exprimat. *cap. licet, de offic. ordin.* Cæteris tamen ornamentis, per quæ non designatur præeminentia in præiudicium alterius ordinarii, possunt Episcopi, & Archiepiscopi vti vbique. *Abb. num. 7. & nos. in c. ex com. de offic. leg.*

ETIAM si hoc habeat consuetudo.

QUIA talis consuetudo est potius dicenda corruptela. *vt in tex.* cum sit contra for-

mam concessionis, & in præiudicium tertii, vt dictum est superius. Ideo non est seruanda, sed extirpanda. *cum vener. de consuet.*

Cap. 6. Cum sis.

IN qualibet ecclesia sua provincie, permisis diebus, Archiepiscopus Missam celebrans uti potest pallio.

QUIA forma concessionis pallii est, vt intra ecclesiam suam Archiepiscopus eo uti possit. *supr. cap. 1.* Et quoniam quilibet ecclesia sibi subiecta potest dici sua ecclesia. *vt not. in d. c. 1.* Ideo talis concessio indistincte prolata, est indistincte intelligenda de qualibet ecclesia suæ provincie sibi subiecta. *vt in tex. & c. quia circa. de priuileg.*

Cap. 7. Quia.

SINE pallio, & sandaliis, potest Archiepiscopus celebrare.

QUIA pallio non potest vti Archiepiscopus, nisi diebus in priuilegio eius concessionis expressis. *vt in tex. & supr. cap. ad honorem.* Et sandaliis solum vtuntur Episcopi, & Archiepiscopi, quando pontificaliter celebrant. *c. nonnulli. 5. compagi, & ibi glos. dist. 93.* Et quoniam singulis diebus potest Archiepiscopus, sicut & cæteri sacerdotes, Missam celebrare. *cap. te referente. de celebr. missar.* Ideo semper cum pallio, vel sandaliis celebrare non tenetur. *vt in tex.* Vnde pallii vsus restringitur ad provinciam, ad ecclesiam, ad missarum solemniam, & ad certos dies. *Burr. nu. 3.* Quid autem sit pallium, dic, quod est insigne ornamentum Archiepiscopi, vel Episcopi, aut alterius superioris, quod ex priuilegio sibi conceditur, sumptum de corpore beati Petri, in signum plenitudinis pontificalis officii; quod tamen in Papa designat plenitudinem potestatis, vt ex prædictis *not. Abb. in rubr. huius tit.* Et illud conceditur per quatuor Patriarchas Archiepiscopi sibi subiectis. *c. antiqua. de priuileg.* Alius concedit Papa. *supr. ca. nisi.* De eius figura repleta moralibus mysteriis, tractat *Innoc. III. lib. 10. cap. 12. de sacro altaris mysterio.* Et pallia Romæ textuntur à monialibus Turris Speculi, ex lana de agnis albis nutritis ab illis monialibus, qui agni prius mittebantur Dominica in albis ad circumueidendum altare S. Petri, vt refert *Onuphrius Panuinus in tractatu de sacramentis vestium generibus.*

In Extrauag. commun. Cap. vnic.

Malitiis.

PALLII traditio, per obiectum criminis, vel defectus, retardari non debet.

QVIA sæpe occurrebat, quod diuersi obiciebant crimina, & defectus contra promotos ad Metropolitanas ecclesias, non quod illa vera essent, sed vt per ista obiecta impediretur, & retardaretur pallii traditio, vt in *tex.* Et quoniam malitiis non est indulgendum, & sedes, extr. de *rescrip.* sed contra eas est salubriter obuiandum, vt in *tex.* Et præcipue est prouidendum, ne per falsas obiectiones diutius vacent ecclesie. *Clem. ne Rom. 5. cat. de elect.* Ideo ad obuiandum huiusmodi malitiis, sancitur, vt per obiectum cuiusvis criminis, seu defectus, traditio pallii facièda iis, qui ad metropolitanarum ecclesiarum, seu aliarum regimen assumuntur, non impediatur in aliquo, nec retardetur, vt in *tex.*

NISI obiciens, præmisso iuramento, de obiecti promptam fidem faciat.

QVIA sicut prouidendum est, ne per falsa obiecta, pallii traditio retardetur, vt dictum est superius, ita est curandum, ne illud indignis tradatur, & *prisca dist. 100.* Et quoniam per iuramentum præstitum, quod illa quis malitiose non obicit, sed obiecta vera esse, se credere affirmet, ac de obiectis offerat facere prom-

ptam fidem, & ad poenam talionis, seu extraordinariam arbitrio præidentis, se subiiciendo; præsumitur, quod obiciens, hæc malitiose non agat, vt in *tex. & c. vt circa. de elect. in 6.* Ideo in tali casu, antequam pallium tradatur, est de obiectis facièda cognitio, vt in *tex.* ne pallium traderetur indignis, vt in *d. c. prisca.*

PROMPTAM vero fidem tunc facere dicitur obiciens in hoc casu, si intra bimestris temporis spatium numerandum à die collationis in antea, probauerit legitime, quod opponit.

QVIA per huiusmodi moderatum spatium, nec obiciens nimis coarctatur ad probandum, nec ecclesia diutius permittitur vacare administratione pastoris, arg. *c. nulla. de concess. pr. ab. & c. ne pro defectu. de elect.* Quod si obiciens hæc non fecerit (suis obiectionibus nequaquam obstantibus) ad ipsius traditionem pallii procedatur, vt in *tex.* quia iam præsumitur malitiose obicere, vt dictum est superius. Sed per huiusmodi traditionem nullum præiudicium generatur viz accusationis, denuntiationis, vel inquisitionis, vt in *tex.* quia tunc non est periculum, vt hæc fiant ad impediendam pallii traditionem, ex quo iam illud fuit traditum, arg. *lin. bello. 5. facta. ff. de capit. & postlim. reuers.* Et est prouidendum, ne delicta remaneant impunita, & qualiter de accusat. Et ne dignitatibus præsideant indigni, & cum in cunctis de *elect.*

Liber Primus. Titulus Nonus.

DE RENUNTIATIONE.

In Decretal. Cap. 1. Litteras.

NON datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius, vel vtilis sit ecclesie.

QVIA cum inter episcopum, & eius ecclesiam, sit contractum spirituale coniugium, & inter. de *transl. episc.* non quælibet corporis debilitas, quæ ex infirmitate, vel senectute procedit, debet esse causa ei indulgendi per Papam solutionem ab illa; sed solummodo ea, per quam impotens redditur ad pastorale officium exequendum, inf. *c. nisi 5. alia.* Et quoniam in senectute, vt plurimum, vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conficitur; & ecclesia tutius, & melius gubernatur per illum, cuius vigor deuotionis, & fidei, est iam cognitus, quam per aliam nouam, & inexpectatam personam, vt in *tex.* Ideo si talis Episcopus, quantumcunque senex, adhuc sit utilis ec-

clesie, non est ei indulgenda licentia cedendi; cum indecens omnino sit, prius solvere militie eingulum, quam cedat victori aduerfitas priorum, vt in *tex. & c. sciscitari. 7. q. 1.*

Cap. 2. Cum inter.

QVI abiuras beneficium, licite potest illud (si denuo eligatur) obtinere.

QVIA iuramentum non extenditur ad illa, de quibus non fuit in eo cogitatum, & quæ tempore, quo fuit præstitum, non extabant, *c. cler. de iur. & c. ad aud. de hi. qua vi. met.* Et quoniam qui denuo eligatur ad beneficium, habet ius ad illud, non ex prima receptione, quæ abiurauit, sed ex nouo iure, post iuramentum præstitum acquisito, de quo tunc non fuit in iuramento cogitatum, vt in *tex. & gl. 1.* Ideo tale iuramentum non obstat, quin iste possit id beneficium ex noua prouisione obtinere, vt in *tex.* Si cu-

nec rescripta extenduntur ad lites, quæ non ex-
rabant tempore impetrati rescripti. *cap. fin. de re-
scripti.* Et transactio non extenditur ad ea, de
quibus non fuit dictum, vel cogitatum. *leg. si de
terra. C. de transacti.*

Cap. 3. Extransmissa.

QVI renuntiauit beneficio suo, illud repetere non po-
test.

QVIA per renuntiationem, beneficiatus a-
mittit ius, quod in beneficio habebat, & il-
la ecclesia dicitur ob id soluta ab eo. *vt in
tex.* Et quoniam beneficium ecclesiasticum nõ
potest licite, sine canonica institutione obtine-
ri, *cap. 1. de reg. iur. in 6.* Ideo ex quo ille, qui re-
nuntiauit, non habet amplius ius in beneficio,
nisi denuo instituat, illud repetere, vel obti-
nere non potest. *vt in tex. & supr. a. prox.*

Cap. 4. Admonet.

BENEFICIATVS sine licentia prelati sui, be-
nificio renuntiare non potest.

QVIA carnis res per quascunq; causas
quælibet in eisdem dissoluitur. *cap. 1. infr.*
Et licet sit quoniam beneficium eccle-
siasticum, non potest licite adipisci sine institu-
tione canonica. Preterea prelati, ad quem pertinet
collatio, *vt supr. a. prox.* Ideo beneficiatus non
habet facultatem dimittere beneficium sine
licentia prelati sui, *vt in tex. & cap. cum & planta-
re. q. in eccl. de primis.* Nisi beneficiatus vellet ad re-
ligionem transire, cuius fauore permittitur, vt
etiam sine licentia prelati, possit ecclesiam di-
mittere, *s. licet. de regul. & cap. d. n. 19. q. 2.*

Cap. 5. Super hoc.

CONTRA presentem beneficium, admittitur spon-
tanea abiurationis exceptio.

QVIA iuramentum semper est seruandum,
dummodo seruatum non vergat in inter-
itum salutis æternæ. *ca. si vero. de iureiur.* Et
quoniam ille, qui sponte abiurauit beneficium,
potest tale iuramentum sine æternæ salutis in-
teritu seruare. *Innoc. hic in pr.* Ideo admittitur,
vt contra eum possit de tali abiuratione exci-
pi, *vt in tex.*

ETIAM causa renuntiationis non adicitur.

QVIA renuntiatio sponte facta tenet, et-
iam si causa renuntiandi non allegeretur. *in-
fr. cap. prox.* Et quoniam sufficit excipienti
de renuntiatione, probare renuntiationem va-
lidam, *glos. ver. sequen.* Ideo excipiens non est ad-

stringendus ad probandum vltra id, quod pro
sua iustificatione probare intendit, *vt in tex. &
cap. licet. & ibi Abb. nu. 30. de prob.*

CONTRA quam actor replicare poterit, quod non
sponte renuntiauit.

QVIA sicut renuntiatio spontanea præiud-
icat, ita facta per metum, qui potest ca-
dere in constantem virum, renuntiatio
præiudicare non debet. *infr. a. prox. & glos. hic ver.*
resign. Et quoniam non est verisimile, vt quis-
quam beneficium multis forte expensis, & la-
boribus acquisitum, quo sustentari debet, facie
sine magna causa, sua sponte resignet, *vt in
tex.* Ideo superuacaneum non est, vt causa resi-
gnationis diligenter inquiratur; & secundum
quod illa fuerit probabilis, vel non; & admit-
tenda, vel non; iudex secundum quod iustitia
exigit, pro actore, vel reo, sententiabit. *vt in tex.*
& glos. ver. admittere. Et licet negantis factum, per
rerum naturam nulla sit probatio, *vt in tex.* ne-
gatiua tamen eius, quid dicit, se non sponte re-
nuntiasse, cõtinet in se implicite affirmatiua,
quod coactus renuntiauit, *vt in tex. & glos. ver. ne-
gas.* Et talis affirmatiua implicite contenta in
negatiua, bene potest per negantem probari. *gl.*
in c. bona. l. 1. ver. per rerum de elect. & l. nec codicillos.
& ibi glos. fin. C. de codicillis.

ET qui melius probauerit, obtinebit.

QVIA iudex debet sententiarum secundum
allegata, & probata. *l. licentia. ff. de offic. presid.*
Et quoniam vbi sunt hinc, inde probatio-
nes, sunt præferendæ efficaciores. *s. in nostra. de
testib.* Ideo tam actoris, quam rei, in eamodi
causa renuntiationis admittitur probationes,
& pro eo, qui meliorem causam fouet, & illam
probat efficacius, est ferenda sententia, *vt in
tex. & glos. fin.*

Cap. 6. In præsentia.

QVI sponte renuntiauit electioni de se factæ, super
ipsa vltimum audiri non debet.

QVIA per electionem canonicam factam, ac-
quiritur electio ius ad beneficium. *s. causam.*
de elect. Et quoniam renuntiantibus actiones
suas, non est dandus regressus ad eas. *cap. quam
peric. 7. q. 1.* Et etiam, quia si electus possit varia-
re, & modo velle, modo nolle, illud erentur e-
ligentes. *arg. c. bona. l. 2. de postul. prel.* Ideo qui e-
lectioni de se factæ sponte renuntiat, vltimus in
eam se introrittere non debet. *vt in tex.*

*& cap. cum inter. de
stat.*

Cap. 7. Sanc.

*QVI renuntiavit literis beneficalibus, non ideo inflit-
tioni iam facte renuntiare videtur.*

QVIA perempta causa, non perimitur ef-
fectus iam in esse productus. *c. dua sunt. &
ibi glos. ver. propter. 19. q. 2. & Burt. hic num. 2.*
Et quoniam vbi est institutio iam facta, literæ
habuerunt effectum. *Cald. in c. in nostra de rescript.*
Ideo ex quo per literas fuit ad collationem
processum, iuri per institutionem acquisito
non fit præiudicium, per redditionem litera-
rum, vel renuntiationem ipsarum, *vt in tex.* Sed
si oporteret, ipsum agere per literas, vt in bene-
ficio institueretur, sibi fieret præiudicium, cum
sine literis nullam haberet actionem. *Abb. anti-
quus hic.*

Cap. 8. Quod in dubiis,

*RENUNTIATIO beneficii facta in manibus laici
non tenet.*

QVIA omnis res per quascunque causas
nascitur, per easdem dissoluitur, *vt not. su-
pr. in cap. admonet.* Et que iam beneficium
ecclesiasticum obtinetur per institutionem pro-
pria prælati, ad quem spectat collatio. *c. 1. de reg.
iur. in 6.* non autem per prouisionem alicuius
laici, quibus in huiusmodi spiritualibus nulla
est attributa auctoritas imperandi, sed eos ma-
neret necessitas obsequendi. *c. ecclesia sancte Maria.
de constit.* Ideo, vt renuntiatio sit valida, non est
facienda in manibus laici, sed in manibus pro-
pria prælati, ad quem pertinet collatio. *vt in tex.
& supr. d. c. admonet.*

RENUNTIANS tamen est beneficium spoliandum.

QVIA licet talis renuntiatio non teneat,
quo ad præiudicium ecclesie, & superio-
ris, vt dictum est superioris; nam eccle-
sia, & superior, si volunt, possunt illum repe-
tere. *c. non oportet. 7. q. 1.* tenet tamen quo ad præ-
iudicium renuntiantis. *glo. in c. denique. 6. q. 1.* nam
et si inutilis sit talis renuntiatio, habet tamen in
se tacitum pactum, ne ille repetat beneficium;
glo. hic. Quod pactum admittitur in pœnam im-
pium renuntiantis, & laicorum renuntiatione-
nem acceptantium, ne ad talia consuescat. *Bur-
tt. num. 2.* Ideo talis renuntians priuatus est be-
neficio, ipso iure, adeo quod non eget, ni-
si spoliatione possessionis. *Burt.*

NUM. 2.

Cap. 9: Ad supplicationem.

*PAPA concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine
mortis periculo in ecclesia sua morari non potest.*

QVIA Papa habet, vt Vicarius Christi, fa-
cultatem absoluedi Episcopum à spiri-
tuali coniugio propriae ecclesie. *vt in cap.
2. de transl. episc.* Et quoniam in ista dissolutione,
quæ est de maioribus causis, & quæ potius diui-
na, quam humana, potestate solet per Papam
concedi, est mature considerandum, an sit fa-
cienda, vel non. *d. c. 2.* Ideo non propter quam-
libet leuem causam, sed propter gravem, qualis
est mortis periculum, est episcopo conceden-
da *vt in tex.* Tunc autem conceditur, quia om-
nis Christi aſſio debet esse nostra instructio. *ca.
aduersus 11. 7. q. 1.* Et quoniam Christus, cum spe-
cialiter quæreretur ad mortem, fugit in *EGY-
ptum* à facie Herodis; vnde *D. Augustinus* ait:
Fugiat minister Christi, sicut Christus in *EGY-
ptum* fugit; Fugiat, qui specialiter quæritur,
dum per alios est firma salus ecclesie. Hinc eti-
am ait Dominus discipulis, Si vos persecuti fu-
erint in vna ciuitate, fugite in aliam. Hinc etiam
idem abscondit se, & exiit de templo, quando
Iudai lapides tulerunt, vt iacerent in eum. *d. c.
aduersus 11.* Et hoc, quando specialiter quæritur
mors ipsius prælati; vnde & Paulus fugit, qui à
fratribus per murum submissus est in spora. *ibi
adunati. 7. q. 1.* Ideo vbi tractatur de periculo
mortis solius prælati, conceditur ei per Papam
licentia cedendi ecclesiam. *vt in tex. & cap. muni-
tiones. 7. q. 1.* Secus autem, vbi non quæritur spe-
cialiter mors prælati, & eo recedente, non po-
test esse tuta salus ecclesie; nam tunc debet ani-
mam suam ponere pro ouibus suis, ne si dese-
rere incipiat, quibus prodesse potest, dicatur de
eo; Mercenarius autem, & quin non est pastor,
cuius non sunt oues propriae, videt supum ve-
nientem, & deserit oues, & fugit. *Ioan. cap. 15. &
d. c. aduersus 11. vbi glos. late distinguit, quando
prælati possit propter persecutionem licite
ecclesiam suam deserere, vel non; & idem tra-
ctat *Dnoc. infr. in cap. prox. & S. Tb. 2. 2. q. 185. art. 5.*
Censetur etiam ob huiusmodi periculum, esse
sufficiens causa cedendi, si prælati non
potest ibi morari propter intemperiam aeriæ.
glo. hic. ver. morari. & arg. cap. quorundam. dist. 74.
Quod tamen intellige, si propter suam cessio-
nem non impediatur publica illius populi vtili-
tas. *c. scias. & ibi glos. 8. q. 1.* Et vbi est perpetua pe-
sistentia, vel longo tempore duratura. *Bald. hic
num. 2.* Qualem dicit esse Senogalliz, Sed hodie*

Ciuitas illa ex diligentia Serenissimorum Urbini Ducum, sub quorū felici domino existit, (meq; sub illis ortum esse Urbini, nobilis sex aliarum Ciuitatum Metropolis, præsertim hodie regnante Francisco Maria I. Principe optimo, gaudeo) desiccatis paludibus, quæ ipsam inficiebant, habet aerem nō vt antea infensum. Et episcopus ille obtinet amplam diocesim, vbi sunt plura oppida maiora ipsa ciuitate, in situ ameno, & salubri; ad quæ episcopus in æstate se transfert; habetque in redditibus annuatim circa septem millia scuta; Et in diocesi sunt bona ecclesiastica similiter ascendente ad quadraginta millia, inter quæ est opulentissima Abbatia Clareuallensis, possessa à liberalissima Principe Alexandro Peretto Cardinale de Montealto, dignissimo Sixti V. Pont. Max. pronepote. Qui episcopus iam per plures annos gubernatur sub pastoralis vigilantia Reuerendissimi Antaldi de Antaldis conciuis mei, & affinis Ioannis Mariz mei fratris.

Cap. 10. Nisi.

PROPTER zelum vitæ contemplatiuæ, episcopatus, sedere non licet.

QVIA quando quis vocatur à Deo ad aliorum curam, & prædicationem, quies propria est postpōnda pro lucro multorum. *c. in script. 8. q. 1. sicut fecit Hieremias, qui dicebat: A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum; & tamen postea prædicandū recepit officium, quia à Deo ad id erat vocatus. vt in tex. & d. c. in script.* Et D. Martinus iam Episcopus dixit: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem; vt in lectionibus eius diei festiui. Et quoniam, qui iam recepit episcopatum, contraxit vinculum cum illa ecclesia ad spirituale illius populi gubernationem, & tenetur ponere animam suam pro ouibus suis. *vt sup. in c. prox.* Ideo propter zelum vitæ contemplatiuæ, & propriæ quietis, ille non debet deferere ministerium iam susceptæ prædicationis. *vt in tex.* Sed iuxta dictum Apostoli manere in ea vocatione, in qua est. *d. c. in script.* & simul esse actiuus, & contemplatiuus exemplo Moytis, vt infra dicitur.

EPISCOPATI Vt sedere causa humilitatis, vt descendat ab illo dignitate culmine, non licet.

QVIA tunc est vera humilitas, cum quis per eam locum sublimem fugit, & obtentum per obedientiam non dimittit. *vt in tex.* Et quoniam eo ipso humilitatis videtur erigere

male verticem Episcopus, qui se nimis in resignandi proposito exaltet pertinacem. *vt in tex.* Ideo cessio sub tali colore humilitatis (quæ potius est pertinacia, & superbia erigens se contra obedientiam) non est admitenda. *vt in tex.* Pertinaces enim sunt homines in sua sententia obstinati, qui non facile dissuasione admittunt, sed gaudent, cum vincunt, si non dissuasi fuerint; & e contra dolent, si sua, perinde ac si sint decreta, irrita fuerint effecta. *Arist. 2. ethic. cap. 9.*

ENYMERANTVR hic sex causa, ex quibus Episcopi possunt petere, & Papa consuevit concedere, cedendi licentiam, scilicet, conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientie, malicia plebis, graue scandalum, irregularitas, persona, sed in his omnibus est obseruanda cautela, nam, propter conscientiam illius criminis, quod impedit episcopali officii executionem post per actam penitentiam, potest cedendi licentia postulari.

QVIA episcopus datur principaliter propter spirituales populorum gubernationem. *c. scias. 7. q. 1. & c. qui episc. 8. q. 1.* Et quoniam, qui in eo crimine est, de quo poenitere non potest, nisi renuntiet, ex sua culpa debitum officium erga populum exequi non potest. *glos. vt duntaxat.* quæ exemplificat, talia crimina esse simoniam, & homicidium. Ideo propter huiusmodi crimina conceditur, vt ab episcopatu talis remoueat, *vt in tex. & d. glos. hic.* Non autem propter conscientiam cuiuslibet criminis conceditur, vt quis episcopatum cedat; nam si omnes, quos arguit conscientia cuiuslibet culpe, cederent; pauci, vel nulli, in isto ministerio remanerent. *vt in tex.* Cum res pene contra naturam sit, vt aliquis sit sine peccato. *c. vnum. 5. no. mine. dist. 25. & c. Apost. dist. 81.*

SECUNDA causa est debilitas corporis, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale, siue illa ex infirmitate, siue ex senectute procedat.

QVIA prouidendum est, ne, languente pastore, grex infidiatoris dentibus laniandus exponatur, vel ecclesie ipsius utilitates depereant. *ca. quamuis. 7. q. 1.* Sed quoniam tunc nō est impotens ex sua culpa, sed ex cursu nature. *d. c. quamuis.* Ideo non cogitur cedere inuitus, ne indebite afflictio addatur afflictio. *c. ex parte. de cler. agro.* sed ei est dandus coadiutor, qui simul cum ipso episcopo de fructibus eiusdem ecclesie sustentetur. *d. c. quamuis. & c. script. 7. q. 1.* Admip-

Admittitur tamen cessio, si ipse voluntarie cedere velit. *vt in tex.* Nam volenti non fit iniuria. *l. ff. de iniur.* Non autem qualibet corporis debilitas est legitima causa cedendi, sed solummodo illa, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale; nam si pro quolibet corporali debilitate, susceptæ seruitutis officium deferri posset, frustra fateretur se Apostolus in suis infirmitatibus gloriari. *2. ad Cor. c. 12.* Cū interdum non plus horretur senilis debilitas aliquam cedere, quam moralis maturitas quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadear officio permanere; pro talibus enim de se dicit Apostolus: Cum infirmior, tunc fortior sum. *d. ca. ad Cor.* quia nonnunquam corporis infirmitas fortitudinē cordis augmentat. *vt in tex. & supr. c. 1.*

TERTIO, pro defectu quoque scientia, plerumque potest quis petere cessionem.

QUIA cum scientia circa spiritualium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna. *c. conue. l. q. 7.* Præsul, qui commissam sibi debet ecclesiam regere in verisque, salubriter ei renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat, *vt in tex.* Tu enim (inquit Dominus) scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. *1. Reg. c. 4.* Quanquam, & si de se de randa sit eminens scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda. *vt in tex.* Quia secundum Apostolum, scientia inflat, charitas autem ædificat. *1. ad Cor. c. 8.* Et ideo imperfectum scientiæ potest suppleri perfectio charitatis. *vt in tex. & de elect. c. cum nobis.*

QUARTO, propter malitiam plebis, cogitur interdum prælatus ab ipsius regimine declinare.

QUIA quando plebs adeo duræ cervicis existit, vt prælatus nequeat proficere apud ipsam, sed propter eius duritiam, quo magis satagit, eo magis iusto iudicio desicere permittatur, non est cur ibi pastor debeat permanere; *vt in tex.* Dicente Domino per Prophetam: Linguam tuam ad hære faciam palato tuo, quia domus exasperans est. *Exech. c. 3.* Et Apostoli leguntur dixisse Iudæis; Ecce conuertimur ad Gentes, quia verbi Dei vos indignos fecistis. *Act. Apost. cap. 13.* Non tamen pro qualibet culpa pastor debet gregem deferere, ne mercenario comparetur, qui vidit lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. *Ican. ca. 10.* & habetur in *3. tres personas. 23. q. 4.* Sed de superioris licentia tunc demum potest, non tam timide fugere, quam prouide declinare. cum oves conuertuntur in lupos; & qui debuissent humiliter

obedire, iam irreuocabiliter contradicunt; cum et si tales sint grauiter pro crimine puniendi; sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi, quia sanguinem elicit, quinimvis emungit. *vt in tex.* Et Salomon *Proverb. cap. 30.* vnde versus:

*Qui nimis emungit, solet extorquere cruorem,
Et violenta facit correctio deteriorē;
Sed moderata satis correctio gignit amorem.*

glof. hic. ver. elicit.

QUINTO, pro graui quoque scandalo cuitando (cum aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem.

QUIA debet cauere prælatum, ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem. *vt in tex.* Memor illius, quod dicit Apostolus: Si esca scandalizauerit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum. *1. ad Cor. c. 8.* Sed inter scandalum, & scandalum, est subtiliter distinguendum, sicut Dominus ipse distinguit; *vt in tex.* Cui cum dixissent Apostoli; Scis, quia Pharisei, audito hoc verbo, scandalizantur? Respondit, Sinite illos, cæcisunt, & duces cæcorum. *Matth. c. 15.* Alibi vero dixit, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola ænaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. *Matth. c. 18.* Vnde Greg. *sup. Ezech. hom. lib. 7.* distinguit, quod Scandalum, in quantum possimus sine peccato, vitare debemus, alioquin utilius, scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur; & habetur in *c. qui scandal. infr. de reg. iur.* Veritas enim bonæ vitæ, vel iustitiæ, nunquam deferenda est, veritas disciplinæ, quandoque. Tunc autem debet deferri veritas disciplinæ, quādo multitudine peccantium est in causa, non tamen vultu defendere malum, quod faciunt. *arg. 4. dist. c. commiss. vbi de hoc, & de cler. exco. c. lator.* Si vero defendere volunt malū, quod faciunt, & excusare illud, quasi ex auctoritate, tunc multitudinis parcendū non est propter scandalum. *c. 1. de penis. dist. 6. & glof. hic. ver. disting.*

SEXTO, persona irregularitas (vt si forte sit bigamus, vel viduus maritus) est causa, propter quam petere potest aliquis licentiam resignandi.

QUIA artestante Apostolo, oportet Episcopum esse vnus uxoris virum. *1. ad Tim. c. 3.* Non tamen propter quamlibet irregularitatem persona, debet ei, qui regulariter ministrat, cedere licentia indulgeri; vt potest, si de legitimo matrimonio non sit natus; quia, licet irregularitatem huiusmodi non potuerit subtrahere,

subdicere, sitamen, & culpa later, & causa; cum eo, qui laudabiliter suum impleuit officium, (iuncta sibi poenitentia competenti) potest, non minus vtiliter, quam misericorditer dispensari, *vt in tex.* Ego sum (inquit Deus) Zelotes, vindicans peccata patrum in filios, vsq; in tertiam, & quartam generationem, in iis, qui oderunt me. *Exod. c. 20.* id est, in illis, qui contra me paternum odium imitantur. *vt in tex. & Chrysost. super Matth. c. 23.* Vnde patet, quod illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriae possunt in talibus suffragati virtutes; illo discretionis adhibito moderamine, vt inter nothos, & manzeres, naturales, & spurios, distinguatur, *vt in seq. & quae sit differentia inter istos, dic, quod Nothus dicitur ille, qui est de adulterio natus. Manzer proprie dicitur natus de seorto. Spurius de concubina. Naturalis dicitur natus de concubina, quae tenetur in domo, quasi loco vxoris, vnica, & talis in bonis patris ab intestato succedit in duas vncias paternae substantiae, si alii filii non extent, nec coniunx legitima. C. de natural. lib. Auth. licet patri. Et in bonis maternis succedit cum legitimis filiis. C. ad Senatuf. conf. officia. l. si qua. s. in. glof. hic ver. manzeres.*

SI praelatus propter alias causas, quam superius enumeratas, cessionem affectet, non est in hoc eius postulationi fauendum.

QUIA talis postulatio videretur non esse discreta, nam (praeter id, quod otiositas, & voluptas, sunt arma hostis antiqui ad miseris animas captiuandas) praelatus propter laboris angustias, aut persecutionis ineursum, non debet deserere suam sponfam. *vt in tex.* Cum beati sint illi, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam, cum probati fuerint, accipient coronam vitae, quam promittit Deus diligentibus se. *Matth. c. 5.* Nec obstat, si diceret, Spiritus, vbi vult, spirat, & nescis, vnde veniat, aut quo vadat. *Ioan. c. 3.* Et ideo non est, qui possit vias illius Spiritus perscrutari. *c. si. ent. s. quod. dist. 47.* Qui vero spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege, quoniam vbi Spiritus Dei, ibi libertas. *c. dua sunt. 19. q. 2.* Quare si cedendi sibi licentia data ab homine non fuerit; nihilominus videatur, quod cedere possit, quia data sit sibi libertas cedendi a Deo. Quia respondetur, quod certe desipit, si sic sapit; nam quomodo spiritu Dei agitur, qui contra spiritum Dei agit? si enim vera sunt, quae superius dicta sunt (imò quia indubitater sunt vera) procul dubio contra spiritum Dei agit, qui aliquid contra verita-

tem attentat, quoniam ipse est spiritus veritatis. *vt in tex.* Nec obstat, si diceret, quod forsitan est alia causa latens, propter quam cedendi voluntas sibi caelitus inspiratur, Nam respondetur, ei dicendo; Tu quomodo scis, quod talis inspiratio sit caelestis? non ne recolis, quid ille gloriosus Pontifex dixit, cum cepisset viribus corporis repente destitui; Domine si adhuc populo tuo vultu necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua. Sanctus Martinus, vt dictum est superius. Illius exemplum secutus, qui dixerat; Cupio dissolui, & esse cum Christo, manere autem in carne necessarium est propter vos. *Apost. ad Philip. c. 1.* Quippe si quantumcunque virtutum flore quis refulgeat, & in se non habeat charitatem, nihil eum comprobatur habere. *1. ad Cor. c. 13.* Nulla si quidem maior potest esse charitas, quam, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. *Ioan. c. 15.* Cum autem propter hanc, & ceat Episcopum animam suam pro subditis suis imponere, nulla occasione (dummodo proficere illis possit, & si non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine conuenit eum se excusare. *vt in tex.* Quoniam si laboris causam praerendit, exemplum Apostoli eum subleuabit, qui suadet episcopis, laborem huiusmodi non refugere, dum se asserit pro communi salute plus caeteris laborasse. *1. ad Cor. cap. 15.* Quia licet non semper sequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipse labor est meritorius apud Deum, *vt in tex.* iuxta quod legitur: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum. *Sapient. c. 10.* Nec est putandum, quod ideo Martha malam partem elegerit, quae circa plurima satagebat, quia Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea. *Luc. cap. 10.* quoniam licet illa sit magis secura, ista tamen est magis fructifera; & licet illa sit magis suaui, haec tamen est magis utilis, *vt in tex.* Cum in foecunditate sobolis lippitudo Lix, Rachelis pulchritudini sit praerata. *Genes. cap. 30.* Quamuis simul in vnum Episcopos, & contemplatiuus esse valeat, & actiuus, *vt in tex.* Legislatoris exemplo, qui nunc ascendebat in montem, vt tibi gloriam Domini cum maiori cerneret libertate, nunc vero descendebat in castra, vt cum vtilitate maiori necessitatibus populi prouideret. *Exod. c. 24.* Quapropter facilius in dulgetur, vt ascendat monachus ad praesulatum, quam praesul ad monachatum descendat. *vt in tex. & cap. vnic. 18. q. 1.* Ideo monetur episcopus, vt laborem pastoralis regiminis non recuset, ne fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret cum accipere, qui sibi a-

quod eum diuertenti spreuisset cum Martha sollicita ministrare. *vt in tex.* Si vero ipsum oporteat cedere ex aliqua de supraenumeratis legitimis causis, cessionem debet facere de Sedis Apostolicæ licentia, alioquin cessio est inualida; quoniam, licet episcopus habeat pennas, quibus fatagat in solitudinem auolare; ita tamen strictæ sunt nexibus præceptorum, vt liberum non habeat absque Sedis Apostolicæ permissione volatum. *vt in tex. & cap. inter de transl. episc.*

Cap. 11. Post translationem.

EPISCOPVS, qui propter crimen renuntiavit episcopatu, & ad religionem transiit, ad episcopatum reassumitur non potest.

QUIA renuntiatio episcopatus propter crimen commissum, non admittitur, nisi illud crimine sit de grauioribus, propter quæ episcopale officium amplius digne exerceri non potest. *vt in tex. & vnde. & supr. in c. prox.* Et quoniam episcopatus non est concedendus illi, qui in eo populis prodesse non valet. *supr. c. prox.* Et grauitas criminis grauem exigit penitentiam. *c. disc. dist. 45.* Ideo ad consulendum populo, & dignitati, & ad puniendum Episcopum grauius delinquentem: fuit statutum per Concilium Cōstantinopolitanum, vt talis nequaquam ulterius ad pontificatum resurgat, sed vt in monachali vita, & penitentiæ loco, ad quem descendit, permaneat. *vt in tex. & c. hoc nequaquam. 7. q. 1.* Et quia illud Concilium est vnum ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Euangelia Ecclesia Catholica veneratur, *vt in tex.* Reliqua enim tria sunt, Nicænum, Ephesinum primum, & Calcedonense. *c. sicut. dist. 15.* Ideo effectum durum contratam solemnè Concilium, eum huiusmodi Episcopo per Summum Pontificem dispensari. *vt in tex.* licet ipse possit dispensare, si vellet. *glos. fin. hic. & c. sunt quidam. 25. qu. 1.* eum Papa licet supra Concilium. *Turrecr. in Sum. de eccl. lib. 3. c. 44.*

SECVS si renuntiavit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ, vel aliam similem causam.

QUIA in his casibus Episcopus non committit aliquod graue crimine, propter quod esset ei talis penitentia imponenda, vt perpetuo censeretur episcopatu indignus. *vt in tex. & supr. c. prox.* Sed eius renuntiatio fuit admissa, & ei concessum, vt ad monasticam vitam descenderet; quia in regimine pastoralis proficere nequibat. *vt in tex.* Et quoniam cessat.

Ration. Int. Pontif. Lib. I.

sante causa, cessat effectus. *c. cum cessante. de appellat.* Ideo si talis Episcopus peruenerit ad eam requisita, per quæ possit suū episcopale officium exercere melius, quam antea posset, conceditur, vt valeat ad episcopalem resurgere dignitatem. *vt in. ex. & glos. in d. c. hoc nequaquam.*

VEL propter simoniam, ipso ignorante, commissam.

QUIA licet in tali casu ad eundem episcopatum redire non possit, ne ex proximitate vitii videretur simoniace assumptus. *vt in tex. & arg. c. penult. de elect.* Tamen quoniam illud crimine non fuit ab eo commissum; & ipse, illo comperto, episcopatum de superioris licentia dimisit, & in crimine non consentiens, obseruantiam regularem elegit. *vt in tex.* Ideo eum non fuerit in culpa, nec fit causa, cur debeat ab aliis episcopatibus prohiberi, non impeditur, quin ad illos possit promoueri. *vt in tex. & c. fatu peruersum. dist. 56.*

Cap. 12. Quidam.

QUI petit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

QUIA in petitione huiusmodi cessionis, quam superior admisit, aut ecclesiæ commodum, aut propriam salutem, ille petens attendisse videtur. *vt in tex. & supr. c. nisi.* Et quoniam neutrum istorum bonorum debet impediri. *vt in tex.* Ideo talis compellitur ad cedendum, vt sic nec suasionibus aliorum quærentium, quæ sua sunt, nec propria leuitate, & inconstantia immutatus, possit ad rationales cessionem admissa retrocedere. *vt in tex. Præterea,* si talis posset post obtentam licentiam cedendi penitere, videretur illud superior, qui illam concessit, *glos. 2. hic.* Et quoniam non est ferendum, vt superior illudatur. *c. bona de postul. præl.* Ideo à tali cessione admissa, non potest iste penitere, & retrogrediendo, quod voluit, & fuit concessum, prætermittere. *vt in tex. & glos. fin. in d. c. nisi.*

Cap. 13. Veniens.

NON renuntiat iuri suo, qui gratia aduersarii se submittit.

QUIA submittere se gratiæ, & voluntati alicuius, habet quatuor tamen protestationem, quod gratiam expectat, & quod illius voluntas debeat reduci ad arbitrium boni viri. *c. quoniam tanallu. de iure iur.* Et quoniam non debet damnum quis inde sustinere, vnde per confidentiam suam in alicquem, meruit misericordiam impetrare. *supr. c. sane.* Ideo, etiam gra-

T ia non

tia non secuta, ius pristinum per illum, qui se taliter submisit, retinetur. *vt in tex. & l. siue apud. C. de transact.*

Cap. 14. Lectæ.

SI prælatus ab obedientia subditos absoluit, non propter hoc prælatura renuntiat.

QVIA ad exclusionem alicuius consecutiui, non sequitur exclusio principalis, præfertim, quâdo principale est aliter excludendum, quam fuerit factum de illo consecutiui. *Burr. nu. 12* Et quoniam prælatura est principalis, & obedientia prælato, est illius consecutiua. *cap. si quis. de maior. & obed.* Et renuntiatio non debet fieri in manibus subditorum, sed in manibus superioris *supr. ca. admonet.* Ideo ex tali absolute ab obedientia, non infertur, quod fuerit renuntiatio prælaturæ. *vt in tex.* Et quoniam, durante principali, non potest quis renuntiare ei, quod necessario dependet ab illo. *l. legatus. ff. de offic. prefid. & l. abdicatio. C. de patr. potest.* Ideo, prælato durante, non potest ab eius obedientia suos absolueret subditos; unde isti fuerunt absoluti de facto, non de iure. *Bald. hic.* Renuntiatio enim in manibus superioris, debet præcedere absolute ab obedientia subditorum ab obedientia. *Burr. num. 9.*

Cap. 15. Dilecti.

ABBAS exemptus, sine licentia Papa renuntiare non potest.

QVIA solum ille superior potest renuntiationem admittere, qui potest beneficium renuntiandum conferre. *c. abbas. 18. q. 2. & s. 1. infr. de reg. iur.* Et quoniam Abbas exemptus, est immediate Sedi Apostolicæ subiectus, & per solum Papam, vel eius Legatum de latere potest ad illam abbatiam institui, & confirmari. *c. si abb. de elect. in 6.* Ideo eius abbatix renuntiatio per inferiorem admitti non potest. *vt in tex. & d. c. si abb.* In præiudicium tamen ipsius renuntiantis, vt non possit illam repetere, in eius pœnam tenet renuntiatio facta, etiam in manibus laici, & aliorum. *vt supr. in cap. quod in dubis.* Sed non tenet quo ad præiudicium superioris, & ecclesie, *vt in tex.* Vt si velint, non possint illum repetere. *c. non oportet. 7. q. 1.* Et ex quo non tenet renuntiatio, non tenet etiam electio alterius facta in locum illius. *glos. fin. hic.* nam ubi non tenet principale, nec id tenet, quod ex illo est secutum. *c. inser. de fid. instrum.*

In sexto. Cap. 1. Quoniam.

ROMANVS Pontifex potest libere Papatus renuntiare.

QVIA non minorem libertatem debet habere Papain his, quæ pertinent ad salutem, & per quæ potest euitare detrimentum animæ suæ, & aliorum, quam habeant ceteri Episcopi; immo illam debet habere maiorem, cum à regimine suo dependeat ceteri omnes. *cap. vbi de elect. in 6.* Et quoniam ceteris Episcopis conceditur propter suam, & subditorum salutem, vt in casibus quibusdam renuntiare possint. *extr. cap. nisi.* Ideo cum Romanus Pontifex se insufficientem agnoscat ad regendam vniuersalem ecclesiam, & summi pontificatus onera supportanda, & in ceteris casibus, in quibus ipse, & populi paterentur in spirituali regimine detrimentum, debet posse Papatus, eiusque oneri, & honori renuntiare. *vt in tex. & Ioan. Andr. hic;* vbi respondet ad obiectiones, quæ in contrarium facere videbantur. Vnde Celestinus V. cui successit Bonifacius VIII. renuntiavit, & de Cardinalium consilio, & assensu statuit, & decreuit, Romanum Pontificem posse libere resignare; Etne huiusmodi statutum per temporis cursum obliuioni dari contingeret, aut dubitationi locus vterius in hoc relinqueretur, illud inter alias constitutiones ad perpetuam rei memoriam Bonifacius VIII. hic duxit redigendum. *vt in tex.*

Cap. 2. Site.

SI in fraudem expectantis primam vacaturam, cum in proximo crederetur pinguis vacare, renuntiet aliqui tenuem, quam habebat, non tenetur expectans illam recipere.

QVIA fraudibus est obuiandum. *c. ex tenore de re scriptis.* Et est cauendum, ne aliquis alterius odio prægrauetur. *cap. non debet. infr. de reg. iur.* Et quoniam talis renuntiauit fraudulenter tenuem, vt illa primo sic vacante præcluderetur per consequens via expectantis, ad obtinendum aliam pinguiorem, quæ verifimiliter credebatur in proximo vacatura. *vt in tex.* Ideo statuitur, vt nullum obstaculum per talem renuntiationem interponatur expectanti, quo minus, omiffa præbenda tenui sic renuntiata, possit pinguiorem, vel aliam, quæ proxime post istam vacabit, veluti sibi debitam, libere petere, & habere. *vt in tex.* Licet enim ista non sit primo vacans, sed secunda, ta-

men ratione fraudis, primo vacans fingitur. *glof. ver. debitam.* Et in hoc praefertur aequitas rigori propter fraudem, ad idem, *cap. vnic. infr. de ver. permitt. & l. placuit. C. de iudic.* Et sic est casus, in quo, licet scribarur de prima, debetur tamen secunda; & alii casus ad idem habentur in *c. 2. c. quia saepe. c. cum in eccl. & c. & cui. infr. de prob.*

I M M O, illa dimissa, expectabit aliam sine fraude vacantem.

QUAE ratione fraudis commissae in prima sic renuntiata, non illa fingitur primo vacare, sed secunda, ut dictum est superius. Ideo licet non possit habere secundam ille, qui habet litteras expectationis ad primam, quando ipse fuit negligens in petenda prima. *c. si cleric. infr. de prob.* Secus est, quando ipse non est negligens, & alter est in culpa. *vt in tex. & Gemin. nu. 7.*

ET si illi renuntianti, illa pinguis postea conferatur, hoc ipso, dicta fraus intelligitur esse probata.

QUAE dolus, & fraus, cum consistant in animo, quae realiter non videntur, probantur ex verisimilibus coniecturis. *l. dolum. C. de dol.* Et quoniam praeter alias coniecturas, quae esse possent de fraude istius renuntiantis, adsecutio istius pinguioris est coniectura satis vehemens. *vt in tex.* Nam ex vicinitate temporis aliquid praesumitur. *vt not. in l. post contractum ff. de don. & Bald. in l. C. de seru. fug.* Et ex utilitate, & interesse, praesumptio augetur. *cap. 2. de praesumpt.* Ideo si tali sic renuntianti, fuerit pinguior immediate collata, sua fraus intelligitur esse probata. *vt in tex. & Franc. nu. 2.*

ET carebit utraque.

QUAE renuntianti actiones suas, non est dandus regressus ad eas. *c. quam peric. 7. q. 1.* Et beneficium, quod expectanti debetur, si ille non est negligens in petendo, alteri conferri non potest. *d. c. si cleric.* Et quoniam iste renuntiauit primum, quod ad habebat, & habuit secundum, quod est alteri debitum, ut dictum est superius. Ideo nec primum, nec secundum debet sibi remanere. *vt in tex. & glof. fin. hic.* Praeterea, in eius penam conueniens est, ut nec illi beneficio praesideat, quod per superbiam spreuit, nec illud obtineat, quod per auaritiam concupit. *c. si quis Episc. 7. q. 1.* Ideo statuitur, ut habito omnino careat, & ambitio. *vt in tex.*

& cap. quanto, de trans.
Episc.

In Clement. Cap. vnic. Cum
illuso.

RENUNTIATIO dignitatis, vel beneficii, facta per procuratorem ad hoc constitutum, tenet.

QUAE contratorum est eadem disciplina. *c. hospic. dist. 32.* Et quoniam per procuratorem quis potest beneficium acceptare. *c. accedens. extr. de prob.* Ideo per procuratorem debet posse etiam illud dimittere. *vt in tex.* Debet tamen procurator habere speciale mandatum, ut renuntiatio teneat. *vt in tex. & extr. cap. veniens.* Nam renuntiatio, siue cessio, se habet ad initia donationis. *Zabar. num. 7.* Et quoniam ad donandum requiritur speciale mandatum. *l. non figura. ff. de act. & oblig.* Ideo similiter requiritur ad renuntiandum, & cedendum. *fac. l. fin. C. qui bon. ced. poss.* De similibus enim idem est iudicium. *l. si. C. ad leg. Falc.* De aliis casibus requiritur speciale mandatum, vide *glof. penult. in c. qui ad agendum. de procur. in 6.*

LICET prius procurator fuerit reuocatus, ipso tamen, & superiore, cui fiebat cessio, ignorante.

QUAE illuso, & variatio in personis ecclesiasticis maxime sunt vitandae. *vt in tex. & cap. dilect. 8. q. 1.* Et quoniam si principalis posset renuntiationem impedire, ignorantibus procuratore, & superiore, postquam ipse constituit procuratorem ad renuntiandum, saepe illusiones, & indebitas variationes committerentur. *vt in tex.* Ideo ad obuiandum huiusmodi fraudibus, & leuitatibus, statuitur, ut teneat cessio facta per procuratorem ad hoc constitutum, quamuis postea reuocatum, antequam ad ipsius, vel illius (in cuius manibus cessio fue. it facienda) notitiam, reuocatio mandati sit deducta. *vt in tex.* & simile habetur in *Clem. Const. 5. pen. de elect.* Sufficeret autem, quod reuocatio mandati peruenisset ad notitiam procuratoris. *vt in tex.* nam talis procurator censetur constitutus ad negotium. *glof. signor.* in quo sufficit, quod reuocatio ad ipsum peruenierit. *c. ex parte. il. 3. extr. de script. & l. si mand. ff. mand.* Secus est in procuratore constituto ad iudicia, nam ad eius reuocationem requiritur, quod reuocatio veniat ad notitiam ipsius procuratoris, iudicis, & aduersarii. *ca. mand. extr. de procur. & l. si pro tut. in fin. ff. eod. ne aliter iudex, & aduersarius illud erentur. vt not.*

glof. fin. in d. c. mandato.

NISI per ualidiam ipsorum, vel aliorum, reuocatio ipsius fuerit occultata.

QUIA non debet aliquis alterius odio prægrauari. *c. non debet. de reg. iur. in 6. sed culpa suos debet tenere auctores. c. conf. extr. de panis.* Ideo cum in tali casu, beneficiatus ille fuerit in tempore ad procuratorem reuocandum; & cum per ipsum non steterit, quin reuocatio

ad procuratoris, vel superioris requisitam notitiam perueniret, sibi non est imputandum. *vt in tex. & c. imputari de reg. iur. in 6. Sed perinde est habendum, ac si eius debita intimatio facta fuisset. Anchar. num. 5. Sicut in citatione, quam si ille, qui citari debuit, impediuerit, debet haberi perinde, ac si citatus fuisset. cap. quoniam. 6. porro. extr. vt sit. non contest. & l. 1. s. sed & si quis. ff. quod vi, aut clam.*

Libet Primus. Titulus Decimus.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA

P R Æ L A T O R V M.

In Decretal. Cap. 1. Statuimus.

SI diocesanus requisitus benedicere nolit Cisterciensem Abbatem, ipse monachos suos benedicere poterit.

QUIA licet regulariter Abbas ante benedictionem sibi datam, non recipiat spiritualem potestatem monachos benedicendi. *Butr. num. 6.* Tamen ex quo ipse est electus, & confirmatus, & per eum non stat, quin benedictionem ab Episcopo diocesano recipiat; ne interim monasteria patiantur detrimentum, conceditur in fauorem religionis, & in odium Episcoporum benedictionem illam protrahentium, vt abbates Cistercienses, ex quo humiliter, & deuote Episcopum pro debita eorum benedictione requisierunt, & ille propter suam duritiam recusauit, possint proprios monachos benedicere, & alia, quæ ad officium huiusmodi pertinent, exercere. *vt in tex. & gloss. 1. & fin. Et similis indulgentia in fauorem religionis habetur in c. nihil. 5. fin. de elect. Conceditur autem hæc facultas facilius ipsis Cisterciensibus, quam aliis Abbatibus; quia sicut ipsi sine solemnitate aliqua inuallantur, & destituuntur. *c. ne Dei. de simon. Ita eisdem facilius permittitur, vt sine magna solemnitate administrarent. Abb. antiquus hic.* Benedictio autem in personam Abbatis operatur illud, quod consecratio in Episcopum. *Butr. num. 6.* Et detali benedictione, quod non sit ordinis, nec sit simplex; sed mixta inter simplicem, & ordinariam, tractat gloss. in Clement. fin. ver. benedici. de statu monach.*

Cap. 2. Sicut.

REGVLARES in suis vsu conuertere non possunt ecclesias, in quibus inuoluntate patronatus.

QUIA status ecclesiæ debitus, & antiquus,

per insolentiam alicuius subuerti non debet. *vt in tex. Et ad priuatum commodum non sunt trahenda, quæ ad communem utilitatem sunt præfixa. cap. quæ ad perpet. 25. q. 1. Et quoniam in ecclesiis iurispatronatus, monachi solum habent ius præsentandi, & de temporalibus rationem petendi, non autem habent potestatem ibi instituendi, & destituendi, vel alia ad eorum libitum disponendi. s. in Later. de præb. & c. cum & plantare. 5. in ead. de priuile. Ideo ultra id, quod eis de iure competit, monachi in huiusmodi ecclesiis non debent præsumere attentare. vt in tex. & Clem. vnic. eod.*

ET si intra tempus Lateranensis Concilii, quando vacant, non præsentent rectores ad eas, superior ordinabit easdem.

QUIA non debent ecclesiæ propter negligentiam patroni ecclesiastici, vel laici, diu manere in suspenso, ne in spiritibus, & temporalibus patiantur detrimentum. *ca. nulla. de concess. præb. Sed patronus ecclesiasticus debet intra sex menses; laicus vero intra quatuor præsentare. c. vni. 5. 2. de iurepar. in 6. Et quoniam ad superiore regulariter spectat in provisione beneficiorum, supplere negligentiam inferioris. d. c. nulla. Et de iure communis ordinarius superioris tota diocesis est Episcopus. s. 1. de offic. ordin. Ideo ubi monachi patroni intra debitum tempus non præsentant, debet ipse Episcopus (appellatione remota) in illis ecclesiis Rectores ordinare. vt in tex. & c. si vero. de iurepar. Quod in Regularibus non exemptis, Episcopi sua, in exemptis vero Apostolica, suppleant auctoritate. d. Clement. vnic. & per istam Episcopi ordinationem, non fit præiudicium ipsis patronis in alia proxima futura præsentatione, sed præiudicatur pro illa vice tantum. arg. ca. cum in cunctis. de elect. Et nulla admonitio est tunc necessaria ad ipsos*

ipfos patronos per Episcopum facienda. *glos. fin. hic.* quia tempus ipfos admonet. *c. fin. de locat. & cond.*

Cap. 3. Licet.

SVPPLET superior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis.

QVIA ne beneficia patiantur detrimentum, providendum est, ne diu maneant vacantia, & in suspenso. *vt nos. sup. in cap. prox.* Et quoniam ista provisio in defectum inferioris, facilius, & convenientius potest fieri per proximum superiorem gradatim, quam per alium. *c. ne pro defectu. de elect.* Ideo si inferior non provideat intra tempus sibi à iure præfixum, proximus superior providebit, *vt in tex. & cap. nulla de concess. præb.*

SI tempus Lateranensis concilii lapsum sit.

QVIA indultum à iure beneficium, nemini est auferendum. *c. indultum. de reg. iur. in 6.* Et quoniam Lateranense Concilium concedit cuilibet collatori sex menses ad beneficium conferendum. *d. cap. nulla.* Ideo antequam dictum tempus elapsum, non est per alium collator, quam per illum, cui tale tempus indulgetur, beneficium conferendum, *vt in tex. & sup. c. prox.* Et tempus illud sex mensium computatur, non à die vacationis, sed à die habitæ notitiæ. *vt in tex. & c. quia diversitatem de concess. præb.*

ET collatio per inferiorem postea facta, non valet.

QVIA per lapsum præfixi temporis ad conferendum, potestas auferitur ipso iure ab eo, cui cõpetebat, & deuoluitur ad alium. *d. c. nulla.* Et quoniam pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de iure donare. *c. quod autem. de iurepatr.* Ideo si collatio fuerit facta in tempore, quo quis non habet potestatem conferendi, non valet. *vt in tex. & ca. ne pro defectu. de elect.* Et ex quo per lapsum temporis, dicitur fieri executio à iure contra negligentem collatorem, non admittitur purgatio mortæ. *Butr. nu. 6.* Mora enim sua cuiuslibet est nocua. *c. mora. de reg. iur. in 6. & c. 1. de appell.*

Cap. 4. Literas.

SI is, ad quem spectat beneficii collatio, lapsò tempore Lateranensis concilii conferat, non valet collatio.

QVIA talis non habet ius conferendi, nisi intra illud tempus à dicto Concilio præfixum. *vt sup. c. prox.* Ideo si postea conferat, cum talis collatio sibi à non habente tunc po-

testatem, nullius est effectus. *vt in tex. & instr. ca. prox.* Defectus enim requisitæ potestatis vitiat actum ipso facto. *c. quanto. de consuet. & c. Daibertum. l. q. 7.*

*NI*SI de misericordia toleretur.

QVIA multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium venirent, cassarentur. *c. cum iam. de præb.* Et quoniam vbi Papa ex certa scientia mandat, aliqua patienter tolerari, talis patientia habetur pro dispensatione. *Butr. & Abb. hic.* Ideo sola patientia ex scientia Papæ, dat ius illis post debitum tempus institutis, vt valeat, non ex tunc per illam institutionem, sed ex nunc per misericordiam, & patientiam Papæ scientis, & tolerantis. *glos. & Butr. hic.*

Cap. 5. Dilecto.

IS, ad quem primo loco spectat collatio beneficii, lapsò tempore Lateranensis concilii, conferre non potest.

QVIA in collatione beneficiorum, ne diu remaneant vacantia, assignatur cuilibet collatori determinatum tempus, ita, vt vno negligente, deuoluitur ipso iure potestas conferendi ad alium vsque ad Papam. *c. nulla. de concess. præb.* Et quoniam nemo debet mittere manum in messem alienam. *c. 1. de sepultur.* Ideo ex quo vnus collator non habet amplius potestatem conferendi, si, post tempus sibi assignatum à iure, de facto conferat, collatio non tenet, *vt in tex. & sup. c. prox.*

In sexto. Cap. 1. Romana.

*IR*ISDICTIO suffraganei excommunicati, ad metropolitani non deuoluitur.

QVIA metropolitanus nullam habet iurisdictionem in subditos suorum suffraganeorum, nisi in casibus quibusdam in iure expressis, vel in quibus id sibi reperitur per antiquam cõsuetudinem acquisitum. *c. duo simul. de off. ord. & c. conquestus. 9. q. 3.* Et quoniam non reperitur Archiepiscopo concessum, vt, excommunicato Episcopo, deuoluitur ad eum iurisdicchio ipsius excommunicati, in illius subditos exercenda *vt in tex.* Ideo de iure in tali casu non debet in illos se ingerere, sed ad Papam omnium ordinariam est recurrendum. *Archid. ver. remouimus.* Non conceditur autem in tali casu iurisdicchio Archiepiscopo, quia ei daretur occasio excommunicandi suffraganeum, vt illius iurisdicchio ad ipsum pertineret; quod esset ad iniuriam sæpe Episcopis, & ad inconmodum semper subditis. *Gemin. hic. n. 5.* Et con-

traiurias, quæ facilius possent euenire, caute est prouidendum. *5. sed ne dum. Infitus. de vi bon. rap. Casus autem, in quibus conceditur Archiepiscopo iurisdicção in subditos sui suffraganei, notantur per glos. in cap. pastor. de offic. ordin. & loan. Mon. b. hic.*

Cap. 2. Grandi.

SI ille, qui præst, est negligens, & remissus, debet superior sibi dare idoneum coadiutorem.

QVIA ad superiorem spectat prouidere, ne prælati defectu ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus patiantur detrimentum. *c. ne pro defectu extr. de elect. Et quoniam prælatum institutum non pro qualibet negligentia, & remissione, est dignus depositione. cap. quicquid. t. qu. 1. Nam si quæritur, an propter negligentiam possit clericus à beneficio remoueri, distinguitur: Aut enim vna cum negligentia concurrunt alia delicta, & tunc remouetur à dignitate sua. vt in ca. si quis abbas. 18. q. 2. Aut non concurrat aliud delictum, sed cum negligentia concurrat timiditas, & remissio in non exercendo sibi iniuncta, & tunc non deponitur, sed datur ei coadiutor. vt in tex. & cap. ea. qua. 5. quod si. de stat. monach. Aut non concurrat timiditas; & tunc, aut transit in aliam speciem delicti, vt quia negligit res ecclesiæ, sinit dilabi domus, & possessiones illius; & ista, cum non stent in vin negligentia, inducunt depositionem. vt in ca. dictum. dist. 81. & ca. cum admonaster. de stat. monach. Aut est negligentia magna, quæ potest aliter appellari neglectus; & dicitur neglectus, quando post negligentiam monitus est, & non desistit. arg. cap. placuit. 11. q. 3. Et tunc etiam potest deponi pro tali negligentia. glos. in d. ca. cum admonast. ver. negli. & de offic. custod. c. 1. Aut negligentia est mediocri, & tunc requiritur monitio. vt in d. quicquid. & not. Gem. hic. Ideo quando prælatus est negligens, & remissus, sed sine alio delicto, vt in casu huius tex. debet ei dari coadiutor, qui alatur de rebus prælaturæ. glos. hic ver. alioqu. Vt sic illius negligentia aliquo pacto puniatur, ecclesiæ de idoneo ministro prouideatur, prælatus pro mediocri causa à sua ecclesiæ non remoueatur, & coadiutor propriis stipendiis militare non cogatur; sed vbi est socius passionum, ibi etiam consolatio- num constituta. vt. d. cap. ea. qua. & de elec- ric. agror. cap. de rector. b. m.*

Cap. 3. Si Episcopus.

EPISCOPO à paganis, vel à schismaticis capto, non administrat Archiepiscopus.

QVIA Archiepiscopus non succedit in iurisdicçãoem sui suffraganei deficientis, nisi in casibus in iure expressis. *supr. c. 1. & extr. de offic. ordin. c. duo simul. Et quoniam non reperitur in iure expressum, vt ad Archiepiscopum deuoluatur iurisdicção Episcopi ab hostibus capti. glos. 2. hic. Ideo in tali casu ipse in locum illius administrare non debet. vt in tex. & sup. eod. d. c. 1. SED administrat Capitulum.*

QVIA ecclesiæ cathedrali vacante, iurisdicção Episcopi regulariter deuoluitur ad capitulum. *cum olim. & ibi. glos. extr. de maior. & obed. Et quoniam per huiusmodi capturam Episcopi, ecclesiæ quasi vacare censetur. glos. hic ver. sed capit. Nam qui sic detinetur, mortuus reputatur, quia seruus factus est. Inst. de iure perso. 5. pen. & ff. de capt. & postlim. reuer. l. postlimini. Ideo capitulum debet in spiritualibus, & temporalibus administrare, ac si sedes per mortem illius Episcopi vacaret; donec Episcopum libertati restitui, vel per Sedem Apostolicam (cuius interest ecclesiarum prouidere necessitatibus) super hoc per ipsum capitulum, quam cito eommode poterit, consulendam, aliquid contingit ordinari. vt in tex. & infr. c. prox.*

Cap. 4. Ecclesiæ.

ECCLESIE cathedralis vacantis solus Papa visitatorem deputat.

QVIA talis visitator solet dari pro administratione ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus, Sede vacante, vbi videtur deficere capitulum. *c. in cui. supra de elect. & c. consu. & ibi. glos. 7. q. 1. Sicut coadiutor datur, Sede non vacante, vbi deficit prælatus. ca. past. infr. de cler. agror. Et quoniam isti visitatori conceditur de illa iurisdicçãoe, quæ de iure cõmuni competeat capitulo. supr. c. prox. Ideo solus Papa de plenitudine potestatis potest hoc facere, inaudito capitulo. glos. hic. ver. non potest. & d. c. in cui. 1. Ipe enim solus potest supra id, quod de iure cõmuni constitutum est, disponere, & immutare. c. proposuit extr. de concess. præb.*

NISI Archiepiscopus propter negligentiam, vel dolosam Capituli administrationem, cum cause cognitione deputaret.

QVIA sicut Archiepiscopus non debet se intromittere in iurisdicçãoem sui suffraganei

ganei defuncti, nisi in casibus in iure expressis, *vt sup. in ca. prox.* Ita in casibus sibi à iure concessis suum negligere non debet. *extr. c. licet.* Et quoniam in iure reperitur expressum, quod vbi in ecclesia non sunt clerici idonei, tunc potest, & debet Archiepiscopus bona vacantis ecclesie illi bona seruare, & illa Episcopo, quibus ordinabitur, reddere. *c. non liceat. 12. q. 2.* Ideo in tali casu potest visitatorem deputare, qui bona ecclesie futuro Episcopo conferuet. *vt in tex. & d. c. non liceat.* Nam qui per alium facit, per se ipsum facere videtur. *c. vt fama. extr. de sent. excom.* Debet tamen illum deputare, vocato capitulo, cause que super hoc cognitione præmissa. *vt in tex. quia per talenti deputationem aufertur de iure, quod in administratione competeat capitulo, sede vacante, vt dictum est superius.* Et Archiepiscopus non potest tollere capitulo ius suum, illo inaudito, & sine causa. *glos. hic. ver. non potest. & c. inter. de maior. & obed.*

§. Huiusmodi.

VISITATOR ecclesie vacantis ab inferiore à Papa deputatus, spiritualis, & temporalia administrat, excepta beneficiorum collatione ad episcopum pertinente.

QVIA visitator solum illa potest, quæ sibi per canones conceduntur. *glos. in c. obitum. dist. 61.* Et quoniam solum visitatori deputato à Papa conceditur beneficiorum ad Episcopum pertinentium collatio, propter ampliore dantis prærogatiuam. *ca. u. cui. sup. de elect. cæteris vero datis ab inferioribus datur tantummodo administratio, sed non beneficiorum collatio. vt in tex. & glos. ver. non potest.* Ideo visitator inferiorum beneficia conferre non debet. *c. hoc tantum. 18. q. 2. & glos. in d. c. obitum.*

In Clement. Cap. vnic. Quia.

SI prælati regulares non conferunt intra sex menses, prioratum, administrationes, & ecclesias vacantes, quæ non sunt de mensa, sed solent speciales, licet obedientiariorum, rectores habere; diocesium auctoritate sua, vel Apostolica, si sint exempta, conferant illa personis, quibus per prælatos fuerant conferenda.

QVIA prouidendum est per superiorem, ne, ex inferioris defectu, ecclesie vacantis diu maneant in suspensio. *cap. nulla. extr. de concess. prælat. Et quoniã de iure communi Episcopus est ordinarius superior in tota sua diocesi. c. 1. extr. de offic. ordin. Ideo vbi beneficia per priuilegium, vel aliud ius speciale, non*

sunt exempta, inferioris defectus per Episcopum in illorum prouisione est supplendus. *c. 2. eod. in 6.* Non autem suppletur per consentum illius ecclesie, *vt in tex. sicut de defectu Episcopi in collatione suppletur per capitulum. d. c. nulla.* quia non est tanta cõiunctio inter cæteros prælatos, & eorum consentus, quanta est inter Episcopum, & suum capitulum. *c. requisisti. de test. Et regulariter inferior non debet supplere negligentiam alterius, sed superior. c. non putamus. de consuet. in 6.* Vbi vero propter priuilegium exemptionis, tales ecclesie vacantes Episcopo non subessent, datur ei per hunc canonem facultas, vt auctoritate Apostolica conferat. *vt in tex. quia res facite redit ad naturam suam. c. si de terra. extr. de priuileg. & leg. & sic contra. c. de nupt.* Ideo ex quo isti prælati inferiores conferunt ex iure speciali, Episcopi vero de iure communi, facile conceditur, vt ab ipsis reuertatur collatio ad Episcopum. *vt in tex.* Et hæc intellige de exemptis, qui non habent supra se, nisi Papam; nam si alios prælatos superiores haberent, fieret deuolutio ad illos. *Abb. hic.* Super ecclesiis vero exemptis, quæ sunt de mensa talium prælatorum exemptorum, non datur Episcopis hæc facultas conferendi, *vt in tex.* quia ecclesie illæ non dicuntur vacare. *Clem. vnic. ver. quidam de excess. prælat.* Nam non habent specialem administratorem alium à superiore prælato, de cuius mensa sunt, licet in eis ponantur simplices ministri, seu fructuum collectores. *glos. in d. Clem. ver. ad mensam. & sic in illis non habet locum, quod statuitur de negligentia in collatione ecclesie vacantis supplenda. glos. hic. ver. de mensa.* Debet autem Episcopus conferre clericis secularibus, vel regularibus, sicut debebat ipse prælatus regularis. *vt in tex.* quia potestas superioris in conferendis beneficiis deuolutis, modificatur, & regulatur secundum potestatem ipsius inferioris, cui superior in tali casu subrogatur, vt quibus ille conferre non potuisset, nec similiter possit ipse superior, *Anchar. num. 6.* Traslaciones enim de persona in personam sunt cum sua causa, & suis qualitatibus, modis, & conditionibus. *l. Caio. & Sio. ff. de alim. & cib. leg. & l. legatum sub conditione ff. de adun. leg.*

NEC permittant illa applicari mensis prælatorum.

QVIA huiusmodi applicatio esset quedam vniõ facta ad propriam utilitatem. *Ioan. Vanquel. hic.* Et quoniam nemo debet in proprio facto auctorizare. *c. si. de instit. Et nullus prælatus, quauis exemptus, inferior Episcopo potest*

potest ecclesias vnire. *c. sicut. de excess. prel.* Ideo tales prælati propriis mensis ecclesias, seu priora-tes applicare non possunt. *vt in tex. & Clement. in agro. §. ad hac. de stat. regular.* Sed vbi esset casus vniendi, per ordinarium Episcopum eum assensu prælati regularis vnio esset faciendad. *§. ad hac.*

VEL pensionibus grauari.

QVIA status ecclesie debitus, & antiquus per alicuius insolentiam subuerti non de-

bet. *supra. cap. sicut.* Et quoniam si ecclesie pet-tales prælatos pensionibus grauentur, illa-rum status diceretur indebite mutari. *Anchar. num. 10.* Ideo nouas pensiones imponere, vel veteres augere, huiusmodi prælatis prohibe-tur. *vt in tex. & cap. signif. extr. de censib.* Per Epi-scopum tamen possent ex causa istæ pensiones imponi, & immutari. *glos. bic. ver. imponant. & cap. prohib. & ibi glos. 2. axir. de censib. & ad huius cap. materiam vide Concil. Trid. sess. 14. de reform. cap. 10.*

Liber Primus, Titulus Vndecimus.

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM, ET QUALITATE ORDINANDORVM.

In Decretal. Cap. 1. Subdiaconus.

DIEBVS Dominicis, vel sabbato Pentecostes, sacri ordines ab alio, quam à Papa, conferri non debent.

QVIA ea, quæ in signum singularis præ-eminentiæ Summus Pontifex sibi reser-uauit, alius sine eius speciali manda-to attentare non potest. *c. quod transl. de off. leg.* Et quoniam, cæteris Episcopis assignantur dies a-liqui ieiuniorum, in quibus sacros ordines pos-sunt conferre. *inf. c. de eo. Dies vero Dominicos, & sabbatum Pentecostes, ad illos conferendos Summus Pontifex in signum prærogatiuæ sibi reseruauit glos. 1. bic. & glos. in d. c. quod transl.* Ideo in his diebus Episcopi illos conferre non de-bent. *vt in tex. & c. ord. il. 2. dist. 75. quamuis con-ferendi dicantur virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. vt in tex. & d. c. de eo.*

Cap. 2. Sane.

NON valet consuetudo, quod extra status a tempora sacri ordines conferantur.

QVIA consuetudo, quæ tendit contra ec-clesiasticam disciplinam, non est seruandad. *c. cum inter. & c. syn. de consue.* Et quoniam si sacri ordines darètur ab Episcopis extra tem-pora, esset contra id, quod per Summos Ponti-fices reperitur rationabiliter statutum. *vt supr. c. 1. & infr. c. prox.* Ideo talis consuetudo, tanquam institutioni ecclesiasticæ inimica, est penitus im-probanda. *vt in tex. & supr. c. prox.* Taliter tamen ordinati recipere characterem, sed essent ab ordinum executione suspensi, & ordina-tes venirent ordinandi potestate priuandi. *vt in tex. & glos. fin.*

Cap. 3. De eo.

MINORES ordines conferri possunt diebus festiuis.

QVIA determinatio temporis circa ordi-num collationem, est inducta à lege posi-tiua. *Butt. num. 2.* Et quoniam minores ordines non sunt tantæ dignitatis, sicut maiores, qui dicuntur sacri, eo quod habent aliquem ac-tum immediatum circa rem aliquam conse-crata, quem non habent minores. *S. Tho. part. 3. q. 37. art. 3. in addit.* Ideo non fuit statutum, vt eorum collatio fieret tempore ieiuniorum, sic-ut fit in sacris; sed satis fuit ad eorum reueren-tiam, et diebus festiuis conferri deberent. *vt in tex. & c. ord. dist. 75.*

SACRI vero conferri debent in quatuor temporibus, vel sabbato sancto, vel sabbato de p. sione.

QVIA sacri ordines propter eorum maio-rem excellentiam, exigunt maiorem reuerentiam, quam ordines minores. *vt di-ctum est superius.* Et quoniam inter cætera re-quisita, est, vt conferantur ieiuniis, & à ieiuniis, & vt non conferantur paschis, *c. quod à par. dist. 75.* Ideo ad illorum collationem statuuntur ista præcipua tempora ieiuniorum, quæ ad illos con-ferendos, nec nimium sæpe, nec nimis raro ve-niunt in animo. *vt in tex. & c. ieiun. dist. 76. & Cone. Trid. sess. 23. de reform. c. 8.*

Cap. 4. Ex tenore.

CRIMINOSA SVS oculum moneri potest, ne promo-ueatur ad ordines.

QVIA in quolibet ordine quis constituitur dux aliis in rebus diuinis. *c. qualis. §. q. 1.* Et quoniam qui preponitur, vt fit aliis exem-plo, debet illos excodere meritis. *c. nullus. de elect. in 6.*

IN 6. Qualis enim erit edificatio discipuli, si intelligat magistro se esse maiorem? *d. cap. qualis.* Ideo non solum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi debent magnopere providere, vt cunctum populum, cui præfident, sermone, & conuersatione præcedant; verum etiam & inferiores gradus, exorcistæ, lectores, custodes ædium, acolythi, & omnes omnino, qui domui Dei deseruiunt; cum ecclesiam Dei vehementer destruat, meliores esse laicos, quam clericos. *d. c. qualis;* Vnde qui cum conscientia peccati mortalis ad ordinem accedit, quasi præsumptuosius mortaliter peccat, & ob id sanctitas vitæ requiritur ad ordinem de necessitate præcepti; licet non de necessitate Sacramenti; nam si malus ordinatur, ordinem recipit, sed cum peccato. *S. Tho. par. 3. q. 36. art. 1. in addit.* Et quoniam ad pastorem, & prælatum pertinet inuigilare pro salute omnium, & subditorum. *c. irrefrag. de offic. ordin.* Et melius est ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam remedium quarere. *l. fin. C. an quib. caus. in integr. restit. non est necess.* Ideo prælatus ordinator debet monere, vt nullus criminofus ad ordines accedat. *vt in tex. & Conc. Trid. sess. 23. cap. 7.* Quæ vero crimina impediendum promotum, & quæ deiciant ab ordinum executione promotum, tractat *glos. 1. hic.* Non enim omnia, quæ ordinandum impediunt, ab ordinum executione deiciunt. *15. q. 1. §. fin.*

SED prohiberi non debet.

QUIA ecclesia non iudicat de occultis. *cap. Querub. dist. 32.* Et ob id occulta peccata solum Deum habent ultorem. *ca. Christi. 32. q. 5.* Et quoniam vbi deficit criminis probatio, cessat illius punitiõ; cum iudex debeat iudicare secundum allegata, & probata, non autem secundum conscientiam. *glos. in cap. iudicet. 3. q. 7.* Ideo, probatione cessante quo ad ecclesiam, & criminis præsumptione non apparente, non debet quis ab ordinum promotione, si ad sint alia requisita, prohiberi. *vt in tex. Sed satis est vnumquemque admonere glos. 1. hic.*

Cap. 5. Ad aures.

RELIGIOSVS contra prohibitionem prælati sui ordinari non debet.

QUIA honestius, & tutius est subiectis, debitam præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deieruire, quam cum præpositorum scandalo, graduum appetere dignitatē; nam potest esse, quod prælati eorum commissa secreta nouerint, ex qui-

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

bus constat eis, quod, salua conscientia, nequeunt sublimari; cum non in sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis, regnum Dei acquiratur. *vt in tex. & c. non loca. dist. 40.* Et quoniam religiosus non habet nolle, neque velle. *c. non dicatur. 12. q. 1.* Et vbi prælatus non præcipit aliquid malum, ei obedire tenetur. *c. quid. 23. q. 1.* Ideo in hac parte subiectorum desiderium non est conuoluendum; sed superioris prohibitio est attendenda. *vt in tex. & glos. 1.* quæ late distinguit, quando sit obediendum prælato, vel non, & *c. 2. de maior. & obed.*

Cap. 6. Si Archiepiscopus.

METROPOLITANVS ab omnibus suffraganeis consecratur.

QUIA actio, quæ omnes tangit, ab omnibus debet comprobari. *c. licet. 8. q. 1. & l. in concedendo. ff. de aqua plu. arcend.* Et quoniam metropolitani præest omnibus Episcopis suæ prouinciæ. *c. Archiepisc. dist. 66.* Ideo ad eius consecrationem omnes isti Episcopi sunt vocandi. *vt in tex. & c. quia. dist. 64.* Sed si eorum aliqui venire, vel consentire noluerint, vel si contradicant, & nihil rationabile opponant, poterit consecrari à maiori parte illorum. *Abb. hic. nu. 3.* Quia cum nihil rationabile opponant, pro contentibus habentur. *glos. in cap. sane. dist. 65.*

SVFFRAGANEI vero à tribus.

QUIA de forma consecrationis episcopalis est, vt illa fiat ad minus à tribus Episcopis; cum talis numerus in ea fuerit ab Apostolis constitutus. *c. porro. dist. 66.* Et quoniam non sunt Episcopi extra prouinciales vocandi ad consecrationem Episcopi, nisi in defectum comprovincialium. *c. si forte. dist. 65.* Ideo à tribus Episcopis de ipsa prouincia, potest Episcopus suffraganeus consecrari. *vt in tex. & c. comprovinciales. dist. 64.*

METROPOLITANO iubente.

QUIA cum ipsi suffraganeis sint sub iurisdictione Archiepiscopi. *c. suffrag. de elect. eius* iussu illorum consecratio est facienda, vt vnicuique prælato, & ecclesiæ, proprius honor, & iurisdictioni seruetur. *c. mos antiquus. dist. 55.* Sed quoniã in consecratione suffraganeis, necessariò Archiepiscopus non adest vt consecrans, sed vt iubens, vt consecratio fiat & eius actus est potius iurisdictionalis, quam ordinis. *d. c. suffr.* Ideo sufficit, vt ipse committat alteri Episcopo vices suas, qui in suffraganeis consecratione interfit. *gl. 1. in f. c. prox. & glos. pen. in c. 1. de trans. episc.*

V

Cap.

Cap. 7. Nec Episcopi.

EPISCOPI *comprovinciales sunt admonendi, vt accedant ad consecrationem alterius Episcopi.*

QVIA licet ad formam consecrationis Episcopi, sufficiant tres Episcopi ad illum consecrandum, *vt in tex. & supr. c. prox.* De necessitate tamen præcepti, sunt omnes Episcopi comprovinciales ad illum actum requirendi. *c. Episcopi. dist. 64. Et Innoc. hic.* Et quoniam in talibus plus obest contemptus vnius, quam multorum contradictio in præsentia. *c. bone memoriam. de elect.* Ideo si aliquis eorum non fuerit vocatus, poterit agere de contemptu, & instare, vt ille priuatur executione officii. *Innoc. hic.* Sicut in electione agitur, vt ob id illa cassetur. *ca. quod sius. de elect.* Sed si illi accedere nõ possunt, sufficit, vt id significant per epistolas. *vt in tex. & d. 6. Episcopi.* Quia in tali casu sufficit eorum habere consensum. *vt in tex. & sup. c. prox.* Et actus, qui solo consensu perficitur per epistolam pericipi potest. *l. 1. ff. de contrahen. emp.*

Cap. 8. Cum quidam.

ORDINANS *extra tempora debita punitur.*

QVIA Episcopus, qui confert ordines extra debita tempora, transgressor est canonum. *supr. c. sane.* Et per consequens peccat. *c. 1. de consl.* Et quoniam quis puniendus est in eo, in quo deliquit. *infr. c. lit.* Ideo talis ordinans est canonica disciplina corrigendus. *vt in tex.* scilicet, vt priuatur potestate conferendi ordines, quos illicite contulit. *d. c. sane. & gl. 1. hic.*

ET ordinatus sine Papa dispensatione ordines non exequitur.

QVIA, licet quocunque tempore ordines ab Episcopo conferantur, character imprimatur, cum tempus non sit de substantia ordinis, sed de solemnitate. *infr. c. consl.* Tamen quoniam ille, qui sic recipit contra canonum dispositionem, peccat. *gl. 1. in d. c. consl.* Ideo in eius pœnam statuitur, vt sine Papæ dispensatione ipse non possit in susceptis ordinibus ministrare, *vt in tex. & infr. c. lit.*

Cap. 9. Cum secundum.

GRÆCI à Latino ordinari non debent, nec contra, si in ritu ordinandi sunt diuersi.

QVIA vtrique populo sua rationabilis consuetudo, & laudabilis ritus est seruandus. *c. quoniam. de offic. ordin.* Et quoniam si Græci ordinaretur à Latino, vel Latinus à Græco,

diuersi ritus, necessario fieret aut contra ritum ordinati, aut contra ritum ordinantis; & vtrunque esset malum. *Butr. nu. 4. & Abb. n. 1.* Ideo tam Latinus, quam Græcus secundum propriam institutionis obseruanciam est ordinandus. *vt in tex. & nos. infr. in c. quod transl.* Ritus enim, vt inquit festus, est mos cõprobatus in administrandis sacrificiis. Et respicit solemnitatem, non essentiam actus. *Abb. hic.* Sed circa rationabiles antiquos ritus Græcorum à sanctis patribus inductos, quæ hodie sint addita in eis, & immutata per Græcos schismaticos, quæ, (cum sint errores, & maledicentiz) sunt improbanda, & abolenda, adnotauit Reuerendissimus Gaspar Viuanus bo. me. patruus meus, Episcopus Anagninus, in expurgationibus, quas fecit ad Menologium, quo Græci huius temporis vtuntur, quod ipse sic adnotatum cum aliis libris Græcis, Collegio Græcorum Vrbs, eius suauis à Gregorio XIII. Pont. Max. erecto, dono dedit anno Domini 1600. Ipse enim à Paulo Quarto vigilantissimo Pontifice Maximo, Episcopus Sythiensis in Creta constitutus, vbi & per multos annos extitit in spiritualibus Vicarius generalis totius Insulæ, erat in eorum lingua, & gubernatione, per scientiam, & experientiam versatissimus; Et religione, ac prudentia in pluribus elaborauit, per quæ posset Græcæ nationis, & aliarum Orientales, ad cognitionem, & obedientiam ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ, facilius reduci; Et ob id institit, & fuit operatus, vt Romæ Typographia externarum linguarum induceretur, Collegiumque Græcorum ibidem erigeretur. In quibus operibus Gregorius XIII. benignissimus pastor, paterno zelo liberalissimus expendebat. Post cuius obitum Scrinensis Ferdinandus Medices, magnus Etruriæ Dux, nostris temporibus Turcarum flagellum, & præclarus Italiz splendore, tunc Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, ipso patruo meo hortante, distinxit Typographiæ munus, & expensas, religiosam magnanimitate effluxit. Quo extincto, Paulus Quintus Summus Pontifex eidem operi summa pietate fauet, & constitutionem edidit, per quam præcipit, vt in generalibus studiis Regularium, lectores externarum linguarum adhibeantur, quæ constitutio incipit, Apostolicæ.

Data pridie Cal. Augusti.

1610.

Cap. 10. Ex parte.

SI monachus vnus ordinis, in secundo ordine ad quem transfuit, recipit sacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo libere ministrabit.

QVIA si monasterium, ad quod transfuit, fuit maioris religionis, iste monachus per illius ingressum non peccauit, sed meruit. *c. licet. de regular.* Et quoniam sic intelligitur fuisse in casu huius *tex. gloss. fin. hic.* Ideo cum ei nihil obstat, potest de iure communi in suscepto ordine libere ministrare. *vt in tex.* Si vero fuit minoris religionis, tunc mortaliter peccauit. *d. ca. licet. & in tali casu esset cum eo dispensandum, aliter ministrare non posset. d. gloss. hic.* Quam dispensationem posset concedere abbas. *Burr. nu. 5.* Licet cum monacho apostata, qui redierit ad seculum, & ex toto reliquerit habitum monachalem, si fuerit in tali apostasia ordinatus, dispenset solus Papa. *c. fin. de apostat.*

Cap. 11. Quod translationem.

SI Græcus, Episcopo Latino subiectus, ordinatur sine Latinitate à Græco, interdicitur sibi executio.

QVIA diuersitas ritus inter superiorem, & inferiorem, dummodo sint sub vna fide, non impedit subiectionem spirituales. *Abb. n. 4.* Et quoniam subditus vnus Episcopi, si ab alio absque sui licentia ordinatur, est ab ordinis executione suspendendus. *c. si quis. dist. 71.* Ideo tali Græco est ordinis executio interdicienda, tanquam ab alieno Episcopo sine sui licentia ordinato. *vt in tex. & c. Lugdunensis. 9. q. 2.*

*S*I vero de licentia, tunc toleratur.

QVIA vnique populo suus laudabilis ritus est seruandus. *supr. c. cum secundum & de offic. ordin. c. quoniam.* Sed quoniam Episcopus latinus, vbi potest, & est necesse, debet habere vicarium Græcum, qui sit Episcopus, ad ordinandum suum subditum Græcum. *d. c. quoniam.* Ideo si illum non habeat, permittitur, vt possit illum facere per alium Episcopum eiusdem ritus ordinari. *vt in tex.* Clericos tamen Latinos debet cauere, ne faciat ab antistite Græco ordinari. *vt in tex. & d. c. cum secundum.*

Cap. 12. Cum in distribuendis.

ORDINATVS à Papa, sine licentia Papa ad superiores ordines non promouetur.

QVIA exordium est excellentis Papæ aliquid exordiens, vt, vbi ipse manus imposuit, inferior illud incæptum perfi-

cere non audeat. *gloss. hic. & gloss. fin. in c. per tuos de maior. & obed.* Sicut propter reuerentiam, presbyter eodem die missam celebrare non debet in altari, in quo celebravit Episcopus, sine illius licentia, nisi necessitate urgente. *c. si. & ibi gloss. de consecr. dist. 2.* Ideo ex quo Papa contulit alicui aliquid ordinem, debet ab eo obtineri licentia, vt alius Episcopus possit illum ad superiores ordinare. *vt in tex.* Qui ordinatus licet in hoc grauetur, quasi si sibi impediatur liberis suscipiendis ordines ab aliis; honoratur tamen in pluribus, quia ei maior honor debetur, quam alius eiusdem ordinis, licet non per hoc eximatur à iurisdictione proprii Episcopi. *d. c. per tuos.* Et non potest cōvinci, nisi pluribus testibus. *c. presul. & c. nullam. 2. q. 4.* Et non potest cogi ab Episcopo recipere ordines. *gloss. hic.*

Cap. 13. Literas.

DVO sacri ordines non possunt conferri eidem vno die.

QVIA sacri ordines propter eorum excellentiam, non sunt passim, sed statutis temporibus, conferendi. *not. sup. in c. de eo. & dist. 75. c. quod.* Ideo solum conferuntur quibusdam diebus de ieiuniis, qui non sunt, nec nimium sepe, nec nimium raro, intra annum. *vt in d. c. de eo. & EL duobus diebus, continuato ieiunio.*

QVIA sicut vtrunque ordinem eodem die vni conferre non licet, pari ratione non licet vnum ordinem vna die, & alium altera die (ieiunio continuato) conferre; cum propter continuationem ieiunii, fictione canonica, siue mane diei dominicæ trahatur ad sabbatū, siue vespera sabbati ad diem dominicam referatur; profecto mane cum vespera, seu vesperam mane ad eundem diē pertinere dicitur; Nam si quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, mane ad vnum diem, & vespera referatur ad alium; cur esset continuatio ieiunii necessaria, cum, & sabbato ante cœnam, & dominica ante prandium, intelligantur esse ieiunii? *vt in tex.* Ideo cum propter continuationem ieiunii, dies Dominicæ, cum die sabbati ordinationis, singatur vna dies, sicut eidem non licet duos sacros ordines conferre in vna die vere, ita non est licitum, eos conferre in eadem die interpretatiue. *vt in tex.* Sed si alicui vnū ordinem sacrum die sabbati, & alter alium, continuato ieiunio, mane diei Dominicæ quis Episcopus conferret; per ecclesiam talis collatio non improbaretur. *d. c. quod. dist. 75.* quia tunc dies Dominicæ propter ieiunium continuatum trahitur

interpretatiue ad sabbatum, & censetur vna dies, in qua licitum est diuerfis, sed non vni, diuersos sacros ordines conferre. *glos. 1. & glos. ver. pertinere. hic.*

Cap. 14. Vel non est.

ORDINANS puerum tredecim annorum in diaconum, suspenditur à collatione ordinum.

QVIA talis ordinans, vel non est compos sui, vel nimis videtur à se scientiam repulisse, qui in ludibrium ordinis clericalis, contra sacrorum canonum instituta, ita inordinate puerum in sacris ordinare præsumpsit. *vt in tex.* Et quoniam quis puniendus est in eo, in quo deliquit. *supr. c. prox.* Ideo talis, qui peccauit in ordinibus conferendis, ab ordinum collatione suspenditur. *vt in tex. & supr. c. sane.* Quæ suspensio non incurritur ipso iure, sed per sententiam est ferenda; cum *tex. hic.* loquatur per verba significancia executionem futuram, non presentem. *Butr. nu. 2.* Et talis ordinans non solum est suspendendus à collatione illius certi ordinis, in quo deliquit, vt fuit *sup. in c. prox.* Sed propter grauitatem excessus commissi in tali ordine sic inordinate collato, est suspendendus etiam ab omnium aliorum ordinum collatione. *glos. ver. suspendent.* Sed quando quis est suspensus à collatione certi ordinis, non intelligitur suspensus à collatione ordinum inferiorum, nisi in pœna suspensionis id exprimitur. *Abb. num. 5.* Quia in pœnis benignior interpretatio est faciendâ. *c. in pœnis. de reg. iur. in 6.* Et quod de vno negatur, de alio conceditur. *c. nonne. & ibi glos. fin. de presump.* Sed bene intelligitur suspensus à collatione aliorum ordinum illo superiorum, quamuis id non exprimitur. *Abb. hic.* quia delinquendo in minori, fecit se indignum de conferendo maiorem. *c. 1. de ordin. ab episc. qui renunt.* Et pactum pœnale, & odiosum, propter euitandam absurditatem, recipit interpretationem etiam extensiuam. *l. cui pacto. ff. de seru. expors.*

ET ordinatus suspenditur ab ipsius ordinis executione, *vsque ad aetatem legitimam.*

QVIA videtur in ludibrium illius ordinis facti, si per puerum exerceretur, *vt in tex.* Ideo tam in reuerentiam ordinis, quam in iniuriam ordinantis, & in pœnam proprii defectus sic ordinati, quamuis ipse receperit characterem, deoet, vt non habeat aetatem legitimam, illius ordinis executionem. *vt Butr. & c. decernimus. 16. q. 7.* Illam tamen recipit, nisi suspendatur, cum non sit suspensus ipso

iure, sed est per sententiam suspendendus, vt dictum est superius de ordinante, & *Butr. nu. 4.*

Cap. 15. Dilctus.

EPISCOPVS conferens eidem vno die plures sacros ordines ab ordinandi potestate suspenditur.

QVIA propter sacrorum ordinum excellentiam, fuit in iure canonico statutum, & per vniuersalem ecclesiam fuit obseruatum, vt eidem non posset vna die, nisi vnus ordo fieri conferri; & ille non qualibet die, sed in diebus ieiunii à iure statutis. *supr. c. sane. & cap. lit.* Et quoniam qui contrauenit dispositioni canonum, & ecclesie institutis, grauius peccat, *c. nam concupis. de const. & c. cum consuet. de consuet.* Et quis puniendus est in eo, in quo deliquit. *d. c. lit.* Ideo per delictum, quod talis Episcopus in ordinum collatione commisit, ab ordinandi potestate suspenditur. *vt in tex. & supr. c. prox.*

ETIAM si de mandato metropolitani hoc fecerit.

QVIA superiori in his, quæ sunt contra iura, vbi ipse dispensare non valet, non est parendum, & si pareatur, quis non excusatur. *c. si dominus. 11. q. 3.* Et quoniam Archiepiscopo huiusmodi dispensatio à canone non est permisa, *vt in tex.* Et inferior à Papa non dispensat, nisi in casibus à iure expressis, & sibi permisis. *glos. ver. permisa.* Ideo Episcopus non excusatur à delicto per mandatum Archiepiscopi, cum ei obtemperare nõ debuisset in hac parte. *vt in tex. & c. de rebu. 12. q. 2.* In quibus autem casibus concedatur Episcopis, vt possint dispensare, tractant hic *Innoc. & Abb.*

Cap. 16. Consultationis.

ORDINATVS ad sacros ordines extra tempora statuta, ordinem recipit.

QVIA tempus ordinis conferendi, non est de substantia ordinis, sed fuit statutum, vt esset de præcepto ad bene esse, propter reuerentiam in collatione adhibendam. *glos. 1. hic. & supr. cap. vel non est.* Et quoniam defectus solemnitatis extrinsecæ non impedit habitum aëctus, sed solum exercitium. *Butr. nu. 3.* Ideo taliter ordinatus recipit characterem, sed non recipit illius ordinis executionem, *vt in tex. & supr. c. cum quidam.*

ET post penitentiam, cum eo dispensat Episcopus.

QVIA Episcopus potest dispensare in casibus sibi à iure permisis. *vt not. supr. in cap. prox.* Et quoniam hic exprimitur ista facultas dispensandi cum ordinatis extra debita tempo-

tempora, Episcopis concessa. *vt in tex.* Ideo Episcopus potest concedere, vt tales ordinati in sic susceptis ordinibus admittantur. *vt in tex. & gloss. hic.* Debet tamen taliter ordinari competens poenitentia imponi. *vt in tex.* cum fuerint transgressores canonum, & grauiter deliquerint *vt supr. in d. c. cum quidam.* Ideo in poenam taliter ordinati, vltra suspensionem ei imponendam per aliquod tempus ab executione ordinis. *vt in d. c. cum quidam. & c. vel non est.* poterit imponi alia poena ad arbitrium Episcopi dispensantis. *gloss. 2. hic.* Intelligat tamen, Episcopus esse concessam facultatem dispensandi cum istis, quando ex ignorantia fuerunt extra statuta tempora ordinati, vel si fuerunt ordinati scienter, quando necessitas, vel vilitas ecclesie suadet ad dispensandum cum eis. *Hofst. hic.* nam in ceteris casibus Papa sibi retinuit facultatem eum talibus dispensandi. *vt in d. cap. cum quid. & c. lit. supr. eod.*

Cap. 17. Quæsitum.

OCCULTVS criminosus, post poenitentiam in susceptis ordinibus ministrat, & ad superiores ascendit.

QVIA ecclesia non iudicat de occultis. *c. e. rub. dist. 32.* & latentia peccata, quo ad forum contentiosum ecclesie, non habent vindictam. *c. Christ. 32 q. 5.* Ideo si per poenitentiam, talis criminosus sit Deo reconciliatus, regulariter ab ordinibus per ecclesiam non prohibetur. *vt in tex. & supr. c. ex tenore.*

PRÆTER homicidium.

QVIA omnes ordines referuntur ad Eucharistie sacramentum, quod est sacramentum pacis nobis factæ per effusionem sanguinis Christi. Et quoniam homicidium maxime contrariatur paci; & homicida magis conformatur occidentibus, quam ipsi Christo occiso, cui omnes habentes ordines debent conformari. Ideo de necessitate præcepti est, quod non sit homicida, qui ad ordines promouetur, quamuis non sit de necessitate sacramenti. *S. Thom. par. 3. q. 39. art. 4. in addit.* Cum itaque effundere humanum sanguinem, & occidere, sit contrarium conformitati Christi, eiusque effectui, id est paci, quam debent habere eius ministri. *c. clericum. dist. 50.* Ideo fuit sancitum, vt homicida, quantumcunque occultus, etiam post peractam poenitentiam, in ordinibus susceptis ministrare, & ad alios promoueri non possit. *vt in tex. & c. inquis. 2. de accus. Vnde Do-*

minus dixit David Propheta, quia poenitentiam: Non edificabis mihi templum, quia vir sanguinis es. *1. Paral. cap. 22. & de consec. dist. 1. c. 1.* Et quoniam irregularitas est inhabilitas ad ordines recipiendos, vel ad iam susceptorum administrationem; ita quod non potest irregularis non dum ordinatus, sine dispensatione promoueri ad illos, nec iam ordinatus potest sine dispensatione exequi officia ordinum suorum; quæ inhabilitas trahitur formaliter ex effusione sanguinis, siue illa effusio sit iusta, & consequenter actus virtutis, siue iniusta, & consequenter actus vitii. vnde irregularitas est poena, quæ non semper incurritur propter culpam, licet semper incurritur iuste, & cum causa. *Porrella in d. art. 5. Tho.* Ideo etiã iudex, & omnes, qui in causa sanguinisei participat, sunt irregulares, propter hoc, quod effusio sanguinis non decet ministros sacramenti ordinis. *S. Tho. d. art. 4.* Et omnes isti irregulares egent dispensatione Papæ ad hoc, vt possint ad ordines promoueri, vel in susceptis ministrare. *Butr. nu. 7.* Sed quoniam irregularitas est impedimentum proueniens ex constitutione canonica. *Archid. infr. eod. in c. 1. in 6.* Ideo non extenditur, nisi quatenus inuenitur à iure iniusta. *c. in qui. de sent. ex. in 6.*

ET ante poenitentiam monetur, vt etiam in susceptis non ministret.

QVIA ille, qui Deo ministrat, mortalis peccari maculam in se habere non debet. *c. habuisse. dist. 33.* Ideo vnumquodque mortale peccatum suspendit peccantem quo ad se (licet, si sit occultum, non suspendat quo ad alios) vt, durante peccato, in ordinibus ille administrare non possit. *Abb. num. 4.* Sed quoniam in his occultis nulla est poena contentiosa, sed poenitentialis. *Abb. d. num. 4.* Ideo in tali casu criminis occultis, superior debet procedere ad monendo, vt ante poenitentiam ille non ministret in ordine suscepto, non autem debet procedere contentioso, eum ad hoc precise compellendo. *vt in tex. & Butr. nu. 6.*

In Sexto. Cap. 1. Sæpe.

EPISCOPVS Italia, Vltimontanum non ordinet, nisi de speciali licentia Papæ, vel per parentes litteras Episcopi sui, continentes iustam causam, quare nolit, vel non possit illum ordinare.

QVIA sæpe contingebat, quod nonnulli clerici, vinculo excommunicationis adstricti, aut apostatæ, seu irregulares, vel alias ordinum sacrorum susceptione indi-

gni, suam patriam, in qua de his habebatur notitia, fugietes, se in remotis partibus faciebant ad huiusmodi ordines promoueri. *vt in tex. Et quoniam fraudibus est obuiandum. cap. super. extr. de rescript.* Et animarum salutis est per superiorem inuigilandum. *cap. quamuis. extr. de reg. iur.* Ideo Summus Pontifex Clemens Quartus, volens animarum ipsorum periculis obuiare, per hanc decretalem statuit, vt nullus Episcoporum Italie de cetero audeat aliquid Ultramontanum clericum ordinare, nisi à Summo Pontifice specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cuius diocesi traxit originem ordinandus, vel in cuius diocesi beneficiatus existit; per eius patentes litteras, causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. *vt in tex. & vide Concil. Trid. sess. 23. de reser. l. 7. & 10. & sess. 6. c. 5.*

Si secus factum fuerit, ordinans punietur pœna condigna, & ordinatus manebit suspensus.

QVIA pœna debet esse commensurabilis delicto. *c. discipl. dist. 45.* Et quis puniendus est in eo, in quo peccauit. *c. lit. extr. eod.* Et quoniam tam ordinans, quam ordinatus, deliquerunt in ordinibus, dando, vel recipiendo eos contra dispositionem huius decretalis. *vt in tex. & extr. c. vel non est.* Ideo vterque eorum punitur per suspensionem ab ordinibus. *vt in tex. & infr. c. prox. nisi quo ad ordinantem alia pœna aliquanto grauior superiori visa fuerit imponenda; cum in casu huius text. non fit contra illum determinate assignata. arg. c. de causis. s. 2. extr. de offic. deleg.* Et licet cõtra talem Ultramontanum ordinatum contra dispositionem huius text. imponitur maior pœna, quam imponatur *infr. in c. prox.* contra clericum simpliciter alienum ordinatum à non suo Episcopo, *vt in tex.* ita grauior pœna est imponenda contra taliter ordinantem, quam imponatur contra ordinantem simpliciter alienum. *Gem. hic. s. 200.*

ITA quod etiam à penitentiariu Papæ sine ipsius speciali licentia absolui non poterit.

QVIA penitentiarij Papæ non habent facultatem absoluendi in casibus ipsi Papæ reseruatis, sine ipsius speciali commissione. *Francus hic nu. 4. & Ioan. Andr. in c. ex multa, extr. de voto.* Et quoniam in casu huius text. Papa sibi reseruat facultatem absoluendi taliter ordinatos; & omnibus suis penitentiarijs districte inhihet, ne absque sua speciali licentia cum istis ordinatis dispensent, vel suas eis tradant litteras, per quas cum ipsis debeat dispensari. *vt in*

tex. Ideo per generalem commissionem, & facultatem datam à Papa penitentiariis, non censetur data super isto casu, nisi per Papam in tali commissione aliter exprimat. *arg. c. cum in generali infr. de offic. vicar. & Gemin. hic in fin.* nam si fuerit eis data facultas super aliquo casu specialiter Papæ reseruato, & fuerit adiecta clausula generalis, & super omnibus aliis, quæ per nos possumus, etiam si mandatum exigant speciale, tunc poterunt absolue etiam ab aliis casibus reseruatis, qui non sint maiores expressis, sed similes, vel minores. *glos. fin. & ibi Gemin. infr. in c. 2. de offic. vicar.*

Cap. 2. Eos, qui.

QVI scienter ordinauerint clericum alienum, per annum à collatione ordinum sunt suspensi.

QVIA quilibet est ordinandus à proprio prælato, vel ab alio de eius licentia. *c. nullus. extr. de iurepatr. & c. nullum. q. 2. cum nemo debeat ponere falcem in messem alienam, nec alterius iurisdictionem sibi assumere. c. reuer. de elect. & cum non possit ordinare, qui non potest illum iudicare. Archid. hic nu. 1.* Et quoniam quis est puniendus in eo, in quo deliquit. *extr. s. lit.* Ideo qui delinquant in collatione ordinum, conferendo illos scienter clericis alienis absque superioris ordinandorum licentia, per annum à collatione ordinum suspenduntur. *vt in tex. & Concil. Trid. sess. 23. cap. 8.* Sed ex quo tex. hic indefinite loquitur, dicens per collatione ordinum, & non addendo vniuersalem omnium; cum simus in pœnalibus, ista indefinita non æquipolet vniuersali, vt à collatione omnium ordinum talis ordinans suspendatur. *Archid. hic nu. 3. & Gemin. col. fin.* Sed ex quo delinquens in ordine minori, fecit se indignum de conferendo maiorem. *c. 1. extr. de episc. qui renunt. episc.* Ideo talis pœna suspensionis intelligitur se extendere ad illum ordinem, in quo talis deliquit, & ad alios ordines superiores, non autem ad inferiores ordine per huiusmodi ordinem collato. *vt not. extr. in c. vel non est. & glos. hic. ver. ordin.* Et quoniam Episcopus tenetur seruari quemlibet ordinandum. *c. qui Episc. dist. 23.* Et vbi tenetur quis aliquid scire, propter præsumptionem, quam habet contra se, debet probare ignorantiam verisimilem. *c. innot. & ibi glos. ver. ignor. de elect.* Ideo talis Episcopus præsumitur scienter ordinasse, nisi ignorantiam probet. *glos. hic. ver. scienter.* Ad illam tamen probandam sufficit suum iuramentum. *c. vt circa. & c. nulli. supr. de elect.* Et licet per alios examinet, si ipse fuerit negligens ad scrutandum

tandum ea, ad quæ tenebatur, illorum culpa sibi imputabitur. *d. glos. hic. & de simon. c. in tantum.*

ET postquam suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine ipsorum licentia, à vicinis Episcopis ordinari.

QUIA æquum est, in pœnam aitorum ordinantium clericum alienum, & ad providendum, ne eorum subditi ab ipsis impediuntur, quin ordinentur ab aliis Episcopis, cum non possint ordinari eorum suspensis, vt sic ut ipsi Episcopi ordinaverunt alienos sine licentia, ita sui sine ipsorum licentia ordinentur ab aliis, *glos. ver. taliter. vt sic puniantur, in quo peccarunt. extr. c. lit.* Et iuxta illud, Patere legem, quam tu ipse tuleris. *l. 1. & toto tit. ff. quod quisque iur.* Et quoniam in ordinatione est examinandum de qualitatibus ordinandi, ne forte promouerentur indigni. *c. quando. dist. 24.* Et vicini melius possunt scire, & se informare de vita, & moribus alicuius, quam possint remota. *c. quanto. de presump.* Vnde infames conlucuerunt fugere loca sue vicinitatis. *c. dno. 19. q. 2.* Ideo datur hæc facultas clericis illorum episcoporum, vt sine ipsorum licentia possint ordinari ab aliis Episcopis vicinis, non autem à remotis, ne forte promouerentur incogniti, & indigni, *vt in tex. & supr. c. prox.*

Cap. 3. Cum nullus.

EPISCOPI S originis, domicilii, vel ecclesiastici beneficii, commendatitias ad ordines dare potest.

QUIA Episcopus superior, ad quem spectat aliquid faciendum, potest illud alteri demandare, siue id sit ordinis, siue sit iurisdictionis; dummodo id, quod est ordinis, alteri Episcopo demandet. *glos. in c. aqua. extr. de consec. eccl.* Et quoniam Episcopus superior in casu ordinationis, non solum intelligitur ille, de cuius diœcesis est is, quia ad ordines promoueri desiderat, oriundus; sed etiam ille, in cuius diœcesis, talis obtinet beneficium ecclesiasticum, seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium. *vt in tex. & supr. glos. in c. statutum. in §. cum vero. de rescript.* Ideo cum nullus clericum alienæ diœcesis præter superioris licentiam debeat ordinare. *vt in tex. vt possint alii Episcopi hoc facere, debent ab vno de istis Episcopis superioribus literas commendatitias, seu dimissoriales habere; quod sufficit quo ad licentiam, cum isti sint Episcopi habentes in hoc superioritatem; vt in tex. & c. tua. extr. de cleric. perogr. & vide Conc. Trid. sess. 7. de rescr. c. 10. & sess. 23. c. 10.*

INFERIORES prelati non.

QUIA collatio ordinis, & eius demandatio,

est de iure episcopali. *gl. in d. c. aqua.* Et quoniam inferior non debet sibi attribuire ius superioris. *c. scriptum. 6. q. 3.* Ideo inferiores prelati non possunt talem ordinandi licentiam impertiri. *vt in tex. & c. 2. infr. de offic. vicar.*

NI SI ex privilegio.

QUIA Papa est ordinarius omnium. *c. cum illa. 9. q. 3.* Et potest alicui cōcedere ex privilegio ea, quæ non competunt ex propria dignitate. *c. vt Apost. infr. de priuil.* Ideo si ipse indulserit inferioribus prælati, vt possint has literas ad ordines cōcedere, de illorum auctoritate non erit ambigendum. *vt in tex. & cap. peruenit. dist. 95.* Sed & consuetudo præscripta potest facultatem dandi has literas præbere. *glos. hic. ver. in dnl.* quia talis demandatio est quid iurisdictionis. *vt not. extr. eod. in c. dil. & consuetudo præscripta dat, & tollit iurisdictionem. c. ad. del. extr. de arbit.*

NE C officiales Episcoporum.

QUIA officiales Episcoporum non debent præterdere maiorem facultatem, quam eis fuerit concessa. *c. 2. infr. de offic. vicar.* Et quoniam ipsorum officium ad hanc facultatem dandi istas literas ad ordines, non se extendit. *vt in tex.* Nisi habeant ad hoc speciale mandatum. *glos. ver. non.* Ideo per commissionem officii generaliter sibi factam, non debent officiales Episcoporum literas dimissoriales ad ordines cōcedere. *d. c. 2 & 3. de offic. vicar.*

S E D is, qui habent administrationem spiritualium, illas bene concedunt.

QUIA subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. *c. eccl. extr. vt lit. pend.* Est quoniam dare talem licentiam ad ordines, est quid spirituale. *Gem. hic. in §. Episc.* Ideo illi, qui succedunt Episcopo in potestatem exercendi spiritualia, possunt has literas dimissoriales concedere. *vt in tex.* Tales autem sunt in hoc casu, Vicarius generalis Episcopi in spiritualibus, ipso Episcopo in remotis agente, vel (sede vacante) capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noſcitur pertinere. *vt in tex. & supr. tit. prox. cap. fin.* Quo ad capitulum vero hodie est restrictum, vt intra annum à die vacationis ecclesiæ cathedralis, non possit tales literas dimissoriales concedere, nisi ei, qui beneficium ecclesiasticum recepti, siue recipiendi, occasione arctatus fuerit. *Conc. Trid. sess. 7. c. 10.* Et eadem restrictio fuit postea facta etiam quo ad alios, qui succedunt

iurisdictioni episcopali, sede vacante. idem
Concil. sess. 23. cap. 10.

§. Religiosi.

POSSVNT Episcopi ordinare priores prioratuum
 non exemptorum, & ipsorum socios, quamdiu morantur in illis, licet inde non fuerint oriundi.

QUIA religiosi sortiuntur domicilium in loco, ubi moram trahunt, licet ibi non debeant perpetuo morari. *Bart. in l. 1. ff. ad munic. & Franc. hic in fi.* Et quoniam omnes, qui non habent exemptionis privilegium, sub sunt Episcopo loci. *c. cum Epif. infr. de offic. ord.* Et religiosi deputati in prioratibus non exemptis sub sunt Episcopo, sicut ceteri non exempti. *Gem. hic in §. fin.* Ideo sicut ceteri, qui sub sunt Episcopo ratione domicilii, possunt ab eo ordinari, ut dictum est superius; ita possunt ordinari isti religiosi. *vt in tex.* Exempti vero permanentes in prioratibus exemptis, non sub sunt Episcopo diocesano, nisi in casibus expressis in iure. *infr. de priuil. cap. 1. & Clem. 2. cod. tit. sed eorum Episcopus est solus Papa. gloss. in cap. nulla. dist. 93.* Et eorum abbates, & prelati possunt dare commendatitias ad ordines. *Gem. in d. §. fin.* Inter casus autem expressos est, ut quantumcumque abbas sit exemptus, debeat episcopalia petere ab Episcopo loci, nisi ille denegat ea malitiose. *cap. inter d. 16. q. 1. vnde etiam exempti debent ab Episcopo loci recipere ordines, christi, & consecrationes altarium, & ecclesiarum. c. veniens. extr. de prescript. & c. preb. dist. 95.* Et peccant abbates, qui volunt hæc potius accipere ab aliis, quam a suis, nisi forte privilegiati sint, ut ea possint petere a quibuscumque velint. *gloss. 5. in d. c. preb.*

Cap. 4. Nullus.

EPISCOPVS, seu alius superior, primam tonsuram infanti non confert.

QUIA infans, scilicet, minor septennio, quid agat, ignorat. *S. Tho. par. 3. q. 43. art. 2. in addit.* Et quoniam per primam tonsuram clericalis ordo confertur. *c. cum contingat. extr. de atat. & qualitat. ordin.* Et illis est danda, qui ut Deo fidelem cultum præstent, clericalem vitam eligunt. *Concil. Trid. sess. 23. c. 4.* Ideo in ista ætate, in qua pueri ex defectu iudicii, nesciunt quid talis tonsura importet, & non habent cognitionem ad illam eligendam, non est eis talis ordo conferendus. *vt in tex. & c. de his. dist. 28.* Dicitur autem, quod illam non debent istis conferre Episcopus, seu alius inferior. *vt in tex.* quia etiam

abbates illam conferre possunt. *c. abb. inf. de priu. sicut etiam possunt ex privilegio conferre ceteros ordines minores. gloss. in c. quoniam. dist. 69.*
NISI religionem intret.

QUIA parentes possunt filios infantes monasterii offerre, & tradere, non ut per illam oblationem præcise obligetur ad votum religionis emitendum, sed ut ad illam magis inclinentur. *c. 1. & ibi in sum. 20. q. 1.* Sicut similiter est in sponsalibus infantium, contractis per parentes ponentes spem ad illum validitatem, in ratificatione filiorum, cum ad ætatem legitimam peruenerint. *c. 1. extr. de despons. impub.* Et quoniam summa est ratio, que pro religione facit. *l. sum. ff. de relig. & sumpt.* Ideo, licet regulariter non possit infanti prima tonsura conferri, ut dictum est superius, in fauorem religionis conceditur, ut in illo statu ad secularibus negotiis remoto, possit infanti illam ingresso, ille clericalis ordo conferri. *vt in tex.*

NEC homini illiterato.

QUIA litteris carens, sacer officii aptus esse non potest. *c. illit. dist. 36.* Et quoniam ordines clericales iis sunt conferendi, qui illis proprium possint adimplere officium. *cap. pen. ext. de atat. & qualitat. ordin.* Ideo litteras ignoranti, etiam prima tonsura conferri non debet. *vt in tex. & c. precip. dist. 34.* Et hoc intellige de penitus illiterato. *gloss. in d. c. illit.* Et de illo, qui si dei erudimenta non fuerit edoctus, quique ad minus legere, & scribere nesciat. *Conc. Trid. sess. 23. c. 4.* Sed parum scientes, si est spes, quod possint addiscere, ordinari possunt in minoribus, si autem non sit spes, quod ediscere possint, non debent ordinari, nisi forte in tali ecclesia, quæ nunquam indigeat eorum promotione ad ordines maiores. *Archid. hic nu. 2.*

NEC homini alteram diocesis, absque sui prelati licentia.

QUIA nemo debet ponere saleem in messem alii enam; nec alterius iurisdictionem sibi attribuerre. *c. vener. ext. de elect.* Et quoniam collatio ordinum spectat solum ad prelatum, qui superior sit ordinando, vel ratione originis, vel beneficii, vel domicilii. *supr. c. prox.* Ideo alii prelati aliquem, sine licentia alicuius de istis prelatibus superioribus, ordinare non debent. *vt in tex. & supr. d. c. prox.*

NEC etiam coniugato.

QUIA coniugatus tenetur reddere debitum vxori, cum vir non habeat potestatem sui corporis, sed vxor, & e conuerso. *Apost.*

1. ad Cor. cap. 7. Et quoniam clerici debent à voluptatibus, & carnalibus desiderijs vacare; & munditiam corporis custodiendo, diuinis, & ecclesiasticis obsequijs incumbere. *cap. quod à te. extr. de cler. coniug.* Ideo coniugato, qui non potest munditiam castitatis seruare, prima tonsura conferri non debet. *vt in text. & cap. Episcop. & ibi gloss. 1. dist. 77.* Potest tamen ille, qui erat clericus in minoribus, ducendo vxorem, si fuerit deputatus seruitio alicuius ecclesie, & in habitu clericali, & tonsura inceserit, quo ad aliqua gaudere priuilegio clericali. *infr. cap. vnic. de cler. & coniug. & Concil. Trid. sess. 23. cap. 6.* Multa enim fieri prohibentur, quæ facta tenent. *cap. ad Apost. extr. de regul.* Et turpius eicitur, quam non admittitur hospes. *cap. quem adm. extra de iur. iur.*

NISI religionem intret, aut ad sacros promoueat in legitime.

QVIA in tali casu etiam eius vxor debet promittere, & obseruare castitatem. *c. cum sis. extr. de cler. coniug.* Et quoniam etiam ipse

coniugatus ordinandus illam seruare, in reoptione primæ tonsuræ promittere deberet, propter præsumptionem, quæ est contra eum, ne ad vxorem rediret, licet in exteris non coniugatis talis promissio non exigatur. *d. gloss. in d. c. Episc. & c. sane. §. cum autem. 15. q. 3.* Ideo cum talis possit tunc habere corporis munditiam, ad ordines promoueri non prohibetur. *vt in text. & d. c. cum sis.*

ALLAS contrafaciens puniuntur.

QVIA pœna imponitur delinquenti, in vindictam eius culpæ, & vt sit cautior in futurum, ac vt a liis perterriti à similib. abstineant, vt not. *infr. in cap. 2. de offic. ordin.* Et quoniam quis puniendus est in eo, in quo peccauit. *vt in text. & cap. quæsiuit. extra de his, quæ fi. à mai. par. cap.* Ideo talis, qui deliquit in collatione primæ tonsuræ, per annum à tali collatione suspenditur. *vt in text. & extra cap. lit. & vide circa hæc quid hodie sit seruandum per Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 10.*

Liber Primus. Titulus Duodecimus.

DE SCRVTINIO IN ORDINE FACIENDO.

In Decretal. Cap. 1. Ex parte.

EPISCOPVS interrogatus in scrutiny Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non nouit illum indignum.

QVIA de quolibet præsumendum est bonum, nisi probetur contrarium. *cap. dudum. de præsumpt.* Quod intellige de bonitate naturali, & intrinseca, cum qua homo nascitur, puta, quod aliquis sit castus, pacificus, sobrius, & similia. *gloss. in cap. si forte, ver. scientia. de elect. in c. 6.* Homo enim naturaliter creatus bonus, & in illa bonitate præsumitur perdurare. *Burr. hic num. 12.* Nec obstat peccati originalis destructio, quia contra illud datur sacramenti baptismi reparatio. *cap. firmiter. §. 2. de sum. Trinit.* Ideo eum constat semel reparatus, adhuc præsumitur reparatus, donec constat contrarium, si sive possidet. *c. de probat.* Si vero constat post baptismum, aliquem semel malum, & non idoneum fuisse, præsumitur semper malus, & non idoneus in illa specie; donec contrarium probetur, siue non idoneitas surgat ex malitia ani-

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

miæ, siue corporis defectu. *cap. cum R. de elect. & cap. semel. de regul. in 6.* Aliqua vero est bonitas, & idoneitas accidentalis extrinsecus adueniens, vt litterata, & talis qualitas non præsumitur, nisi probetur, & ideo super ea fit examinatio. *d. gloss. in d. cap. si forte. & gloss. fin. in d. cap. dudum.* Ideo ubi ordinandus non apparet non idoneus de idoneitate naturali, præfertim quando est facta informatio generalis, & examinatio particularis super eius vita, & moribus, secundum, quod aliquo dubium poterat esse contra eum per mores postea accidentales inter acquisitos. *Abb. hic num. 7.* Potest Episcopus interrogatus in ordinatione alterius Episcopi, & Archidiaconi, vel alius presbyteri interrogatus in ordinatione aliorum inferiorum, siue peccato respondere (dummodo contra conscientiam non loquatur) quod in quantum humana fragilitas nosse finit, æstimat illum esse dignum. *vt in text. & de offic. Archid. c. penult.* Sed si loqueretur contra conscientiam, etiam si diceret veritatem, ex quo intendit dicere falsum, peccaret. *Abb. nu. 4.* nam qui facit contra conscientiam, ædificat ad-

X

gehcn-

gehennam. *cap. omnes. §. ex his. 28. quæst. 1.* De se autem potius quisq; debet præsumere malum, & se non esse idoneum, quam præsumere merita, & idoneitatem. *gloss. 1. in t. cum in iure de elect. quia*

tunc quo ad animæ salutem eligit tuiorem partem, & neminem offendit, cui ereda se esse anteponendum. *s. illud. de cleric. excom.*

Liber Primus. Titulus Decimustertius.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QVI
RENUNCIAVIT EPISCOPATVI.

In Decretal. Cap. 1. Requisiuit.

EPISCOPVS, qui renunauit loco tantum ciuitatis, conferre potest ordines, sicut prius.

QUIA duo iura concurrunt in Episcopo, primo, ius dignitatis episcopalis, coherens personæ, quod habetur per consecrationem; secundo, ius administrationis coherens loco, cui præsidet, quod habetur per confirmationem. *cap. transmissam. de elect.* Et quoniam potestas in his, quæ sunt in habitu ordinis, residet in dignitate coherente personæ; quo ad exercitium vero residet in loco, cui præest, & in quo habet administrationem; & hæc iura non sunt inseparabiliter connexa, vel indiuidua, vnde vni potest renuntiari sine altero, si inchoetur à Ioco. *Butr. hic num. 1.* Ideo Episcopus, qui renunauit administrationi, sed non dignitati, potest illa, quæ sunt ordinis quo ad habitum, sed non quo ad exercitium, quia caret obiectis. *Butr. d. num. 1.* Vnde si in obiectis integretur per inuentionem alterius Episcopi, qui habeat exercitium, poterit etiam ipse ordines illis conferre. *vt in text. & cap. cum nullus. de tempor. ord. in 6.*

SI vero & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros, dispensat episcopus suus.

QUIA renuntians dignitati episcopali, non propterea perdit potentiam ordinandi, quin ordinando characterem imprimat. *gloss. vers. execut.* cum potentia illa coheret in delectibili ordini episcopali. *Butr. nu. 3.* Sed quoniam nemo dat, quod non habet. *cap. Daibertum. 1. quæst. 7.* Ideo ordinator ille, qui non habebat executionem sui officii, *vt in text.* illam alteri conferre non potuit. *cap. stat. §. sicut. 1. q. 1.* Recepit ergo talis ordinatus characterem, sed non executionem. *vt in text.* Sed quoniam minores ordines à non episcopis quandoq; conferuntur. *vt in text.* Et quoniam ignorantia fa-

cti excusat. *cap. ignor. de reg. iur. in 6.* Ideo datur facultas episcopo ordinario, vt si tales fuerint ordinati ad minores, etiam scienter, vel ad sacros ignoranter, possit cum ipsis dispensare, tam ad ordinum sic susceptorum administrationem, quam ad aliorum ordinum promotionem. *vt in text. & gloss. fin. hic.*

CV ordinato vero scienter ad sacros, non dispensat.

QUIA talis ordinatus grauius deliquit, quàm in superiori casu, tum quia circa maiora, tum quia scienter fecit, quod facere non debebat. *Ab. num. 6.* Et quoniam propter huiusmodi maiorem grauitatem delicti indignum se fecit, vt faciliter per episcopum possit cum eo dispensari. *vt in text.* Ideo non conceditur episcopis, vt cum tali possint dispensare, sed talem dispensationem sibi Papa reseruauit. *vt in text. & Butr. num. 2.* Vbi enim maius periculum vertitur, ibi cautius est agendum. *cap. vbi peric. de elect. in 6.* Et vbi est maior culpa ibi grauior poena est indulgenda. *s. disc. dist. 45.*

Cap. 2. Cum clericis.

CV clericis, qui ab excommunicato episcopo ignorantur ordines receperunt, per suos poterit episcopus dispensari.

QUIA licet episcopus excommunicatus sit extra ecclesiam. *cap. aud. 2. q. 1.* nihilominus retinet characterem ordinis episcopalis, à quo pendet potestas ordinandi. *cap. ex com. 9. quæst. 1.* Ideo confert ordinem, si in eius collatione ecclesiæ formam seruauerit. *gloss. 1. hic.* Sed quoniam ipse non habet ordinum exercitium. *cap. ord. d. quæst. 1.* Ideo illud alijs dare non potest. *cap. quod autem. de iure patr.* Et quoniam ignorantia facti excusat. *cap. ignor. de reg. iur. in 6.* Ideo conceditur, vt cum clericis, qui ignorant episcopum illum esse excommunicatum, receperunt ordines ab eo, si in eorum ordinatione

mo Dei oporteat conuersari. *cap. cum in cunctis. 5. 1. de elect.* aliter, propter vitæ turpitudinem, potius destruit, quam ædificet. *Concil. Trident. d. cap. 6.* Ideo ecclesiarum regimen dandum est tali, qui ædificet cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina. *cap. ignorant. distinct. 33.* Si enim bene vixerit, & bene docuerit, populum instruit. Si bene docuerit, & male vixerit, sui condemnator erit; nam bene viuendo, & bene docendo, populum instruit, quomodo viuere debeat, bene autem docendo, & male viuendo, Deum instruit, quomodo debeat eum condemnare. *S. Ioan. Chrysol. tom. 7. homil. 43 in 6. 23. Matth.*

¶ *EL atate.*

QUIA indecorum est, vt hi debeant ecclesias regere, qui non nouerunt gubernare seipfos. *supr. cap. prox.* Ideo debet prius per ætatem quis discere, quam aliorum curam assumere. *cap. qui eccles. distinct. 36.* Hinc Salomon ait. prius tempus tacendi, & postea loquendi. *ecclesiast. cap. 3.* nam veritas prius tacendo discitur, & postea loquendo prædicatur. *dist. cap. qui eccles.* Non est ergo aliquis ad ecclesiarum regimen assumendus, in quo ætatis maturitas, morum grauitas, & litterarum scientia non reperiantur. *d. cap. cum in cunctis.* Ne si cæcus cæco ducatur præstet, ambo in foueam cadant. *Mat. cap. 15.*

¶ *ET qui habet duas ecclesias, alteram dimittere cogitur.*

QUIA cum vix vnum officium quis impetere sufficiat, incongruum est, vt sibi vendicet stipendia plurium. *cap. quia. de cleric. non resid. & cap. presb. 16. quæst. 1.* Ideo quando ecclesia, vel ecclesiasticum ministerium est assignandum, talis ad id persona quaeratur, quæ resideat in loco, & curam beneficij valeat per seipsam exercere. *d. cap. quia.* Et singula ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis sigillatim committantur; nec quantumlibet exercitate vni personæ vno tempore duarum rerum officia assignentur; quia si totum corpus est oculus, vbi auditus? *c. singula. dist. 89.*

¶ *NISI causa subsit.*

QUIA ex causa receditur à generalis regulæ dispositione, & quod ipsa specialis causa, & ratio distat, statuitur. *cap. de multa. de præbend.* Ideo licet generaliter vni non sine plures ecclesie committenda. *vt in text.* quia tamen aliquando specialis ratio suadet, vt aliter

statuatur, ab illa generali dispositione receditur, & vni plures ecclesie conferuntur. *d. cap. de multa. & gloss. in sum. 21. quæst. 1.* quæ ad hoc enumerat sex casus, in quibus vni dantur plures ecclesie. Primus, scilicet, quando ecclesie sunt tenues. *vt in cap. vnic. 10. quæst. 3.* Secundus, si vna pendet ex altera. *vt in hoc text.* Tertius, si habet vnam intitulatam, & aliam commedatam. *vt in cap. qui plures. 21. quæst. 1. & de elect. cap. dudum il. 2.* Quartus, si episcopus dispensat cum aliquo. *vt 70. distinct. cap. sanctorum.* Quintus, vbi est paucitas hominum, scilicet extra ciuitatem. *vt in cap. cler. 21. quæst. 1.* Sextus, si ecclesia adhæret præbendæ. *vt in cap. extirp. de præbend.* Vnde verus:

*Pauperem pendens, desellus gratia, seruans,
Ecclesiam reinere duas, dat quodlibet horum.
gloss. fin. hic.*

Et nouissime per *Concil. Trident.* statuitur, vt vnum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur, honeste sustentandam, non sufficiat; liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo vtrumque personalem residentiam nõ requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad cathedrales ecclesias; sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia, quam regularia, quæcunque, etiam commendata, pertinent, cuiuscunque tituli, ac qualitatis existant. *sess. 24. cap. 17.*

Cap. 5. Præterea.

IS, qui nondum est in sacris, si alius est idoneus, ad regimen parochialis ecclesie dispensatiue potest assumi.

QUIA vbi ecclesie necessitas, vel utilitas suadet, iuris rigor est relaxandus. *cap. nemo. de elect. in 6. & cap. dispens. 1. quæst. 7.* Et quoniam parum interest, an aliquid fiat in præsentem, an in breui tempore. *l. licita ff. si certi petat.* Ideo licet ad regimen parochialis ecclesie non debeat aliquis, nisi subdiaconus sit ad minus, assumi; dispensatiue tamen in minoribus ordinibus constituti possunt admitti. *l. licita ff. si certi petat.* Et dispensatio ista potest per Episcopum concedi. *gloss. 2. & Butr. hic.* Breue autem tempus hic appellatur annus. *d. gloss.* Cum intra annum à die commissi fibi regiminis adnumerandum, debeat curatus se facere ad sacerdotium promoueri. *cap. licet. de elect. in 6.* Et intra annum bene potest ad omnes sacros quis promoueri; immo in vna quadagesima, cum

in ea sint tres dies sabbati ordinationum. *Abb. hic num. 3.* Sed ex *Concil. Trident.* decreto hodie debet quis per annum esse versatus in vno ordine sacro, antequam ad alium promoueat, nisi hoc ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud episcopo videatur. *sessio. 23. cap. 13. & 14.*

Cap. 6. Quæritis.

PROPTER necessitatem, & utilitatem ecclesiæ, compelluntur clerici ipsius recipere ordines sui beneficijs non annexos.

QUIA propter ecclesiæ necessitatem, & utilitatem, receditur non nunquam à solita iuris regula, ut maius aliquid lucrifiat. *cap. dist. 1. quæst. 7.* Ideo licet regulariter quis non sit adstringendus, nisi ad ordinem suo beneficio annexum. *supr. cap. 1.* ex quo tamen clericus se adstringit ad seruitium alicuius ecclesiæ, si illius utilitas requirit, debet exequi non solum particulare seruitium, ad quod iure ordinario tenetur, sed etiam aliquid amplius propter insurgentem necessitatem, vel utilitatem. *vt in text. & cap. consuluit. dist. 74.* Maius enim bonum minori bono, & communis utilitas particulari utilitati est præferenda. *cap. licet. de regul. Compulsio* autem ista fit, per alios clericos eis præferendo, vel fructus beneficiorum ad tempus eis subtrahendo, vel eos beneficijs priuando, secundum quod eorum contumacia in non parendo, vel qualitas eorum beneficiorum, & necessitas ecclesiæ requirunt. *vt in text. & Abb. hic.*

Cap 7. Ad aures.

EVENTVS mortalitatis infirmi, non impedit promoueri eum medicum peritum, sollicitum, & traditionem artis obseruantem.

QUIA homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam relictæ, nec fuit in culpa. *cap. dilectus. de homicid.* Et quoniam medicina est res licita, dicente Salomone: Honora medicum propter necessitatem; etenim illum creauit altissimus. *Ecclesiast. cap. 28.* Et non est in medico, semper releuetur ut æger. *l. illicitas. §. ficti. ff. de offic. præsid.* Ideo sicut imputatio medico imputatur; ita peritiam, & diligentiam reddunt eum innoxium. *dicit. §. ficti. & l. idem iuris. ff. ad leg. Aquil.* Et sic casus mortis, in quo ipse non fuit in culpa, non reddit eum irregularem, & inhabilem ad ordine. *vt in text. & cap. tua. de homicid.* Religiosus tamen, & alij

in sacris constituti prohibentur medicinam exercere, vel audire. *cap. fin. ne cleric. vel monach.* Et tales illam exercentes, sunt arbitrio superioris puniti, tanquam vsurpantes officium alienum contra præceptum canonis. *d. cap. tua. & gl. in cap. sententiam d. tit. ne cleric. vel monach.* Religiosus vero chirurgiam exerceus, si ex ea mors sequatur, sit irregularis, etiam si sit peritus, & diligens, & hoc fecerit causa pietatis; sed cum eo post satisfactionem, potest misericorditer dispensari. *d. cap. tua.* An autem perite, vel imperite medicus dederit medicinam infirmo, si aliud non apparet, hoc relinquitur conscientie eius. *vt in text.* Et quando dubitat, quod medicina possit nocere infirmo, non debet illam dare; sed potius debet sine medicina relinquere infirmum in manu Creatoris. *Litem. siff. ad leg. Aquil.*

Cap. 8. Cum bonæ.

QUI stetit per annum in suspensione, priuatur beneficio, quod prius habebat.

QUIA sicut excommunicatus, qui sustinet excommunicationem per annum, priuatur beneficijs, quæ habet. *c. rursus. 11. quæst. 3.* Quod intellige, quando propter crimen citatus, comparere recusauit; & id eo fuit excommunicatus. *gloss. in d. cap. rursus. ita,* & qui stat in suspensione per annum, est beneficio priuandus, si propter contumaciam in criminali contractam, fuerit suspensus. *Abb. antiquus hic.* Nisi enim contumaces, & contemptores isti puniuntur, neruus ecclesiasticæ disciplinæ dirumpetur. *cap. cum inter. de consues.* Quando vero fertur suspensio propter causam ciuilem, tunc, ut deueniatur propter illam ad priuationem beneficii, requiritur lapsus triennij. *vt in text. quia eo casu non ita grauius offenditur auctoritas superioris, sicut fit in causa criminali.* *Abb. hic num. 7.*

Et quod interim acquisiuit.

QUIA suspensi sunt inhabiles, & indigni ad beneficia acquirenda. *cap. cum dil. & ibi gloss. de consuet. & cap. per inquis. de elect.* Et quoniam in talibus principium est considerandum. *cap. dudum. 11. 1. de elect. & cap. sacerdot. 16. q. 3.* Ideo suspensi non possunt retinere beneficia, quæ acquisiuerunt durante suspensione, etiam si postea fuerint absoluiti. *gloss. pen. hic.*

Cap. 9. A multis.

SPEDIACONVS in Episcopum eligi potest.

QUIA licet in primitiua ecclesia subdiaconatus non esset ordo sacer. *cap. nullus in Epif. dist. 60.* Et quoniam, qui non est in sacris, non potest eligi in Episcopum. *d. cap. nullus.* Sed si sit in Episcopum promouendus ille, qui non est in sacris, debet postulari. *c. Ofius dist. 61.* Ideo non poterat in primitiua ecclesia subdiaconus promoueri in Episcopum, nisi dispensatiue. *d. c. nullus.* Sed quoniam hodie subdiaconatus inter sacros ordines computatur. *c. erub. dist. 32.* Et ad similitudinem diaconi, & presbyteri, debet subdiaconus continentiam obseruare. *c. si quis dist. 32.* Et beatus Gregorius legitur statuisse, vt nullum facere subdiaconum presumant Episcopi, nisi qui se caste victurum promiserit. *cap. nullum. dist. 28.* Ideo ex quo hodie subdiaconi onerantur ad obseruandam castitatem, sicut diaconi, & presbyteri; dignum est etiam, vt honorentur per facilitatem ad alioquem gradum ascendendi, sicut honorantur illi. *gloss. hic. ver. obser. & cap. de lapsis. 16. quat. 6.* Si autem quis, quomodo ecclesia imponat alicui necessitatem continendi, cum continentia sit res voti, non precepti? *vt ff. de quali. 1. c. p. interpretatus.* Respondetur, quod ecclesia neminem cogit continere, sed in ordine, quem dat, potest imponere legem, quam vult, sicut quilibet alius in traditione rei suae. *vt ff. de pact. in trad. gl. in d. c. nullum.* Sed ecclesia potest etiam in aliquo gradu inhabitare personas ad simul eorum trahendum. *cap. non de. es. de consang. & affinit.* Nam personae illegitimae ad matrimonium contrahendum, dicuntur ex eo, quod sunt contra legem, qua matrimonium statuitur. Matrimonium autem, in quantum est in officium naturae, statuitur lege naturali; in quantum est sacramentum, statuitur iure diuino; in quantum est in officium communitatis, statuitur lege positua. *S. Thom. par. 3. q. 50. art. 1. ad 4. in addit.* Ideo ordo sacer impedit matrimonium; nam ibi intelligitur tacita continentia facta cum solemnitate, & ex constitutione ecclesiae. *gloss. in sum. 17. q. 1.*

Cap. 10. Tuam.

IRREGVLARIS, & in minoribus ordinibus constitutus, dispensatiue potest in abbatem institui.

QUIA dispensatio est communis iuris relaxatio, facta cum causae cognitione &

eo, qui potestatem habet dispensandi. *Abb. in d. d. num. 5. de temp. ord.* Et debet fieri principaliter propter bonum publicum. *Abb. in cap. de multa. num. 7. de prob.* Et quoniam ius commune, vbi causa rationalis, & commune bonum suadent, potest relaxari. *cap. sciendum dist. 29.* Ideo, licet de iure communi abbas debeat esse sacerdos, alias remouetur. *supr. cap. 1. & gloss. 2. hic.* Tamen si necessitas, & publ. cum bonum aliter exposcant, potest ab illa regula iuris communis recedi, & ob talē causā etiā irregularis, & in minoribus ordinibus constitutus, in abbatem assumi. *vt in text.* Nomen enim abbas, licet sit honoris, & dignitatis. *cap. vi. Apost. de priuil. in 6. est tamen plus oneris, quam honoris. c. hoc tantum. 18. q. 2. & gloss. 2. hic.* Curia tamen Romana ex eius speciali prerogatiua infuit ordinarie in abbatem, etiam non presbyterum; sed ab inferioribus hoc fieri non debet, ex quo in iure statuitur, quod abbas debet esse presbyter. *Abb. hic in fin.*

Cap. 11. Cum contingat.

ABBAS, si est presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

QUIA cum prima tonsura, & quatuor ordines minores nō habeant annexum votum castitatis, nec sint tantae excellentiae, sicut sunt ordines sacri, non ita pertinet eorum collatio ad Episcopum, quin etiam per abbates in eorum monasterijs illorum conuersis, & alijs, qui ad illa conuolauerint, & in quos ecclesiasticam, & quasi episcopalem iurisdictionem obtinent, possint ordines isti conferri. *c. abbas. de priuil. in 6.* Ideo vnicuique abbati conceditur, vt possit prima tonsuram in proprio monasterio suis subiectis personis conferre. *vt in text.* cum illa sit minus excellens inter ordines; ita vt etiam ceteris presbyteris habentibus iurisdictionem, eius collatio concedatur. *cap. psalmista. distim. 23.* Est tamen illa secundum canoniam, ordo clericalis. *vt in text.* cum per eam recipiat ordinatus officium cantandim ecclesia, dicente ei ordinante: *Vide, vt quoll ore cantas, corde credas: & quod corde credideris, operibus compleas. d. c. psalmista.* Ex ob id ille gaudet priuilegio canonis, si quis suadente. *gloss. fin. hic.* Sed secundum Theologos non adnumeratur inter ordines, ex eo, quod in collatione cuiuslibet ordinis fit mentio de aliqua potestate data; quae mentio non fit in collatione primae tonsurae; ideo per eos illa existimatur solum praebulum ad ordines. *S. Thom. par. 3. q. 40. art. 1. in addit.*

addit. sed canonice tenent, quod illa potestas cantandi in ecclesia, sit officium tonsurato assignatum, quamquam illud officium non sit proprium tonsurati, sed commune ad omnes ecclesiæ ministros. *Butr. hic num. 6.* Collatio vero aliorum quatuor ordinum minorum, cum illi sint aliquantulum excellentiores, non conceditur cuilibet abbati; sed solum illi abbates possunt eos conferre, qui hoc habent ex priuilegio. *gloss. 2. in cap. quoniam dist. 69.* debet autem talis abbas ordinans esse prius benedictus ab episcopo. *vt in text.* quia per illam benedictionem recipit abbas suam dignitatem. *d. cap. quoniam.* Et debet esse presbyter. *vt in text.* quia de iure communi est remouendus ab honore abbatie ille, qui non ordinatur in sacerdotem. *supr. cap. 1.* Si tamen per abbatem non steterit, quin benediceretur, sed per episcopum duritiam; tunc conceditur abbati electo, vt possit suum officium exercere, ac si esset benedictus. *c. 1. de suppl. negl. prel.* licet tunc ille loquatur de Cisterciensibus, & ideo solet tantum ad Cistercienses hoc priuilegium extendi, & etiam in ipsis dubitatur, an illa concessio exercendi officium ante benedictionem, extendatur ad manum ordinatorum. *Butr. hic nu. 4.* vt plurimum tamen tenetur, quod se extendat etiam ad illam *gloss. 2. hic.* Hodie vero per *Concil. Tridentinum* statuitur, vt abbatibus, ac aliis quibuscunque, quantumuis exemptis, non liceat in posterum, intra fines alicuius diocesis consistentibus, etiam si nullius diocesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores ordines conferre; ne ipsi abbates, & alii exempti, aut collegia, vel capitula quæcunque, etiam ecclesiarum cathedralium, litteras dimissorias aliquibus clericis secularibus, vt ab alijs ordinentur, concedant; sed horum omnium ordinatio, seruetur omnibus, quæ in ipsius sanctæ Synodi decretis continentur, ad episcopos, intra quorum diocesis fines existant, pertineant; non obstantibus quibusuis priuilegijs, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. *sess. 23. cap. 10.*

Cap. 12. Intelleximus.

Si canonicus regularis factus monachus, iuxta de causa ad canoniam reuersus, ibi postea præficiatur, licite reme poterit prælaturam.

QUIA licet in canone cautum sit, ne quis canonicus regularis, nisi publice lapsus sit, monachus efficiatur, & si factus fuerit, ad

canonicatus ordinem reuertatur, vltimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus. *vt in text. & cap. mandamus. 19. quest. 3.* Tamen quia illud intelligitur, quando leuitatis causa transiit, & non petita licentia à superiore. *gloss. 2. in d. mandamus, & ideo in eius leuitatis penam, & ne quis ex temeritate transeat in iniuriam sui ordinis, fuit taliter statutum. gloss. 2. in cap. sane de regular.* Sed quoniam secus est, quando zelo sanctioris vitæ transtulit, petita prius à suo prælato licentia, licet non obtenta. *cap. licet. de regular.* Ideo si licite transiit, & licite redijt, puta, quia non inuenit religionem, quæ ab eo eredebarur. *Innoc. hic in fin.* & quia canonici ipsum repellant. *Butr. hic in fin.* sibi postea præficiatur, licite poterit tenere prælaturam. *vt in text.* Vnde quo ad transiitum de vna religione in aliam, esse distinguendum, quod, quandoque quis transiit ad strictiorem, & est in habitu probationis tantum, & tunc potest ad primam reuerti; quia transiisse ad aliam religionem non dicitur, nisi facta professione in ea. *Zabar. in Clem. 1. in primo opposito, de regular.* Quandoque ibidem professus est, & tunc, aut transiit, licentia nullo modo petita, & cogitur reuerti. *vt not. Abb. in d. c. licet. aut transiit, licentia petita;* & tunc, si locus est latioris religionis, reuerti compellitur; aut est strictioris, & tunc, aut transiit leuitatis causa, id est, non petita licentia, & tunc reuerti compellitur; aut transiit bono zelo, petita licentia, & tunc ad priorem reuerti non potest. *gloss. & Abb. hic.*

Cap. 13. Acepimus.

ORDINATVS ad sacros sine titulo, ab ordinatore iuste petit beneficium.

QUIA non decet eos, qui diuino ministerio adscripti sunt, cum ordinis & decore mendicare, aut fordium aliquem quaerere exercere. *cap. diaconi. dist. 93.* Et quoniam ille, qui ordinatur in sacris, ita diuino cultui adscribitur, quod non potest amplius ad seculum reuerti. *supr. cap. à nullis.* Ideo Ratuitur, vt nullus clericus secularis, quamuis alias sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros ordines promouetur, nisi prius legitime consulet, eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, petiisse possidere, vel sufficientem pensionem, aut patrimonium similititer habere. *vt in text. & Concil. Trident. sess. 21. cap. 2.* Et quoniam de connexione est iudicium, vt qui vult ynum, debeat velle & relin-

quum *cap. translato. de consuzo.* Ideo Episcopus, qui talem ordinauit, tenetur etiam illi provide-
re de titulo, vnde sustinetur. *cap. cum secundum
de prob. cum talis ordo, & titulus sint connexi.
cap. 1. & 2. dist. 70.* Ex licet in alienationibus, &
delictis, culpa prædecessoris non obliget suc-
cessorem. *cap. Episcopi. de reb. eccl. non alien. & cap.
cum venerabili. de excepts.* Ex tali tamen facto, &
ordinatione, obligatur etiam successore ad pro-
uidendum illi ordinato in sacris sine titulo. *d. 6.
cum secundum.* nam talis obligatio non solum est
contra ordinantem, sed etiam contra suam
ecclesiam, quæ non resistit episcopo in tali pro-
mouione. *gloss in d. cap. cum secundum. ver. successo-
res.* Et datur ordinatio actio ad petendum bene-
ficio, vel victum ab episcopo, & ecclesia,
ex quadam æquitate, ne in opprobrium ordi-
nis mendicet. *Abb. hic. num. 6.* Si vero post or-
dinationem ille se reddiderit indignum bene-
ficio, non est ei providendum. *vt in text.* Cum
beneficia non sint conferenda indignis. *i. nihil
de elect. qui conueniens est, vt egestate laborent.
l. bona fides. ff. de positi.* Si vero contra ordinatum
detegatur defectus præcedens ordinationem,
si est talis, qui potuerit per diligentem Episco-
pum præuideri, debet ordinanti imputari. *S.
Thom. par. 3. q. 36. art. 4. in addit.* Et ordinato est
de beneficio providendum. *cap. vel non est. com-
pos. de tempor. ordin. quæ prouiso ei non sit pro-
pter suum particulare commodum, cum etiam
ipse sit de propria culpa imputandus. vt in fr. cap.
prox. Sed sit propter commune bonum, ne in
opprobrium clericatus ille mendicet; & hoc
est verum, dummodo non sit graue crimen,
pro quo conueniens esset, vt egestate labora-
ret, vt dictum est superius, & *Abb. d. num. 6.* vbi
late tractat, & distinguit, in quibus casibus exa-
minatus ad vnum beneficium, sit examinan-
dus ad aliud, ne possit collator de negligentia
imputari. Quæ noua examinatio est regulari-
ter faciendâ, vbi propter aliquam causam ille
non posset esse idoneus ad istud aliud benefi-
cium, sicut erat ad prius obtentum. *Abb. ibid. &
gl. hic ver. examinari.**

Cap. 14. Cùm sit.

**MINVS idoneus in sacerdotem promoueri non de-
bet.**

QUIA tales sunt ad sacerdotium promo-
uendi, qui digne possint dominica sacra-
menta tractare. *cap. tales. dist. 23* Et quoni-
am melius est, domini sacerdotium paucos ha-

bere ministros, qui possint digne opus Dei ex-
ercere, quam multos inuiles, qui onus graue
ordinatori adducant. *d. c. tales.* Et nihil est, quod
alios magis ad pietatem, & Deicultum assidue
instruat, quam eorum vita, & exemplum, qui
se diuino ministerio dedicant; Cum enim à
rebus sæculi in altiore sublati locum conspi-
ciantur, in eos, tanquam in speculum, reliqui o-
culos coniciunt, ex iisque sumunt, quod imi-
tentur. *Concil. Trid. sess. 22. cap. 1.* Ideo minus-
idoneus ad sacerdotium non est promouen-
dus, ne fiat per ipsum iniuria Deo in ministerijs
sacerdotalis dignitatis, & ne præponatur po-
pulo pro exemplo, & duce ille, qui ei præter
ducatum ad dilabendum in foueam, quasi cæ-
cus cæcum ducens. *vt in text. & Conc. Trid. sess.
23. cap. 14.* Sacerdotes enim sunt mediatores in-
ter Deum, & peccatores. *Leuit. cap. 14.* Vnde ad
sacerdotium oportet eos deligi, quos à Deo
constat audiri. *Osæ. c. 9.* Et quod breuentiam
sacramentorum, quæ tractant, sint cætero po-
pulo mundiores. *1. ad Tim. c. 3.*

NE C ad regimen animarum assumi.

QUIA regimen animarum est ars artium. *vt
in text.* cum animæ sint pretiosiores omni-
bus alijs rebus. *cap. precipimus. 12. q. 1.* Et quoni-
am vbi maius periculum vertitur, ibi cautius
est agendum. *c. ibi periculum. de elect. in 6.* Et in-
tegritas præfidentium, est salus subditorum.
Concil. Trid. sess. 6. cap. 1. de reform. Et nihil est, quod
ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indig-
ni assumantur prælati ad regimen animarum.
*cap. nihil de elect. Ideo cura animarum non est
committenda alicui, qui non sit idoneus ætate,
moribus, & scientia. cap. cum in can. de elect. &
& Conc. Trid. sess. 21. c. 6.*

Cap. 15. Quamuis.

DEFECTVS scientia deicit iam promotum.

QUIA scientia est circa spiritualium admi-
nistrationem potissimum necessaria, &
circa curam temporalium oportuna. *cap.
nisi de renunt.* Et quoniam qui promouetur ad
curam aliorum, & ad aliquod munus exercen-
dum, si non est aptus ad illud, est remouendus,
etiam si sit iam promotus. *c. vel non est. de tempor.
ordin.* Tu enim, inquit Dominus, scientiam re-
puli, & ego te repellam, ne sacerdotio funga-
ris mihi. *Osæ. cap. 4.* Ideo si in promotio ad cu-
ram animarum non sit sufficiens scientia ad il-
lam exercendam, est à tali officio amouendus,
vt in text. & d. cap. nisi. Si tamen sit alias honeste

vitz, poterit in officio tolerari, dando ei coadiutorem, seu vicarium pro tempore, assignando eis partem fructuum pro sufficienti victu. *Conc. Trid. sess. 23. c. 6.*

ibi gl. dist. 51. c. 6. nihil est extr. de elect. Hodie vero circa ætatem promovendorum ad dignitates, & alia ecclesiastica beneficia, est attendendum Conc. Trid. sess. 24. cap. 12.

In Sexto. Cap. vnic. Permittimus.

EPISCOPVS dispensat cum maiore viginti annis, in dignitatibus, & personalibus non curatis si aliud non obstat.

QVIA licet de iure cõmuni non sit promovendus ad dignitatem, & personatum ecclesiasticum ille, qui vigesimum quintum suæ ætatis annum non attigerit. *c. cum in cunctis. §. inferiora. extra de elect.* Tamen, quia illud ius commune habet locum tam in dignitatibus, & personatibus habentibus curam animarum annexam, quam in illam non habentibus *d. §. inferiora.* Et quoniam maior idoneitas requiritur in exercentibus curam animarum, quam in alijs. *extr. eod. cum sit.* Ideo si propter aliquem alium respectum talis fuerit vtilis ecclesiæ, vel fuerit in reliquis multæ prærogatiæ meritorum; conceditur Episcopis, vel propter ecclesiæ utilitatem, vel propter prærogatiavam meritorum promovendi, ut possint cum eo dispensare quo ad dignitates, & personatus non curatos. *vt in text. dummodo ille sit maior viginti annis. vt in text. quia licet talis ætas non sit adhuc perfecta, sicut est in vigesimo quinto, & amplius in trigesimo anno. d. cap. cum in cunctis.* accedit tamen ad perfectionem ita, ut ille non solum sit aptus ad cognoscendum ea, quæ ad eius personam pertinent; sed etiam ad ea, quæ extra ipsum sunt, intelligenda, & mature consideranda. *S. Thom. part. 3. q. 43. art. 2. in addit.* Et etiam secundum leges civiles ob id, post vigesimum annum datur facultas, & venia ætatis, patrimonium gubernandi, licet de iure communi vigesimus quintus annus requiratur. *l. 2. C. de his, qui ven. at. impetr.* Sed nunquid Episcopus illum promovendo, videtur dispensare cum eo? Dicendum, quod si promovens sciatur defectum promoti, & faciat hoc cum causæ cognitione, scilicet, examinando, an ex rationabili causa sit talis dispensatio concedenda, tunc cenietur dispensasse, etiam si non exprimat verbum, dispensamus, ad hoc. *extr. de appell. c. ad aud.* Si vero, non præmissa dicta causæ cognitione, promovet, non videtur dispensare. *gloss. fin. hic. c. Gemini. num. 6.* immo taliter promovens esset puniendus. *cap. qui in aliquo. c. Ration. lur. Pontif. Lib. 1.*

In Clement. Cap. 1. Cum ecclesiæ.

DIOECESANI servare debent, & à subditis suis servari facere iura loquentia de qualitate personarum præficiendarum ecclesiæ.

QVIA ecclesiæ, quibus præficiuntur personæ minus idoneæ scientia, moribus, vel ætate, graviora propter hoc (ut experientia docet) perferunt in spiritualibus detrimenta. *vt in text. & sæpe etiam in temporalibus, earum bona ob huiusmodi defectum dilabuntur. extr. c. quamvis.* Et quoniam Episcopis competit ratione officii, tam per seipfos, canones observare, quam illos facere ab ipsorum subditis observari. *vt in text. c. cum simus. 9. q. 3.* Non sufficit prælato, quod sit bonus in se, nisi etiam sit quantus in se est, bonus in subditis. *c. licet. extr. de sent. excom.* Ideo Sum. Pontif. Clemens V. volens super hoc diligentius præcaueri, ad excitandum Episcoporum officium, per hanc constitutionem eis districte iniungit, ut ipsi statuta canonica, quæ super præficiendis personis in huiusmodi ecclesijs, hæctenus emanarunt, diligentius per seipfos observent, & faciant à suis subditis inviolabiliter observari: si divinam offensionem, & Sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint violationem. *vt in text. & gloss. ver. ratione.*

Cap. 2. Vt ij.

IN capitulo cathedrali ecclesiæ, vel collegiata, vocem non habet, qui non est subdiaconus.

QVIA quando ecclesiæ utilitas fundet, beneficiati illius ecclesiæ adstringuntur per aliquam penam ad suscipiendos ordines, etiam suis beneficijs non annexos. *c. querit. extr. eod.* Et quoniam magis expedit ecclesijs, ut canonicis, & beneficiati potius sint in sacris, quam solum in ordinibus minoribus. *gloss. 1. hic.* Quod ex eo præcipue est æquum, quo ad vocem in capitulo, ut sicut minor subdiacono non eligatur in episcopum. *extr. c. à multis. ita nec ipse eligat alium, ut bene conveniant electus, & eligentes. Hoff. in cap. extirpanda. §. qui vero. extr. de prob.* Ideo licet canonici, & beneficiati non habeant de iure communi annexum eorum beneficijs ordinem sacrum ita, ut si illum ordinem non

fufceptur, talibus fime beneficijs priuandi. *gl. hic. ver. in capitulo*; ficut priuantur illi beneficiati, qui habent eorum beneficijs talem ordinem annexum. *extr. c. 1.* Tamen, vt hi, qui diuinis officijs in cathedralibus, vel collegiatis ecclefijs emâcipantur, ad fufcipiendos facros ordines, ppenfus inducantur, ftatuitur, vt nullus eorû habeat vocem in capitulo (etiam fi hoc fibi ab alijs libere concedatur) nifi faltem in ordine fubdiaconatus fuerit conftitutus. *vt in text.* Hodie vero eft attendendum *Conc. Trid.* per quod ftatuitur, vt in omnibus ecclefijs cathedralibus omnes canonicatus, ac portiones habeant annexum ordinem presbyterij, diaconatus, vel fubdiaconatus; & Epifcopus cum confilio capituli defignet, ac diftribuat, prout videri expedire, quibus quifque ordo ex facris annexus in pfterum efle debeat; ita tamen, vt dimidia faltem pars presbyterij fint, ceteri vero diaconi, aut fubdiaconi. *feff. 24. c. 12.*

HABENS beneficium, cui annexus eft ordo, poff annuum, nifi prius (impedimento ceffante) promoueat, ad illum, in capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus; & interim perdit diftributionem dimidiam.

QUIA talis qui eft negligens in fufcipiendo ordinem fuo beneficio annexum, non eft aratus beneficio, ipfo facto, fed eit per fe priuandus. *extr. cap. 1.* Et quoniam non eorum tenens, vt antea talem fententiam priuat ordo, nite retineat beneficium fine aliqua pœna impofita à iure fux negligentix, ob quam non præftat fuo beneficio debitum feruitium. *cum quidam, extr. de tempor. ordin. ne fecuritas negligentiam, & negligentia priuat ofenfam. cap. prædixerat. de penit. diff. 1.* Ideo ftatuitur, vt etiam talis, in eius pœnam, non habeat vocem in capitulo, donec non fuerit ordinatus, & quod dimidia pars diftributionum, quæ dantur ijs, qui certis horis interfunt, ei fubtrahatur. *vt in text.* Talis autem pœna incipit eum afficere poft annum, à die habitæ pacificæ poffeffionis eius beneficij, vel à quo per eum fteit, quominus illam haberet. *vt in text. & gloss. ver. intra.* quia hæc eft pœna negligentix. *gl. ver. impedimento*; & intra annum talis non dicitur negligens ad fufcipiendum ordinem fuo beneficio annexum, cum tale tempus ei concedatur à iure. *de elect. in 6. c. commiffa.* Sicut ob eandem caufam non priuatur tali voce, & diftributionib. ille, qui ex legitimo impedimento non fe fecit intra annum, ad requifitum or-

dinem beneficij promoueri. *vt in text.* cum nec talis poffit dici negligens, dummodo impedimentum non promiffet ex fua culpa. *d. it. gloss. impedimento. & d. c. commiffa.* Quando autem incurritur ifta pœna, amittitur dimidia pars diftributionum, etiam fi alia dimidia non fufficiat ad talis beneficiati fuffentationem; nam imputet fibi, cum per ordinem receptionem poffit hanc pœnam vitare. *gloss. ver. pars.* Et ifta dimidia ei fubtracta accer eicit alijs diuino oficio intereffentibus. *d. gloss. hic.* nifi per conftitutions ecclefiæ aliter difponeretur. *Abb. h. c. & Franc. cap. fin. de refcript. in 6.* Sed & alix pœnæ, quæ contra tales recufantes promoueri ad requifitos ordines ftatuuntur in iure, per hanc decretalem non reuocantur; cum non folum per iftam non tollantur, fed exprimitur, quod ceffeant in fuo robore permanere. *vt in text. alix autem pœnæ habentur. extr. eod. in c. quartus, & de elect. in 6. c. licet canon.* & quo ad regulares habentur. *infra. de ftat. non. h. c. ne in agro. s. ceterum. & vide Conc. Trid. feff. 7. de refor. c. 22. & feff. 24. de refor. c. 12.*

Cap. 3. Generalem.

IN decimo octauo anno ad fubdiaconatum; in vigefimo ad diaconatum; in vigefimo quinto ad presbyteratum, poteft quis libere promoueri.

QUIA licet per antiqua iura fuerit ftatu- tum, vt fubdiaconus non minor vigin- ti annorum ordinetur. *cap. fubdia. dift. 77. & diaconus non minor viginquinque annorû. c. plac. d. dift. 77.* & presbyter non minor triginta annorum. *cap. epifc. ead. dift.* Tamen quoniam ecclefiæ neceffitas fæpe expoſcebat propter miniftrorum penuriam, vt citius quis ordina- retur. *cap. fignata. dift. 78.* Ideo generalis ecclefiæ obferuantia induxit, vt dictum tempus, à præditijs iuribus ad hæc ftatum, non obferuaretur. *vt in text.* Quam ecclefiæ obferuantiam, volens Summus Pontifex Clemens Quintus, illis iuribus in hac parte præferri, decernit, vt (alio non obftante impedimento canonico) poffit quis libere in decimo octauo ad fubdiaconatus, in vigefimo ad diaconatus, & in vigefimo quinto ætatis fux anno ad presbyteratus, ordines promoueri. *vt in text.* Sed hodie eft attendendum *Conc. Trid.* quod eft ius pfterius, per quod ftatuitur, vt nullus in pfterum ad fubdiaconatus ordinem ante vigefimum fecundum; ad diaconatus ante vigefimum tertium; & ad presbyteratus ante vigefi-

num quintum ætatis suæ annum, promouetur. *sess. 23. c. 12. & cap. 24. sess. 12. de reform.*

Liber Primus. Titulus Decimusquintus.

DE SACRA VNCTIONE.

In Decretal. Cap. vnic. Cum venisset.

ECCLÉSIA Græcorum in ordinationibus, & consecrationibus, seruare debet vnctiones, quæ seruatur ecclêsia Romana.

QVIA huiusmodi vnctiones, vel sunt de iure diuino, vel de præcepto ecclêsie; nam duæ sunt species vnctionis, vna exterior, quæ materialis est, & visibilis; altera interior, quæ est spiritualis, & inuisibilis; exteriori visibiliter inungitur corpus; interiori inuisibiliter inungitur cor. De prima Iacobus Apostolus ait: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclêsie, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio dei saluabit infirmum. *epist. cap. 5.* De secunda Ioannes Apostolus ait: Vos vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos; sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus. *epist. 1. cap. 2.* Vnctio visibilis, & exterior, signum est interioris, & inuisibilis vnctionis. Vnctio vero inuisibilis, & interior; non solum est signum, sed etiam sacramentum; quia si digne sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. Ad exhibendum autem exteriorem, & visibilem vnctionem, benedicitur oleum, quod dicitur cathecuménorum, vel infirmorum, & conficitur chrisma, quod ex oleo fit, & balsamo, mystica ratione. Per oleum enim nitor conscientie designatur; iuxta quod legitur: Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. *Matth. cap. 25.* Per balsamum odor famæ exprimitur, propter quod dicitur: Sicut balsamum aromatizans odorem dedit. *E. clestias. cap. 24.* Et quoniam ea, quæ sunt de iure diuino immutari non possunt. *c. 1. dist. 1.* Er ea, quæ ab ecclêsia Romana præcipiuntur, transgredi non licet. *c. 1. de constit.* Ideo præter id, quod ius diuinum, & ecclêsia catholica in ordinationibus, & consecrationibus, quo ad vnctiones exhibendas, disponunt, per alios attentari non debet. *vt in text.* Et quoniam ea, quæ ad aliquem actum pro substantialibus requiruntur, si omittantur, vitiant actum. *c. quanto. de consuet.* vel si spectant ex præcepto ad so-

lemnitatem, sunt supplenda, ne videantur contempta. *cap. 1. infr. tit. prox.* Ideo ex quo tales vnctiones ab ecclêsia Romana, Christi fidelium omnium matre, & magistra, præcipiuntur obseruari, siue sint in actu substantiali, siue sint in actu solemnitatis ex præcepto, semper sunt seruandæ. *vt in text. & infr. tit. prox. 1. presbyter. & vide Conc. Triad. sess. 7. de confirm. can. 3.*

EPISCOPVS autem, cum consecratur, inungitur chrismate in capite, & manibus.

QVIA huiusmodi vnctio significatur non solum vnctio in corpore, sed etiam vnctio in corde, vt & interius nitor conscientie quantum ad Deum, & exterius habeat episcopus odorem famæ quo ad proximum. De nitor conscientie dicit Apostolus; Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ. *2. ad Corinth. cap. 1.* nam omnis gloria filie regis ab intus. *Psal. 44.* De odore famæ idem Apostolus ait; Christi onus odor fumus in omni loco, & alijs sumus odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem. *1. Corin. cap. 2.* Debet enim episcopus bonum habere testimonium, & ab ijs, qui sunt intus, & ab ijs, qui sunt foris. *1. ad Timoth. cap. 3.* vt cortina cortis amtrahat, & qui audit, dicat, veni, vt in textu est. *vt fidelis trahat infidelem. gloss. versic. vt textus.* Hoc vnguento caput, & manus episcopi consecratur, nam per caput mens intelligitur, iuxta illud; Vnge caput tuum, & faciem tuam lauauit. *Matth. cap. 6.* Per manus opera intelliguntur, iuxta illud; Manus meæ distillauerunt myrram. *Cantic. cap. 5.* Manus igitur inunguntur oleo pietatis, vt episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei; Caput autem vngitur balsamo charitatis, vt episcopus diligat Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum suum sicut seipsum; Caput inungitur propter auctoritatem, & dignitatem, & manus propter ministerium, & officium; Caput enim vngitur, vt ostendatur illius præsentare personam, & quo dicitur per Prophetam; Sicut vnguentum in capite eius, & cætera. *Psal. 132.* Caput enim viri Christus, caput Christi Deus. *1. ad Corinth. cap. 11.* qui de se dicit; Spiritus Domini super me,

eo quod vnxit me, euangelizare pauperib. misit me. Luc. cap. 4. Manu episcopi inunguntur, vt ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi, vnde, cum eas consecrator inungit; Consecrare (inquit) & sanctificare digneris domine manus istas per istam sanctam vnctionem, & per benedictionem nostram; vt quæcunq; consecrauerint, consecrentur, & quæcunq; benedixerint, benedicantur in nomine domini. *vt in text. & c. placet. 5. ecce. 16. q. 1.*

QVOD si fuerit pratermissum, per tres episcopos est supplendum.

QVIA in consecratione episcopi, debent ad minus tres episcopi interuenire. *c. si archiepiscopus de temp. or. d.* Et quoniam talis vnctio est de substantia in consecratione episcopi. *A. b. hic in princ.* Et vbi deficit aliquid de substantialibus, actus est nullus. *cap. quanto. de consecr.* Ideo per vnum episcopum, assistentibus ei duobus alijs episcopis, talis vnctio est supplenda. *vt in text.* vt actus, qui non valebat, vt ex tunc, incipiat valere, vt ex nunc. *gloss. in cap. non firmatur. de regul. iur. in 6.* Et talis vnctio est supplenda, etiam si non esset de substantia, sed de præcepto quo ad solemnitatem, ne videatur contempta. vt dictum est superius, & *infr. tit. prox. c. 1.*

§. Vnde.

IN veteri testamento Reges vngebantur in capite; sed post aduentum Christi Saluatoris inunguntur in brachio, siue humero, vel in armo.

QVIA talis vnctio in capite significat auctoritatem, & dignitatem inuncti. *sup. §. prox.* Et quoniam postquam Christus Dominus Noster (quem vnxit Deus Spiritu sancto, sicut habetur in Actibus Apostolorum *cap. 70.*) vnctus est oleo pietatis præ consortib. suis; qui secundum Apostolum, est caput ecclesie, quæ est corpus ipsius. *ad Ephes. cap. 1.* Et ipse est caput omnis principatus, & potestatis. *ad Colossens. cap. 2.* Ideo talis vnctio principis, à capite ad brachium est translata, vt princeps ex tempore aduentus Christi, non vngatur in capite, sed in brachio, siue humero, vel in armo, in quibus principatus congrue designatur, iuxta illud, quod legitur; Factus est principatus super humerum eius, &c. *1. Regum. cap. 9. vt in text.*

EPISCOPI vero vnctio est in capite conseruata.

QVIA episcopus in pontificali officio personam Christi, qui est caput ecclesie, repræ-

sentat. *vt in text.* Ideo eius caput inungitur, vt ostendatur Christi representare personam *supr. §. prox.*

ET episcopi caput chrisimate consecratur, brachium vero principii oleo delinitur.

QVIA dignitas ecclesiastica est dignior seculari. *cap. duo sunt. distinct. 96.* Ideo, vt ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem episcopi, & principis potestatem, episcopus inungitur chrisimate, princeps vero secularis inungitur oleo. *vt in text.* Cum vnctio chrisimatis sit excellentior, & magis mysteriosa, quam illa, quæ fit oleo tantum. *vt supr. in §. prox.*

§. Quia.

OMNES Christiani vnguntur, bis ante baptismum, & bis post baptismum.

QVIA Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum, & sacerdotes. *Apost. cap. 1.* propter quod Petrus Apostolus ait; Vos estis genus electum, regale sacerdotium, *epist. 1. cap. 2.* Ideo in nouo testamento, non solum reges, & sacerdotes vnguntur. *vt supr. §. prox.* sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto primum in pectore, deinde inter scapulas; & bis post baptismum, scilicet chrisimate sancto, primum in vertice, deumum in fronte; In pectore namque baptizandus inungitur, vt per sancti Spiritus donum abiciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam. *vt in text.* quia iustus ex fide viuunt. *Apost. ad Hebr. c. 10.* Inter scapulas vngitur, vt per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat. *vt in text.* quia fides sine operibus mortua est. *Iacob. Apost. in epist. c. 2.* vt per fidem sacramentum sit mundicia cogitationum in pectore, & per operis exercitium, sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem (secundum Apostolum) operetur. *ad Gal. c. 5.* In vertice vero baptizatus inungitur, vt sit paratus omni petenti de fide reddere rationem, quia per caput intelligitur mens. *vt in text.* iuxta quod legitur; Oculi sapientis in capite eius. *Eccl. cap. 2.* cuius superior pars est ratio, & inferior est sensualitas; vnde bene per verticem, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte vngitur baptizatus, vt libere confiteatur, quod credit. *vt in text.* quia Corde creditur ad iustitiam, ore vero fit confessio ad salutem. *Apost. ad Roman. cap. 10.* memor eius, quod Dominus ait.

Qui

Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. *Matth. 5. 10. & Marc. 8.* Ante baptismum ergo vngitur oleo benedicto, & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano, Christus enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma, non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem; A Christo uero Christiani dicuntur, tanquam vncti deriuenter ab vncto; vt omnes concurrant in odorem illius vnguenti, cuius nomine oleum est effusum. *vt in text.* Et etiam ex eo, cum quis est baptizatus, a sacerdote inungitur, vt sacrum baptismum cum fide acceptum, custodiat; vngitur tunc illius pectus oleo sanctificato, cum inuocatione sanctæ Trinitatis, vt nullæ reliquæ latentis inimici in eo resideant; sed in fide sanctæ Trinitatis mensius confortetur; Vngitur, & inter scapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur, & ad bona opera facienda, per Dei gratiam roboretur. *cap. deinde de consecr. dist. 4.*

§. Per frontis.

PER frontis chrismationem, manus impositio designatur, qua alio nomine dicitur confirmatio.

QUIA per hanc chrismationem datur Spiritus sanctus ad augmentum, & robor, *vt in text.* vnde cum cæteris vnctiones simplex sacerdos, vel presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus sacerdos, id est, Episcopus debet conferre. *cap. presbyteri. de consecr. dist. 4.* nam de solis Apostolis legitur (quorum vices gerunt Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat: Cum audissent (inquit) Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum; non dum enim in quenquam illorum venerat; sed baptizati tantum erant in nomine Domini IESV Christi; tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum S. *Act. 8.* Cuius aduentus per vnctionis ministerium designatur, *vt in text.* quia columba, in qua Spiritus sanctus super Christum in baptismo descendit. *Matth. 3. cap. 3. & Marc. 1.* ad vesperum in catachismo reuertens, ramum retulit virentis oliuæ. *Genes. cap. 8.* cuius vtiq; sacramentum Dauid propheta prænocens, exhilarandam faciem in oleo, prædicauit. *Psal. 108. vt in text.* Et conuenienter in hoc sacramento chrismatis, signatur signo

crucis in fronte, propter duo. Primo quidem, quia chrismatus insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis; quod quidem debet esse euident, & manifestum; inter autem omnia loca corporis humani, maxime frons manifesta est, quæ quasi nunquam obtegatur; & ideo limitur chrismate in fronte, vt in manifesto demonstret se esse Christianum; sicut & Apostoli post acceptum Spiritum sanctum se manifestauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi, propter duo, scilicet, propter timorem, & propter verendum; vtiusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte, propter duo, scilicet, propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc, quod spiritus a corde directe ad frontem ascendunt, vnde verendum erubescunt, timentes autem pallefcunt, vt habetur *4. ethic. cap. 9.* Et ideo in fronte signatur chrismate, vt neque per timorem, neque propter erubescentiam, nomen Christi confiteri chrismatus prætermittat. *S. Thom. par. 3. quest. 72. artic. 9. in addit.* Et conuenienter hoc sacramentum soli Apostoli dederunt; quia in quolibet opere vltima consummatio suprema arti, aut virtuti referuatur; sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam. Supremus autem est, ad quem pertinet vltimus, qui est finis artificiorum; vnde epistola, quæ a notario scribitur, a domino signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam diuinum opus, secundum illud *ad Corinth. 1. cap. 3.* Dei ædificatio estis. Sunt etiam quasi quædam epistola spiritu Dei scripta, sicut dicitur *ad Corinth. 2. cap. 3.* Epistola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viuus; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Et quoniam hoc confirmatio sacramentum est quasi vltima consummatio sacramenti baptismi, ita scilicet, quod per baptismum ædificatur homo in domum spirituales, & confcribitur quasi quædam spiritualis epistola; sed per sacramentum confirmationis, quasi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus sancti, & quasi epistola confcripta, signatur signo crucis. Ideo collatio huius sacramenti Episcopis referuatur, qui obtinent summam potestatem in ecclesia, sicut & in primitiua ecclesia per impositionem manuum Apostolorum, quorum vices gerunt Episcopi, plenitudo Spiritus sancti dabatur. *S. Thom. dist. 9. 72. art. 14.*

§. Vngitur.

VNGITVR præterea secundum ecclesiasticum morem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicatur calix.

QVIA in istis rebus quæ diuino cultui deputantur, vnctio fit, non solum ex mandato legis diuinæ; verum etiam exemplo beati Siluestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. *vt in text.* Præcepit enim Dominus Moyse, vt faceret oleum vnctionis, de quo vngeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vas. *Exod. cap. 30.* Verum vnctionis sacramentum aliud quidem efficit, & figurat, tam in nouo, quam in veteri testamento; vnde non iudicatur ecclesia, cum vnctionis celebrat sacramentum. *vt in text. & c. altaria, & ibi gloss. de consecr. dist. 1.*

ROMANVS Pontifex non vitur baculo pastorali, sicut ceteri Episcopi, tum propter historiam, tum propter mysticam rationem.

QVIA cum Petrus misisset Martialem, & collegam in Germaniã, mortuus est Mar-

tialis, & collegæ rediit ad Petrum; & Petrus dedit ei baculum, & præcepit ei, quod tangeret mortuum, & diceret ei: Surge in nomine Domini, & vade ad prædicandum. Qui cum quadragesimo die à tempore mortis tetigerit eum, & resurrexit, & prædicauit & quia Petrus postea non recuperauit baculum; ideo eius successores illo non vtuntur. *gloss. penult. & Innoc. hic.* & hæc quo ad historiam. Quo autem ad mysticam rationem est, quia baculus in summitate habet recuruationem, quasi ad trahendum; quod Romano Pontifici non est necesse; quia nullus ab eo diuertere potest. Item per baculum, designatur coercitio, siue castigatio. Ideo alii Pontifices recipiunt à suis superioribus baculos; quia ab homine potestatem recipiunt. Romanus vero Pontifex non vitur baculo; quia potestatem à solo Deo recipit. *gloss. fin. & Innoc. hic.* Designatur autem per huiusmodi baculum, ea quæ his versibus comprehenduntur.

*In baculi forma, præfati datur hæc ibi norma,
Attrahere peccantes, rege iustos punge per inuim,
Attrahere sustenta, stimula, vaga, moribunda, lenta.
gloss. penult. hic.*

Liber Primus, Titulus Decimus sextus.

DE SACRAMENTIS NON
ITERANDIS.

In Decretal. Cap. 1. Pastoralis.

IN ordinato in subdiaconum sine manuum impositione, non fiet iteratio; sed supplebitur prætermissum.

QVIA talis manuum impositio in ordinatione ad subdiaconatum, non est aliud, quam quædam benedictio, & oratio Episcopi super ordinando. *gloss. 2. hic. & c. manus. & ibi gloss. 1. quest. 1.* quæ benedictio non est de substantia talis ordinis, sed ex præcepto pertinet ad solemnitatem illius. *Innoc. hic.* Et quoniam ea, quæ spectant ex præcepto ad solemnitatem sacramenti, si omittantur, non efficiunt, quin sit verum sacramentum. *S. Thom. 3. quest. 50. art. 1. in addit.* Sed sunt postea supplenda, nec ex contempu videantur omissa. *cap. spiritus. 5. eccle. 1. q. 1.* Ideo collatio ordinis sic facta, non est iteranda, sed caute est suppleendum,

quod incaute fuit in ea prætermissum. *vt in text.* Collatio enim ordinis non iteratur, ne fieret iniuria illi sacramento, in quo imprimitur character. *cap. ostenditur. de consecrat. dist. 4.*

SIMILITER in confirmato non chrismais, sed olei vnctione.

QVIA oleum est sufficiens materia confirmationis, de necessitate sacramenti, licet balsamum illi adijciatur ob mysticam rationem; ita, quod est de necessitate præcepti; & illud compositum ex oleo, & balsamo, dicitur in chrisma. *Cæter. in S. Thom. par. 3. quest. 72. art. 1.* Et quoniam in sacramentis, quæ imprimunt characterem, si omittatur aliquod quod non sit de necessitate sacramenti, sed sit de præcepto in spectantibus ad solemnitatem illius, non est iterandum sacramentum, sed est suppleendum omissum, vt dictum est superius, & not.

& not. *supr. in cap. vni. tit. prox.* Ideo sine balsamo confirmatio tradita valet, sed vñctio cum balsamo est postea supplenda, propter myrricam rationem & ne videatur ex contemptu ommissa. *vt in text. & Butr. hic in fin.*

Cap. 2. A nobis.

SEPELVTVS à schismatico, ob hoc dicitur, exhumari non debet.

QVIA cum talis non elegerit ab illis sepeliri, nec eorum schismati confenserit, sed tantum fuerit ab illis sepultus, quando post mortem non poterat mereri, vel demereri, non potest dici in aliqua culpa, ob quam debeat ecclesie siatica sepultura carere. *gloss. 1. & Innoc. hic.* Et quoniam non debet aliquis alterius odio prægruari. *cap. non debet. de regul. iur. in 6.* Ideo schismaticorum culpa, tali sepultus non debet ad hoc imputari, vt ex eo, quod est sepultus ab eis, debeat exhumari. *vt in text. & c. sacris. de sepult.*

VESTIMENTA sacerdotalia, cum quibus de gradati presbyteri celebrant, non sunt ob hoc iterum benedicenda.

QVIA licet tales presbyteri malefecerint celebrando, & vestimentis illis vtendo. *cap. vestimenta. de consecrat. dist. 1.* non tamen propter hoc fuerunt vestimenta illa polluta. *gloss. 2. hic.* Ideo ex quo durat prima benedictio, iterum benedicti non debent, ne prior benedictioni fiat iniuria. *c. ostenditur. & ibi gl. ver. iniuria de consecr. dist. 4.*

NEC altaria, ex eo, quod isti in illis celebrant, sunt

iterum consecranda.

QVIA altaria semel consecrata, non sunt reconsecranda, nisi in casibus, in quibus fuerunt execrata. *cap. ecclesius. de consecrat. dist. 1.* Et quoniam inter illos casus, iste non adnumeratur. *gloss. fin. hic. & gloss. in cap. si motum. dist. 1.* Ideo ex quo per huiusmodi celebrationem non sunt execrata, & durat prima consecratio, iterum consecrari non debent. *vt in text. & gl. in c. ecclesia. dist. 1.*

Cap. 3. Presbyter.

SI in ordinatione presbyteri, vel diaconi, manus impositio fuerit prætermissa, statum temporibus supplebitur.

QVIA licet manus impositio in ordinatione presbyteri, vel diaconi, non sit de necessitate ordinis: nam sine illa ordinis collatio tenet. *Butr. hic num. 5. & ob id ordo ille non est iterandus. supr. cap. 1.* Est tamen illa in huiusmodi ordinibus adhibenda, per ritum ab apostolis introductum. *vt in text.* Et quoniam ritus est vsus disponens circa solemnitatem actus gerendi. *cap. cum secundum. de tempor. ordin.* Et solemnitas, quæ in aliquo actu debet fieri, si fuerit ommissa, est postea supplenda. *cap. 1.* Ideo manus impositio ommissa in ordinatione presbyteri, vel diaconi, est postea caute supplenda. *vt in text.* Et quoniam accessorium sequitur naturam sui principalis. *cap. accessorium. de regul. iur. in 6.* Ideo talis solemnitas est supplenda eo tempore, quo ordines, quibus illa accedit, solent conferri. *vt in text. & Butr.*

¶ num. 4.

Liber Primus. Titulus Decimusseptimus.

DE FILIIS PRESBYTERORVM

ORDINANDIS, VEL NON.

In Decretal. Cap. 1. Vt filij-

ILLEGITIMVS non ordinatur.

QVIA illegitimitatis defectus, pluribus de causis impedit ordinum, & beneficiorum promotionem; Primo, ob ordinis prærogatiuam. *cap. penult. & fin. dist. 36. & cap. inter dilectos de excess. pralati.* Secundo, ob detestationem paterni criminis, quod pungit in filio, vt per id puniatur pater. *c. cum ergo. 5. sed qui. 24. q. 3. & l. isti. §. fin. ff. de eo, qui mat. caus.* Tertio propter inconuenientiam paternam, quæ timetur in filio, *cap. litteras in fr. eod. iuxta illud:* Sæpe solet li-

lius similis esse patri. *cap. sunt plurimi. §. verum. & quæst. 1.* Ideo filij presbyterorum, & ceteri ex fornicatione nati, ad ordines non promouentur. *vt in text.* Esse tamen illegitimum, est defectus, non culpa. *cap. nasci. dist. 56.* Et ad hoc vide *Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 15.*

NISI, vt religio sus fiat.

QVIA summa est ratio, qui pro religione facit. *l. sunt persona. ff. de relig. & sumpt. vnde eius fauore dispensatur in multis. c. fin. & ibi gl. de reglam.* Et quoniam dispensatur præsertim in his, quæ non præueniunt ex propria culpa, quali-

pa, qualis est natalium defectus. *cap. ex lit. & ibi gloss. ver. religionis. de apostat.* Et in religione non est ita periculum, vt filius illegitimus sit paternæ incontinentiæ imitator, sicut esset in sæcula. ri vita clericali; cum in religione magis intendatur morum honestati, & ibi non habeatur illa commoditas vagandi, sicut est in sæculo. *s. 1. §. sed hoc. dist. 56.* Ideo conceditur, vt illegitimus possit ordinari, si fiat religiosus, non autem si remaneat in sæculo. *vt in text. & dict. cap. 1. dist. 56.*

NEC tunc praeficitur, id est, ad praelaturam non habilitatur.

QVIA ad praelaturam assumuntur, debent, in quantum fieri potest, defectibus carere, & alios excellere meritis. *cap. eam te. de atat. praefic.* Et quoniam nimium praelaturæ deformaretur honestas, si illegitimi promouerentur ad eam. *infr. cap. fin.* Ideo, licet concedatur, vt illegitimus factus religiosus, possit ad ordines promoueri; non tamen ei conceditur, vt praelationem possit in religione habere. *vt in text. nisi cum Sedis Apost. dispensatione. infr. d. cap. fin.*

Cap. 2. Ad præsentiā.

ILLEGITIMVS filius sacerdotis, qui, hoc tacito, per rescriptum apostolicum paternam ecclesiam impetravit, remouetur ab illa.

QVIA huiusmodi rescriptum fuit subreptitiæ impetratum. *gloss. 3. hic. nam ex quo filius sacerdotis non potest paternæ ecclesiæ præesse. infr. cap. prox.* si hanc veritatem expressisset, non ita facile tale rescriptum obtinisset. *gloss. fin. hic.* Et quoniam subreptio vitiat rescriptum, & reddit gratiam inualidam. *c. super litteris. de rescr.* Et sine canonica institutione non potest beneficium ecclesiasticum licite retineri. *c. 1. de reg. iur. in 6.* Ideo talis subreptitiæ precator debet carere impetratis, & ab illa ecclesia remoueri. *vt in text. & cap. eam te. de atat. & qual. praef.* Si tamen ex certa scientia Papa mandasset illum recipi, gratia valeret, quia tunc intelligeretur cum eo dispensasse. *gl. fin. hic.*

Cap. 3. Præsentiū.

NON potest filius sacerdotis, ecclesia paternæ præesse.

QVIA si filius sacerdotis immediate ecclesiæ paternæ præesset, videretur hæreditaria successione illam obtinere. *cap. Apostolici. ca. 8. q. 1.* Et quoniam in beneficiis hæreditariam

successionem ecclesia Dei detestatur. *infr. c. 1. ex transmissa;* Ideo quantumcumque talis filius illegitimus, ex matris onore ante clericatum genitus, non potest ecclesiam, cui præfuit pater, immediate habere. *vt in text. nisi per Sedem Apostolicam cum eo fuerit dispensatum. infr. cap. eam.* Mediate vero posset illam ecclesiam habere; quia per mediam personam fuit remota hæreditariæ successioneis apparatus. *d. c. ex transmissa.* Si vero esset filius illegitimus, etiam ex alij causis non posset ad ordines promoueri. *supra cap. 1. nec ecclesiam curatam, vel ecclesiasticam dignitatem obtinere. infr. c. si & Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 15.*

Cap. 4. Conquerente.

FILIUS immediate in ecclesia paternæ institutus, per episcopum loci, est amouendus.

QVIA filius, etiam legitimus, non potest sine dispensatione apostolica, immediate præesse ecclesiæ, cui præfuit pater. *supra cap. prox.* Et quoniam ecclesiastica beneficia sine canonica institutione, legitime retineri non possunt. *cap. 1. de reg. iur. in 6.* Ideo si de facto ibi fuerit per inferiorem praelatum, (cui competat ex iure speciali collatio) institutus; per episcopum loci, (qui debet inuigilare, ne sui subditi remaneant in peccatis) est inde amouendus. *vt in text. & infr. c. dilect.*

Cap. 5. Veniens.

EPISCOPVS, qui scienter consulit filio sacerdotis paternam ecclesiam, ex illa eum remouere non potest.

QVIA, licet filius sacerdotis non possit paternæ ecclesiæ præesse. *supra cap. præsentiū.* Et si ibi fuerit institutus, debeat amoueri, *vt in text.* Tamen quoniam episcopus male fecit, talem ecclesiam illi conferendo, & fraudulenter hoc fecisse videtur, ex quo sciens illum esse talem, nihilominus eie ecclesiam illam contulit. *gloss. hic. ver. restituit.* Ideo in odium ipsius episcopi statuitur, vt in hoc casu contra suum illicitum factum venire non possit. *d. gl. hic.* licet alias possit episcopus suum malefactum reuocare. *cap. quod quis. 35. q. 3. & gl. fin. in c. nostri de elect.* Illud enim reuocare non potest, quando in penam ei interdicatur reuocatio, vt in casu huius text. quæ pena ei imponitur, ne detur via malevolentibus reuocare liberalitates suas. *gl. pen. in c. diuersis. de cler. coning.* Et vt episcopus de cætero cautius caueat ab huiusmodi collationibus. *gloss. fin. hic.* Ex gratia autem est quo ad beneficiatum, vt interim per episcopum inde non amouetur,

moueat, & quod ei, de alia ecclesia prouideatur, vnde valeat honeste sustentari, cum inde fuerit amotus, quando collatio ei fuit facta ab episcopo nesciente illum esse filium talis sacerdotis. *vt in text. & d. gl. fin. hic.*

Cap. 6. Proposuit.

EX quo filius sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio.

QUIA indignum esset ordini clericali, vt ad ordines promotus ecclesiastico beneficio careret. *vt in text. ne in illius opprobrium talis cogatur mendicare. cap. ad supplicationem de renunt. Et quoniam qui altari seruit, de altari viuere debet. 1. ad Corin. cap. 9.* Ideo licet illegitimus non sit ad ordines promouendus. *supr. cap. 1.* & quis non sit sine titulo ordinandus. *c. sanctorum. dist. 70.* si tamen fuerit promotus, est ei de aliquo honesto beneficio prouidendum. *vt in text. & c. vel non est compof. de temp. ord.*

Cap. 7. Ex transmisa.

FILIVS praeesse potest ecclesiae, cui pater praefuit mediante.

QUIA causa prohibendi, ne filius in paterna ecclesia ministret, est, ne in ecclesiasticis beneficiis haereditaria successio videatur. *supr. c. praesentium.* Et quoniam vbi fuit media persona beneficiata inter patrem & filium, apparet, quod ibi non habet locum haereditaria successio. *vt in text.* Ideo cessante causa prohibendi, non extenditur ad talem casum prohibitio de non administrando in ecclesia, cui praefuit pater. *Innoc. hic.* Et sic filius potest de iure communiam ecclesiam obtinere, si est legitimus; vel cum eo tunc facilius dispensatur, quam si immediate succederet, si est illegitimus. *Abb. n. 2.*

Cap. 8. Constitutus.

FILIVS praeesse potest ecclesiae, in qua pater sine titulo ministravit.

QUIA nemo potest plus iuris in alium transferre, quam ipse habeat. *cap. nemo. de reg. iur. in 6.* Et quoniam vbi aliquis ministrat in ecclesia sine titulo, non potest apparere, quod per eum transferatur aliquid ius in alium, cum nec ipse aliquid ibi habeat. *gl. hic. ver. perpetuus.* Ideo cum non possit tunc notari, quod filius succedat in tali ecclesia per ius patris, cessat causa prohibitionis de non administrando in ecclesia paterna. *vt supr. c. prox.*

Ration. Iur. Pontif. lib. 1.

Cap. 9. Extua.

SI is, cui concessum est a Papa, vt possit dispensare cum filio sacerdotum circa ecclesiam paternam immediate tenendam, cum aliquo dispensat; ille, per litteras iustitiae postea contra eum impetratas, remoueri non poterit.

QUIA dispensatio semel facta, non est amplius reuocanda. *gl. vers. irritari: sicut nec iniuriz remissio est in posterum retractanda. cap. si illic. 23. q. 4.* nam decens est beneficium esse mansurum. *Authent. const. qua de dign. §. illud. coll. 6.* Et quoniam huiusmodi secundae litterae impetratae, non facta mentione de tali dispensatione, sunt subreptitiae. *Abb. hic.* Ideo non praediciant primis. *c. ceterum. de refer.*

Cap. 10. Quoniam,

SI manifestum est, quod filius in ecclesia immediate successit patri, sine aliqua restitum: exceptione, ab illo remouebitur.

QUIA in manifestis, & notorijs non est necessaria discussio iudicii, vel probatio testium. *cap. cum sit. de appell. & l. ea quidem. C. de accusat.* Et quoniam non potest esse, quod non sit notorium, si aliquis immediate in ecclesia, cui praefuit pater, administrat. *Innoc. hic.* Ideo cum sit prohibitum, quod filius in tali ecclesia non administret, sicut pater, poterit talis absque forma iudiciali, inde per episcopum amoueri. *vt in text. nisi per Sedem Apostolicam fuerit cum eo dispensatum. vt supr. in c. prox.*

Cap. 11. Ad extirpandas.

FILIVS etiam legitimus remouetur ab ecclesia, in qua immediate successit patri vicario, vel rectori,

QUIA causa, propter quam filius prohibetur immediate intulari in ecclesia paterna, est, ne in beneficiis haereditaria successio notetur. *supr. cap. ex transmisa. & 8. q. 1. c. Apostolica.* Et quoniam talis successio appareret, siue filius sit legitimus, siue illegitimus. *gl. 1. & fin. hic.* Ideo si filius ibi fuerit immediate institutus, quantumcunque sit legitimus, est amouendus. *vt in text. nisi per Sedem Apostolicam fuerit cum eo dispensatum. vt supr. cap. prox.* Sed quod hic dicitur de patre, qui ibi fuerit vicarius, intelligitur de vicario perpetuo, qui dicitur intulari. *gl. hic. vers. vicary.* Secus est de vicario temporali, qui non habuerit ecclesiam, & beneficium in titulum; nam tunc non potest nota-

tari successio, cum pater non habuerit ius in beneficio, quod dicatur fuisse translatum in filium. *vt sup. cap. constitutum. & cap. ex tunc.* Et quod hic dicitur de filiis, similiter est intelligendum de nepotibus ex filiis, in quibus propter lineam rectam videretur esse successio, non sic autem prohibetur in nepotibus ex fratre, & ceteris collateralibus, cum non possit tunc notari directa naturalis successio, & indirecta non attenditur. *gloss. hic. & arg. cap. cum voluntate. de sent. excom.*

Cap. 12. Ad hæc.

FILIVS Episcopi legitime natus, promovitur potest ad ordines.

QVIA filij personarum ecclesiasticarum, solum ratione illegimitatis prohibentur ordinari *sup. c. 1.* Et quoniam qui oritur ex matrimonio est legitimus, licet eius pater post mortem vxoris fiat ecclesiasticus. *c. debitum. de bigam. non ordin.* Ideo qui natus est ex patre de primo matrimonio; si mortua vxore, ille promouetur ad ordines, & efficitur episcopus, talis non debet impediri ratione patris, quin & ipse possit ordinari. *vt in text. & supra c. prox.*

Et in paterna ecclesia beneficiari.

QVIA ab illo beneficio, vel penitus simili, filius immediate prohibetur, in quo pater fuit intitulus. *sup. c. prox. & infr. cap. cum decorem.* Et quoniam qui est intitulus de ecclesia, non est intitulus de particularibus beneficiis, quæ sunt in ecclesia. *cap. pastoralis de his, que fin. à pralac.* Et ecclesia non est penitus simile beneficium cum illis, quæ sunt in ea. *c. de multis. de prob.* Ideo in ecclesia, cui pater præest, vel præfuit, vt episcopus, filius potest aliquod inferius beneficium obtinere. *vt in text. & infr. c. ad abolendam.*

Cap. 13. Michael.

NON potest filius esse vicarius illius ecclesia, in qua pater proximus fuit rector.

QVIA vicarius perpetuus habet titulum illius ecclesia, cuius est vicarius *sup. c. ad extirpandas.* Et quoniam filius non potest immediate intitulari in beneficio, quod habuit pater. *sup. c. prox.* etiam si titulus illius beneficii variatur, & alter titulus loco prioris subrogatur. *Butr. hic num. 1.* Ideo filius non potest habere beneficium in titulum vicariæ perpetuæ, si eius pater immediate habuit illud in titulum rectoriæ. *vt in text.*

Cap. 14. Litteras.

ILLEGITIME genitus, etiam de vxore, sine dispensatione ad ordines, vel beneficia promovetur non potest.

QVIA tunc dicitur quis illegitime nasci de vxore, quando vterq; coniugum votum continentia, ante illius generationem & professus. *gloss. hic.* nam per huiusmodi votum de carnali sit spirituale coniugium, ita, vt non permittatur postea ipse simul carnaliter iungi, nec cuiquam alteri, etiam post mortem vnus eorum. *cap. seriatim. dist. 32.* Et quoniam tales coniuges se carnaliter cognoscendo, peccant contra votum emissum, & de incontinentia notantur. *d. cap. seriatim.* nam licet non deficiat vinculum matrimonialis substantiæ, deficit tamen matrimonij executio. *Abb. hic.* Et in continentia paterna est, quæ consideratur in repellendo filium illegitimum ab ordinibus, & beneficiis, propter suspensionem, quæ est, ne filius sit imitator illius. *sup. cap. 1.* Ideo propter talem incontinentiam, filius sic genitus prohibetur, ad ordines, vel beneficia promoveri. *vt in text.* si tamen ex aliis causis fuerit dignus repositus, poterit cum ipso, quo ad istum defectum, dispensari. *vt in text. & infr. c. fin.*

Cap. 15. Cum decorem.

ILLEGITIMVS, in ecclesia paterna præbendari non debet.

QVIA indecorum est, vt in altis officio illegitimus filius impudico patri ministraret, in quo vnigenitus Dei filius æterno Patri pro salute humani generis victimatur. *vt in text.* Et quoniam domum Dei decet sanctitudo. *Pf. 92.* Et est cauendum, ne per ministrorum turpitudinem, ecclesia inquinetur honestas, *c. cum decorem, de vit. & honest. cler.* Ideo filius non legitimus non debet beneficiari in ecclesia, in qua eius patri deberet ministrare. *vt in text.* nec conuenit cum eo in hoc dispensari. *Butr. num. 4.* Et similiter filius canonicorum præbendæ in eisdem ecclesijs conferri non debent, quarum sunt canonici patres eorum. *vt in text.* quia propter omnimodam similitudinem, quæ est inter ipsos canonicos, censetur de talibus similibus beneficiis, sicut censetur de beneficiis penitus eodem. *Abb. hic & not. sup. in cap. ad hac.*

Cap. 16. Ad abolendam

SI illegitimus, maxime filius spurius, instituat in ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet.

QUONIAM omnis illegitimus ab ordinibus, & beneficiis, (præsertim paternis) excluditur. *vt sup. cap. 1. & c. prox.* Et quoniam inter illegitimos, spurius natus est ex coitu magis damnato, quam simplex illegitimus naturalis. *gloss. fin. in cap. santa. qui fil. sine leg. & l. vulgo. ff. de stat. homin.* Ideo ad ecclesiarum decorem, & in paterni delicti detestationem, inter illegitimos, maxime spurios prohibetur institui in ecclesia, in qua eius pater fuit institutus. *vt in text. & gloss. penul. hic.*

ET instituens à suis beneficiis suspenditur.

QUONIAM licet Episcopus possit dispensare cum illegitimis in simplicibus beneficiis in aliis ecclesiis, in illis tamen, in quibus illorum patres sunt instituti, dispensare non potest. *gloss. fin. hic.* Et dispensando, vsurpat iurisdictionem alienam, & peccat, *infra cap. fin.* Et quoniam quis puniendus est in eo, in quo deliquit. *cap. litteras. de suppl. negi. pralat.* Ideo Episcopus, vel alius in tali beneficio collator delinquens, à propriis beneficiis in sui poenam suspenditur. *vt in text. & c. consultat. infr. tit. prox. & Conc. Trid. sess. 25. de refo. c. 15.*

Cap. 17. Dilectus.

ALIVS, quam Papa, non dispensat, vt filius in ecclesia paterna immediate succedat.

QUONIAM si filius immediate in ecclesia succederet patri, de honestate status ecclesiarum, dum in illa hæreditaria successio esse videretur. *sup. cap. ex transmissa.* Et quoniam non licet inferioribus Papa, dispensare in his, quæ generalem ecclesiarum statum concernunt. *c. sane. & gloss. in cap. dilectus. vers. permissa. de tempor. ordin.* Ideo prohibetur, ne aliquis prælatus in hoc audeat dispensare. *vt in text. & gloss. sup. in c. prox.*

Cap. 18. Nimitis.

ILLEGITIMVS, absque dispensatione Papæ, ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum promoveri non potest.

QUONIAM de iure communi filij illegitimi repelluntur ab ordinibus, & beneficiis, propter incontinentiam paternam. *sup. cap. 1.* Conceditur tamen episcopis, vt quo ad ordines mi-

nores, & beneficia simplicia, possint cum ipsi dispensare. *gloss. hic. & infr. cap. in 6.* Sed quoniam nimis deformaretur ecclesiarum honestas, si faciliter cum illegitimis circa maiora beneficia dispensaretur. *vt in text.* Ideo prohibetur, ne inferiores Papa cum talibus dispensent circa ista beneficia, quæ sunt de maioribus. *vt in text. & c. de multa. de preb.*

In Sexto. Cap. 1. Is, qui.

CVM illegitime natus dispensans Episcopi, in minoribus ordinibus, & beneficiis sine cura.

QUONIAM illegitime nasci, non est culpa eius, qui nascitur, sed illius, qui generat; licet talis illegitimitas in ipso nato dicat delectum. *cap. nasci. dist. 56.* Et quoniam, qui alieno vitio laborat, misericordia est dignus. *leg. legem. Cod. de natur. liber.* Ideo licet propter incontinentiam paternam, non possint de iure communi, illegitimi ad aliquos ordines, & beneficia promoueri. *extr. c. 1.* Ex misericordia tamen conceditur, vt per episcopos possit cum ipsis quo ad minores ordines, & simplicia beneficia dispensari. *vt in text. & extr. cap. fin.*

DVM MODO fit tale, in quo alius dispensare possint.

QUONIAM facultas concessa ad dispensandum, cum sit super re odiosa, & exorbitante à iure communi, est potius restringenda, quam dilatanda. *infr. c. sequen.* Et quoniam vbi sunt duæ prohibitiones, sublata vna, remanet alia. *c. pastorali. & ibi gloss. fin. extr. de priuilegiis & l. si domus. ff. de seru. vrb. præd.* Et ex diuersis non fit illatio. *l. Papinianus. ff. de minor.* Ideo per concessionem factam episcopis, ad dispensandum cum illegitimis super minoribus ordinibus, & simplicibus beneficiis, non inferitur, quod possint cum ipsis dispensare in aliis casibus, episcopis à iure prohibitis. *vt in text. puta, quod tales illegitimi possint immediate paternum beneficium obtinere. gloss. hic vers. tale.* Cum in hoc non possint episcopi dispensare etiam cum legitimis. *extr. c. extra.*

IN aliu dispensatio Papa requiritur.

QUONIAM nimium ecclesiarum deformaretur honestas, si ad sacros ordines, & ad maiora beneficia faciliter cum illegitimis dispensaretur. *extr. cap. fin.* Et quoniam vbi maius periculum vertitur, cautius est agendum. *c. vbi de elect.*

in 6. Ideo quo ad sacros ordines, & maiora beneficia, Papa alius non concessit, sed sibi retinuit facultatem cum illegitimis dispensandi. *vt in tex. & extr. d. t. fin. & vide Conc. Trid. sess. 25. de reform. cap. 15.*

§ Ille.

SI dispensatum fuerit cum aliquo, quod, non obstante villo defectu, possit ad curatum beneficium promoveri; pretextu illius dispensationis non poterit duo beneficia insimul obtinere.

QUIA dispensatio, cum exorbitat à iure communi, est odiosa. *vt in text.* Et quoniam odiosa sunt restringenda. *cap. odia. infr. de reg. iur. in 6.* Et per vim verborum per ademptionem vnus beneficij, talis dispensatio est sortita suum effectum. *Aribid. hic in fin.* Singularis enim locutio permittens in materia prohibitiua, non extenditur ad pluralem. *cap. gaudemus. extr. de iur. Ideo dispensatio ad vnum beneficium, non est dilatanda ad plura. vt in text. & c. non potest. infr. de prab. & vide Conc. Trid. 23. de resor. c. 17.*

Cap. 2. Si is.

SI ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum, eo tacito, super pluralitate dispensationem obtineat, non, alet dispensatio.

QUIA taciturnitas alicuius qualitatis, quae expressa, Princeps verisimiliter gratiam non concessisset, per vitium subreptionis inducit, ipso iure, gratiae nullitatem. *cap. super literis. & cap. ad audiendam. il. 2. extr. de rescript.* Et quoniam non est verisimile, quod Papa dispensasset super beneficiorum pluralitate cum eo, qui patitur defectum natalium si hoc ei fuisset expressum. *vt in text.* Ideo talis dispensatio quo ad pluralitatem beneficiorum, veluti per subreptionem obtenta, nullius penitus est momenti. *vt in text. & cap. non potest. infr. de orab.* Dispensatio enim ad data dispensationi, non valet, nisi in dispensatione secunda, fiat mentio de prima. *gloss. 1. hic. & Decius in l. lueros. C. de collat.*

* *

Liber Primus. Titulus Decimus octauus. DE SERVIS NON ORDINANDIS, ET EORVM MANUMISSIONE.

In Decretal. Cap. 1. Instruendi.

SERVVS ante plenam manumissionem ordinari non debet.

QUIA in susceptione ordinis mancipatur homo diuinis officiis. Et quoniam nemo potest dare, quod suum non est; Ideo seruus, qui non habet sui potestatem, non potest ad ordines promoueri; si tamen promouetur, ordinem suscipit; quia libertas non est de necessitate sacramenti, sed de necessitate praecepti; cum non impediatur potestatem, sed actum tantum; & similis ratio est de omnibus, qui sunt aliis obligati, vt rationis dediti, & huiusmodi personae. *S. Thom. par. 3. q. 39. art. 3 in addit.* Et quoniam per manumissionem, seruus liberatur à domini potestate. *Instit. de libert. in §. 1.* Ideo post manumissionem ille, qui erat seruus, si aliud ei non obstat, potest libere ordinari. *vt in text. & cap. quicumque. dist. 54.* Et quoniam ubi seruus ordinatur contra domini voluntatem, est domini indemnitati consulendum.

infr. cap. prox. Ideo debet ordinator informari de manumissione eius, qui erat seruus, antequam ordinet. *d. cap. prox. nam quod in firmari, vel vituperari potest, debet praecaveri. vt in text.* Et melius est ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam remedium quaerere. *cap. si nominata. dist. 23. & l. 1. Cod. quod lic. vnicuique.*

Cap. 2. De seruorum.

SERVVS sine licentia domini ordinatus, deponitur, & domino restituitur.

QUIA secundum Apostolum, est cauendum, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur, dum serui suos dominos sub specie religionis contemnunt. *1. ad Timoth. cap. 6.* Non enim, quia fidelis es, liberum te esse putas; hoc enim libertatis documentum est seruire magis. Quippe in fidelis, si viderit fidei causa illos superbire, blasphemabit dogma nostrum, tanquam se ditionis causam; cum vero obtemperantes attenderit, citius credet, ac facilius, quae

dicun-

dicuntur admitter; alioqui, & Deus, & prædicatione ipsa blasphemabitur. *Chryf. libid.* Et quoniam seruus est res domini. *Instit. de his, qui sunt sui, vel alie. iur.* Et nemo est iure suo sine culpa priuandus. *c. discretionem. de eo, qui cogn. consang.* Eteo ipso, quod seruus promouetur ad ordines, domino ignorante, peccat. *gl. in c. ad her. de relig. dom.* Ideo, ne per Christiani nominis institutum, aut aliena iura peruadi, aut publica videatur disciplina subuerti. *c. generalis. dist. 54.* Et ne seruus reportet commodum de sua fraude, deponitur; & ne dominus sine culpa iure suo priuetur, recuperat illum. *vt in text. & c. frequens. dist. 54.* Distinguitur tamen circa seruus promotus, nam si est promotus, sciens a domino, & nõ reclamante, ex hoc ipso efficitur ingenuus; si autem, eo nesciente, episcopus, & ille, qui eum præsentauit, tenetur domino in duplum, quã sit pretium serui, si sciuerunt ipsum esse seruũ; alias si seruus habeat rpeculum, debet seipsum redimere; alioquin reduceretur in seruitutem domini sui, non obstante, quod ordinem exequi non potest. *S. Tho. par. 3. q. 39. art. 3. in addit. & gl. fin. hic. quæ adducit iura, ex quib. sumitur ista distinctio in huiusmodi restitutione facienda, & præcipue sumitur. ex cap. ex antiquis. & c. generalis. dist. 54.*

Cap. 3. De famulis.

SERVVS ab ecclesia manumissus ordinari potest.

QUIA manumissus ab ecclesia non debet esse peioris conditionis circa ordines suscipiendos, quam sit manumissus a laico. *infr. c. eo libentius;* immo debet esse melioris, cum ordines conferantur ab ecclesiasticis. *s. 1. de temp. ord.* Et prima charitas incipit gradatim a se, & a suis. *cap. nisi. & ibi gl. vers. eligimus. de aut. & vsu pat.* Et quoniam manumissus a laico potest ordinari, *supr. c. 1.* Ideo multo magis debet posse manumissus ab ecclesia. *vt in text. & cap. quicumque. dist. 54.*

ET quod acquirat, post suum obitumeris ecclesia manumittentis.

QUIA conditiones tacite, vel expresse, alicui contractui inhaerentes, sunt obseruandæ. *cap. 2. de condit. apposit.* Et quoniam talis intelligitur sub ea conditione ab ecclesia manumissus, vt si non habeat filios, bona per ipsum acquirenda ecclesiæ ipsi manumittenti relinquuntur. *Innoc. hic. num. 1.* Ideo talis manumissus, & ordinatus, si non habet filios, non potest in

alios extraneos transmittere bona per ipsum acquisita, sed ipsi ecclesiæ illa debentur. *vt in text. & gloss. 1. hic.* Ordo enim charitatis requirit, vt illis primo loco teneamur obnoxii, a quibus accepimus beneficium. *cap. cum in officio. de testam.*

QVA M si accusat, vel contra eam testificatur, liberate, & ordine priuatur.

QUIA libertatis donum est adeo pretiosum, vt propter leuem iniuriam factam a manumisso in patronum, ille censeatur ingratus, & libertate indignus. *cap. octaua. 12. quest. 2. & Cod. de libert. & cor. libert. l. 2.* Et quoniam iniuria fit patrono, si libertus eum accusat, vel contra eum testificatur, venia editi prius nõ impetrata. *l. 2. c. de in ius voc.* Ideo, vt quis puniatur, in quo deliquit, & vt cæteris ecclesiæ libertis accusandi vel testificandi aduersus ecclesiæ aditus præcludatur, statuitur, vt tales manumissi ingrati non solum libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate natura, sed necessitate temporis promeruerunt. *vt in text. & cap. liberti ecclesiæ. 12. q. 2.* Talium enim status, qui contra episcopum suum, vel patronam ecclesiæ nituntur, de cetero potius, quam conseruari conuenit, vt quorum libertas perniciofa est, sit salutifera seruitus, & qui super bire voluerunt, ad pectus libertate prodi discant obedire subiecti. *dist. cap. octaua. 12. quest. 2.*

Cap. 4. Nullus.

DOMINVS in seruo, quem manumittit, potest spirituales operas retinere.

QUIA spirituale cum spirituali potest commutari, & in conditione apponi; sicut potest temporale in re temporali. *cap. ad questiones. & ibi gloss. 2. de ver. permitt.* Et quoniam libertas est res spiritualis. *gloss. fin. hic.* Ideo in concessione libertatis potest dominus spirituales operas retinere, puta, vt horas canonicas sibi psallat, & similia. *vt in text. & infr. cap. eo libentius.* Operas vero temporales in seruo ad ordinandum manumisso dominus retinere non potest; ne videatur accipere ordines sub ea conditione temporali, & ne per illa opera a clericali seruitio retrahatur. *s. quicumque. dist. 54.*

Cap. 5. Consuluit.

SPURIUS, vel serui ordinari non debent.

QVIA ob ordinis prerogatiuam, nec viles personæ sunt ad illum assumenda. *cap. penult. dist. 26.* nec illæ, de quibus est suspicio, quod per aliquod vitium inaceret ordinis existimationem. *cap. litteras. supr. tit. prox. nec illæ, quæ non habent sui potestatem, in ordine administrandi. supr. cap. de seruatorum.* Et quoniam spurius est persona vilis. *l. vulgo. ff. de stat. homin.* Et similiter seruus. *Instit. de huius, qui sui, vel alii. iur. sunt. §. fin.* Et in spurio est suspicio, ne imitetur in continentiam paternam. *supr. tit. prox. cap. 1.* Et seruus non habet sui potestatem, vt possit contra domini voluntatem in ordine administrare. *cap. quicumque. dist. 54.* Ideo neque spurios, neque seruos debet episcopus ordinare. *vt in text. & not. in d. c. de seruatorum.*

Cap. 6. Eo libentius.

MANUMISSVS ab ecclesia, vt fiat clericus, & ipsi ecclesia perpetuo seruiat in diuinis, ad aliam ecclesiam se transferre non potest.

QVIA cum libertas sit res spiritualis, potest venire in commutatione cum alio spirituali. *gloss. 1. hic. & notat. supra in cap. nullus.* Et quoniam conditiones honestæ appositæ in contractibus, sunt seruanda. *cap. 1. de pact. & cap. ad questiones. de ver. permus.* Ideo conditio appositæ in concessione libertatis, vt manumissus famulatum impendat, dum vixerit, in obsequijs diuinorum ecclesiæ manumittenti, & per consequens, quod ad aliam ecclesiam se transferre non possit, tanquam debita est attendenda. *vt in text. & supr. c. nullus.*

SECVS, si fuerit manumissus, vt seruiat.

QVIA indefinita regulariter æquipollet vniuersali. *leg. si pluribus. ff. de legat. 2. & gloss. in cap. vt circa. versu. aduocum. de elect. in o.* Et quoniam vbi quis obligatur ad aliquid in genere, non magis adstringitur ad vnum, quam ad aliud de contentis sub illo genere, sed vnum faciendo, adimplet debitum suum, & liberatur ab alio; vnde dicitur, Qui promittit dare animal, liberatur dando muscam. *l. si quis à filio. §. si quis. ff. de legat. 1.* Ideo manumissus ab ecclesia sub eadem conditione indefinita, vt ordinatus diuinis seruiat, adimplet debitum suum, siue ecclesiæ manumittenti, siue alteri ecclesiæ in diuinis seruando. *vt in text. & c. quia circa. de priuileg.*

Cap. 7. Miramur.

IVS, quod est de seruo factu diacono, etiam de subdiacono debet intelligi.

QVIA iura, quæ loquuntur de seruo factu diacono, dicentia, quod si seruus fuerit ordinatus in diaconum sine domini voluntate, aut vicarium præster, aut si non habuerit, ipse domino reddatur, habent respectum ad illum, tanquam ad ordinatum in sacris. *cap. ex antiquis. dist. 54.* Et quoniam ordo subdiaconatus, licet in primitiua ecclesia non fuerit sacer existimatus, cum de eo non fiat expressa mentio in patrum statutis; sed de ipso sit mentio generaliter, sicut de inferioribus ordinibus non sacris. *dist. cap. ex antiquis. & gloss. 2. hic.* Tamen quoniam à constitutione Gregorij, atque Urbani secundum moderna tempora, sacer gradus esse minime dubitatur. *vt in text. & cap. ante triennium. dist. 31. & c. nullum. dist. 28.* qui duo canones sunt constitutiones Gregorij, & c. erubescant. *dist. 31.* quæ est constitutio Urbani. Ideo idem ius, quod est de seruo factu diacono per respectum ad ordinem sacrum, debet etiam hodie esse de tali factu subdiacono; in quo est eadem ratio ordinis sacri. *vt in text. & sic debet esse idem ius. cap. cum dilecta. de confirm. vtilit. vel inutil.*

Cap. 8. Dilectus.

NATVS ex patre seruo, & libera matre, liber est, & hæc promouetur.

QVIA filius quo ad libertatem, propter maiorem certitudinem originis, sequitur conditionem matris. *leg. partum. Cod. de rei vendit. & Institus. de ingenu. §. 1.* Et sufficit fauore libertatis, cum fuisse per momentum in libero ventre, vt liber nascatur. *l. & seruatorum. §. ingenui. ff. de stat. homin.* licet in honoribus, & muneribus, & mancipijs, propter maiorem viri prerogatiuam, partus sequatur patrem. *l. libertas. ff. de stat. homin. & l. eos. & l. exemplo. Cod. de decur. lib. 10.* Et quoniam qui liber est, potest ad ordines prououeri, si ei non obicit aliud canonicum impedimentum, licet eius pater sic seruus. *supr. c. 1.* Ideo ratione libertatis, natus de libera matre, & seruo patre, licite potest ordinari *vt in text. & gloss. 2. in cap. liberi.*

329. 4.

Liber Primus. Titulus Decimusnonus.
DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA,
ORDINANDIS, VEL NON.

In Decretal. Cap. vnic. Magnus.

OBLIGATVS ratiociniis, deposito onere, & reddita ratione, ordinari potest.

QVIA causa, cur tales non debeant ordinari, antequam deposuerint illud onus, & reddiderint rationem, est, quia ecclesia in amaretur, si ipsi in administratione commississent fraudem, & debitores remanissent. *vt in text.* Et creditores grauarentur, dum velent agere contra illos, qui per ordinum assumptionem mutauerunt forum. *Innoc. num. 1.* Et quoniam cessante causa, cessat effectus. *cap. cum cessante. de appellat.* Ideo quando constat, quod illi recte administrarunt, & per illorum promotionem ad ordines nemo grauatur, non sunt ob factam administrationem ab ordi-

nibus prohibendi. *vt in text. & cap. legem. distin. 53.*

PRIVS vero non.

QVIA indigni, & infames non sunt promouendi ad ordines. *cap. vnic. de sicut. in ord. fac. nec illi sunt promouendi, per quorum ordinationem, aliorum iura fraudarentur. vt not. sup. tit. prox. cap. 2.* Et quoniam infamaretur ecclesia, si ordinarentur tales, qui non recte administrassent. *vt in text.* Et ipsi essent ordinibus indigni. *cap. preterea. distin.* Et eorum creditores grauarentur, vt dictum est superius. Ideo antequam deposuerint huiusmodi administrationem, & de ea reddiderint bonum ratiocinium, non sunt ad ordines assumendi. *vt in text. & cap. defignata. dist. 51.*

Liber Primus. Titulus Vigesima.
DE CORPORE VITIATIS
ORDINANDIS, VEL NON.

In Decretal. Cap. 1. De presbytero.

PRESBYTER, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui Episcopi, potest in suo ordine ministrare.

QVIA amisso partis digiti est modica deformitas. *gloss. infr. in cap. fin. Et quoniam vbi est modica deformitas, quæ non impedit in executione officij, & non generet scandalum, facile cum patiente talem defectum dispensatur, vt possit ad ordines promoueri. infr. cap. 6.* Ideo multo magis dispensandum est eum iam ordinato, vt possit in suo ordine ministrare. *vt in text.* Multa enim fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. *cap. ad Apost. de regul. Eccurpius eijcitur, quam non admittitur hospes. cap. quem ad. de iureiur.* Et ob id Papa non retinet sibi facultatem dispensandi cum tali, sed eam episcopo loci concedit, quitamen debet illi imponere poenitentiam de graui excessu duelli. *vt in text. & infr. cap. fin.* Et quatenus ad duellum spectat, vide quæ nouissime de definiuit *Conc. Triu. sess. 25. de refor. c. 19. & adde S. Tho. & ibi*

Caiet. 2. 2. q. 95. art. 8.

Cap. 2. Cum de tua.

HABENS in oculo maculam, qua non inducit magnam deformitatem, etiam ad episcopatum potest promoueri.

QVIA ille defectus in aliquo membro repellit ab ordine, qui vel impediret ordinatum in executione ordinis, vel propter deformitatem generaret scandalum. *supr. in ca. prox. & S. Thom. 3. p. 39. art. 6. in addit.* Et quoniam macula in oculo, quæ non inducat multam deformitatem, non impedit executionem officij, nec generat scandalum. *gl. fin. bic. & l. qui clauum. ff. de adilit. edit.* Ideo per talem maculam non est quis ab aliquo ordine, etiam si sit episcopalis, prohibendus. *vt in text.* Quæ autem macula dicitur inducere scandalosam deformitatem, repellit arbitrio ordinantis. *Burr. n. 3.* Patiens autem nocebilem defectum in oculis, etiam in lege veteri à ministro Dei repellitur, sicut & alij defectus, ne offerret panes propositionis. *Leu. c. 28. Et quid per illos defectus significetur, exponitur in 6. 2. dist. 49.*

Cap. 3. Ex parte.

SECTVS in cunabulis, sicut promouetur.

QVIA secundum statuta Concilij Nicæni, illi secti ad clericatus ordinem prohibentur accedere, & etiam si in clero fuerint, debent cessare, qui seipfos sani absciderint, vel affectauerint, vt ab alijs abscidantur. *vt in text. & cap. si quis pro agriuidine. distinct. 55.* Notatur enim in talibus nimium crudelis voluntas in seipfos. *cap. qui partem. dist. distinct. 55.* Et quoniam, qui in cunabulis sectus est, non potest eo tempore abscissionem affectare, cum iudicium animi tunc non haberet. *vt in text. & sic non potest dici, quod fuerit in seipsum crudelis. l. 1. C. de fals. monet.* Ideo talis non debet impediri, quominus possit per huiusmodi defectum ad ordines promoueri. *vt in text.* Præsertim cum in canonicis. Apostolorum sit manifestè sancitum, quod eunuchus, si per insidias hominū factus, vel ita natus sit, aut etiam in perfectione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in episcopatum promoueri. *vt in text.* Et similiter si ex aliqua iusta causa, puta timore lepræ, quis fecerit sibi virilia abscindi, ab ordinibus non prohibetur. *infr. cap. ex parte. & d. dist. 55. cap. si quis à medicis.* Nec tunc est necesse seruare illam carnem, vel puluerem, vt dicunt vulgares *gloss. in c. eunuchus. d. dist.* Sed qui sine iusta causa fecit sibi virilia abscindi, prohibetur ordinari. *infr. cap. prox.* quia quasi sui homicida videtur, & Dei conditioni inimicus. *cap. si quis absciderit. d. dist.* Videtur enim Deum redarguere, quod plus in eo creauerit, quam fuerit necesse. *cap. ab exordio. dist. 35.* Et præsumitur, quod omne turpe in alijs faceret, qui hoc in seipso ausus est attentare. *l. cum autem. 5. excipitur. ff. de adilit. adilit.* Nec potest quis sibi iniicere manus, cum nemo sit dominus membrorum suorum. *leg. liber. ff. ad leg. Aquil.* Nec excusatur, quod hoc fecerit ad caste viuendum. *infr. cap. prox.* quia religio, non ferretur quærenda est castitas. *cap. tunc saluabitur. 33. quæst. 5. & gloss. hic.* Nec obstat exemplum de Origene, qui se eunuchum fecit, vt liberius in occulto posset prædicare, tempore persecutionis ecclesiæ, mulieribus; & tamen postea apud Cæsaream factus est sacerdos. Nec exemplum Marci, qui præscidit sibi pollicem, vt sic fieret indignus sacerdotio, & tamen postea factus est sacerdos. *gloss. in d. cap. si quis absciderit.* quia hæc specialia non sunt trahenda ad consequentiam. *d. gloss. & cap. peristi. 7. quæst. 1.* Marcus autem

ille, non fuit Marcus Euangelista, vt quidam putant, sed alter Marcus anachoreta, vt notat Baronius tomo 1. *Annalium sub Anno Christi 45. in fine.*

Cap. 4. Significauit.

SA CERDOS, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens in de mereri, de dispensatione Episcopi, suum officium (præter altaris ministerium) poterit exercere.

QVIA cum non liceat alicui in propria membra scizire, talis grauiter deliquit. *supra cap. prox.* Et per huiusmodi abscissionem efficitur irregularitas. *Innoc. hic in fin.* Et ob id de iure communi prohibetur, ne ad ordines promouetur, & si est promotus, quod in illis non administrat. *cap. si quis absciderit. distinct. 55. & cap. maritum. distinct.* Sed quoniam simplicitati, & ignorantie, facilius venia tribuitur. *et cum vniversorum de rer. pormus.* Et bona intentio malum factum excusat. *cap. dixit. & ibi gloss. fin. 32. quæst. 4.* Ideo pia intentio illius, qui virilia fecit sibi abscindi, credens se obsequium Deo præstare, debet operari, vt facilius quo ad aliquam cum eo dispensetur, & sic Papa concedit, vt episcopus possit quo ad eius sacerdotale officium in aliqua parte administrandum, cum tali sacerdote dispensare. *vt in text.* Sed quoniam oblatio altaris omnia alia sacramenta præcellit. *cap. nihil de consecrat. distinct. 2.* Et in maioribus cautus est agendum. *cap. vbi de elect. in 6.* Ideo quo ad illam Papa sibi facultatem cum tali dispensandi reseruat. *vt in text. & gloss. fin. hic.*

Cap. 5. Ex parte. ii. 2.

SA CERDOS, qui ex iusta causa sibi virilia abscindi potest, vt prius, sacerdotale officium exercere.

QVIA canones non prohibent à sacris administratione illos, qui ex iusta causa faciunt sibi virilia abscindi. *vt in text. & cap. si quis pro agriuidine. distinct. 55.* Sed illos excludunt, in quibus propter talem abscissionem, crudelis voluntas in seipfos notatur. *supra cap. ex parte, & dist. 55. cap. partem.* Et quoniam in materia irregularitatis, & ordinationis, regula procedit affirmatiue, vt quilibet ad ordines censeatur idoneus, nisi in iure reperitur prohibitus. *Abb. hic numer. 2.* Ideo cum quis sentiret sibi lepræ periculum immere, de consilio medici virilia fecit sibi abscindi, vt posset ab illo

ab illo infirmitatis vitio liberari, vel ex alia simili rationabili causa de suo consensu fuerint sibi abscissa, si alias est idoneus, non debet impediri, quin sui ordinis officium exequatur. *vt in text. & cap. si quis à medicis. distinct. 55.* Notat autem *Butr. hic.* quod incisio virilium proficit ad curam morbi lepræ, ex quo videtur, quod lepra aliquando procedat ex instinctu luxuriz, & quod non solum in infirmitatibus animi minus malum est eligendum, *vt 13. distin. per totum.* sed etiam in infirmitatibus corporis, *vt in casu huius text. in quo pro sananda lepra abscinduntur virilia. Butr. & Abb. hic.* Vnde est intelligendum de lepra, quæ sit maius malum, quam talis abscissio. Sex enim illius enumerantur species. *Leu. c. 13.*

Cap. 6. Exposuisti.

MUTILATVS manu, si promotus fuerit in abbatem, ab abbacia disponitur.

QVIA mutilatio manus est enormis defectus, qui impedit exercitium sacerdotij, & generat scandalum, si de facto exerceatur. *cap. presbyt. de cleric. agrot.* Vnde taliter impeditus non potest ad sacros ordines promoveri. *vt in text.* Et quoniam abbas debet de iure communi esse sacerdos. *cap. 1. de etat. & qual. ordin. Et in habilis ad vnum connexorum, est inhabilis ad reliquum. Abb. hic.* Ideo si aliquis in promotione sua ad abbatiam, tacuit fraudulentè huiusmodi defectum, cum non possit promoveri ad ordinem requisitum, est ab officio abbatiz etiam amouendus *vt in text. & d. c. 1. de etat. ord.*

Cap. 7. Thomas.

CARENS vngula pollicis, dummodo sit fortis in pollice, licite ad sacerdotium promouetur.

QVIA modica deformitas in membro nõ impedit exercitium ordinis, nec generat scandalum, propter quæ impedimenta quis prohibetur ab ordinibus. *supr. cap. cum de tua.* Et quoniam carentia vngulæ est modicus defectus. *supr. cap. 1.* Ideo si alias talis sit potens in pollice ad frangendum eucharistiam, & aliud canonicum non obstat, propter deformitatem, & defectum vngulæ, non debet ab ordine sacerdotij prohiberi. *vt in text. & cap. qui partem. distinct. 55.* Vnde ex prædictis in hoc tit. circa huiusmodi membrorum defectus, est distinguendum. Quod quidam sunt corpore vitiati sponte, quidam casu; si sponte, distingue, aut nulla iusta causa interueniente; & tunc ordinandus repellitur, & iam ordinatus deicitur. *cap. qui partem. & cap. si quis à medicis distinct. 55. & cap. maritus. distinct. 33.* aut iusta causa interueniente, & tunc non prohibetur ab ordine. *supr. cap. ex parte. il. 2. nisi generet deformitatem, quia tunc in omni casu repellitur. cap. lator. & cap. si euangelica. distin. 55. & supr. cap. exposuisti.* Si casu, & tunc si in magnis membris, & deformitatem generet, repellitur, & deicitur. *dist. cap. si euangelica.* In paruis vero membris non impeditur, si deformitas modica sit, & sine culpa sua, *vt in hoc cap. fin.* Si vero culpa sua in talem modicam deformitatem incidit, & de misericordia etiam toleratur.

supr. c. 1.

Liber Primus. Titulus Vigésimus primus. DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

In Decretal. Cap. 1. Vt bigami.

BIGAMI non sunt ad sacerdotium promouendi.

QVIA per sacramentum ordinis quis constituitur sacramentorum minister. Et quoniam ille, qui alijs debet sacramenta ministrare, nullum debet in sacramentis pati defectum. Defectus autem in sacramento est, quando sacramenti significatio integra non inuenitur. Et sacramentum matrimonij significat coniunctionem Christi ad ecclesiam, quæ

Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.

est vnus ad vnâ. Ideo requiritur ad perfectam significationem sacramenti, quod vir sit tñ vnus vir, & vxor sit tñ vnus vxor; & ideo bigamia, quod hoc tollit, irregularitatem inducit, & impedit ordinari. *S. Tho. par. 3. q. 66 art. 1. in addit.* Præterea, in illis, qui accipiunt sacramentum ordinis, maxima spiritualitas debet apparere, tum quia spiritualia ministrant, scilicet sacramenta; tum quia spiritualia docent, & in spiritualibus occupari debent. Et quoniam concupiscentia, per quam totus homo caro efficitur, maxime spirituali-

A a capi

tati repugnat. Ideo non debet aliquid signum concupiscentię permanentis in ordinandis apparere; quod quidem apparet in bigamis, qui vna vxore noluerunt esse contenti; & ideo etiam prohibentur ordinari. *S. Thom. d. art. 1.* Et præcipue prohibetur bigamus promoueri ad sacerdotium, & alios ordines sacros. *vt in text. cum in istis propter eorum excellentiam maior contentia, & spiritualitas requiratur. gloss. in sum. dist. 26.* Sunt autem quatuor modi bigamix. Primus est, cum quis habet plures vxores de iure successiue. Secundus, cum simul habet plures, vnam de iure, aliam de facto. Tertius, cum habet plures successiue, vnam de iure, aliam de facto. Quartus, quando quis viduam ducit vxorem. Et omnibus his modis est irregularitas adiuncta. *S. Thom. i. id. & gloss. in fr. in cap. prox. quæ addit quintum, scilicet. quando quis scienter cognouit vxorem adulteram. vt in c. si cuius. & c. si laici. dist. 34.*

Cap. 2. Super eo.

CV M bigamo qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur.

QUIA bigami prohibentur per Apostolũ, ad sacros ordines promoueri. *1. ad Tim. c. 3.* Et quoniam dispensatio est communis iuris relaxatio. *gloss. penult. in c. requiritur. l. q. 7.* Et inferior non potest tollere legem superioris. *c. cum inferior. de maior. & obed.* Ideo episcopus non licet contra dictum Apostolũ dispensare, vt bigami ad sacros ordines promoueantur, vel, si promoti fuerint, vt in illis administrēt. *vt in text. & infr. s. super.* Papa autem, licet non dispense contra dicta Apostoli in his, quæ pertinent ad articulos fidei, & forte in his, quæ pertinent ad generale mltatum ecclesiæ, in alijs tamen bene dispensat. *Innoc. hic.* Petrus enim, cuius papa est successor, fuit maior, quam Paulus, in administratione; ideo constitutione Paulinõ adstringitur. *Abb. n. 6.* Vnde Papanon dispensat quantum ad ea, quæ sunt de iure naturali, & quantum ad ea, quæ sunt de necessitate sacramentorum, & fidei; sed in alijs, quæ sunt de institutione Apostolorum, cum ecclesia nunc habeat eandem potestatem statuendi, & destituendi, quam tunc habuerit, potest per eum, qui primatum tenet in ecclesia, dispensari. *S. Tho. par. 3. q. 66. art. 5. in addit.* Et quoniam bigami nunc est adiuncta irregularitas de iure naturali, sed de iure positio, nec est de essentialibus ordinis, quod ordinandus non fit bigamus; quod patet ex hoc, quod si aliquis bigamus ad ordines ac-

cedit, characterem accipit. *S. Thom. ibid. & c. quicumque. distin. 50.* Ideo Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter; sed episcopus, quantum ad minores ordines; Et quidam dicunt, quod etiam quantum ad maiores in illis, qui volunt Deo in religione seruire, propter vitandum religiosorum discursum. *S. Tho. d. art. 5. & gl. hic ver. dispensare.*

ET ordinator priuabitur potestate ordinandi.

QUIA conueniens est, vt quis puniatur, in quo peccauit. *c. inter. de excess. prelat.* Ideo qui deliquit conferendo ordines, cui non debebat, ab illa ordinis collatione est in eius pœnam prohibendus. *vt in text. & c. litteras. de temp. ord.*

NISI cum eo fuerit dispensatum.

QUIA legitima dispensatio reddit licitum, quod erat illicitum. *2. gloss. penult. in c. dudum. id. de elect.* Et quoniam conuenit in tali casu facilius dispensare cum ordinatore, in quo est sola culpa, quam cum ordinato, in quo est irregularitas, & culpa. *Abb. numer. 8.* Ideo cum ordinatore fuerit dispensatum, vt pro tali errore, ordinandi potestate, & officio non priuetur, poterit sine pœna priuationis incurrenda, etiam in futurum tales ordines conferre. *vt in text. & gloss. fin.* Dispensatio autem ista est à Papa obtinenda. *Abb. numer. 9.* Cum eius sit soluere, cuius est ligare. *d. c. cum infirmit.* Et ad id, quod dicitur, vbi non est dispensatio reservata, videtur inferioribus concessa, Respondetur illud esse verum, nisi dispensetur, vbi pœna sit Papæ reservata, nam tunc intelligitur reservata etiam dispensatio. *Burr. in fin.* Vel dic potius, illud non esse verum. *vt not. in Clem. 2. de elect.*

Cap. 3. De bigamis.

BIGAMYS, vxore viuente, vel mortua, non ordinatur.

QUIA non matrimonij vinculum, sed irregularitas contracta ex carnis diuisione in plures, vere, vel interpretatiue, est impedimento, vt bigamus ordinari non debeat. *supr. c. 1. & 2.* Et quoniam talis irregularitas nõ potest purgari per mortem vxoris, vel per poenitentiam; nec etiam per baptismum subsecutum. *c. acutus, & c. vna. dist. 26.* Ideo non solum viuente vxore; sed etiam defuncta, bigamus non est admittendus ad diuinorum celebrationem, maxime cum à doctrina sit Apostoli, & institutionibus ecclesiæ alienum. *vt in text. & infr. c. prox.*

Cap. 4. Nuper.

QVI mortua vxore, promotus ad sacros, cum secunda de facto contraxit, & cognouit, bigamia pœnam incurrit.

QUIA in maleficiis magis voluntas, quam exitus spectatur. *distinct. 99. c. fin. & l. diu. leg. Corn. de scar.* Et propter similitudinem facti, quis numeratur inter eos, de quorum numero ipse non est. *quotquot. 27. quasi c. & l. fin. ff. mand.* Et quoniam qui de facto cum secunda contraxit, quantum in eo fuit, suam carnem in plures diuisit. *vt notat. supr. in c. 1.* Ideo licet defectus vnitatis sacramenti re vera in illo non sit, qui vnam habuit vxorem, & post susceptionem ordinis sacri aliam duxit de facto; nam realiter carnem suam non diuisit in plures vxores, ex quo ista secunda non est vxor. *gloss. penult. hic. & gloss. fin. in c. sane. de cleric. coniug. vnde in veritate talis bigamus non existit. vt in text. & infr. c. fin.* Et præter alias pœnas, hodie promotus in sacris, si de facto contrahat matrimonium, est ipso facto excommunicatus. *Clem. 1. de affinit. & consang.*

LICET non sit bigamus.

QUIA bigamus proprie dicitur, quasi binæ vxoris maritus. *c. vnus. distinct. 1. 6. & c. apertant. 31. quasi. 1.* licet interpretatiue sint, & alij modi bigamiz, *vt notat. supr. c. 1.* Et quoniam ordinatus in sacris non potest ducere vxorem, & si de facto ducat, de iure non tenet. *d. c. sane. & de at. & qual. ordin. c. à multis.* Ideo licet talis propter affectum intentionis cum opere subsécuto, bigamiz pœnam incurrat, *vt dictum est superius;* vere tamen, & proprie bigamus non est. *vt in text. & gloss. versic. in bigamiz. supr. in c. 2.*

Cap. 5. Debitum.

QVI contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit desponsatus, bigamus non censetur.

QUIA cum duo sint in coniugio, videlicet, consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in Spiritu inter Deum, & iustam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus; Qui adhæret Deo, vnus Spi-

ritus est cum eo. *1. ad Corinth. cap. 6.* Reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Euangelista testatur; Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. *Ioan. cap. 1.* profecto coniugium illud, quod non est ex commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud coniugium designandum, quod inter Christum, & ecclesiam, per incarnationis mysterium est contractum, *vt in text.* iuxta quod Paulus exponens illud, quod prædixerat protoplastus; Hoc nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea. *Genes. cap. 2.* Et propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ; & erunt duo in carne vna, statim subiungit; Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo, & ecclesia. *ad Ephes. cap. 5.* Et quoniam propter sacramenti defectum, inhibitus est, ne bigamus, aut maricus viduæ præsumat ad sacros ordines promoueri, quoniam nec illa est vnica vnici, nec iste vnus vnici. *vt in text. & supr. c. 1.* Ideo vbi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio corporum ex primis nuptijs, non deest in secundis significatio vnitatis, quæ inter Christum, & ecclesiam in matrimonio consideratur; Vnde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam, duxit in vxorem; quia nec ille, nec ipse carnem suam diuisit in plures; propter hoc impediti nõ debet, quin possit ad sacerdotium promoueri. *vt in text. & c. Valentino. dist. 2. 4.*

Cap. 6. Quia circa.

QVI plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est.

QUIA in fornicatione non est sacramentum, & consequenter nec defectus talis sacramenti, qui bigamiam inducat; Et quæuis sit in fornicarijs maioris cõcupiscentiæ significatio, quam sit in illis, qui plures vxores successiue habuerunt, non tamen est concupiscentiæ ita adhærentis; nam per fornicationem vnusalteri non in perpetuo obligatur, & in eis non est defectus sacramenti, qui causat bigamiam. *S. Thom. par. 3. quasi. 66. artic. 1. in addit.* Ideo per fornicationem cum concubinis non inducitur irregularitas bigamiz, sicut inducitur per matrimonium cum pluribus. *vt in text. & c. frat. dist. 34.*

Cap. 7. A nobis.

SVBDIACONVS, qui cum vidua contraxit, & tam cognouit, bigamia pœnam incurrit.

QVIA licet subdiaconus non possit de iure contrahere matrimonium c. presbyr. distin. 28. Et ideo si de facto cum vidua contraxit, carnem suam non diuist in matrimonio cum illa. *vs in text.* & sic proprie non dicitur bigamus. *supr. c. nuper.* Tamen quoniam in maleficijs magis voluntas, quam exitus spectatur. l. diuus. ff. ad leg. Cornel. de scar. Ideo ex quo talis deliquit contrahendo de facto, & quantum in ipso fuit, deduxit opus ad effectum, bigamix pœnam incurrit, ac si vere contraxisset, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. *vs in text. & d. c. nuper.*

LICET bigamus non sit.

QVIA bigamia incurritur in matrimonio cum vidua, propter carnis diuisionem interpretatiuè factam cum pluribus. *vt not. supr. in c. 1. & gloss. 3. in c. 2.* Et quoniam inter subdiaconum, & viduam non est vere matrimonium, *vt dictum est superius.* Ideo ipse non potest dici vidux maritus, & ob id bigamus vere non existit. *vs in text. & d. c. nuper.*

In Sexto. Cap. vnic. Altercationis.

BIGAMVS nudatus est omni priuilegio clericali, & est

adstrictus seculari foro.

QVIA priuilegium meretur amittere, qui permixta sibi abutitur potestate. *c. tu arum. extr. de priuileg.* Et frustra inuocat legis auxilium, qui committit in legem. *c. contingit. il. 2. de senten. excom.* Et quoniam prohibitum est, ne clerici sint bigami. *extr. c. 1. & 3.* Ideo licet clericus in minoribus, coniugatus, si non sit bigamus, possit gaudere quo ad aliqua priuilegio clericali. *c. sane. extr. de cleric. coniug.* ille tamen, qui est bigamus, tanquam exercens actum ordini clericali aduersum, omni clericali priuilegio, cui renunciare iam ex se videtur, à iure ipso facto priuatur. *vs in text. & cap. quisquis. distin. 84.*

NEC valet consuetudo in contrarium.

QVIA talis consuetudo est canonicis institutionibus inimica. *extr. c. 1.* Ideo est potestis dicenda corruptela, & tanquam illicita extirpanda. *c. ad aud. extr. de consuet. & c. 1. supra cod.*

ET prohibetur ei sub anathemate, ne tonsuram deferat.

QVIA redundare in ignominiam ordinis clericalis, si ille tonsuram deferret, qui seculari foro subesset. *c. Joannes. extr. de cleric. coniug.* Ideo ex quo talis non gaudet priuilegio fori clericalis, *vt dictum est superius;* prohibetur etiam, ne tonsuram, vel habitum clericalem deferat. *vs in text. & gl. fn. hic.*

Liber Primus. Titulus Vigessimus secundus.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

In Decretal. Cap 1. Tua.

VLTRAMONTANI, & valde remoti, ordinationem suam probare debent per quinque episcoporum sigilla.

QVIA vbi maius periculum vertitur, cautius est agendum. *c. vbi electi. in 6.* Et quoniam posset sæpe contingere, *vt propter distantiam loci, & personarum qualitates non cognitas, illi, qui sunt valde remoti, falsificarent proprii episcopi sigillum, & quod non bene essent, qui recognoscerent illud. c. nullus. & c. transmarmos. distin. 98.* Ideo, licet ad probandam ordinationem vicinorum clericorum, sufficiant litteræ proprii episcopum

suo sigillo obsignatæ. *infr. c. tua. & distin. 7. c. priuatus.* quo ad clericos tamen valde remotos, quales sunt vitramarini, sunt obseruanda veterum Patrum instituta, *vt ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimonio muniantur. vs in text. & dist. c. transmarmos.* Et nihilominus sunt etiam per aliquod tempus in expectatione tenendi, antequam ordinentur, *vt plenius de vita eorum instructio habeatur;* sed & de inferioribus eorum ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, *vt aliquibus prætermisissis, saltum facissent.*

vs in text. & cap. Afros. dist. 98.

Cap. 2. Inter.

CLERICVS peregrinus, qui iurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promovebitur.

QVIA cum nullus clericus sine litteris sui episcopi, vel sufficienti testium probatione, sit in aliqua ecclesia suscipiendus. *c. primat. & ibi gloss. 1. distin. 71.* multo magis est hoc obseruandum in clericis ignotis, ne facile quis admitteretur ad ordines, qui de iure esset ab illis repellendus. *supr. c. prox.* Et quoniam nemo potest pro se testificari. *1. 4. quest. 2. in sum.* Et non acribetur fides sponte ad iurandum se offerenti. *c. ex lit. de integ. restitut.* Ideo non est credendum soli iuramento clerici afferentis se ordinatum; sed, nisi de ipsius ordinatione canonica, per idonea constiterit argumenta, nec in assertis per ipsum ordinibus est suscipiendus, nec ad maiores est promoendus; praesertim antequam eius conuersatio fuerit approbata. *vt in text. & distin. 71. c. 1.* Et nouissime contra male ordinantes, & male promotos, emanauit constitutio Sixti V. qui contra tales auget poenas. Data Nonis Ian. 1588. Quae tamen fuit postea moderata per Clemen. VIII. qui tollit illas Sixti poenas, praeterquam contra simoniacos. Data prid. Kal. Ian. 1595.

Cap. 3. Tuæ.

PEREGRINVS, de cuius ordinatione non constat, non peruenitur celebrare in publico.

QVIA si talis peregrinus non esset sacerdos, publice simulans celebrare, deciperet populum adstantem. *gloss. fin. hic, & c. de homine. de celebr. missar.* Et quoniam periculis est obuiandum. *supr. c. 1.* Ideo nisi legitime constiterit, siue per litteras, siue per testes, de canonica ordinatione peregrini, qui penitus sit ignotus, non debet episcopus loci permittere, illum in suis plebibus celebrare. *vt in text. & c. quiescimus. distin. 42.* Si autem non esset penitus ignotus, posset episcopus animi sui motum infor-

mare, & secundum quod sibi videbitur, illum ad publice celebrandum admittere, vel repellere. *Abb. hic.*

SED in occulto sic.

QVIA dum talis permittitur occulte celebrare, si non esset sacerdos, nullum alium deciperet, quam se ipsum. *gl. fin. hic.* Et quoniam non est verisimile, quod aliquis sit propria salutis immemor. *c. ap. sancimus. 1. quest. 7.* Ideo cum non sit tunc periculum de aliorum salute; nec illud praesumatur de propria, non requiritur tanta diligentia in habenda fide sui ordinis; sed sibi creditur, & ex deuotione permittitur in occulto celebrare. *vt in text. & B. tritum hic.*

Cap. 4. Tenobis.

INFERIORES praelati, sine dioecesanorum consensu, in ecclesijs suis peregrinos non possunt instituire.

QVIA institutio auctorizabilis in ecclesijs, ad minorem episcopum pertinere non potest. *c. cum iatu. infr. sit. proxim. & c. nullus. 16. quest. 7.* Et quoniam nemo debet ponere manum in messem alienam, nec fibi vendicare, quod ad suum spectat officium. *c. venerabilem. de elect.* Ideo tantquam honestati contrarium, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum, non licet inferioribus praelatis sine episcopi consensu in aliqua ecclesia clericos instituire, & maxime peregrinos *vt in text. & Abb. num. 3.* Ad episcopum enim, qui est ordinarius totius dioecesis, pertinet cauere, ne indigni in sua dioecesi instituantur in ecclesijs. *Innoc. hic.* Ad celebrandum tamen bene possunt inferiores praelati illos admittere, etiam sine licentia episcopi, si habent eos plene notos, cum hoc non sit de re seruatis episcopo; sed non possunt cognoscere de validitate eorum litterarum dimissorialium, cum solis episcopi sit hæc cognitio seruata. *Innoc. hic.*

Liber Primus. Titulus Vigentesimus tertius.

DE OFFIC. ARCHIDIACONI.

In Decretal. Cap. 1. Vt Archidiaconus.

ARCHIDIACONVS post Episcopum tenetur habere curam de omnibus, quæ ad diuinum cultum

spectantia, in clero occurrere possunt, tam in ciuitate, quam in dioecesi.

QVIA curam animarum, & ecclesiarum, earumque ministrorum totius dioecesis generali-

neraliter tenetur Episcopus habere. *c. quacumque. 10. quest. 1.* Sed quoniam episcopus non potest per seipsum omnia adimplere. *c. inter cetera. de offic. ordin.* Ideo dantur ei diuersi ministri & cooperatores, qui suppleant, vbi ipse non potest. *cap. per lectis distinct. 25.* Et præcipue datur ei Archidiaconus, qui ob id dicitur vicarius & oculus Episcopi sibi datus à iure; cui post Episcopum competit maior iurisdicção, quam alicui alteri de diocesi. *infr. c. ad hac.* Et ob id tenetur magis, quam teneatur alij, adiuuare Episcopum tam in ciuitate, quam in diocesi, circa curam diuini cultus & circa officium per illius ministros, adhibendum. *vt in text. & d. c. ad hac.* Si tamen ex consuetudine, vel ex institutione essent alie dignitates, quæ supplerent officium Episcopi in his, quæ de iure communi ad Archidiaconum spectant, talis consuetudo, & institutio essent obseruandæ, cum ex eis acquiratur iurisdicção. *Innoc. hic.* Et hodie qui debeant eligi in Archidiaconos, & quis eorum habeat ius visitandi, quomodo debeat visitare, & de quibus causis cognoscere possit, est attendendum *Concil. Trid. sess. 24. c. 3. 12. & 20. de reform.*

Cap. 2. Officium.

ARCHIDIACONI officium est, Euangelium legere, & totum diuinum officium, quo ordine sic recitandum, declarare, aliaque ad diuinum cultum hic enumerata disponere.

QUIA hæc maiora munera ecclesie, quæ non possunt per episcopum personaliter exerceri, conueniens est, vt per illum exerceantur, qui post Episcopum tenet in ecclesia primam dignitatem. *c. per lectis. dist. 25.* Et quoniam de iure communi post Episcopum Archidiaconus tenet in ecclesia primum locum. *supr. c. prox.* Ideo ad ipsum spectat horum curam exercere. *vt in text. & infr. c. ad hac.* si de iure speciali non adfit alia dignitas, cui hæc incumbant, vt dictum est *supr. in cap. prox.*

Cap. 3. Ea, quæ.

CYSTODIA vasorum ecclesie spectat ad Archidiaconum.

QUIA qui habet munus, debet habere onus. *c. qui sentis. de reg. iur. in 6.* Et quoniam archidiaconus habet dignitatem, cui de iure communi est annexa cura rerum ecclesie, quæ per ipsummet Episcopum non potest haberi. *supr. cap. proxim.* Ideo si ex talibus rebus aliquid deperierit, archidiaconus punietur, & ad illarum restitutionem eodemnabitur. *vt in text.*

& *Ab. b. v. c. de custodia* custodiam ad custodem, siue tunc saurarium ex iure speciali spectaret, vt teneatur reddere rationem, non autem archidiaconus. *vt supr. c. 1. & gl. 1. hic.*

Cap. 4. Cum satis.

ARCHIDIACONVS sine mandato episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem auctorizabilem.

QUIA ad Episcopum pertinet cura animarum totius diocesis, & eius officium est inuigilare, ne indigni instituantur ad regimen illarum. *supr. c. te nobis. tit. prox. & c. quamuis. infr. de reg. iur.* Et quoniam nemo debet contra sanctorum Patrum constitutiones venire; nec sibi vindicare, quod ad suum non spectat officium. *vt in text. & c. nullus omnino 16. quest. 7.* Ideo licentia, & mandato Episcopi non debet archidiaconus præsumere, alicui committere curam animarum. *vt in text. & c. ad mones. de reu. can.* Et si ex consuetudine, vel priuilegio archidiaconus, vel alius prælatus hæc curam demandaret, debet hoc facere, vt Episcopi vicarius. *Innoc. hic.*

Cap. 5. Archidiaconis.

ARCHIDIACONVS de iure communi non potest excommunicare.

QUIA excommunicatio dicitur mactatio, & dignitatis episcopalis. *c. visit. 16. q. 2.* Et est maxima pœna. *c. corrip. 24. q. 3.* Et quoniam nemo debet sibi vindicare potestatem, quæ pertinet ad episcopum. *supr. c. prox.* Et archidiaconus habet modicam iurisdictionem. *supr. c. 1. & infr. c. fin.* Ideo de iure communi archidiaconus excommunicare non potest. *vt in text. & d. c. corrip.* Ex consuetudine tamen posset habere excommunicandi facultatem. *c. cum ab ecel. de offic. ord. & gloss. in c. nemo. 2. quest. 1.* quia talis potestas pertinet ad ea, quæ sunt iurisdictionis. *gloss. fin. in c. transmissam. de elect.* Et consuetudo dat, vel tollit iurisdictionem, vbi non opponitur ei incapacitas personæ. *d. gloss. in d. c. nemo.* Non tamen potest tunc anathematizare, siue excommunicare cum illa sollemnitate, qua potest episcopus; cum hoc non conueniat dignitati inferiori, sed ad maiorem pœnæ terrorem, referuatur episcopali dignitati. *gloss. 1. in dict. c. cum ab eccles. & gloss. in c. cum in cunctis. ver. archid. de elect.*

Cap. 6. Mandamus.

ARCHIDIACONVS semel in anno visitat suam provinciam, id est, parochiam.

QUIA visitatio prælati non debet esse ita rara, vt per eius incircumspectionem in locis visitandis abusus introducantur; nec debet esse ita frequens, vt per eius accessum, & commotionem, in exhibendis expensis subditi dolent nimium se grauari. *c. cum vener. de censib. & c. plac. 10. quest. 1.* Et quoniam visitare regulariter semel in anno, apparet tempus moderatum ad istos duos respectus obseruandos. *c. decet. 10. quest. 1. & gloss. fin. in d. c. cum vener.* Ideo vbi habet archidiaconus facultatem visitandi suam parochiam, sufficit, quod semel in anno hoc faciat. *vt in text. & c. cum apost. 9. penult. de censibus.* Archidiacono autem competit visitare, potius de consuetudine, quam de iure communi. *gloss. supr. in c. cum satis.* Nam visitare pertinet ad curam animarum. *c. dudum. il. 2. de elect.* Et de iure communi Archidiaconus non habet curam animarum. *gloss. in d. c. cum satis.* Et quando ipse habet facultatem visitandi, eius visitatio non excludit visitationem Episcopi, & Archiepiscopi. *Abb. hic.* Et si eius visitatio non est multum necessaria, potest differri per triennium. *supr. c. 1.*

NISI necessitas exigat plus.

QUIA necessitas non habet legem, id est, cessat lex, vbi venit necessitas. *L. vnic. & l. vii. gloss. vtr. expedit. ff. de offic. consul.* Et quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. *l. de atate. §. ex causa. ff. de interrog. act.* Ideo non solum semel in anno, sed etiam bis, & pluries, si est opus, potest prælatus visitare. *c. visitandi. 18. quest. 1. & gloss. hic.* Si vero non propter necessitates ecclesiarum, & populorum; sed pro suis negotijs prælatus accederet ad illos, non teneretur subditi exhibere ipsi tunc expensas, & procurationes. *vt in d. c. cum vener. & l. fin. Cod. de stat. & in a. g.* Qualiter autem hodie visitent archidiaconi, tradit Conc. Trid. *sess. 24. de refor. c. 3.*

Cap. 7. Ad hæc.

OFFICIUM archidiaconi consistit principaliter in releuando episcopum circa sollicitudinem pastorallem.

QUIA cum episcopus non possit omnia ad eius curam spectantia per seipsum exercere, dantur ei diuersi ministri, & cooperatores, qui adiuuent illum. *c. inser. cetera. de offic.*

ordin. Et quoniam principalis eius cooperator est archidiaconus, qui sibi datur vicarius à iure. *vt in text.* Ideo pro episcopi subleuatione, ad archidiaconum spectat principaliter, tanquam ad eum, qui est oculus, & vicarius episcopi, prospicere per episcopatum, & quæ viderit corrigenda, corrigere, & emendare, nisi sint negotia ita ardua, quod absque episcopi presentia nequeant terminari. *vt in text. & supr. c. 1.* Quæ autem sint negotia regulariter per archidiaconum proficienda, enumerantur hic in text. Et quæ sunt negotia grauiora per ipsum non terminanda, recensentur hic per *Abb. num. 1.* Et hodie præcipue non iudicant archidiaconi causas matrimonij, & criminum. *Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 10.* Nec causas concubinatus. *idem Concil. Trid. sess. 25. de refor. cap. 12.* Et quales debeant creari archidiaconi, vide *idem Concil. sess. 14. de refor. c. 14.*

Cap. 8. Significasti.

ARCHIDIACONVS non dat commendatitias ad ordines.

QUIA dare litteras commendatitias ad ordines, est iurisdictionis episcopalis. *c. extraneo. dist. 71.* Ad episcopum enim spectat iudicare, quinam de diaconibus sint alij præficiendi. *c. nullum. 9. quest. 1.* Et quoniam nemo debet ponere manum in messum alienam. *c. nullum omnino. 16. quest. 7.* Ideo neque archidiaconus, neque alius potest sine licentia, & auctoritate episcopi, promouendis ad ordines litteras concedere. *vt in text. & c. quamuis. dist. 16.* Si tamen aliquis sine eius licentia fuerit ordinatus, ordinatio tenet, & talis non est suspensus ipso facto; sed est per sui episcopi sententiam ab ordinis sic suscepti executione suspendendus. *gloss. 1. hic. Vnde si celebrat, antequam fuerit ei interdicta ordinis executio, ex quo non est adhuc suspensus, non incurrit irregularitatem. Hostien. & Abb. hic.*

Cap. 9. Vt nostrum.

ARCHIDIACONVS examinat, & presentat ordinandos, & ponit prælatos in sedes.

QUIA cum archidiaconus sit datus à iure vicarius episcopi, vt ei sit præcipuus cooperator in ecclesie onere supportando. *supr. c. 1.* Hæc, quæ sunt negotia grauiora, & quibus nota potest episcopus per seipsum incumbere, ad eius principalem ministerium debent pertinere. *vt in text.* Et quoniam vbi intentio alicuius est fundata de iure communi, dicens oppositum,

positum, aggrauatur onere probandi nec sufficit, quod semiplene probet, sed debet plene probare. *Abb. hic.* Ideo archidiaconus praesentans proprio episcopo ordinandos, & illos examinans, & ponens praelatos in sede (quod est vnum signum dandi praelaturae possessionem) praefumitur ex proprio officio haec facere; nec creditur alteri asserenti talia ad aliam dignitatem pertinere. *vt in text. & Ioan. Andr. hic.*

Cap. 10. Dilecto.

ARCHIDIACONI in monasterijs iurisdictionem non habent.

QVIA de iure communi, propter situm in territorio, solus episcopus habet iurisdictionem in ecclesiis in sua dioecesi existentibus. *cap. monasteria. 18. quest. 2. & cap. omnes basilicae. 16. quest. 7.* Et de iure speciali per exemptionem ab episcopis, solus abbas, vel reliqui praelati illius ordinis, iuxta vires priuilegii, ibi iurisdictionem exercent. *cap. 2. de capell. monach. & c. quanto. de offic. ordin.* Et quoniam nemo debet sibi vendicare, quod ad suum non spectat of-

ficiam. *supr. cap. cum satis.* Ideo neque de iure communi, neque speciali, potest archidiaconus in monasterijs (sub praetextu, quod intra metas sui archidiaconatus illa sint sita) iurisdictionem exercere. *vt in text. & d. cap. 2. de ca. monach.*

NISI quantum tribuit eis generalis, vel specialis consuetudo.

QVIA per consuetudinem acquiritur iurisdictionis, quando persona est capax de illa. *cum contingat de for. compet. & cap. irretractabili. de offic. ordin.* Et quoniam archidiaconus est capax ad exercendam iurisdictionem in monasterijs, cum sit persona ecclesiastica. *gloss. penult. hic. & gloss. supr. in cap. cum satis.* Ideo, licet de iure scripto communi, vel speciali, non competat archidiacono iurisdictionis in monasterijs sitis intra metas sui archidiaconatus, vt dictum est superius. Ex consuetudine tamen potest in illis iurisdictionem habere. *vt in text. & d. c. 2. de capell. monach.* Et quid in visitatione praefare debeant praelati, tradit. *Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 3.*

Libri Primus. Titulus Vigesimoquartus.

DE OFFIC. ARCHIPRESBIT.

In Decretal. Cap. 1. Vt Archipresbyter.

ARCHIPRESBYTER ciuitatis subest archidiacono.

QVIA archidiaconus est datus à iure vicarius episcopi, & habet maiorem iurisdictionem, & administrationem, quam habeat archipresbyter. *supr. tit. proxim. cap. 1. & distinct. 25. cap. perlectu. 5. archidiaconus.* Et quoniam vbi aliquis tenet locum superioris, & habet maiorem administrationem, (licet sit ordinis minoris) quo ad illud officium est alteri praefendus. *cap. praecept. distinct. 93. & gloss. fin. in cap. stat. de maior. & obed.* Ideo, licet quo ad ordinem archidiaconus non praesit archipresbytero, quo ad iurisdictionem tamen archipresbyter archidiacono subest, & eius praecipit, sicut sui episcopi obedire debet. *vt in text. & gloss. 2. hic.* Archipresbyter tamen, & archidiaconus se habent diuerso respectu, vt excedens, & excessum, nam in aliquibus archidiaconus reuertitur archipresbyterum, & in ali-

quibus è contra archipresbyter archidiaconum; in quibus ecclesiarum consuetudines sunt seruandae. *Hoff. & Abb. hic.*

ET principaliter praesit presbyteris, & presbyteralibus officii.

QVIA archipresbyteri ministerium constituitur, vt super alios presbyteros in solemnio officio diligentiam adhibeat, & vt in ecclesia cathedrali curam gerat animarum, si illi imminet, & in episcopio absentia eius vice missam solemnem celebret, & collectam dicat, aut cui ipse iniunxerit. *vt in text.* Et quoniam per haec munera exercet officium super alios presbyteros. *dist. cap. perlectu. 5. archipresbyter.* Ideo etiam digniorem locum debet obtinere, & illis praeselle. *vt in text. & cap. à subdiacono. dist. 93.*

Cap.

Cap. 2. Ministerium.

SI Episcopus defuerit, archipresbyter prouideat cuncta, qua in sacerdotum ministerio perfici debeant.

QUIA archipresbyter ciuitatis est vicarius episcopi in foro penitentiali, & in celebratione diuinorum. *supr. c. prox. & Zabar. in Clem. 1. num. 27. de praben.* Et quoniam ubi abest principalis, ad eius vicarium spectat, illius supplere officium. *cap. 1. supr. tit. proxim.* Ideo tunc maxime, cum episcopus abest, debet archipresbyter gerere curam super sacerdotes in spectantibus ad diuinum officium in ecclesia cathedrali peragendum. *vt in text. & infr. c. prox.* Et si sint archipresbyteri, & alij, qui habeant curam animarum, debent populo prædicare verbum Dei. *Concil. Trident. sess. 5. de reform. cap. 5.*

Cap. 3. Officium.

OFFICIUM archipresbyteri de vrbe constat, quando ibi præsul defuerit, vice eius officium inchoare, benedictiones presbyterales in ecclesia dare, missam quando voluerit cantare; vel cui de sacerdotibus iusserit.

QUIA archipresbyter de vrbe, est in ecclesia cathedrali vicarius episcopi in celebratione diuinorum. *supr. c. prox.* Et quoniam ea, quæ hic enumerantur, spectant ad diuini officii functionem. *vt in text.* Ideo, absente episcopo, per archipresbyterum talium cura est af-

sumenda. *vt in text. & supr. c. 1.*

Cap. 4. Vt singulæ.

ARCHIPRESBYTER ruralis, presbyterorum, & laicorum plebanie sue curam gerit.

QUIA cum episcopus, quantumuis valde sit idoneus, non possit per seipsum omnem sollicitudinem erga Dei populum per totam dioccesim exercere; ne quis patiatur in spiritualib. detrimentum ex ministrorum defectu, decet, vt onera sua cum alijs partiatur. *vt in text. & e. mandata. de presump.* Et quoniam ubi non est vnus, qui alijs præsit, ibi inter alios solent facile suscitari discordiæ, & communis negligi cura. *in epib. 7. quest. 1.* Ideo singulæ plebes debent archipresbyterum habere, propter assiduam erga populum Dei curam, qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerat, verum etiam presbyterorum, qui per minoris titulos habitant, vitam iugi circumspectione custodiat, & qua vnusquisque industria diuinum opus exerceat, episcopo suo renunciet, vt in nullo turbet ecclesiastica sollicitudo. *vt in text. & supr. tit. prox. c. ad hoc.*

CONTRA decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.

QUIA inferior non potest tollere legem sui superioris. *c. cum inferior. de maior. & obed. l. d. eo non potest archipresbyter aliquod ordinare contra sui episcopi decreta; sed debet illa custodire, & curare, vt per alios etiam exequatur. vt in text. & Abb. hic in fin.*

Liber Primus. Titulus Vigésimus quintus.

DE OFFIC. PRIMICERII

In Decretal. Cap. vnic. Vt primicerius.

AD primicerij curam pertinet docere diaconos, & distribuere lectiones, qua ad nocturna officia spectant.

QUIA circa maiora officia ecclesiae, quibus non potest episcopus per seipsum incumbere, sunt archidiaconus, & archipresbyter deputati. *vt supr. in duob. tit. proxim. preced.* Sed quoniam necesse possunt semper adesse, vel minoribus officijs opera dare. *supra tit. prox. c. fin.* Ideo constituitur primicerius, qui sit sub archidiacono, sicut archipresbyter, ad

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

cuius curam specialiter pertineat, præesse in docendo, diaconis, vel reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis; & qui disciplinae & custodix insitit, sicut pro animabus eorum, coram Deo rationem est redditurus; & qui diaconis det lectiones, quæ ad nocturna officia clericorum pertinent, & de singulis studium habeat, vt in quacunque re capacem sensum habuerit; absque vlla vaec negligentia, aut à quo ipse iusserit, instruantur. *vt in text. & c. per lection. 5. ad primicerium. dist. 25.*

Bb

LIBER

Liber Primus. Titulus Vigésimus sextus.
DE OFFICIO SACRISTÆ.

In Decretal. Cap. vnic. Vt sciat.

SACRISTA subiectus est archidiacono, & ad eius curam sub archidiacono spectat custodia vasorum ecclesie, vestimentorum ecclesiasticorum, & totius ecclesiastici thesauri, nec non quæ ad luminaria pertinent, siue in cera, siue in oleo.

QVIA vt ecclesiastica officia efficacius gerantur, sunt inter plures partienda, & mandata de presumpt. Et quoniam vicarius episcopi in ecclesia est archidiaconus, supr.

de offic. archid. c. 1. Et ad ipsum spectat loco Episcopi habere curam vasorum, & aliarum rerû, quæ in ecclesia diuino seruitio sunt deputata. di. tit. c. ea. qua. Ideo cum ipse non possit omnem huiusmodi curam per se exercere, subijcitur ei sacrista, qui tanquam minister inferior, & non occupatus in maioribus, & generalibus ecclesie negotiis, vt est archidiaconus, de istis ecclesie rebus specialem custodiam gerat. vt in text. & simile est de primicerio, supr. tit. prox.

Liber Primus. Titulus Vigésimus septimus.
DE OFFICIO CVSTODIS.

In Decretal. Cap. 1. Custos.

CVSTOS ecclesie, cui ea, quæ ecclesia competunt, custodienda committuntur, oportet, vt sui archidiaconi in sionis in cunctis obediat.

QVIA inferiores ministri ecclesie debent subesse archidiacono, & illi parere, sicut facerent Episcopo, supr. de offic. archipresby. c. 1. cum ipse dicatur vicarius, & oculus Episcopi, de offic. archid. c. 1. Et quoniam inter alios ecclesie ministros, adnumeratur ille, qui dicitur custos, cui competit custodire cuncta vtensilia ecclesie, in horis canonicis signa tintinabulorum pulsare, lampadesque accendere, & extinguere. vt in text. Ideo talis custos debet archidiacono obedire, & si ad hæc peragenda minus idoneus extiterit, est ab archidiacono coerendus, vt se emendet; & si indomitus permanserit, archidiaconus episcopo denuntiando prouideat, vt, indecente eiectione, aptus domui Dei constituatur minister, vt omnia in laude Domini fiant. vt in text. & c. perlectus. in fin. dist. 25. Quæ autem ad custodiam, & quæ ad sacristiam, vel alium ecclesie ministrum specialiter pertineant, cuiusque ecclesie consuetudo est attendenda. gloss. 1. hic. & gloss. fin. supr. in his. prox.

Cap. 2. Custos sollicitus.

ARCHIDIACONVS, archipresbyter, & custos simul iuncti debent curare, vt nulla negligentia in ecclesia Dei videatur.

QVIA post episcopum hi tres dicuntur esse columnæ ecclesie, ad illius onera, & seruitia supportanda. vt in text. Et quoniam vbi aliquis tenetur ex officio, negligentia ei imputatur. c. ea. qua. supr. de offic. archid. Et opus Dei non est negligenter agendum. c. sape. 12. q. 2. Ideo tales ministri debent diligenter in ecclesiarum officia adimplere, & ad ea illi sunt ordinandi, qui meliores, & sanctiores habeantur. vt in text. Tenet tamen electio, si sint idonei, & sufficientes, licet alij magis idonei potuissent, & debuissent eligi. gloss. hic. nam licet excellens quisque sit in suo officio desiderandus, competens tamen, & sufficiens est tolerandus. c. nisi. §. pro defectu. de renunt.

In Extrauag. commun. Cap. vnic.
 Quia cunctos.

IN religiosorum mendicantium conuentibus, plures campana esse non possunt, sine specialis Papæ licentia.

QVIA cunctos orthodoxæ fidei professores, & viros præsertim ecclesiasticos, sic delectat

et ad iuicem, & quo ad alios etiam conuer-
fari, quod ex ipforum gestis nullius offenda-
tur iustitia, nec cuiquam scan dali materia præ-
paretur. *vt in text. & infr. de tresq. & pac. c. vices &*
quoniam apparebat, quod ex eo, quod non-
nulli Mendicantium ordinum professores in
nonnullis eorum conuentibus plures campan-
nas obtinebant, cathedrales, & alix ecclesiæ
querebantur, propterea earum iustitiæ detra-
hi; & exinde ciuitatibus locorum interdum as-
ferri diuinis officiis impedimentum, videba-
turque inter ipsos litigijs, & scandalis via ape-
riri. *vt in text. & dist. c. vices.* Ideo Summus Pon-
tifax Ioannes XXII. cupiens præmissis obuia-
re periculis, pacemque desiderans inter ipsos
(sine qua bene pacis auctor non colitur) obser-
uari; hoc edicto perpetuo ordinat, quod religio-
si dicentium ordinum Medicantium in nul-
lo conuentu suo, seu loco, plures campanas ha-
beant, sine Sedis Apostolicæ licentia specialii;
sed vna tantummodo pro loco quolibet sint
contenti. *vt in text.*

PLVRES autem campanulas in refectorijs, capitulis,

*& alibi, licite possunt ipsi religiosi mendicantes ha-
bere.*

QVIA per istas campanulas nulla ecclesia
potest præterdere, quod sibi inferatur præ-
iudicium, cum istæ non inferantur populo ex-
terno; sed duntaxat ipsis de conuentu. *vt in text.*
Et quoniam quod vni prodest, & alteri non
nocet, facile concedi potest. *c. odia. de reg. iur. in 6.*
Et generaliter vsus campanarum est per se bonus,
vt patet ex his versibus, in quibus de se ipsa lo-
quitur campana inducitur.

*Laudo Deum verum, plebem voco, congrego cle-
rum,*

*Defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro.
gloss. hic.*

Ideo istæ plures campanulæ religiosi mendicantibus non prohibentur, sicut prohibentur illæ, per quas alix ecclesiæ præiudicium sibi inferre prætendebant. *vt in text.* Et quia pulsare campanas, pertinet ad officium custodis. *c. i. extra eodem.* Ideo hæc constitutio ponitur

sub hoc titulo, *de offic. custod.*

Libri Primus. Titulus XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

In Decretal. Cap. 1. Ad audientiam.

VICARIVS si beneficium curatum postea sit adeptus, vicaria priuabitur.

QVIA idem iuris est in perpetuis vicariis, quod in aliis beneficijs incompatibilibus, & curatis. *Clemen. vnic. infr. eod.* Et quoniam habens personatum, vel beneficium curatum, si secundo tale receperit, vacat primum. *c. de multa. de prebend.* Ideo post adeptam pacificam possessionem beneficij curati, vel si per beneficium iter, quominus illam adipiscatur, vacat perpetua vicaria, quam ipse habebat. *vt in text.* Non enim est canonicum, vt qui curam animarum in vna ecclesia habet, in aliena vicarius existat. *vt in text.* Et si vtrunque huiusmodi beneficium talis retinere contenderit, priuabitur etiam secundo. *d. c. de multa. & c. licet. de preb. in 6. Concil. Trid. sess. 7. de refor. c. 4. & 24. de refor. c. 17.*

Cap. 2. Provideas.

PLVRES vicarias quis habere non potest.

QVIA vicarij tenentur ecclesijs, & personis illarum deseruire. *vt in text.* Et quoniam pluribus beneficijs personalem residentiam requirentibus quis deseruire non potest. *c. de multa. de prebend.* nam dum ad vtrumque festinat, neutrum bene peragit. *c. presbyt. 16. quest. 1.* Ideo alienum est ab ordine iuris, vt vicariam quis habeat præter vnam. *vt in text. & infr. Clemen. vnic.* Est autem sciendum, quod in hoc titulo communiter tractatur de vicario, qui seruit in diuinis, excepto. *cap. penult. vbi tractatur de vicario iurisdictionis, & de hoc secundo loquuntur iura eiusdem tituli in 6. & de primo loquitur Clemen. vnic. eiusdem tit. Gloss. hic.*

Cap. 3. Ad hæc.

PERPETVVS vicarius per episcopum institutus, per relictorem remoueri non potest.

QVIA nihil tam naturale est, quam eo genere quodq; dissolui, quo colligatum est. *infr. ac reg. iur. c. 1. & ff. eod. l. nihil tam naturale.* Contrarium enim est eadem disciplina. *cap. hospis. dist. 32.* Et quoniam institutio auctorizabilis,

Bb 2 etiam

etiam vicarij perpetuæ, de iure communi in beneficijs non spectat ad inferiorem episcopo. *c. cum satis de offi. archid.* Ideo destituito ipsius vicarij non potest fieri per rectorem illius ecclesie, sed quando occurrit, est per episcopum facienda. *vt in text.* Cum ipse vicarius habeat ius vicariæ, licet nõ dicatur habere ecclesiam quo ad titulum, nam solus prælatus habet ecclesiam intitulatam. *gl. pen. hic.*

VEL portione sua fraudari.

QU^A ius, quod sibi maiores conferuari desiderant, debent similiter minoribus suis bona voluntate seruare. *c. probi. de censib.* Et quoniam portio vicario assignata, est ei perpetuo constituta. *gloss. fm. hic.* Ideo non est illi per rectorem ecclesie minuenda. *vt in text. & d. c. probib.*

Cap. 4. Clericos.

VICARIVS non potest substituere vicarium.

QU^A vicariatus perpetuus est titulus beneficalis. *supr. c. 1.* Ideo per minorẽ episcopum non est conferendus. *supr. c. prox.* Præterea licet hæc intelligerentur de vicario iurisdictionali, adhuc ille non posset sibi alterum constituere vicarium; nam in eius constitutione fuit electa industria personæ. *c. xiv. p. de prob.* Et quoniam vbi legitur industria alicuius, ille nõ potest vices suas alteri committere. *l. inter ariff. de solut.* Ideo vicarius per episcopum institutus, non potest sibi neque in beneficio, neque in iurisdictione substituere vicarium. *vt in text. & gl. in Clem. vnic. ver. sacer. infr. eod.* Quæ prohibitio etiam fit ad infinitatem euitandam. *Abb. hic.* Potest tamen vicarius beneficalis, si ei subfit legitima causa absentie, relinquere alium loco sui, ne interim diuinus cultus diminuatur. *c. peruenit. l. 2. de appell. & Hostien. hic.* A quocunque enim edicto, & prohibitione, intelligitur excepta iusta causa. *vbi. de despons. impub.* Sed tunc est curandum, vt ille relictus stet de auctoritate episcopi. *Butr. hic.* Sicut similiter debet facere vicarius iurisdictionalis, si ipse non potest exercere; cum per se non habeat facultatem substituendi vicarium. *Gemin. in c. 1. num. 11. eod. in 6.* Vicarius enim episcopi habet iurisdictionem ordinariam. *gloss. 2. in c. 2. eod. in 6.* Sed talem iurisdictionem nullus dare potest, nisi princeps, vel vniuersitas, aut consuetudo. *Arch. in c. exper. 21. q. 1. & Specul. de offi. ord. 5. 1.* Ideo non potest illam dare vicarius. *vt in text. & Luceff. 5. fm. ff. de petic. & commoq. rei vend.* Et de vicariorum iurisdictione, & quales creari debeant, vide *Censil.*

Trid. sess. 24. de reform. c. 16.

Cap. 5. Tu a nobis.

VICARIVS Papa in Vrbe iurisdictionem habet, non extra Vrben.

QU^A in iurisdictione per vicarium exercenda, fines mandati, per quod ei iurisdictione confertur, sunt diligenter attendendi. *c. porro. de priuileg. & c. cum dilecta. de rescript.* Et quoniam regulariter per mandatum Papæ, eos vicarius in Vrbe obtinet iurisdictionem solum intra, non autem extra illam. *vt in text.* Ideo eius iurisdictione non extenditur extra, nisi ei specialiter sit concessum. *vt in text.* Solet autem ei concedi, vt in quibusdam casibus eius iurisdictione extendatur per Vrbes districtum, scilicet per distantiam quadraginta millia passuum. *Vstr. in pract. lib. 2. c. 16.*

Cap. 6. Ex parte.

COMPELLVNTVR vicarij ordinarij ecclesie deseruire, per subtractionem prouentuum, & vicariatum.

QU^A perpetui vicarij tenentur ad residentiam, & ad ordinem susceptionem, sicut alij beneficiati, qui similia beneficia obtinent. *supr. c. 1. & infr. Clem. vnic.* Et quoniam dignum est, vt quos Dei timor a malo non reuocat, ecclesiasticæ saltem coerceat feruities disciplinæ. *c. cum in cunctis. in fm. de elect.* Et vt quis puniatur, in quo deliquit. *cap. litter. de temp. ordin.* Ideo per subtractionem prouentuum, vel ipsarum vicariarum, sunt compellendi vicarij beneficiati proprium officium adimplere. *vt in text. & c. 1. de atat. & qual. ordin.* Qui enim non vult operari, nec manducet. *Apost. ad Thes. 2. c. 3.*

In Sexto. Cap. 1. Romana.

SUCCESSOR officialis excommunicati, excommunicatus non est.

QU^A dispositio, quæ emanat contra aliquem, etiam si hæc sub nomine dignitatis, non transit ad successorem, quando sit ex causa conernente personam tantum habentem dignitatem. *gloss. fm. in c. aduersus. c. 19. de iurmunis. eccles. & Gemin. hic num. 5.* Ideo excommunicatio lata contra aliquem officialem propter proprium delictum, ex hoc solum non ligat successorem. *vt in text. & gloss. in c. super. ver. tunc. extr. de sent. excom. & quæ sunt obseruanda in ferenda*

ferenda excommunicatione, vide *Concil. Trid. sess. 25. de refor. 4. 3.*

NISI in crimine damnato communicet.

QVIA agentes, & consentientes pari poena sunt constringendi. *d. c. nuper.* Ideo per participationem in crimine, propter quod fuit lata excommunicatio, etiam ad talem consentientem extenditur sententia excommunicationis, quamvis à principio non fuerit lata contra ipsum. *dist. gloss. in c. nuper. & gloss. in c. si concubine. eod. tit.* Nam conveniens est, ut licet per participationem solam in locutione cum excommunicato maiori, contrahatur excommunicatio minor. *d. c. nuper. ita per participationem in eodem crimine, contrahatur excommunicatio maior, cum participans tunc plus delinquat. d. gloss. in c. nuper.* Vnde non est necesse, ut contra talē participantem nova sententia procedat, sicut nec contra illum, qui per locutionem minorem excommunicationem incurrit, cum se commiscendo culpæ, commisceantur & poenæ. *2. 4. q. 1. c. 1. & 2.*

ILLA autem, que exerceat, illo excommunicato manente, non valent, si iurisdictione solum ab eo recepta, hoc faciat.

QVIA excommunicatus non potest iurisdictionem exercere, cum ipse sit extra ecclesiam, & cum ob talem poenam sit mortua iurisdictione, quæ prius penes se erat. *cap. aud. 2. 4. quaest. 1.* Et quoniam nemo dat, quod non habet. *c. Daib. 1. q. 7.* Ideo ea, quæ sunt à deputato ab excommunicato, carent omni robore firmitatis, tanquam facta à gerente vices illi⁹, qui super huiusmodi iurisdictionalibus nullam habet potestatem. *vs in text. & Gemin. num. 16.* In casu tamen contra hæreticos, excommunicatus exercet iurisdictionem. *c. presid. infra de hæret. & tunc est speciale in odium hæreticis. gloss. fin. hic.*

Cap 2. Licet.

EX generali commissione, non potest officialis inquirere, corrigere, & punire subditorum excessus.

QVIA in mandato generali non includitur potestas cognoscendi de causis criminalibus. *argum. Clement. non potest. de procur.* Nam causæ criminales computantur inter negotia maiora; cum in eis tractetur de vita hominis, & de poena graviter infligenda. *c. veniens. & c. qualiter. de accusat.* Et in mandato generali non transeunt huiusmodi maiora, nisi exprimentur. *s. quod transi. de offic. leg.* Et quoniam in-

quisitio, correctio, & punitio spectant ad causas criminales, cum in eis agatur, nõ utaliquid detur actori, sed ad poenam imponendam. *gloss. penult. in c. 2. extr. de collat. de teger.* Ideo per generalem causarum commissionem factam in officiale, transfertur potestas cognoscendi etiam de criminalibus, requiritur, quod specialiter in commissione hoc dicatur. *vs in text. & qui ad agendum. infr. de procur.* Sed pone, quod episcopus fecerit vicarium generalem, & in mandato expresserit aliquod de istis, quæ requirunt speciale mandatum, secuta clausula generali; Et omnia alia, quæ per nos possumus, etiam si mandatum exigant speciale. quæritur, an talis omnia specialia possit? Dicendum, quod potest omnia similia, vel minora expressis, non autem maiora. *gloss. fin. hic. & Clemen. non potest. de procur.*

Cap. 3. Cum in generali

EX generali commissione, officialis beneficia conferre non potest.

QVIA in generali concessione non veniunt illa, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. *vs in text. & c. in gener. infr. de reg. iur.* Nec regulariter donare valetis, cui bonorum administratio etiam libera est concessa. *vs in text. & leg. contra. 5. fin. ff. de palli.* Et quoniam non est verisimile, quod episcopus de facili det vicario facultatem conferendi beneficia; cum illorum collatio inter fructus episcopales computetur. *gloss. in c. cum olim. extr. de maior. & obed.* Et nemo præsumitur iactare suum. *l. Lusius. ff. de donat.* Et beneficiorum collatio est quædam donatio, cum per eam exerceatur liberalitas in eui dando, licet simpliciter, & absolute non exerceatur liberalitas in dando. *gloss. fin. in c. relatum. extr. de prebend.* Ideo nisi specialiter beneficiorum collatio sit commissa, censetur episcopus sibi retinuisse hanc facultatem faciendi gratiam, & exercendi in aliquem suam liberalitatem. *vs in text. & Archid. num. 1.*

In Clement. Cap. vnic. Quæ de ecclesiis.

IVRA loquentia de ecclesiis curatis, locum habent quoad tria, in vicariis perpetuis ecclesiarum parochialium.

QVIA licet vicarii non habeant principalem curam animarum; nec vice sua, sed posius alterius, iura à ministrant.

Zabar. num. 3. Et per hoc non videbatur, ad eos esse extendenda iura pœnalia loquentia de ecclesijs curatis. *argum. c. statutum. de elect. in 6.* Tamen quoniam idem periculum imminet animabus in istis, sicut in principalibus. *Zabar. dist. num. 3.* Et quoties vitium ex vna radice nascitur, consequens est, vt eadem lege tollatur. *l. si libertam. C. de nupt.* Ideo, quæ de ecclesijs curam animarum habentibus, per receptionem alia-

rum similium amittendis, ac de ipsarum rectoribus promouendis ad sacerdotium, & de eorum ætate, à iure statuta noscuntur; in perpetuis vicarijs ecclesiarum parochialium, & assumptis ad eas, etiam decernuntur obseruari. *vt in text.* Per identitatem enim rationis, etiam iura pœnalia extenduntur. *c. si postquam. de elect. in 6.*

Liber Primus. Titulus XXIX.

DE OFFIC. ET POTESTATE
IUDICIS DELEGATI.In Decretal. Cap. I. Quia
quæsitum,

DELEGATVS Papa potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios, qui suam iurisdictionem impediunt.

QVIA si delegatus Papæ non haberet iurisdictionem puniendi eos, qui eum in causa impediunt, mandatum Apostolicum delusorium redderetur. *vt in text.* Et quoniam Papa, qui aliorum iustitiam fouet, nõ debet permittere, vt eius auctoritas lædatur. *c. licet. de supplen. negl. pralat.* Et agentes, & consentientes pari pœna puniuntur. *c. notum. 2. quæst. 1.* Et ex eo, quod causa alicui per Papam committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, delegatus ipse plenariam recipit potestatem. *infr. c. præ.* Ideo tam eos, qui trahuntur in causam, quam principales eorum fautores (si iustitiã impediunt) distractione ecclesiastica potest delegatus coercere. *vt in text. & infr. c. sane. il. 2.* Sed quo ad consentientes pari pœna constringendos cum agentibus, vt dictũ est superius; distingue, quod quadruplex est consensus, scilicet, negligentix consilii, cooperationis, & auctoritatis. In primo casu, minus peccat consentiens, quam faciens, nisi forte negligentia nimis crassa fuerit, vt in præfato. *cap. quiqua id. 1. quæst. 1. c. c. consentire. dist. 83.* In secundo casu, scilicet, consilii, minus punitur; plus tamen, quam negligens. *c. tanta. dist. 86.* In tertio casu, cooperationis, æqualiter peccant factentes, & consentientes; & secundum hoc intelliguntur oēs auctoritates, quæ dicuntur, quæ quater puniuntur. *gl. 2. hic.* In quarto casu, auctoritatis siue defensionis, magis peccat consentiens defendendo, & auctoritatem præstando, quam

faciens, & magis puniendus est. *c. qui aliorum. 2. 4. q. 2. & c. qui consentit. 11 q. 3. vnde versus.*

Consensus spernit, suadet, iuuat, atque tuetur. Hic minus, hucque minus luit, his aequaliter, his plus. Consentiu operans, defendens, & non reprehendens. d. gloss. hic.

Cap. 2. Sane.

CVM diuersa littera sub eadem data, & forma contraria, impetrantur, & præsentantur à diuersis ad eosdem iudices, supersedeatur vtrisque, donec consuleretur Papa.

QVIA in tali casu non apparet, quæ litteræ sint primæ, & quæ secundæ, & per consequens, quæ sint validæ, & quæ non. *gloss. hic.* Et quoniam prouidendum est, ne pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri. *vt in text.* Et eius est interpretari, cuius est condere. *l. 2. c. de orig. iur.* Ideo cum talis casus non sit decidibilis per ipsos delegatos. *Abb. num. 2.* consulendus est Papa, qui referripit, vt suam exinde ipsi iudices plenius cognoscant voluntatem, antequam aliquæ de istis litteris executioni demandentur. *vt in text. & gloss. 1. in c. ex tenore. de rescriptis.*

Cap. 3. Si pro debilitate.

DELEGATVS Papa impediens, subdelegare potest causam, qua sine ipso commode terminari potest.

QVIA Sedes Apostolica in commissione causarum intendit prouidere litigantibus, & eorum negotijs, non autem personis, quibus causæ illæ committuntur. *infr. cap. post.*

pass. Et quoniam libris, quam citius fieri potest, finis est imponendus. *c. finem de dol. & contum.* Ideo ne litigantes diu fatigentur, & ne lites nimium protrahantur, datur facultas ipsis Sedis Apostolicæ delegatis, vt ipsis impeditis, possint alios discretis, & idoneis personis vices suas committere, & tales causas subdelegare. *vt in text. & gloss. vers. liberum.* Si vero causa esset ita grauis, quod ex aliquo respectu sine ipso delegato non posset commodè terminari; tunc illam alteri subdelegare non posset. *vt in text.* nam in tali casu videtur electa industria personæ ipsius delegati. *Abb. num. 4.* Et quando eligitur industria alicuius, ille nō potest vices suas alteri mandare. *c. si cui. eodem in 6.* Industria autem personæ præsumitur electa, ex magnitudine dignitatis personæ, & ex ponderositate rei. *l. prima. ff. de offic. pref. prat.* Et tunc talis non subdelegat, etiam de partium consensu. *Alex. in l. 1. col. 3. ff. de offic. eius, cui mand. est iuris d.*

Cap. 4. De causis.

SI causa committitur intra certum diem decidenda, per lapsum diei expirat iurisdictio.

QUIA fines mandati diligenter sunt seruandi. *c. cum dilecta de rescript.* Et quoniam mandati excederet fines, qui post diem sibi assignatum præsumitur iudicare. *infr. c. prud.* Ideo vbi terminus statuitur iudici, & iurisdictioni, elapso termino, expirat iurisdictio, & iudex non potest amplius iudicare. *vt in text. & plenius per Bartol. in leg. properandum. Cod. de iudicat.*

NISI partes prorogent.

QUIA solemnitates iuris, quæ sunt principaliter intro ductæ in partium fauorē, possunt de partium consensu remitti. *c. tuus. de testib. & l. 1. ff. de serijs.* Et quoniam talis breuitas termini apponitur principaliter in partium fauorem, ne ipsæ diu litium expensis fatigentur. *id. l. properandum.* Ideo partes possunt prorogare iurisditionem iudicis, de tempore ad tempus. *vt in text. & gl. fin. infr. in c. Petro.*

§. Illis.

VBI certa pœna per ius statuta non est, delegatus imponit arbitrariam.

QUIA iurisdictio delusoria videretur, si ille, cui causa demandata, coercionem aliquam non haberet. *infr. c. pass.* Et quoniam sine causa non potest iudex apponere mitigationem, vel grauiorem pœnam, quam sit in iure

statuta. *l. seruos. C. de vi. publ. vel priu.* Ideo vbi certa pœna in iure exprimitur, illa est per iudicem, tam ordinarium, quam delegatum, infirmandam. *vt in text.* Non enim debet iudex esse magis seuerus, vel clementior ipsa lege; nam cum lex sit fundata super ratione, & æquitate. *c. ius autem. distincl. 4.* iustum, & æquum est, quod sit secundum legem, & non potest iudex velle videri sapientior, quam fuerit princeps in constituenda lege. *§ oportet. Authent. de iudic.* Ex causa tamen potest iudex augere, vel diminuerere pœnam impolitam à lege. *c. Dem. de pœnis. & remiss.* quia cum ratio sit anima legis. *l. 1. Cod. qua sit long. consuet. magis est attendenda ratio, quam ipsa verba legis. c. consuetudo. distincl. 1.* Et quoniam cessante causa, variatur effectus. *c. cum cessante. de appell.* Et princeps si modo ferret legem, quando est variata causa illius, variaret etiam eius pœnam. *c. necesse. distincl. 29.* Ideo ex causa datur auctoritas iudici, vt possit minuere, vel augere pœnam impolitam à lege, considerata varietate, & conditione temporum, & personarum. *d. c. Dem. & de transact. c. fin. & Bartol. in l. quid ergo. §. pœna. ff. de his, qui not. infam.* Si vero neque in canonibus, neque in legibus, nec in statutis municipalibus, nec iure consuetudinario, pœna reperitur expressa. *Abb. hic in fin. tunc ne iurisdictio sit delusoria, pro delicti qualitate, inspecta causa, & persona, relinquatur arbitrio iudicis delinquens puniendus. gloss. fin. hic. & de homicid. c. sicut.*

Cap. 5. Præterea.

PER simplicem commissionem cause, potest delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.

QUIA concessio principali, intelligitur concessum etiam accessorium. *c. quo iure. distincl. 5. & l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. sicut aliquo prohibito, omne aliud censetur prohibitorium, per quod peruenitur ad illud. c. tua. de procur. & l. ratio. ff. de sponsal.* De connexis enim idem est iudicium. *c. trans. distincl. & l. si quis. ff. de appell.* Et quoniam non bene posset causa expediri, si non posset iudex citare, & contumacem punire, & alia ad causam pertinentia exercere. *supr. c. 1. & infr. c. signif.* Ideo ex eo, quod causa alicui committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem. *vt in text. & infr.*

6. prud. in fin.

Cap. 6. Quamuis.

*SI causa pluribus, etiam simpliciter, est commissa, qui-
libet subdelegare potest.*

QVIA delegato à principe, iurisdicatio subdelegandi est à lege concessa; dummodo ipse exonerare se ipsum malitiose nõ quærat. *supr. c. si pro debil. & infr. c. pass.* Et quoniam quæ tacite insunt, pro expressis habentur. *l. cum quid. ff. si cert. petat.* Ideo si duobus, vel pluribus, causa committitur, etiam si non apponatur, vt vnus sine altero præcedat, in ea nihilominus vnus ex ipsis, siue suo coniudici, siue alij, vices suas potest committere in hac parte. *vt in text. & l. iudice. Cod. de iud.* Vnde quando subdelegat suo coniudici, procedit ille nomine proprio, tanquam delegatus, & nomine sui collegetæ, tanquam subdelegatus. *Abb. hic num. 2.* Et sic potest diuersa auctoritate vnus, & idem in eadem causa procedere, non tamen potest diuersas sententias ferre, scilicet, vnam tanquam delegatus, & aliam tanquam subdelegatus; quia eadem conscientia, qua putat aliquid iustum nomine proprio, debet illud censere iustum nomine consocii, seu subdelegantis. *c. pen. §. 1. de elec. in 6.*

Cap. 7. Significasti.

*DELEGATVS Papa exequitur sententiam suam, quæ
exequi non potest, aut non vult, cui eam commissit
ferat exequendam.*

QVIA delegatus principis ex simplici causa, & commissione, recipit potestatem, ne dum cognoscendi, & decidendi, sed etiam sententiam exequendi. *vt in text. & infr. c. quæ.* Et quoniam quando delegatus committit executionem alicui, tanquam suo ministro, non autem faciendo eum suum subdelegatum, per illam commissionem nõ definit esse iudex. *Abb. num. 7.* Nec potest dici, quod sit functus officio suo per commissionem huiusmodi executionis; & per consequens, quod non debeat amplius se in causa intrinsecare, per c. in lit. infra eod. Nam respondetur, quod verba sunt intelligenda cum effectu. *c. rel. de cler. non resid. vnde ex sola commissione, per quam non interuenit actualis executio, non potest dici eius iurisdicatio expirata. gloss. in d. c. in lit.* Ideo ex quo non exequitur tunc ille minister, cui delegatus executionem suæ sententiæ commisit, potest ipse delegatus, qui adhuc remanet iudex causam sibi commissam executioni mandare.

vt in text. & infr. c. ex lit.

Cap. 8. Si quando.

*SI ordinarius scit eum non canonice institutum, quem
delegatus Papa mandat in possessionem induci, non
resistet violenter.*

QVIA delegatus Papæ in causa sibi commissa est maior ordinario. *infr. c. sane.* Et quoniam vbi superior aliquid mandat, quod sit per appellationem reuocabile, non est ei actualiter resistendum, licet illud præceptum sit iniustum, (ne eius auctoritas videatur cõtempa) sed est ad maiorem superiorem per appellationem recurendum. *c. vt debitu. de appellat. l. deo licet iniquo mandato superioris non sit parendum. c. ad aures. de tempor. ordin. non tamen est ad maiorem recursum habendus. d. c. vt debitu. & c. anteriorum. 2. q. 6.*

S E D precibus instabit, vt differat, donec Papa consulatur.

QVIA vbi dubitatur de principis voluntate, pro illa interpretanda ad ipsum principem est recurrendum, si hoc aliter interpretari non potest. *supr. c. sane.* Et quoniam non est verisimile, vt Papa velit illum esse in beneficii possessione, qui non fuerit in eo canonice institutus. *c. 1. de reg. iur. in 6.* Ideo ad deferendum honorem delegato, & ad providendum, ne in causa iniuste procedatur, vbi delegatus aliquid mandat, quod pro iusticia non videatur exequendum, non est per iudicem ordinarium violenter resistendum; sed est apud ipsum delegatum instandum, vt executio differatur, donec ipsi Papæ veritas innotescat. *vt in text.* Quod si delegatus preces non admitat, appelletur, & appellatio tenebit. *gloss. fin. hic.*

Cap. 9. In litteris.

*P O S T diffinitiuam executioni mandatam, expirat
delegati iurisdiclio.*

QVIA iudex, siue bene, siue male, diffinitiuè sententiando, functus est officio suo, vt in cognitione illius causæ amplius se intrinsecare non possit. *l. iudex. ff. de re iud.* Et post sententiæ executioni mandatam dicitur in totum cessare eius auctoritas, & iurisdiclio, quo ad illam causam. *vt in text.* Et quoniam culpa est, vindicare, quod ad suum non spectat officium. *c. cum satis. de offic. archid.* Ideo cum delegatus per diffinitiuam executioni mandatam, omnino

omnino deserit esse iudex, vltorius tanquam iudex in illa causa fe ingerere non debet, cum fit functus officio suo. *vt in tex. & Innoc. hic.* Quibus autem aliis modis expiret delegati iurisdictionis, tractat *glof. hic, & Specul. eod. tit. §. restat.*

Cap. 10. Consultationibus.

REO absente non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non restituet actorem licet possessionem, & deiectionem probare volentem.

QUIA in omni possessorio debet seruari iuris ordo; & sic fieri litis contestatio, siue sit possessionis retinendæ, siue adipsendam, siue recuperandæ. *Bart. in l. natur. §. nihil com. ff. de acq. poss.* Et quoniam contra absentem non per contumaciam, non fit litis contestatio, licet contra eum possit fieri missio ex primo decreto, causa rei seruandæ. *c. 2. vt litem non contest.* Ideo mandatum præcisum de restituenda possessione intra tempus, temperatur, si liquet de causa, & parte vere, vel interpretatiue, præsentem. *Bart. hic num. 5.*

Cap. 11. Sane. il. 2.

DELEGATVS Papa in causa sibi commissi, iurisdictionem habet super ordinariis, & quemcumque maiorem.

QUIA delegatus in causa sibi commissa gerit vices delegantis, & maior est illis, quorum causam suscepit terminandam. *vt in tex.* Et est honorandus in causa illa, sicut is, cuius vices gerit. *c. fin. dist. 93 & glof. in c. cum volunt. de sent. ex com.* Et quoniam per simplicem causæ commissionem, omnia intelliguntur commissa, sine quibus causa illa expediri non posset. *sup. c. prat.* Ideo delegatus Papæ potest compellere episcopum, & quemcumque alium, qui perueniat ad illam causam, vel qui velit eius iurisdictionem impedire, vt ei pareat, & ab impedimento desistat, secundum quod negotii qualitas requirit. *vt in tex. & sup. c. 1. In coactione tamen, & pœna infligenda, debet deferre dignitati, vt temperate procedat. vt in tex. & c. quia. eod. in 6.*

Cap. 12. Ex parte. il. 1.

SI primus impetravit primam dignitatem in ecclesia vacaturam; secundus impetravit certam dignitatem ipsius ecclesie, cum vacaret, & illa postmodum vacat, debetur primo, & non secundo.

QUIA si secundus expressisset de prioribus litteris, secundas tales ipse non habuisset. *vt in tex.* Et quoniam quando tacetur ea veritas, *Ration. lur. Pontif. Lib. I.*

quæ si fuisset expressa, princeps gratiam non fecisset, per vitium subreptionis imperatio est inualida. *c. super lit. de rescript.* Ideo ex quo primæ litteræ fuerunt valide imperatæ, & per secundas non sunt reuocatæ, ipse primæ, non autem secundæ, sunt exequendæ. *vt in tex. & Innoc. hic.*

Cap. 13. Ex parte. il. 2.

VBI contraria voluntas Papa non apparet, delegatus iuris formam seruari debet, & rationabiles exceptiones admittere.

QUIA lex est fundata super ratione, & æquitate. *c. erit autem. dist. 4.* Et quoniam iudex debet æquitatem a iure informatam præ oculis habere. *c. fin. de transact. & l. plac. C. de iudic.* Et ob id non debet esse clementior, nec rigorosior ipsa lege. *Authent. de iudic. §. oport.* Ideo vbi per principis rescriptum specialiter nõ derogatur generali ordinariis, communis forma iuris per iudicem est seruanda. *vt in tex. & glof. 1. in c. eam te. de etat. & qual. ord.* Si vero per rescriptum Papæ daretur alia forma, quam sit a iure communis statuta, tunc forma rescripti esset attendenda. *glof. 1. hic.* quia principis rescripto, præsertim Papæ, est parendum, etiam si videatur durum; dummodo non sit contra ius diuinum, vel naturale, vel ab eo subreptitiue obtentum; cum formam iuris possit ipse tollere possit. *c. contra morem. dist. 100. & l. quot. C. de preceptis. imper. offer.* Et quoniam non est verisimile, quod princeps per verba generalia, vel itto Re iuris obseruantiam, cum magno præiudicio partis. *c. ecclesia. de elect. & l. si quando. C. de inoff. test.* Et rescriptum debet interpretari secundum verisimilem intentionem mandantis. *Cl. past. de re iudic. & c. si quando. de rescriptis.* Ideo si in rescripto, vel statuto dicatur, in aliquo facto nullam exceptionem esse admittendam, debet intelligi de exceptione minus rationabili, non autem de legitimis, & rationabilibus. *glof. 1. hic. & Bart. in l. om. pop. ff. de iust. & iur.* Sicut si compromittitur in aliquem de stando eius mandato, est intelligendum de mandato honesto. *ca. veniens. & c. Quintanalis. de iuratur.*

Cap. 14. Quoniam.

DELEGATIO facta dignitati, non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

QUIA dignitas nunquam moritur, nec variatur per mutationem personæ. *c. si grat. de rescriptis. in 6.* Indiuidua vero quotidie pereunt. *l. 4. §. si quis ff. de legat. 1.* Et quoniam quando exprimitur nomen dignitatis, commissio

videtur facta in dignitate, & esse realis; quando vero exprimitur nomen proprium, delegatio est facta personæ, & est personalis, & sic corruptibilis. *glos. hic. & Abb. nu. 4. & 7.* Ideo delegatio facta dignitati transit in successorem; facta vero personæ extinguitur cum ea, licet talis sit in dignitate. *c. cum venissent. de inst. & cap. privileg. de reg. iur. in 6.* Ex aliis tamen verbis contentis in dispositione, & ex subiecta materia, potest comprehendere, an dispositio sit realis, vel personalis. *vt in c. requis. de test. & c. Pontif. 12. q. 8. vbi dicitur; quod si relictum sit episcopo, vel alteri prelato à coniuncto, censetur factum in contemplatione personæ, & non contemplatione ecclesiæ, licet sit expressum nomen dignitatis; secus si heret ab extraneo. Et ad idem facit. c. dilecti. iuncta glos. de for. comp. vbi habetur, quod si in causa ecclesiastica datur rescriptum, expresso nomine proprio, contra prelatum, intelligitur datum contra dignitatem, ratione subiectæ materiæ. Sed si ex verbis, vel ex materia non potest sumi alia coniectura de qualitate dispositionis; quia materia, & verba sunt proportionabilia personæ, & dignitati: Exemplum in delegatione causæ, vel in privilegio; nam ista solent concedi, quandoque personæ, quandoque dignitati, vt per totum hunc titulum; tunc distinguitur, aut est expressum nomen proprium tantum, & dispositio est personalis; aut appellatum tantum, & dispositio est realis. *vt in tex. Si vero sit expressum nomen proprium, & appellatum, vt si dicatur, Gaspar Episcopus Auagninus, commissio censetur personalis, & expirat per mortem delegati; nam in dubio Papa videtur velle, quod commissio sit personalis; licet sit expressum etiam nomen appellatum. Abb. infr. in c. licet. num. 7. Quamuis enim potestas committendi, fuerit causata à immediata dignitate; ipsa tamen actualis commissio immediate procedit à persona, ideo etiam in eo, cui committitur, potius persona, quam dignitas, contemplatur, licet commissio fiat ratione dignitatis. Butr. in d. c. licet. nu. 19.**

Cap. 15. Super eo.

SI quætionem de iure presentandi Papa delegat, appellatione remota, & sub ea forma, vt delegatus ad presentationem eius, ad quem viderit pertinere, ordinat ecclesiam, per hoc non habet instituere, sed pronuntiare.

QUIA privilegia, rescripta, & alia confirmantia, ad ea tantum extenduntur, de quibus

fuit verisimiliter cognatum. *l. tres fratres. ff. de pact. & l. cum Aquiliana. ff. de transact. Et ita intentio mandantis est attendenda. c. audita. de restit. spol. & c. cum causam. de prob. Et quoniam per huiusmodi causæ commissioem, Papa non intendit generare præiudicium episcopo, vel alteri, cui de iure comperat institutio. *vt in tex. Ideo per illud verbum factum in commissioem ad delegatum, vt ordinet ecclesiam, intelligitur, quod pronuntiet ordinandam, & quod per eum, ad quem pertinet, faciat ordinari, licet aequaliter proprietatis verbi extorquetur. glos. ver. ordin. Talis enim interpretatio est facienda, per quam tertio non præiudicatur, & mandantis intentio verisimiliter executioni mandatur. Abb. nu. 5. Privilegium enim principis, quantum præiudicat iuri tertii, est strictè interpretandum, vt minus præiudicet, quam fieri possit, dummodo principi pareatur. c. pass. de privil. & Innoc. in c. cum dilecti. de donat.**

ET is, ad quem pertinet, iussit, ut,

QUIA per huiusmodi commissioem non fuit factum præiudicium illi, qui de iure debet instituere, vt dictum est superius. Et quoniam quod non mutatur, stare non prohibetur. *l. precipimus. C. de appellat. & l. sanctimus. C. de testam. Ideo talis commissio non obstat, vt is ad quem pertinet, non debeat instituere vt in tex. & glos. ver. tenebit.*

ET si iuri suo detrahatur, licite appellat.

QUIA per illam clausulam, appellatione remota, fuit sublatum remedium appellationis ipsis partibus, inter quas res agebatur, non autem aliis, inter quos res acta non fuit. *vt in tex. & glos. fin. Et quoniam per appellationis remedium, quis releuatur à grauamine per iudicem iniuste illato, vel quod verisimiliter timetur inferri. c. vt debuit. de appell. Ideo per illam remotionem appellationis intrer partes non debet prohiberi alius, qui sentit ab illo iudice se grauari, quin possit appellare. *vt in te. & Abb. nu. 4.**

Cap. 16. Causam matrimonii.

SI causa simpliciter est delegata duobus, sententia vnum non tenet.

QUIA plures delegati simpliciter dati, non habent exercitium iurisdictionis, singuli in solidum; sed quisque eorum habet pro parte. *c. fin. de re iudic. & l. duo ex tribus. ff. eod. Et quoniam sententia lata ab illo, qui non habet sufficientem iurisdictionem, non est valida. d. l. duo. Et iudices delegati non possunt iudicare ci-*

tra formam rescripti, ne mandati excedant fines. *infr. c. prudentiam. §. 1.* Ideo ubi duo sunt iudices sine clausula, si non omnes potestis, vnus procedat; & alter non commisit alteri vices suas, vt partim procederet tanquam delegatus, & partim tanquam subdelegatus, per se solum non potest vnus validam ferre sententiam. *vt in tex. cum. glos. 3. & supr. c. quamuis.*

Cap. 17. Causam, quæ.

DELEGATVS, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

QVIA nemo est cogendus coram suspecto iudice litigare. *infr. c. suspitionis.* Et quoniam est rationalis causa suspitionis, si iudex sit dominus aduersarii. *infr. c. insinuante. & 11. q. 3. c. quatuor;* sicut idem esset, si iudex esset vasallus impetrantis, propter amorem, & familiaritatem, quæ solet esse inter dominum, & vasallos. *c. de forma. 2. q. 5.* Ideo licite potest recusari iudex, dominus impetrantis. *vt in tex. & d. c. insinuante.* Nam iuxta illud:

*Quatuor ista, timor, odium, dilectio, census;
Sape solent hominum rectos pervertere sensus.
glos. hic.*

Cap. 18. Cum te consulente.

A subdelegato delegati Papa, qui subdelegauit non in totum, non ad Papam; sed ad ipsum delegatum appellari debet.

QVIA delegatus, qui subdelegauit non in totum, quemcunque articulum iurisdictionalem sibi reseruauerit, semper remanet iudex causæ sibi delegatæ. *infr. c. super. §. porro.* Et quoniam delegatus Papæ repræsentat vices Papæ, quo ad illam causam. *supr. cap. sane il. 2.* Ideo ex quo Papa voluit istum tener locum suum, & tanquam ipsum in illa causa honorari. *d. c. sane.* tum ad ipsius delegati honorem; tum ad parcendum partium laboribus, & expensis, statuitur, vt ad ipsum delegatum, non autem ad Papam, immediate appelletur. *vt in tex. & d. §. porro.* Et est vnus casus specialis, in quo propter præmissam rationem, prohibetur appellari ad Papam, omisso medio; nam regulariter est contra. *c. Romana. 2. q. 6.* Quia tamen casus fallit, quando negatur iurisdictionis subdelegantis, vt si dicatur, Papam fuisse mortuum, re integra; vel dicatur, ipsum subdelegantem esse excommunicatum; nam tunc non ad delegatum, sed ad Papam immediate appellatur.

c. si a subdelegato. & c. si i. cui.

cod. in 6.

Cap. 19. Relatum.

MORTE delegantis, non expirat iurisdictionis delegati, coram quo luserat contestata.

QVIA per exercitium iurisdictionis delegatæ, ipsa iurisdictionis radicitur in persona delegati, & dicitur in eum efficaciter trãl. iuisse. *infr. cap. licet.* Et quoniam per citationem factam contra aliquam partem, & multo magis per litem contestatam, iurisdictionis contentiosa dicitur per iudicem incepta. *infr. c. prox. & l. & quia, & ibi glos. penult. ff. de iurisd. omn. iud.* Ideo ex quo lis est contestata, vel ad minus est citatio à iudice emanata, morte mandantis, in delegato non expirat iurisdictionis ei mandata. *vt in tex. & infr. cap. prox.* Si vero delegans moriatur, re integra, expirat delegati iurisdictionis. *vt in tex.* quia delegatus non habet iurisdictionem iure proprio, sed iure delegantis. *supr. cap. sane. il. 2. & d. l. & quia.* Vnde cum iurisdictionis, re integra, sit effectualiter penes delegantem, ita quod non est adhuc efficaciter etiam in delegato; cum per mortem extinguatur iurisdictionis sua, per consequens extinguitur potestas delegata; quia extincto iure auctoris, extinguatur ius successoris. *leg. lex. v. tit. galu. ff. de pignor. Et cessante causa, cessat effectus. glos. in d. l. & quia.*

Cap. 20. Gratum.

SI delegatus citauit ante mortem delegantis, perpetua est eius iurisdictionis.

QVIA per citationem à iudice emanatam, negotium ei commissum est quasi ceptum. *vt in tex. & glos. in Clem. 2. ver. ad partem. vt lit. pend.* Cum citatio sit principium exercitii iurisdictionis contentiosæ. *Institut. de pœna tem. litig. §. fin.* Et quoniam per exercitium iurisdictionis delegatæ, iurisdictionis illa effectualiter radicitur in delegato, & non extinguatur amplius per mortem delegantis. *supr. c. prox.* Ideo quo ad perpetuandam iurisdictionem in delegato, vt non expiret per mortem delegantis, sufficit, quod delegatus per solam citationem sit vsus iurisdictione. *vt in tex. & glos. 1. hic.* Dicitur autem per solam citationem negotium esse quasi ceptum, non autem dicitur absolute ceptum. *vt in tex.* quia in causa proprie, & stricte, negotium dicitur ceptum per litem contestationem. *d. glos. 1. hic.* cum antea possit iudex recusari, & evitari. *Inemo. C. de iurisd. omn. iud.*

ET appellacioni renuntiat, qui coram iudice, à quo appellauit, litem prosequitur.

QVIA per actum contrarium subsequenter, renuntiat actui precedenti. *c. sollicit. de appell. & c. cum renunt. 32. q. 1.* Et quoniam per appellacionem receditur à iurisdictione prioris iudicis. *l. praefecti. ff. de minor. per litis vero prosecutionem, iudicis iurisdictione approbatur. c. past. de excep.* Ideo cum quis prosequitur litem coram iudice, à quo appellauit, videtur ab appellacione recessisse, & ad priorem iudicem rediisse. *vt in tex. & d. c. solit.*

Cap. 21. Prudentiam.

SI causa committitur tribus delegatis cum clausula, quod, si non omnes, & c. priusquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non possunt.

QVIA in tali casu, mandati excederentur fines, si duo procederent, antequam appareat de impotentia tertii, cum iurisdictione sit eis sub tali conditione delegata, vt tunc possint procedere duo, quando non potest adesse tertius. *vt in tex.* Et quoniam fines mandati diligenter sunt seruandi. *c. cum dilecti. de rescript.* Et vbi aliquid datur sub conditione, debet quis ostendere se conditioni paruissse. *l. 2. ff. de condit. & dem.* Ideo tres delegati dati cum clausula, si omnes interesse nequiverint, duo exequantur; vel omnes debent adesse, vel vt duo possint vti tota iurisdictione, debet constare de impotentia tertii; qui tunc etiam dicitur non posse adesse, cum adesse non vult, etiam si posset. *vt in tex. & glos. ver. teneatur.*

ET si procedunt, nihil agunt.

QVIA vbi datur certa forma procedendi, processus corrumpitur, non solum si aliquid attentatur directe contra formam, sed etiam si agatur citra formam. *c. si cui, & vbi glos. ver. prater. de elect. in 6.* Cum etiam ille, qui agit citra formam, excedat fines mandati. *vt in tex.* Et quoniam ea, quæ sunt vltra fines mandati, non tenent. *d. c. cum dilecti, & ibi glos. pen.* Ideo si duo de delegatis datis, cum clausula, quod si non omnes, & c. procedunt, non confitit de impedimento tertii, nihil reputabuntur egisse. *vt in tex. & supr. c. causam. n. 1.*

§. Adiciamus.

CLAVSULA, si non omnes poterit, sub impotentia includit voluntatem, quod ad purificandam iurisdictionem consuevit.

QVIA licet quo ad eum, qui non vult inter-

esse, cum possit, non sit verificata impotentia intercessendi; vnde est grauissime arguendus, pro eo, quod mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat. *vt in tex.* quo ad consocios tamen fati est purificata talis conditio impotentis; quia si tertius non vult præcise interesse, verum est dicere, quod omnes simul interesse non possunt; nam si tu non vis mecum adesse in scholis, verum est dicere, quod ego non possum ibi adesse tecum. *Abb. m. 2. Et quoniam litium finis est desiderandus. c. finem. de del. & contum.* Ideo si tertius non vult adesse, duo procedere possunt, ac si ille vere adesse non possit, etiam ex parte sui; cum conditio mandati sit purificata ex parte aliorum. *vt in tex. & Abb. d. nu. 2.*

IDEM in duobus datis cum clausula, quod si ambo interesse nequiverint, aliter nihilominus exequantur.

QVIA cum alter eorum non vult interesse, verum est dicere, quod ambo simul interesse non possunt, & sic est purificata conditio, vt alter solus possit exequi, vt in casu superiori. Et quoniam vbi est eadem ratio, debet esse idem ius. *l. illud. ff. ad leg. Aquil.* Ideo idem statuitur obseruandum in casu isto, ac in precedenti, quo ad id, vt vnus delegatus possit procedere sine alio, qui non potest, vel non vult cum eo in cognitione causæ eis delegatæ, interesse. *vt in tex.*

§. Sexta.

SI reus coram delegato obicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor.

QVIA quod prouisum est ad remedium, non debet tendere ad noxam. *c. pia. de excep. in 6.* Et quoniam si reo non determinaretur tempus breue ad probandam exceptionem excommunicationis contra actorem, sæpe illam malitiose obiceret ad differendum negotium principale, & actorem laboribus, & expensis fatigandum. *d. c. pia.* Ideo statuitur reo tempus octo dierum ad probandam obiectam excommunicationem; quam si non probat intra dictum tempus, præsumitur malitiose obicere, & ei non creditur super tali obiectione. *vt in tex. & d. c.*

pia.

SI vero probat, delegatus absoluet auctorem, si excommunicatus est propter causam sibi commissam.

QUIA explorati iuris est, vt delegatis iudicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur. *vt in tex.* Et quoniam excommunicatio maior repellit excommunicatum, vt non possit stare in iudicio tanquam actor. *d. c. pia.* Ideo cum fuerit delegato commissa causa principalis, intelligitur etiam ei data facultas habitandi personas ab im. pedimentis illius causæ. propter quæ expeditio causæ impeditur, & sic vt possit absolue auctorem ab excommunicatione, quam propter illam causam incurrit. *vt in tex. & supr. c. praterea.*

SI propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittet.

QUIA regulariter ab eo est excommunicatus absoluendus, à quo fuit ligatus. *c. pass. §. prat. de offic. ord.* Et quoniam ecclesiasticus ordo confunditur, si sua iurisdictione vniciue non seruetur. *c. peruenit. 11. q. 1.* Ideo ad obseruandum suum ius excommunicatori, & ad prouidendum, vt delegatus possit procedere in causa, talis excommunicatus remittitur pro absolutione ad suum excommunicatorem. *vt in tex. & c. omnia res in fr. de regul. iur.*

QUI si non vult eum absolue, delegatus Papa eum absoluet.

QUIA sicut delegatus non habet aliquam potestatem super causa sibi non commissâ, nisi quando causa commissâ aliter expediti non potest. *glos. ver. ad excom. & Abb. nu. 10.* ita quando causa commissâ non potest aliter expediti, eius iurisdictione extenditur, etiam ad causam sibi non commissam. *supr. c. 1.* Tunc enim talis causa venit tanquam accessoria ad commissam. *vt in tex.* Et quoniam causa ei commissâ nō potest expediti, nisi auctor excommunicatus prius absoluetur, vt possit stare in iudicio, vtridictum est superius. Ideo sicut delegatus non debet absolue talem excommunicatum, antequam ipsum remittat ad suum excommunicatorem, ita, nolente illo absolue, pro expeditioe causæ potest absolue ipse. *vt in tex. & glos. ver. ad excom.*

NISI sit de casibus Papa reseruat.

QUIA in quibusdam casibus grauioribus Papa sibi reseruat absolutionem ab excommunicatione, in signum præeminentiæ singularis, & in maiorem penam talium delictorum. *c. tua nos. de sent. excom. & c. si quis sua-*

dente. 17. q. 4. Et quoniam ea, quæ sic per principem sibi referuntur, non transeunt in alium, nisi expresse committantur. *c. quod trans. de offic. leg. & h. ff. de offic. eius, cui mand. est iur.* Ideo in tali casu per generale causæ commissionem delegatus Papæ absolue non potest. *vt in tex.* Et sic est casus specialis propter dictam rationem, in quo vno commissio, non transeunt omnia, sine quibus principale negotium expediti non potest. *Abb. hic nu. 4.* Et ex prædictis nota practica procedendi per delegatum, cum agens coram eo probatur excommunicatus. Et dictatius, quam colligatur ex littera huius text. quod, aut probatur excommunicatus ante impetrationem rescripti, & debet delegatus pronunciare se non iudicem; quia nō valet rescriptum impetratum ab excommunicato, nisi in causa appellationis, vel absolutionis, de quodico, vt habetur in *c. 1. de rescript. in 6.* Et hoc casu non procedit iste text. Aut probatur excommunicatus post impetrationem rescripti, & habet locum iste text. quo casu delegatus hoc ordine procedet, vt si fuit excommunicatus propter causam sibi commissam, tunc ipse absoluet, seruat tamen iuris ordine; si vero fuit excommunicatus propter aliam causam, aut est talis excommunicatio, cuius absolutio referuntur Papæ, & non potest delegatus absolue, sed debet eum remittere ad Papam; aut non est reseruata absolutio Papæ, & debet illum remittere ad suum excommunicatorem, siue excommunicator sit ordinarius, siue delegatus; & si ille absolue vult, bene quidem; si vero non vult absolue, aut allegat iustam causam, puta: quia ille fuit excommunicatus pro manifesta offensa, seu contumacia, & hoc probat, & non tenetur eum absolue, nisi ille primo satisfaciatur. *vt in c. ex parte. il. 1. de verb. sign. & c. vener. §. secus. de sent. excom. in 6.* Si vero allegat aliam causam probabilem non notoriam, non debet eum absolue, nisi præstita cautione, *vt in d. c. ex parte.* Si vero malitiose non vult eum absolue, potest ipse delegatus eum absolue. *vt in tex.* Et constabit de malitia excommunicatoris, si intra tempus sibi statutum à delegato, non absoluit, nec allegauit causam iustam in contrarium, cur absolue non debet. *Abb. hic nu. 3.*

§. Si vero.

ABSOLVTVS à delegato super causa, pro qua fuerat excommunicatus coram excommunicatore parebit, seu respondet super illa causa, nisi sit alteri delegata.

QUIA facultas absoluendi istum, fuit delegato accessorie commissa, ad effectum, ut talis posset stare in iudicio coram ipso, non autem, ut alterius procederet in præiudicium excommunicatoris. *vt sup. in §. prox.* Ideo ne cõtemnatur auctoritas excommunicatoris, ad ipsum est ille absolutus remittendus, ut sui iudicis pareat mandatis, ex quo per nouam delegationem non est illius iurisdictioni impedita. *vt in tex.* Iuramentum autem, quod in absolutione excommunicati, ab ipso præstatur, de stando mandato ecclesie super eo, pro quo fuit excommunicatus; tunc præstatur, quãdo fuit excommunicatus pro dubia offensa, vel contumacia; si autem pro notoria, non absolutur cum iuramento, sed debet prius integre satisfacere. *vt in c. ex parte. de verb. sign. & c. venter. s. secus. de sent. excom. in 6.* Esper illud iuramentum obligatur solum ad parendum mandatis iudicis, & honestis sibi fiendis à iudice competenti. *Hof. hic. & glos. in c. ex tenore. de sent. excom.*

ET si excommunicator malitiose distulerit, delegatus, qui absolutus, cognoscat.

QUIA sicut excommunicator, qui non vult absolute excommunicatum, ut posset agere in iudicio coram delegato, perdit suam iurisdictionem, & delegatus acquirit facultatem absoluendi illum. *vt sup. in c. prox.* ita si malitiose distulerit impedire, ne coram eo ille absolutus pareat mandatis ecclesie, perdit iurisdictionem cognoscendi de negotio principali, & delegatus acquirit facultatem de illo cognoscendi. *glos. in. hic.* Et hoc modo prouidetur, ut delegatus suppleat negligentiam alterius delegati, vel ordinarii, sicut ordinarius supplet desidia delegati. *c. sign. de offic. ordin.* De tali tamen negotio principali delegatus cognoscit, quatenus tangat articulum satisfactionis, & non amplius; pone sic exemplum; in alia causa fuit actor excommunicatus propter contumaciam, poterit nunc iste delegatus cognoscere de illa contumacia, quia proprie venit accessorie ad absolutionem factam per delegatum; sed de residuo causæ cognoscere non potest, quia est prorsus separata ab articulo excommunicationis; si autem tota causa contingeret ipsum articulum satisfactionis, ut puta, fuit excommuni-

catus, quia noluit soluere iuxta præceptum, seu sententiam nullam, tunc poterit delegatus cognoscere de tota causa, scilicet, an sententia, seu præceptum fuerit nullum, vel non. *Abb. nu. 4.*

Cap. 22. Cum causa.

SI causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertii procedere non possunt.

QUIA iurisdictionis exercitium non competit alibus delegatis singulis in solidum, sed cuique pro parte, & omnibus coniunctim in solidum. *glos. sup. in cap. prox. ver. teneatur.* Et quoniam delegatus non debet transgredi formam mandati. *d. c. prox. §. 1.* Ideo in tali causa duo sine tertio procedere non valent. *vt in tex.* Tertius autem potest eis, vel alteri, vicem suam subdelegare; cum ius tribuat hanc facultatem principis delegato. *vt not. sup. in cap. quamuis.* Et ex quo tales duo delegati non possunt procedere sine tertio, nota, quod ubi potestas residet in plures, ut in singulos, non in plures, ut in vniuersitatem, non statim maior parti, nec potestas residet in maiorem partem, immo nec in duas partes. *Butr. hic. nu. 13.* per quod limitatur. *l. quod maior. ff. ad municipal. & c. quia propter. de elect.*

QUOD si fecerint, ab eis poterit appellari.

QUIA iudex, qui male procedit, & vsurpat sibi maiorem iurisdictionem, quam habeat, grauat partem, contra quam sententiat. *c. vt debuit. de appell.* Et quoniam per appellationis remedium corrigitur iniquitas, vel ignorantia iudicis inferioris, dum superior inuocatur. *cap. significante. d. tit. & l. prefeci. ff. de minor.* Ideo si duo de illis tribus delegatis velint plus iurisdictionis sibi assumere, quam habeant, poterit pars grauata appellare. *vt in tex. & d. c. vt debuit.*

IDEM si sum: dati cum clausula, quod si non omnis, & non valebit processus duorum, tertio inconsulto.

QUIA propter talem clausulam, duo habent iurisdictionem sub conditione, si tertius est impeditus, vel nolit. *glos. i. hic. & sup. c. prox.* Et quoniam ubi iurisdictionis exercitium est datum alicui sub conditione, ante conditionis euentum illud non habet substantiam, sicut dicimus in obligatione. *l. cedere diem. ff. de verb. sign.* Ideo si duo procedant in tali causa, tertio inconsulto, ex iurisdictionis defectu processus non tenet. *vt in tex. & Butr. nu. 15. & 20.* Debent ergo duo rogare tertium, ut veniat
intra

intra terminum competentem ad procedendum cum eis; & si in termino non venit, præsumitur, quod aut nolit, aut non possit intercesse, ita, quod hæc præsumptio est sufficiens ad consolidandam potestatem aliorum, vt sine ipso procedere possint. *glos. 3. hic. & Abb. nu. 6.*

Cap. 23. Cum super.

SI duo sunt delegati cum clausula, quod, si ambo, &c. vno recusato, alter solus procedere potest.

QU^A talis clausula, quod si ambo procedere non possunt, vnus procedat, intelligitur tam de impotentia facti, quam iuris. *cap. scijsitatus. de rescript. Et quoniam iudex legitime recusatus procedere non potest ex impotentia iuris. infr. cap. suspicionum. Ideo vno de istis legitime recusato, extitit conditio impotentis, & tota iurisdictio consolidatur in alio. vt in tex. & Butr. num. 4.*

NEC tenet processus, si cum recusato procedat.

QU^A ad validitatem actus, voluntas, & potestas simul concurrere debent; nam vbi sibi aduersantur, nihil potest validum explicari. *vt in tex. & l. multum. C. si quis alter. vel sibi. Et quoniam, eum iste delegatus non recusatus posset solus procedere tanquam ille, in quo per recusationem alterius, erat consolidata tota iurisdictio; solus tamen tanquam vnicus iudex procedere noluit, sed tantum voluit procedere pro parte sua, quam ante recusationem alterius habebat, & pro alia parte admisit iudicem recusatum, quod facere non poterat. vt in tex. Et quia sententia, cum sit res indiuisibilis, non potest pro parte valere, & pro parte non valere. *Abb. nu. 10. Et in indiuiduis inutile vitiat utile. glos. in c. vitile. de reg. iur. in 6. Et habilis associando sibi inhabilem ad actum, ad quem eum habilitate non potest, nihil agit; quod saltem procedit in iudicialibus. *Abb. nu. 7. Ideo per contrarietatem, quæ est inter voluntatem, & potestatem talis iudicis delegati non recusati, cum non velit, quod potest; & cum non possit, quod vult, processus per eum factus cum recusato, & sententia per eos lata, nullius sunt roboris, & effectus. vt in tex. & glos. penult.***

Cap. 24. Consuluit.

SI iurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignauit, post congruam horam peremptorius iudex non expectat consummationem.

QU^A iudex debet in exercitio suæ iurisdi-

ctionis ita se gerere, vt ea, quæ per ipsum sunt, roboris obtineant firmitatem. *supr. c. prox. Et quoniam ea, quæ per iudicem fierent, expirata iurisdictioe sibi ad tempus delegata, nullius essent validitatis, nec partes coarctarentur ad eius præceptis tunc parendum, cum non sit amplius eorum iudex. *cap. indulg. de penit. & remiss. in 6. & l. ea, qua. ff. de reg. iur. Ideo ne frustra iudicialis potestas euanescat, debet iudex ante expirationem termini suæ iurisdictioe, iudicialis actus exercere. vt in tex.**

SI non expirat, potest expectare in diem alteram.

QU^A licet de iuris rigore, citatus, qui non venit in termino sibi ad comparandum taliter assignato, deberet contumax reputari, & contra eum posset procedi, ac si præsens existeret. *l. proper. s. fin. autem. C. de iudic. Tamen quoniam posset esse, quod iustam causam absentis habuisset, per quam intra illud tempus venire rationabiliter non potuisset. *glos. hic. ver. equitate, qua legitime probata, sententia esset retractanda. cap. cum Bertholdus. de re iudic. Ideo æquitas suadet, vt per diem alteram, post talem terminum, expectetur, ad magis cognoscendum, an ipse vere contumax sit existimandus. vt in tex. Non tamen est necessarium, vt eum expectet, si non velit. *d. glos. hic. Et licet iudex possit parcere absentis in senda sententia intra terminum constitutum, non tamen potest ei parcere in sumptibus, & expensis; alioquin deberet restituere de suo. *glos. ver. gratiam, & Abbat. num. 9. Iudici enim licet differre ius partis, non autem auferre. *l. quoties. C. de precib. impet. offer. Et ne iudicium ecclesiasticum exerceatur in tenebris, quia iuxta testimonium veritatis: Qui male agit, odit lucem. *Ioan. cap. 3. licet secundum consuetudinem, & constitutiones legitimas, more Romano dies à medietate noctis incipiat procedendi, & in medio noctis desinat subsequenti (vnde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur. *l. more Romano. ff. de ser.) ea tamen de iure canonico intelligitur esse hora congrua procedendi in iudiciis, in qua possit ante noctis tenebras perficere iudex, quod sibi tunc incumbit. vt in tex. Si tamen processit in tenebris ad lumen candele, & pars comparuit, & non appellauit, valet, quod gessit; dummodo aliud nõ impedit. Et praecipue si iudex honestus sit, cū hic non dicatur, quod si processum fuerit,*******

fuerit, non valeat; nam multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. *glof. hic ver. tenebrae.* Potest enim pars, quæ non appellauit à tali hora, fauori suo renunciare. *cap. ad Apof. de reg. & l. pen. C. de pact.*

ET iterum citare, si vult.

QVIA sicut ad superandam malitiam non comparentis intra terminum sibi præfixum, ex æquitate expectatur in alteram diem, vt sic melius cognoscatur, an vere sit contumax, vt dictum est superius; ita ad eundem effectum potest iterum citari, ne forte se excusaret, quod prima citatio ad ipsum non peruenisset. *glof. ver. gratiam. in fin.* Sed quoniam prima citatio durat vsque ad diem prorogatum. *Abb. num. 8.* Ideo iudex non tenetur illum citare de nouo, sed si eum citat, procedit ex eius benignitate, non ex iudicialis ordinis necessitate. *vt in tex. & l. & post edictum. ff. de iudic.*

Cap. 25. Insinuante.

EX noua causa remouetur delegatus, & alius subrogatur.

QVIA quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. *c. car. de iur. calumn. & l. de a. tate. ff. de inter. ad.* Ideo quando causa suspicionis contra iudicem oritur de nouo, vel de nouo venit ad notitiam partis, potest exceptio opponi, & iudex ille recusari. *vt in tex. & c. pass. de except.*

ETIAM post litem contestatam.

QVIA licet exceptiones dilatorie sint regulariter antelitis contestationem, in termino à iudice assignato, proponendæ. *d. c. pass.* Tamen quoniam non potest parti impunitari, quare ante non opposuerit, ex quo causa recusationis de nouo est orta, vel de nouo venit ad notitiam partis. *Burr. nu. 9. & 18.* Ideo ne quis cogatur coram suspecto iudice litigare, & terminum assignatum, possit talis exceptio opponi. *vt in tex. & d. c. pass.* nisi per aliquem actum habitum in iudicio post ortum, & notitiam talis suspicionis, pars illa consenserit coram isto iudice litigare. *gl. ver. consenserit.* Tunc enim imputet sibi, qui consensit. *glof. fin. in d. c. pass.*

Cap. 26. Quærenti.

DELEGATUS Papa sententiam suam exequi potest vsque ad integrum annum.

QVIA delegati iurisdicatio non est perpetua, sed intra certas metas temporis fini-

tur. *glof. penult. hic.* Et quoniam delegatus principis potest exequi suam sententiam *supr. c. sign.* Ideo ex æquitate assignatur ei annus post latam sententiam, ad illam exequendam, sicut obseruatur in illo, qui ante litem contestationem contumax inuenitur, vt veniens intra annum reciperet possessionem. *vt in tex. & c. quoniam. §. in alio. vt lit. non contest.* vt sic post annum lit expirata delegati iurisdicatio in totum, etiam quo ad executionem per ipsum faciendam. *glof. fin. hic.*

Cap. 27. Super quæstionum.

DELEGATUS Papa potest principum, medium, & finem causæ conuincim, & diuisim subdelegare.

QVIA in causis curandum est, vt parcatur partium laboribus, & expensis. *ca. finem de dol. & contum.* Et quoniam facilius causæ expediuntur, dum iudicialis auctoritas valentibus exerceri. *vt in tex.* Ideo delegatus Papæ conceditur, vt licite possit & principium, & medium, & finem causæ sibi commissæ, non solum coniunctim, sed etiam diuisim, alii subdelegare. *vt in tex.* Nec obstat, quod iudex debeat cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine causæ. *Authent. ad hac. C. de iudic.* quia ipse delegatus, antequam ferat sententiam, vniuersa, quæ acta sunt, debet in iudicio diligenter inuestigare. *vt in tex.* Sed & delegatus inferioris potest subdelegare aliquem articulum, saltem non iurisdictionalem, causæ sibi commissæ. *Abb. hic. nu. 4.* Nunquid autem ipse possit committere receptionem testium; distingue, quod aut vult committere hunc articulum cum iurisdictione, & non potest; aut sine iurisdictione, puta, quis ipse iudex prius approbavit personas ipsorum testium, examinavit interrogatoria, & capitula; & tunc potest committere, quia ille, cui taliter committitur, habet solum exequi nudum ministerium; vnde ista nuda receptio, si fieret die feriatæ, teneret; ad quod vide *glof. not. in Clem. vnic. de offic. deleg. & talis receptio solet committi notario. vt not. in c. quoniam de prob. & Abb. hic. nu. 9.*

§. Verum.

A subdelegato cum iurisdictione appellari potest.

QVIA talis subdelegatus dicitur esse iudex, vel totius causæ, vel partis sibi à delegato commissæ. *vt in tex.* Et quoniam iudex potest grauare partem, cum ex suo arbitrio procedat. *Abb. nu. 11.* Et appellatio est inuita ad releuandum partes à grauamine. *cap. vt debitum de appell.* Ideo à tali subdelegato, tanquam à iudice,

iudice, potest licite prouocari. *vt in tex. & infr. §. prox.*

SECVS, si sine iurisdictione.

QVIA talis non est proprie iudex, nec habet aliquam causæ cognitionem, in qua possit grauari; sed est executor, qui factum discussum, & decisum per superiorem, de eius mandato debet exequi. *glos. supr. in §. prox. ver. exequutorem.* Ideo si pars sentit se grauari, debet appellare à committente, non à commissario, quia est ille, qui grauat, non iste, qui habet parere necesse. *Abb. supr. in d. §. nu. 11.*

NISI modum excedat, tunc enim potest recusari.

QVIA vbi executor excedit fines mandati, non grauat ille, qui commisit, sed ipse, qui de facto ex suo arbitrio procedit. *vt in tex. & ca. conis. de appell.* Et quoniam ad euitandum facti grauamen; potest etiam à sententia nulla, & ab actu inualido appellari. *cap. dilecto. de appell. & l. si expressim. ff. eod.* Ideo vt euitetur grauamen facti, appellatio est utilis, etiam si actus sic gestus per commissarium, sit nullus. *Abb. hic num. 4.* Sed debet prius iste executor, tanquam suspectus recusari, & si non vult recusationem admittere, tunc debet ab eo appellari, quia iam grauat in non admittendo iustam recusationem. *Abb. supr. in §. prox. nu. 12.*

NISI datus sit de partium consensu.

QVIA per huiusmodi consensum, partes consentunt, se non habere illum pro superiore. *supr. c. in fin.* Et quoniam quem aliquis approbavit, an plius reprobare non potest, nisi noua causa oriatur, vel detegatur. *d. c. in fin. & c. past. de except.* Ideo netales executor, siue auditor valeat recusari, prouide statuitur, vt de partium detur, vel recipiatur assensu. *vt in tex. & c. horrendus. 3. q. 5.* Ab eo tamen potest appellari, licet non possit recusari. *l. ex consensu. ff. de appell. & glos. hic. ver. assensu.*

§. Porro.

A subdelegato non in totum, appellatur ad subdelegantem.

QVIA delegatus, qui aliquid de iurisdictione sibi referuat, remanet iudex illius causæ, licet partem causæ alteri commiserit. *vt not. supr. in c. cum te.* Et quoniam appellatio fit ab inferiori iudice ad superiorem. *ca. vt debitur. de appell.* Et vbi delegatus Papæ remanet iudex, ad eius honorem seruandum, & ad parcendum partium laboribus, & expensis, non ad alium,

Ration. Iur. Pontif. Lib. I.

quam ad ipsum appellatur. *d. c. cum te.* Ideo à tali subdelegato ad ipsum delegatum est appellandum. *vt in tex. & c. si delegatus. eod. in 6. & l. 1. C. qui pro sua iurisd.*

NON autem ad primum delegantem.

QVIA delegatus Papæ in causa sibi commissa representat personam Papæ, & in illa est tanquam delegans ipse honorandus. *supr. c. sane. il. 2.* Et quoniam si appellaretur ad ipsum Papam aut hoc fieret, vt ipse alteri subdelegaret, & hoc esset frustra, cum iam ad sit iste delegatus, qui non grauat, licet grauauerit eius subdelegatus; aut appellaretur, vt Papa eisdem delegato de nouo committeret, & hoc esset magis frustra, cum ex prima commissione delegatus, iudex adhuc remaneat. *Abb. hic num. 4.* Ideo ne appellatio sit in vanum, in paruam honorem delegati, & in partium damnium, & laborem; prohibetur in tali casu appellatio ad primum delegantem. *vt in tex. & d. ca. cum te.* A subdelegato autem delegati alterius, quam Papæ, potest appellari ad ipsum Papam, omisso medio, quia in illo non habetur representata persona, & iudicium ipsius Papæ. *Abb. hic.*

SECVS, si subdelegauit in totum.

QVIA delegatus subdelegando in totum, definit esse iudex, & nulla remanet apud eum iurisdictione. *d. cap. si delegatus.* Et quoniam illa iurisdictione est radicata in persona primi delegantis. *d. c. sane. & l. quandoque. §. qui mandatum. ff. de offic. eius, cui mand. est iur.* Ideo in tali casu non ad illum, qui fuit delegatus, sed ad Papam primum delegantem est appellandum. *vt in tex. & l. 1. §. fin. ff. qui, & à quo. & c.* In causa autem appellationis, multa salubriter recit. *Concil. Triad. sess. 13. de reform. cap. 1. & sess. 24. de reform. cap. 10. & cap. 20.*

§. Quem.

AVDITOR datus sine partium consensu, recusari potest vt suspectus.

QVIA cum auditor dicatur ille, qui deputatur à iudice ad aliquem articulum examinandum. *vt supr. §. 1.* licet ipse non habeat iurisdictionem in causa, sed tantum exequatur mandata. *glos. in d. §. 1. ver. exequutorem.* potest tamen grauari partes, mandati fines excedendo. *supr. §. prox.* Et quoniam, qui potest grauari, potest recusari, si sit suspectus in officio sibi commissio. *infr. cap. suspensionis.* Ideo ex quo non potest imputari partibus, quod consenserint in illum, si talis auditor alicui parti sit suspectus.

Dd

ctus.

ctus, licite potest ab ea recusari, *vt in tex. & supr. §. verum.*

NON tamen sine causa.

QVIA cum delegatus principis habeat a lege, vt possit subdelegare, & auditorem dare. *supr. §. 1.* non tenetur in exercendo ius suum, habere parrium consensum. *c. si quis de for. compet. nam qui vtitur iure suo, nemini iniuriam facit. c. cum ecclesia. de elect. Ideo quem delegatus à Papa deputauerit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram ipso delegato iustam recusatōis causam ostendat. vt in tex. & infr. §. eius ergo.* Et in hoc est differentiā inter ius canonicum, & ciuile; nam de iure ciuili recusatur delegatus, etiam principis, licet non probetur recusatōis causa; sed satis est, vt recusatō non appareat calumniosa. *vt not. in l. aperiissimi. & l. cum speciali. C. de iudic. Secusest de iure canonico; nam in eo semper exigitur, vt legitima recusatōis causa probetur. vt in tex. & d. §. eius. & d. c. suspensio.*

§. Si vero.

§ 1 vnus ex duobus delegatis principis, cum clausula, appellatione remota, subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec appellatione remota, procedere.

QVIA in personam istius collegæ concurrunt in tali casu iurisdictiones diuersæ speciei, scilicet, iurisdictionio delegata, & subdelegata. *vt in tex.* Et quoniam compositum ex diuersis speciebus, non habens per se certam naturam, seu determinationem, quandoque recipit naturam vnius, quandoque alterius speciei, ex quibus componitur, secundum quod minus iuri præiudicatur, licet vna species sit dignior altera. *Abb. hic nu. 4.* Et quia si talis collega posset subdelegare, sequeretur absurdum, quod subdelegata iurisdictionio subdelegaretur, nulla autē absurditas sequitur, si delegatus non vtitur suo priuilegio in actu subdelegendi; Et idem dico respectu clausulæ, appellatione remota. *Abb. num. 5.* Nam delegatus, etiam principis, non potest remouere appellationem, cum nullus contra principem possit tollere talem actum, qui pertinet ad ius alterius, & ad defensionem. *Abb. sup. in §. 1. nu. 3.* Ideo quod talis collega posset ex sola iurisdictionio sibi à principe delegata, non potest cum iurisdictionio sibi a condelegato commissa. *vt in tex.*

QVOD tamen ante acceptationem poterat.

QVIA ante acceptationem iurisdictionis si-

bi subdelegatæ, talis collega procedebat tantum, vt principis delegatus. *vt in tex.* Et quoniam delegatus Papæ habet facultatem subdelegendi. *infr. ca. prox.* Et princeps potest committere causam, appellatione remota, in qua commissio videtur eligere in iudicium personam illius, cui causam taliter committit, & sic esse priuilegium personale illi delegato à principe concessum. *Abb. hic nu. 3.* Ideo quando talis procedebat tantum, vt principis delegatus, poterat alteri causam illam subdelegare, & eam, appellatione remota, cognoscere. *vt in tex. & sup. §. 1.*

ET si ab isto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam.

QVIA cum totum compositum accipiat in mixtura istius collegæ naturam alterius speciei, secundum quod iuri minus derogatur, vt dictum est superius. Et quoniam si appellatur ad subdelegantem, resularet magna absurditas; nam subdelegans cognosceret de facto sui collegæ; cum tamen par in parem non habeat imperium. *c. innotuit. de elect. Et cum appellatio debeat interponi ad maiorem, non ad parem. c. 2. de consuet. in 6.* Sed quod ad Papam appelleretur, nullum sequitur absurdum, vt dictum est superius, & habetur in *cap. ad Romanam. 2. q. 6.* Ideo ad Papam primum delegantem, non autem ad eius delegatum subdelegantem, erit per oppressos à collega delegato, & subdelegato, appellandum. *vt in tex. & c. si duo. eod. in 6.*

ETIAM, si fuerit subdelegatus non in totum.

QVIA etiam in tali casu appellatio videtur interposita à pari ad parem. *d. c. si duo. & ibi glos. fin.* Ideo siue sit collega subdelegatus in totum, siue in partem, vt euitetur absurditas appellandi ad parem, semper erit ab eo appellandum ad Papam primum delegantem. *vt in tex. & d. c. si duo.*

§. Eius ergo.

SI delegatus Papa subdelegat non in totum, parti à subdelegato non poterit appellare ex eo, quod datur sit sine suo consensu.

QVIA appellatio ita fundatur super grauamine, vt qui non grauat, appellare non possit; & si de facto appeller, appellatio de iure non teneat. *c. vt debuit. de appell.* Et quoniam delegatus Papæ habet à lege, vt possit subdelegare. *infr. cap. prox.* Et qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam. *c. cum ecclesia. de elect.* Ideo pars non potest appellare ex eo, quod delegatus subde-

subdelegauerit sine suo consensu, eum per hoc illam non grauerit. *vt in tex. & supr. §. quem.*

POTEST tamen recusari, in ostendendo causam iustam coram delegato.

QUIA nemo tenetur coram suspecto iudice litigare. *infr. c. suspiciōis.* Et quoniam delegatus, qui subdelegauit non in totum, retinet adhuc iurisdictionem super causa sibi delegata. *supr. §. porro.* Et remoto subdelegato, iurisdicōio redit ad ipsum delegatum. *d. §. porro.* Ideo ad ipsum delegatum spectat cognoscere, an sit iusta talis recusatio. *vt in tex. & cap. si contra. eod. in 6.* Vnde recusatio est proponenda coram subdelegato, & probanda coram delegato. *Hofl. hic.* Et iste est casus, in quo recusatio non probatur coram arbitris. Et idem est, si recusatur delegatus ordinarii, vel vicarius Episcopi, vt recusatio sit proponenda coram ipso recusato, & probatio suspiciōis, propter quam recusatur, sit facienda coram ipso ordinario, & episcopo. *vt in d. c. si contra.* Sed videtur dubium, quid fit delegatus subdelegauit in totum, & ille subdelegatus recusatur, nunquid probatio sit facienda coram ipso delegato? Et dubitatio videbatur insurgere, quia ex quo ipse subdelegauit in totum, non remanet apud eum iurisdicōio, & sic videbatur, quod essent arbitri ad talem cognitionem assumendi, per *d. c. suspiciōis.* Sed dic oppositum, quia ex quo subdelegatus non incepit exercere iurisdictionem, non videtur in eum iurisdicōio efficaciter transmissa; vnde cum adhuc ille possit reuocari per delegatum. *c. quāuis. eod. in 6.* merito etiam in tali casu recusatio debet probari coram ipso delegato. *Innoc. hic. & Abb. supr. in §. quem. nu. 3.*

ET tunc delegatus definit.

QUIA sicut est per superiorem prouidentum, ne cuiquam iudex suspectus assignetur, ita per eundem est curandum, ne legitimus iudex malitiose recusetur. *infr. c. suspiciōis.* Et quoniam cognitio recusationis subdelegati spectat ad subdelegatum, vt dictum est superius. Ideo, vt possit procedi in causa, ipse delegatus debet definire, an eius subdelegatus legitime recusetur, & sic an debeat esse iudex in illa causa. *vt in tex. & d. c. si contra. eod. in 6.*

A quo etiam, si nolueris recusacionem admittere, appellatur ad Papam.

QUIA tunc delegatus grauat partem, cuius legitimam recusacionem non admittit. *vt in tex.* Et quoniam à grauamine illa

to à delegato, appellatur ad superiorem delegantem. *supra. c. ex parte il. 2.* Ideo si iustam recusacionis causam nolit admittere delegatus, sed coram suspecto subdelegato velit cogere aliquem litigare, à tali grauamine licite potest ad Papam appellari; Et quod post huiusmodi appellacionem ipse delegatus facere præsumperit, iudicari debet irritum, & inane. *vt in tex. Vn. de nota, quod attentatum post appellacionem ab interlocutoria, est ipso iure irritum, & inane; & hoc, si appellatio fuit legitima; ratio est, quia per appellacionem legitimam suspen ditur iurisdicōio iudicis. c. a. à iudice. de appell. in 6.* Et secundum ista intellige. *c. a. non solum. d. tit. in 6. vbi dicitur, quod attentata post appellacionem ab interlocutoria pendente ex futuro euentu; nam dicuntur pendere quo ad nos, qui ignoramus, an appellatio fuerit legitima, sed quo ad ius, statim aut sunt nulla, aut valent, nam quod est certum naturæ, est certum legi. l. si pater. ff. de sol. vnde declarata rationabilitate appellacionis, attentata declarantur nulla, & reuocantur per viam attentati. d. c. non solum. & Abb. hic. nu. 4.* Hodie Kalendis Novembris 1610. Summus Pontifex Paulus Quintus reulit in numerum Sanctorum Beatum Carolum Cardinalem Borromeum, Archiepiscopum Mediolanensem, in qua solemnitate, præter varia ornamenta multi valoris, quibus Basilica Sancti Petri refulit, adierant effigies triginta quinque Sanctorum, qui à Sancto Barnabà Apostolo vsque ad ipsum Sanctum Carolum, Ecclesiæ Mediolanensi præfuerunt.

Cap. 28. Pastoralis.

DELEGATUS Pape subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegacionem.

QUIA delegato à principe iurisdicōio dandi iudicem, est à lege concessa. *vt in tex. & l. a. iudice. C. de iudic.* Et quoniam iurisdicōio illa nullius videretur esse momenti, si ad compellendum renitentem, coercionem aliquam non haberet. *vt in tex. & l. si ff. de off. eius, cui mand. est iur.* Ideo ne iurisdicōio videatur delusoria, sicut datur delegato facultas à lege, vt possit subdelegare, ita datur ei potestas ad compellendum subdelegatum, vt illam causam suscipiat. *vt in tex. & d. l. si.* Et intellige hic Principem, quemlibet non recognoscentem superiorem, saltem in temporalibus, vt est Papa, Imperator, & alii Reges, qui non recognoscent hodie superiorē in temporalibus; ad hoc. *c. a. per venerab. qui s. l. in l. & Bar. in l. i. ff. à quibus app. non lic.* Et cū delegatus gerat vices delegantis, & maior sit omnibus

in causa sibi commissa. *supr. cap. sane. il. 2.* potest compellere omnes, quos verisimiliter compellisset ipse delegatus. *Abb. hic num. 7.* Hodie tamen delegatus Papæ non potest subdelegare, nisi illis personis, quibus delegat Papa. *vt per c. statutum. §. 1. & §. in nullo. de rescript. in 6.*

NISI malitiose se exoneret.

QUIA malitiosus non est indulgendus. *c. plerunque. de rescript.* Et quoniam potest esse, quod malitiose vellet delegatus se exonerare, & committere causam alicui cum litione alterius. *Abb. d. num. 7.* Ideo in tali casu ius non luit ei permittere, vt posset illum ad suscipiendam subdelegationem compellere. *vt in tex.* Et si velit cogere, iuste potest appellari. *Innoc. hic num. 2.* Ethoc, vbi constat de malitia; nam si de illa non constat, ipsa non præsumitur. *glos. ver. exonerare. & S. Tho. & ibi Caiet. 2. 2. q. 60. art. 4.*

IN coactione tamen, deseret sua dignitati, & persona.

QUIA eadem poena est grauior in vna persona, quam in alia, secundum conditionis cuiusque notabilem differentiam. *ca. qui contra. & ibi glos. 24. q. 1. & Barr. in l. capit. ff. de pæni.* Et quoniam poena debet esse commensurabilis delicto. *c. dist. dist. 45.* Et in imponenda poena alicui, est habendus respectus ad damnum, quod per illam potest alii innoxii euincire. *c. inter. de sent. excom.* Ideo delegatus debet sollicitè providere, vt si personis superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deserat, & personæ. *vt in tex. & supr. c. sane. il. 2.* Et in his, super quibus ius non inuenitur expressum, iudex debet (exquirere seruata) semper in humaniorem partem declinare, secundum quod personas, & causas, loca, & tempora, viderit postulare. *c. fin. de transact.* Quos respectus sæpe iudices non indagantes, in erroris labyrinthum intrincando impinguntur. *cap. sciendum. dist. 29.*

§. Item.

DELEGATVS Papa, sicut potest committere totam causam, ita potest citationem.

QUIA citatio est pars actuum, qui exercentur in causa. *supr. c. gratum.* Et quoniam pars continetur in toto. *c. in toto. de reg. iur. in 6.* Et cui licet id, quod plus est; multo magis id, quod minus est, debet licere. *c. non debet. ff. de reg. iur.* Ideo cum delegatus à principe possit totam causam committere. *vt supr. §. prox.* Multo magis poterit committere citationem, vel a-

liam causæ partem. *vt in tex. & supr. c. præterea.* Nec obstat, quod in iudice ante citationem non sit perpetuata iurisdictione delegata; & ob id videatur, quod non possit compellere ad officium citationis acceptandum: Nam respondeatur, quod perpetuatio non requiritur ad facultatem exercendi iurisdictionem; alias iudex nunquam posset incipere exercitium iurisdictionis. *Abb. hic. & ad idem est. c. pastoralis. §. fin. de rescript.* vbi, antè perpetuationem iurisdictionis, potest fieri subdelegatio.

ET punire contemnentem acceptare.

QUIA potestas committendi, nullius videtur esse momenti, si in contemporem coercionem aliquam non haberet. *supr. §. prox. & infr. c. exiiteris.* Ideo ex quo datur delegato potestas committendi, datur eidem etiam potestas ad contemnentem acceptare coercionem. *vt in tex. & supr. c. præterea.* Sed quæritur, nunquid delegatus inferioris à principe, possit committere citationis actum? Respondetur, quod sic; quia citatio, quatenus exercetur per nuntium, non est actus iurisdictionalis, sed est nudum ministerium. *l. diem proferre. ff. de arbitr. vbi habetur, quod arbiter potest citare per epistolam, & per nuntium; & tamen arbiter non habet iurisdictionem. l. sed interpellatur. ff. eod.* Et articulum non iurisdictionalem, potest etiam delegatus inferioris committere. *supr. c. prox. §. 1. ver. nos autem.*

§. Præterea.

SI Papa scienter committit appellationem interpositam à suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, iurisdictione primi delegati est interim suspensa quo ad executionem.

QUIA huiusmodi clausula, appellatione remota, non excludit, quin grauiorem illatum per iudicem appellanti, possit per superiorem emendari; nec impedit, quin appellatio interposita, sententiæ inique executionem suspendat; sed per eam inhiibetur omnis appellatio, quæ à iure non indulgetur expresse. *c. pastoralis. de appell. & c. inter cetera. de re iudic.* Et quoniam certa scientia principis facit præsumere eum informatum de omnibus, quæ erant in commissione necessario exprimenda. *Abb. num. 4.* Ideo quando Papa causam appellacionis ex certa scientia aliis iudicibus committit cognoscendam, videtur appellationem recipere, & iurisdictionem priorum iudicum reuocare, vt interim executio sententiæ illorum suspendatur.

suspendatur, donec appellations merita plenius sine discussa. *vt in tex. & glos. ver. discussa.*

§. Quia.

ORDINARIVS ad mandatum delegati exequitur sententiam.

QVIA delegatus Papæ in causa sibi commissi iurisdictionem habet super ordinarium, & quemcumque maiorem. *supr. c. sane. il. 2.* Et quoniam illa iurisdictione videretur delusoria, si aliquam coercionem non haberet. *supr. §. 1.* Ideo cum ordinarius teneatur in hoc obsequi delegato, si fuerit reuens, poterit per ipsum delegatum aliqua coercionem compelli. *vt in tex. & dist. 93 c. fin.*

ETIAM, si sciat eam iniustam.

QVIA non cognitio, sed tantum executio per delegatum, in tali casu ordinario demandatur. *vt in tex.* Et quoniam si executor haberet facultatem denegandi executionem sibi impostam, sæpe diceret, se habere conscientiam in contrarium, & sic ordo iudicialis peruerteretur, & nullus esset litium finis. *Abb. hic.* Ideo cum in tali casu ordinarius sit merus executor, non debet exceptiones audire. *glos. ver. & sciat.* Et cum teneatur obsequi delegato, & si sciat sententiam illam iniustam, equi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere ipsum absoluat. *vt in tex.* Et exponit, si sciat illam sententiam iniustam, id est, contra ius litigatoris laram; nam super hoc nullam habet cognitionem, sed tantum debet simpliciter, illam mandare executioni. *vt in tex.* Sed si sciat illam esse iniustam contra ius publicum, vt si esset lata auctoritate falsarum litterarum, tunc non debet ei obtemperare; quia ille non esset delegatus, & per consequens non haberet in eum iurisdictionem, & si istud obiceretur coram tali executeore, ipse deberet super sedere executioni, donec referret negotium superiori, dummodo malitiose, & calumniose talis obiectio non proponatur. *d. glos. & sciat.*

§. Cum autem.

DELEGATVS, qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem puniet.

QUAE peruerforum malignitatibus est obuiandum. *ca. plerunque. de rescrip.* Et quoniam sæpe contingebat, vt aliqua pars procuraret aliquod impedimentum, per quod iudex non posset die statuta in causa procedere.

vt in tex. Ideo statuitur, vt pars, quæ hoc malitiose procurauerit, per delegatum condigna animaduersione puniatur. *vt in tex. & supr. ca. de causis.*

ET quantum ad diem illam causam committet, appellatione remota, in odium procurantis.

QVIA malitia sua nemini debet prodesse. *d. c. plerunque.* Et quoniam si in illa die statuta non procederetur in causa per alium de commissione ipsius delegati, quando ipse delegatus per impedimentum procuratum à parte, procederet non potest, pars illa reportaret commodum, & lucrum de fraude sua. *vt in tex.* Ideo licet regulariter delegatus non possit subdelegare cum clausula, appellatione remota. *vt supr. c. prax. §. si vero.* tam enim in hoc casu conceditur in odium illius malitiosæ partis, vt causam cum tali clausula possit facere per suum subdelegatum terminare. *vt in tex. & glos. fin. hic.* De malitia autem poterit iudici constare per coniecturas. *cap. 2. de renunt. in 6.* Nam cum illa consistat in animo, de facili clare probari non potest. *l. dolam. C. de dol.*

NISI partes negotium prorogent.

QVIA breuitas termini assignatur in litibus principaliter ad partium fauorem, ne laboribus, & expensis diu fatigentur. *supr. c. de causis.* Et ne ille, qui fouet iniustam causam, de suo commodo, & de alieno damno in futurum inique gloriatur. *l. propter. l. i. C. de iudic.* Ideo si partes consenserint ad termini assignati prorogationem, non debet delegatus causam subdelegare, appellatione remota, etiam si vnepars fraudulenter impedimentum procurauerit, sed poterit illam subdelegare sine tali clausula. *vt in tex. & supr. §. 1.*

Cap. 29. Ex litteris.

SUBDELEGATVS à delegato Papa iurisdictionem habente, potest coercere impediens.

QVIA huiusmodi demandata iurisdictione delusoria videretur, si subdelegatus huiusmodi coercionem aliquam non haberet. *vt in tex.* Et quoniam ad honorem superioris demandantis, de ad congruam causarum expeditionem, ille, cui causa committitur, super omnibus; quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem. *supr. cap. prax. terra.* Ideo non solum delegatus Papæ, sed etiam subdelegatus cum iurisdictione ad totam causam, vel ad certum articulum, potest coercere impediens suam iurisdictionem. *vt*

in *tex.* ex eo enim, quod habet hanc facultatem super principales, intelligitur illam habere etiam in eorum fautores, & in impediennes suam auctoritatē. *supr. c. 1.* & ex eo, quod est sibi commissa talis potestas cognoscendi, intelligitur etiam translata potestas coercendi. *supr. cap. super questionum. s. 1. & l. 1. s. 2. ff. de offic. eum, cui mand. est iurisd.* Qui enim vult consequens, vult & antecedens. *c. translato. de constitut.*

Cap. 30. Licet.

IURISDICTIONIO delegati, re integra, morte mandantis expirat.

QVIA delegatus non habet iurisdictionem propriam, sed vice fungitur delegantis. *sup. c. sane. il. 2. & l. 1. s. 2. ff. de offic. eius.* Et quoniam vbi res est integra, adhuc non est radicata effectualiter iurisdictione delegantis in personam delegati. *sup. c. relatum. & c. gratū.* Et extincto iure actoris, extinguitur ius successoris. *l. lex vecligalis. ff. de pig.* Ideo cum per exercitium iurisdictionis delegatæ, illa non sit adhuc radicata in persona delegati, extinguitur per mortem delegantis, in cuius persona inhærebat, tanquam accidens in substantia. *vt in tex. & d. c. relatum.*

Cap. 31. Cum in iure.

NON creditur quis delegatus, nisi delegationem probet.

QVIA ea, quæ accidentaliter proueniunt, & non insunt homini à natura, non præsumuntur, nisi probentur. *c. si forte. de elect. in 6. & l. quacunque. ff. de pub. in rem alt.* Vnde dicenti in talibus, non autem neganti, incumbit onus probandi. *l. 2. ff. de probat.* Et quoniam delegatus est accidens adueniens alicui extrinsecus ex potestate aliena. *supr. c. sane. il. 2. & Bart. in l. Lucius. ff. de fideiuss.* Ideo vt quis credatur delegatus, debet facere de delegatione constare. *vt in tex. & c. 1. de procur.* Nec obstat, quod quilibet præsumatur bonus. *c. vnic. de scrut. in ord. sac. & c. fin. de presump.* Et sic videatur præsumendum, quod quis non diceret se delegatum, nisi esset, ne committeret mendacium. Nam respondetur, quod vbi agitur de præiudicio alterius, non sufficit præsumptio; sed debet fieri plena probatio. *c. cum à nobis. de restib. & glos. in c. sicur. de sent. excom.* Caueat ergo quicumque impetrat à principe, causam alicui committi, vt, si sententia fuerit lata à delegato pro eo, ita bene custodiat commissionem, sicut ipsam sententiam; nam si lapsu temporis conueniretur, & ostenderet sententiā sine commissione, non valeret ei, nisi etiam de commissione probaret, vel nisi lata esset sententia, parti-

bus præsentibus, & non appellantibus; vnde vt nulla dubitatio possit oriri, debet facere, vt auctoritate iudicis rescriptum d'omni Papæ super tali causa factum, redigatur in publicam formam, & inseratur cum ipsa sententia. Et similiter alia instrumenta procuratoria, quia idem ius est etiam de illis, vt si ostenderetur sententia lata in personam procuratoris, vel syndici, & in contrarium opponeretur, illum non fuisse procuratorem, si non constaret de mandato, sententia non valeret; sed vbi essent inferatalia instrumenta cum sententia in publicam formam de iudicis auctoritate, eis crederetur, etiam si originalia non apparerent. *gl. hic. Sententia vero ordinarii semper statuit, & pro ea præsumitur; quia ibi constat de iurisdictione. c. sicut. de re iudic. & c. hoc etiam. 2. q. 6.*

Cap. 32. Cum olim abbas.

PER procuratorem non habentem mandatum de re ad rem, iurisdictione prorogari non potest.

QVIA procurator ad illa solummodo intelligitur constitutus, quæ in commissione hactenus inueniuntur expressa. *vt in tex.* Et quoniam fines mandati diligenter sunt seruandi. *l. diligenter. ff. mand.* Et ignorantis domini conditio deterior per procuratorem fieri non debet. *l. ignorantis. ff. de procur.* Ideo procurator constitutus ad vnam rem, non habet facultatem se immiscendi ad aliam, de qua non fuit per constituendum verisimiliter cogitatum. *vt in tex. & l. procurator. ff. de procur.* Vnde dicimus, quod mandarius ad rem aliquam certo pretio emendam, si plus expendit, non repetit à mandante. *l. qui aliena. s. libertos. ff. de neg. gest.* Et sic nota quod licet per principales personas possit fieri prorogatio iurisdictionis de re ad rem. *l. 2. s. sed & si. ff. de iud.* per procuratorem tamen fieri non potest, cum non habuerit hanc facultatem ab ipso principali, à quo dependet eius potestas. *l. cum Aquiliana. ff. de transact. & l. sita. ff. de aur. & arg. leg.* Sed si procurator excederet fines mandati, domino sciente, præiudicaret domino, nisi statim contradiceret. *c. si seruus dist. 54. & l. fin. ff. quod cum eo, qui in ali. pot. est.* sicut & iudex, scientibus partibus, si excedat fines mandati, eis præiudicat. *l. 2. C. com. vtr. ind.* Sed licet procurator non possit prorogare mandatum de causa ad causam, vt dictum est superius; potest tamen illud prorogare de tempore ad tempus; nam qui dat procuratorem, vt confestim agat, intelligitur ei permittere, vt etiam postea litem peragere possit. *l. qui procuratorem. ff. de procur.* Et

sur. Et similiter procurator potest prorogare mandatum ad id, quod est prope mandatum. *c. cum in causis. de elect. & Liam tamen. s. fin. ff. de iud. folu.* Et prorogat ad ea, quæ sunt præparatoria mandato. *l. ad rem mobilem. & l. ad legat. ff. de proc.* Et ad ea, quæ sunt accessoria, & sequela ad mandatum. *l. cuiusunque. s. si ei. ff. de instit. all.* Cum enim fuerit constitutus procurator ad vnâ rem, intelligitur constitutus etiam ad illa, sine quibus in tali causa suum officium exerceret non potest. *c. præterea. supr. hoc tit. & glos. penult. hic.*

Cap. 33. Cum olim magister.

QVI ista causa relationis iudicum delegatorum, si gilla violando, aperuis, non auditur postmodum contra illa.

QVIA aperiens scripturas aliis destinatas, infert iniuriam illis, à quibus, ad quos, tales scripturæ mittuntur. *Abb. hic n. 4.* Et quoniam quis debet puniri in eo, in quo peccauit. *c. litteras. de tempor. ordin.* Et malitia sua nemini debet prodesse. *ca. plerunque. de rescript.* Ideo vt talis puniatur, in quo peccauit, & ne dolus suus videatur ei patrocinium atulisse, statuitur, vt contra talem scripturam continentem acta iudicum, quam temere violauit, aliquam exceptionem opponere non possit. *vt in tex.* Et ex his nota, quod aperiens litteras aliis destinatas, peccat, & potest per superiorem puniri; sed non per hoc est excommunicatus, vt quidam vulgares falso opinantur; sed debet puniri pœna iudici arbitraria, secundum quod circumstantiæ minuunt, vel grauant delictum. *Abb. d. nu. 4. & Bart. in l. qui testamentum. ff. de fals.* Est enim crimen extraordinarium, ideo non reperitur ei certa pœna imposita, sed extraordinaria, & arbitraria venit imponenda. *l. 3. ff. de crimin. stellion. & Roman. conf. 365.*

Cap. 34. Coram.

DELEGATVS subdelegatum collega impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula; quod si ambo, &c.

QVIA ista clausula, si ambo interesse non possunt, alter solus procedat, non intelligitur, vt si tales non possint interesse per se, vel per alios; quia id raro, vel nunquam contingeret, sed debet intelligi, si alter non possit interesse personaliter. *vt in tex.* Verba enim in iure sunt in dubio intelligenda in casu contingibili, cum leges debeant adaptari ad ea, quæ sæpe eueniunt. *l. nam ad ea. ff. de legibus.* Et quo-

niam forma commissionis est diligenter attendenda; nec illius fines sunt per subdelegatum transgrediendi. *sup. c. prudentiam.* Ideo, licet vbi sunt plures delegati simpliciter dati, quisque eorum possit subdelegare. *sup. c. quamuis.* vbi tamen sunt dati cum tali clausula prælectio, non tenetur prælectus admittere subdelegatum alterius impediti, vt sic clausula appolita aliquid operetur. *vt in tex. & glos. penult. hic.*

Cap. 35. Cum R.

LOCVS, ad quem reus secure accedere non potest, recusari poterit.

QVIA vbi quis rationabiliter timet de graamine in obtinenda iustitia, licite potest iudicium illud recusare. *infr. ca. suspiciōis.* Et quoniam pars, quæ non potest secure, & libere accedere ad locum iudicii, grauat in assequenda iustitia. *c. sine. & ibi glos. 33. q. 2. & l. si locus. ff. de iudic.* Ideo pars potest legitime recusare locum iudicii, vbi ipsa non potest propter inimicitias, vel alios respectus, secure coram iudice comparere. *vt in tex. & d. l. si locus.* Et si recusatio non admittitur, potest appellare. *ca. ex parte. de appell.*

ET similiter potest recusari canonicus in causa concanonici.

QVIA canonici sunt socii inter se. *vt in tex.* Et quoniam societates dicitur habere quoddammodo ius fraternitatis. *l. verum. ff. pro soc.* Et familiaritas, quæ est inter socios, sæpe solet veritatem impedire. *c. accusatores. 3. q. 5.* Ideo talem iudicem in causa sui concanonici, & socii, merito habet pars aduersa suspectam. *vt in tex.* Sed si canonicus daretur iudex pro vno concanonico contra alium concanonicum, non posset recusari. *glos. 2. hic.* quia par affectionis causa omnem suspicionem tollit. *l. solum. s. de vno. ff. de ritu nupt.* Et istam suspicionem causam, propter quam fit legitima recusatio, comprehendere cum aliis in istis verbis:

Subiectus, dominus, & commensalis, canonicus, incolæ, canonicus, ac attingens, inimicus, Si causam similem delegatus iueatur, Velsi patronus fuit olim, tunc moueatur. glos. hic.

Cap. 36. Cum contingat.

SI mandatur iudici delegato, vt illum absoluat, qui dicit se iniuste excommunicatum, ante probationem illum absolueret debet.

QVIA frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus. *l. aliquando. ff. ad sen. conf. v. liciam.*

vellician. Et quoniam in omnem euentum absolutio esset impetranda, siue excommunicatio sit iusta, siue iniusta; dummodo non fuerit nulla; cum etiam excommunicatio iniusta obliget quo ad ecclesiam militatē, licet talis excommunicator veniat puniendus. *vt late per Abb. in c. ab excom. nu. 10. de rescript.* Ideo ex quo præsupponitur vinculum excommunicationis; & excommunicatus non potest stare in iudicio tanquam actor; vt iste possit probare, an iuste, vel iniuste fuerit excommunicatus, antequam admittatur ad probandum, est ab excommunicatione, iuxta formam ecclesie, absoluentus. *vt in tex. & c. ad hoc. de sens. excom.*

SI autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronuntiationem admittet.

QUIA vbi excommunicatio est nulla, quis non indiget absolute, sed est denunciandus non ligatus. *vt in tex.* Et quoniam partium assertione, causarum merita panduntur. *C. si per vim. l. 2.* Ideo ad videndum, an talis possit stare in iudicio, vel non; scilicet, an sit excommunicatus, vel non, est per iudicem examinandum, antequam ad vltiora in causa sibi commissa procedat. *vt in tex. & Abb. nu. 2.*

Cap. 37. Venerabili.

SI subdelegatus delegati Papa iurisdictione vti ceperit, à delegato remoueri non potest.

QUIA iurisdictione per exercitium radicatur in persona delegati, siue subdelegati illam exeroētis, & dicitur efficaciter transfuisse in illum. *supr. c. relatum. & c. gratum.* Et quoniam delegatus, committendo alteri in integrum vices suas, functus est officio suo. *vt in tex.* Et omnem iurisdictionem videtur à se abdicasse. *infr. c. quamuis. in 6.* Et vbi iudex est functus officio suo, & eius iurisdictione cessauit, non debet postea se ingerere in causa. *supr. c. in litteris.* Ideo ex quo iurisdictione est translata in subdelegatum, & non est amplius in delegato, ille non potest postea à tali iurisdictione per delegatum remoueri. *vt in tex. & d. c. quamuis.*

ET si fecerit contra mandatum, siue excesserit formam rescripti, processu est nullus.

QUIA forma tradita à primo delegante, non solum est seruanda per eius delegatum, sed etiam per subdelegatum, cum iurisdictione, qua ipsi vtuntur, non sit diuina eorum, sed est propria delegantis. *supr. c. sane. in l. 2.* Et quoniam vbi deficit forma, corrumpitur actus, cum illa sit, quæ dat esse rei. *l. Iulianus. §. sed & si.*

ff. ad exhib. Ideo si subdelegatus aliter processerit, quam fuerit à primo delegante impostum, eius processus non tenet. *vt in tex. & c. cum dilectus. de elect.* A forma tamen rescripti conueniente principaliter utilitate partis, potest recedi, ipsa parte consentiente. *glof. penult. supr. in c. cum olim. in l. 1. & Innoc. supr. in c. prudentiam.*

Cap. 38. Significantibus.

SI delegatus pronuntiauerit, se iurisdictionem non habere, ipsam de consensu partium non reassumit.

QUIA consensus priuatorum non potest facere eum iudicē, qui nulli iudicio præest. *c. sign. de for. compet. & l. priuar. C. de iurisd. omn. iudic.* Et quoniam iudex pronuntiando, se nullam iurisdictionem habere, quamuis de iure illam haberet, per suam sententiam amittit illam. *glof. 2. hic. cum sit functus officio suo, siue bene, siue male pronuntiando. l. iudex. ff. de re iud.* Ideo ex quo per suam pronuntiationem expirauit istius delegati iurisdictione, non possunt postea partes in eum iurisdictionem conferre. *vt in tex. & d. glof. 2.* Vnde quemadmodum acquiritur iurisdictione illi, qui se pronuntiat iudicem, etiam si iudex alias non esset. *vt nos. in c. super litteris. de rescript.* ita quis pronuntiando se non iudicem, amittit iurisdictionem, quam alias haberet. *vt in tex.* Et sibi imputet pars læsa, quæ à tali pronuntiatione non appellatur, nam res iudicata facit inter partes. *c. cum inter. de re iudic. & l. res iudicata. ff. eod.*

Cap. 39. Suspicionis.

ARBITRI electi ad causam recusationis, assignant partibus terminum ad probandam causam suspicionis.

QUIA suspicionis causa contra iudicem assignata, non ipse (qui forsitan prouocatus obesset) sed arbitri potius, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. *vt in tex.* Et quoniam si partibus non assignaretur certus terminus ad probandam causam suspicionis, cum interim non possit per iudicem de causa cognosci, ipsa principalis causa plus debito prorogaretur, & ad subterfugiendum illius iudicium, sæpe calumniosa suspicio opponeretur. *vt in tex. & supr. c. super questionum. §. fin.* Ideo, vt, expedita causa recusationis, possit ad principale negotium attendi, est assignandus ab arbitris certus terminus, intra quem partes teneantur suspicionis causam probare, alias

cententur partes intra terminum non probantes, maliciose opponere. *vt in tex. & c. si contr. eod. in 6.*

ET *iudex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.*

QVIA iudici delegato, cui commissæ est iurisdictione, intelliguntur etiam cætera esse commissæ, sine quibus causa explicari non potest. *vt in tex. & sup. c. praterea.* Et quoniam per ipsum non potest cognosci de causâ principali, dum coram arbitris pendet contra eum causa recusationis. *vt in tex. & d. c. super quæst.* Ideo delegatus potest cogere arbitros ad finiendam causam recusationis; & si fuerint discordes, ad conueniendum in vnam sententiam, potest eos cogere, vt aduocent tertium, verum esse credatur. *vt in tex.* Et si intra terminum eis per iudicem competenter assignatum, non fuerit per ipsos causa recusationis terminata, poterit ipse iudex delegatus super negotio principali procedere, ac si nulla fuisset suspicio allegata. *ca. legissima. de appell. in 6.*

Cap. 40. Petro.

DELEGATA iurisdictione ad personas in rescripto non expressas, etiam de partium consensu prorogari non potest.

QVIA priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui nulli iudicio præest. *l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iud.* Et quoniam iurisdictione delegata non est ipsius delegati, sed delegantis, cuius vices ipse gerit. *supr. c. sane il. 2. & ff. de offic. eius. l. 1.* Et quod meum est, sine facto meo à me auferri non debet. *c. non est. de reg. iur. in 6.* Ideo nec delegatus, nec partes possunt prorogare rescriptum delegantis ad personas in eo non expressas. *vt in tex.* Si tamen causa aliquo modo contingeret personas ibi non expressas, posset ad eas tunc rescriptum prorogari, vt contingente causa aliquid operetur. *Bald. in l. si qui. C. de audient. epise.* Et ad rem aliam potest prorogari iurisdictione inter ipsas partes. *supr. ca. cum olim il. 1. & l. de quare. s. 1. ff. de iudic.* Et est aduertendum, quod per sex casus, seu species, potest discurrere prorogatio, scilicet, de tempore ad tempus, de re ad rem, de persona ad personam, de loco ad locum, de casu ad casum, & de causa ad causam. In quibus autem de istis speciebus, & quando, & per quos possit fieri prorogatio, late tractat hic *glos. fin. & Abb.* Et regulariter iurisdictione ordinaria est prorogabilis et

Ration. iur. Pontif. Lib. I.

iam ad personas extraneas. *cap. significasti. de for. compet. & l. 1. C. de iurisd. omn. iud.*

Cap. 41. Cum vigesimum.

MAIOR viginti annis potest à quocunque dari delegatus.

QVIA cum talis sit adultus, & proximus ad ætatem firmam viginti quinque annorum, non habet in se impedimentum naturæ, vt ex defectu iudicii impediat iudicare. *cap. 1. §. tria. 3. q. 7.* Ideo si aliud ei non obstat, quo ad ætatem, est aptus ad iudicandum. *vt in tex. & glos. hic.* quæ enumerat ea, quæ impediunt aliquem esse iudicem. *& l. cum prator. & ibi glos. ff. de iudic.*

IDEM in maiori decem, & octo annis, dummodo interueniat consensus partium.

QVIA etiam iste accedit ad ætatem firmam, cum non sit amplius impubes. *Instit. quib. ex caus. manum. non lic. §. fin.* Et si adhuc non bene accedit, partes sibi impudent, quæ consensus in talem delegatum dederunt. *l. cum mandato. ff. de minor.*

MINOR vero decimo octavo anno non potest dari, nisi à principe.

QVIA talis est proximior ad ætatem imperfectam impubertatis tredecim annorum, quam ad perfectam viginti quinque annorum, vnde eum adhuc præsumatur debiliore intellectus, non censetur aptus ad iudicandum. *glos. fin. hic. & l. 1. §. pueritiam. ff. de postul.* Et quoniam non solum in partium fauorem; sed principaliter in fauorem reipublicæ, statuitur, ne tales iudices deponentur, qui male sententiando, iustitiæ statum deuantent. *l. cum lege. ff. de arbit.* Ideo non possunt partes pro eorum consensum efficere, vt talis possit delegatus deputare. *vt in tex. & d. l. de postul.* Princeps vero potest talem dare delegatum. *vt in tex.* quia cum talis prohibitio sit de iure ciuili. *l. quidam. ff. de re iud.* princeps eam tollere potest. *l. eius est. ff. de reg. iur.* Quod intellige, dummodo ille sit pubes; nam si esset impubes minor quatuordecim annis, non posset princeps eum habilitare ad iudicandum. *Abb. hic;* nam tunc esset impedimentum naturæ. *d. l. cum prator.* Et contra ea, quæ sunt de iure naturali, princeps dispensare non potest. *dist. 5. in princ. & Instit. de iure natur. §. sed naturalia.*

stitus. de iure natur. §. sed naturalia.

Cap. 42. Vno delegatorum.

POTESTAS plurium delegatorum, vel arbitrorum simpliciter datorum, expirat per mortem vnius.

QVIA iurisdicção simpliciter delegata pluribus, non est in eius exercitio in solidum apud singulos, sed est apud omnes, qui simul sunt loco vnius, cum omnes iudicare iussi sint. *Idem ex tribus ff. de re iudic. Et quoniam iurisdicção est res indiuisibilis, & non potest pro parte valere, & pro parte non valere. vt not. supr. in c. prud. Et in re indiuisibili vitatur vitale per inutile. glos. in c. vitale. de reg. iur. in 6. Et forma commissionis est a delegatis diligenter seruanda. cum dilecta. de rescriptis. Ideo vbi plures sunt simpliciter delegati, vt omnes simul debeant iudicare, si vnus eorum moritur, antequam alteri commiserit vices suas, quia iurisdicção subdelegata vt caperit; cum forma commissionis non possit amplius seruari, omnium istorum expirat iurisdicção. vt in tex. & supr. c. licet. Et idem ius est in arbitris. vt in tex. Cum etiam in ipsi militet eadem ratio. glos. & Butr. hic.*

Cap. 43. Quoniam.

DELEGATVS Papa subdelegare potest, sicut dicitur in sex officio, vel de partium consensu, vel cum clausula praelectionis, videlicet, quod si non omnes, tu cum alio exequarur. &c.

QVIA Apostolica sedes intendit prouidere negotiis, & non personis, quibus eadem committuntur. vt in tex. & simile in l. communia ff. de legat. 2. Et quoniam pro negotiorum expeditione à iure committitur delegato à principe, vt causam sibi cõmissam possit alteri subdelegare. vt in tex. & supr. c. pass. Ideo per commissionem alicui factam à Papa, vt causam cognoscat, non intelligitur electa industria eius personae, sed intelligitur ei concessum, vt, si ipse fuerit impeditus, possit alteri cognitionem subdelegare. vt in tex. & supr. c. si pro debilitate.

§. Is autem.

IS, cui committitur negotium, vt personaliter exequatur, potest, si partes consentiant, alteri subdelegare.

QVIA licet regulariter vbi requiritur, quod alicui personaliter fiat, non fit iuri satisfactum, si per alium fiat. glos. in Clem. 1. vt publice, de vit. & honest. cler. & Butr. in si quis pro emptore. ff. de vsucap. nam tunc videtur electa industria personae. glos. hic. vt. vt person. Et quando

ad aliquid faciendum eligitur industria alicuius, ipse non potest illud per alium exercere. *Idem inter artifices. de solut. Tamen quoniam fauori suo qui licet renunciare potest. c. ad Apost. de reg. Et in commissione causarum, apostolica sedes principaliter intendit celerem negotiorum expeditionem ad partium fauorem vt supr. a. prox. Ideo si partes consentiant, potest delegatus causam subdelegare, quamuis in commissione sit dictum, vt personaliter negotium exequatur. vt in tex. Vnde à forma rescripti fundata super utilitate partium, potest iudex communi partium consensu recedere. vt not. Innoc. hic. & supr. in c. prud. Et sufficit earum consensus etiam tacitus. glos. penult. supr. in c. cum olim, d. 1. Et sic limita. c. cum dilecta. de rescriptis. & supr. c. venter, vbi dicitur, quod processus factus contra formam rescripti, est nullus; illud enim procedit, quando forma rescripti est fundata super utilitate publica, quae non est per partes remissibilis; vel quando partes contradicunt, secus vbi consentiunt, & eorum fauori renuntiant. Butr. & Abb. hic.*

FALLIT in casibus hic expressis, scilicet, si Papa mandauerit delegato, vt inquisitionem faciat, vel accessum de prelatu, aut aliu ministeriu prouideat.

QVIA in his casibus Papa eligit fidem, & industriam personae, considerando principaliter publicam utilitatem, ne crimina remaneat impunita, & vt potius prouideatur ecclesiis, quam personis. vt in tex. & glos. ver. inquisitionem. Et quoniam partes non possunt consentire, vt delegatus recedat à forma mandati in concernentibus principaliter publicam utilitatem, vt dictum est superius. Ideo in his casibus, & in aliis similibus, vbi principaliter attenditur publica utilitas, si fit electa industria delegati, debet per seipsum exercere, & non potest, etiam de partium consensu, eius vices alteri committere. vt in tex. & infr. eod. c. in cui. in 6.

§. Ceterum

IS, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere.

QVIA potestas subdelegandi pendet à iurisdicção. l. 2. ff. de iuris. d. omni. iud. Et quoniam ille, cui committitur nudum ministerium exequendum, non obtinet ex tali commissione iurisdicçãoem. vt in tex. Ideo ille, cui commissum est certum ministerium (vt est praedicare crucem, vel excõmunicare, vel absolueret aliquos, vel dispensare cum irregularibus,

bus, vel iniungere pœnitentias) non potest aliis vices suos demandare. *vt in tex. & glos. pen. hic.*

FALLIT in Legato Sedis Apostolicæ.

QVIA Legatus Apostolicus gerit vices Pape, cum potestate ordinaria in provincia sibi commissa. *infr. tit. prox. c. 1.* Et quoniam per hanc constitutionem Papa non intendit derogare tali potestati Legatorum. *vt in tex.* Ideo speciale est in Legato Apostolico, propter maiorem, & ampliolem auctoritatem, quam habet, vt nudum ministerium ei commissum, possit alteri demandare. *vt in tex. & c. Legatos. infr. tit. prox. in 6.* Sed ex quo nudum ministerium non est commissibile, *vt in tex.* quæritur, nunquid notarius impeditus possit facere scribere ab alio, instrumentum per se rogatum, se postea tantum illi subscribendo? Respondetur, quod nudum ministerium, aliquando implicat aliquid auctoritatis; & tunc non potest ille, qui fuit ad hoc iure speciali deputatus, vices suas alteri committere; & sic intelligitur hic tex. Vnde tabellio non potest committere publicationem instrumenti ex toto alteri, nisi auctoritate iudicis; & similiter nec nuntius citationem; Aliquando nudum ministerium non implicat aliquid auctoritatis in faciente; & tunc si non fuit electa industria personæ, potest vices suas alteri committere; & sic potest notarius imponere alteri, vt scribat instrumentum, siue ille sit notarius, siue non; nam talis scriptura sine subscriptione, non habet aliquid auctoritatis; & cum non referat, qualis sit littera instrumenti, dummodo legi possit, non est in ea electa industria alicuius; nam industria videtur electa in his, quæ sunt magnæ peritæ, & quæ per alium non possunt æque bene expediri. Debet tamen tabellio in subscriptione facere de hoc mentionem, scilicet, qualiter rogatus fuit de omnibus, & singulis supra descriptis in instrumento; sed præpeditus committit scribendum alteri, & præmissa attestetur esse vera, & se diligenter examinasse scripturam; & ita est consuetudo in Romanâ curia. *Burr. hic num. 32.*

In Sexto. Cap. 1. Statuimus.

CONSERVATOR à manifestis defendit iniuriis.

QVIA sicut quis non debet excedere fines mandati, se ingerendo vltra commissionem ei demandatam. *ext. c. Petro, & de script. c. cum dilecta.* ita non debet deficere

re in officio ei commisso. *infr. cap. fin.* Et quoniam isti conservatores deputantur à Sede Apostolica, vt specialiter aliquos defendant à manifestis iniuriis, & violentiis, quæ verisimiliter eis timebantur inferri. *vt in tex. & infr. cap. fin.* nam potissimum pertinet ad officium Summi Pontificis occurrere, prout magis requiritur, litigiis, & violentiis, & quemlibet in suo iure tueri. *vt not. in c. querelam. extr. de simon.* Ideo tales conservatores possunt, & debent ab iniuriis, & violentiis manifestis defendere illos, quos Apostolica Sedes eis committit defendendos. *vt in tex. & infr. c. fin.*

ET iudicalem in dagationem non exercet.

QVIA istis conservatoribus est solum commissum, vt à manifestis iniuriis, & violentiis defendant, vt dictum est superius; Et manifesta intelliguntur illa, quæ notoria sunt, & ita patentia, quod nulla probabili tergiversatione possunt celari. *glos. i. hic.* Et quoniam in notoriis iudicialis indago, & solitus iuris ordo non seruatur. *c. ad nostram. il. 3. extr. de iureiur.* Et si isti conservatores possent cognoscere de his, quæ iudicalem indagem requirunt, videntur esse generales iudices eorum, qui impetrant ipsos. *Gemin. hic nu. 2.* Quod esse non debet, ne iurisdicatio iudicis ordinarii illius loci perturbetur. *c. ad hac. extr. de script.* Ideo ad ea, quæ iudicalem indagem requirunt, tales conservatores non possunt suam extendere potestatem. *vt in tex.* Et si in talibus se intromitterent, pœnam incurrunt. *infr. c. fin.* Possunt tamen, & debent in citando, & sententiando, obseruari terminos iuris, qui solent obseruari, quando proceditur in notoriis. *Innoc. & Archid. hic.*

Cap. 2. Quia pontificali.

IN coalitionibus, & pœnis, pontificali dignitati deferuntur.

QVIA in prælato potest considerari dignitas, & persona. *ext. c. quoniam.* Et quoniam sicut conuenit, vt eius persona delinquens puniatur. *ca. vt fame. de sent. excom.* Ita est aduertendum, ne propter eius demerita, dignitas innocens pariat detrimenta. *c. frater de donat.* Et quia si indifferenter eadem pœna cum cæteris particularibus, prælatos puniretur, esset in dignitatis vilipendium, & nimium ecclesiasticus status, & ordo læderetur. *c. sac. de sen. excom. & c. si. ext. de transa.* Ideo pontificali dignitate præditis ob reuerentiam sacri officii, quod exercent, plurimum deferri conuenit, & eos plus aliis ho-

Et 2. notari

norari decet; vt cum, à iudicibus, vel conseruatoribus à Sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, siue pœnas, fuerit procedendum, gradus, & modestia in huiusmodi processu seruetur; ita quod (eis quadam condigna reuerentia supportatis) ingressus primo ipsius ecclesiæ, vel sacerdotale interdicitur minuterium, ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggrauctur censura ecclesiastica contra eos; nisi forte aliter fieri iusserit nimia contumacia; proteruitas, siue culpa. *vt in tex. & extr. c. pastor. aliu.*

Cap. 3. Siduo.

DELEGATO procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam, non ad condelegatos appellari debet..

QUIA si appellaretur ad condelegatos, sequeretur absurdum, quod partim appellaretur de pari ad parem. *glos. 1. & si. hic.* Et quoniam quando diuersis respectibus emergunt aduersa, eligere debemus, quod minus habet captionis. *l. quoties nihil. ff. de reg. iur.* Ideo in tali casu est appellandum ad Papam primum delegantem, per quam appellationem nullum sequitur absurdum. *ca. ad Romanam. 2. q. 6. non autem ad condelegatos pares alterius delegati, à quo partim appellatur. vt in tex. & extr. c. super quest. 5. si vero.* Et hoc determinatur, quando appellatur à subdelegatis non in totum. *vt in tex. nam si in totum subdelegassent, non esset questio; cum iam reperitur clare decisum, quod tunc est appellandum ad primum delegantem. d. c. super quest. 5. porro.*

Cap. 4. Si contra:

CVM recusatur vnus ex delegatis datus cum clausula, quod si non omnes & c. causa suspitionu non tractatur coram arbitris, sed coram coniudice non recusato.

QUIA iudex cognoscit, an sua sit iurisdic-tio, quando illa reuocatur in dubium, & non est suspicio, quod pars recusantem ipse grauet. *c. super lit. extr. de rescript. & l. si quis ex aliena. ff. de iudic.* Et quoniam quando plures deputantur iudices, cum clausula, quod si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat, vno legitime recusato, tota iurisdic-tio remanet apud alium non recusatum. *ext. c. cum super.* Nec est suspicio, quod talis grauet in pronuncian-do socium suspectum, vt ipse solus remaneat iudex; quia licet esse iudicem, sit ho-

nor, & maior honor sit, esse iudicem solum, quam cum alio. *c. fin. infr. de concess. prob. & l. om-nem. C. quando promoc. non est necesse, ille honor est tamen ita onerosus, vt pro ipso nemo præsumatur se pronunciatum iudicem, si vno non sit; cum nemo censeatur appetere onero-sa. glos. hic. ver. probari.* præsertim in iudice, à quo potest appellari, si granet in male pronuncian-do se solum iudicem. *infr. c. ab arbitris.* Ideo ex vi prædictæ clausulæ, si non omnes & c. cogniti-o recusationis factæ de vno coniudice spectat ad alium non recusatum, vt ipse pronuniet, an solus, vel simul cum collega, debeat procedere in causa. *vt in tex. & gl. ver. in causa.* Vbi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super tali cognitione suspicionis, ad arbitros recursus ha-beri. *vt in tex.* quia quando plures sunt iudices simpliciter dati, vnus sine alio procedere non potest. *ext. c. causam. matr. & c. vno deleg.* Et quoniam, qui non potest esse iudex in principali, non potest etiam esse in dependentibus ab illo. *c. in nostra. extr. de procur.* Ideo ex quo per tale rescriptum quis non potest esse iudex solus in causa principali, non potest etiam esse in causa recusationis alterius coniudicis. *glos. hic. ver. claus.* Sed ad parcendum partium laboribus, & expen-sis, quæ ferent, si partes pro tali cognitio-ne recurrerent ad primum delegantem, indul-getur eis, vt pro tali causa suspitionis cognos-cenda, habeant recursum ad arbitros, qui de: communi eorum consensu eligantur. *vt in tex. & extr. c. suspitionu.*

NEC tractatur coram arbitris, cum recusatur dele-gatus episcopi.

QUIA iurisdic-tio ordinaria est fauorabilis. *c. irrefrag. extr. de offi. ord.* Et quoniam facile: potest haberi recursus ad Episcopum, vt possit dare alium delegatum, si ille datus est sus-pectus. *glos. antep. hic.* Ideo cum delegatus epi-scopi recusatur, recusationis causa coram ipso episcopo est præbenda. *vt in tex.* Sed si ipse epi-scopus recusaretur, tunc eligerentur arbitri. *c. cum specialiter. extr. de appell.* sicut etiam fieret, si epi-scopus esset valde absens. *c. ultra. 3. q. 6. & ob ar-gumentum huius tex. à contrario sensu.*

ET idem est dicendum, si officialis, siue vicarius, recu-setur eiusdem..

QUIA cum possit faciliter haberi recursus ad ipsum episcopum, qui remoueat cau-sam à suo officiali suspecto, vt vel ipse epi-scopus cognoscat; vel alteri deleget causam cognoscendam, non est elaborandum in arbi-tris eli-

ris eligendis in præiudicium ordinariæ potestatis episcopalis. *glos. antepenult. & si. hic.* Ideo etiam tunc causa recusationis vicarii est coram episcopo probanda. *vt in tex.* Et sic nota, quod licet quo ad quædam sit idem consistorium episcopi, & sui vicarii, non tamen est quo ad omnia. *sup. c. 2. & 3. tit. prox.* Et si diceret, nõne appellatio, & recusatio de pari procedunt. *ca. super eo. il. 2. ext. de app.* Respondetur, quod illud intelligitur quo ad modum, vt sicut non admittitur frustratoria appellatio, ita nec frustratoria recusatio. *vt not. in d. c. super eo.* non autem procedit quo ad omnia; nam recuso, etsi non grauer, tamen non appello, nisi grauer; appello à iudice, in quem consensu, quem tamen non recuso, & in multis aliis sunt dissimiles; & quo ad casum huius tex. ratio est, quia non est de natura recusationis, vt semper eatur ad maiorem, cum possit recurri ad arbitros, qui non sunt superiores iudicis recusati. *c. suspitionis. ext. cod. & c. cum speciali. de app.* sed de natura appellationis est, vt eatur ad maiorem *sup. c. prox. & c. vi. de bitus. ext. de app.* Et appellatio cõcernit iurisdictionem, quæ in episcopo, & vicario eadem est; sed recusatio adhæret personæ recusatæ; nam licet persona vicarii sit suspecta, non est per hoc persona episcopi. *Bald. in l. 1. C. si quacunquæ præd. potest.* Recusatio autem fit solum propter causam suspitionis, licet suspicio ex multis causis insurgat. *glos. hic. ver. causa. & not. infr. in c. prox.*

Cap. 5. Iudex.

DELEGATVS à Sede Apostolica si sit suspectus, antequam recusatio contra ipsum proponatur, potest licite vices suas committere.

QVIA licet iudex sit suspectus, dum tamen non recusatur, tenet eius processus *glos. ver. proponatur.* Ideo ex quo eius iurisdictione manet, manet etiam potestas sibi data à lege, vt possit subdelegare. *ext. c. pass.* Cum de annexis idem fit iudicium. *c. translato. ext. de const.*

ET si totum commiserit, recusari vterius, aut facta per eum commissio impugnari, nequibit.

QVIA causæ suspitionis afficiunt personam iudicis, non autem iurisdictionem. *vt not. sup. in c. prox.* Et quoniam personales exceptiones non egrediuntur personam. *c. a. excepti. ext. de excepti.* Et vitium auctoris non nocet successori, quando concernit tantum personam auctoris, & non rem transmissam in successorem. *l. an vitiam. ff. de diuers. & temp. præscript. secus si concerneret rem transmissam. c. licet ex*

quadam. *ext. de testib.* Ideo mutatione personæ, suspitionis vitium aboletur, & si competeat contra delegatum, non per hoc extenditur in subdelegatum. *glos. hic. ver. proponatur.*

SECVS, si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset.

QVIA delegatus, qui sibi aliquod de iurisdictione reseruauit, saltem in reseruato iudex remanet. *ext. c. cum te.* Et quoniam de suspitione subdelegati haberet cognoscere. *sup. c. prox.* Et posset ad se reuocare subdelegatam iurisdictionem. *ext. c. super quest. & ff. de iudic. l. iudicium.* Et nemo est cogendus coram iudice suspecto litigare. *ext. c. suspitionis.* Ideo si delegatus suspectus subdelegauerit causam in partem, poterit ipse recusari, & facta commissio impugnari. *vt in tex. & glos. ver. aliquid.* Consideratur enim ille, qui potest nocere, ac si noceret. *l. labeo. ff. de statu liber.*

PROPOSITA recusatione contra delegatum, si nondum est pronuntiatum super ea, ipse potest de recusatoris assensu subdelegare.

QVIA delegatus à principe habet subdelegandi potestatem, nisi ex aliqua speciali causa impediatur. *ext. c. pass.* Et quoniam quando est proposita recusatio contra eum, habet impeditum exercitium subdelegandi ex facto recusatoris. *glos. ver. recus.* Et fauori suo quilibet renuntiare potest. *c. ad Apost. ext. de reg.* Ideo reuocantur recusatore tale impedimentum, remanet delegato libera subdelegandi facultas. *vt in tex. & Gem. nu. 3.*

SI vero delegatus fuerit pronuntiatum suspectus, non potest subdelegare, etiam volente recusatore.

QVIA per huiusmodi pronuntiationem, delegatus omnino definit esse iudex. *vt in tex.* Et quoniam priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui nulli iudicio præst. *c. signif. ext. de for. comp.* Ideo etiam de consensu partium non potest delegatus pronuntiatum suspectus alteri subdelegare. *vt in tex.* Cum enim non habeat tunc iurisdictionem in se, non potest illam alteri dare. *ext. c. signif.*

Cap. 6. Quamuis.

DELEGATVS subdelegans etiam in totum, & reintegrat, causam reassumere poterit.

QVIA iurisdictione non censetur in subdelegatum efficaçiter transiisse, quoad usque ipse in cõperit illam exercere. *vt in tex. & ext. a. rel.* Et quoniam delegatus non censetur se abdicasse iurisdictionem, antequam subde-

legatus incepit illam per vsum in se radicare; etiam si in totum subdelegasset, cum talis limitatio intelligatur in subdelegatione ineffe. *glof. 1. & Gemin. hic.* Et quoad usque delegatus remanet iudex, potest ad se iurisdictionem reuocare. *extr. c. super quest.* Ideo quoad usque subdelegatus in totum, non incepit vti iurisdictione, potest delegatus commissionem ad se factam reuocare. *vt in tex. & extr. c. licet.* Et vbi subdelegasset non in totum, etiam re non integra, posset causæ cognitionem, & subdelegatam iurisdictionem ad se reuocare, cum tunc semper remaneat iudex. *vt sup. ca. prox. & l. iudicium. ff. de iudic.* Sed quo ad hoc, vt non valeat processus postea agitur per iudicem reuocatum, est necessarium, vt ipse certioreretur de reuocatione, & ob id est ei intimanda. *Bald. in l. mandatum. C. mand. & Francus hic.*

Cap. 7. Si delegatus.

SI delegatus subdelegauit, quoribus abesse, & mortuus sit, re non integra, subdelegatus procedit.

QVIA qui mortuus est, censetur abesse. *vt in tex.* Ad essentiam enim hominis duo simul vnita requiruntur, scilicet, anima, & corpus. *ca. charitas de penis. dist. 2.* Et quoniam in mortuo ista non reperiuntur vnita; Cum mors sit separatio animæ à corpore. *Arist. de vita, & morte. ca. 1. 4.* Ideo mortuus vere abest, cum non sit in rebus humanis. *l. mulieris, in fin. ff. de verb. sign.* Et quoniam quando res non est integra, ex quo subdelegatus cepit vti iurisdictione, etiam per solam decretam citationem, in eum est iurisdictione efficaciter translata, & per mortem delegati illa non expirat. *extr. c. relatum. & c. gratum.* Ideo si talis subdelegatus incepit vti iurisdictione, per mortem delegati non desinit esse iudex. *vt in tex. & d. c. relatum.*

ET similiter procedit, si delegatus subdelegauit, donec reuocaret.

QVIA mors non inducit positionem nouæ voluntatis. *l. sanctum. C. de testam. & Lambig. C. de vsufr.* Et quoniam illa clausula, donec reuocauero, sonat in actum positium nouæ voluntatis. *Gemin. hic nu. 10.* Ideo, superueniente morte delegati, re non integra, si commissio non fuerit aliter reuocata, etiam si sit data sub tali clausula, nõ intelligitur per mortem reuocari. *vt in tex.* Et etiam ad conseruandam iurisdictionem delegatam, per quam possit facilius negotiis prouideri, est potius faciendi ista benigna interpretatio, quam sit in tali casu illa in-

telligenda expirata, & sit alius nouus iudex deputandus. *glof. penult. hic.* Secus esset, si in commissione poneretur clausula sonans in actum perseverantiz antiquæ voluntatis, vt puta, *Papa dispensat, aut commisit causam, vsque ad suæ voluntatis beneplacitum, nam tunc, quia sua voluntas per mortem non durat, commissio, & effectus limitatus per illam clausulam, expirant. c. si gratiose. sup. de rescript.*

ET semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquid iurisdictionis reseruauit, appellari debet.

QVIA delegatus, qui subdelegauit non in totum, adhuc remanet iudex in illa causa, & facit gradum inter se, & subdelegatum. *vt not. extr. in c. super quest. §. porro.* Et quoniam appellatio regulariter est gradum ad proximum superiorem interponenda. *ca. anteriorum. §. illo. 2. q. 6. & l. precip. C. de appell.* Et licet ad Papam possit appellari, etiam omisso medio. *c. ad Romanam. 2. q. 6.* Tamen ex quo delegatus representat eius personam, excipitur, vt in isto casu non debeat immediate ad Sedem Apostolicam appellari, sed ad eius delegatum. *vt not. in d. §. porro;* si tamen ad eam appellaretur, & per partem non exciperetur, teneret processus. *Archid. hic in fin.* Sed si coram Papa excipiatur, & petatur, quod ad inferiorem delegatum causa remittatur, pars petens id obtinebit, antequam etiam ipsa consenserit in talem appellationem. *Gemin. hic nu. 9.* Ideo à tali subdelegato ad delegatum, qui remanet iudex, regulariter est appellandum, *vt in tex. & d. §. porro.* Fallit tamen hæc conclusio in casibus, de quibus habetur. *infra. in c. si u. cui, & c. si à subdelegato.*

ETIAM post sententiam.

QVIA licet delegatus tunc videatur desinisse esse iudex, per *ca. in lit. extr. eod.* Tamen quoniam adhuc restat executio sententiæ, quam potest facere delegatus, qui sibi aliquid retinuit de iurisdictione, & potest etiam sententiam retractare per appellationem. *Gemin. hic nu. 9.* Ideo non est omnino functus officio suo, vt amplius non habeat aliquid se immiscere in causa, & sic non obstat. *d. c. in lit. & etiam in tali casu est ad ipsum delegatum appellandum. vt in tex. & d. c. super quest.*

Cap. 8. Cum plures.

PLVRIVM delegatorum in solidum quilibet cognoscit.

QVIA tunc dicuntur plures delegati in solidum, & quemlibet eorum habere non solum

solum iurisdictionem in solidum, sed etiam exercitium iurisdictionis, cum plures dantur iudices, vel executores sub ea forma, ut omnes, aut duo, vel vnus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut alia consimili forma. *vt in tex.* Et quoniam in tali mandato iurisdictione intelligitur esse data alternatiue. *glos. hic. ver. forma.* Et in alternatiuis sufficit alterum adimpleri. *c. in altern. inf. de reg. iur.* Ideo tam si omnes simul, quam si vnus eorum solus procedat, in tali alternatiua commissio mandatum delegantis adimplet. *d. glos. hic.* Secus est, quando scribitur cum clausula, quod si non omnes, vel ambo, interesse possunt, alter eorum procedat, quatuor iurisdictione datur conditionaliter, vt, eo casu vnus, vel duo, iurisdictione vt possint, cum consiterit de conditione, & impedimento tertii, vel collegæ; aliter non valeat, quod per ipsos agitur. *d. glos. hic.* Vnde tunc non intelligitur posse adimpleri mandatum per alterum solum, donec illa impedimenti conditio non existat. *extr. eod. c. prud.*

ET vno cognoscente, alii, nisi ex causa, se non introumittunt.

QVIA si quislibet eorum tunc posset causam cognoscere, sequeretur perplexitas, vt eodem tempore ad diuersa loca quis posset citari. *c. cum contingat. ext. de rescriptis.* Et sic tales delegati se impedirent, sicut dicitur de duobus usufructuariis. *l. quoties. ff. de usufr.* & necesse esset pro expeditione, ad superiorem habere recursum. *extr. cap. 2.* Et quoniam partes per huiusmodi impedimenta non obtinent conuenientem causæ expeditionem, sed superfluis fatigarentur laboribus, & expensis, quod esse non debet. *c. finem. extr. de dol. & cont.* Ideo ad validitatem actus, & causæ expeditionem, talis commissio interpretatur, vt, vno cognoscente, alii se introumittere non debeant. *vt in tex.* licet omnes à principio potuissent simul cognoscere, & licet quo ad habitum iurisdictionis, etiam vno cognoscete, illa remaneat adhuc apud alios, ita quod si non timeatur de perplexitate, & ille, qui capit cognoscere, sit impeditus, alii possunt ad causæ expeditionem se introumittere. *vt in tex. & glos. vers. de eodem:* Non sic tamen est de procuratoribus datis in solidum; nam vno incipiente negotium, & postea impedito, alii non possunt procedere, nisi in constitutione fuisset dictum, quod non fieret melior conditio occupantis. *c. a. si duo. infr. de procur.* Et quod dicitur, delegato impedito, qui cogno-

scere cepit, posse collegam in causa procedere, intellige verum, nisi ille, qui inchoauit, subdelegatum daret. *glos. hic. ver. recusare:* qui tamen subdelegatus debet procedere collegam, alias si collega præuenit, ipse collega procedit. *Franc. hic.*

ET perpetuatio vnus perpetuat quo ad omnes.

QVIA cum omnes sint dati iudices, vt à principio possent simul, vel diuim procedere, & cum omnes remaneant iudices in habitu, vt, impedito illo, qui cognoscere cepit, possint alii causam reassumere, vt dictum est superius, ista commixtio, quæ est inter tales delegatos debet operari, vt si per exercitium vnus, fuerit iurisdictione in eius personam effectualiter translata, similiter intelligatur radicata in personis aliorum, vt, moriente delegante, iurisdictione in illis non expiret, quamuis per vnum solum, & non per alios, illius exercitium sit inchoatum. *vt in tex. & Gem. nu. 12.*

Cap. 9. Si super gratia.

EXECUTOR super gratia facta, datæ à Papa, mortuo Papa, etiam re integra, gratiam exequitur.

QVIA licet ipsa gratia (licet non dum sit in eius executione processum) morte non perimitur concedentis, sic quitas requirit, vt nec, etiam re integra, perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis: Ne gratiam eandem, vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius dispendio, cui facta extitit) differri contingat. *vt in tex. & de concess. prab. inf. c. si.* Ex quibus nota, quod licet superueniat causa extinctiua; nõ tamen præiudicat rei, quæ est deducta in esse perfectæ. *Gem. hic.* Secus esset, si daretur executor super gratia faciendæ; nam tunc, re integra, per mortem Papæ, executoris expiraret potestas. *cap. si cui nulla. & ibi glos. infra. de praben.* nam facilius impeditur faciendæ, quam tollatur iam factam, c. quem admodum. *extr. de iureiur.* Vnde executio accessoria ad gratiam non dum factam, extingueretur cum extinctione ipsius concedentis. *Franc. hic. n. 4.* licet non expiret ipsa gratia. *vt in tex.* Dicitur autem gratia facta, cum iam ad collationem est processum, licet illa non sit executioni mandata: sed quia per huiusmodi collationem nõ datur possessio; ideo datur executor ad immitendum beneficium in possessionem. *Gem. hic.* Et quia gratia non expirat per mortem Papæ; ideo successor in Papatu solet post promotionem

tionem reuocare illas gratias suorum prædecessorum, quas non vult amplius valere, vt patet in *d. c. si. de concess. prob. & in c. i. cui. infr. de prob.*

Cap. 10. Si is, cui.

SI is, cui à sede Apostolica causa, etiam proprio nomine non expresso, cum alteri subdelegatus non in totum, & ipsum delegatum excommunicari, seu mori contingat; excommunicationis impedimento durante, & per eius mortem, à subdelegato ad Sedem Apostolicam est appellandum.

QUIA si absolutionem, aut successorem delegati expectare oporteret, causa plus debito prorogaretur, ex quo præiudiciū litigantibus caufaretur. *vt in tex.* Et quoniam litibus, quam citius commode fieri potest, finis est imponendus. *c. finem. extr. de dol. & cont.* Et ex facto alterius quis grauari non debet. *ca placuit. 1. q. 4.* Ideo licet regulariter à subdelegato sit appellandum ad Legatum, qui subdelegauit non in totum. *supr. cap. si delegatus;* in his duobus casibus mortis, & excommunicationis, est ad Papam appellandum. *vt in tex.* Et idem dic propter eandem rationem, quando delegatus esset valde absens. *Gemin. hic.* nam esse præsentem, & inhabilem ad actum exercendum; vel habilem, & absentem in longinquum, æquiparantur. *c. 2. infr. de procur.* Et adde alios casus ad istos. *infr. in c. si à subdelegato.* Sublato autem impedimento in casibus huius tex. scilicet, delegato absoluto, vel successore ei dato, est appellandum ad ipsum, nō autem ad primum delegantem. *glof. penult. hic.* nam excommunicatio superueniens in delegatum, non priuat eum iurisdictione, sed impedit ei exercitium illius. *Gemin. hic. & not. supr. in c. 1. de rescript.* Et quando causa est commissa alicui existenti in dignitate, eius nomine præsertim non expresso, per illius mortem transit in successorem dignitatis. *extr. c. quoniam.* Si vero subdelegasset in totum, indistincte appellaretur ad primum delegantem. *extr. c. super quasi.*

Cap. 11. Ab arbitris.

Ab arbitris iurū appellatur ad Papam.

QUIA cum isti arbitri secundum iuris formam sint electi, ad ipsum ius, à quo potestatem habent, oportet appellari. *glof. 2. hic.* Et quoniam Papa est lex animata in terris. *vt not. in c. 1. de const. in 6.* Ideo ad ipsum appellatur. *vt in tex.* Et cum isti arbitri, iuris dispositione, fungantur vice delegatorum, & habeant delega-

tam iurisdictionem, licet illam non possint subdelegare. *Gemin. hic.* Ideo ob id etiam debet ab eis appellari ad Papam primum delegantem, sicut esset, si appellaretur ab ipsis delegatis. *Archid. hic.* Vnde in duobus casibus huius tex. scilicet, quando causa suspensionis proponitur contra iudicem, & quando inter duos delegatos dubitatur de reuocatione litterarum, an scilicet secundæ reuocentur primas; cum ius statuat, tunc eligendos esse arbitros ad has dubitationes sopiendas, si ipsi grauauerint, erit ad Sedem Apostolicam appellandum. *vt in tex.* Et licet isti arbitri eligantur à partibus. *extr. c. suspensionis.* ex quo tamen iuris necessitate ad euntur, non possunt assumi, nisi in casibus expressis in iure, & non possunt partes dare eis in compromisso nouam formam aliter, quam iure caueatur. *Francus hic. & hac de arbitri iurū.* Sed sunt & alii arbitri, qui compromissarii vocantur, & voluntate ad euntur, & ab istis non appellatur. *c. à iudicibus. 2. q. 6. & C. de arbitri. l. 1.* Supplicari tamen potest. *vt not. in c. non sine. extr. de arbitri.* Et intellige de supplicatione, non solum de ea, quæ fieret coram principe, sed etiam de ea, quæ fieret, implorando officium iudicis inferioris. *glof. in d. c. à iudicibus.* Et quod hic dicitur de arbitris iuris, quo ad appellandum ab ipsis ad Papam, intellige locum habere, etiam in arbitris electis ad audiendam causam, quam mouet episcopus contra suum subditum. *gl. si. hic.* Cum etiam in illo casu de iuris necessitate arbitri eligantur. *c. si clericus. 1. q. 1.*

Cap. 12. Is, cui.

EXECUTOR datus à Papa, vt provideat persone, subdelegat, si detur, vt provideat ecclesie, non expressa persona, non subdelegat.

QUIA executores gratiæ dati à Papa, dicuntur eius delegati. *glof. in c. si super gratia. ver. principalis.* Et quoniam delegatus principis habet à lege subdelegandi facultatem, quando à delegante non est electa industria eius personæ. *extr. cap. past. secus,* quando personæ industria est electa. *extr. ca. fin.* Et quia, quando committitur alicui, vt provideat certæ personæ, non est electa eius industria; quando vero non exprimitur persona, cui sit providendum, est electa eius industria, vt debeat idoneum reperire, cui prouisio ecclesie fit facienda. *vt in tex.* Ideo in priori casu potest executor delegatus alteri vices suas demandare, non autem in secundo. *vt in tex.*

NISI habeat speciale mandatum.

QVIA ubi exprimitur in commissione, ut quis possit facere per se; vel per alium, tunc ille alius videtur datus ab ipso primo committente, & delegatus, qui cum nominat, suam subdelegat, censetur purus minister, & tanquam pica, & organum ipsius delegantis. *c. 1. & ibi gloss. ver. substit. de procur. hoc lib.* Et quoniam ubi apparet de speciali voluntate committentis, illa est attendenda, quamvis in generali commissione talis potestas non veniret. *infra. c. In §. vices.* Ideo licet per generalem commissionem talis executor non potuisset alteri committere vices suas, per specialem tamē formam commissionis non potest. *vt in text.* Et ob hanc causam, quamvis delegatus ab alio, quam à principe, de iure communi non possit subdelegare. *dict. c. pass.* si habeat speciale mandatum subdelegandi, poterit subdelegare. *gloss. in. hic.* Et ita practicator, cum soleant Legati, & Ordinarii scribere cum clausula, per te, vel per alium, quem ex nunc, &c. *Gemin. hic.* Subdelegatus tamen, etiam à delegato principis, non potest villo modo per quamcunque expressionem, alteri vices suas committere, ne in committendo de vno in alterum, videatur dari processus in infinitum. *Franc. hic.*

Cap. 13. Statuimus.

IS, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex iusta causa illud expedire poterit extra locum.

QVIA si talis non posset exequi mandatum circa locum expressum, sæpe propter potentiam, vel malitiam illius, contra quē inquiri debet, siue procedi, seu fautorum eiusdem, mandatum Apostolicum impediretur; & ex dolo, vel fraude, pars illa commodum reportaret. *vt in text.* Et quoniam hoc esset malum, & est euitandum. *c. plerumque. de rescript.* Ideo licet regulariter id, quod committitur expediri certo loco, non possit expediri extra illum locum, ne forma mandati transgrediatur. *gloss. i. hic.* Si tamen per partis malitiam, vel ob aliam rationabilem causam non posset in loco expresso tale mandatum expediri, conceditur à iure facultas ei, cui facta est commissio, & etiam extra locum expressum, mandatum Apostolicum exequatur. *vt in text.* Sicut etiam per consensum partium tacitum, vel expressum, posset hoc facere, si assignatio illius certi loci respiceret principaliter partium fauorem. *Franc.*

Ratton. Iur. Pontif. Lib. 1.

cui hic. nam partes in concernentibus principaliter eorum fauorem, possunt prorogare iurisdictionem de loco ad locum, & alterare formam commissionis. *vt not. extr. inc. de causis & c. Petro.* secus in concernentibus principaliter publicam vtilitatem. *d. c. de causis.* Sed si ab episcopo, & alio inferiori ordinario fieret talis commissio, non posset expediri extra locum in ea assignatum, sed in casu difficultatis esset recurrendum ad ipsum ordinarium, qui super hoc prouideret, vt, vel eidem expresse committeret facultatem exequendi etiam extra illum locum, vel alio modo, consuleret negotio; & ratio diuersitatis est; quia ad ipsum ordinarium potest de facili haberi recursus, cum existat in prouincia; quod non ita est in Papa, qui committit per vnuersum orbem. *gloss. 2. hic.* Et hinc est, quod quando recusat delegatus Papa, eliguntur arbitri ad cognoscendam causam recusationis, quia esset difficile recurrere ad Papam; si vero recusetur delegatus ordinarius, non eliguntur arbitri, sed recurritur ad ipsum ordinarium, cum id de facili fieri possit. *vt supra in c. si contra vnum.*

Cap. 14. Si à subdelegato.

QUANDO à subdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere iurisdictionem, ad primum delegantem appellabitur.

QVIA appellatio debet interponi ad iudicem, qui habeat iurisdictionem super eo, propter quod aliquis appellat. *c. vi de iur. extr. de appell.* Vnde qui appellat ad aliquem, præsupponit illum habere iurisdictionem super re appellata. *Francus. hic.* Et quoniam si ille, qui appellat, denegando delegatum habere iurisdictionem, appellaret ad ipsum delegatum, per consequens fateretur ipsum habere iurisdictionem, quod ante negauerat, & sic esset sibi ipsi contrarius. *vt in text.* Et appellans in eo, quod appellat, fungitur vice actoris. *c. cum inter. extr. de except.* Et in agendo non licet contraria proponere. *c. sollicit. extr. de appell.* quamuis liceat in excipiendo. *gloss. in. hic.* Ideo licet regulariter à subdelegato appelletur ad delegatum, qui subdelegauit non in totum. *supra. c. si delegatus.* Tamen in casu, quo negatur illum delegatum habere iurisdictionem, vt euitetur absurditas contradictionis in appellante, non ad ipsum delegatum, sed ad primum delegantem est appellandum. *vt in text.* Sicut ad eundē

F f

appel-

appellatur etiam in alijs casibus, in quibus, si appellaretur ad delegatum, sequeretur absurditas. vt *supr. in c. si in, cui. & c. si duo*. Sed si delegatus non subdelegasset, & negaretur, eum iurisdictionem habere, potuisset coram ipso proponi talis exceptio non iurisdictionis. *gloss. fin. hic*, quia iudex bene potest pronuntiare, an ipse habeat iurisdictionem, vel non; & per hoc nulla sequitur contradictio, vel absurditas. *c. super literis. extr. de rescript. & l. si quis ff. de iud.*

Cap. 15. Hac constitutione.

CONSERVATORES non possunt deputari, nisi episcopi, vel eorum superiores, aut abbates, seu dignitates, vel personatus in cathedralibus, vel collegiatis ecclesijs, pertinentes.

QUIA isti conseruatores dantur, vt tueantur à manifestis iniurijs, & violentijs, personas, vel loca, quibus à Sede Apostolica conceduntur. *vt in text.* Et quoniam personæ inferiores non bene possent alios tueri, cum non ita timeantur ab omnibus, sicut potentes; & propter earum statum, & conditionem, potius vilesceret dignitas eis commissa. *argum. c. 1. extr. de priuileg.* Ideo ne talis concessio delusoria videatur, debet solum istis insignibus personis assignari *vt in text. & extr. c. pastor*. Et sic nota vnā differentiam inter delegatum, & conseruatorem, quia delegatus potest esse canonicus ecclesiæ cathedralis, conseruator, non *gloss. 2. hic*.

NULLVS deputati sibi conseruatoris valet esse conseruator.

QUIA ista mūtua defensio est iuri suspecta, ne tales inter se colluderent contra alios. *Anch. hic*. Et quoniam est cauendum, ne sub specie boni, nascantur iniuriæ, *Clem. 1. de relig. dom.* Ideo prohibetur, ne quis possit esse conseruator sui conseruatoris. *vt in text.* Et hæc est alia differentia inter delegatum, & conseruatorem; quia eius, qui est mihi iudex delegatus, possum esse delegatus, saluo iure recusationis, sed in conseruatore est secus. *vt in text.* quod intellige, etiam si non opponatur exceptio, per finem huius text. qui apponit clausulam irritantem factum, ipso iure *gloss. fin. & gloss. conseruator, hic*.

EIVS, cuius sum subiectus, ecclesiastica, vel temporalis iurisdictione, conseruator esse non possum.

QUIA in conseruatore requiritur potestas

defendendi alterum ab iniurijs. *vt in text. & supra. c. 1.* Et quoniam incongruum videtur, vt subditus habeat ad hoc maiorem potentiam, quam dominus. *c. licet. extr. de suppl. negl. pralat.* Non enim est feruus maior domino suo. *Ioan. cap. 13.* Ideo prohibetur, ne subditus possit esse sui domini conseruator. *vt in text.* Et hæc est alia differentia cum delegato; quia (saluo iure recusationis) subditum mihi bene possum impetrare delegatum, conseruatorem, non *gl. ver. vel temporalis*.

EXCEPTIS Regibus, & Reginis.

QUIA si hæc specialitas in ipsis non esset, in hoc essent peioris conditionis, quam subditi, cum non reperiantur multi maiores ipsis Regibus, qui possent esse eorum conseruatores, sicut multi reperiantur maiores dignitate ipsis subditis. *argum. c. nouit. extr. de iudic.* Et quoniam sublimes personæ maioribus sunt gratijs honorandæ. *c. de multa. extr. de praben.* Ideo sicut Reges, & Reginæ dignitatis altitudinem præminent, sic prærogatiua gratiæ ipsos conueniant ferri, vt possint eum habere conseruatorem, qui in reliquis eis subditus existat. *vt in text. & infr. de prinl. c. ne aliqui*.

CONSERVATORES huiusmodi, extra ciuitates, seu dioceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos ultra vnā diocesis à sine diocesum eorundem trahere non presumant.

QUIA officium istorum conseruatorum est odiosum, cum exorbitet à iure communi; & sit in præiudicium iudicis ordinarii, qui ex officio tenetur cunctos defendere ab iniurijs. *Gemin. hic. §. circa*. Vnde iura ciuilia prohibuerunt institui conseruatores loci. *vt in Authem. vt iudic. sine quo suffr. §. nulli quoque iudici. & §. inter colum. 2. & vt nulli iud. lic. hab. loc. ser. colum. 9.* Saepe enim sub specie aliquos conseruandi, erant delinquentium occultatores, & aliorum iniuriatores, vt in dictis iuribus ciuilibus. Et ob id etiam prohibetur, ne alij, quam Romani Pontifices, possint dare tales conseruatores generales. *Gemin. hic. §. conser.* Ideo sicut delegato non datur facultas citandi ultra locum commissionis. *supr. de rescript. c. stat. §. in nullo*, multo minus est danda conseruatoribus magis odiosis. *gloss. hic. versi. non presumant*. Potest tamen delegatus, de expresso partium consensu, extra locum commissionis procedere. *d. §. in nullo*, quod conseruatores, vt magis odiosi, non possunt. *d. gloss. hic*.

CONSERVATOR non subdelegat, nisi secundum formam hic positam.

QVIA cum etiam conservator sit iudex delegatus, gloss. 1. *supr. in c. 1.* debet gaudere aliqua facultate subdelegandi, quæ a lege conceditur principis delegatis. *extr. c. pass.* Sed quoniam eius officium est magis limitatum, & odiosum, & non potest iudicalem indaginem exercere. *supr. c. 1.* Ideo non habet tam amplam facultatem subdelegandi, sicut cæteri à principe delegati; sed eicerta forma traditur, quam, etiam de partium consensu, transgredi non potest. *vt in text. & Gem. s. circa.*

Si conservatores de aliis, qui de manifestis iniuriis, & violentiis, scienter se intromiserint: seu ad alia, qua iudicalem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per annum ab officio sunt suspensi.

QVIA forma commissionis diligenter est seruanda. *c. cum dilectis extr. de rescript.* præsertim quando committitur officium odiosum. *c. odia. infr. de reg. iur.* Et quoniam istorum conservatorum commissio non est, nisi ad defendendum aliquam personam, vel locum, à manifestis iniuriis, & violentiis, in quibus iudicialis indago non sit exercenda. *supr. c. 1.* Eorum officium est odiosum, vt dictum est superius. Ideo vltra formam commissio nis non debent extendere eorum potestatem. *vt in text.* Sed quoniam illam frequenter excedebant. *vt in text.* Ideo vt limites sibi traditis potestatis metu pœnæ diligenter obseruent, contra ipsos transgredientes, huiusmodi pœna suspensionis imponitur. *vt in text.*

PARS vero, qua hoc fieri procurabis, sententiam excommunicationis incurrit.

QVIA cum talis pars graviter delinquat. *Francus. s. confer.* Ideo meretur, vt ista gravis pœna ipso iure contra ipsam sit inflicta. *vt in text. & gl. ver. incurrat.*

A qua non potest absolui, nisi ei, quem sic fatigavit indebite, primo satisfaciatur integraliter de expensis.

QVIA regulare est, vt expensæ legitimæ, & propter causam, de qua agitur, factæ, debeant refici per illum, qui indebite vocavit partem in iudicium *c. calumniam. extr. de pœniis.* Sed quoniam vbi offensa est dubia, sufficit excommunicato, dare cautionem de stando iuri, & postea est absolvendus; si vero offensa est

manifesta, non debet absolui, nisi prius sufficiens præster emendam. *c. ex parte. i. extr. de verb. sign.* Ideo cum iniuria sit manifesta in hoc casu. *Gemin. s. pars.* sunt reficiendæ expensæ ante absolutionem. *vt in text.* Sed ex quo Papa sibi non reservauit hanc absolutionem. *vt in text. poterit episcopus illam concedere. c. nuper. extr. de sent. excom.*

OFFICIUM conservatorum expirat ipso iure, quo ad non capta negotia, per obitum concedentis.

QVIA per mortem delegantis, re integra, expiratur iurisdicção delegati; cum non sit adhuc in eius personam efficaciter illa iurisdicção translata. *supr. c. pro. & extr. c. relatum. ita quod non sit necessaria exceptionis obiectio. Gemin. hic. s. officium.* Et quoniam etiam conservatores dicuntur delegati. *gloss. 1. supr. in c. 1.* Ideo etiam eorum officium expirat ipso iure, si ante mortem Papæ, non fuerit in conservatorum iurisdicção per exercitium efficaciter radiata. *vt in text. & Franc. ver. expirare.*

CIRCA expensas, & personas in iudicio interuenientes, eadem sunt obseruanda in conservatoribus, qua in aliis delegatis.

QVIA species sub genere continetur. *c. non assimemus. 13. quæst. 2. & Potpbitius. cap. de specie. Et statur regulæ, vbi non reperitur exceptio. gloss. fin. supr. in c. 4. cui.* Et quoniam conservatores continentur sub generali officio delegatorum. *gloss. 1. supr. in c. 1.* Ideo vbi inter eos, & cæteros delegatos, non reperitur cõstituta aliqua exceptionis differentia, sunt sicut cæteri delegati, tam in expensis, quam in personis, existimandi. *vt in text. & gl. penul. hic.* quæ enumerat septem differentias inter ipsos conservatores, & cæteros delegatos.

SI quid contra præmissa agatur, est irritum, & inane.

QVIA hic apponitur clausula irritans omnino acta contra huius decretalis dispositionem. *vt in text.* Et quoniam vbi apponitur talis clausula, si contra fiat, factum illud est ipso iure nullum, sine aliqua ope exceptionis. *gloss. fin. in c. statutum. supr. de rescript.* Ideo si circa conservatorum officium fiat contra id, quod hic reperitur constitutum, tale factum est ipso iure nullum. *vt in text. & gloss. fin. hic.*

In Clementis. Cap. v. i. c. Iudices.

INDEX ad receptionem testium in civili à Papa deputatus, hinc subdelegat.

QUIA cum talis sit iudex, non potest dici nudus minister deputatus solum ad testium examinationem; sed est delegatus cum iurisdictione ad testes citandos, articulos examinandos, & alia, ad huiusmodi articulum faciendam, explenda. *gloss. i. hic.* Et quoniam principis delegato competat à lege potestas subdelegandi. *extr. c. pastoralis.* Ideo ex quo iste non est nudus minister deputatus solum ad examinandum testes, quo casu non posset subdelegare, cum non haberet iurisdictionem. *extr. c. fin.* Sed est principis delegatus ad certum articulum iurisdictione, poterit, vt ceteri principis delegati, vices suas alteri committere. *vt in text. & d. gl. hic.*

SIMILITER subdelegat executor deputatus ad providendum certa persona, cognitione premissa.

QUIA ex quo persona, cui est providendum, est certa, non est electa industria personæ talis executoris. *c. i. c. i. cod. in 6.* Et ex quo datur ei potestas de meritis personæ cognoscendi, non committitur ei solum nudum ministerium exequendum, sed simul cum executione faciendam, conceditur ei iurisdictione exercenda. *gloss. hic. ver. repererunt.* Et quoniam executor datus à principe cum iurisdictione, dicitur eius

delegatus principis *d. o. i. cui.* Et delegatus principis potest subdelegare, quando eius industria in causa sibi commissis non est electa. *extr. c. fin.* Ideo talis executor potest, vt ceteri principis delegati, vices suas alteri demandare. *vt in text. & d. gl. repererunt.*

In Extrauag. commun. Cap. vnic. Sedes.

LITERÆ apostolica impetrata ad gratias, seu ad lites, in aliquibus ciuitatibus, seu diocesis, dum erant integra, nõ obstante diuisione sua à de ipsi in duas, seu plures ciuitates, seu diocesis, debent habere illum vigorem in se diuisis, quem habebant in illis, dum integra remanebant.

QUIA huiusmodi diocesum diuisione solet facere Sedes Apostolica ad diuinitus augmentum, & populi salutem, quando populus est in aliquibus locis sic multiplicatus, quod vnicus pastor non potest singulorum vultus inspicere, & alias boni pastoris partes implere. *vt in text.* Et quoniam Papa non intendit tunc alicui detrimentum afferre. *vt in text.* Ideo per huiusmodi diuisionem quis non amittit ius, quod per litteras Apostolicas ad gratias, seu ad lites, in ipsas diocesibus habebat. *vt in text. & sup. in extrauag. Ioan. XXI. de concess. prob. c. i. vbi hæc eadem decretalis replicata habetur.*

Liber Primus. Titulus XXX.

DE OFFICIO LEGATI.

In Decretal. Cap. 1. Cum non ignoretis.

LEGATUS Papæ, etiam per simplicem querelam, adiri potest.

QUIA Legatus Papæ gerit in prouincia suæ legationis vices Papæ. *vt in text.* Et concurrat iurisdictione cum quolibet ordinario existente in sua prouincia, qualiscunque ille sit, siue Abbas, siue Episcopus, siue Archiepiscopus, vel Patriarcha; vnde potest exercere ea, quæ per istos exercentur ratione ordinariæ potestatis. *Specul. in tit. de legat. §. nunc ostendendum. vers. Legatus.* Et quoniam episcopus potest per simplicem querelam adiri, *infra*

rit. prox. c. 1. Ideo potest similiter adiri etiam Legatus. *vt in text. & not. in c. conquestus. 6. q. 3.*

Cap. 2. Studuisti.

DE causa specialiter delegata à Papa, Legatus se intromittere non potest.

QUIA delegatus Papæ in causa sibi commissis gerit vices Papæ specialiter, & in illa est omnibus maior. *supr. tit. proxim. c. sane. il. 2.* Legatus autem generalis in prouincia gerit vices Papæ generaliter. *supr. c. prox.* Et quoniam mandatum speciale derogat generali. *vt in text. & de rescript. c. 1.* Ideo commissionem alteri factam à Papa specialiter, generalis Legatus impedire

pedire non potest. *vt in text.* Ecclesiasticus enim ordo confunditur, si sua iurisdictione vnicuique non seruetur. *c. prouenit. 11. quest. 1.* Is tamen, qui impetrauit rescriptum ad delegatum, potest conueniri, & praxeriri coram Legato, tanquam ordinario, nec proderunt tunc sibi litteræ speciales, ex quo eis non fuit usus ante citationem sibi factam per Legatum. *Abb. hincum. 3.* Et similiter, licet Legatus non debeat se introromittere in causa specialiter à Papa alicui delegata; tamen si aliqua causa oriretur de nouo, vel delegatur antiqua, quæ verisimiliter non fuit considerata tempore mandati specialis, & est talis causa, quæ si fuisset tunc considerata, non emanasset verisimiliter illa commissio specialis, in tali casu posset Legatus generalis impedire delegatum specialem, & in illa causa se introromittere. *Abb. hic.*

Cap. 3. Nisi. & Cap. 4. Quod translationem.

LEGATVS, etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre episcopos, vel vnam ecclesiam cathedrali alteri subijcere, & alteri concedere ius primatiae, vel duos episcopatus vnire, vel vnum diuidere.

QUIA istæ sunt de maioribus causis, quæ in signum priuilegij singularis sunt tantum Summo Pontifici reseruatæ. *vt in text.* Et quoniam maiora non committuntur sine speciali mandato. *l. Pomp. & l. mandato. ff. de procur.* Et in generali concessione non veniunt ea, quæ verisimiliter quis non esset in specie concessurus. *l. 1. ff. de offic. eius. cui mand. & l. qui peculij. ff. de pecul.* Ideo quantumcunque sit magna auctoritas Legati de latere, & multa possit, quæ non possunt alii Legati, qui dicuntur missi, vel nati. *gloss. infr. in c. penult. & Abb. hic.* licet tamen speciali concessione ad istas maiores causas manus extendere non debet, cum in talibus ei non censetur concessa potestas. *vt in text. & c. maiores. de baptisim.* Quæ autem sint reliquæ maiores causæ specialiter Papæ reseruatæ, præter istas in hoc text. enumeratas. *not. hic. gl. & enumerantur his verbis.*

*Restituit Papa solus, deponit & ipse;
Articulos solus, synodumque facit generalem,
Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso,
Diuidit, ac vnit, eximit, atque probat.
gloss. hic.*

Et alias plures enumerat *Specul. in tit. de offic. leg. §. nunc ostendendum. & Host. in sum. huius tit.*

EXCOMMUNICATOS tamen propter manus iniunctionem in clericos, absolueret potest.

QUIA quamuis hæc absolutio Papæ reseruetur. *c. si quis suadente. 17. quest. 4.* Ex quo tamen illa tendit in fauorem animarum, vt periculum more euitetur. *gl. 1. infr. in c. penult.* Ex approbatione Romanæ ecclesiæ est indultum, vt ex ipsa legationis officio, competat Legatis de latere hæc absoluendi potestas. *vt in text. & de sent. excom. c. ad eminentiam.*

Cap. 5. Licet.

EX quo legatus retulit causam Papa, illius definit esse iudex.

QUIA superioris auctoritas illud videtur, si dum causa sub eius examine, per relationem sibi factam, pendet, posset inferior aliquid iudicando immutare. *c. nomen. 2. q. 1. & l. 1. c. de relat.*

Cap. 6. Dilectus.

LEGATVS de latere confert beneficium vacans, licet illud spectet ad præsentationem alicuius clerici.

QUIA plus iuris habet in concessione prælati, quam in præsentatione patronus. *vt in text.* Nam prælatus confert de iure, patronus de gratia, prælatus dat ius in re, patronus ad rem. *Abb. hic.* Et quoniam Legatus de latere potest conferre beneficium, quod alias contulisset prælatus, præueniendo eum in collatione. *c. si à sede. de præbend. in 6.* Ideo multo magis potest illud conferre, si spectet ad præsentationem clerici, sine ipsius requisitione. *vt in text.* nam si vinco fortio rem te, multo magis vincam te. *l. de accessionibus. ff. de diuer. & tempor. præser.* Et considerate dixit de patrono ecclesiastico; nam si patronus est laicus, vel clericus habens præsentationem ratione patrimonij, non potest Legatus conferre beneficium sine consensu illius. *c. cum dilectus. de iurepatr.* nam non debet patronus laicus, qui dotauit, vel fundauit ecclesiam, priuari isto suo iure, præsertim, ne propter hoc alii retraherentur à fundatione, & dotatione ecclesiæ. *gloss. penult. in d. c. cum dilectus.* Papa tamen potest etiam tale beneficium libere conferre; sed non censetur, hoc velle facere, nisi exprimat in litteris. *gloss. in Clem. 2. ver. apost. de præb.*

Cap. 7. Nouit.

LEGATVS in pluribus locis, potest in quolibet dictorum locorum iurisdictionem suam exercere, & ita quod facta vnius loci potest in alio explicare.

QVIA Legati iurisdictione est ordinaria in tota provincia ei commissa. c. 2. eodem in 6. Et quoniam iudex ordinarius potest exercere iurisdictionem in quolibet loco sibi subiecto. c. cum episc. de offi. ordin. in 6. & l. 1. ff. de offi. procons. Ideo Legatus in provincia non transgreditur terminos suae potestatis, in quaeuq; parte legationis existat, ibi iurisdictionem exercendo. vt in text. & gloss. 1. in d. cum episc. Et hæc sunt vera, tam in iurisdictione contentiosa, quam in voluntaria; sed ea, quæ sunt iurisdictionis voluntariæ, potest etiam extra provinciam exercere, contentiosæ vero non. gloss. hic. Contentiosa autem iurisdictione dicitur illa, quæ redditur in inuitos, & exercetur eum eaufæ cognitione, iudicæ pro tribunali sedente. Voluntaria vero dicitur illa, quæ exercetur inter volentes tantum, & fit sine causæ cognitione, & absque eo, quo d. iudex pro tribunali sedeat. gl. hic. & gl. 1. in l. 2. ff. de offi. procons.

Cap. 8. Volentes.

PRÆSENTE Legato de latere, minor Legatus executionem officii sui dimittere debet.

QVIA minor debet deferre reuerentiam maioris & denique distin. 21. vbi dicitur, quod sacerdos nõ debet benedicere in præsentia episcopi, sed debet ipsi episcopo deferre; vnde celebrando missam, inlinuat episcopo, vt benedicat; & si episcopus vult benedicere, non benedicat presbyter; si vero episcopus non vult benedicere, concedit presbytero, vt benedicat. gloss. in c. ecce distin. 95. Et quoniam Legatus de latere est maior cæteris Legatis, eum sic Cardinalis. c. 1. eod. in 6. & gloss. in c. penult. & eum destinatur de ipso latere Papæ. vt in text. Ideo pro Sedis Apostolicæ reuerentia, eo præfente, minor Legatus executionem sui officij dimittere debet. vt in text. & c. antiqua. §. domini. c. de priuileg. Ipso vero recedente, potest minor Legatus sui officij executionem reassumere. gl. hic. quia eius officium per illius præsentiam erat suspensum, non extinctum c. peruenit.

11. quaest. 1. & l. in hac. c. de donat.

Cap. 9. Excommunicatis.

LEGATVS non de latere, sed ratione personæ, extra provinciam sibi decretam, absolue nequit excommunicatos pro iniectioe manuum in clericos.

QVIA potestas Legati commensuratur ex limitibus priuilegij sibi concessi. But. nu. 7. Et quoniam Legatis non de latere nulla est concessa potestas super casibus Papæ reservatis, extra provinciam eis subiectam. gloss. 2. hic. Ideo talis absolutio, quæ de iure est Papæ reservata. c. si quis suadente. 17. q. 4. extra provinciam per Legatum non de latere imperari non potest, nisi de speciali gratia ei à Sede Apostolica talis potest concedatur. vt in text. & gloss. supr. in c. nouit.

NE Cetiã in provincia, si tales excommunicati aliunde veniant.

QVIA hæc absoluendi potestas datur tali Legato eum limitatione, vt sit intra provinciam, & in sibi subiectos, non autem in aliunde accedentes. vt in text. Ideo non debet excedere formam commissionis sibi præfixæ. c. sane de priuileg. Sed nunquid talis Legatus potest absolue suos subditos, qui alibi excommunicationem incurserunt? Hostien. hic. censuit, quod non, per istum tex. dum dicit: Aliunde contingat accedere; sed communiter tenetur contrarium, vt refert Specul. eod. tit. §. nunc dicamus. versicul. illud. nam quemadmodum ipse potest subditos extra territorium delinquentes punire. vt in c. cum contingat. de for. comp. ita & absolue, gloss. supr. in c. nouit. & sac. 16. quaest. 3. placuit. vbi gloss. inquit, quod de delicto commissio extra parochiam, potest proprius sacerdos absolue parochianum suum. Et sic est dicendum, vt iste text. intelligatur de venientibus aliunde non subditis. Abb. hic num. 6. Et eum hoc cap. indulgeat illis Legatis beneficium, debet late intelligi. c. alim. de verb. sign. & l. 1. ff. de consuet. prin.

LEGATVS vtroratione dignitatis nullos tales absoluit.

QVIA Legatus ratione loci, siue dignitatis, est perpetuus, sicut est dignitas loci, cui inhareret talis legatio. c. quoniam. supr. 11. prox. Et quoniam si isti Legati possent absolue excommunicatos, clerici illorum locorum perderent priuilegium, quod habent per c. si quis suadente. 17. quaest. 4. nam percussores eorum nunquam

nunquam tenerentur ire ad curiam, cum ibi haberent superiorem, qui eos absolueret. *Butr. hic. nu. 15.* Ideo ius noluit concedere, vt qui ecclesiarum suarum prætextu, legationis sibi vendicant dignitatem, valeant alicui (quamuis subdito, & in prouincia sua existent) huiusmodi absolutionis beneficium impertiri, nisi de speciali gratia eis à Sede Apostolica hæc facultas concedatur. *vt in text.*

Cap. 10. Nemini.

DVRANT Legati statuta, etiam legatione finita.

QVIA Legati Papæ habent iurisdictionem ordinariam in prouincia sibi decreta, in qua æquiparantur proconsulibus, & præfidibus. *c. 2. infr. in 6.* Et sunt in iurisdictione maioris auctoritatis, quam episcopi. *gloss. 1. hic.* Et quoniam proconsules, & præfides possunt cõdere leges, & statuta perpetuo manura. *l. formam. ff. de offic. præf. prætor. orien. & ff. de offic. præf. vrb. l. prima. §. fin.* Et similiter possunt facere episcopi constitutiones in sua diocesi. *cap. si quis de maior. & obedien. quæ sint perpetuæ, nisi expresse per successorem renouentur. gloss. in c. à nobis. il. l. de sent. ex. com.* Ideo idem, & multo magis, debet posse Legatus Papæ. *vt in text.* siue sit de latere, siue missus, siue datus. *gl. ff. ibi. & d. 6. 2. in 6.*

FINITVR tamen sui delegati iurisdictio, si citatio non præfuit.

QVIA iurisdictione non est in delegatum efficaciter translata, donec, per citationem ad minus, non fuerit illius exercitium per delegatum, assumptum; sed adhuc censetur solum remanere in delegante. *s. licet. & c. gratum. supr. tit. prox.* Et quoniam, finita legatione, iurisdictione non est amplius in legato. *gloss. 2. hic.* Et nemo potest dare, quod ipse non habet. *c. quod autem. de iur. patr.* Ideo si ad minus non præcesserit citatio delegati, priusquam finiretur iurisdictione Legati delegantis, causa, ab eo antea commissa, non poterit postea per eius delegatum cognosci. *vt in text. & d. c. licet.*

In Sexto. Cap. 1. Officii.

LEGATI non Cardinales, sine speciali mandato, iure legationis, beneficia conferre non possunt.

QVIA in mandato generali, quantumcunque pleno, non veniunt requirentia speciale mandatum, nisi aliud expri-

*matur. c. 2. infr. de præben. & l. mandato. ff. de procur. Et quoniam facultas conferendi beneficia, requirit speciale mandatum. infr. c. præf. in c. & d. lib. Præsertim vbi facultas illa esset alteri præiudicialis; cum Papa non intendat tollere ius tertij, nisi id exprimat. c. 1. supr. de const. Et ista facultas in Legato, est præiudicialis episcopo loci. d. c. præf. in c. & gloss. fin. hic. Ideo Summus Pontifex remedijs inuigilans subditorum, statuit, vt ecclesie Romanæ Legati, quantumcunque plenam legationem obtineant, siue ab ipso fuerint missi, siue suarum prætextu ecclesiarum, legationis sibi vendicent dignitatem, ex ipsius legationis munere, conferendi beneficia, nullam habeant potestatem, nisi hoc alicui specialiter duxerit indulgendum. *vt in text.* Non enim plus possunt isti Legati, quam eis committatur. *extr. c. excom.* Vnde eorum gratiæ, & rescripta sunt aduertenda, an formam commissionis excedant, vel intra illam se contineant. *c. porro. infr. de priuile.**

SED Legati Cardinales hoc bene possunt.

QVIA sicut ipsi honoris prærogatiua lætantur. sic vult Summus Pontifex, eos auctoritate fungi ampliori. *vt in text.* Ideo iure legationis de latere, eis competit hæc conferendi potestas, sicut & alia eis competunt, quæ non possunt alij Legati missi, vel nati. *vt in text. & extr. c. quod trans.*

Cap. 2. Legatos.

LEGATVS Papa habet iurisdictionem ordinariam.

QVIA deputatus certo territorio cum generali commissione iurisdictionis, dicitur habere illam ordinariam. *c. cum ab eccl. & ibi gloss. 1. extr. de offic. ordin. & gloss. in Clemen & si principalis. de rescript. Et quoniam Legati, quibus in certis prouincijs à Papa committitur legationis officium, vt ibidem euellant, & dissipent, & edificent, atque præsentent, dicuntur ibi deputati cum generali commissione iurisdictionis. *vt in text.* Ideo ad instar proconsulum, cæterorumque præfidum, quibus certæ sunt decretæ prouinciæ moderandæ, tales Legati sunt prouinciarum sibi commissarum iudices ordinarij. *vt in text. & extr. c. fin.**

VNDE per mortem Papa non expirat eius officium.

QVIA iurisdictione ordinaria non expirat morte concedentis. *gloss. penult. hic. & gloss. in l. quia. ff. de iurisd. omn. iud.* Et quoniam Legatus

Legatus Papæ habet illam ordinariam. vt dictum est superius. Ideo per obitum Papæ concedentis illa non expirat. vt in text. & not. Innoc. in c. licet. extr. de offic. deleg. Et hoc, siue res sit integra, siue non. Archid. hic. Præterea Legatus Papæ dicitur Legatus Sedis Apostolicæ. d. gloss. hic. Et quoniam ipsa Sedes nunquam moritur. c. liberti. 12. quest. 2. Ideo nec ipsius Legati iurisdicção debet per obitum Papæ cessare. vt in text. & extr. ad. c. fin.

Cap. 3. Præsenti.

FINITA legatione, expirant reservationes legatorum, & omnino processus habitus super illis.

QUIA sicut ipse, qui desijt esse legatus, non potest amplius talia, quæ ei competeant ratione legationis, per se exercere, multo minus poterunt alij ab eo deputati. Archid. hic in princ. Nec obstat, quod in causa delegata sufficiat præcessisse citationem factam per delegatum legati, vt causa perpetuetur in illo, legatione finita. extr. c. fin. quia ibi tractatur de commissione iustitiæ, quæ nihil noui dat, sed de iure iam quæsito præcipit cognosci; hic vero tractatur de commissione ex gratia super iure quærendo, quod facilius tollitur, quam ius quæsitum. Gem. hic num. 4. præcipue, vt subtrahatur legatis occasio ecclesias aggrauandi. Specul. de legato. §. nunc trallem. vers. cum talis. Et quoniam vbi quis non assumit partes iudicis, nec facit cum causæ cognitione, illud si non sit in esse producto, non assumit vires post decessum iudicis facientis. l. fin. & ibi gloss. ff. de pæn. Ideo reservationes, quæ conferunt gratiam super beneficijs, sine iudiciali causæ cognitione, si non habuerunt effectum tempore legationis, finita legatione, non poterunt super illis producere effectum. vt in text. vt sic, principali perempto, corrumpatur etiam gratia ab illo dependens, non dum perfecta. arg. l. duob. §. exceptio. ff. de iur. iur. Gem. hic. n. 5.

NI SI tunc illa beneficia iam vacantia, sint collata.

QUIA per collationem acquiritur beneficiatus ius in re. c. fin. infr. de concess. præben. Et quoniam tale ius est in esse producto. d. c. fin. Ideo non sic tollitur, sicut ius quærendum, vt dictum est superius, & ob id, si aliquis obtinuit beneficium à legato, vel ab eius executore, legatione durante: postea, legatione finita, non debet talis collatio viribus euacuari. vt in text. & extr. c. fin.

PENDENTE vna sua reservatione in ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicuius; legatus in eadem ecclesia, vel beneficio spectante ad collationem eiusdem, aliam facere non potest.

QUIA reservationes beneficiorum sunt ordiniose, propter duo, scilicet, quia per eas datur via ad vacaturas, & quia præiudicant ordinariæ potestati. gloss. hic vers. finitur. Et quoniam ob tales causas sunt restringendæ. vt in ext. Ideo prohibetur, ne, postquam legatus in aliqua cathedrali, vel collegiata ecclesia reservationem aliq̄ duxerit faciendam aliã (illa pendente) faciat aliquatenus in eadem; Nec etiam, postquam alibi reseruauerit aliquid beneficium, ad collationem pertinens cuiuscunque, aliud, quod ad illius collationem pertineat (quã diu reseruatio pendet alterius) sibi quoquomodo reseruet. vt in text. Huiusmodi autem reservationes, & gratiæ ad vacaturas, hodie omnino sunt ablatæ per Conc. Trident. sess. 24. de reform. c. 19.

Et quod sit contra prædicta, irritum decernitur.

QUIA quod sit contra legem, debet pro infesto haberi. l. non dubium. Cod. de legib. Sed quoniam vbi apponitur clausula irritans ipso facto gesta cõtra prohibitionem legis, illa sunt nulla eo ipso, absque ope exceptionis. vt notat. in c. quia propter de elect. & Clem. 1. eodem tit. Ideo ad maiorem expressionem, vt gesta contra hanc constitutionem sint nulla ipso iure, decernitur, vt quicquid contra præmissa contingerit attentari, eo ipso viribus non subsistat. vt in ext.

Cap. 4. Deliberatione.

CATHEDRALES, vel regulares, vel collegiatas ecclesias, legati reseruare, vel conferre non possunt.

QUIA reservationes, & collationes, quæ fiunt per legatos, sunt tanquam ordiniose, & præiudicantes iuri ordinario, restringendæ. vt sup. c. prox. Et quoniam præcipue conuenit restringere illas, ne fiant de ecclesijs principalioribus, in quibus, propter maius periculum, cautius est agendum. c. ne pro defectu. extr. de elect. Ideo istas maiores ecclesias legati reseruare, vel conferre prohibetur. vt in text. quomuis isti legati sint Cardinales. vt sup. c. 1. Et quo ad reservationes, est hodie particularis prohibitio Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 19.

IDEM in dignitatibus ecclesiarum cathedralium, quae sunt maiores post episcopos, si ipsarum praelati per electionem debent assumi.

QUIA etiam ista beneficia sunt principalia, & in eis cautius est agendum. c. d. multa. extr. de prob. & c. cum in c. d. de elect. Et quoniam quando in eis proceditur per electionem, praefertur, quod melior assumatur, cum sint multi ad danda vota, & ad discutienda plurimum merita, & qualitates. Archid. hic. Ideo facilius arctatur ab istis dignitatibus potestas legati, quam ad illarum electio spectat ad multos, quam si prouidit spectaret ad vnum solum. vt in text. & gloss. 2. hic. Sed cum maioritas consideretur circumstantia, vt circa ordinem, secundum quem archiepiscopus est maior archidiacono; circa administrationem, secundum quam e conuerso; & circa alia, quae not. in c. sedes. extr. de script. & in c. 1. de offic. archiepiscopi. de qua maiori parte hic intelligendum? Dic, quod de maiori parte praerogationis, in qua, licet inspicienda sit consuetudo, de iure tamen archidiaconus praerogatus est. Vnde is, qui praerogatus post episcopum capitulo, & conuocat capitulo, & firmat, hac prohibitione inclusus est. gloss. 2. hic.

ET contra hoc factum, est irritum.

QUIA hic apponitur clausula irritans ipso facto. vt in text. Ideo non est opus, vt contrafactum annulletur ope exceptionis. vt not. supr. in c. proxim. & gloss. in c. qua contra. infr. de reg. iur.

§. Prohibemus.

LEGATUS non potest alicui committere, quod recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat.

QUIA per hoc aperiri posset via contra Lateranense Concilium ad beneficia vacatura. vt in text. nam ille, qui appetere habere tale beneficium, impetraret commissionem fieri, vt idonea personae conferret, & impetraret executorem, de quo bene consideret, vt postea ei illud conferret. Ioann. Andr. hic. Et quoniam per huiusmodi impetrationem, & collationem, quis videretur desiderare mortem proximi, in cuius locum, & beneficium, ille crederet, se esse successurum. c. nulla. extra de concess. praeb. Ideo prohibetur, ne ipse Legatus, in genere, aut in specie, cuiquam concedat, vt ab his, qui beneficia in tra legationem eiusdem habentes, eam illius manibus voluerint libere

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat etiam idoneis conferre personis. vt in text. & gl. ver. cuiusque.

ET contrafactum, vel faciendum, decernit irritum.

QUIA per huiusmodi decretum irritationis, contrafactum redditur nullum ipso iure, absque ope exceptionis, vt dictum est superius. Sed quoniam constitutiones, & leges dant formam futuris negotiis, & non trahuntur ad facta praeterita, nisi in eis nominatim de praeteritis caueatur. c. fin. extr. de constitut. & l. leges. l. 2. Cod. de legib. Ideo ad prouidendum etiam circa praeterita, & tunc pendentes huiusmodi illicitas resignationes, & collationes (per alia iura quo ad mentem bene prohibitas, licet non nominatim expressas. vt in d. c. nulla.) clarius statuitur, vt etiam ad tales praeteritas haec constitutio extendatur. vt in text. & Gemin. 5. fin.

Cap. 5. Collatio.

COLLATIO Legati per taciturnitatem prioris beneficii vitatur.

QUIA sicut impetrans beneficium à Papa, tenetur de priori beneficio, quod habet, quantumcunque illud modicum sit facere mentionem; alias gratia censetur subreptitia, nisi sit facta motu proprio Prae. c. si motu. infra de praeb. sic tenetur facere mentionem ille, qui impetrat à Legato. gl. hic. nam si impetrans expressisset, se alium beneficium obtinere, vel litteras ad istud non habuisset, vel saltem non ita de facili. c. postulasti. extr. de script. Cum ille, qui est beneficiatus, regulariter non reputetur habilis ad aliud beneficium. c. in, cui infr. de praeb. Et quoniam subreptio vitat gratiam. c. super litteris. extr. de script. Ideo collatio beneficii per Legatum Sedis Apostolicae alicui facta, nullius momenti existit, si in ea non fuerit habita mentio de alio beneficio, quod primitus ille obtinebat. vt in text. Si tamen Legatus conferret ex motu proprio, cum tunc non possit imputari subreptio impetranti, & Legatus sit in casu, quo habet conferendi potestatem, collatio sic facta teneret Gemin. hic. num. 6. Sicut etiam valet collatio facta per episcopum, non facta mentione de priori beneficio, quando est in casu, quo ipse potest illud conferre habenti

aliud beneficium. Clem. 2. de offic. ordin.

* * *

Liber Primus. Titulus XXXI.

DE OFFICIO IUDICIS.

ORDINARII.

In Decretal. Cap. 1. Pernitiosam.

EPISCOPI in suis diocesisbus possunt crimina inquirere, & punire.

QUIA Episcopus in sua diocesi habet merum imperium. *cap. si quis episc.* & ibi *gloss. 2. quest. 7. & c. nonit. de iudic.* Et quomodo inquirere de criminibus, & illa punire, est meri imperij. *Imperium. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Ideo ut sua diocesis purgetur malis hominibus, & peccata euitentur, potest episcopus ex officio inquirere, & punire. *vt in text. & d. c. nonit.* Inquisitio autem ista est faciendâ secundum quod canones censent. *vt in text.* nam inquisitio specialis, & ordinaria non debet fieri contra certam personam, nisi præcedat infamia. *c. qualis. de accusat.* Inquisitio vero generalis, & extraordinaria, quæ fit, quando incerta sunt delicta, & personæ, ut visitando diocesim, vel prouinciam. *cap. sicut olim. de accusat.* & *c. Romana. §. sane. de censibus. in 6.* vel quando maleficium est certum, sed ignoratur, quis fecerit. *vt in leg. congruit. ff. de offic. prefid.* ipsa potest fieri, etiam infamia non præcedente. *c. bona. il. 2. & ibi gloss. de elect. & c. 1. de postulat. pralar. & Bartol. in l. 2. §. si publico. ff. de adulter.* Et quo ad crimina, quando episcopus procedere possit, est distinguendum, quod quædam sunt crimina mere ecclesiastica, de quibus iudex secularis nullo modo se intromittere potest, vt est crimen hæresis. *c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de heret. in 6.* Quædam sunt crimina mixta, de quibus uterque iudex cognoscere potest, vt est sacrilegium. *cap. cum sit generale. de for. compet. & c. felix. de penit. in 6.* Regulariter vero de alijs criminibus, quæ non sunt mera ecclesiastica, vel mixta, non se ingerit iudex ecclesiasticus contra laicos in terris imperij, nisi directe quo ad penitentiam imponendam, & ad delictum prohibendum. *vt in c. nouit. de iudic.* Nisi delictum sit notorium nam tunc, cum deprehendatur negligentia iudicis secularis, potest iudex ecclesiasticus procedere. *dist. c. nouit. & c. 1. notoria. de censibus. in 6.* Et quo ad religiosos exemptos, non iudicabit de eis episcopus, nisi cum ratione criminis per-

dunt privilegium exemptionis, vt cum delinquant in loco non exempto. *c. ex inatum. de priuileg. in 6.* Textus enim hic debet intelligi de subditis, dum dicit, posse episcopum inquirere, & punire, secundum quod canones censent. *Burr. hic. num. 12.* Et ex quo tenetur iudicare secundum canones, debet iudicare secundum allegata, & probata secundum quod canones disponunt, & non secundum quod iudex, vt priuata persona nouit. *gloss. 3. hic. & c. iudicet. 3. quest. 7.* Vbitamen iudex habet et indubitatam conscientiam contra probata, si illam deponere non potest, debet euitare dare sententiam, ne peccet contra conscientiam, & ne puniat innocentem. *Burr. num. 21.* de quo articulo, vide plene per *S. Thom. & ibi Casan. 2. 2. quest. 67. artic. 2. & Couarr. lib. 1. cap. 1. variat. resolut.*

Et cum opus fuerit, inuocare brachium sæculare.

QUIA vtraque potestas, scilicet, ecclesiastica, & sæcularis, debet se ad inuicem adiuuare, vt mali extirpentur, & ecclesia Dei innoxia conferuetur. *c. principes. 23. quest. 5. & c. cum ad verum. distin. 9. 6.* Et quoniam delinquentes spectantes ad forum ecclesiasticum, aliquando non satis reuocantur à malo per solam pœnam illius. *c. secund. de malefic.* Ideo cum opus fuerit, debet iudex ecclesiasticus conuocare sæculare auxilium, non ad praiudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum. *vt in text. & c. administratores. 23. q. 5.* Hoc n. solum bene agitur, & plestendo, & ignoscendo vt vita hominû corrigatur. *c. predest. 23. q. 5.* Vnde iudex sæcularis debet bannire, & anima duertere in rebelles, & inobedientes iudici ecclesiastico, non curantes de excommunicatione, & alijs eius pœnis: Et ecclesiasticus debet interdicare, & excommunicare subditos rebelles, & prostriptos à iudice sæculari, vel aliter se ad inuicem adiuuare, secundum quod qualitas, & iustitia causæ requirit. *Abb. hic. num. 14.* Est tamen in hoc differentia inter ecclesiasticum, & sæcularem, quia ecclesiasticus potest per excommunicationem compellere sæcularem ad dandum sibi familiam, & auxilium

auxilium suum, sed secularis non potest compellere ecclesiasticum. *Innoc. hic.* quia ecclesiasticus maior est eo. *c. qualiter de iudic. & c. legimus. distin. 92.* Est etiam & alia differentia, quia ecclesiasticus non tenetur iuare iudicem seculararem, puta, excommunicando eius rebelles, nisi prius fiat sibi fides de processu; nam non debet excommunicare, nisi præmittat admonitionem, & ex iusta causa, sed iudex secularis debet obtemperare ecclesiastico, licet non faciat sibi fidem de processu; & hoc, quando ecclesiasticus petit auxilium in iudicio, & est casus, in quo iudex secularis non potest cognoscere. *Innoc. hic;* ut est in crimine hæresis, quod, cum sit mere ecclesiasticum, non potest neque directe, neque indirecte iudex secularis cognoscere, sed pura, & nuda executio ad eum pertinet ad requisitionem iudicis ecclesiastici. *c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6.* Et idem dicit per illum textum. ubi alia crimina essent mere ecclesiastica, sed ubi non essent mere Ecclesiastica tunc si traditur aliquis curiæ seculari, ut quando clericus degradatur, iudex secularis non debet eum punire, nisi fiat sibi fides de processu, quia ille efficitur de foro suo, & habet eum iudicare vt subditum, non autem est purus executor, & in isto casu loquitur. *text. in Authen. de sancti. episc. in §. si vero crimen.* Sed si non traditur sibi, ut sit de foro suo, sed iudex ecclesiasticus petit, ut tanquam executor suam sententiam exequatur, debet illam exequi, licet sibi non fiat hdes de processu. *c. 2. de except. in 6.* Verum si iudex secularis sciret illam sententiam esse iniustam, non teneretur illam exequi, saltem in causa criminali. *Abb. hic num. 12.* quia non debet esse executor ad malum, sed ad bonum. *l. non tantum. ff. de appellat.* Et similiter, si cõdemnatus per iudicem ecclesiasticum appellauit ad superiorem, non tenetur secularis impedire auxilium ad impediendum progressum appellationis; quia tenetur illud impedire contra rebelles, & resistentes iudici ecclesiastico de facto; secus contra resistentes de iure. *Abb. hic.* Et in dubio præsumendum est pro appellante, ut Sedi Apostolicæ, ad quam ille recurrit deferatur. *c. directæ. de appell.*

Cap. 2. Si sacerdos..

ORDINARIUS qui scit non vt iudex, sed vt Deus, vel homo subditus esse criminis reum, indeterminate poterit, sed non nominatim eum arguere, vel punire.

QUIA illud dicitur ordinarius scire vt Deus,

quod scit in foro penitentiario per confessionem. *c. omnia. de penit.* Illud dicitur scire vt simplex homo, quod per aliquem sensum corporeum apprehendit vt testis. *c. cum causam. de testib.* Illud dicitur scire vt iudex, quod ordine iudiciario est sibi probatum. *c. quoniam de probat.* Et quoniam confessor debet omnino cauere, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodatur peccatore. *dist. 1. omnia.* Et quis non debet iudicare secundum conscientiam, quum habet de re per aliquem sensum extra iudicium, sed debet iudicare secundum allegata, & probata. *vt not. supr. in c. proximum.* Ideo neque de eo, quod scit vt Deus, neque de eo, quod scit vt priuatus homo, potest ordinarius vt iudex aliquem nominatim arguere, vel punire, sed secundum allegata in iudicio, debet procedere. *vt in text. & gloss. 3. supr. in c. proximum.* Et vide plenius per *S. Thom. part. 3. quest. 8. artic. 6. & Sot. in 4. senten. distin. 12. quest. 1. artic. 6.* Benetamen potest indeterminate, & in genere talem arguere, exemplo Domini Nostri Iesu Christi, qui dixit: Vnus vestrum me traditurus est; Et melius esset, si homo ille natus non fuisset; non tamẽ Iudam à communione remouit. *vt in text. Matth. cap. 26.* Et potest talem in genere punire, vt dicendo: Quicumque fecerit tale factum, sit excommunicatus. *vt in text.* Et perinde habetur, ac si, proprio nomine expresso, esset excommunicatus, quantum ad Deum; sed quantum ad ecclesiam non, à qua per hoc solum ille non vitabitur. *gloss. hic versic. nominatim.* Talis enim admonitio, & correctio facta in genere potest prodesse, vt ille, qui scit se esse in delicto, corrigatur; & cum nominatim, aut alio signo determinato, ipse non exprimat, apud alios non infamatur. *c. si pecc. 2. q. 1. & c. non vos. 5. quest. 5.* Ideo superior, qui præcipue debet incumbere salutari subditorum. *supr. c. 1.* huiusmodi modum corrigendi debet tenere. *vt in text. & dist. c. si pecc.* Sed quæritur, nunquid hæc generalis excommunicatio, de qua dictum est superius, sit ferenda, præcedente competentis monitione? Dic, quod sic. *Abb. hic num. 11.* nam nec in genere, nec in specie debet ferri excommunicatio, nisi præcedente trina monitione. *c. Romana. versic. sed nec. de senten. excom. in 6.* Sed quid si episcopus dicat, excommunico vnum de illis, qui tale factum fecerunt? Dic, quod nullus est excommunicatus. *gloss. penultim. hic.* quia potestas, & voluntas debent concurrere ad expunctionem cuiuscunque rei. *c. cum super. de offic. deleg. & l. multum. C. si sibi, vel alteri.* Sed iste excommu-

nicans non habuit intentionem excommunicandi, nisi vnum, ergo non debet esse vterque excommunicatus; nec debet esse vnus ex illis, ex quo nescitur, de quo senserit. *Abb. hic.* nam præsertim in istis spiritualibus intentio debet esse pura, & certa. *retul. de consecr. distinct. 4.* & sententia incerta rei iudicatur. auctoritatem non continet. *l. penultim. & fin. Cod. de senten. qua sine cert. quam.* Et faciunt ista ad interrogationem, quid si sacerdos volens communicare populum, & habebat ante se vndecim hostias, quas tamen putabat esse decem, protulit simpliciter verba consecrationis, nunquid omnes vndecim sint consecratae, vel decem tantum, vel nulla? Et salua determinatione ecclesie; Dic, quod si habebat animum consecrandi omnes, licet erraret in numero, omnes erunt consecratae, quia non deficit intentio: Sed si habebat animum consecrandi decem, & non plures, nulla erit consecrata, quia incertitudo vitiat, cum non appareat, quas ex illis vndecim voluerit consecrare. *Abb. hic in fin. & not. in rub. Miss. cap. de defect. intent.* Sed an sacerdos possit consecrare totum panem, qui sit in platea? Dic, quod non, quia derisorium esset, & contra mentem Christi Domini nostri, vt plus sacerdos conficiat, quam sit opus fidelibus. *Burr. hic in fin.*

Cap. 3. Cum ab ecclesiarum.

SI ordinarius subiectus episcopo profert in sibi subiectum iniustam censuram ecclesiasticam, episcopus illam seruare debet.

QVIA ad reprimendam peruersorum malitiam, censuræ ecclesiasticæ sunt in canonicis constituta, quas, sicut latas à se in subditos vellet episcopus obseruari, ita rite latas ab aliis ordinarijs, quamuis ei subiectis, debet ipse obseruare. *infr. c. ad reprim.* Ecclesiasticus enim ordo confunditur, si sua iurisdicção vnicuique non seruetur. *c. peruenit. 11. q. 1.* Et quoniam censura lata per superiorem semper præsumitur iusta, donec contrarium non probatur. *gloss. penult. hic.* Quod tamen procedit, si non fuit appellatum, nam si fuerit appellatum ab excommunicatione, licet appellatio non suspendat vinculum, vt in *c. pass. de appellat.* suspendit tamen præsumptionem iustitiæ; vnde oportet, quod superior probeat causam iniustam, sicut cõtingit in alijs sententijs. *vt notat. Innoc. in c. bona il. 2. de postul. pralat. & Abb. hic.* Et quia excommunicatus in vno loco, est vbique excommunicatus, cum excommunicatio afficiat personam,

& eam sequatur, vt lepra leprosum. *c. 1. de treg. & pac. & c. 110. 1. quest. 1.* Ideo censura ecclesiastica (siue sit excommunicationis, siue suspensionis, siue interdicti, quæ poenæ ecclesiasticæ sub tali nomine censuræ comprehenduntur. *c. quarenti. de verb. sign.*) donec præsumitur per vnum ordinarium late lata, debet etiam per alium, quamuis eius superiorem, obseruari. *vt in text. & d. c. ad reprimendam.*

ET illam sine satisfactiõne, & conscientia proferentis relaxare non debet.

QVIA vbi certum est, censuram ecclesiasticam esse iniustam, est facienda remissio pro absolutione ad illum, qui protulit eam, nisi ipse requisitus, malitiose denegat absolutionis beneficium exhibere. *cap. vner. § sane. de senten. excomm. in 6.* Vel nisi esset periculum in mora, quo casu superior absoluit, recepto prius iuramento de parendo secundum formam ecclesie. *c. sacro. de senten. excomm.* Vbi vero certum est, censuram esse iniustam, non fit remissio ad illum, qui protulit eam. Si vero est dubium, potest fieri relaxatio, sed honestius est remittere. *d. § sane.* Et quoniam talis censura præsumitur iuste, & rationabiliter lata, vt dictum est superius. Ideo superior illius, qui eam protulit, non debet sine congrua satisfactiõne, & absque conscientia ipsius proferentis, illam relaxare. *vt in text.* Si tamen eam relaxet, absolutio tenet. *gloss. fin. hic.* Quia episcopus concurret in iurisdicçãoe cum istis prælatis inferioribus non exemptis. *Abb. hic. non. 9. & infr. in c. penult. num. 6.* Vnde habet iurisdicçãoem illum ab soluendi; & licet ipse superior faciat contra ius litigatoris, quando absoluit illum, quem deberet remittere ad suum ordinarium sibi subiectum, qui protulit censuram, non tamen facit contra ius constitutionis, dicti. *§ sane. & sic absolutio per eum lata tenet. d. gloss. hic.* Remissio autem fit regulariter ad excommunicatorem, ad eius honorem seruandum. *c. ab excomm. ver. deseratur. de refer. nam minor pudor est, quod quilibet corrigat factum proprium, quam corrigatur ab alio. c. qualiter. de accus.*

Cap. 4. Cum vos.

SI ordinatio vacantis ecclesie ex iusta causa differretur, est ibi per episcopum æconomum ponendus.

QVIA si in ecclesia vacante æconomus nõ poneretur, qui illius bona custodiret, & fructus in ecclesie utilitatem expendere, aut

ret, aut futuro successori, vel alteri, prout de iure fuerint debiti, referuaret, per alios facile indebite vsurparentur. *vt in text. & c. ne pro defuncto de elect.* Et quoniam cura prouidendi, ne talia bona dissipentur, regulariter ad eum pertinet, ad quem pertinet instituire rectorem. *cap. fin. eod. in 6.* Et ius instituendi in beneficijs, de iure communi, spectat ad episcopum. *c. ex frequen. tione. de institut.* Ideo quando est iustum impedimentum, propter quod ibi non potest de rectore prouideri, debet interim episcopus curare, vt per æconomum bona illa conseruentur. *vt in text.* Et similiter debet facere alius prælatus, ad quem spectet in vacanti beneficio instituire. *gloss. penult. hic.* Cum enim propter decentiam dignitatis, & al'as occupationes, non possint prælati per seipso hoc facere, debent facere per alium, scilicet æconomum. *c. qui per alium. de reg. iur. in 6.*

ETIAM si ecclesia sit in spatronata.

QUIA patronus non debet se introumittere in rebus ecclesiæ, nisi ad defensionem. *c. de certum. & c. filius. 16. q. 7.* Ideo ipse non habet custodiam bonorum ecclesiæ vacantis, sed ille, ad quem pertinet instituire, qui cum non possit per propriam personam hoc exercere debet facere per æconomum. *vt in text.* & dictum est superius. Sed intellige de patrono laico, qui non habeat talia bona custodire, nisi ex priuilegio, vel ex consuetudine approbata per Sedem Apostolicam, eitalis custodia competeret. *Abb. hic num. 4.* nam patronus ecclesiasticus ipse habet illa, ecclesia vacante, custodire. *c. cum & plantare. 6. in eod. de priuileg.* Vnde in iure patronatus ecclesiasticorum non est per episcopum talis æconomus ponendus. *argum. a contrario sensu huius text.* Et per patronum ecclesiasticum intellige eum, qui habet ius patronatus ratione ecclesiæ; nam si ei competeret ratione patrimonij, quamuis esset persona ecclesiastica, esset censendus in hoc iure, tanquam laicus. *cap. cum dilectus. de iure patr.* Et talis æconomus est ponendus, etiam intra tempus præfixum patrono ad præsentandum, si interim sit periculum, ne bona ecclesiæ dissipentur. *Burr. hic,* qui examinat diuersa impedimenta, per quæ institutio impeditur fieri intra tempus regulariter præfixum à iure, & tamen non sit deuolutio iuris instituendi ad alios, & similiter habetur in *c. quoniam. de iure patr.* Non valentibus enim agere non currit tempus. *c. imputari. de reg. iur. in 6. & l. 1. §. fin. c. de annal. except.* Ideo tunc non obstat tempus assignatum. *in c. 2. de concess. præb.*

Cap. 5. Ex parte.

SI constat ordinario, quod absolutus à Papa suppressio veram causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam.

QUIA supprimenti veritatem absolutio surrepta non prodest. *c. officij. & c. tempore causa. de sent. excom.* Excommunicatio enim, & absolutio sumunt vires ab intentione superioris excommunicantis, vel absoluentis. *Abb. hic num. 6.* Vt est etiam in alijs rescriptis, & gratijs obtentis. *c. super litteris. de rescript.* Et quoniam ille, qui absolutus pro vna causa, non præsumitur absolueri pro alia, nisi hoc exprimat. *gloss. hic.* sicut idem est dicendum in absoluteione à quolibet peccato, vt nisi peccator expresserit delictum cum suis qualitatibus, quæ habeant graue delictum, non consequitur veram absoluteionem. *c. 1. de penis. dist. 5.* quod intellige de circumstantijs, quæ peccati speciem mutant. *Concil. Trident. sess. 14. can. 7.* & dic, vt latius declarat *Nauar. in Manual. c. 6.* Et quia inferior non debet absolueri ab excommunicatione referuata Papæ, nisi in mortis articulo. *infr. c. past. §. prat.* Et quamuis esset excommunicatio, à qua absolueri posset, ex quo Papa apposuit manus, & impetrans tale vitium subreptionis apud eum commisit, inferior se ingerere non debet. *c. 2. de rescript. & Burr. hic.* Ideo non debet episcopus talem adhuc excommunicatum absolueri, sed pro absoluteione debet illum ad Papam remittere, qui manus apposuit, & ad quem spectat talis absoluteio. *vt in text. & c. quod super. de fide instrum.*

SI vero sibi non constat, est tamen sibi vrgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.

QUIA vbi quis laborat infamia apud bonos, & graues viros, & si nullus appareat accusator, ad remouendam illam vrgentem suspicionem, quæ est contra eum, est sibi per episcopum canonica purgatio indicenda. *c. nos inter. de purg. canon. & c. omnibus. 2. quas. 5.* Et quoniam esse excommunicatum, est maxima infamia. *c. cito. v. q. 1.* Ideo ex quo talis adhuc probabiliter timetur excommunicatus, ne in suæ animæ præiudicium, & aliorum scandalum tali labore in fama, est per episcopum compellendus, vt canonice se purget, quod fuerit veritatem confessus, & per consequens recte absolutus. *vt in text. & c. cum in inuentate. de purg. can.*

Cap. 6. Significasti.

SI ex defidia, vel malitia delegati Papa, qui perseuerat in peccato, ordinarius loci potest supplere.

QUIA delegato non intelligitur data potestas nutriendi aliquem in peccato, quam nec (si uellet) Papa dare potest. *c. qui resistit. & c. si dominus. 11. quæst. 3.* Et quoniam in defectum aliorum iudicum ordinarius semper potest insurgere, & in fauorem animarum occurrere, ut euitetur peccatum. *supr. c. 1. & de iudic. c. nouit.* Ideo si ex defectu delegati quis perseuerat in peccato, poterit per episcopum illius cura suppleri. *ut in text. & c. licet. de for. & compet. & uide Conc. Trident. sess. 24. de resor. matr. c. 8.*

NON obstante, quod causa fuerit delegato commissisa.

QUIA licet regulariter ordinarius non possit se intromittere in causa alteri delegata, ex quo per commissionem alteri factam, de eius manibus est erepta. *c. studuisti. de offic. delegat.* Speciale tamen est in fauorem animarum, ut possit alterius iudicis, etiam delegati, ad euitandum peccatum, supplere defectum ut dictum est superius. Ideo in tali casu ordinarius reallumit iurisdictionem, non ut definiat causam, sed ut conuincat partes non prosequentes illam, & remanentes in peccato. *gloss. versic. defidia. & Abb. num. 5.* Vbi uero non imminet peccatum, ut puta, quia causa esset pecuniaria, tunc, delegato Papæ negligente, ordinarius non se intromittit, sed recurrendum est ad ipsum Papam. *Hostien. hic.* Sicut similiter est faciendum in causis exemptorum à iurisdictione episcopi. *Abb. in c. penult. num. 6. de offic. ordinat.* Et plenius quo ad priuilegia exemptorum. *uide in cap. tuarum. & cap. cum & plantare. de priuileg.*

Cap. 7. Quantò.

ORDINARIVS supplet negligentiam abbatis non reuocant monachum vagabundum.

QUIA regulares non manentes in claustrò, grauius peccant. *c. si dicit regular. nam sicut piscis sine aqua caret uita, ita sine monasterio monachus. c. placuit il. 2. 16. quæst. 1.* Et quoniam correctio monachorum primo loco spectat ad abbatem. *c. ea, que de statu monachor. & c. reprehensibilis. de appellat.* Et abbate negligente, ut euitetur peccatum, supplet episcopus. *ut notat. supr. in c. prox. qui, & de causis*

criminalibus monachorum, de quibus non possit cognoscere abbas, semper cognoscit. *Innocen. hic.* Monasteria enim omnia in diocesi constituta substant episcopo quo ad legem iurisdictionis, nisi speciali priuilegio sint munita, licet quo ad legem diocesanam sint exempta. *c. cum pro uoluntate. 16. quæst. 1. & gloss. in sum. 10. q. 1.* Et quia delictorum coëctio pertinet ad legem iurisdictionis *gloss. infr. in c. dilectum.* Ideo ubi deficit abbas, cui primo monachi subiiciuntur, corrigit episcopus. *gloss. penultim. hic.* Et sic si abbas fuerit negligens in reuocando monachum ad claustrum, ut ille remoueat à peccato, & ut euitetur scandalum, quod alijs ex tali euagatione inferatur, debet episcopus per suspensionem officij, & beneficij, appellatione remota, cogere illum ad redeundum in monasterium. *ut in text. & c. de persona. 11. quæst. 1.* Et uocatur hic beneficium monachorum, panis, uinum, uelliarium, & similia; cum alia beneficia ipsi non habeant. *Abb. antiquum hic.* Prohibetur enim talibus monachis, qui inciderint in huiusmodi suspensionem, ut, postquam fuerint ad claustrum reducti, non comedant, vel bibant cum alijs monachis, sed soli separatim ab illis. *d. c. fin. de regul.*

Cap. 8. Ad reprimendam.

AB VNO Episcopo excommunicatus, ab alio est uitandus.

QUIA excommunicatio afficit personam, & eam sequitur ubique, sicut lepra leprosum. *c. cito. 1. q. 1.* Maior enim excommunicatio separabat ecclesiam. *c. si quem. de sent. excom.* Et quoniam in orbe est tantum una ecclesia. *c. vnam sanctam. de maior. & obed. in extrauag. com. & c. loquitur. 24. q. 1.* Ideo non potest quis in vno loco esse extra ecclesiam, quin sit ubique extra illam. *c. quisquis 4. q. 5.* Vnde licet excommunicatus est euitandus in diocesi episcopi excommunicantis, ita est euitandus in qualibet alia diocesi per totum orbem. *ut in text. & c. 1. de reuig. & pac.* Et ob id excommunicatorum nomina vicinis omnibus sunt palam, & publicè annuntianda. *c. cura. 11. q. 3.* Quos euitare debent alij episcopi etiam ex ea ratione; quia sicut ipsi uolunt, ut similes poenæ per eos latæ in subditos, ab alijs obseruentur, ita latas ab alijs debent ipsi obseruare. *ut in text. ne neruus ecclesiasticæ disciplinae infringatur. c. peruenit. 11. q. 1.* Et per regulam; Quod quifque iuris in alium statuerit, eodem iure ipse utatur. *d. 1. & toto tit. ff. quod quisque int.*

Et Ar-

ET Archiepiscopus per querelam aditus non absoluet, nisi primo remittat.

QUIA aditio per viam querelæ non facit tamen præsumptionem in fauorem aduenti, sicut facit appellatio in fauorem appellantis; cum appellatio fiat intra decem dies, & si sit ab interlocutoria, debet in scriptis eius causa rationabilis assignari. *cap. 1. de appell. in 6.* aditio vero per querelam fit per solam arreptionem itineris ad superiorem, quocunque tempore, & causa non adducta. *gloss. penultim. hic.* Ideo licet Archiepiscopus possit absolvere excommunicatum, quando ille appellauit ad ipsum. *c. per tuas. de senten. excommunicat. non tamen debet illum absolvere, quando ille per simplicem querelam eum adiuit. vt in text. Si tamen absolueret, absolutio teneret, ex quo est facta à superiore, licet iniuste. c. vener. §. sane. de senten. excom. in 6.* Vnde tunc remanet regula communis, vt excommunicatus remittatur pro absolutione ad excommunicatorem. *vt notat. supr. in c. cum ab eccles. & gloss. in dict. c. per tuas.* Sed cum excommunicatio sententia per appellationis obiectum non suspendatur. *vt in text.* Et cum illa sententia trahat secum executionem. *c. past. de appell.* dices, quid ergo operatur appellatio à sententia excommunicationis? cum appellatio interponatur ad impediendam executionem sententiæ prolatæ per iudicem à quo dicitur. *c. past. & de iureiur. c. venientes.* Respondeo, quod duo sunt effectus principales appellationis. Primus in eo, quod secundum canones suspendit iudicatum. *d. c. past.* quod secundum leges civiles dicitur per appellationem potius extinguï; cum appellatio faciat, vt non videatur pronuntiatum. *l. 1. in fin. ff. ad Turpil. & l. x. ff. de penis.* Secundus effectus est in eo, quod de uoluit causam ad superiorem. *c. non solum. & c. si à iudice de appellat. in 6.* Vnde licet appellatio in sententia censuræ non operetur primum effectum; quia non suspendit vinculum sententiæ. *vt in text.* bene tamen operatur secundum effectum; quia deuoluit causam ad superiorem, vt ipse cognoscat, an iuste, vel iniuste talis fuerit excommunicatus. *vt in text. & dict. c. per tuas.* Et ob id ista appellatio non est frustratoria, cum pariat vnum principalem effectum. Sed & sententia excommunicationis non tranfit in rem iudicatam quo ad effectum irretactabilem; nam potest retractari etiam post mille annos, & idem est in qualibet sententia censuræ, vt in suspensione, & interdicto. *c. fin. de*

penis. quinimo si excommunicatus ex diurno tempore efficeret deterior, deberet iudex ex officio illam sententiam relaxare. *vt notat. Ioan. Andr. in c. 1. de senten. excommun. in 6. & Abb. in c. ab excom. de rescript. & S. Thom. in 4. senten. distinct. 18.* Sed quo ad alios effectus, sententia excommunicationis tranfit in rem iudicatam, quemadmodum & alia sententiæ. *Abb. hic num. 6.* Et ob id debet interponi intra decem dies, sicut fit in appellatione ab alijs sententijs, alias postea talis non audiretur per viam appellationis; sed per viam querelæ. *gloss. hic. ver. suspendatur.* Excommunicatus autem recurrens per viam querelæ, potest semper absolui; quia istæ censuræ diriguntur in animam propter peccatum, & separationem à gratia Dei. *c. nemo. & c. nullus. 12. quest. 3.* sed non potest quis inuitus separari perpetuo à gratia Dei, quia Deus nunquam claudit gremium redeuntis. *c. dixi. de penit. distinct. 1. vnde Deus dixit per Ezechiel. cap. 33.* Peccator in quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius. *vt in c. ponderet. distinct. 50.* Et in Euangelio Dominus dixit ad Petrum interrogantem, quotiens fratri essent dimittenda peccata: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. *Matth. cap. 18.* Ideo per consequens debet reconciliari etiam per ecclesiam, quæ similiter nunquam claudit gremium redeuntis. *c. super eo. de heret. in 6.*

Cap. 9. Duo simul.

DE CAUSIS SUBDITORUM Archiepiscoporum, & Episcoporum suorum Patriarcha non cognoscit, nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis, seu priuilegij.

QUIA in sacris canonibus est definitum, Primates, vel Patriarchas, nihil iuris, vel priuilegij, habere præ cæteris Episcopis, vel Archiepiscopis, nisi quantum sacri canones concedunt, vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo; vel Apostolica Sedes eos, vel eorum ecclesias, speciali priuilegio decreuerit honorare. *vt in text. & c. conquestus. 9. quest. 3.* Et quoniam in sacris canonibus disponitur, vt quemadmodum se habent subditi Episcoporum ad Archiepiscopum, ita se habeant subditi Archiepiscoporum ad Patriarcham; nam sicut sunt multæ dioceses sub cura Archiepiscopi, ita quod Archiepiscopus est Metropolitanus, & superior omnium aliorum Episcoporum, & diocesum; ita multæ provincie sunt sub

sub cura cuiuscunque Patriarchæ, ita quod Patriarcha est iudex ordinarius omnium Archiepiscoporum, qui sunt in suo patriarchatu. *c. Antiqua de priuileg.* Et quia Archiepiscopus non se ingerit de subditis Episcoporum, nisi per appellationem *in fr. c. past.* Ideo nec Patriarcha debet se ingerere de subditis Archiepiscoporum, & Episcoporum, nisi per appellationem, nisi hoc ei competat alio iure speciali. *vt in text. & d. c. cōquestus.* Speciale enim ius consuetudinis rationabilis, & præscriptæ, dat iurisdictionem, & derogat iuri scripto positio. *c. si. de consuet. & c. cum contingat. de for. comp.* Et Papa potest per suum priuilegium eximere vnam ecclesiam à iurisdictione sui superioris, & eam alteri subijcere. *c. frater. 16. q. 1. & c. nunc. 9. quæst. 3.* quod tamen non solet facere, nisi quando subest rationabilis causa. *gloss. in c. omnes. distin. 22. & gloss. 3. in c. 1. dist. 10.*

Cap. 10. Quod sedem.

ARCHIEPISCOPVS impeditus, potest consecrationem sui suffraganei alteri committere.

QVIA Episcopi, & Archiepiscopi nihil habent, quod delegare non possint, excepto vsu pallij; dummodo ea, quæ sunt ordinis episcopalis, alteri episcopo demandent; & ea, quæ sunt iurisdictionis, delegent personæ habenti qualitates requisitas ad illum actum exercendum. *gloss. in c. peruenit. distin. 95. & gloss. in c. aqua de consecr. eccles.* Et quoniam hæc demanatio eis competit iure proprio. *in fr. c. proxim. in princip.* nam de iure est, vt quilibet ordinarius possit in aliquibus se releuare per commissionem alteri faciendam. *l. vnic. C. qui pro sua iurisdictione.* Ideo indifferenter tenet eorum demanatio, siue sint impediti, siue non; licet de honestate deberent per seipos exercere, quando non sunt impediti. *Hoslien. hic.* Et ob id tex. hic facit mentionem de commissione, quam Archiepiscopus facit impeditus, vt appareat, etiam de honestate eum posse tunc demandare. *Butr. & Abb. hic.*

ET consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.

QVIA subrogatum sapit naturam subrogantis. *c. eccl. vt iste pend.* Et quoniam suffraganeus consecrandus posset compelli ab Archiepiscopo ad recipiendam consecrationem ab eo, si ipsemet vellet eum consecrare. *c. si Archiep. de temp. ord.* Ideo ex quo Archiepiscopus potest in consecratione faciendam alterum

subrogare, eodem modo debet consecrandus compelli ad recipiendam illam ab isto, qui gerit vices Archiepiscopi. *vt in text. & c. suffrag. de elec.* Delusoria enim videretur iurisdictionis coercitionem aliquam non haberet. *c. past. de off. deleg.*

Cap. 11. Pastoralis.

ARCHIEPISCOPVS causam ad se per appellationem delatam subditis suffraganei committere potest.

QVIA causa potest delegari tam subdito, quam non subdito, licet non subditus cogi non possit ad delegationem acceptandam, sicut potest cogi subditus. *gloss. in l. vnic. ver. resedissent. Cod. qui pro sua iurisdictione. & l. eum. qui. & ibi gloss. 1. ff. de iurisdictione. omn. iudic.* Ideo si subditus suffraganei vult acceptare delegationem causæ ab Archiepiscopo, dummodo aliud impedimentum ei non obstat, quo ad esse eius subditum, vel non subditum, delegatio tenet. *vt in text. & gloss. versic. nullam.* Delegare enim causam, est actus voluntariæ iurisdictionis, quæ quatenus exercetur in volentem, potest exerceri etiam in non subditum. *Butr. hic.*

NON tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest.

QVIA Archiepiscopus in subditos sui suffraganei (exceptis quibusdam articulis) nullam habet potestatem, licet Episcopus suffraganeus sit ei Metropolitana lege subiectus. *vt in text.* Et quoniam iste casus recipiendi commissionem causarum ab Archiepiscopo, non est de articulis exceptis, in quibus Archiepiscopus habet potestatem in subditos sui suffraganei. *gloss. hic. versic. exceptis.* quæ enumerat, quinam sint isti articuli excepti. Ideo non potest Archiepiscopus compellere subditum sui suffraganei ad suscipiendam ab eo alicuius causæ delegationem. *vt in text.* Compellere enim est actus contentiosæ iurisdictionis, quæ non exercetur in non subditum. *Butr. hic.* Archiepiscopus namque est iudex ordinarius totius prouinciæ collectiue, & vniuersaliter, non autem distributue, & singulorum, nisi episcoporum tantum, & nisi in casibus exceptis, quo ad episcoporum subditos. *gloss. 1. & Butr. hic.* Sed ex quo ipse est iudex episcoporum, posset, si expediret, compellere episcopum, vt ipse compelleret proprium subditum ad acceptandam delegationem ab Archiepiscopo faciendam. *gl. v. si. nullam.*

nullam. & Butr. hic. vnde Archiepiscopus pinguius ius habet in episcopis, quam in episcoporum subditis. *glos. 1. hic.* Et sic non habet locum illa regula, si vinco vincentem te, tanto magis vincam te, de qua habetur in *c. auctoritate de concess. prob. in 6. & ratio est, quia illa regula non procedit, quando eadem vis, quæ est in vincente, non concurrit in vincentem te vt not. Cyn. in Authent. licet. C. de natur. liber. & Roman. in consil. 436. Sed nunquid idem iuris est in episcopo circa subditos suorum subditorum? certe non; quia Episcopus est iudex ordinarius omnium de sua diœcesi. *c. de persona. 11. q. 1.* Et concurrat cum suis prælatis accumulatiue; vnde inter eos est locus præuentioni, nisi esset consuetudo, vel priuilegium in contrarium, vñ est in exemptis. & regularibus. *Butr. hic. & not. supr. in c. 1.**

§. Præterea.

MORTVO delegato Papæ, qui excommunicauit reum, vel auctorem in possessionem induxit, si eius successor in delegatione succedit, absoluerit, & restituere possessionem poterit.

QUIA qui succedit alteri in onere, & honore alicuius officij, partibus, quibus ille fungebatur, etiam ipse in tali officio fungi debet. *vt in tex. & l. mortuo. ff. de iudic.* Et quoniam ipse delegatus, qui reum propter contumaciam excommunicauit, posset eidem, volenti iuri parere, abolitionis beneficium impetiri. *vt in tex. & c. vider. 5. secus. de sent. excom. in 6.* Et similiter si petitorum contra contumacem, causa rei seruandæ, in possessionem petitorum induxit, posset intra annum reo comparenti possessionem restituere, sufficienti cautione recepta, & parti relictis expensis. *vt in tex. & c. quoniam. 5. fin. vt lite non contesti.* Ideo eadem debet posse etiam ille, qui tali delegato in onere, & honore successit. *vt in tex. & c. quoniam abbas. de offic. delegat.*

ALIAS solus Papa restituet, & absoluet.

QUIA delegatus Papæ in causa sibi specialiter commissæ est maior quocunque ordinario. *vt in tex. & c. fames. 2. de offic. deleg.* Et quoniam, cessante peccato, ordinarius non supplet officium delegati. *sup. c. significauit.* Et ab excommunicatione lata ab homine ille dumtaxat, qui excommunicauit, vel successor, seu superior, absoluerit potest, licet absolutio non sit specificè ipsi excommunicatori reseruata. *Abb. hic.* Ex quo inferitur, quod ab excommunicatione lata à Papa nullus absoluerit potest, nisi

ipse Papa, vel successor; secus dic in excommunicatione lata per constitutionem, seu à lege, vel statuto, quia tunc est concessum, vt quilibet episcopus superior excommunicati absoluerit possit, si absolutio non sit statuenti reseruata. *c. nuper. de sent. excom.* Ideo ex quo delegatus in tali causa est maior legato, & ordinario, non poterunt isti absoluerit à sententiis censurarum latis per ipsum delegatum, nec relaxare tenutam, seu possessionem datam per ipsum, sine mandato Papæ. *vt in tex. & Butr. na. 5.*

PRÆTER QVAM in mortu articulo.

QUIA generalis reseruatio abolitionis non extenditur ad casum mortis. *c. tot. q. 1. de sent. excom. in 6. & c. si qui suadente. 17. q. 4.* Ne, si extenderetur, quis poenitens sine absolutione decederet, Cum excommunicato imponatur, vt sit poena medicinalis, non vt fit capitalis. *vt in c. 1. de iudic. & not. supr. in c. ad reprimendam.* Ideo in mortis articulo nulla est criminum, aut casuum reseruatio; sed omnes sacerdotes possunt absoluerit quoslibet poenitentes à quibusuis peccatis, & censuris. *glos. hic. per. præterquam. & Concil. Trid. sess. 14. cap. 7. de casuum reseruat.* Debet tamen ille, si conualuerit, quam cito commode poterit, præsentare se postea illi, à quo, tali periculo cessante, fuisset absoluentus, mandatum ipsius super illis, pro quibus fuerat excommunicatus, humiliter receptorus, & satisfactorus, pro vt iustitia suadebit, ne censuræ ecclesiasticæ videatur illudum; alias in eandem sententiam reincident ipso iure. *d. c. eos, qui.* Laico autem, si deest sacerdos, quis potest tempore necessitatis confiteri, & per talem confessionem iste confitens fit dignus venia ex sacerdotis desiderio. *c. quem poenitet. de poenit. dist. 1.* Mundati sunt enim leprosi, dum irent ostendere ora sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. *Luc. cap. 17.* Non tamen potest laicus istum sacramentaliter absoluerit. *c. qui vult. de poenit. dist. 6.* nam laicus non habet clauem ecclesiæ. *de sum. Trinit. c. 1. §. vna, & vide in hoc articulo Sotum lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 1.* Et cum ecclesiæ constiterit de talibus signis contritionis, per quam iste confitens laico, si decedat, est absolutus quo ad Deum; si erat excommunicatus, absoluetur post mortem etiam apud ecclesiam, ab eo, à quo fuerat viuus absoluentus, & hæredes eius compellentur per ecclesiam ad satisfaciendum pro eo. *c. à nobis. il. 2. de sent. excom.* Tunc autem quis dicitur esse in articulo mortis, quando verisimiliter imminet periculum mortis,

siue fit mortis naturalis per corporis indispositionem, siue violentæ per pugnam, vel per naufragium, aut per partum in muliere. *d. glos. hic. & c. sanctum. de consec. dist. 4.*

NE tamen currat annualis prescriptio, reus coram ordinario, vel publicis personis, de stando iuricautio- nem præstabit.

QVIA contumax, contra quem fuit actor missus in possessionem causa rei seruandæ, si cõparet coram iudice intra annum, & præstet cautionem iudicio fisci, & congruas reiciat expensas, recuperat possessionem; si vero intra annum hæc facere neglexerit, post annum actor constituetur verus possessor, dumtaxat super proprietate aduersæ parti legitima defensione seruata. *c. quoniam. s. fin. vt lite non contest. & l. si quis. s. penult. C. de prescript. 30. vel 40. annor.* Et quoniam imputari non debet ei, per quem non fiat, si non facit, quod per eum fuerat faciendum. *c. imputari. de reg. iur. in 6.* Ideo ex quo delegatus, qui erat iudex causæ, est mortuus, & ibi non est alius, coram quo sit causa proseguenda, ne talis, qui vult comparere, & facere quod in se est intra annum sibi concessum à iure ad comparandum, sine culpa iure suo priuetur, statuitur, vt in tali casu possit coram ordinario loci, vel in eius copiam habere nequiverit, coram publicis, & honestis personis (vt quasi præscriptionem interrumpat analem) offerre, ac præstare, quod iuri parebit, cautionem, vt sic post annum recuperare possessionem per Sedem Apostolicam mereatur. *vt in tex. Publicæ autem personæ in hoc casu intelliguntur tabelliones, vel alii habentes dignitatem cum iurisdictione. Abb. hic. & Specul. in tit. de i. & 2. decreto. s. iam de effectu.*

Cap. 12. Licet.

PAPA per rescriptum, quo mandat ordinario, vt subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatum:

QVIA ordinarius iam tenebatur ex officio propriæ potestatis suos corrigere subditos *sup. c. 1.* Et quoniam vbi superior mandat iudici inferiori, vt id faciat, quod iam faceret tenebatur, intelligitur hoc mandare ad executandum eius officium ordinarium, non ad dandam ei nouam auctoritatem cum præiudicio alterius. *infr. c. penult.* nisi ex forma mandati aliud appareat, puta, si diceret, auctoritate nostra facias, vel delegamus, aut committimus tibi, vel si mandet ea, ad quæ talis iudex non te-

nebatur saltem ita præcise, nam tunc videretur eum facere delegatum. *Abb. hic.* Et quia causæ delegatio in ordinario, qui iure suo procedere potest, est præiudicialis archiepiscopo; nam si appellatur ab illo procedente tanquam ordinario, appellatur ad archiepiscopum. *supr. cap. duo;* si appellatur tanquam à delegato, appellatur ad Papam delegantem. *ca. super. 6. porro. de offic. deleg.* Et Papa non intendit alteri præiudicare, nisi hoc exprimat. *cap. ex tuarum. de vsu pall.* Et rescriptum recipit vires ab intentione rescribentis. *cap. super litteris de rescript.* Ideo ne fiat præiudicium archiepiscopo in appellatione interponenda, mandatam episcopo directam in materia ordinariæ potestati subiectæ intelligitur in dubio esse antiquæ potestatis excitatiuum, non nouæ concessiuum. *vt in tex. & infr. d. c. penult.*

IDEO ab eo poterit appellari ad proximum; superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset.

QVIA per huiusmodi mandatum Papa non intendit alicuius iurisdictioni derogare. *vt in tex.* Et quoniam appellatio est gradatim de minori ad maiorem interponenda. *cap. anteriorum. 2. q. 6.* licet ad Papam possit semper etiam mediate appellari. *c. si quis. d. q. 6.* cum ipse sit ordinarius omnium. *ca. cum nobis de elect.* Ideo ex quo talis procedit in causa vt ordinarius, sicut ad proximum superiorem appellaretur, si tale mandatum non interuenisset, ita ad eundem potest appellari, tali mandato non obstante: cum per illud non mutetur iurisdictionis, & non fiat alicui præiudicium. *vt in tex. & c. cum olim. de consue.*

Cap. 13. Irefragabili.

PRÆLATI subditos corrigunt, & reformant, appellatione remota:

QVIA appellatio fundata est super grauamine, vt vbi non est grauamen, ibi non debeat esse appellatio. *c. vt debitus. de appell.* Et quoniam ille, qui corrigit, non grauat, nisi modum excedat. *c. repreh. & c. de priore. de appellat.* Ideo non potest appellari à correctione prælati, nisi in corrigendo ipse excederet modum. *vt in tex. & supr. cap. prox.* Præterea, fauendum est prælati, vt ad corrigendos subditorum excessus, maxime clericorum, & reformandos mores, prudenter, ac diligenter intendat, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. *vt in tex. & c. quantum. infr. de reg. iur.* Et quoniam si in corrigendis excessibus non esset appellatio

pellationis diffugium interclusum, sæpe delinquentes interponerent appellacionem ad subterfugiendam debitam correctionem, & sic remaneret in peccatis. *c. cum specialibus de appell. l. deo* et correctionis, & reformationis officium prælati libere valeant exercere, statuitur, vt executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire; nisi formam in talibus exceſſerint obseruandam. *vt in tex. & sup. c. prox.* Si vero superior excederet modum corrigendo, bene posset appellari. *d. c. repreh. quia ille, qui corrigit ultra modum, grauat subditum. glos. in ca. ad nostram. de appell.* Qui enim nimis emungit, elicit sanguinem. *Proverb. ca. 30.* Et vbi quis grauat, ibi appellatio est concedenda. *d. c. cum specialibus. s. porro. & de offic. deleg. c. super. s. verum.* Qua autem ratione prælati subditorum exceſſus corrigere debeant nouissime præscripsit. *Cons. Trid. sess. 13. de reſorm. c. 11.*

VEL consuetudine non obſtante.

QVIA consuetudo, per quam diſtumpretur neruus ecclesiastica disciplina, est potius dicenda corruptela, & vt talis extirpanda. *c. cum inter. de consuet.* Et quoniam ista consuetudo esset subterfugium ad nutriendum in peccatis, vt dictum est superius. Ideo sub eius prætextu non potest appellatio contra debitam correctionem interponi. *vt in tex. & c. cum de corem. de vita, & honest. cler.*

SI tamen capitulum consuevit corrigere exceſſus canonicorum, si intra terminum ab episcopo præſigendum non facit, ipse episcopus hoc faciet.

QVIA immediatus superior regulariter supplet negligentiam inferioris. *supr. cap. quanto.* Et res facile redit ad naturam suam. *c. ab exordio. dist. 35.* Et quoniam immediatus superior canonicorum est episcopus. *cap. nouit. de his, qua. fin. à prel. & c. nulla. de concess. prob. & ad ipsum de iure communi spectat correctio in diocesi. sup. c. 1. & 11. q. 1. c. de persona.* Ideo ex quo per competentem terminum præfixum ab episcopo, conuincitur capitulum de negligentia corrigendi, remouetur impedimentum consuetudinis, & reuertitur iurisdicção ad ipsum episcopum ordinarium, & immediatum superiorem. *vt in tex. & Concl. Trid. sess. 24. de reſorm. cap. 20.* Vbi enim lex, vel consuetudo dant in specie alicui iurisdicçãoem; adimendo eam ab ordinario generali, videtur eam illic conferre, in quantum est vigil, & sollicitus in corrigendo, alias ipse ordinarius potest illam exercere. *Abb. hic. & est tex. in c. catrum. de iudic. vbi pa-*

ret, quod si dominus feudi est negligens in exercendo iustitiam inter vassallos, ordinarius loci potest supplere. *& glos. hic. ver. per capitulum.*

§. Cæterum.

SI canonici sine manifesta, & rationabili causa (maxime in contemptum episcopi) cessant a diuinis, episcopus cessationem non seruabit.

QVIA licet de iure communi, interdiceretur ecclesiam, siue suspendere, vt in ea cessetur per aliquod tempus a diuinis, non spectetur ad solos canonicos, sed ad episcopum cum assensu capituli. *c. que. fin. de his, qua. fin. à maior. par. cap.* De iure tamen speciali, & ex consuetudine potest ad canonicos spectare. *cap. si canonici. & c. quamuis. eod. in 6.* Sed quoniam si talis cessatio fieret sine manifesta, & rationabili causa, & præcipue si fieret in contemptum episcopi, esset contra bonos mores, diminueret cultum diuinum, & grauamen adduceret ecclesiis. *d. c. si canonici.* Ideo statuitur, vt episcopus cessationem per canonicos inde bite inductam non seruet. *vt in tex.* Si vero subest rationabilis causa, pro qua canonici cessant ab officiana ecclesia, & in ea suspendunt organa sua; tunc non debet episcopus illam cessationem infringere, *arg. huius tex.* à contrario sensu; quia episcopus debet studere, ne iusta pœna ecclesiastica vileſcat. *Archid. in d. c. si canonici. & c. de priuilegia. de priuili. in 6.* Et hodie qualiter debeant fieri istæ cessationes, dic, vt not. in *d. c. si canonici. & c. quamuis.*

ET metropolitanus vice Papa cognoscat.

QVIA de iure ordinario Archiepiscopus, siue Metropolitanus non potest cognoscere de causa, quam habet Episcopus contra suum subditum, cum Metropolitanus non habeat iurisdicçãoem in subditos suffraganeorum, nisi per viam appellacionis, & in quibusdam casibus exceptis. *supr. cap. pastoralis.* Et quoniam ista causa est criminalis, & criminaliter mota, cum in ea agatur ad pœnam. *vt in tex. & Butr. num. 20.* Ideo non possunt eligi arbitri, qui de ea cognoscant. *glos. hic. ver. super. licet* sit in causis ciuilibus, quas episcopi habent cum suis clericis. *c. si clerici. in q. 1.* Et quia est causa, in qua esset periculum, si episcopus ipse cognosceret, ne orirentur scandala inter ipsum, & capitulum, præsertim si cessatio fuisset facta in odium episcopi, qui videretur esse iudex, & actor. *d. glos. hic.* Ideo de ea non debet co-

rum officia eis celebrent, & sacramenta ministrant.

QUIA ad pastorem pertinet inuigilare, ne oues de suo grege pereant. *ca. tres personas. 23. q. 4.* Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus ones comedit, & pastor nescit. *c. quatuor. infr. de reg. iur. & Aug. de pastor. cap. 8.* Inquit enim Deus per Ezechielem: Vx pastoribus Israel, qui pascebatis semetipsos: Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod xgrotum, non sanastis. *cap. 34.* Et quoniam episcopus est pastor omnium, qui sunt in sua diocesi. *c. qui episcopatum. 8. q. 1. & supr. hoc tit. c. 1.* Episcopus enim dicitur esse in ecclesia, & ecclesia in episcopo, vt si quis cum episcopo non sit, dicatur in ecclesia non esse. *c. scire. 7. q. 1.* Ideo ad episcopum pertinet providere, ne aliqui sint in sua diocesi, quibus desint ea, quæ requiruntur ad salutem. *c. clemens. 8. q. 1.* Et quia ipse non potest per se ipsum exercere omnia, quæ pro spirituali administratione subditorum requiruntur. *c. fin. de offic. archiepisc. 1.* Ideo debet impartiri suum onus cum diuersis ministris aptis ad quolibet spirituale officium peragendum. *c. mandata. de pre. simp. 1.* Et quia oportet eum, qui docet, & instruit animas rudes, esse talem, vt pro ingenio discipulorum possit aptare semetipsum, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. *c. oportet. 8. q. 1.* Ideo vbi in ciuitate, vel diocesi sunt populi diuersarum linguarum, habentes sub vna hinc varios ritus, & mores, debent episcopi talium locorum eis providere viros idoneos, qui secundum diuersitatem rituum, & linguarum diuina illis officia celebrent, & ecclesiastica sacramenta ministrant, instruendo eos verbo pariter, & exemplo. *vt in tex. In his enim, quæ non generant periculum animarum, nec ecclesiasticæ derogant honestati, vnusquisque populus in suis moribus, & ritibus sustinetur. c. cum secundum de tempor. ordin. & c. fin. de baptis. m.*

ET si vrgens est necessitas, constituet sibi vicarium pontificem illius lingue.

QUIA vbi imminet necessitas, receditur à regulis iuris communis, quibus illa intelligitur non adstringi. *c. 2. de obseruant. ieiun.* Et quoniam vbi parochiani essent Græci, & Episcopus loci esset Latinus, ibi esset necessarius vicarius, qui intelligeret linguam, & ritus Græcos, & qui esset episcopus, vt posset illis Græcis pontificalia exhibere. *Bar. hic nu. 22.* Cum Græci à Latinis ordinari non debeant, nec contra, sin ritu ordinandi sunt diuersi. *d. c. cum secundum*

dum. Ideo licet regulariter vicarius episcopi non debeat esse alter episcopus, ne in vna diocesi videantur esse duo capita. *ca. in apibus. 7. q. 1.* Et ne peruertatur ordo ecclesiasticus, vt vnus episcopus sub alio episcopo existat. *Clem. in plebisque. de elect. vbi tamen est necessarium, vt vicarius episcopi sit alter episcopus, talem sibi vicarium episcopus loci constituere debet. vt in tex. Sed quia quilibet episcopus, qui habet diocesim, tenetur in suo episcopatu residere. c. pastoralis. 7. q. 1.* Ideo iste vicarius, vel debet creari episcopus de nouo, vel debet assumi de illis episcopis, qui sunt sine administratione episcopatum, qui vulgariter nullatenenses nuncupantur. *Abb. hic.*

NON tamen propter hoc eadem diocesi debet habere duos episcopos.

QUIA tota diocesis censetur vnum corpus, cuius in spiritualibus caput est episcopus. *c. solita. de maior. & obed. & c. scire. 7. q. 1.* Et quoniam vnum corpus non debet habere diuersa capita, quasi monstrum. *vt in tex. & d. c. in apibus.* Ideo iste episcopus datus propter diuersitatem rituum, & linguæ, debet esse per omnia obediens, & subiectus episcopo diocesano, qui eum assumpsit, tanquam eius vicarius. *vt in tex. & infr. c. prox.*

Cap. 15. Inter.

EPISCOPI, qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant suo loco, quo ad prædicationes, visitationes, & confessionum audiciones.

QUIA inter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei per maxime sibi noscitur esse necessarium; nam sicut corpus materialis, sic anima spiritali cibo nutritur. *vt in tex. eo quod non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Matth. cap. 4.* Et quoniam sæpe contingit, quod episcopi propter occupationes multiplices, vel inualetudines corporales, aut hostiles incurfus, seu occasiones alias (ne dicatur propter defectum scientiæ, qui in eis reprobandus est omnino, nec vilo pacto tolerandus) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas dioceses, & effusas. *vt in tex. & c. vt singula. de offic. archiepisc. 1.* Ideo sancitur, vt episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum (cum per se iidem nequiderint)

foliuite visitantes, eas verbo edificent, & exemplo; quibus ipsi cum indiguerint, congrue necessaria subministrant, ne pro necessariorum defectu, compellantur desistere ab incognito. *vt in tex. & Conc. Trid. sess. 5. cap. 2.* Necessaria tamen quo ad victum istis, qui visitant vice episcopi, sunt prouidenda per ipsos visitatos. *vt episcopus. eod. in 6.* Sed in ceteris, qualia essent equi, famuli, & vestitus, tenetur prouidere episcopus, qui deputat. *vt in tex. & Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 3.*

ET *vt possint Episcopi reperire tales, præcipitur in ecclesiis cathedralibus, & collegiatis tales institui.*

QUIA bona ecclesiastica illis sunt dispensanda, qui pro ecclesia sunt apti ad elaborandum. *c. videntes. 12. q. 1.* Et quoniam sitales prius non educarentur, cum veniret occasio illis vtendi, vel non reperirentur, vel non ita prompti haberentur. *c. omnia. 12. q. 1. & Conc. Trid. sess. 23. cap. 18. de reform.* Cum non entis nullæ sint qualitates. *l. eius. ff. si cert. pet.* Et cum debeant esse focii consolationum, qui sunt passionum. *Apost. 2. ad Corinth. cap. 1.* Ideo vt tales viri idonei ad coadiuandum episcopum, & ad salutem animarum secum cooperandum, possint in occasionibus prompti haberi, præcipitur, vt in ecclesiis cathedralibus, & collegiatis, ab episcopis isti ordinentur. *vt in tex. & cap. quia. de magistr.*

Cap. 16. Conquerente.

EPISCOPVS in ecclesiis sua diocesis debet esse contentus iuribus episcopalibus.

QUIA scriptum est de episcopis: Pascite, qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coacte, sed spontaneè, secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque vt dominantes in clericis, sed forma facti gregis ex animo. *S. Petr. epist. 1. cap. 5.* Et quoniam aliqui episcopi grauant subditos, & ecclesias, quod potius exactores, quam pontifices in ecclesia Dei videbantur. *c. quia cognominum. 10. q. 3.* Ideo fuerunt per canones expressa, quæ debeat à clericis, vel laicis, episcopus in sua ciuitate, & diocesi habere. *vt in tex. & 10. q. 3. toto. tit. vt, per talium præstationem, episcopis subsidium, & reuerentia; & subditis, & ecclesiis non nimium grauamen præbeatur. c. cum Apost. stolue. de censib.*

ET *quæ sint talia iura episcopalia, hic declaratur.*

QUIA per huiusmodi declarationem præcluditur via in posterum litigandi, vel ad

minus lites diminuentur, dum episcopus scite distincte, quid petere possit, & subditi non ignorant, quid debeant præstare. *gloss. 1. & 2. hic.* Et quoniam ad superiorem spectat materiam discordiæ amputare. *Authent. de mand. princ. 6. demum. coll. 3.* Et iudex debet primo loco, si potest, partes ad concordiam reuocare. *cap. fin. de transact. & l. 1. ff. de noni oper. nuoc.* Ideo vtile fuit hic exprimere, & specificare, quæ iura sint episcopis debita, & quando, & à quibus debeantur. *vt in tex. & c. cum inter. de verb. signific. Et præter expressa in hoc tex. videlicet de talibus iuribus. infr. in cap. dilectum. & de prescript. c. de quarta.*

Cap. 17. Vtiuxta.

EPISCOPVS visitans monasteria non introducat secularis.

QUIA indecens est, vt in monasteriorum visitatione inter sint seculares, per quos posset in claustro dissolutionis materia prouenire. *vt in tex. & c. in noua. 16. q. 7.* Et quoniam monasteriorum visitatio fit ad monasticæ obseruantie conseruationem, & reformationem. *cap. cum olim. de accusat.* Ideo ne potius illa dissoluatur, quam reformetur, in monasteriorum visitatione est de plano, & sine iudiciorum strepitu, & laicorum interuentu, procedendum. *vt in tex. & d. c. cum olim.* Et quid hodie possint episcopi circa visitandos, & corrigendos monachos, statuit *Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 8.*

SED duos, aut tres canonicos suos cum aliquibus religiosis, secum introducat.

QUIA in inquisitione, & reformatione, quales sunt in visitatione, episcopus debet adhibere consilium sui capituli, & illorum, qui in talibus officis sunt exercitati. *cap. qualiter. il. 2. de accus. & c. si quid. dist. 86.* Sed quoniam in visitatione esset nimis graue monasteriis, & locis visitandis, si omnes canonici cum episcopo ducerentur: & esset in diminutionem diuini cultus ecclesiæ cathedralis, si omnes canonici inde remouerentur. *Abb. hic.* Ideo statuitur, vt loco capituli sufficiat duo, vel tres canonici in habitu decenti, cum aliquibus aliis religiosis viris, quos episcopus viderit expedire, qui in monasteriorum visitatione cum ipso episcopo introducantur. *vt in tex. & in extrauag. comm. c. 1. eod. tit.* Statuitur autem, vt cum eo adsint ad minus duo, vel tres canonici. *vt in tex. quia in ore duorum, vel trium, stat omne verbum. Ioan. c. 8.* Et quia non esset decens episcopali di-

pali dignitati, si absque tali consiliariorum numero episcopus visitaret; præsertim cum aliquando visitet monasteria, in quibus sunt monachi, episcopo de odio erga ipsam, suspecti. *d. extran.* Et hæc quo ad personas interueniendas cum episcopo in visitatione monasterii virorum; qui vero debeant secum interuenire in visitatione monialium, habetur in *Clem. attendentes. de statu monach.* Et quas personas debeat habere eum ipso in visitatione capituli ecclesiæ cathedralis, habetur in *d. extran. com.* Et quot possit solum ducere in visitatione reliquarum ecclesiarum diocesis, habetur in *c. cum Apostolus. de censib. & nouissime in Conc. Triad. sess. 24. de reform. c. 3.*

Cap. 18. Dilectus.

LEX diocesana, & lex iurisdictionis sunt diuersæ.

QUIA licet lex diocesana ex lata vocabuli significatione comprehendat etiam ea, quæ sunt iurisdictionis, vt probatur in *ca. auditus. de prescript.* lex tamen diocesana strictè sumpta est species distincta à lege iurisdictionis, ambæ contentæ sub generali lege diocesana. *glos. hic;* nam ad legem iurisdictionis pertinent datio curæ animarum, delictorum coercitio, ordinatio ecclesiarum, siue consecratio altarium, & virginum, confessio chrismatis, & generaliter omnium sacramentorum, & ordinum collatio, quæ consistunt in dando, & similia, quæ enumerantur. *sup. in c. conuenerente.* Ad legem vero diocesanam strictè sumptam spectat vocatio ad synodum, & ad sepulchras mortuorum, cathedraticum, tertia, vel quarta mortuorum, quarta decimarum, & hospitium, & consimilia, quæ consistunt in recipiendo. *d. glos. hic. & glos. in cap. 1. 10. q. 1.* A tali lege diocesana strictè sumpta, fauore religionis, ipso iure omnia monasteria sunt exempta. *10. q. 1. cap. 1. & q. 3. cap. inter cetera;* nec ad talia faciendâ cogi possunt. *18. q. 2. cap. quam sit.* A lege vero iurisdictionis non sunt exempta, nisi speciali priuilegio sint munita; sed omnia monasteria, in sua diocesi constituta, subsunt episcopo quo ad legem iurisdictionis. *cap. hoc tantum, & c. conuenerunt. 18. q. 2. & c. interdictum. 16. q. 1.* Sæculares vero ecclesiæ subsunt episcopo, quo ad utramque legem. *cap. de his. & cap. antiquos. 10. q. 1.* Præstant tamen monasteria episcopo seruitium ex prima institutione. *cap. Eleutherius. 18. q. 2.* Et etiam ratione visitationis. *cap. cum ex officio. de prescript.* Vel quod debetur ex consuetudine. *cap. seruitium. 18. q. 2. & cap. questum. 1. q.*

3. Capellæ vero monasteriorum, seu regularium, subsunt episcopo quo ad utramque legem, sicut aliæ capellæ diocesis. *supr. c. conuenerunt, & de priuilegiis. cum & plantare. s. in ecclesiis,* nisi pleno iure subsint monasteriis, & sint exempta: monasteria cum eorum capellis. *cap. quoniam. & cap. ex ore. de priuilegiis.* Vnde ratione capellarum non exemptarum monachi tenentur venire ad Synodum. *d. c. ex ore.* Sed & Abbas ad Synodum venire tenetur. *c. quod super. d. maior. & obed.* Quod intelligas de eo, qui populum habet, secus de his, qui non habent populum. *18. dist. palea episcopus. & 18. q. 2. c. si. s. canonice.* Et quoniam vna species differt ab alia, & qualibet differt à suo genere. Porphyrius in prædicabilibus. *cap. de genere, & cap. de differentia.* Ideo, siue lex diocesana sumatur tanquam genus comprehendens sub se legem diocesanam specificè sumptam, & legem iurisdictionis, sua species, siue sumatur specificò, & strictè, tanquam vna species, semper differt à lege iurisdictionis, quæ est alia species. *d. glos. hic. & glos. 10. q. 1. in princip.* Sed quæritur, quomodo collatio ordinum, consecratio virginum, & ecclesiarum, & alia, quæ sunt ordinis episcopalis, dicantur esse de lege iurisdictionis? Nam non videtur hoc posse procedere; quia si essent iurisdictionis, possent delegari non habenti ordinem episcopalem, & in contrarium est *tex. in ca. aqua. de consecr. eccl. vel altar.* vbi dicitur, quod ista non sunt iurisdictionis, sed ordinis episcopalis. Respondetur, quod effectus istorum sacramentorum procedit ex ordine episcopali, & non ex iurisdictione; vnde Legatus Papæ non episcopus non potest ista conferre, quantumcumque habeat iurisdictionem ampliolem episcopo. *suffraganeus. & c. transmissam. de elect.* Sed quatenus ista applicantur ad personam ordinatam, sunt iurisdictionis; quia episcopus non potest ordinare nisi illum, in quem habet iurisdictionem; & per eum, qui contrarium facit, licet imprimum characterem, quia talis ordinans non caret potestate conferendi, non tamen datur exercitium ordinis. *cap. nullus. de paroch. & 9. q. 2. per totum.* Immo punitur episcopus, qui ordinat non subditum. *c. fin. de tempor. ordan. in 6.* Et hoc respectu ista dicuntur de lege iurisdictionis distincta à lege diocesana. *glos. hic. & Innoc. in ca. 11. de statu regular.* nam propter iurisdictionem, quam episcopus habet in suosubditos, debent ipsi ab eo, & non ab alio episcopo, recipere ista sacramenta, nisi sint exempti. *cap. veniens. de presumpt.*

V NDE res iudicata in vna, non obstat agenti in alia.

QVIA ex diuersis non fit illatio. l. Papin. ff. de minor. Et quoniam verba sententiarum sunt stricte intelligenda, ita quod non debent habere illum intellectum, quem ex lata vocabuli significatione possent habere; sed debent restringi ad illum intellectum, quem possunt habere stricte. *Abb. hic. & Anchar. consil. 137.* Ideo sententia lata super lege diocesana, est intelligenda de lege diocesana stricte sumpta, pro vt est species distincta à lege iurisdictionis; & sic non comprehendit sub se legem iurisdictionis, vt comprehenderet lex diocesana generaliter sumpta. *vt in tex. & glos. 10. q. 1. in princ.*

Cap. 19. Graue.

PER rescriptum, quo Papa mandat ordinario, vt corrigat clericos sua diocesis, non datur ei iurisdictionis super exemptos.

QVIA per tale mandatum Papa non intendit dare ordinario nouam iurisdictionem in praeiudicium alterius, sed excitare suam antiquam, ne in ea exercenda ille esset negligens. *supr. c. licet.* Et quoniam ius commune non tollit privilegium. l. *si solum. §. fin. & ibi glos. ff. de seruis. rust. prad.* Et per generale mandatum posterius concessum, priori speciali, scilicet privilegio exemptionis, non derogatur, cum de illo in generali mentio non habeatur. *c. 1. de rescript.* Ideo per tale mandatum ordinariae iurisdictionis excitatum, non ampliatur iurisdictionis episcopi in eos, qui ex iure speciali ab ipso sunt exempti. *vt in tex. & d. c. licet.* Immo etiam propter negligentiam praelati immediati exemptorum, potestas non deuoluitur ad episcopum, cum non fit ordinarius illorum, nec in eos aliquam habet iurisdictionem, sed deuoluitur ad superiorem illius praelati exempti, vt sic, si abbas exemptus est remissus in corrigendo monachos suos, non fiat deuolutio potestatis ad episcopum, sed recurrendum est ad Papam; si vero non esset abbas exemptus, tunc, data eius negligentia, corrigeret episcopus. *glos. hic. ver. corrigere. & c. sicut. de supplen. negl. praelat. & nouissime vide Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 8.*

Cap. 20. His, quibus.

ORDINARIUS, cui competit absolueret ad excommunicationem, potest alii absolutionem demandare.

QVIA ordinarius loci, & delegatus principis, habent facultatem alteri committen-

dia, quae ipsis competunt facienda. *supr. c. quod sedem. & de offic. deleg. c. p. 1st.* Et quoniam de iure canonico sunt delegabilia tam ea, quae sunt meri, quam ea, quae sunt mixti imperii. *glos. in c. peruenit. dist. 95. c. excepto vsu pallii. c. ad hoc. de auct. & vsu pall.* Et sicut excommunicatio quandoque est meri, quandoque est mixti imperii. *Abb. hic. ita & absolutio, nam par potestas est in ligando, & in soluendo. c. verbum. de punit. dist. 1.* Ideo illi, qui ordinario iure, vel delegato à principe, possunt absolueret, possunt etiam, cum viderint expedire, committere alteri, vt absoluat. *vt in tex. Dummodo delegatus habeat iurisdictionem, & non sit ei commissum à principe nudum ministerium. c. fin. de offic. d. leg. & vide Concil. Trid. sess. 14. cap. 7. de casuum referuat. & sess. 24. de reform. c. 6.*

In Sexto. Cap. 1. Romana.

ARCHIEPISCOPVS non potest sibi constituere officiales in diocesis suis suffraganeorum suorum.

QVIA Metropolitanis, ne suorum suffraganeorum ingrediantur dioceses, vt in eis auctoritate propria iudicent, disponant, aliquidue aliud agant, canonica prohibent instituta. *vt in tex. & extr. c. pass.* Et quoniam qui non potest per se gerere actum, non potest etiam per interpositam personam. *c. sicut. dist. 46. & ff. de admi. re. ad ciui. parti. l. 2. §. 1.* Ideo sicut Archiepiscopus non potest per se ipsum in istis diocesis substabula facere, ita non potest illa per suos officiales exercere. *vt in tex. & glos. in c. episcopus gubernationem. dist. 37.* Si enim Archiepiscopus hoc permitteretur, esset nimis perturbatio iurisdictionis episcopalis, cum semper esset prompta contentio inter istos officiales, & episcopum diocesis. *Innoc. hic.*

ETIAM pro futuris causis per appellationem deuoluendis ad ipsum.

QVIA tractus futuri temporis non spectat ad iudicem. l. 1. ff. de vsur. Et hac ratione rescripta non conceduntur super futuris controuersiis. *c. fin. extr. de rescript.* Et quoniam nemo dat, quod non habet. *c. d. d. tertium. l. 1. q. 7.* Ideo cum in causis, in quibus non dum extitit appellatum, Archiepiscopus non habeat iurisdictionem actu, sed solo habitu. *d. c. pass.* ante existentem appellationem, illas alteri committere non potest. *vt in tex. & cap.*

quod autem. extr. de iure-patr.

NISI de consuetudine hoc habeat.

QUIA consuetudo rationabilis, & præscri-
pta præiudicat iuri positivo. *cap. fin. extr. de
consuet.* Et quoniam ille potest dare iuris-
dictionem etiam privatz personæ. *c. dilecti extr.
de arbit. & c. cum contingat. de for. compet.* Ideo for-
tius potest prorogare iurisdictionem Archie-
piscopi, vt possit in diocesi sui suffraganei offi-
ciales constituere. *vt in tex. & ca. conquestu. 9. q. 3.*
Cum in quibusdam ea sibus iam ipse habeat iur-
isdictionem in tali diocesi. *d. c. past.* Appellatio-
ne autem consuetudinis, in dubio intelligitur
de præscripta. *glos. hic. ver. consuet. & Gemin. 5. non
sic. num. 4.*

*ET tunc etiam tales officiales inhibere non possunt,
priusquam fuerit appellatum.*

QUIA talis consuetudo dat iurisdictionem
Archiepiscopo, vt ante appellationem pos-
sit huiusmodi officiales constituere, qui
post appellationem cognoscant, non autem
quod possit eos sic constituere, vt ante appella-
tionem in causâ se ingerant, cum nec ipsemet
Archiepiscopus tunc possit causam cognosce-
re. *Gemin. hic num. 2.* Et quoniam si aliquis Ar-
chiepiscopus prætexterit sub prætextu alicuius
consuetudinis constituere tales, qui possent
cognoscere etiam ante appellationem, illa esset
irrationabilis, & nimium præiudicialis episco-
po. *Innoc. hic num. 1. & Archid. ver. inhibemus.* Ideo
prohibetur, vt ante appellationem, sub quouis
consuetudinis prætextu, tales officiales cogno-
scere non possint. *vt in tex.* Ne plus possit Ar-
chiepiscopus per alium, quam possit per sei-
psum. *c. potest quis. infr. de reg. iur.*

§. Officiales.

DONEC Archiepiscopus de factis potest haberi, offi-
ciis eius suffraganeum excommunicare, suspen-
dere, aut interdicare non potest.

QUIA pontificali dignitate præditis, ob re-
uerentiam sacri officii, quod exercent,
plurimum conuenit deferri, & eos plus aliis
debet honorari. *c. 2. supr. de offic. deleg.* Et quoniam
plus defertur dignitati episcopali, si sus-
fraganeus delinquens puniatur per Archiepi-
scopum, qui ratione propriæ dignitatis est eius
superior, quam si puniatur per officialem, qui
episcopo est inferior dignitate, licet in officio,
quod pro Archiepiscopo exercet, sit ei superio-
r. *gl. hic. ver. non attentent.* Ideo ad deferendum
episcopali dignitati, præcipitur, ne officialis Ar-
chiepiscopi proferat in suffraganeum aliquam

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

pœnam, dum per ipsummet Archiepiscopum
potest in illum eiusdem pœnæ sententia pro-
ferri. *vt in tex. & d. c. 2. de offic. deleg.*

Cap. 2. Si canonici.

CANONICI, qui à diuini cessare possunt consue-
tudine, vel alio iure, sic cessare volunt, causam sua
cessationis expriment in instrumento publico, vel
patentibus litteris, suo, vel alio authentico sigillo
munitis.

QUIA talis cessatio non est facienda sine
manifesta, & rationabili causa. *extr. c. irre-
fragabili. §. ceterum.* Et super ea debet in-
teruenire tractatus, & seruari formata dita. *in-
fr. in c. quamuis.* non enim propensione subtra-
cta, vel pro alia minima offensa debet fieri, sed
propter grauem iniuriam, puta, si fiant statuta
contra libertatem ecclesiasticam, vel si ponantur
talliz, aut collectæ clericis, vel si detineatur
clericus, aut alia persona ecclesiastica per sæcu-
larem ballium, & his similia. *glos. hic. ver. causa.*
Et quoniam ista non bene possent probari sine
authentica scriptura, in qua appareat, an talis
causa interuenerit, & an tractatus cessandi fue-
rit seruatus. *vt in tex. & c. vt circa. supr. de elect.* Ideo
si canonici ex iure specialit habent hanc fa-
cultatem cessandi, (cum de iure communi non
competat eis, sed episcopo. *d. c. irrefragabili.*) de-
bet per scripturam authenticam in vno de
prædictis modis facere de tali legitima cessa-
tione constare. *vt in tex. & infr. d. c. quamuis.*

*ET exhibeant illud, vel illas illi, contra quem ces-
sant.*

QUIA si causa cessandi, quam canonici ex-
presserint, non fuerit inuenta canonica,
præter alias pœnas per ipsos incurrendas,
tenentur ei, contra quem cessauerint, de dam-
nis, & iniuriis satisfacere; si autem causa fuerit
canonica iudicata, is, qui occasionem cessationi
dedit, a omne interesse dictis canonicis, & ec-
clesiæ, cui debitum officium, eius culpa, fuit
subtrahctum, ad certam quâtitatem taxandam,
& in diuini cultus augmentum conuertenden-
dam, superioris arbitrio condemnatur. *vt in
tex. & d. c. quamuis.* Et quoniam in omni actu, in
quo vertitur interesse partis, est regulariter ei
citatio facienda. *c. qualiter si. 2. extr. de accusat. &
l. de vnoquoque. ff. de re iudic.* Et hæc exhibitio scri-
pturæ cessationis parti facienda, est quasi quæ-
dam requisitio in facta, vt possit deliberare su-
per satisfactione capitulo impendenda. *Archid.
hic.* Ideo canonici volentes à diuini cessare,
Ii debent

debent conficere duo instrumenta, seu scripturas authenticas, primam, in qua expriment causam cessationis: secundam, de exhibitione, & assignatione illius instrumenti facta ei, contra quem cessare proponunt. *Durand. hic nu. 22.* An autem causa cessandi fuerit legitima, erit arbitrio iudicis discernenda. *Archid. hic, & not. infr. in d. c. quamuis.*

HOC prætermissis, vel expressa causa non inuenta a legitima, quisquid medio tempore perceperint ab ecclesia, restituant.

QVIA beneficium datur propter officium. *c. extr. panda. dist. 81.* vt qui altario deseruiunt, de altario viuunt. *Apost. 1. ad Corinth. cap. 9.* Et quoniam canonici, qui cessauerunt sine his requisitis, censentur ex eorum culpa indebite à diuinis cessasse, & ecclesiam solitis defraudarunt officijs. *glos. hic. ver. tenebuntur.* Ideo cum non præstitierint ecclesie seruitia, propter quæ eis fructus assignantur, de illis viuere non debent, & ad restitutionem tenentur. *vt in tex. & infr. ca. quamuis.* Et quia vbi clericus ex sua culpa priuatur fructibus ecclesie, illi debent conuerti ad eiusdem ecclesie vtilitatem, cui debium obsequium est subtrahendum. *cap. penult. extr. de cleric. non resid.* Restitutio enim est facienda ei, cui res auferitur. *cap. cum tu extr. de vsur.* Ideo tales fructus sunt conuertiendi in diuini cultus augmentum, arbitrio superioris, in eadem ecclesia, à qua fuit indebite cessatum. *vt in tex. & d. c. quamuis.*

ET que percipere debent, non percipiant.

QVIA qui admittitur ad agendum, multo magis est admittendus ad excipiendum. *l. 1. §. quod ait. ff. de superfici.* Et quoniam contra istos canonicos datur actio ecclesie ad repetendum fructus per eos male perceptos tempore, quo indebite in ea cessauerunt à diuinis, vt dictum est superius. Ideo multo magis eidem ecclesie competit exceptio ad non soluendum eis fructus non perceptos, *vt in tex. & c. qui ad agendum. infr. de reg. iur.*

ET satisfaciant de iniurijs illi, contra quem cessant.

QVIA iniuria alicui illata, loco rei sibi ablata computatur. *Institut. de iniur. §. pana.* Et quoniam res ablata est restituenda proprio domino. *c. cum tu. extr. de vsur.* Ideo ei, contra quem iniuste cessauerunt, canonici de damnis, & iniurijs satisfacere debent. *vt in tex.* Et quoniam secundum cuiusque dignitatis gradum, vitæque honestatem, crescit, aut minuitur in-

iuiræ æstimatio. *d. §. pana.* Ideo ille, contra quem cessatum est, æstimabit iniuriam hoc modo; potius voluisset centum, vel similia, perdidisse de meo, quam hanc iniuriam pati, & iudex postea taxa bit quantitatem, scilicet quanti, consideratis circumstantijs, sibi videbitur iniuria æstimanda, & deinde faciet iurare partem, vt declaret, se noluisse pro ista quantitate sic taxata, illam sustinuisse iniuriam, & postea iudex condemnabit iniuriantem in illa quantitate. *glos. hic. ver. damnus. & Gemin. in §. scilicet.*

CAUSA legitima inuenta, tenetur ille ad interesse canonicis, & ad certam quantitatem ecclesie, superioris taxandam arbitrio.

QVIA qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. *c. fin. extr. de iniur.* Et quoniam qui occasionem iustæ cessationi dedit, fuit in culpa, vt canonici perderent fortasse elemosinas, & alia emolumenta, & quod ecclesie debitum officium subtraheretur. *vt in tex.* Et qui damnum dat, debet parti reficere interesse. *l. qui repertorium. §. si tutor. ff. de administr. tutor.* Ideo is, qui dedit causam iustæ cessationi, debet condemnari canonicis ad omne interesse, quod sunt passi, & ecclesie debet condemnari ad certam quantitatem superioris arbitrio taxandam, vt conuertatur in futurum ad diuini cultus augmentum in re compensationem præteriti seruitij, & officij culpa illius ei subtrahiti. *vt in tex. & glos. ver. damnus.*

ET reprobatnr consuetudo, qua imagines sanctorum in dicta cessatione sponis, & vitijs supponbantur.

QVIA sacras imagines propter reuerentiam illorum, quos imago figurat, honorare, & venerari debemus; non quod credatur inesse aliqua inis diuinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit ligenda, vel uti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypas, quæ illæ repræsentant, ita vt per imagines, quas ofculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremus. *cap. vener. de consecrat. distinct. 3. & Concil. Trid. sess. 25. de inuocat. & venerat. sanctor.* Et quoniam tractare imagines Sanctorum irreuerentiauis est detestabilis error horrendæ inuentionis. *vt in tex. & c. perlatum. d. dist. 2.* Ideo omnino prohibetur, & reprobatnr alius profectumendi per terram imagines Sanctorum

rum in aggrauationem cessationis à diuinis. *vt in tex.* sicut ob eandem causam signum Saluatoris in solo, aut filice, vel marmoribus humipolitis, sculpare, vel pingere non licet. *l. vnica. C. nemini lice. sign. Saluat. & vide S. Thom. 2. 2. qn. 84. art. 1.*

ET contrarium facientes, sunt grauiter puniendi.

QVIA pœna est imponenda delinquentibus, tum vt castigetur eorum præterita culpa. *c. disciplina. dist. 45.* tum, vt in futurum is, qui fuit culpa stultus, fiat pœna sapiens. *c. quies. dist. 38.* tum, vt pœna vnus sit metus aliorum. *c. qua propter. 2. q. 7.* Et quoniam sic indecenter pertrahere sacras imagines, erat abusus penitus detestandus. *vt in tex.* Ideo in eos, qui talia perpetrauerint, debet ferri vltrix, & dura sententia, quæ delinquentes sic puniat grauiter, quod alios à similibus præsumptione compescat. *vt in tex. & Ioan. de Anania. in c. 2. extr. de maledic.*

Cap. 3. Ordinarij.

ORDINARIJ locorum possunt compellere suos subditos obtinentes plures dignitates, vel ecclesias, quibus animarum cura immonet, seu personatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa, vt intra certum tempus, profecti qualitate, ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, dispensatione sufficientes super illis simul retinendis exhibeant.

QVIA licet regulariter nemo sit cogendus edere ritulum suæ possessionis. *l. cogi. C. de pet. hzred. & 2. q. 5. §. 1.* Hoc tamen fallit, vbi quis possidet contra iuris communis dispositionem. *c. dudum. extr. de decim. & cap. contra morem. dist. 100.* Nam propter præsumptionem, quæ tunc est contra eum, quod non iuste possideat, transfertur in eum onus probandi, se legitime possidere. *l. ciuile. C. de furt.* Et quoniam habere simul plura beneficia, maxime curata, & dignitates, est contra iuris communis dispositionem. *c. de multa. extr. de prob. & cap. quia nonnulli. de cleris. non resid.* Ideo possunt ordinarij compellere illos, quitalia plura beneficia possident, ad ostendendum, quomodo legitime possideant. *vt in tex. & gloss. in c. ex insinuatione. extr. de pro. ur.* Et hodie non solum ordinarij hoc possunt, sed ad id ex præcepto sub pœnis tenentur. *infr. in extr. aug. commun. c. 2. & Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 5.* Præsumptio enim transfert onus probandi quandoque ad reum. *l. sine possidetis. C. de probat.* Et hæc habent lo-

cum etiam in minoribus beneficiis, nisi essent talia, quæ de iure firmi teneri possent. *gloss. hic. ver. animarum.* Quæ autem possint plura retineri, dic, *vt in c. gratia. supr. de rescript. & Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 17.*

QVAS si uon ostenderit, perinde procedatur, ac si nullas haberent.

QVIA paria sunt non esse, & non apparere, quo ad iudicis processum. *l. Ruribus. & l. in lege. ff. de contrahen. empr. & c. solemnitates. de consecr. dist. 1.* Et quoniam sola possessio non sufficit in ecclesiasticis beneficiis, nisi ad sit canonica institutio. *c. ex frequentibus. extr. de institut.* Et ipsa non præsumitur adesse, quando intra debitum tempus non probatur in casu, quo venit probanda. *gloss. hic. ver. & ipso.* Ideo ex quo talia beneficia censentur vacare, & per tales illicite detineri, poterunt per legitimos collatores aliis idoneis libere conferri. *vt in tex. & d. c. de multa.* Si tamen beneficiatus ex iusto impedimento non potuit intra tempus assignatum ostendere titulum, excusatur, & poterit illud postea ostendere. *gloss. ver. libere.* quia iuste impedito, non currit tempus. *incapientes. §. quod si. supr. de elect. & l. contra. C. de inoffic. test.*

ET si ostenderit, & sufficientes, non amplius molestentur.

QVIA sufficiens dispensatio facit licitum, quod alias esset illicitum. *gloss. penult. in c. dudum. il. 2. extr. de elect.* Et quoniam temerarium esset, velle molestare legitime possidentem. *c. 1. extr. de calumn. & l. cum ff. de iud.* Ideo si dispensatio exhibitæ euidenter appareat sufficiens, exhibens nequaquam in beneficiis huiusmodi, quæ canonicè obtinet, erit postea molestandus. *vt in tex. & c. vt circa. §. alioquin. supr. de elect.* Dispensatio autem dicitur sufficiens, quando est concessa ab habente potestatem; & qui sit ille in hoc casu, habetur in *d. c. de multa. & supr. de rescript. c. gratia.* Et quod sit facta cum expressione eorum, quæ poterant retardare concedentem. *c. non potest. infr. de prob.* Et quod sit facta ex causa iusta. *gloss. penult. in c. non est. extr. de voto. & gloss. in c. vt constituerentur. dist. 50.*

PROVISO, ne in prædictis beneficiis cura negligatur animarum.

QVIA dispensatio super talibus, semper datur, vel dari intelligitur, secundum istas duas modificationes, scilicet, ne in concessis beneficiis cura animarum negligatur, & ne debitis obsequiis ipsa beneficia defraudentur.

QVIA plerique prælati non sine multa temeritatis auidacia præcipiebant suis subditis, ne ipsorum superioribus, aut Apostolicæ Sedis Legatis, vel Inquisitoribus, ad inquirendum, corrigendum, & reformandum in eorum ecclesiis, monasteriis, siue locis, ab Apostolica Sede deputatis, veritatem aperirent, eosque sub variis pœnis, & obligationibus ad criminum occultationem adstringebant. *vt in tex. & c. olim. extr. de accusat.* Et quoniam iste erat modus nutriendi populum in peccatis, & superiorum auctoritatem illudendi. *vt in tex.* Ideo ad obuiandum malitiæ talium prælatorum, sub grauius pœnis inhibetur prælati, ne de extero similes prohibitiones facere audeant. *vt in tex. & d. c. olim.*

ET decernit, quod contra factum fuerit, irritum, & inane.

QVIA licet valeant pactum, & iuramentum de non accusando, quando illa tendunt solum ad excludendam partem accusare volentem. *c. quem ad modum. extr. de iur. iur. & c. veniens. de accusat.* non tamen valent, quando tendunt ad præcludendam iudici viam indagandæ veritatis. *c. 1. extr. de crim. fals.* Et quoniam prælati faciebant subditis istas prohibitiones ad celandam superioribus veritatem, vt dictum est superius. Ideo tales prohibitiones, & promissiones, tanquam illicitæ, & contra bonos mores, decernuntur non valere. *vt in tex. & d. c. olim.* Et apponitur clausula, irritans. *vt in tex.* quia tunc contra factum est nullum absque ope exceptionis. *vt nos. in Clem. 1. de elect.*

ET sententias, iuramenta, promissiones, vel penas non ligare.

QVIA debemus vti rebus eo modo, ad quem sunt institutæ. *cap. in autem. 22. q. 2.* Et quæ sunt institutæ ad bonum, non sunt peruertendæ ad malum. *c. sicut. extr. de iur. iur.* Et quoniam sententiæ, iuramenta, promissiones, & pœnæ, non sunt institutæ, vt essent vincula iniquitatis, sed vt sint iustitiæ instrumenta. *c. inter cetera. 22. q. 4. & gl. in c. non est obligatorium. infr. de reg. iur.* Ideo non debet eis aliquis vti ad impediendam iustitiæ, & nutrienda peccata; in quo casu, sicut ista non sunt obligatoria. *d. c. non est.* ita ad maiorem expressionem, decernuntur non ligare, nec valere. *vt in tex. & c. fin. extr. de testib. & vide nouissimè sancita per Concil. Trid. sess. 24. de reform.*

cap. 20.

ET presumptores præcipit pœna condigna a superioribus eisdem puniri.

QVIA delinquentium temeritas non debet transire impunita. *vt in tex.* Sed quos Deitumor à malo non reuocat, saltem coercere debet seneritas disciplinæ. *c. cum in cunctis. extr. de elect.* Et quoniam huiusmodi prælati grauius peccant, cum loco corrigendi subditos, & deferendi honorem eorum superioribus, nutriant illos in peccatis, & istos illudant, vt dictum est superius. Ideo à superioribus, vel legatis, seu Inquisitoribus ad corrigenda illa populorum delicta potestatem habentibus, animaduersione condigna etiam tales prælati præcipiuntur castigari. *vt in tex.* Qui enim recipit potestatem ad corrigendum aliquod delictum, recipit illam etiam in eos, qui impediunt eius iurisdictionem. *c. sane. il. 2. extr. de offic. deleg.* Sed cum certa pœna contra tales hic non exprimitur, intelligitur relicta arbitrio ipsius superioris corrigentis. *c. de causis. extr. de offic. deleg.*

Cap. 5. Vt litigantes.

IRRIDICTIO Archiepiscopi attributa in vna diocesi, sibi in aliis non prædest.

QVIA Archiepiscopus non potest exercere iurisdictionem in diocesi sui suffraganei, nisi in casibus quibusdam exceptis, licet ipse sit iudex ordinarius omnium suffraganeorum. *supr. c. 1. & extr. c. pass.* Sed bene per consensum alicuius suffraganei, & partium litigantium subditarum ipsius suffraganei, & per consuetudinem præscriptam, potest Archiepiscopus prorogare suam iurisdictionem in aliqua diocesi ultra id, quod sibi de iure communi conceditur. *supr. c. 1. & c. consequens. 9. q. 3.* Et quoniam ex diuersis non fit illatio. *l. Papin. ff. de minor.* Et alteri per alterum non debet iniqua conditio fieri. *c. non debet. infr. de reg. iur.* Ideo, licet Archiepiscopo tribuatur in aliquo casu maior iurisdictione in vna diocesi, quam iure metropolitico ipse habeat in tota prouincia, non per hoc infertur, quod eadem iurisdictione sit extendenda in reliquis diocesium, in quibus sibi non fuit talis iurisdictione specialiter concessa, & in quibus per particularem consuetudinem, illam non acquisiuit. *vt in tex. & sup. d. c. 1. & ad hac vide Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 3.*

Cap. 6. Si episcopus.

SI Episcopus, vbi de iure id potest, suam diocesim visitat per alium, habet illi in necessariis prouidere.

QVIA populi visitandi tenentur visitatori

Solum victualia ministrare. *c. 1. & 2. infr. de censib. & Concil. Trid. sess. 24. cap. 3.* Et quoniam onus visitandi regulariter spectat ad ipsum episcopum. *extr. eod. cap. inter cetera.* Sed quando ipse est legitime impeditus, ad eum releuandum, & ad populo subueniendum, conceditur a iure, vt per alium idoneum possit hoc officium adimplere. *cap. episcopum. 10. q. 1.* Ideo ex quo ille exequitur officium ipsius episcopi, ne pro necessarium defectu compellatur delistere ab incepto, debet ipse episcopus, qui per eum releuatur, ei administrare necessaria, prater victum. *vt in tex. & d. c. inter cetera.* Vt, scilicet, episcopus paret illi suo nomine visitanti, equos, familiam, vestes, & alia oportuna, sicut pararet sibi ipsi, si personaliter visitaret; & si victualia non possent haberi a subditis, nisi cum scandalo, tunc episcopus deberet ei prouidere etiam de victualibus. *glos. hic. ver. prouidere, & Archid. in fin.*

VISITATI autem in victualibus prouidebunt ipsi vicario visitanti.

QVIA secundum Apostolum: Non est magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. *1. ad Corinth. cap. 9.* Et quoniam si episcopus personaliter visitasset, populi deberent ei administrare victualia, tanquam procuracionem debitam ratione visitationis. *cap. cum vener. extr. de censib. nisi esset particularis consuetudo, vt nihil ab eis reciperetur. Concil. Trid. d. cap. 3.* Ideo sicut populi deberent prouidere episcopo de victualibus, ita debent prouidere eius vicario in visitandi officio ipsi subrogato. *vt in tex. & d. c. inter cetera.*

ET non episcopo.

QVIA ista victualia, & procuratio, debentur visitanti, ratione personæ. *d. c. cum vener. vbi habetur, quod tunc debentur, cum visitator accesserit.* Et quoniam non est ferendum, qui lucrum amplectitur, onus vero ei annexum non sustinet. *l. vnic. §. pro secundo. C. de caduc. tollen.* Et ad quem spectat onus, debet spectare commodum. *c. charit. 12. q. 2.* Ideo cum episcopus personaliter non visitat, nihil prorsus ab his, qui per illum, quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit, aut debebit. *vt in tex.* Sed sufficit, quod ille, qui visitauerit, moderate pro tempore, quo visitat, victualia recipiat. *d. c. inter cetera. & Conc.*

Trid. d. 4. 3.

Cap. 7. Cum episcopus.

IN quolibet loco diocesis non exempto, per se, & per alium, potest episcopus pro tribunali sedere, & libere exequi, quæ ad ipsius spectant officium.

QVIA episcopus habet iurisdictionem ordinariam in tota sua diocesi. *vt in tex. & c. de persona. 11. q. 1.* Et quoniam ista iurisdictionis delusoria videretur, si in loco iurisdictionis episcopus non posset exercere ea, quæ spectant ad ipsius officium. *cap. prater. & c. sane. il. 2. extr. de offic. deleg.* Ideo exercitium iurisdictionis episcopalis non est restringendum ad aliquem locum particularem diocesis; sed vbiq; secundum quod requirit qualitas loci, & iurisdictionis exercendæ exposcit occasio, potest episcopus ius reddere, & alia ad eius officium spectantia libere exercere. *vt in tex. & c. nouit. extr. de offic. leg.* In loco tamen exempto non potest episcopus cathedram collocare, vt ibi exerceat iudicia. *cap. luminoso. 18. q. 2.* quia locus à iurisdictione episcopi exemptus, quo ad ea, in quibus est exemptus, æquiparatur loco existenti extra diocesim. *c. per exemptionem. infr. de priuil. & Federic. consil. 16.* Ad cognoscendum autem locum exemptum, videtur *cap. si Papa. d. tit. de priuil.* Et quia episcopus, quo ad iurisdictionem episcopalem per totam diocesim, habet intentionem fundatam de iure communi. *vt in tex. & extr. c. 1.* Ideo qui dicit se exemptum, tam quo ad locum, quam quo ad personas, debet ostendere priuilegium exemptionis. *c. cum persona. infr. de priuileg. & c. contra morem. d. ff. 100.* Et quia de iure canonico omnia sunt delegabilia, excepto vsu pallii. *vt not. extr. in cap. quod sedem.* Et quis potest facere per alium, quod potest per seipsum. *c. potest. infr. de reg. iur.* Ideo sicut episcopus potest in talibus locis suæ diocesis exercere iurisdictionem per seipsum, ita potest facere ibi illam exercere per alium. *vt in tex. & extr. c. inter cetera.* sed licet nullus alius, prater episcopum, in tota sui diocesi habeat sub eo iurisdictionem. *glos. 2. hic.* In parte tamen bene potest illam habere. *c. fin. extr. de offic. archid. & dist. 25. c. per lectu.*

Cap. 8. Quamuis.

CANONICI, qui à diuinis cessare possunt, cum cessare voluerint, vocantur absentes, sicut si muneret electio faciendæ, cum quibus de cessatione deliberabunt.

QVIA cessatio à diuinis non est faciendæ sine manifesta, & rationabili causa, ne inde

bite

bite solita ecclesie officia dimittantur. *extr. c. irrefragabili, & supr. ca. si canonici.* Et quoniam istud est graue negotium, cum tractetur de cultu diuino, qui potius est agendus, quam sit per intermissionem officiorum minuendis. *cap. ex parte. extr. de consuet.* Et quia in grauibus ecclesie negotiis per canonicos expediendis, sunt uocandi omnes canonici, qui possunt commode interesse, ut simul omnes, ad quos spectabile negotium, plenius deliberent, quid sit agendum, sicut fit in casu electionis faciendæ, in qua uocantur omnes canonici existentes in prouincia. *c. coram. extr. de elect.* Ideo ultra ea, quæ super huiusmodi cessatione sunt seruanda per *d. c. irrefragabili. & d. c. si canonici*; ut euitentur multæ fraudes, quæ in ea interueniebant, plura hic præcipiuntur adhibenda, inter quæ est uocatio canonicorum existentium in prouincia, ut simul cum aliis canonicis maturius deliberent, an talis cessatio sit tunc facienda. *vt in tex.*

ET si deliberant cessare, requirent prius eum, contra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet.

QUIA cessatio à diuini non fit ex eo, quod ipsa principaliter intendatur; sed fit, ut per eam ecclesia, & ecclesiastice cessantes, ab irrogata eis offensa releuentur. *d. c. si canonici.* Et quoniam in quantum fieri potest, talis cessatio est euitanda. *d. c. irrefragabili.* Ideo antequam cessetur, est requirenda pars, ut offensam emendet, ne de iure per illam causa ad cessandum. *vt in tex. & d. c. si canonici.*

QVOD si fecerit, non cessabunt.

QUIA cessante causa, cessat effectus. *c. cum cessante. extr. de appellat.* Ideo ex quo causa cessationis erat offensa irrogata, ut dictum est superius; cessante offensa per emendam, debet etiam omitti ipsa cessatio. *vt in tex. & d. c. irrefragabili. §. ceterum.*

ALIO QVINTI cessare poterunt.

QUIA qui utitur iure suo, nemini facit iniuriam. *cap. cum ecclesia. extr. de elect.* Et quoniam ex consuetudine, vel priuilegio, potest tale ius cessandi spectare ad canonicos, licet de iure communi spectet ad episcopum. *d. §. ceterum.* Ideo ubi canonici hoc habent de iure speciali, si seruauerint formam hic traditam super tali cessatione, poterunt ad se releuandos à percepta offensa, istud medium adhibere. *vt in*

loc.

ITA quod à cessatione infra mensem utraque pars, & cessans, & contra quam cessatur, iter arripat eundi ad Papam, vel per se, vel per procuratores sufficienter instructos.

QUIA cum non deceat, ut per huiusmodi cessationem ecclesia diu solitis fraudetur officiis. *d. c. ex parte.* per superiorem est prouidendum, ut quamcunq; fieri potest talis cessatio remoueat. *vt in tex.* Et quoniam ista est causa affecta sedi Apostolicæ. *Archid. hic in fin.* Ideo assignatur partibus e competens terminus unius mensis ad iter arripendum per se, vel per idoneos procuratores, ad Papam super tali causa informandum. *vt in tex. & simile habetur in c. 1. & c. cupientes. supr. de elect.* Admittuntur autem procuratores. *vt in tex.* quia ubi in causa non agitur criminaliter, ius concedit, ut quis possit per alium, quod posset per se ipsum. *vt not. in c. 1. de procur.*

NISI interim interuenierit concordia inter ipsos.

QUIA partes dissidentes magis sunt hortandæ ad pacem, quam ad iudicium. *cap. studendum. dist. 90.* Quid enim aliud agit iudex, quam ut controuersias partium dirimat, à quibus si ipsæ sponte recesserint, debet ibi ratum habere. *l. 1. §. inde. ff. de oper. nou. nunt.* Et quoniam ista cessatio permittitur, ut ecclesiastice offensi releuentur ab irrogata iniuria. *d. §. ceterum.* Ideo si interuenierit concordia inter ipsos canonicos, & partem offendentem, poterunt canonici à tali cessatione recedere, & solita diuina officia in ecclesia reassumere. *vt in tex. & supr. d. c. si canonici.*

ET continuari dieti quam cito poterant, se coram Papa præsentent.

QUIA cum fuerit istis partibus assignatus terminus unius mensis ad iter ad Sedem Apostolicam arripiendum, erat assignandus alius terminus ad se coram Papa præsentandum, ut in simili fit in causa electionis. *supr. de elect. c. cupientes.* Sed quoniam in his non potest omnibus competenter isdem terminus assignari; cum sit habenda ratio uiarum, & temporis, ætatis, & sexus, ac ualutudinis. *d. c. cupientes. & l. continuum. §. cum ita. ff. de verb. oblig.* Ideo cum non potuerit conuenienter assignari partibus certum tempus ad se coram Papa præsentandum; satis est, quod post iter arripitum, per eas non stet, quin se præsentent, quam cito commode poterunt. *vt in tex. & d. c. cupientes.* Quando autem intelligantur hoc commode posse, relin-

relinquendum est arbitrio superioris. *supr. c. ordinarii.* Quod enim legibus omissum est, non omittetur religione iudicantium. *L. questum. ff. de testib.*

VT vtraque parte presente, vel altera contumaciter absente, Papa diffiniat negotium.

QVIA partium assertionem causarum merito panduntur. *c. tum ex litt. extr. de in integr. rest.* Et quoniam contumax habetur pro presenti. *c. si extr. de dol. & contum.* Ideo siue ambæ partes venerint, siue vna sit contumax, poterit talis cessationis causa definiri. *vt in tex. & d. c. si canonici.*

ET culpabiles puniat.

QVIA conueniens est, vt qui fuit culpa stultus, fiat poena sapiens. *c. qui ea. dist. 38.* Ideo, examinato negotio apud Sedem Apostolicam, pars, quæ culpabilis inuenta fuerit, punietur: vt, poena docente, cognoscat, quantum excefferit, quæ cessationi factæ rationabiliter, causam dedit; vel quæ sine rationabili, & manifesta causa cessauit. *vt in tex. Poena autem, vltra eam de reficiendo omne interesse parti, quæ iniuste fuit damnum passa. vt in d. c. ceterum. & d. c. si canonici.* erit alia ad arbitrium Summi Pontificis, pro vt ipse viderit magis expedire. *vt in tex.* Poena enim debet mensurari secundum culpam. *c. disciplina dist. 45.* Et quia in tali cessatione potest esse ex vna parte maior culpa vna vice, quam alia. *d. c. si canonici.* Ideo non exprimitur omnis poena, quæ contra partem in tali cessatione delinquentem sit imponenda, sed aliqua relinquatur arbitrio ipsius superioris terminanda. *vt in tex.*

ET si pars cessans prædicta non seruet, cessatio non seruetur.

QVIA vbi non seruat formam à iure traditam ad huc faciendum, non valet actus. *cap. quia propter. extr. de elect.* Cum forma sit, quæ dat esse rei. *l. Iulianus. §. sed & ff. ad exhiben.* Et quoniam ea, quæ hic traduntur obseruanda, imponuntur tanquam necessario spectantia ad formam cessationis. *Archid. hic in fin.* Ideo si pars à diuinis cessans, supradictam tam in cessando, quam in veniendo, siue mittendo ad Sedem Apostolicam, non serauerit, nec cessatio erit seruanda; sed, ea non obstante, (vt prius) in ipsa ecclesia erit celebrandum. *vt in tex.* Notatur in summa, quod ad hoc, vt fiat cessatio valida, necesse est hæc interuenire. Primo, quod qui cessant, habeant de consuetudine, vel

alio iure, vt cessare possint. Secundo, quod vocentur absentes ad tractandum de cessatione. Tertio, quod super illa tractent. Quarto, quod de cessando delibrent. Quinto, quod sit manifesta offensa, propter quam cessant. Sexto, quod sit rationabilis. Septimo, quod ante cessationem, instrumento publico, vel patentibus litteris authentico sigillo munitis, causam cessationis expriment. Octauo, quod illud instrumentum, vel litteras tradant ei, contra quem cessant. Nono, quod requirant illum, vt emundet competenter iniuriam, vel offensam, propter quam cessare voluit; quod si non fecerit, tunc habet locum cessatio. Et post cessationem debet vtraque pars arripere iter ad Sedem Apostolicam intramensem, per se, vel per procuratores sufficienter instructos; & ex tunc, cõtinuatis diebus, habent tempus arbitrium, quo commode possint ire. Si hæc omnia non fuerint seruata, cessatio non tenet; & contra partem delinquentem habent locum supradictæ poenæ. *vt in tex. & gloss. in hic.*

Cap. 9. Præsentis.

PRÆLATVS non debet occupare bona vacantis dignitatis, vel ecclesie sibi subiecta.

QVIA huiusmodi bona non pertinent ad ipsum prælatum, sed debent in ipsius dignitatis, vel ecclesie, vtilitatem conuerti, aut futuro successori reseruari. *vt in tex. & supr. de elect. c. quia sepe;* vbi notatur, quod hodie per constitutiones Summorum Pontificum editas post hæc iura, ecclesie, & successori subrogatur Camera Apostolica, & facit spolia, exceptis quibusdam casibus cõtinentis in ipsis constitutionibus, vt ibi not. Et quoniam ille, qui fraudulenter contrectat rem alienam, lucrificandi gratia, committit furtum. *l. i. ff. de furt.* Ideo in poenam huiusmodi delicti, statuitur, vt episcopi, vel eorum superiores, aut inferiores prælati, & quæcunque alia ecclesiastica personæ, quæ talia perpetraverint (quo ad episcopos, & eorum superiores, vt ipsi ab ingressu ecclesie; ceteri vero ab officio, & beneficio) tam diu eo ipso sint suspensi, quousque restitutionem fecerint de prædictis. *vt in tex. & d. c. quia sepe.*

NISI de speciali iure id eis competat.

QVIA specialia derogant generalibus. *ca. g. meri. infr. de regul. iur.* Ideo licet privilegio, vel consuetudine iam legitime præscripta, seu alia causa rationabili, talia bona competant prælato, vel alteri personæ, tale ius specialiter, non

le, nō autem ius commune, erit tunc attendendum. *vt in tex.* Priuilegium enim à principe cōcessum, decet esse mansurum. *c. decet. infr. de reg. iur.* Et cōsuetudo legitime præscripta derogat iuri positiuo. *c. fin. extr. de consuet.* Et causa rationabilis, qualis esset onus impositum in fundatione ecclesiæ, debet cuique suum ius fouere. *glof. bis. ver. alia. & c. praterea. il. 2. extr. de iure patr.*

ET cum de iure speciali id alicui competit, debet intelligi de bonis, quæ supersunt, solutis debiti.

QVIA bona intelliguntur, quæ supersunt, deducto ære alieno. *l. mulier. ff. de iure dot.* Et quoniam qui sentit commodum, debet etiam habere incommodum. *c. qui sentit. infr. de reg. iur.* Et qui succedit in ius alterius, debet ut ius iure, quo ille fuisse vsus. *d. c. in. qui. tit. de reg. iur.* Ideo si quis afferit sibi competere bona dimissa tempore mortis alicuius beneficiati, & obuolentia tempore vacationis ecclesiæ, debet soluere debita illius, sicut ille soluisset. *vt in tex. & c. 1. de solution.*

ET oneribus incumbenibus vsque ad nouos redditus.

QVIA res transit cum onere suo. *c. cum non sit. extr. de decim.* Et cum causa sua, si conuenierit. *§. si fundus. ff. de pign. act.* Et quoniam ordinata charitas incipit à seipso. *ca. quiescamus. dist. 42.* Ideo non debet intelligi tale ius percipiendi istos fructus ecclesiæ vacantis, nisi solutis his, quæ fuerint necessaria pro seruitoribus, & ministris, ac incumbenibus oneribus vsque ad nouos redditus supportandis; ne ecclesia remaneret cum istis oneribus, & alius perciperet fructus. *vt in tex. & hodie dic. de talibus, vt habetur in extranag. Ioan. XXI. c. suscepti. de elect.* Durum est enim, si tenentibus propriis agris, vicinorum prædia irrigare. *l. preses. ff. de seruis.* Quod ciuitas Anagnina experitur: Cum enim in eius amœno territorio, propter aeris intemperiem, non adint inhabitantes coloni, & saxosis montibus ad illud excolendum laboriosi Hernici descendunt; indeque fructus, & frumenta pro maiori parte ad propria extrahentes, ipsi commode viuunt, relinquendo ciuitatem in territorio diuitem, in ciuibus respectiue egentem; quod & Vergilius annuit dicens:

Ænead. lib. 6.

Hernica saxa colunt, quos diues Anagnia pascit.

In Hernicis namque frigidioribus tempore æstiuo viget maior aeris salubritas, quæ præcipue gaudet Acutum, Castrum à me dilectum; cum enim illud etiam in temporalibus sit sub Episcopis Anagninis, ibi in iuuentute mea per plu-

Ration. Iur. Pontif. Lib. I.

res annos, æstiuos menses (antequam ingrederentur, Roma discedens) apud Reuerendissimum Gasparem bon. me. patrui meum periuuante transiui, vbi & ipse palatium Episcoporum in meliorem formam redegit, picturisque ornauit, & castrum, quod stricte intra se mille continet habitatores, nouo muro ampliat, portam, quam Viuianum appellant, magnifice constructa; nec ob id omisit Anagninæ edificare penè à fundamentis palatium episcopale; cum illud antiquum, quod & Summi Pontificis aliquando inhabitatum, fuerit dirutum sub pontificatu Pii Quarti, ad erigendam in arcem, illam emientiore ciuitatis partem, quæ in provincia Latii esset propugnaculum Vrbis. Et ex quo fructus ecclesiæ sunt deputati pro oneribus incumbenibus toto anno vsque ad alios nonos fructus. *vt in tex. inferitur,* quod si erant impositæ collectæ ecclesiæ vno anno, & rector non soluit, & recepit fructus illius anni; si alio anno renunciat beneficio, ipse tenetur ad collectas illius anni, & non successor, qui postea possidet. *Gem. dic. §. porro. & Anchor. conf. 194.*

PER hanc constitutionem, quæ non derogat, quando prælatus ex iure speciali succedit in bona clericorum obuolentium, non corrigitur. *c. qui saepe. supr. de elect.* quod derogat iuri, quantumcumque speciali, clericorum succedentium in bona prælati defuncti.

QVIA ibi laeditur caput per membra, hic vero e conuerso laeduntur membra per caput. *glof. fin. hic.* Et quoniam grauior est læsio capitis, quam membrorum. *cap. quod. il. 2. extr. de accusat. & cap. secuti. 2. q. 7.* Et absurdum est, quod filius in parentem, & subditus in prælatum, vel in ipsius res habeat potestatem. *cap. cum inferior. extr. de maior. & obed.* Et si canonici succederent in bona prælaturæ vacantis, tardius eligerent prælatum, vt ipsis plures fructus accrescerent. *d. c. quia saepe.* Ideo plures rationes vrgent ad prohibendum, ne clerici succedant in bona prælati, cuiuscunque iuris specialis prætenu, quæ prohibitio fit in *d. c. quia saepe;* quam quod prohibeatur, ne prælatus succedat in bonis obuolentium clericorum, quod ex iure speciali conceditur in hoc tex. Et sic ex diuersis, in quibus non est eadem ratio, non fit illatio. *l. Papin. ff. de minor.* Sed quæ sint bona clericorum, de quibus ipsi non possunt testari, nec succedere in illis consanguinei, sed de iure commune succedere ecclesia, ex qua sunt acquisita, vel successor in beneficio, aut ex iure speciali prælatus; vel hodie Sedes Apostolica per

K k

lica per

lica per notas constitutiones istis subrogata: Distingue, quod de bonis acquisitis intuitu personæ ex hereditate, vel artificio, aut doctrina, clericus potest disponere pro suo arbitrio, vt possunt de suis secularibus. *c. relatum, il. 2. extr. de testam.* De acquisitis vero intuitu beneficii, adhuc distingue inter clericum habentem beneficium cum administratione, & inter illum non habentem; nam clericus habens beneficii administrationem, quamdiu viuit, & sanus est, dare potest, moderate tamen. *c. ceterum. extr. de donat.* Comparatur enim vsufructuario, quia eiusus morte finitur, sicut vsufructuarii. *cap. si quis sane. extr. de pecul. cler. & c. consult. extr. de donat.* Potest ergo dum viuit, voluntatem suam facere, dummodo moderate donet. Cum incipit infirmari, comparatur vsuario, & ita nihil habet, nisi vsuum tantum, eleemosynam tamen facere potest. *cap. ad hac. de testam.* Sed de his bonis testari non potest. *cap. cum in officio. d. tit.* Si vero sit clericus non habens administrationem, sed simpliciter, & simpliciter beneficiatus, etiam in morte comparatur vsufructuario, quantum ad faciendum fructus suos, & de ipsis potest testari; ecclesia tamen succedit ei in istis, si decedat ab intestato. *d. c. relatum, & cap. requisisti. s. illud. d. tit.* Et quod dictum est de clerico simpliciter beneficiato, quod facit fructus suos, & de eis potest testari, intelligendum est de perceptis, & reconditis. Alii vero ad eum spectantes, sed per ipsum non percepti, ad ecclesiam pertinebunt. *gloss. hic ver. reseruari.* Ille autem clericus dicitur habere beneficium cum administratione, qui habet beneficium, quantumcunque simplex, in titulum, cui sit certa dos assignata, cum ipse dicatur habere administrationem illius dotis, & talis de iure communi non potest de fructibus beneficii testari; sed si hoc disponeret specialis consuetudo, vel statutum ecclesie, per quæ tamen non nimium grauaretur ecclesia, virtute huiusmodi iuris specialis posset testari. *Gemin. hic. m. 5.* Clericus vero non habens administrationem, sed simpliciter, & personaliter beneficiatus, qui potest testari de fructibus acquisitis, dicitur ille, qui recipit fructus ratione stipendii personalis, & pro labore diurno, vt sunt canonici, qui non habent præbendas distinctas, nec certam portionem ex massa communi, quæ succedat loco præbendæ; sed eorum fructus sunt distributiones quotidianæ, quæ dantur pro diurno labore, de quibus clericus potest testari, etiam si aliqua pars fructuum cõsisteret in præ-

benda. Et similiter habens capellaniam ad nutum amouibilem, quæ non datur in titulum, sed pro eius seruitio datur certum stipendium annuatim in pecunia; nam cum tales non acquirant principaliter ratione ecclesie, sed ratione personæ, possunt de istis bonis sic acquisitis, etiam per testamentum disponere, vt succedat in eis alius, quam ecclesia, vel subrogatus ecclesie. *Gemin. hic.*

In Clement, Cap. 1. Vt clericorum.

EPISCOPI ita debent corrigere clericorum excessus, quod metu pœnæ ipsi arceantur, & alii pertimescant.

QVIA aliqui clerici prætextu priuilegii ordinis clericalis, impunitatem excessuum obtinere sperantes, nonnulla multotiens committunt enormia, per quæ nimium ecclesia diffamatur, & scandala graui in populo generantur, potissimum cum talia per episcopos, ad quos spectat correctio, deserantur, vt plurimum, incorrecta. *vt in tex.* Et quoniam prætextu priuilegii, non debet alicui crescere auctoritas delinquendi. *l. 1. C. vbi senat. vel clariff.* Et cum nihil sit, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, & exemplum, qui se diuino ministerio dedicant, in quos, tanquam in speculum, reliqui oculos coniciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur. *Concil. Triid. sess. 22. de reform. cap. 1.* Et si negligenter per superiores omittantur ea, quæ per subditos male vsurpantur, excessuum via aliis aperitur. *c. peruenit, il. 2. dist. 93.* Et cum de iure communi ad episcopum pertineat correctio clericorum suæ diocesis. *c. cum contingat. extr. de for. compet.* Et prælati debent diligenter intendere ad mores reformandos, ne de suis manibus sanguis subditorum requiratur. *c. irretractabili. extr. eod.* Et cum sit cauendum, ne per impunitatis audaciam, qui erant nequam, fiant nequiores. *s. cap. vt fama. extr. de sent. excom.* Vnde re-publicæ interest, ne crimina remaneant impunita. *l. ita vulnerat. ff. ad leg. Aquil.* Ideo vt clericorum audacia propensius compescatur, districte iniungitur episcopis, quatenus sic circa correctionem clericorum huiusmodi vigilanter intendant, & diligenter sui officii debitum exequantur, quod & iidem clericis metu pœnæ à suis arceantur insolentis, & aliorum exemplo perterriti, proliire ad similia merito pertimescant. *vt in tex. & c. quæ opto. 2. q. 7.* Pœna enim imponitur, vt castigetur culpa præterita, & sit

fo. mi.

Formido, ne peccetur in futurum. *c. qui ea. dist. 38.* Et ad hoc imponitur publice, & in loco delicti, vt per illam alii terreantur. *c. mulier. 15. q. 1. & c. ad leg. lul. reuer. 1. 1.* Oderunt enim peccare mali formidine poenæ. *Quid.* Vnde poenæ dicuntur esse medicinæ ad peccati correctionem. *Arist. 5. ethic. c. 8.* Et Solon illam ciuitatem optime habitari dixit, in qua viros bonos honoribus affici, contra autem, improbos poenis, mos fuerit. *Diogenes in vita Solonis.* Et quod pro culpa sit poena infligenda; & sine culpa, quod nullus sit puniendus, dicitur naturale; sed determinare poenam secundum conditionem personæ, & culpæ, est iuris positium. *S. Tho. par. 3. q. 5. 2. art. 1. in add.* Debent tamen episcopi in corrigendis excessibus, meminisse se esse pastores, non percussores. *Conc. Trid. sess. 13. de refor. cap. 1.* ac que ita præesse sibi subditis oportere, vt non in eis dominentur, sed vt illos tanquam filios, & fratres diligant. *1. ad Timoth. c. 3. & 1. Petr. c. 5.*

Cap. 2. Et si.

VALET collatio beneficii facta à collatore quolibet, citra Legatum Apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit.

QUIA ratio, propter quam non valet collatio beneficii facta per Papam, vel eius Legatum, habenti aliud beneficium, nisi de quolibet priori beneficio fiat mentio, est eo, quod Papa occupatus in beneficiis totius orbis, & Legatus in illis totius provincie, & raro residens in loco beneficii, & beneficiati, non præsumunt bene informati de qualitatibus illorum. *Abb. hic.* Cum talia sint quid facti. *cap. 1. de constitut. in 6.* Ordinarii vero existentes in loco, & circa pauciora occupati, bene præsumunt informati. *cap. quosdam. & c. quanto. extr. de presump.* Et quoniam ad validitatem gratiæ, omnia illa sunt exprimentia, quæ possent retardare concedentem, alias gratia vitiatur, tanquam subreptie impetrata. *cap. super literis. extr. de rescript.* Ideo talis collatio vitatur propter defectum impetrantis, si fit facta per Papam, vel eius Legatum, non autem vitiatur, si fit facta à loci ordinario. *vt in tex. & cap. collatio. de offic. leg. in 6.* Dummodo ordinarius conferat in casu, quo recipiens possit vtrumque beneficium retinere, vel si non possit simul ea retinere, dimittat primum. *gloss. hic. ver. quibuslibet.* Sed quando collatio fit à Papa, motu proprio, tunc valet, etiam si non fiat mentio de priori beneficio, cum appareat tunc de eius voluntate, & ob id non potest imputari subreptio, nec ambitio

impetrantis. *c. si motu. de prob. in 6.* Et ob eandem rationem, videtur idem dicendum in collatione facta, proprio motu Legati. *gloss. hic. ver. facta.* Quæ vero plura beneficia possint hodie episcopi, & alii prælati vni conferre, vide *Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 17.*

In Extrauag. comm. Cap. 1. Debent.

EPISCOPVS monasterium visitans, non tenetur accipere monacho illius monasterii pro tabellionibus.

QUIA si episcopo non possent in monasteriorum visitatione habere pro tabellionibus nisi monachos, & præsertim monasterii visitandi, esset contra communem vtilitatem, dum probationum facultas nimium restringeretur. *vt in tex.* Et quoniam probatio non est angustanda. *L. quoniam. C. de here. propter quod etiam, vt salua scilicet litterum probatio; quia publice interest, ne veritas occultetur. L. ferus. ff. de testib. cautum est iure, vt curent magistratus testificari volentibus, seipso, & alios testes, vel signatores præbere. L. uerens. ff. de testib.* Et statuit generale Concilium, vt à iudicibus adhibere persona publica, vel duo viri idonei, quia facta conscribant. *c. quoniam. extr. de probat.* Quos quidem monachos ad prædicta, tunc propter eorum professionem, quæ illorum uocem facit funestam. *c. placuit. 2. q. 7.* & ipsos arcet à iudiciis, & publicis, siue ciuilibus actibus. *cap. 1. extr. ne cler. vel monach. nec patitur, nisi in inquisitionis hæreticæ prauitatis causa, monachum tabellionis officium exercere. cap. vt officium. §. ad conscribendam. de heret. in 6.* tum etiam, quia essent suspecti, nec contra priorem, aut capitulum, quibus subsunt, quæ corrigenda inuenirentur, fideliter, & recte conferberent. *vt in tex.* Ideo cum constet, quod in tali officio tabellionatus, monachi non essent idonei, vt veritas clarius elucefere possit, statuitur, quod episcopus in monasterii visitatione, non teneatur accipere monachum pro tabellione. *vt in tex.*

ETIAM si hoc habeat consuetudo.

QUIA talis consuetudo, per quam prior, & capitulum, viderentur nimium delicatæ, esset irrationabilis. *vt in tex.* Ideo merito reprobat. *c. cum inter. extr. de consuet.*

NEC in actu visitationis debet esse solus.

QUIA episcopali dignitati non modicum detraheretur, si ab episcopo, qui dignitatem

Liber Primus. Titulus XXXII.

DE OFFICIO IUDICIS.

In Decretal. Cap. 1. Ex litteris.

AD officium iudicis, etiam delegati, spectat provide-
re aduocatumparti, qua non potest habere.

QUIA iudex inuigilare debet, ne infe-
rior persona à potentiori afficiatur in-
iuria. l. illicitas. §. ne potentiores ff. de off.
presid. Et quod vnicuique in iudicio reddatur,
quod suum est. l. 1. ff. de iust. & iur. Et quoniam si
à iudice non prouideretur de aduocato illis
personis, quæ non sunt per se aptæ ad expri-
mendum in iudicio suam causam; & propter
earum impotentiam, & aduersarii timorem,
non inueniunt aliquem idoneum, qui aduo-
cet pro ipsi; facile in iudiciis, dum essent in de-
fensæ, ab aduersario potentiori iniuste oppri-
merentur. l. nec quicquam. §. obseruare. d. iit. de of-
fic. presid. Ideo ubi aliquis indiget aduocato, &
per se illum habere non potest, à iudice illi est
dandus. vt in tex. & l. 1. §. ait prator. ff. de postulat.
Qui aduocatus debet esse idoneus, & in quan-
tum fieri potest, æqualis aduocato partis ad-
uersæ. l. prouidendum. C. de postul. & c. infames. §.
si vero. 3. q. 7. Vnde ex causa potest iudex com-
pellere aduocatum ad patrocinandum alicui,
& si illi iniuste resistere velit. potest ei interd-
dere officium postulandi. l. moris. ff. de panis. De-
bet tamen iudex constituere illi salarium se-
cundum facultatiam suam, & pro modo litis,
& consuetudine patriæ. l. 1. §. in honorariis. ff. de
var. & extraord. cogn. & c. licet. 11. q. 3. Nemo
enim cogitur de suo facere beneficium. c. precar-
ia. 10. q. 2. Nec propriis stipendiis militare. 1. ad
Corinth. cap. 9. Si tamen pars esset inops, & im-
potens ad soluendum, potest compelli aduo-
catus ad exhibendum illi gratis patrocinium. Bald.
in l. si furiosus. C. de nupt. nam tunc tenetur ad hoc
lege naturali, & diuina, quia debet diligere pro-
ximum, sicut seipsum. Hoff. hic. Et si hoc facere
nollet, peccaret; nam videretur absconderet
talentum sibi traditum à Deo. S. Gregor. in homil.
super S. Matth. cap. 25. Et quantum aduocati sine
sumptibus non rudeant. 48. dist. §. 1. sum-
ptustamen, & scientia administrantur à Deo.
Abb. hic. à quo omne datum optimum, & om-
ne donum perfectum descendit. 1. ad Corinth.
cap. 4. Et maxime debent hoc facere clerici, qui

uiuunt de patrimonio Iesu Christi. c. 1. de postul.
& c. 1. de magistr.

ET poteris dare domesticum.

QUIA non est tanta suspicio contra iudi-
cem, si aduocatus est suus domesticus,
quod possit in causa ab eo decipi, & cor-
rumpi, sicut est, quando pars est ei familiaris.
glos. 1. in c. ex insinuatione. de appell. nam causa non
est aduocati, sed partis, cui spectat commo-
dum, & incommodum illius. c. biduum. §. palam.
2. q. 6. Et similiter, licet testis, qui deponit de fl-
cto, non sit producendus de domo iudicis, ne
facile inter eos heret collusio. c. fin. 4. q. 4. Secus
est in aduocato, qui deponit de iure, & cui non
creditur, nisi in quantum est iuris. l. ab ea parte.
ff. de probat. Debet enim erubescere sine lege lo-
qui. l. illam. C. de collat. Ideo cessant rationes,
propter quas videbatur, quod aduocatus iudi-
ci domesticus non esset admitendus; & reman-
et ius commune, vt qui non prohibetur, possit
esse in causa aduocatus. l. 1. ff. de postul. Si tamen
esset aduocatus ita iudici domesticus, quinimis
ardenter assumeret causam, & domi, & extra,
totis viribus laboraret, vt iudex ad sua dicta
moueretur, tunc iudex iuste recusatur, non
quia sit domesticus, sed quia nimium fauet. c. ad.
accedens. il. 2. vt lit. non contest.

Cap. 2. Iudicis.

CV M imploratur iudicis officium nobile, fit litis con-
testatio.

QUIA officium iudicis nobile succedit lō-
co actionis. vt in tex. quod in casu huius
tex. intelligitur, quando illud imploratur
principaliter, & contra certam personam, &
cum plenaria causæ cognitione. Abb. hic. Et quo-
niam tunc est quasi ordinarium iudicium,
quod intentatur. glos. hic vt. proponitur. Et in iu-
dicis ordinariis debet fieri litis contestatio. c. 1.
& ibi gloss. de lit. contest. Ideo in eo, sicut in ordi-
nariis iudiciis, lis debet contestari. vt in tex. & l.
Papinianus. §. fin. ff. de minor.

S E C V S in mercenario.

QUIA tunc officium iudicis dicitur mer-
cenarium, quando in causa illud non peti-
tur principaliter, sed incidenter; & appel-
latur

latur mercenarium, quia per se non stat, sed actioni deferuit. *Abb. hic.* Et quoniam in tali casu nihil petitur à parte, sed solum vel dirigitur contra iudicem, vel petitur releuamen ab aliquo proprio impedimento; vel si dirigatur contra partem, est possibilitem cum ea in principali negotio contestatam, quæ contestatio ex-

tenditur etiam ad istud accessorium. *Batr. hic.* Ideo tale iudicis officium litis contestationem non exposcit, sed ante, & post ingressum causæ, potest ad illud sine litis contestatione haberi recursus. *vt in tex. & Batr. hic in fin.*

Liber Primus. Titulus XXXIII.

DE MAIORITATE, ET

O B E D I E N T I A.

In Decretal. Cap. 1. Cum certum.

PRIVS ordinatus, cæteris paribus, prior, & maior habendus est.

QVIA qui prior est tempore, vbi in reliquis par est causa, potior est iure. *leg. quoties vtriusque. ff. de reg. iur.* nam diuturnitas arguit maioritatem, & possessionem. *l. 1. ff. de albo scribim.* Et quoniam vniuersitas ecclesiastica confunderetur, si vnicuique suus gradus non conseruaretur. *c. fin. dist. 39.* Ideo ne fiat præiudicium illi, qui potior est iure, & ne consilio in vniuersitate generetur, qui prius est ordinatus, cæteris eiusdem ordinis est præferendus. *vt in tex. & c. episcoporum. dist. 74.* nisi posterior eiusdem ordinis fuisse ordinatus à Papa. *cap. hi, qui, de preb. in 6.* nam tunc propter dignitatem, & prærogatiuam ordinantis, etiam talis ordinatus debet gaudere prærogatiua, vt aliis eiusdem ordinis præferatur. *infr. 4. per tuu.*

Cap. 2. Si quis.

VENIENS contra decretum, vel constitutionem episcopi, debet excommunicari.

QVIA episcopus potest facere constitutiones, quæ obligent in sua dioecesi. *cap. vt animar. de constitut. in 6.* Et quoniam qui venie contra legem, quando illa est præceptua, & in re graui, mortaliter peccat. *cap. nam concupisc. de constitut.* Et propter peccatum mortale; vbi quis est contumax, & non potest aliter corrigi, ecclesiastica est communione priuandus. *cap. nemo. & c. nullus. 11. q. 3.* Et episcopus habet potestatem suos subditos excommunicandi. *ca. si quis à proprio. d. q. 3.* Ideo subditus, qui per transgressionem constitutionis sui episcopi mortaliter peccat, si aliter corrigi non potest, erit per

excommunicationem ab ecclesia abiiciendus. *vt in tex. & c. si autem. d. q. 3.* In libro enim Regum legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur. *1. Regum. cap. 12.* Et in Concilio Agathensidicitur, quod anathematizetur. *cap. episcopi. d. q. 3.* In iure enim canonico mors capitur pro excommunicatione. *ca. per vener. qui sicut sunt leg.*

Cap. 3. Legebatur.

CLERICVS administratione carens non tenetur ad iuramentum obedientie.

QVIA iuramenti vinculum, quantum quisque potest, debet euitare. *ca. etsi Christus. 5. licet. de iureiur.* Cum Dominus præceperit in Euangelio: Sit sermo vester est, est, non, non. *Matth. cap. 5.* Ne assiduitate iurandi, quisquam ad periculum per consuetudinem delabatur. *c. ita et ego. 2. 2. q. 1.* Et quoniam factis est, vt clericus, qui administrationem non habet, verbo obedientiam promittat; cum in eo non vertatur ita periculum, sicut vertitur in administrationem habente. *gloss. hic.* Ideo talis clericus non est ad præstandum obedientie iuramentum compellendus. *vt in tex. & c. nullus. de iureiur.* Posset tamen cogi iurare, si esset suspectus de inobedientia. *infr. c. cum in ecclesiis. & ibi gloss.* Vel si esset excommunicatus. *cap. cum desideres. de sent. excom. licet interdum etiam talibus ex causa remittatur. cap. super eo. d. 2. vt.* Vel si esset loci consuetudo, quod tales iurarent. *cap. cum clerici de verb. sign.* Sed hodie ab istis clericis exigere hoc iuramentum, non est in vsu; sicut nec simplex promissio obedientie. *Abb. hic.*

NEC ad faciendam scripturam super ea.

QVIA iniuria fit ei, cuius verbo credi debet, si ab eo scriptura exigatur. *l. si vero. 5. 1. ff. qui satudar. cog.* Et quoniam fuit statutum,

tum, vt sufficiat ab istis clericis verbo recipere obedientiam. *gloss. bic.* Ideo ad illam præstantam per scripturam, non sunt adstringendi. *vt in tex. nisi rationabilis causa aliter suaderet. c. si clericus. de sent. excom. in 6.*

Cap. 4. Omnes.

AB omnibus de diœcesi obediendum est episcopo.

QUIA episcopus est in spiritualibus caput, & iudex ordinarius totius diœcesis. *cap. 1. & c. irrefrag. de offic. ordin.* Et quoniam qui omne dicit, nihil excludit. *l. lulian. ff. de legat. 3.* Ideo de iure communi omnes de diœcesi in spiritualibus subunt episcopo. *vt in tex. & c. de persona. 11. q. 1.* Vnde diuus Petrus præcipiebat: Omnes principes terræ, & cæteros homines episcopis obedire. *1. cap. 2.* Et diuus Ambrosius episcopus excommunicauit Theodosium Imperatorem in eius diœcesi delinquentem. *c. duo sunt. dist. 96.* Et sic qui in diœcesi dicunt se à iurisdictione episcopi exemptos, debent ostendere exemptionis priuilegium. *c. cum persona. de priuil. in 6.* alias non est eis credendum. *c. cum episc. de offic. ord. in 6.*

Cap. 5. Illud.

NON obediens canonicis institutis, incurrit inobedientia notam, id est, infamiam.

QUIA qui regnum Dei consequi non valent, sunt infames. *c. illi. 6. q. 1.* Et quoniam qui in re graui facit contra legem præceptum, mortaliter peccat. *vt not. supr. in cap. si quis.* Et similiter si venit per contemptum contra quodlibet præceptum superioris. *gloss. in ca. duo. dist. 96.* Et qui est in peccato mortali, est extra gratiam Dei. *c. qui natus. de penis. dist. 1.* Ideo qui contraueniendū canonicis institutis, mortaliter peccat, fit infamis. *vt in tex.* Vnde dicitur, quod obedientia est melior, quam victima, & auctore magis, quam adipem arietum offerre. *vt in tex.* quia per obedientiam quis victimat seipsum, dum deprimit propriam voluntatem; sed per victimationem, quæ fiebat in sacrificiis veteris legis, macerabatur caro animalium. *c. sciendum. 8. q. 1.* Talis tamen infamia, quæ dicitur canonica, tollitur sublato peccato. *s. omnes. d. q. 1.*

Cap. 6. Solitæ.

EPISCOPVS non debet subesse principibus, sed præesse.

QUIA duo sunt, quibus principaliter hic mundus regitur, scilicet, auctoritas sacra

Pontificum, & regalis potestas. *c. duo sunt. dist. 96.* Et quoniam tanto grauius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum, in diuino sunt reddituri examine rationem. *d. c. & cognouimus. 18. q. 1.* Et honor, & sublimitas episcopalis nullis potest comparationibus adæquare. Si enim regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferior, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares. *d. c. sunt duo.* Et quanta est inter solem, & lunam, tanta inter pontifices, & reges cognoscitur esse differentia. *vt in tex.* Ideo principes debent suis episcopis reuerenter assurgere. *vt in tex. & cognoscere se ex illorum pendere iudicio, non illos ad suam redigi posse voluntatem. d. c. duo sunt.* Et sic debent eos paterno honore, ac debita reuerentia prosequi. *c. Valent. dist. 65. & Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 17.*

Cap. 7. Per suas.

ORDINATVS per Papam, non per hoc eximitur à iurisdictione sui episcopi.

QUIA ordinatis à Papa deferendum est, quantum patitur conuenientia. *vt in tex.* Et quoniam priuilegium, quod cedit in aliorum præiudicium, est itudæ interpretandum. *c. ex parte. de desim.* Ideo per priuilegium competentis ordinato à Papa, vt cæteris paribus, aliis eiusdem ordinis præferatur, non inferitur, quod in præiudicium superioris, ab eius iurisdictione eximatur. *vt in tex. & c. cum in distribuendu. de tempor. ordin.*

Cap. 8. Inter.

QUANDO de obedientia, vel subiectione agitur, nihil attentari debet in præiudicium rei, vel possessoris non citati.

QUIA in omni actu, in quo vertitur interesse partis, regulariter requiritur in iudicio citatio. *l. de vnoquoque. ff. de re iudic. pertinet enim ad defensionem, quæ est de iure naturali. Clem. pass. 5. cap. de re iudic. cum merita causarum, partium assertionem pandantur. l. 2. C. si per vim, vel alio mod.* Et contra eam de potestate ordinaria, etiam princeps venire non potest. *c. 1. de caus. possess. & propr.* Et quoniam vbi tractatur de auferendo alicui obedientiam, vel subiectionem, vertitur interesse illius, qui iam est in quasi possessione talium iurium. *vt in tex. & ca. quia dilig. de elect.* Ideo in præiudicium rei, vel possessoris non citati non est in tali causa aliquid attentandum. *vt in tex. & infr. vt litend. per tot. & 12. q. 1. c. 1.*

Cap. 9. Quod super.

ABBATES, & sacerdotes, qui sunt dioecesiani episcopi, ad eius Synodum venire debent.

QVIA Synodus est mixti iuris; nam respectu conuocationis est de lege dioecesana, sed respectu eorum, quæ in Synodo statuuntur, & ibi aliquid iudicatur, est de lege iurisdictionis. *Hoff. & Butr. hic.* Et quoniam abbates non sunt exempti à lege iurisdictionis episcopalis, nisi habeant ex speciali priuilegio, licet ipsi, & eorum monasteria, sint exempti à lege dioecesana, vt not. in c. dilectus. de offic. ordin. Ideo ratione eorum, quæ tractantur in synodo, debent etiam abbates exempti ire ad illam, etiam si sint abbates populum non habentes, licet ratione conuocationis ire non cogantur, nisi subfit causationabilis. *cap. fin. s. canonice. 18. q. 2. & palea, episcopus. dist. 45.* Et quoniam abbates habentes populum, vel capellas non exemptas, tunc ratione populi, & capellarum, subiiciuntur in talibus, etiam quo ad legem dioecesanam. *Butr. hic.* Ideo tunc coguntur etiam ad synodum venire. *cap. abbates 18. q. 2. & c. ex ore. de priuileg. nisi aliud priuilegium aliter inducat. c. nimis. de excess. prel. Sacerdotes vero non exempti, omnes de ciuitate, & dioecesi tenentur ire ad synodum; ita tamen, quod ecclesiis non subtrahatur diuinum officium. c. 1. dist. 18. & Abb. hic.* Sed quid hodie circa synodum sit obseruandum, & qui accedere teneantur, vide *Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 2.*

ET sibi obedire compelli possunt per censuram ecclesiasticam.

QVIA iurisdictione delusoria videretur, nisi haberet coercendi facultatem. *c. praterea. de offic. deleg.* Et quoniam dignum est, vt quos Dei timor à malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. *c. cum in cunctis. de elect.* Ideo si in casu, quo abbates, & sacerdotes ad synodum accedere tenentur, ire contemnunt, possunt ab episcopo, super ipsos in hoc iurisdictionem habente, per censuras ecclesiasticas compelli, vt accedant ad illam. *vt in tex. & c. dilectus. de penit. & Conc. Trid. d. c. 3.*

Cap. 10. Cum in ecclesiis.

CANONICI regulares inobedientes priori suo, per ipsum excommunicari possunt.

QVIA vbi monasterium regitur per priorem, est tibi prior in exercenda iurisdictione

ne loco abbatis. *cap. fin. de stat. monach.* Et quoniam abbas habet in suos subiectos iurisdictionem ordinariam, & potestatem eos excommunicandi. *cap. cum ab eccl'es. & c. quant. de offic. ordin.* Ideo eandem facultatem habet etiam prior, qui loco abbatis regit monasterium. *vt in tex.* Et quia inobedientia erga superiorem est peccatum mortale. *supr. c. si quis.* Et propter peccatum mortale potest excommunicatio ferri. *c. nemo. 11. q. 1.* Ideo canonici regulares inobedientes, per eorum priorem excommunicari possunt. *vt in tex. & c. iam sacerdotes. 2. 4. q. 3.*

ET si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli possunt.

QVIA ex vno peccatore polluitur populus, sicut ex vna oue morbida vniuersus grex inficitur. *cap. sed illud. dist. 45.* Et quoniam monachi incorrigibiles non sunt ita expellendi à monasterio, vt eis detur materia vagandi, & occasio inobediendi; si enim expellerentur de monasterio, facile esset volenti vagari, facere se inobedientem. *c. quanto de heret. nec sunt inter alios fratres ita retinendi, vt sit periculum, quod alii pereos corrumpantur. c. refecanda. 24. q. 3.* Ideo tales non excluduntur de monasterio, sed de fratrum consortio remouentur. *vt in tex. & c. fin. de regul. ita quod non comedent cum aliis in refectorio, nec iacebunt in dormitorio, sed tradentur in carceribus, seu ergastulis intra monasteria. c. dilectus. il. 2. de simon. & d. c. fin. de stat. monach.*

Cap. 11. His, quæ.

PRESBYTERI, & clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatus, debent Cardinali obedientiam, & reliqua de quibus hic.

QVIA Cardinales habent in suis titulis, & in ecclesiis ipsi titulo subiectis, iurisdictionem episcopalem. *Butr. hic. & Ioan. Monach. infr. in c. vnic. in 6.* Et quoniam presbyteri, & clerici dioecesis tenentur præstare obedientiam episcopo, & alia signa subiectionis ei exhibere. *supr. c. legebatur.* Ideo similiter debent præstare talia presbyteri, & clerici Cardinalibus in titulo subiecti. *vt in tex. & Rom. cons. 478.*

ET vacante titulo, succedit capitulum illius ecclesia.

QVIA prælatus, & capitulum faciunt vnum corpus, per quod debet ecclesia gubernari, ita vt prælatus sit caput, & illi de capitulo sint membra. *c. ea noscitur. de his, que fi. à prel.* Et quoniam est prouidendum, ne, de hinc inde capite, ecclesia patatur in regimine detrimen-

mentum. *gloss. in Clem. 1. vers. capituli. de heres.* Ideo propter coniunctionem, quæ est inter prælatum, & capitulum, vacante ecclesia, iurisdictione prælati deuoluitur ad capitulum. *vt in text. & infr. c. cum olim.* Excipiuntur tamen collationes beneficiorum pertinentes ad solum prælatum, & alix alienationes. *gloss. in d. c. cum olim.* Sed ea, quæ sunt ordinis, cum non possint exerceri per ipsos de capitulo, debent per capitulum committi alteri prælato habenti ordinem, & potestatem exercendi; quem ad hos actus capitulum inuitabit cum cautela studio, id est, cum protestatione, quod per hoc in tali diocesi nihil iuris ipsi prælato acquiratur. *gloss. fin. hic. & c. p. nifices. 7. q. 1.*

NISI pro bono pacis aliquid sit exceptum.

QUIA ad principis officium spectat prouidere, vt pax inter suos subditos conferuetur. *c. noli. 23. quest. 1.* Et quoniam pro hoc maior bono potest superior tollere de iure vnius, & alteri dare. *c. nisi de præben.* Ideo licet de iure communi capitulum succedat, se de vacante, in iurisdictionem prælati, vt dictum est superius; tamen si ex tali successione, timeretur perturbatio pacis, conueniens est, pro communi bono, quod est antefendum priuato. *Ausb. de resis. & ea. que. 5. ea enim coll. 4.* vt ex toto, vel in parte per Summum Pontificem illa iurisdictione ad capitulum auferatur; & pro vt ipse magis viderit expedire, eam sibi referuet, vel alteri concedat. *vt in text. & gloss. in c. 2. per pacem. de re iud. in 6.*

Cap. 12. Dilecta.

ABBATISSA subditos excommunicare non potest.

QUIA facultas excommunicandi dependet a potestate clauium. *cap. santa. de excess. præl. dicente Domino beato Petro:* Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum, & in caelis. *Matth. cap. 16.* Quia cum excommunicat ecclesia in caelo ligatur excommunicatus; cum reconciliat ecclesia, in caelo soluitur reconciliatus. Petrus enim quando clauas accepit, ecclesiam sanctam significauit. *c. quod cunq. 24. quest. 1.* Et quoniam potestas clauium non cadit in mulierem, quia non mulieri; sed Petro talis potestas tradita est. *c. noua. de panis. & remiss.* Ideo abbatissa non potest excommunicare, nec absolue moniales à peccatis, nec alia facere, quæ à clauium potestate dependent. *vt in text. & d. s. noua.*

Rationibus Pontif. Lib. 1.

IPSI tamen sibi obedire tenentur.

QUIA quilibet tenetur obedire suo superiori, vbi non præcipit aliquid contra mandatum maioris. *supr. c. si quis. & 11. quest. 2. c. si dominus.* Et quoniam moniales subsunt abbatissæ. *Clem. attendentes. de stat. monach.* Et femina potest ratione dignitatis, quam habet iurisdictionem exercere, & virili officio fungi. *c. si gnif. de rescript. & c. cum deuotiss. 1. quest. 2.* nam licet mulier in quantum femina priuata, & per se considerata, non possit virorum muneribus fungi, nec iurisdictionem exercere. *c. dilecti de arbit. & c. mul. 33. quest. 5.* Tamen si de iure sibi deferatur dignitas habens iurisdictionem annexam, potest iurisdictionem exercere. *vt in text. & d. c. cum deuotiss.* quia non ipsa mulier, sed dignitas tunc agere videtur. *Butr. hic.* Ex quo enim dignitas sibi conceditur, omnia ad illam consecutiua censentur ei concessa. *c. præl. de offic. deleg.* Ideo cum abbatissa sit superior monialibus, & aliis eius subditis, à talibus est ei obediendum. *vt in text. & c. vnic. 5. fin. de stat. regul. in 6.* Et licet abbatissa non possit per se excommunicare, vt dictum est superius, potest tamen implorare officium superioris, vt ipse excommunicet ei inobedientes, casu, quo tales per inobedientiam, excommunicari mereantur. *vt in text. & episcopus tenetur ei impendere auxilium. c. 18. quest. 2.* sicut inferior habens simplicem iurisdictionem, potest in casibus maioribus recurrere ad superiorem in loco, vt suam sententiam mandet executioni, vel compellat subditos obedire. *c. cum ab eccl. de off. ord. & l. à diuo Pio. ff. de re iud.*

Cap. 13. Dilecti.

SI Metropolitanus à suffraganeo iuramentum exigit ultra formam statutam à canone, in eo, quod est ultra suffraganeus non tenetur.

QUIA iuramentum non extenditur ad ea, quæ licite præstari non possunt. *gloss. fin. hic.* Cum non debeat esse vinculum iniquitatis. *c. quanto. de iureiur.* Vnde præstitum contra statuta canonum non tenet. *cap. si diligenti. de sum. compet.* Et quoniam iuramentum præstitum à suffraganeo ultra formam statutam à canone, esset in ecclesiæ suæ præiudicium. *vt in text. saltem de facto. gloss. 1. hic.* Et episcopus non potest ecclesiæ suæ conditionem facere deteriore. *c. cum dilectus. de relig. dom.* Ideo ne præiudicetur ecclesiæ, suffraganeus non tenetur iuramentum indebite contra iura ecclesiæ præstitum obseruare. *vt in text. & c. sius nostris. de iureiur.* Et cano-

L I nici, &

nici, & alii de ecclesia possent contradicere, & appellare, & repetere, quod præstitum esset occasione talis iuramenti, etiam inuito, & contradicente ipso prælato. *glo. i. hic. & d. c. sicut.* Pro illa tamen parte, qua fuit iuste præstitum, tenet, nec vitatur per partem inutilem. *gloss. fin. hic. cū vna pars sit separabilis ab alia. d. c. inter cetera.* 22. *quæst. 4.* Episcopi namque præstant iuramentum obedientie Archiepiscopis metropolitanis secundum eam formam, quam episcopi immediate subiecti Ecclesie Romanæ, præstant ipsi Papæ. *vt in text. de qua forma habetur in c. ego. de iureiur.* Sed hodie omnes, qui promouentur in curia, siue episcopi, siue abbates, iurant ipsi Papæ. *Abb. hic.* Et de formaiuramenti præstandi per abbates, vide *text. in c. ne Dei. de simon.* De iuramento canonicorum, vide *in c. cum clericis. de verb. sign.* De iuramento aliorum clericorum. *not. in c. tna. il. 1. de iureiur. & in c. quamquam. dist. 23.*

Cap. 14. Cum olim.

*VACANTE episcopatu, capitulum confirmat, & in-
firmat electiones.*

Quia capitulum, sede vacante, succedit in iurisdictione episcopali in actibus, per quos non fit rei alienatio, nec tendunt in præiudicium episcopi futuri. *gloss. hic. & not. supra. in c. hie. quæ.* Et quoniam confirmare, vel infirmare electiones, est quid iurisdictionis. *c. si religiosus. de elect. in 6.* nec per tales actus aliquid alienatur, aut aliquod præiudicium episcopo futuro præstat. *Abb. hic;* nam si electus est dignus, tenetur superior illum confirmare; si est indignus, tenetur illum reuocare. *c. postquam. de elect.* Ideo cum hæc potestas confirmandi, vel infirmandi electionem, sit debita, & spectet ad ordinariam episcopi iurisdictionem, propter communionem, quæ est inter episcopum, & capitulum, qui faciunt vnum corpus ad prouidendum ecclesie necessitatibus, transit in capitulum, sede vacante, quemadmodum contingit in aliis actibus iurisdictionalibus. *vt in text. & c. 1. & ibi gloss. de institut. in 6.* Collatio autem beneficiorum pertinens ad episcopum dumtaxat, non transit. *c. illa. ne sede vacan. quia collatio est quædam donatio. c. fin. de offic. vic. in 6.* nam prælatus vitur quædam liberalitate, in quem vult conferendo. *c. relatum. de præbend. vnde collatio computatur inter fructus, cum videatur quidam fructus habere hanc præminentiam, & potestatem donandi beneficia, quibus vult. gloss. hic.* Ideo iura noluerunt, quod iuxta liberali-

tates transirent in capitulum, quemadmodum nec liberalitas dispensandi fructus prouenientes, sede vacante. *c. quia sepe. de elect. in 6.* In confirmatione autem, & institutione non est hæc liberalitas, cum teneatur superior confirmare electum, & instituire præsentatum, si sunt idonei, vt dictum est superius, & habetur in *c. significasti. de inreparat.*

Cap. 15. Statuimus.

QVI maior est ordine, licet in ecclesia posterius receptus, in loco, & portione præferatur.

Quia prærogatiua ordinis est dignior, quam sit prærogatiua temporis. *c. si subdiacono. distin. 93.* Et quoniam vbi concurrunt duo iura specialia, ius potentius est præferendum. *c. requisisti. de testam. & c. cum olim. 2. de priuil.* Ideo, licet, cæteris paribus, qui prius est receptus, sit posterius receptus præferendus. *c. qui prior. de reg. iur. in 6.* si posterius receptus est maior in ordine, prius recepto in ecclesia, est in loco, & portione præferendus. *vt in text. & supr. c. 1.* Maioritas namque est multiplex, quædam enim est ordinis. *vt in text.* quædam est dignitatis. *c. audum. de elect. in 6.* Quædam est senectutis. *l. semper. ff. de iur. immunit.* Quædam est prælationis, seu administrationis. *c. transmissam. de elect.* Quædam est consecrationis. *c. aqua. de consec. eccl.* His enim respectibus quis potest dici maior, vel minor. *gloss. in c. lex. distin. 2.* Erunt se concurrentibus, illa maioritas, quæ est dignior, venit præponenda. *c. ad hac. de offic. archid. & c. precipimus. dist. 93.*

Cap. 16. Cum inferior.

SI ecclesia sita in aliquo archidiaconatu, erigitur in cathedralem, à iurisdictione archidiaconatus eximitur.

Quia cum inferior superiorem solvere nequeat, vel ligare; sed superior inferiorem liget regulariter, & absoluat, & satis absolum videtur, vt filius potestatem habeat in parentem. *vt in text. & c. inferior. distin. 21.* Et quoniam archidiaconus subest episcopo, *c. ad hac. de offic. archid.* Et episcopus censetur pater inferiorum clericorum. *c. esto. subiectum. distin. 95.* Ideo si ecclesia inferior erigitur in cathedralem, per consequens eximitur ipso facto à potestate inferiorum, qui ibi prius habebant iurisdictionem, ne sequatur absurdum, vt episcopus inferiori sit subditus. *vt in text. & c. quia periculosum. de sentent. excom. in 6.* Potest tamen episcopus dare simpliciter sacerdoti auctoritatem, vt in con-

in confessione habeat auctoritatem in ipsum, & sic, vt possit vti clauib. in suum superiorem, quia quamuis episcopus, quem simplex sacerdos absoluit, sit superior eo simpliciter, est tamen eo inferior, in quantum ei se subiicit vt peccatorem. *S. Thom. part. 3. quest. 20. artic. 3. in addis.*

Cap. 17. Humilis.

COMPOSITIONEM super iure primatiae, vnus solus, cuius interest, poterit impedire.

QUIA interest subditorum non habere multos dominos, vel non mutare dominum. *l. imperialem. §. infirmiter. de probib. feud. alie. per Feder.* Et quoniam quod omnes tangit, ab omnibus est approbandum. *c. ad huc. de offic. archid.* Ideo in compositione super iure primatiae, per quam vnus praelatus cedit alteri primatum in prouincia, vt illa sit valide facta, debent omnes praelati prouinciae, & capitula cathedralium ecclesiarum consentire. *vt in text. & c. fin. de his, que fi. à praelat.* Si autem isti praelati, & capitula consentiant, consentit omnes de prouincia consensisse. *Innoc. hic.* quia hæc causa concernit principaliter vniuersitatem ecclesiarum prouinciae. *Abb. hic.* Et facta vniuersitatis expediuntur per rectores, & maiores vniuersitatis. *l. 2. §. si autem. C. de iuram. salumn.* Si autem esset negotium concernens principaliter interesse singulorum, essent singuli requirendi, & contradictio vnus inualidaret actum *glo. 1. in c. cum omnes. de consuet.* Et cum sit res magni præiudicii, debet praelatus habere, ne dum consilium, sed etiam consensum sui capituli. *Innoc. hic.* licet enim regulariter sufficiat, praelatum requirere consilium sui capituli. *c. quanto. & c. nouit. de his, que fi. à praelat.* in rebustamen arduis, & magni momenti non sufficit eum requisisse consiliū, si capitulum non præstet etiam assensum. *Abb. hic. & not. in c. 1. de procur.*

In Sexto. Cap. vnic. Episcopali.

CAPITVLVM, vel i, ad quem administratio pertinet, vacante sede, eos absoluet, quos absolueret post episcopum, si viueret.

QUIA capitulum succedit de iure communi, sede vacante, in his, quæ concernunt iurisdictionem episcopalem. *extr. e. hu. que.* possunt tamen ex iure speciali in illam succedere etiam alii, puta visitator datus à Pa-

pa. c. i. cui. *supr. de elect.* vel ab archiepiscopo in casu, de quo in *c. fin. supr. de supp. neq. pralat.* vel electus ad hoc per capitulum. *gloss. hic. versic. i. ad quem;* vel aliqua particularis dignitas ex priuilegio, vel præscriptione. *Ioann. Monach. hic.* Et quoniam absolueret quem ab excommunicatione, dependet à potestate iurisdictionali, non autem à potestate ordinis, vnde etiam non sacerdotes possunt habere excommunicandi potestatem. *S. Thom. part. 3. quest. 19. art. 3. in addis.* Et quia propter animarum periculum euitandum, curandum est, vt, sede vacante, sit aliquis, qui vice episcopi possit absolueret excommunicatos, quos possit episcopus. *Archid. hic.* Ideo capitulum, vel alius, qui, sede vacante, exercet iurisdictionem episcopalem, potest absolueret excommunicatos, sicut possit episcopus, *vt in text. & c. ad abolendam. extr. de her.*

NI SI à Sede Apostolica id fuerit interdictum.

QUIA vbi superior mandat aliquem esse faciendum, vel non faciendum, semper est parendum, nisi certum sit præceptum esse malum. *extr. c. dilecta. & ibi gloss. fin.* Et quoniam Papa habet potestatem ligandi, & absoluen di per totum mundum. *c. cuncta. 9. q. 3.* Ideo si ipse specialiter interdicit, ne aliquis absoluat, etiam si de re iure talis potuisset prius absolueret, post huiusmodi præceptum absolueret nequit. *vt in text.* Specialia enim derogant generalibus. *c. generi. infr. de reg. iur.* Interdicitur autem per Sedem Apostolicam, aut expresse. *vt in c. fin. extr. de excess. pral.* aut tacite per commissionem alteri factam. *vt in d. c. i. cui. Ioan. Monach. hic.*

In Extrauag. Ioan. XXII. Cap. vnic. Ecclesiz.

QUIA multi assumebant dominium, & se creati faciebant Potestates, & Capitaneos in comitatu Sabina, & aliis locis hic nominatis, qui sunt de patrimonio Ecclesie Romana, inibebatur, ne tales de cetero assumantur, neque illi, tanquam talibus, obediatur, & quod nullus huiusmodi præminentiam sibi audeat adscribere sine speciali licentia Sedis Apostolicæ.

QUIA Ecclesie Romanæ, suorumque fidelium dispendia Summus Pontifex dissimulare non potest, quin postquam sibi cognita fuerint, aduersus ea opportunus remediis occurrat. *vt in text.* Papa enim, qui aliorum iustitiam fouet, ius suum negligere nõ de-

bet. c. licet. extr. de suppl. negl. prelat. Et princeps debet se opponere aduerfantibus, pro conseruando iure suorum subditorum. *I. cum quis. ff. de dolo.* Et quoniam exempla præfencia, & præterita cauere nos præmonent in futurum. *c. quia aliquamti. distin. 1.* Ideo Summus Pontifex Ioannes XXII. attendens grauius nocumenta, quæ nonnullis ciuitatibus, & castris intra patrimonium Beati Petri in Tuscia, comitatum Sabinæ, & terram Arnulphorum constitutis, Ecclesiæ Romanæ subiectis, & personis singularibus eorundem, ex diuerforam tam nobilium, quam etiam aliorum, vsurpato regimine prouenerunt, & volens super hoc in posterum eorum dispendiis præcauere, præcipit, ne quis in posterum præsumat ponere officiales in istis terris, sine speciali licentia Sedis Apostolicæ, & si de facto fuerint positi, quod populi illis obedire non debeant. Et simile habetur de Senatore Romano. *in c. fundamenta. de elect. in 6.* Terra autem Arnulphorum vocatur quædam aggregatio duodecim Castrorum in Vmbria apud Interamniam; sic nuncupata à comitibus Arnulphis, qui ibi dominabantur: Et de istis locis hic præcipue fit mentio, quia multa ex illis erant tunc nouiter deuoluta ad Sedem Apostolicam; ut apparet ex historia *Francisci Zaccaria. l. C. Partitio Neap. vbi agit de nobilissimis Castellorum Familia.*

Et si sint aliqua ciuitates, quæ habeant ius eligendi tales capitaneos, per Sedem Apostolicam confirmandos; ut ait Papa, quod ante confirmationem debitam, nulla eis, tanquam talibus, præstetur obedientia.

QUIA interest superioris scire, & examinare, cui tanquam iudici, vniuersitas, & singuli ex ea debeant parere, ne aliquis aspera damnatione ciuitatem occupatam retineret, & concussionum dominatione subditos vexaret. *leg. 2. §. c. cum plac. ff. de orig. iur.* Et quoniam per electionem datur habitus administrandi, & per confirmationem datur actus, & exercitium administrationis. *gloss. in c. quanto. distin. 63.* Ideo ex quo istæ ciuitates solum habent potestatem eligendi, non debet aliquis electus in iudicem ab illis, officium exercere, quousque confirmationem à Sede Apostolica, cui tales ciuitates sunt subiectæ, & ad quam illos spectat confirmare, legitime obtinuerit.

vt in text. & gloss. vers. debitam.

In Extrauag. Commun. Cap. i. vnam sanctam.

OMNES Christi fideles de necessitate salutis, subsum Romano Pontifici.

QUIA vnam sanctam Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, vrgente fide, credere cogimur, & tenere; extra quam nec falsus est, nec remissio peccatorum, sponso in Canticis proclamante: Vna est columba mea, perfecta mea. Vna est matrisuz, electa genitricisuz; quæ vnum corpus mysticum representat, cuius caput Christus, Christi vero Deus. In qua vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Vna nempe fuit diluuii tempore arca Noe, vnam ecclesiam præfigurans, quæ in vno cubitu consummata, vnum (Noe videlicet) gubernatorem habuit, & rectorē, extra quam omnia subsistentia super terram, legimus fuisse deleta. Hanc autem venerari debemus, & vnicam; dicente Domino in Propheta: Erue à frama Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. Pro anima enim, id est, pro seipso capite simul orauit, & corpore; quod corpus, vnicam scilicet ecclesiam nominauit, propter sponi fidei sacramentorum, & charitatis ecclesiæ vnitatem. Hæc est tunica illa Domini inconsutilis, quæ scissa non fuit, sed forte prouenit. *vt in text. & late per Turressem. in summa de ecclesia, & nouissime per Illustriss. & Reuerendiss. Robertum Cardinalem Bellerminium in Apologia contra Iacobum Angliæ Regem.* Ideo ecclesiæ vnius, & vnicæ, vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi monstrum; Christus videlicet, & Christi vicarius Petrus, Petrique successor. Dicente Domino ipsi Petro: Pasce oues meas. Meas, inquit, & generaliter, non singulariter has, vel illas; per quod commississe sibi intelligitur vniuersas. Siue ergo Græci, siue alii se dicant Petro eiusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse, se de ouibus Christi non esse; dicente Domino in Ioanne: Vnum ouile, & vnicum esse pastorem. *vt in text. & S. Th. p. 3. q. 30. art. 1. in addit.*

QVI vtrumque gladium habet.

QUIA in ecclesia, eiusque potestate, esse gladios, spirituales videlicet, & temporales, euangelicis dictis instruimur; nam dicentibus Apostolis: Ecce gladii duo hic, in ecclesia

in ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus, nimis esse, sed satis. *Luc. cap. 22.* Ideo qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis: Conuerte gladium tuum in vaginam. Vterque ergo est in potestate ecclesie, spiritalis, scilicet, gladius, & materialis; sed is quidem pro ecclesia, ille vero ab ecclesia exercendus, ille sacerdotis, is manu regum, & militum, sed ad nutum, & patientiam sacerdotis. *vt in text. & cap. nouit. extra de iudic.*

ET omnes iudicat, à nemine autem iudicatur.

QUIA oportet gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spiritali subiici potestati; Nam cum dicat Apostolus: Non est potestas, nisi à Deo; quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt: non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in supremam; Nam secundum beatum Dionysium: Lex diuinitatis est, infima per media in supremam reduci: Non ergo secundum ordinem vniuersi omnia æque, ac immediate, sed infima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem, & dignitate, & nobilitate terrenam quamlibet præcellere potestatem, oportet tanto clarius non fateri, quanto spiritalia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, & ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur; Nam veritate testante, spiritalis potestas terrenam potestatem inspicere habet, & iudicare, si bona non fuerit; sic de ecclesia, & ecclesiastica potestate, verificatur vaticinium Hieremie: Ecce constituite hodie super gentes, & regna, & cætera, quæ sequuntur. *Hierem. cap. 1. vt in text.* Ideo si deuiat terrena potestas, iudicabitur à potestate spiritali, sed si deuiat spiritalis minor, à suo superiori; Si vero suprema, à solo Deo, non ab homine poterit iudicari, testante Apostolo: Spiritus huiusmodi omnia, ipse autem à nemine iudicatur. *1. ad Corinth. cap. 2.* Est autem hæc auctoritas (& si data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potius diuina, ore diuino Petro data, sibi que, suisque successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata, dicente Domino ipsi Petro: Quodcunque ligaueris, & cætera. *Matth. Cap. 16.* Quicunque igitur huic potestati à Deo sic ordinata resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat

esse principia; quod falsum est, & hæreticum; quia, testante Moyse, non in principis, sed in principio cælum Deus creauit, & terram. *Genes. cap. 1.* Vnde Summus Pontifex Bonifacius Octauus per hanc constitutionem declarat, dicit, definit, & pronuntiat, subesse Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ omnino esse de necessitate salutaria. *vt in text. & simile habetur in c. solita. extr. eod.*

Cap. 2. Vt Prælatorum.

PRÆLATI non debent discurrere, præsertim habitu transformato.

QUIA prælati sicut debent esse vita mundi, ita debent esse fama clari, vt exemplo proficui reddantur. *vt in text. & S. Bernard. de consider. lib. 3.* Vnde debent in se morum habere maturitatem. *cum cunctis. extr. de elect.* Et quoniam inepte discurrere, est lignum leuitatis. *Arist. 10. ethic. cap. 5.* Et abiciere vestes spirituales, est perniciosa temeritas indeuotionis. *vt in text. & c. cum ad monast. extr. de stat. monach.* Et dissimulare habitum, est indicium volendi aliquod malum operari. *c. ex studiis. extr. de presumpt.* Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet hñtum. *Sapient. cap. 1.* Et omnis, qui uale agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, vt non arguantur opera eius. *Ioan. cap. 3.* Ideo omnibus episcopis, superioribusque prælatis sub obstaculo diuini iudicii inhibetur, ne absque rationabili causa, timoris forte, vel alia, extra suarum ciuitatis, & diocesis, ac prouinciarum (mutatis habitibus) limites indiscrete discurrant. *vt in text. & Conc. Trid. de reg. c. 19.*

QUI si ad curiam uenerint, inde recedere non debent sine Papalicensia.

QUIA superior propter sui status dignitatem, non debet pari se contemni. *1. obseruandum. ff. de offic. presid.* Et quoniam quod prælati accedant Romam clandestino, non uiso Papa, nec ei insinuato, quod uenerint; & quod ibi latent, & ab ipso non uisi discedant, uidentur in Summi Pontificis contemptum. *vt in text. & infr. cap. proxim.* Ideo, ne, ipso Papa tacente, huiusmodi morbus non præcis inualeat; dū prouidum creditur, quod incautum, & licet quod impune relinquitur, inhibetur, ne qui episcoporum, & superiorum ipsorum latenter (præsertim habitu transformato) uenientes ad curiam, de ipsa (Romani Pontificis non præsentati conspectu, vel saltem ab eo recedendi licentia non obtenta) recedant. *vt in text. & infr. c. prox.*

ALIAS ipsi, & receptantes illos, excommunicati sunt.

QVIA dignum est, vt quos Dei timor à malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. *c. cum in cunctis. extr. de elect.* Et quoniam agentes, & consentientes pari pœna puniuntur. *c. quanta. extr. de sentent. excommun.* Et consentientes dicuntur illi, qui per cooperationem præstant auctoritatem. *glossim d. c. quanta. Ideo si qui episcoporum, & superiorum extiterint huiusmodi inhibitionis contradictores & absque ipsius Romani Pontificis recedendi licentia concessa, eoque non viso recesserint à curia, nec non si qui scienter ipsos receptauerint, nisi id confestim eidem Romano Pontifici, vel alicui, per quem hoc ipsum ad eius crediderint deduci notitiam, manifestare curauerint (etiam si episcopali, archiepiscopali, patriarchali, vel quauis alia dignitate præfulgeant) per hanc constitutionem sententia excommunicationis innodantur. vt in text. & infra cap. prox.*

Cap. 3. Et si deceat.

PRÆLATI ad curiam non debent more nocturnalenter venire, nec inde sine Papali licentia recedere.

QVIA et si deceat quoslibet subditorum curam exercere solite, & per omnia velut lucis filios ambulare; hoc tamen præcipue ab ipsis exigitur, qui constituti per altitudinem dignitatis vt in specula, circa commissas sibi plebes pastorum simul, & custodum partes implere tenentur. *vt in text. & cap. peruenis. 11. quest. 1.* Et quoniam nonnulli, pontificali præditi dignitate, gregum suorum custodiam negligentes, & abhorrentes lucem, tanquam filii tenebrarum, non verebantur se ab ouium suarum cura, mercenarii more, tempore longo subducere, & pontificali dignitate reiecta, non erubescere vagari per deua sub habitibus transformatis, ac contempto de exibendo paribus, & superioribus, honore præce-

pto, sic abieci, & indecori, interdum ad Sedem Apostolicam clanculo declinare præsumebat, vbi more nocturnæ, cuius intuitum nox illuminat, lux excæcat, de die latentes, horis tenebrarum, quos suis arbitrabantur conformari desiderii, visitabant, suos eis euomentes conceptus iniquos, & conspirationes forsan illicitas pertractantes, & demum ab inde (non absque notabili Sedis Apostolicæ cõtemptu) reuerentiam consueta, quam debita, non exhibita Romano Pontifici, & nec ab ipso petita licentia, nec obtenta, recedebant. *vt in text. & supra. c. prox.* Ideo Summus Pontifex Ioannes XXII. cupiens ipsius sedis honori in hac parte prospicere, ac talium insolentis finem imponere, de Cardinalium consilio prohibet, ne de cætero præsul aliquis sine sui superioris licentia (nisi pro negotiis ecclesiæ sibi commissis) extra suam diocœsim audeat pernoctare, firmiter statuens, vt quicumque Pontifex ad Romanam curiam veniens, Papale palatium primitus visitet, ad Papam (si hoc patitur temporis oportunitas) intraturus, ac reuerentiam consuetam, & debitam, exhibiturus eidem; nullatenus recessurus à curia, nisi ab ipso super hoc petita licentia, & obtenta. *vt in text. & simile supra. c. prox.*

ALIAS infideles iudicantur, & sententia excommunicationis ligantur.

QVIA summo morbo summum remedium est adhibendum. *cap. corrip. 24. quest. 3.* Et quoniam cõtinnere superiorem, maxime Papam, est graue peccatum, *c. si quis extra eod.* Ideo quicumque prælati, quamuis etiam patriarchali dignitate fulgentes, sic ad Sedem accedentes, & ab illa (vt prædicitur) recedentes, nec non quilibet alii, qui tales apud sedem ipsam receptare præsumperint, nisi ante receptionem huiusmodi, eidem Romano Pontifici significauerint aduentum illorum, decernuntur, eoque ipso, notam infidelitatis incurrere, ac excommunicationis sententia subiacere. *vt in text. & supra. c. prox.*

Libet Primus. Titulus XXXIV.

DE TREUGA, ET PACE.

In Decretal. Cap. 1. Treugas.

TREUGAS à quarta feria post occasum solis, vsque ad secundam feriam in ortu solis; Ab aduentu Domini vsque ad octauam Epiphania; Et à Septuagesima

vsque ad octauam Pasche, ab omnibus inuiolabiliter obseruari, Summus Pontifex hic precipit.

QVIA die Iouis non est bellandum, propter Ascensionem Domini in cœlum, & pro-

& propter cœnam cum discipulis; nec die veneris, propter reuertentiam passionis; nec die sabbati, quia eo die discipuli latuerunt propter metum Iudæorum; & quia corpus latuit in sepulchro; nec die Dominico, quia fere quodlibet insigne fuit eo die constitutum à Domino, & præcipue propter honorẽ resurrectionis; Nec tempore Aduentus, quia sunt dies immediate constituti in honorem Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi; Nec à Septuagesima vsque ad octauam Paschæ, quia tunc est tempus præcipue assignatum ad penitentiam, & ad contemplandum passionem, & resurrectionem Saluatoris, à quo processit redemptio nostra. *But. hic.* Quamuis enim nulla sint tempora, quæ diuinis non sint plena muneribus, & semper nobis ad misericordiam Dei per ipsius gratiam præstetur accessus; in istis tamen solemnioribus diebus omnium mentes maiori studio ad spirituales profectus moueri, & ampliori fiducia oportet animari. *S. Leo serm. 4. de quadr.* Et quoniam treuga est securitas præstita rebus, & personis, bello nondum finito. *gloss. 1. hic.* Et pacem habere, debet esse voluntatis; bellum autem debet esse necessitatis, vt liberet Deus à necessitate, & conferuet in pace: Non enim pax queritur, vt bellum exerceatur; sed bellum geritur, vt pax acquiratur. *c. noh. 23. quest. 11.* Ideo vbi non potest haberi pax in totum, curandum est, vt saltem habeatur ad tempus, & præsertim eo tempore, in quo diuinis ministeris magis est incumbendum, cum bella, vt plurimum, animos à deuotione alienent, & ad mala occasiones præbeant. *vt in text. & d. c. noli.* Et hæc intellige, siue bellum sit iniustum, siue iniustum; nam licet nullo tempore cessandum à bello iusto, minus tamen est ei vacandum in hoc tempore, quam in alio, & licet nunquam sit faciendum bellum iniustum, tamen si de facto fiat, saltem in his diebus est magis à pugna abstinendum. *gloss. 2. hic.* Et intellige, quod quis debet se abstinere in his diebus ab impugnando. *But. hic.* nam quo ad se defendendum, vbi vrget necessitas, nec quadragesimali tempore, nec dieb. festiuis, vel aliis diebus, pro defensione tam sua, quam patriæ, seu reipublicæ, & fidei, est bellorum exercitio parcendum; ne Deum quis videatur tentare, si habet, quod faciat, & suæ, & aliorum saluti consulere noh procuret, & sanctæ religionis detrimentum non præcaueat. *c. si nulla. 23. quest. 8. & S. Thom. 2. 2. quest. 40. art. 4.* Sed quod dicitur de tali treuga, & de pœna controuentientium in hoc text. hodie non tenet, nec peccant, qui non

seruant hanc constitutionem; quia huiusmodi treuga non fuit moribus vtentium approbata. *gloss. 2. & Innocen. bic.* Leges enim instituitur, cum promulgantur, firmantur, cum moribus vtentium approbantur, *c. in istu. 5. leges. dist. 4.* Sed quando lex tollitur per desuetudinem, distingue, quod, aut lex præceptiua nunquam fuit recepta in obseruantia, sciente legislatore, & valente contradicere, & non contradicente, & talis lex non ligat, nec requiritur tempus ad inducendam præscriptionem; sed sufficit binus, vel trinus actus in contrarium, quia hic non agitur de præscribendo contra legem, sed de impediendo vinculum, nam per binum, vel trinum actum apparet de consensu superioris. *c. ita nos. 24. quest. 2. & l. 2. c. de episc. audien.* Ex quo enim superior videt, & patitur, nõ videtur velle, quod lex sua vinculum iniiciat. Si vero aliqui seruant in eodem loco, tunc non seruantes non videntur excusari. *argum. c. iam dudum. in fi. de præben.* At superior ignorat, & tunc requiritur præscriptio 40. annorum, & dummodo consuetudo sit rationalis, vt quia fundatur super aliqua ratione. *c. fin. de consuet. in 6.* Si enim contrarium legis in se esset malum, consuetudo nõ esset rationalis. *c. in intellectu de iur. iur.* Nec obstat, quod videantur peccasse controuentientes à principio, & sic quod videatur fuisse vitiosum principium abrogandi legem, & quod in huiusmodi vitio videantur continuare successores, quia respondetur, quod si à principio mori fuerunt ex aliqua rationali causa, non peccauerunt, quia ipsæ et superior indulgisset ad hoc, quod not. *Archid. in c. vitinam. dist. 26. & successores eorum, qui contrauerunt, similiter nõ peccauerunt, quia potuerunt existimare, quod ex aliqua rationali causa lex illa nõ sit obseruata. argum. eorum, quæ not. gl. in c. de quarta. de præscript. & Abb. hic.* Et quod lex præceptiua non illaqueat, sciente superiore, & non contradicente, est text. in c. 1. dist. 20. & c. cum olim. de cler. coniug.

Cap. 2. Innouamus.

PERSONÆ hic enumerata debent plena securitate gaudere tempore guerra: scilicet presbyteri, monachi, conuersi, & peregrini.

QVIA qui militat Deo, non debent perturbari per milites sæculi. *c. illi, qui. 24. q. 3.* Et quoniam clerici, & istæ alix personæ spirituales elegerunt vitam, perquam Dei contemplationi, & orationi incumbunt. *cap. duo sunt.*

fant. 12. q. 1. Ideo non debent à diuino ministerio per milites mundi retar dari. vt in text. & c. si quis Romipetas. 24. q. 3.

ET similiter mercatores euntis, vel redeuntis, & rustici in agricultura existents.

QVIA per istos prouidetur reipublicæ de rebus victui, & vestiri necessariis, & per eorum industriam principes de huiusmodi rebus tributa reportant, ex quibus eorum dignitas sustentatur. *l. agricul. & l. execut. C. qua res pign. obligat.* Et quoniam si isti per milites turbarentur, omnes alii, tam religiosi, quam sæculares detrimenta paterentur, & principatus debilitarentur *dicit. l. execut.* Ideo ne per malum eis illatum, etiam alii in debite molestentur, isti sunt priuilegiati, dum huiusmodi publico bono incumbunt, ne tempore belli molestentur. *vt in text. & d. c. illi, qui.*

ET similiter animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum.

QVIA accessorium sequitur naturam sui principalis. *c. access. de reg. iur. in 6.* Et verba sunt intelligenda cum effectu. *cap. relat. de cleric. non resid.* Et quoniam rustici non possent sine istis animalibus agriculturæ operam dare. *l. pign. d. tit. qua res pignor. obligat.* Ideo ista animalia debent à militibus securitatem habere, sicut habent rustici, qui eis in agricultura vtuntur. *vt in text. & d. l. pign.*

In Extrauag. commun. Cap. 1 Ad vniuersalis.

SIXTVS Papa Quartus volens discordiam ex pragmatica sanctione subortam sedare, ordinarij regni Francie ad conferenda beneficia sex menses concedit. Facultatem concedendi sex gratias sibi retinet. Beneficia Cardinalium, & eorum, qui Cardinalibus sunt familiares, in regno Francie existents, sua dispositioni vsque ad certum tempus reseruat. De beneficijs promouendorum quid fieri debeat ostendit. Causas beneficiales in prima instantia vult in partibus terminari, in quibus ante diffinitiuam sententiam (nisi in vno casu) vetas appellari. Quid de causis in curia pendensibus faciendum sit, narrat. Si autem eadem causa in diuersis respectibus tractatur, quoniam pacto terminanda sit, hic recitatur. Taxas beneficiorum etiam à Ioanne XXII. seruandas censet. Tandem tempus ponit, intra quod vult ista acceptari, & seruari.

QVIA Summus Pontifex, inter alia onera, quæ sustinet in vniuersalis ecclesiæ regimine, debet maxime inuigilare, vt in populo Christiano, & præsertim in personis ecclesiasticis, discordiæ exinguantur, & pacis, & tranquillitatis dulcedo in ipsis conseruetur. *vt in text. & c. nouit. extra de indic.* Et quoniam in regno Francie erant ortæ discordiæ, præsertim inter ecclesiasticos, occurrere cuiusdam constitutionis, quæ in eodem regno diutius inoleuit (quam pragmaticam sanctionem appellabant) & timebatur, ne in dies propter illam maiora scandala, & grauiora pericula subsequerentur. *vt in text.* Ideo ad obuiandum huiusmodi malis, Summus Pontifex Sixtus Quartus circa hæc negotia statuit, prout in text.

Cap. 2. Vices.

DISCORDIA inter religiosos mendicantes, & ecclesiarum parochialium rectores in partibus Germanie quatuor delegatis commissa, per eos sub certo formis, & modis in pacem, & concordiam conuersa fuit, quam Romanus Pontifex confirmat.

QVIA attendens Summus Pontifex, quod illius vices gerit in terris, qui Apostolis suis dixit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. *Ioan. cap. 14.* Cupit inter Christi fideles quoslibet, & præsertim sub vno, atque eodem sacerdotij vexillo secum Deo militantes, pacem, & charitatem inducere, & indutam conseruare, & quæ his contraria sunt, fallace vigilantia pastoralis ad radicem posita, submouere, prout retum, & temporum circumstantiæ exposcere dignoscuntur. *vt in text. & supr. c. proxim.* Et quoniam inter religiosos mendicantes, & ecclesiarum parochialium rectores in partibus Germaniæ, erant ortæ diuersæ discordiæ, per quas ecclesia Dei patiebatur in istis suis ministris detrimentum, & Christi fidelibus illarum partium in dies scandalum non modicum inde proueniebat. *vt in text.* Ideo Summus Pontifex Sixtus Quartus ad extirpandas huiusmodi discordias, & pacem inducendam, & fouendam inter istos ecclesiasticos, qui se mutua charitate diligere, & alter alterius (iuxta Apostolum ad Galat. cap. 6.) onera portare debent; approbat, & confirmat ea, quæ pro tali concordia fuerunt ordinata per istos Sedis Apostolicæ delegatos, supplens motu proprio, & ex certa sciencia, omnes, & singulos defectus, tam iuris, quam facti, si qui forsitan in concordia

cordia perale. *gatos facta, interuenissent. vt in text. & simile habetur in c. vnic. de offi. custod. in extrauag. com.*

PRÆCIPENS sub pena excommunicationis, illam à pralatu obseruari.

QVIA frustra ferent leges, nisi essent, qui eas executioni demandarent. *c. si Roman. distin. 19 & l. quia. ff. de prescript. verb.* Et quoniam per impositionem pœnæ, multi reddun-

tur promptiores ad eorum officium exequendum, vt qui non oderunt peccare amore Dei, saltem abiteant formidine pœnæ. *c. cum in cūctis. extr. de elect.* Ideo iniungitur prælatis, sub pœna excommunicationis latæ sententiae, vt ea, quæ pro talium concordia in hac constitutione continentur ordinata, & confirmata, ipsi inuio, libiliter obseruent, & quantum in eis est, ab alijs faciant obseruari, vt in text.

Liber Primus. Titulus XXXV.

DE PACTIS.

In Decretal. Cap. 1. Antigonus.

PACTA quantumcunque nuda, seruanda sunt.

QVIA per legitimum pactum, quod non sit dolo ininitum, & obseruatum nõ vergat in dispedium salutis æternæ, quamuis non sit aliqua scriptura, & instrumento vestitum, inducitur naturalis obligatio. *l. iuris gentium §. prator. ff. de pact.* Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea seruare, quæ inter eos placuerunt? *l. ff. eod.* Et quoniam qui à tali pacto, & obligatione recedit, mentiendo in alterius damnum, mortaliter peccat. *c. pradicandum. 22. q. 1. dicente scriptura: Os, quod mentitur, occidit animam. Sapien. cap. 1. Vn de inter iuramentum, & simplicem loquelam, Dominus nullam vult esse differentiam. c. iuramenti. 22. q. 5. scilicet, quo ad obligandum promittentem, vel iurantem; nam vterque peccat contraueniendo, licet in quantitate reatus, sit differentia; quia grauius peccat veniens contra iuramentum, vt not. in c. fin. de iur. iur.* Ideo ad euitandum mortale peccatum, & ad soluendam naturalem obligationem, licita pacta sunt custodienda, & per ecclesiasticam disciplinam ad illorum obseruantiam ille, qui renuit, est adstringendus. vt in text. & infr. c. qual.

Cap. 2. Quoties.

CONVENTIO inualida per consensum superioris validatur.

QVIA vbi superior aliquid confirmat cum causæ cognitione, supplet omnem defectum, qui in illo actû poterat esse. *c. 1. & 2. de confirm. rit.* intelligendo de superiore, quide *Ration. Iur. Pontif. Lib. 1.*

iure habeat ad hoc potestatem. *gloss. hic. & in c. 1. infr. tit. proxim.* Omnia enim nostra facimus (inquit Imparator) quibus auctoritatem nostram impartimur. *l. 1. c. de veter. iur. enucl.* Et quoniam qui ab initio poterat mandare, vel concedere, potest etiam ex post facto ratum habere. *c. rati-habitionem de reg. iur. in 6.* Ideo si sit pactum, de cuius validitate dubitetur, per superioris consensum confirmatur. vt in text. & c. 1. infr. tit. proxim. Quod enim non valebat, vt ex tunc, incipit valere, vt ex nunc. *gl. in c. non firmatur. de reg. iur. in 6.*

Cap. 3. Qualiter.

IVDEX debet studiose agere, vt promissa adimpleantur.

QVIA ad iudicem, præsertim ecclesiasticum, spectat prouidere, vt peccata euitentur. *c. mouit. de iudic.* Et quod vnicuique ius suum tribuatur. *Instit. de iust. & iur. §. 1.* Et quoniam qui non attendit, quod legitime promissit, mentiendo peccat. *supr. c. 1.* Et retinet rem promissam, quæ per suum præstitum consensum spectat ad alium. *l. cum amplius. §. in natura. ff. de reg. iur.* Ideo per iudicem studiose, & effectualiter agendum est, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur. vt in text. & c. iuramenti. 22. q. 5. Verba enim sunt intelligenda cum effectu. *c. relatum. de cler. non resid.* Et vbi requiritur effectus, non sufficit voluntas. *c. 1. de eo, qui mit. in poss.* Vnde in ordinatione psalmistæ, id est, cantoris, dicitur ei per ordinantem: Vide, vt quod ore cantas, corde credas; & quod corde credideris, operibus compleas. *c. psalmista. distin. 23.* Et Dominus dicit: Quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita.

Psal. 88.

M m

Cap. 4.

Cap. 4. Cum pridem.

NON valet pactum, per quod beneficium ecclesiasticum debet pecunia resignari.

QUIA dare spirituale pro temporali, est simonia. *cap. ex diligenti. de simon.* Et quoniam beneficium ecclesiasticum est quid spirituale, & pecunia est res temporalis. *c. consilere. dist. tit. & c. totum. 1. quest. 3.* Et remittere est dare. *c. ea, qua. d. quest. 3.* Ideo pactum de renuntiando beneficium, in quo habetur titulus, pro pecunia, vt simoniacum non valet. *vt in text. & c. tua nos. de simon.* Iudex tamen ex officio suo posset prouidere, vt vna pars cederet liti super spiritualibus, & pro bono pacis reciperet ab alia parte expensas, quas fecit. *gloss. hic. ver. non diximus. & c. nisi. de prebend.*

Cap. 5. Accepimus.

NON valet pactum de succedendo post mortem prelati in ipsius ecclesia.

QUIA per huiusmodi pactum daretur occasio captandæ mortis beneficiari. *l. de fidei commissio. C. de transfal. Et hæreditaria successio in beneficiis esse videretur. c. apost. 8. quest. 1.* Et quoniam vtrumque est malum, & contra bonos mores. *c. nulla. de concess. prebend.* Ideo tale pactum est sacris canonibus inimicum, & non debet aliquatenus tolerari. *vt in text. & d. c. nulla.* De successione tamen in hæreditatem alterius, valet pactum, si fuerit factum de consensu illius, de cuius hæreditate paciscitur; dummodo in tali consensu ipse perseverauerit vsque ad mortem. *l. si. C. de post. Sed in beneficiis non valet hoc pactum, etiam si ei consenserit beneficiarius. gloss. 3. in d. c. nulla. quia non spectat ad eum dare successorem in beneficio. c. de testanda. de concess. preb. in 6. Vt potest quique dare successorem in resua. l. si testamentum. C. de testam.*

Cap. 6. Cum clerici.

QUI per pactum augenda pensionis consecutus est ecclesiam, debet ea priuari, & alias canonice puniri.

QUIA tale pactum est simoniacum, cum promittat temporale pro consequendo spirituali. *infr. c. fin.* Et quoniam pena contra illum, qui simoniace adeptus est beneficiū, est illius beneficii spoliatio. *c. Mattheus. de simon.*

Et est ab ordine depositio, & excommunicatio. *c. reper. 1. q. 1.* Ideo qui per tale pactum consecutus est ecclesiam, est illa spoliandus, & seueritate ecclesiastica puniendus. *vt in text. & c. erga. 1. q. 1.* Dicitur autem, talem simoniacum esse beneficium spoliandum, non autem dicitur esse priuandum. *vt in text.* quia priuatio præsupponit habitum. *c. ad dissol. de despons. impub.* Et iste non habuit in beneficio ius, neque titulum. *Abb. hic.* nam collatio beneficii simoniace facta, est ipso iure nulla. *c. ordin. d. q. 1.* Si autem tale pactum interuenierit post collationem, tunc non potest dici simoniacum, cum iste iam fuerit consecutus ius spirituale. *Abb. hic.* Sed adhuc peccat, & debet puniri, quia sine auctoritate superioris constituit ecclesiam censualem. *c. signif. & c. prohib. de censib.*

Cap. 7. Plerique.

SI ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præiudicium iuris parochialis alterius ecclesie, non tenet.

QUIA iura parochialis sunt debita ipsi ecclesie parochiali. *c. si. de paroch.* Et quoniam quis non potest pacisci in præiudicium alterius. *c. si diligenti. de foro. comp. & c. eam. re. de iureiur.* Ideo tale pactum, quod de auriarum radice procedit, penitus reprobatur. *vt in text. & c. avar. de preb.* Sed licet ex pacto quis non possit sibi eligere sepulturam in aliena parochia, ipse tamen potest sibi eligere illam. *c. 1. de sepult.* Et hodie dicendum est de hoc, vt habetur in *l. 1. de sepult. in 6. & in Clem. cupientes. 5. fin. de pan.*

ET quicquid hac occasione percipit, reddere cogitur illi ecclesie.

QUIA iuxta verbum beati Augustini episcopi. *54. ad Maced.* Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. *c. cum tu. de vsur.* Et quoniam restitutio est facienda proprio domino, vel eius hæredibus, vel (his non superstitibus) res est pauperibus eroganda; dummodo is, qui male detinet, habeat in facultatibus, vnde possit rem ablatam restituere. *d. s. cum tu.* Ideo cum acquisita per huiusmodi pactum, non spectent ad ipsos pacificentes, sed ad ecclesiam parochialem, in cuius præiudicium ipsi istud pactum fecerunt, illi ecclesie sunt talia bona restituenda. *vt in text. & c. apost. 12. quest. 2.*

Cap. 8.

Cap. 8. Pactiones.

NON valet pactio in spiritualibus, qua peccatum inducit.

QUIA de duobus malis minus malum est eligendum. *c. non solum. 22. quest. 4.* Et quoniam minus malum est vota stultæ promissionis non implere, quam crimen committere. *c. si publici. d. q. 4.* Ideo pactiones, quæ obseruatæ vergerent in animæ detrimentum, obseruandæ non sunt, & nullius sunt validitatis. *vt in text. & c. 2. eod. in 6.* Et hoc, etiam si essent iuramento firmatæ. *c. 1. de iureiur.* quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis. *c. si vero. de iureiur.* Vnde inquit *Isidorus* in *synonymis lib. 2. c. de mend.* In malis promissis rescindit fidem; In turpi voto muta decretum; Quod incaute vouisti, ne facias; Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur. *d. q. 4. c. in malu.* Et quia pactiones circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem continent simoniæ. *c. questum. de rer. permur.* Ideo in spiritualibus omnis pactio, omnique conuentio debet omnino cessare. *vt in text. & c. sua. de simon.*

VEL turpis, seu de re turpi.

QUIA pactio turpis, vel de re turpi, est contra bonos mores. *gloss. 2. hic.* quæ de his pactionibus ponit exempla. Et quoniam tolerabilis est, promissum non facere, quam facere, quod fit contra bonos mores, & inhonestum. *c. vnusquisque. 22. q. 4.* Ideo si pactum contineat in se turpitudinem, non est seruandum. *vt in text. & l. gener. ff. de verb. oblig.* Et hoc, etiam si esset iuratum. *c. si aliquid. d. q. 4. q. 2.* non est obligatorius contra bonos mores. *præstitum iuramentum. c. non est. de reg. iur. in 6.*

VEL impossibilis de iure, vel de facto.

QUIA omnis obligatio, aut in dando, aut in faciendo, consistit. *l. 2. ff. de verb. oblig.* Et quoniam quod est impossibile de iure, vel de facto, non potest dari, neque fieri. *l. si stipuler. ff. d. tit.* Ideo impossibilium pactio nullus est obligatio, vel momenti. *vt in text. & l. impos. ff. de reg. iur.* Sed est aduertendum, quod quando dicitur, pactum contra ius non valere, est intelligendum de pacto contra ius publicum, cui particulares renuntiare non possunt; secus si esset pactum contra ius priuatum, cui quisque renuntiare potest. *vt not. in c. si dil. genti. de for. compes. & gloss. in d. c. non est.*

In Sexto. Cap. 1. Pactum.

MONACHI habentes liberam à Sede Apostolica sepulturam, si pacifcuntur de non recipiendū aliquibus, vel certis parochianis ecclesie alicuius, seruare compelluntur pactum.

QUIA specialia derogant generalibus. *c. 1. extr. de rescript.* Et quoniam facultas sepeliendi est generalis, & pactum de non sepeliendo aliquos, est quid speciale. *c. in nostra. extr. de sepult.* Ideo per huiusmodi pactum derogatur facultati sepeliendi, quæ generaliter istis monachis competebar. *vt in text. & gloss. in c. generi. infr. de reg. iur.* Et hoc, siue tale pactum precesserit indulgentiæ sepeliendi impetrationem, siue fuerit post illam secutum, quia si pactum præcessit, non intenditur illi, per obtentum postea priuilegium, præiudicium inferri, si de illo non faciat mentionem. *c. ex multiplis. extr. de decim. & c. super eo. de offi. deleg.* Si vero talis indulgentia sepeliendi præcessit pactum, ei per illud videtur fuisse renuntiatum. *vt in text. & c. si diligenti. extr. de for. comp.*

NEC illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri.

QUIA per priuilegium concessum monachis, vt possint recipere aliquos ad sepulturam, non inferitur eis recipiendi necessitas sed in eorum voluntate relinquitur libera recipiendi, vel non recipiendi facultas. *Genin. hic num. sexto.* Et quoniam fauori pro se introducto quilibet renuntiare potest. *c. ad apost. extr. de regular.* Ideo ipsi monachi possunt pacifcisci de non recipiendo aliquos ad eorum sepulturas. *vt in text. etiam istis sepeliendis inuitis. gloss. in c. 3. versic. liberum. extra de offic. deleg.* licet alias quis habeat liberam potestatem eligendi sepulturam per respectum ad diuersitatem locorum. *c. cum liberum. & c. de vxore. extr. de sepul.*

Cap. 2. Quamuis.

PACTVM factum patri à filia, dum tradebatur nuptui, quod dote contenta, nullum habeat ad bona paterna regressum. si uir auerit id ipsa filia, omnino seruare tenetur.

QUIA iuramentum præstitum super actu à lege infirmato principaliter fauore iurantis, licet secundario in fauorem publicum,

M m 2 licum,

licum, necessario est obseruandum, si non vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præiudicium principaliter non redundet, & obseruatum non vergat in æternæ salutis dispendium. *c. cum contingat. extr. de iureiur.* Et quoniam leges ciuiles improbant pactum factum patri à filia, dum traditur nupti, vt, dote contenta, nullum habeat ad bona paterna regressum, principaliter fauore ipsius filix, ne à futura successione excludatur, & sit peioris conditionis, quam ceteri filii, sicque à paterno obsequio retrahatur, licet tale pactum prohibeatur secundario in publicum fauorem, vt mulieres facilius inueniant maritos, per quos, & quas, ciuitas numerosius liberis repleatur. *l. pactum. C. de collat. & l. fin. ff. de suis, & legit.* Ideo tale iuramentum non est illicitum, & obligat iurante. *vt in text. & c. licet. infr. de iureiur.* Ius enim canonicum magis confiderat salutem animæ, & magis intendit obuiare peccatis, quam faciat ius ciuile, quod magis intendit reipublicæ utilitatem. *dist. c. licet. & gloss. in d. c. cum contingat.* Et nos debemus magis animarum salutem attendere. *c. filius. extra de testam.* Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? *Matth. cap. 16.*

Cap. 3. Quia ex eo.

PACTA inita per Fratres Prædicatores, vel Minores, alios Mendicantes, cum Rectoribus parochialium ecclesiarum, super parochialibus iuribus, si facta sunt per Priores, vel Guardianos, de conuentuum ipsorum locorum consensu (licet auctoritas Sedis Apostolica non interuenierit, vel licentia Prioris, vel Ministri generalis, aut Magistri, vel prouincialis Ministri, vel capituli prouincialis) seruanda sunt.

QUIA ex eo, quod Fratres Prædicatores, & Minores, & alij Mendicantes, compositiones, & pacta cum prælatis, capitulis, rectoribus, & personis ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum, & locorum, in quibus domus, seu habitationes eorum existunt, super iuribus parochialibus, vel aliis quibuscunque articulis, ab eis, vel eorum antecessoribus inita, siue facta, seruari recusabant, & ea eo prætextu infringere moliebantur, quia Magistri, aut Ministri, vel Prioris generalium, seu prouincialium eorundem non affuerit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel prouin-

cialia capitula extiterunt, multà in diuersis mudi partibus scandala insurgent; & ipsorum Fratrum fama, & honorum plurimum detruebatur. *vt in text. & extrau. lo. XXI. c. vici. de treug. & pac.* Et quoniã religiofos decet puritatem comminimodam in suis actibus obseruare, & ab his abstinere propensius, per quæ possent alius exempli perniciet generari. *vt in text. & S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 6.* Ideo Summus Pontifex Bonifacius Octauus his malis occurrere paternæ sollicitudinis studio intendens, præsentis decreto sanciuit, compositiones, & pacta huiusmodi cum prælatis, capitulis, & rectoribus, & personis prædictis, ab ipsorum Fratrum conuentualibus, Prioribus, seu Guardianis facta, vel approbata, de suorum conuentuum consilio, & assensu, debere ab ipsis fratribus, in locis, in quibus fuerint facta, perpetuo inuiolabiliter obseruari; nõ obstant, quod Magistri, vel Ministri, aut Prioris generalium, seu prouincialium prædictorum non interuenierint in eisdem assensibus, nec ab ipsorum generalibus, vel prouincialibus, capitulis extiterint approbata; vt quod Sedes Apostolica in his, quæ per prædictos Fratres Minores facta fuerint, auctoritatem suam, vel assensum non præstiterit. *vt in text.* Sed ubi per iura posteriora reperitur determinatum, quæ sint ab istis religiofis cum rectoribus ecclesiarum, vel aliis obseruanda, & per ipsa iura esse ablatam potestatem aliter pacificèendi, talia iura sunt in his dispositionibus attendenda. *Clon. dudum. de sepul.* Sed quid, si isti Fratres faciunt pactum cum laicis super aliis iuribus, an valeat? Distingue, quod, si pacta inducerent alienationem iurium, vel rerum, non valerent sine auctoritate superioris. *c. sine exceptione. 2. 2. q. 2.* Secus, si non inducerent alienationem, sed modificarent contractus inter se gestos, per rationem huius text. quæ habet locum in talibus pactis etiam cum laico. *Gem. hic in fin.* Et etiam, quia in istis modis nõ requiritur tanta solemnitas, quãta requiritur in magnis. *c. terrulas. d. q. 2. DVMmodo sint licita, & honesta.*

QUIA pacta, quæ continent in se turpitudinem, & obseruata vergent in dispendium salutis æternæ, nullam inducunt obligationem. *extr. c. fin. & l. pacta, que. C. eod.* Et quoniam religiofos maxime decet honestati, & sanctitati studere. *vt in text. & 1. ad Cor. 1. 14.* Ideo per facultatem datam religiofis, vt super aliquibus possint pacificè, non intelligitur data nisi ad pacta licita, & honesta in eunda. *vt in text. & extra c. ple. rique.*

Liber Primus. Titulus XXXVI,
DE TRANSACTIONIBVS.

In Decretal. Cap. 1. Sicur.

INSTRUMENTA, & alia iura partium, contraria transactione tolluntur.

QVIA transactio est dere dubia, & lite incerta pactio non gratuita. *l. i. ff. eodem.* Et quoniam pactum nouissimum rumpit pacta priora. *l. pacta nouissima. Cod. de pact.* Id. eo per transactionem tolluntur omnia priora iura competentia transigentibus. *vt in text. & l. sub pretextu. C. eod.* Non enim minorem auctoritatem transactionum, quam rerum iudicarum esse, recta ratione placuit: Si quidem nihil ita fidei congruit humanæ, quam ea, quæ placuerunt, custodiri. *l. non minorem. C. eodem.* Vnde per transactionem derogatur testibus, instrumentis, præscriptionibus, & culibet iuri, quod prius competeat; dummodo instrumenta, & probationes non fuerint dolo partis occultatæ; nam tunc postea agi actio pristina; Et si exciperetur de pacto transactionis, posset replicari de dolo. *dist. l. sub pretextu.* Et intellige, volente altera parte transactionem seruare; alias potest transigens vt pristino iure suo, ac si non fuisset transactum. *infra c. consuetus. & l. cum proponas. Cod. de pact.* nam si frangenti iudem, quis nõ tenetur seruare, quod interposita conditione promiserat. *c. 3. de iureiur.* Et intellige de transactione licita, nam illicita non valet. *infra c. super eo.* Et intellige, inter transigentes; nam res inter alios acta, alteri præiudicare non debet. *c. cum olim. de caus. p. ff. ff. & propr.* Et intellige super rebus, de quibus fuit transactum; nam de quibus non fuit actum, nec cogitatum, non potest dici esse transactum. *l. si de certa. C. eod.*

Cap. 2. Statuimus.

TENET compositio super decimis, facta cum assensu superioris.

QVIA hæc est differentia inter compositionem amicabilem, & transactionem; quod transactio est pactio non gratuita, per quam aliquid datur, vel retinetur, vt à lite recedatur; Compositio vero est gratuita pactio, qua pro spirituali non datur aliquid tem-

porale. *infra c. super eo.* Et quoniam illa transactio, per quam daretur temporale pro spirituali, contineret simoniam. *c. tua de simon.* Compositio vero, per quam, vel nihil datur pro spirituali, vel aliud spirituale cum spirituali de superioris auctoritate commutatur, si sic legitime facta, non est illicita, & nullam continet simoniam. *cap. quasitum. de verum permutat. & S. Thom. 2. 2. quæst. 100. artic. 4. ad 3. argum.* Ideo in spiritualibus (quale est ius decimandi. *c. ad hac. de decim.*) prohibetur transactio, non autem amicabilem compositio *vt in text. & c. ex multiplici. de decim.* Sed quoniam talis compositio non debet fieri sine causæ cognitione, nam non debet ius ecclesiæ remitti sine causa. *c. quisquis. 12. quæst. 2.* Vnde superior debet examinare, an compositio, vel alienatio expediat ecclesiæ. *cap. sine exceptione. d. quæst. 2.* Et requiritur decretum ipsius Episcopi respectu subditorum suorum. *c. abb. & c. placuit. dist. quæst. 2.* Ideo vt valeat ista compositio, debet fieri de consensu, & auctoritate superioris. *vt in text. & cap. vendit. 17. quæstione 4.*

Cap. 3. Contingit.

SI capitulum consensu transactioni, quam scit prælati nomine ecclesiæ, vterius dissentire non potest.

QVIA in contractu transactionis non habet locum pœnitentia. *l. quamuis. C. eodem.* Nullus etenim esset licium finis, si à transactionibus bona fide interpositis posset facile discedi. *leg. fratris. C. eod.* Et quoniam lites sunt amputandæ. *l. item si res. ff. de alien. iudic. mut. caus. fact.* Ideo prohibetur, ne à transactione facta per prælatum, possit dissentire capitulū, quod illi suum præstitit consensum. *vt in text.* Non tamen per hoc tollitur, quin superior possit illam reuocare, pronuntiando, ipsam non præiudicare ecclesiæ, si ex alio defectu sit inualida. *Butr. hic.*

Cap. 7. Super eo.

SVPER ecclesiastico beneficio non potest transigi.

QUIA transactio non fit, nisi aliquo dato, vel retento, vel promisso. *l. transactio. Cod. eod.* Et quoniam, vt res sacræ possideantur, aliquo dato, vel retento, seu promisso, species esset simoniz, *vt in text.* Ideo super ecclesiastico beneficio, quod est res sacra, & spiritualis. *c. quasitum. de ver. permis.* transigi non potest. *vt in text. & supr. c. constitutus.*

SED potest amicabilem componi.

QUIA amicabilem compositio est gratuita pactio, per quam à lite receditur. *Butr. hic.* Et quoniam talis compositio non obuiat sacris canonibus. *vt in text.* qui dum prohibent in talibus pactioes, intelligunt de illicitis. *gloss. fin. hic. & gloss. in c. quam pio. 1. quest. 2.* Ideo in beneficiis non prohibetur amicabilem compositio. *vt in text.* dummodo non fiat à partibus inter se, ne forte retineret beneficium ille, qui in eo non habet titulum, sed fiat de superioris, aut iudicis auctoritate, qui non præsumantur declarare beneficium pertinere, nisi ad illum, qui habeat in eo canonicam institutionem. *supr. c. statumimus. & c. de catero.* Sed per talem compositionem, si contingit beneficium assignari ius habenti, valet compositio; si vero assignetur ius non habenti, quando fit à non habente potestatem conferendi, per hoc sibi non acquiritur titulus. *Butr. hic.* Vnde licet talis compositio valeat quo ad partium præiudicium, non tamen præiudicat superiori, quin possit quærere de titulo. *c. nisi de præb.*

Cap. 8. Veniens.

TRANSACTIONIS facta de rebus ecclesie, per prælatum sine superioris consensu, non obligat successorem.

QUIA pacta inter alios acta aliis obesse non debent. *vt in text. & leg. si vnus. §. item ne. ff. de pact.* Et quoniam sine superioris auctoritate non potest rector ecclesiam perpetuo obligare, etiam transigendo, ne sic indirecte eius bona alienaret. *c. quisquis. 12. quest. 2. & not. supra in c. statumimus.* Ideo si prælatus super rebus ecclesie sine superioris auctoritate transigit, talis transactio est censenda personalis quo ad ipsum, quantumcunque transigat nomine ecclesie; non autem realis quo ad ecclesiam, & successores. *vt in text. & c. 2. de præcar.* In his enim plus consideratur iuris potestas, & iudicis

auctoritas, quam sola contrahentium voluntas. *Butr. hic.* Ad cognoscendum autem, an quis voluerit inire pactum reale, vel personale, sunt attendenda verba pacifcentium, & eorum auctoritas, & res, super qua pacifcentur, & alia, quæ habentur in *Liurigen §. pact. ff. de pact. & not. Butr. in l. stipul. non diuid. ff. de verb. obligat.* Sed nunquid ipse prælatus, qui transigit, poterit in vita sua isti contractui contravenire? Dicendum, quod non. *argum. c. ex multipli. de decim. & c. 1. de pact. nisi per remedium restitutionis in integrum, quando ecclesia esset læsa. gloss. hic.* Tunc enim esset restituenda ecclesia in pristinum. *c. 1. de restit. in integrum. & l. minoribus. ff. de minorib.* Et ipse prælatus, si haberet de proprio, teneretur parti, cum qua transigit, ad interesse. *argum. c. de multa de præbend.* Si vero non haberet proprium, subtraheretur ei de suis redditibus beneficii, relictis tamen sibi in primis, ex quibus possit ad minus parce viuere. *Butr. hic. num. 15.* Sed in læsione talis transactionis non æstimatur res secundum veram quantitatem, sed cum ea æstimatur dubius litis euentus. *gloss. in l. Lucius. ff. ad Trebell.*

Cap. 9. Præterea il. 1.

SICVT super iure spirituali, ita super annexo non potest transigi, vt recedatur à lite, interueniente aliqua temporalitate.

QUIA de annexis idem est iudicium. *c. translatio. de constitut.* Et quoniam si pro iure spirituali in transactione daretur aliquid temporale, esset simonia. *supr. cap. constitutus.* Ideo similiter, nec committatur simonia, non potest dari aliquid temporale pro iure præsentandi ad beneficium. *vt in text.* Cum illud ius sit quid annexum spirituali. *c. de iure. de iure patr. & cap. quanto. de iud.*

Cap. 10. Præterea il. 2.

SVPER spirituali subiectione non licet transigere.

QUIA in transactione datur vni parti ab altera aliquid temporale. *supr. cap. constitutus. & l. transactio. C. eod.* Et quoniam dare temporale pro spirituali, est simonia. *cap. 12. de simon.* Ideo, vt remittatur spiritualis subiectio propter aliquid temporale, tanquam simoniacum, fieri non potest. *vt in text. & iur. c. super eod.* Sed si superior, simpliciter ius suum concedendo, non prætextu alicuius transactionis, sed in signum subiectionis, retineat sibi aliquem censum, & certam pensionem, absolvendo ab alia subiectione, hoc fieri potest. *c. 1. de censibus.*

tionum ostendere velint. *l. repetita. C. de episc. & cler.*

NISI pro se, vel sua ecclesia, vel miserabilibus personis.

QVIA defensionis facultas nemini est deneganda. *l. vi. ff. de iustit. & iur.* Et quoniam cum quis postulat pro se, vel pro sua ecclesia, aut miserabilibus personis, quæ sunt sub protectione ecclesiæ, apparet, quod hoc non facit desiderio lucrandi, sed facit necessitate propria bona tuendi. *c. decreuit. distin. 88. & gloss. infra in c. fi. Ideo in his casibus clericum non prohibetur, etiam in sæculari foro aduocare. vt in text. & c. 1. ne cler. vel mon.*

Cap. 2. Ex parte.

CANONICI regulares postulare non possunt, sicut monachi.

QVIA canon antiquus, qui habetur *16. quasi. 1. c. monachi il. 2.* prohibens monachis officium postulandi, habet respectum ad religionem, non autem ad ordinem monachorum tantum. *vt in text. & c. de presentium. d. quasi. 1.* Et quoniam etiam canonici regulares sunt religionis, cum profiteantur tria substantialia vota religionis, licet inseruiant regulæ laxiori. *c. quod Des. de stat. mon.* Et quia constitutio fundata super aliqua qualitate, extenditur ad omnes existentes sub illa qualitate, licet habeant ex aliquo accidenti nomina diuersa. *Abb. hic.* quod procedit etiam in materia prohibente, & personam inhabitante. *Burr. hic.* Ideo idem iudicium, quod est de monachis, vt aduocare non possint, etiam de canonicis regularibus est obseruandum, licet de monachis, & non de ipsius canonicis, in eo canone sit specialiter expressum. *vt in text. & c. magnopere. ne cler. vel monach.*

NISI pro utilitate ecclesiæ, sive monasterii, ex præcepto abbatis.

QVIA aduocare in his casibus spectat ad defensionem, in qua non potest notari luctu cupiditas, sed excusatio operis necessitas. *dict. c. de presentium. & gloss. in d. c. monachi.* Sed quoniam monachus, cum sit mortuus mundo, & vouerit Deo, exhibere obedientiam superiori, non habet velle, neque nolle. *cap. placuit il. 2. 16. quasi. 1.* Et quia potestas monasterii pertinet ad solitudinem abbatis. *c. nullam. 18. q. 2.* Ideo etiam in istis casibus licitus non de-

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

bent monachi, & canonici regulares, ex eorum arbitrio sibi assumere officium postulandi, sed ad illud inuendum, est eis præceptum superioris expectandum. *vt in text. & dict. cap. monachi.*

Cap. 3. Cum sacerdotis.

SACERDOS non debet esse aduocatus, etiam coram ecclesiastico iudice.

QVIA sacerdotis officium esse, nulli nocere, omnibus autem velle prodesse. *vt in text.* nam vbi non potest subueniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est, neutrum iuari, quam alterum grauari. *c. denique. 1. 4. quasi. 5.* Et quoniam in aduocationis officio heri non potest, quin frequenter alter lædatur, qui vincitur; nam intercessoris beneficio se victum arbitratur. *d. c. denique.* Ideo cum prohibetur cæteris ordinatis in sacris, & aliis clericis beneficiatis, coram sæculari iudice aduocare, non autem coram ecclesiastico. *supra. c. 1. sacerdotibus etiam in foro ecclesiastico tale officium prohibetur. vt in text. & dict. c. denique.* Et idem fortius de episcopo, qui non debet esse aduocatus in foro sæculari, etiam in causa propria. *cap. quia. 5. quasi. 3.* nam aduocatus debet proponere stando, non autem sedendo. *l. quisquis. C. de postul.* Et non est decens, vt episcopus lret, & exhibeat reuerentiam, quam exhibent aduocati, coram iudice sæculari. *dict. cap. quia.* Sed si episcopus habet causam coram iudice ecclesiastico, est in optione sua, an perse, vel per alium, causam promouere velit. *c. fin. de iur. calumn.* Aduocati autem dicuntur nocere parti aduersæ, non vere, sed quo ad eius opinionem. *dict. c. denique.* nam aduocatus proprie non nocet, immo defendit ius publicum, & priuatum: vnde aduocati dicuntur esse milites, & in iure priuilegiantur in multis, vt milites. *leg. aduocati. C. de aduocat. diuers. iud.* Et quicquid lucrantur, est eis peculium quasi castrense. *l. fin. Cod. de inoffic. testam.* Quod procedit etiam in salario, quod recipiunt à priuatis. *gloss. in l. fori. C. de aduocat. diuers. iudic.* Et cum non debeant assumere causam iniustam. *l. rem non nouam. C. de iudic. promouent iustitiam, quæ reddit vnicui, que, quod suum est. l. iniustia. ff. de iustit. & iur.* Sed etiam iudices dicuntur crudeles, quia reputantur crudeles ab illis, contra quos iustitiam exercent; cum tamen in veritate non sint crudeles, sed ministri Dei, & iustitiæ. *c. non est crudelis. 23. quasi. 5.* Verum quia faceret dos non

Nn debet

debet nocere alteri, neque in veritate, neque quo ad opinionem, & debet se abstinere non solum à malo, sed etiam à specie mali. *c. cum ab omni de vis. & honestat. cleric. Ideo praecepta sacerdotibus prohibetur aduocationis officium, ne quis per eos existimet se laicum. vt in text. & dist. c. de. nique.*

NISI pro seipso, vel ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conuictis, aut miserabilibus.

QVIA in his casibus non potest notarialiqua lucri cupiditas, neque pars aduersa potest reputari offensa ab ipso sacerdote aduocante; cum hi casus pertineant ad defensionem, quae est de iure naturali, & ad necessitatem, quae non habet legem. *vt sup. c. 1. & gloss. 2. hic.* Ideo sicut aliis clericis, qui prohibentur aduocare coram iudice saeculari, in his casibus permittitur aduocatio *sup. c. 1. & 2. ita sacerdotibus, qui prohibentur aduocare etiam coram iudice ecclesiastico. Innoc. hic permittitur, vt coram eo possint in talibus casibus aduocare. vt in text. & c. 1. dist. 88.*

§. Clericus.

CLERICVS, qui contra ecclesiam, à qua beneficium obtinet, aduocatus, vel procurator esse praesumit, debet beneficio illo spoliari.

QVIA talis clericus est ingratus. *vt in text.* Quum pro beneficio accepto reddat lesionem,

& pro familiaritate contemptum, retributionem illam impendendo, quam suis in peram, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueuerunt hospitiibus exhibere. *argum. c. & si iudeos. de iudeis.* Et quoniam iustitia suadet, vt ecclesia in sinu suo non retineat fraudatorem, quem suscepit extraneum. *c. sacerdot. 12. quest. 4.* Et donatio propter ingratitudinem reuocatur. *c. si de donat.* Et beneficium collatio est quaedam donatio. *c. 2. ne si de vacan.* Et propter ingratitudinem pater potest exheredare filium. *Auth. n. vt cum de appell. cognos. 5. causas. coll. 8.* Et ecclesia dicitur esse mater sui beneficiati, quem suis vberibus nutrit. *c. ad Romanam. 1. 2. 2. quest. 6.* Ideo talis clericus, suae ecclesiae ingratus debet beneficium, quod ab ea obtinet spoliari. *vt in text. & c. 1. 1. q. 7.* Et ex quo praecipitur spoliari, quod verbum ostendit facti executionem, & praesupponit iam esse factam iuris priuationem. *Butr. hic num. 15.* apparet, quod talis, aduocando contra ecclesiam, est ipso iure beneficium priuatus, & solum restat pura facti executio. *vt in c. conuenerente. de restit. spol.* Nec mirum si apponitur ista poena ipso facto; eum ingratitudo sit ventus vrens, siccaans fontes pietatis, & fluuenta gratiae. *S. Bernar. de contemptu mudi. sermone 2.* Quod vitium prouenit ex superbia; nam ingrati putant omnia seruitia esse sibi debita. *Seneca de beneficentia.*

Librer Primus. Titulus XXXVIII.

DE PROCURATORIBVS.

In Decretal. Cap. 1. Alia.

NON auditur quis tanquam alterius procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.

QVIA procurator est is, qui aliena negotia mandato domini administrat. *l. 2. ff. eodem.* cum enim quis rebus suis superesse non potest, vel non vult, ad negotiorum expeditionem fuit introductus, vt quis possit facere per alium, quod posset per seipsum. *d. l. prima.* Quod tamen in causis criminalibus non semper admittitur. *c. super his. de accusat. & l. sed & ha. ff. de procurat.* Et quoniam esse procuratorem, est quid facti. *l. si procurator. C. eodem.* Et ea, quae sunt facti, & non in sunt homini à natura, non praesumuntur, nisi probentur. *c. si forte. de elect. in*

6 & l. quaecunque. ff. de public. in rem act. vnde incurrit onus probandi ei, qui dicit, non qui negat. *l. 2. ff. de probat.* Ideo si quis dicit, se esse alterius procuratorem, debet facere constare de mandato. *vt in text. & l. procurator. ff. eod.* Cum enim per procuratorem possit fieri conditio domini deterior, vel melior. *l. quaecunque. ff. eodem.* Conditionem alicuius, sine eius scientia deteriorem fieri non conuenit. *l. ignorantis. ff. eodem.* Sunt tamen casus, in quibus conuenit & personae possunt agere pro alio sine mandato. *d. l. sed & ha.* Et etiam sunt casus, in quibus vbi dubitatur de sufficienti mandato alicuius, quis admittitur cum cautione de rato.

L. Pomponius. §. si. ff. eod.

Cap. 2.

Cap. 2. Querelam.

NON valet sententia in causa graui, lata contra ab-
sentem ex probabili causa, legitime per nuntium
excusatum.

QVIA in grauibz causis non potest quis
cogi, nisi velit, procuratorem constituere.
vt in text. nam si talis, qui ex probabili cau-
sa abest, cogetur in istis grauibz constituere
procuratorem, sequeretur absurdum, quod
non esset melioris conditionis, qui abest ex
causa iusta, quam ex iniusta. *gloss in c. si grotans.*
5. quaest. 3. cum etiam ei, qui ex iniusta causa ab-
est, sufficiat, si mittat procuratorem. *l. prima. ff.*
de procur. Sequeretur etiam aliud absurdum,
quod cum nullus cogatur fieri procurator. *In-*
stitutus de mandat. §. recte & §. mandatam. imputa-
retur forsan ei, qui procuratorem inuenire nō
potuit. *Ioann. Andr. in c. cum dilecti. de dol. & con-*
sensum. cum tamen nullus obligetur ad impossi-
bile. *c. fin. de appellat.* Et quoniam vbi taliter ab-
sens per nuntium certificat iudicem de suo legi-
gitimo impedimento, non potest iudex postea
probabilem causam ignorantiz allegare, nec
in eum potest sententiam secrete. *cap. cum Berthol-*
du. de re iudic. Ideo si contra talem iudex postea
sententiam ferat, illa non tenet. *vt in text. &*
l. questum. si. de re iudic. Si autem ex parte impe-
diti non mittitur excusator, tunc sententia tenet
mero iure. *Bart. in d. l. questum.* quia iudex
probabiliter ignorabat; sed potest peti restituti-
o ex iusta causa contra sententiam. *c. ex literis.*
de in integr. restitut. & ff. ex quibus caus. per totum.
An autem iudex teneatur credere excusatori;
dic, quod non. *d. c. cum Bertholdu.* Sed excusa-
tor debet offerre probationem, & si iudex non
vult illam admittere, sententia sua non tenet;
sed si excusator non offert probationem, tenet
sententia iudicis, ratione prædicta. *Bartol. in d. l.*
questum. Intellige tamen hæc, quando impe-
dimentum est paruo tempore duraturum, &
quando in citatione non fuit dictum, si non po-
test per se, compareat per procuratorem; nam
si in citatione essent talia verba, tunc superio-
ris voluntas esset seruanda: Et quando lis non
fuit incepta ante impedimentum, vt late hic
per *Butr. num. 8.* Causa autem grauis hic intel-
ligitur propter sui arduum, & magnitudi-
nem, seu praiudicium, vel quæ est intricata, &
inuoluta, vt de facili non possit per procurato-
rem explicari. *Innoc. hic.*

ET I A M quo ad expensas.

QVIA expensæ sunt accessorizæ ad causam,
vt ille condemnatur ad eas, qui non ha-
bit probabilem causam litigandi, & ob
id sententia fuerit iuste lata contra ipsum. *Bartol.*
in leg. si quis inficiatus. ff. de posit. Et quoniam
accessorium sequitur naturam sui principa-
lis. *cap. accessorium de regul. iur. in 6.* Ideo si ut ta-
liter impeditus exculatur, vt non possit con-
tra eum in causa procedi, ita excusatur, si con-
tra ipsum fuerit processum, & in expensis fa-
ctis per aduersarium fuerit à iudice condem-
natus, vt talis sententia sicut non tenet in causa
principali, ita non tenet quo ad expensas ac-
cessorias ad illam. *vt in text. & Butr. num. 10.*
Cum enim talis fuerit legitime impeditus, non
potest dici eorum max in non veniendo, vt pro-
pter contumaciæ culpam, quæ arguat suam
causam iniustam, debeat parti reficere expen-
sas. *gloss. 1. & 3. hic.*

Cap. 3. Ex insinuatione.

SENTENTIA lata cum procuratore reuocato,
& de hoc certiorato, non praudivit domi-
no.

QVIA talis non est amplius procurator,
cum appareat de voluntate domini eum
reuoceant. *leg. Pompon. §. fin. ff. eodem.* Et
quoniam sententia lata contra factum proeu-
ratorem est nulla, ex defectu pronuntiationis
non factæ in legitimam personam. *infra cap. au-*
dius. & Cod. eodem l. licet. Ideo ex quo ius non
est tempore sententiæ procurator, per eum
non debet ignorantis domini conditio fieri de-
terior. *vt in text. & l. ignor. ff. eod.* Quod intelli-
ge, si talis reuocatio peruenerit etiam ad noti-
tiam iudicis, & aduersarii; nam si peruenisset
ad solam notitiam proeuratoris, non sufficere-
t, & sententia contra eum lata teneret, ne per
illam reuocationem possent illud iudex, &
pars, qui fiebant procuratoris constitutione,
& ignorantem reuocationem. *infra c. mandato. &*
de rescript. c. ex parte decani. Et intellige, si talis re-
uocatio fuerit facta ante litem contestatam,
quo tempore potest dominus procuratorem
libere reuocare. *l. ante litem. ff. eodem.* Vel si sit fa-
cta post litem contestatam, quod sit facta, causa
cognita, vel ipso procuratore in reuo-
cationem consentiente, alias fecerit.

l. post litem. ff. eod.

Cap. 4. In nostra.

RESRIPTVM Super consecutiuis iudicii impetratum a procuratore reuocato, & de hoc certificato, non valet; nec processus, vel sententia lata per ipsum.

QVIA tale rescriptum fuit subreptitum impetratum, nam si Papa sciuisset procuratorem esse reuocatum, non dedisset istas litteras. c. nonnulli. & c. ex parte decan. de rescript. Et quoniam ea, quæ sunt vigore rescripti subreptitum, non tenent. cap. super litteris. de rescript. Ideo gesta per iudicem taliter impetratum, viribus non subsistunt. vt in text. & sup. c. proxim. Circa exceptionem autem faciendam contra procuratorem, est aduertendum, & distinguendum; nam exceptio falsi procuratoris, qui scilicet, nunquam fuit procurator, vel si fuit, postea est reuocatus, potest opponi etiam post sententiam, quia reddit iudicium nullum; non enim potuit ille ius alterius, sine mandato deducere in iudicium. vt in text. sed exceptio contra personam procuratoris, quod scilicet, à iure impediatur esse procurator, solum potest opponi vsque ad litem contestationem, & non postea, vt patet in milite, qui non potest esse procurator. l. qui stipendia. C. eod. sed si non excipitur contra eum ante litem contestatam, postea non potest repelli, cum talis exceptio sit dilatoria. l. filius familiaris. §. veterani. ff. eod. & l. ita demum. C. eodem. Et est ratio diuersitatis, quia hoc ultimo casu ipse habuit mandatum, & eo ipso, quod non excipitur ante litem contestationem, efficitur dominus instantis per contestationem litem ab eo factam; vnde sicut in facto proprio potest esse in iudicio, ita nunc in facto alieno. gloss. vers. exceptio. & Abb. hic. Et idem est dicendum in causa appellationis. d. l. ita demum. nam exceptio, quæ non potest opponi in prima instantia post litem contestatam, non potest opponi etiam in causa appellationis. Abb. hic. & Roman. conf. 384.

SI reuocatio peruenit ad aduersarium.

QVIA vbi aduersarius fuit certioratus de mandato procuratoris facto sibi, debet etiam certiorari de reuocatione illius, ne occulte decipiatur; alius iudicium tenet, quo ad commodum aduersarii, ac si ille non fuisset reuocatus. infra c. mandato. Ideo licet quo ad annullandum factum per ipsum procuratorem in his, quæ concernunt tantum interesse pro-

curatoris, & domini, sufficiat procuratorem esse certioratum de reuocatione; tamen quo ad annullandum ea, quæ geruntur cum aduersario, debet etiam ipse certiorari de reuocatione, quando fuit certioratus de procuratoris constitutione. vt in text. & gloss. si in dict. c. mandato.

Cap. 5. Tux.

SI agitur de adulterio coram iudice seculari ad penam legalem, non interuenit procurator.

QVIA maritus taliter accusans debet se inscribere, & ad penam talionis se admittere. vt in text. Et quoniam per priores leges similes mulier conuicta de adulterio puniebatur ad penam mortis. l. casti. Cod. de adult. per posteriores vero detruditur in monasterium. Authen. sed hodie. C. de adult. & similiter per leges canonicas. c. gaud. de conu. f. coning. Et secundum legem Mosaicam lapidabatur. l. euit. c. 10. Et pena talionis est, vt si accusator deficiat in probando, condènetur ad illam penam, ad quam fuisset condemnata persona accusata, si fuisset conuicta: Animam enim pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente falsus accusator, & mendax testis in tali pœna amittunt. Deuter. c. 19. Et quoniam huiusmodi pœnæ non bene possent exequi in accusatorem, vel in reum, absentes, & per procuratores in iudicio interuenientes, sicut fit in ipsos coram iudice personaliter comparantes. leg. ab. ntem. ff. de pœn. Ideo in istis criminibus grauioribus, quando debeat criminaliter, statuitur, vt per seipos debeant reus, & accusator, in iudicio interesse, non autem per procuratores. vt in text. & l. penultim. §. fin. ff. de public. iudic. Et regulariter in quolibet crimine, in quo venit imponenda pœna maior relegatione exclusiue, quis prohibetur per procuratorem interesse. l. prima. ff. an per alium caus. appell.

SECVS, si coram ecclesiastico ad separationem thori.

QVIA tunc, etsi oportet maritum accusatorem se inscribere, vt designet in scriptis nomen, locum, tempus, & omnia, quæ continentur in lege ciuili, quæ habetur. 2. quast. 2. l. libellorum, & ff. de accusat. & inscript. l. 3. ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare, ne forte cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum, vt, scilicet, separentur. vt in text. & gloss. ver. effectum. Ideo suscipi potest, si necessitas id postulaue-

rit, vt per procuratorem accuset; nam huiusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter ciuilem, & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securius procedatur. *vt in tex. & c. per scripta. 2. q. 8.*

Cap. 6. Cum pro causa.

*QV*id de mandato domini causam procurauit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

QUIA nemo cogitur suis stipendiis militare. *1. ad Corinth. 9.* Et quoniam qui vult consequens, vult & antecedens. *c. transl. de const.* Ideo ex quo aliquis constituit suum procuratorem ad causam, intelligitur se obligasse ad eas expensas, quas pro tali causa ille fecerit. *vt in text. & l. etiam. C. mandat.* Vnde quando interuenit mandatum, semper repetit procurator expensas actione mandati, si uero deprehenditur in aliqua culpa, siue succubuit, siue non. *d. Letiam. & l. si contra. C. eodem.* Si autem egit sine mandato, adhuc agit ad repetendum expensas, sed actione negotiorum gestorum, in qua non venit, nisi quod uiliter actum est. *l. Pomp. l. 1. ff. de negot. gest.* Et in hac uilitate consideranda respicitur initium; nam si uiliter cœpi agere negotium tuum, licet non habuerit bonum exitum sine culpa mea, nihilominus repeto sumptus. *l. sed au vltro ff. de negot. gest.* Sed in dubio, ex quo quis succubuit, non præsumitur uiliter gessisse. *leg. iam tamen. §. in hac ff. de iudic. soln.* Et istæ expensæ non excedent probabilem modum. *l. inter quos. §. fin. ff. de damn. infect.* Sed quid, si procurator in eundo incidit in latrones, aut in stando fuerit infirmitate oppressus, nunquid tales casus fortuiti imputantur dño, vt debeat reficere expensas factas pro illis? Dic, quod non. *l. inter causas. §. non omnia. ff. mand.* Secus est in societate, in qua vnus focus debet impartire cum alio damna, quæ occasione societatis alter eorum est passus. *l. cum duobus. §. quidam. ff. pro socio.* Et qui propter aliam causam fuisset iurus ad curiam, non repetit, nisi expensas, quas fecit pro causa, cuius est procurator, ibi longiorem moram trahendo, non autem illas, quas iam fecisset propter suam causam. *l. ex parte. ff. famul. et i. ff. & l. si communes. ff. de neg. gest.*

* * *

Cap. 7. Quia in causis.

*VNI*VERSITAS etiam scholarium potest ad agendum, & defendendum procuratorem constituere.

QUIA licet procurator proprie sumptus dicatur ille, qui constituitur mandato domini. *l. 1. ff. eodem.* Vnde proprie, & strictè vniuersitas secundum leges ciuiles non constituit procuratorem, sed dicitur constituere syndicum, vel actorem. *l. prima. & l. item eorum. ff. quod cuiusque vniuer. nomin.* cum illa non dicatur vnus dominus, sed vna dominatio plurimum. *leg. 1. §. fin. ff. de acquiren. possess. & Aristot. 1. pol. c. 4.* Et dicitur syndicus quando constituitur ad omnes causas vniuersitatis, si dicitur, quia singulas causas vniuersitatis dicit: Actor vero dicitur, cum constituitur ad vnã causam. *Abb. hic.* potest tamen actor constitui ab alio, quam ab vniuersitate, puta à tutore, vel curatore isti enim cum non sint domini, non possunt constituere procuratorem ante litis contestationem; vnde constituunt actorem, cum auctoritate superioris. *l. neque tuores. C. eodem.* Tamen quoniam vniuersitas habetur loco domini, *glof. hic.* Et de iure canonico non attenditur vocabulorum differentia, vbi constat de intentione per illas voces expressa. *infr. c. petitio.* Et lata significatione quilibet administrator dicitur procurator. *c. saluator. 1. quest. 3.* Ideo licet proprie sumpto vocabulo, constitutus ab vniuersitate ad agendum, secundum leges ciuiles dicatur syndicus, vel actor, secundum canones tamen dicitur etiam procurator. *vt in text. & infr. d. c. petitio.* Et quoniam vniuersitas scholarium est liticia, & approbata. *l. fin. C. de iurisdict. omn. iudic.* Ideo etiam ipsa potest constituere syndicum, siue procuratorem, vt alix licitæ, & approbata vniuersitates. *vt in text. & Bart. d. l. 1. ff. quod cuiusque vniuer. nomin.* Est tamen differentia inter syndicum, siue procuratorem, aut actorem, constitutum ab vniuersitate, & inter procuratorem constitutum à persona particulari; nam constitutus ab vniuersitate iurat de calumnia sine mandato, sed constitutus à particulari non iurat de calumnia, sed iurat dominus, nisi procurator habeat, ad illud iuramentum præstando, speciale mandatum. *c. fin. de iuram. calumn. in 6.* Et ratio diuersitatis est, quia is debet hoc iuramentum præstare, qui est melius informatus de negotio, quod tractatur. *s. in perpetrandis de iuram. calumn.* Sed syndicus vniuersitatis præsumitur

melius informatus de facto vniuersitatis, quam ipsa vniuersitas, quæ caret sensu, vel quam singuli de vniuersitate: quia naturaliter solent negligi, quæ communiter possidentur. l. 2. ver. naturalis. c. quando. & quibus quarta pars deb. lib. 10. In causa vero propria quisque particularis presumitur melius scire veritatem, quam procurator. l. fin. C. hoc tit.

Cap. 8. Auditis.

SI citatus ad totam causam constituit procuratorem, quem postea reuocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum status causæ patitur, sine alia citatione.

QVIA post litem contestatam non potest remoueri procurator sine causa, contradicente aduersario. l. post litem. ff. eod. nam interest aduersarii, vt procurator sine causa non remoueatur, ne mutatio personarum iudicium varietur. leg. quæ omnia. & ibi gloss. ff. eodem & gloss. in c. 2. eod. in 6. Ideo cum in hac reuocatione facta post litem contestatam, non appareat de eius legitima causa, talis reuocatio non valet, aduersario contradicente; & ob id potest ferri sententia in procuratorem, ac si non fuisset reuocatus. vt in text. & gloss. 2. & Abb. hic.

Cap. 9. Petitio.

PROCURATOR episcopi causas episcopatus agit, & defendit, licet non fuerit datus sub nomine syndici, vel actoris.

QVIA quando verba generalia, siue dubia, ponuntur in huiusmodi instrumentis procurationis, ad percipiendum illorum significatum, recurendum est ad intentionem constituentis, quæ per verba præcedentia, vel sequentia, colligi possit. gloss. fin. hic. Et etiam fit in priuilegiis. c. ex multiplici. de decim. & c. licet. de offic. ordin. Et similiter in rescriptis. infr. de arbitr. c. exposita. & de vestit. spoliat. c. audita. & de offic. deleg. c. super eo. Et similiter in beneficiis conferendis. c. super inordinata. & c. fin. de præbend. Et ratio est, quia verba debent seruire intentioni, non intentio verbis. c. intell. de verborum significat. Cum verba sint inuenta ad exprimendam intentionem. c. humane. 22. quæst. 5. Ea enim, quæ sunt in voce, sunt earum, quæ sunt in anima, passionum notæ; & ea, quæ scribuntur, eorum, quæ sunt in voce. Arist. lib. 1. de interpr. cap. 1. Ideo quando ex tenore instrumenti cognoscitur, quod intentio episcopi fuit dare alicui libe-

ram agendi, & defendendi potestatem, siue ille fuerit nuncipatus syndicus, siue actor, aut procurator, semper censetur episcopi syndicus, & procurator, & habet eandem potestatem, ac si sub quolibet de istis nominibus fuisset constitutus. vt in text. & supr. c. quia in causis. Nec attenditur de iure canonico illa subtilitas iuris civilis, vt non sit dicendus procurator, nisi ille, qui constituitur à vero domino. vt notat. supr. in dict. c. quia in causis. Ideo licet episcopus non sit verus dominus rerum episcopatus, sed potius administrator, seu procurator. c. 2. de donat. tamen deputatus ab eo ad aliquod agendum, potest dici eius procurator. vt in text. & cap. saluator. 1. quæst. 3.

Cap. 10. Accedens.

PROVIDERE debet iudex, quod constituens procuratorem gaudeat plena libertate.

QVIA ea, quæ sunt per metum, qui potest cadere in constitem virum, si postea metuus allegetur, sunt inualida denuncianda. c. ad audien. de his, que vi, met. caus. fi. & c. si quando. que. 15. quæst. 6. Et quoniam interest iudicis, ne iudicium sit frustratorium. infr. c. mandato. Ideo ne possit postea opponi de inualiditate mandati, debet iudex providere, vt quis sponte, ac libere, non autem per metum, constituat procuratorem. vt in text. & l. metum. 5. sed quod. & l. qui in carcerem. ff. de eo, quod met. caus.

MAXIME in causa matrimoniali.

QVIA cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit; necesse est, vt vbi assensus cum iure requiritur, coactionis materia repellatur. c. cum locum de sponsal. Et quoniam matrimonium solo consensu contrahitur. dict. c. cum locum. & 27. quæst. 2. c. sufficit. Quod quomodo sit intelligendum, notat. in c. 1. de sponsal. & habetur ex Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. cap. 1. Ideo vbi queritur de consensu præstando in matrimonium, plena debet securitate gaudere ille, cuius animus est indagandus, ne per timorè dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de iniunctis nuptiis solet prouenire. vt in text. & d. c. cum locum. Et vide ad hoc Concil. Triden. sess. 24. de reform. matr. c. 9. & Mag. str. Sent. lib. 4. distinct. 29.

Cap. 11. Dilectus.

Si procuratori generali denegantur inducie ad consulendum dominum ex causa probabili absentem. poterit procurator appellare.

QUIA ei, qui vocatur in iudicium, sunt dande inducie viginti dierum, intra quos possit deliberare, an velit cedere, vel consentire, & an velit iudicem recusare ex causa per leges admissa, siue velit in eum pure, & simpliciter consentire, aut petere alium illi sociari. *cap. inducia. §. offeratur. 3. quest. 3.* Et quoniam procurator generaliter constitutus potest probabiliter ignorare in speciali lre, quid ius pncipalis facere velit, cum his fuerit mota post mandatum procuratorium ei factum, & ob id non fuit super ea instructus; nec dominus fuit in culpa eum non instruendo, cum non teneatur futuram litem diuinare. *gloss. fin. hic. & Specul. in tit. de dilatione. §. fin.* Ideo ex quo procurator non potest per se deliberare, sunt ei dande inducie ad dominum consulendum, secundum quod distantia locorum, & negotii, & personarum qualitas requirit. *vt in text. & cum sit. de appellat. & c. in pertractandis. de iuramen. calum.* Et domino competunt alie inducie ad deliberandum, vt dictum est superius. Vnde ad euitandas istas inducias generalis procuratoris, vtile est parti semper a principio citare dominum, si comode citari potest, & solum in domini defectum recurrere ad citandum generalem procuratorem. *gloss. in c. causam. de dol. & contum. & Bartol. in l. 3. C. eodem.* Sed quid, si dominus citatus constituit ad aliquam litem procuratorem, qui comparuit, & assumpsit in se litem; demum citatur dominus ad certum articulum, & non procurator, nunquid teneatur dominus comparere? Dic, quod non; quia ex quo semel in causa constituit procuratorem, iam declarauit animum suum, quod non per se, sed per procuratorem volebat esse in iudicio; ideo procurator, & non dominus erit citandus. *Abb. hic. & Bart. in l. quam in ff. de damn. infestis. nam dominus non compellitur per se esse in iudicio. l. 1. ff. hoc tit. ex causa tamen posset citari dominus, & non procurator. vt not. in c. 1. de iudic. in 6. & in l. fin. C. de sent. & interloc.*

Cap. 12. Constitutis.

SI reus recedit à iudicio, dimisso procuratore solummodo ad agendum, contumax est.

QUIA ad reus spectat constituere procuratorem ad defendendum, non ad agendum nisi vellet reconuenire actorem; & ad actorem spectat constituere ad agendum, nisi reconueniatur, & ob id debet etiam eum constituere ad defendendum. *gloss. penultim. hic.* Et quoniam in iudiciis reputatur contumax, non solum ille, qui non venit, sed etiam qui venit, & illicitiatus recedit, antequam sit id pro quo comparuit, expeditum, non legitimo ad hoc constituto procuratore. *c. 1. de iudic. non enim dicitur venisse, qui non fuit. l. scire. §. consequens. ff. de excusat. tutor.* Ideo reus, qui dimisit procuratorem solum ad agendum, non dimisit idoneum; & ob id contumax reputatur. *vt in text. & l. prima, in fin. & ibi Bart. ff. quod cuiusque vnus. nomis.* Et si diceret, non ne constitutus ad agendum, videtur per consequens habere mandatum ad defendendum. *vt not. gloss. fin. supr. in c. accedens. & gloss. in l. iustus. §. pana. ff. eod.* Respondetur dupliciter: Primo, quod iste fuit constitutus ad agendum solummodo. *vt in text. & sic illa dictio taxatiua excludit id, quod poterat venire in vim consequentia. vt not. in d. §. pana: Secundo respondetur, quod contrarium loquitur, quando defensio requiritur in vim consequentia, vt quia constituitur procurator ad agendum ex parte actoris; hic autem loquimur, quando defensio requirebatur principaliter, quia fuit constitutus à reo, vnde non possumus disere, quod defensio veniat in vim consequentia. *Bart. & Abb. hic.**

ET condemnatur in expensis.

QUIA quilibet contumax, cum præsumatur iniustam causam fouere, est condemnandus in sui pœnam, & in aduersarij reuam, in expensis, quas propter talem causam aduersarius fecit. *gloss. 3. supr. in cap. querelam.* Et quoniam ille, qui indebit recedit à iudicio, contumax existimatur, vt dictum est superius. Ideo parti aduersæ condemnandus est in expensis, quas illius culpa in tali causa fecit. *vt in text. & c. calumnia. de panis.* Condemnationem autem expensarum semper præcedere debet taxatio iudicis, & iuramentum partis. *c. inducia. §. offeratur. 3. q. 3. & c. fin. de iur. qua vi. mes. caus. fin.*

Cap. 13. Mandato.

TENET Iudicium agitatam cum procuratore reuocato, si reuocationem iudex, & aduersarius ignorauerint.

QUIA cum per iudicium inceptum cum procuratore, deuenit ad notitiam iudicis, & partis, quod aduersarius uoluit loco sui procuratorem interuenire. *l. 1. ff. eodem. si postea ille posset, ipse ignorantibus, procuratorem reuocare, deciperentur per aduersarium, qui ad reddendum iudicium inualidum, illum occulte reuocaret, & quando sibi non esset sententia fauorabilis, reuocationem factam publicaret. c. ex parte decani. de rescript. & l. si fideiussor. ff. mandat. Et quoniam fraudibus est obuiandum. cap. ex literis. de dol. & contum. Ideo si quis uult reuocare procuratorem, cum quo fuerit per partem aduersam iudicium inceptum, ne fraudem in tali reuocatione committere possit, debet de reuocatione iudicem, & aduersarium certiorare, alias iudicium cum illo agitatam tenet. *vi in text. & leg. vnic. Cod. de satisfand. Quod iudicium intellige valere ad commodum aduersarij, cuius respectu talis procurator non censetur reuocatus, secus quo ad commodum reuocandis, in cuius odium censetur reuocatus, ex quo illum quo ad se vere reuocauit. gloss. in c. 2. eod. in 6.**

Cap. 14. Non iniuste.

FILIVS FAMILIAS potest esse procurator in iudicio.

QUIA quilibet, qui non prohibetur, potest dari procurator; cum hoc editum sit prohibitorium. *l. mutus. ff. eodem. Et quoniam filius familias non solum non reperitur ad officio prohibitus, sed ad illud reperitur admittitur. leg. filius familias. ff. eodem. Ideo si alius ei non obstat, ex eo quod sit filius familias, non à procuratoris officio remouendus. *vi in text. & d. l. filius familias; nec tenetur ad hoc patris habere assensum. c. qui generaliter. eod. in 6. Cum in hoc censetur sui iuris. Bald. in l. fin. C. de bon. qua. liber.**

ETIAM ad futuras lites.

QUIA non apparet ratio, quare magis sit admittendus quis in officio procuratoris ad lites presentes, quam ad futuras. *Specul. de procurator. §. 3. in fin. Et quoniam hæc materia est fauorabilis, & pro commoda negotiorum*

expeditione est potius dilatanda, quam restrin- genda. *l. 1. ff. eod. Ideo ob eandem rationem, qua filius familias, eo est dari procurator ad lites presentes, potest dari etiam ad futuras. *vi in text. & l. 3. ff. eod. quænam ob aliam rationem secus sit in rescripto, quod datum ad lites, intelligitur ad presentes, & non extenditur ad futuras. c. si. sup. de refer.**

ET procurator datus cum pluribus simul in solidum, præfertur, si præoccupauit negotium.

QUIA illa clausula, in solidum, importat in constitutione procuratoris, vt quisque habeat solidam potestatem faciendi id, quod possidet dominus facere per seipsum, quo ad ea, in quibus se extendit mandatum. *cap. si duo. eodem in 6. & leg. si pluribus. ff. de legat. 1. Et quoniam procurator post litem contestatam est effectus dominus litis. c. primo, in 6. Et si alij possent se ingerere in negotio, postquam vnus eorum cepit in solidum profequi illud, facile inter eos contingeret repugnantia, quæ exitum negotij impediret. c. penultim. de elect. in 6. & l. decreto, in fin. ff. de administr. tutor. Et cæteris paribus, melior est conditio occupantis. l. pluribus. ff. hoc tit. Ideo cum talis procurator sit melioris conditionis, quam alij, qui negotium non ceperunt, & cum ipse possit per se illud expedire sine alijs, statuitur pro celeri, & sufficienti negotiorum expeditione, vt ex quo ipse præoccupauit negotium, alij procuratores non debeant ad illud se intromittere. *vi in text. & d. c. si duo; nisi in constitutione fuisset dictum, quod non fieret melior conditio occupantis, quia tunc domini voluntas esset attendenda. d. c. si duo. Cum rei ius quisque sit moderatum, & arbitrium. *l. in re mandata. C. mandati. Sivero non sint dati in solidum, sed simpliciter, & coniunctim, tunc neuter potest agere, vel defendere sine alio, sed sunt simul admittendi. d. c. si duo; quia nemo debet sibi assumere maiorem facultatem, quam habeat. c. venerabilem. de elect. sicut iudices similiter, qui dantur sine clausula, quod si non omnes, & c. diuisim iudicare non possunt. c. prudentiam. de offic. deleg. Sed si antequam aliquis procurator in solidum sit litem contestatus, cõcurreret cum alio procuratore eiusdem potestatis, & diuersæ voluntatis, ne se iniucem per repugnantiam impediatur, potest iudex eligere magis idoneum, qui negotium profequatur, alteri silentium indicendo. gloss. 3. hic. & l. si plures. ff. de accusat.***

SECVS si diuerso tempore fuit datus.

QVIA qui dat procuratorem secundum, priorem reuocare videtur. *leg. si quis cum procuratores. s. fin. ff. eod.* nisi dando secundum, exprimat, quod etiam priorem velit durare procuratorem. *l. si pluribus. ff. de legat. 1.* Et quoniam in dependentibus à voluntate, posteriora derogant prioribus. *Instit. quibus mod. testam. infr. s. posteriore.* Ideo ubi est in potestate alicuius constituere nouum procuratorem, si creauit secundum, non debet se ingerere primus. *vt in text. & gloss. in dict. c. si duo.* In potestate autem alicuius non est, reuocare procuratorem post litem per eum contestatam, nisi ipse consentiat, vel ex iusta causa reuocetur, antea vero potest ipsum ad libitum reuocare. *l. ante litem, & seq. ff. eod.*

ET procurator appellare debet à sententia.

QVIA Procuratori videtur tacite iniunctum, vt appellat, ne lis pereat per transitum in rem iudicatam. *l. si procur. s. pen. ff. mand.* Et quoniam quis acceptando mandatum, censetur se obligare ad bene administranda omnia, quæ in mandato continentur, ne sub eius fide principalis decipiatur. *Clemen. 1. & l. qui proprio. s. penultim. ff. eod.* Ideo si procurator non appellauit ab iniusta sententia, ei imputatur. *vt in text. & l. liberto. s. fin. ff. de negot. gest.* Culpa enim ipsius dominus censetur causam amisisse, cum de iniusta sententia diuinare non possit. *l. si fideiussor. s. si cum debitor. ff. mand.* Et ex quo aliquis recipiendo instrumentum, quo constituitur procurator, videtur se tacite obligare ad illud officium. *dict. Clemen. 1.* Et hoc ideo, quia vltra simplicem taciturnitatem, interuenit actus positiuus. *c. ex ore. de hiis, que fi. à mai. par. cap.* Cape hanc theoricam, quod ubi tractatur de præiudicio alicuius, si vltra taciturnitatem facit aliquem actum, qui videatur venire ad approbationem obligationis illius, tunc censetur consentire. *vt not. Bart. in l. qui enim. ff. rem. rat. hab. ex quo inferitur, quod si ficienter recepi litteras alicuius, in quibus dicebatur, quod eram debitor suus, neq. illico reclamauit, videor consentire. l. si filius amilius la 2. & ibi Bart. ff. ad Macedon.*

NISI ex causa excusetur.

QVIA causa rationabilis semper intelligitur, qui dilatat, vel restringat aliquam dispositionem, etiam si in eius conuentione non sit expressa. *Hofstien in c. quanto. de lvs, que fi. à Ration. iur. Pontif. Lib. 1.*

pralat. sine cons. cap. Et quoniam etiam ipse met principalis excusatur, si ex iusta causa intra debitum tempus non appellet. *c. fin. de appell.* Ideo multo magis non est imputandum procuratori, si ex iusta causa non appellat, cum in tali casu non censetur se obligasse, *vt in text. & leg. si procurator. s. ignorantes. ff. mandat.* Iusta autem causa, quæ in hoc excuset, potest esse infirmitas, paupertas, metus, & similia. *Hofstien. hic.*

QVO casu debet domino nuntiare de sententia.

QVIA dominus potest probabiliter credere procuratorem esse sollicitum in appellando, ex quo regulariter tenetur appellare. *Butr. hic num. 19.* Et quoniam non omnis causa, quæ potest excusare procuratorem non appellatorem, excusat eum, si de sententia iniuste lata non certiorat dominum. *gloss. hic versic. appellare.* Ideo ne dominus, qui non potuit diuinare sententiam, culpa procuratoris amittat causam, si non potest ipse procurator ex rationabili causa appellare, tenetur saltem domino denuntiare sententiam latam contra ipsum, vt dominus appellet, si voluerit. *vt in text. & simile habetur in l. si fideiussor. s. si cum debitor. mand.*

APPELLATIONEM tamen prosequi non tenetur.

QVIA sufficit procuratori implese fidem, quam suscepit; nec vltra est cogendus inuitus. *l. inuitus, & ibi gloss. fin. Cod. eodem.* Et quoniam profectio appellationis est actus separatus à prima instantia, cum fiat in alio iudicio, & ad illam non videtur se obligasse, qui procuratoris mandatum ad primam instantiam acceptauit. *Butr. hic num. 21.* Ideo sufficit procuratori, profectum esse primam instantiam, ad quam se obligauit, & à sententia contra illam lata appellasse, non autem tenetur coram alio iudice causam appellationis subire. *vt in text. & dict. l. inuitus.* Secus est in procuratore, qui acceptauit mandatum generale ad omnes lites, vel ad vtramque instantiam, nam talis tenetur prosequi etiam causam appellacionis, cum ad eam intelligatur se obligasse. *l. 1. ff. an per alium caus. appell.*

Cap. 15. Consulti.

PROCURATOR vniuersitatis, cuius maiores, & iurati, sunt excommunicati, non repellatur ab impetrande.

QVIA in actibus vniuersitatis potestas dependet, & actus creantur ab vniuersitate, vt vniuersitate. c. bona. l. 2. de postulat. Et quoniam iam vniuersitatis residet penes habiles, etiam si esset vnus solus. leg. sicut. ff. quod cuiusque vniu. nomin. Et inhabiles non sententur de vniuersitate. c. gratum. de postulat. Et non est de essentia vniuersitatis, vt in ea sint ista maiores, & iurati, siue priores, & antiani. Innocent. c. cum non ignores. de praben. Cum possit esse vniuersitas absque capite in ea. l. 1. ff. quod cuiusque vniu. nomin. Ideo vniuersitas, mortuus capitibus, vel inhabilibus effectis, potest per se procuratorem constituere. vt in text. & alia vniuersitatis negotia exercere. Innoc. hic. Nec debet corruere actus gestus sub nomine vniuersitatis, propter interessentiam aliquorum inhabilium. Abb. hic; quia habiles censentur gessisse actum meliori modo, quo potuerunt, & sic auctoritate totali apud eos tunc existente, non autem partiali, ita, vt voluerint per alia parte admittere inhabiles, quod non potuerunt. l. 3. ff. de test. milit. & Abb. in c. nisi. de prab.

NISI illi in procuratorio sint expressi.

QVIA quando tales excommunicati exprimuntur, videntur habiles fateri, se non posse per se ipsos actum gerere, & quod omnes indiuidue tam habiles, quam inhabiles concurrunt ad producendum illum actum. Butr. hic. Et sic habiles videntur ignorare, quod potestas eis competat in solidum. Abb. hic. Et quoniam vbi quis non vult, quod potest, & quod vult, non potest, actus per ipsum factus non valet, propter voluntatem, mutuo sibi aduersantes, quæ ad aliquid valde faciendum, debent concurrere simul. c. cum super. de offic. deleg. Et vbi quis quis ignorat fundamentum suæ potestatis, non valet, quod agit, cum non intendat vti illa potestate. vt notat. in c. ex parte Astenfis. de concess. prabend. & leg. si uis, ad quem. & l. qui in aliena. ff. de acquirend. hered. Ideo propter indiuiduam actus, in constitutione procuratoris, quem habiles voluerunt facere cum inhabilibus, vitatur id, quod ipsi per se facere potuerunt, sed facere noluerunt. vt in text. & gl. in c. vile. de reg. iur. in 6.

VEL eorum auctoritate factum sit.

QVIA vbiunque, tanquam requisita, interuenit alicuius auctoritas, si illa non est legitime præstita, corrumpitur actus. Institut. de auctor. tutor. §. tutor. & l. obligari. ff. eodem. Auctoritas namque dat robur actui. c. si qua. 12. quæst. 2. Omnia enim nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur. l. prima. §. sed neque Cod. de veter. iur. emul. Et quoniam excommunicatus, cum sit extra ecclesiam per maiorem excommunicationem contra ipsum latam, non habet facultatem ad aliquem actum auctorizandum. c. ad probandum. de re iudic. Ideo ex quo illi de vniuersitate voluerunt constituere syndicum per auctoritatem illorum excommunicatorum, talis constitutio non tenet. vt in text. & Innoc. hic.

VEL ad id scienter sint admissi.

QVIA habiles admittentes scienter tales excommunicatos, & inhabiles, ad constitutionem procuratoris, videntur fateri, se sine illis non velle, nec posse ad huiusmodi actum procedere. Abb. hic num. 7. Et quoniam sic admittendo illos, ipsi, quod volunt, non possunt, & quod possunt nolunt. dist. c. cum super. Ideo constitutio sic scienter facta de procuratore per habiles admixtos cum excommunicatis, non valet. vt in text. & c. Massana. de elec. Et idem est dicendum, si fecissent aliquem actum cum quolibet alio prohibito, & inhabili fauore iuris publici. Innoc. hic. Secus, si cum prohibito, & inhabili fauore ipsorum habilitium, quia tunc possent proprio fauori renuntiare, & illos inhabilitare. c. cum Vintonensis de elec.

In Sexto. Cap. 1. Non indifcrete.

LAICVS potest esse procurator ad agendum, & defendendum in causis spiritualibus.

QVIA regulariter, qui non prohibetur expresse ad exercendum procuratoris officium, idoneus debet reputari. vt in text. Cum hoc edictum sit prohibitorium. l. minus. ff. eod. Et quoniam iura, quæ dicunt spiritualia negotia per laicos non esse tractanda. vt in c. 2. extr. de iudic. & c. Massana. de elec. & similia, non prohibent, quod laicus non possit esse in spiritualibus tanquam procurator, sed quod non sit tanquam principalis, sed iudex, vel assessor, vel præcipiens. Host. in sum. huius. tit. §. qui dari, in fin. Ideo licet laici tanquam actionem habent

labentes, & nomine proprio, non debeant tractare res spirituales. *vt in d. c. 2. de iud. & similibus*; bene tamen possunt tractare causas spirituales, tanquam procuratores. *vt in text. & gloss. in Clem. 1. vers. procur. de renunt.* Notat tamen gloss. in c. a. post. extr. de except. quod quis nō possit agere pro se, vel pro alio in his, quæ ipse possidere nō potest; per quam glo. aliqui dicebant, quod laicus non potest esse procurator in causis spiritivalib. nisi in matrimonialibus. *Ivan. Andr. hic.* Sed dic, quod in actibus spiritualibus dictum illius glof. sē posset habere locum, sed in iudicialib. super spiritualibus locum non habet. *gloss. hic. ver. spiritualibus, & Specul. eodem tit. §. 1. versic. item quod est laicus.*

§. Licet.

PROCURATOR post litem contestatam potest dare alium procuratorem.

QVIA per litem contestationem procurator sit dominus litis. *vt in text. & l. properandum.*

C de iudic. adeo quod sententia videretur in eum formanda, non in dominum. *gloss. hic. vers. litem.* licet propter varias opiniones, quæ in hoc sunt; tutius sit formare sententiam in personam vtriusque, scilicet domini, & procuratoris, dicendo, talem procuratorem talis, & ipsum dominum condemnem, vel absoluo, & cita seruatur. *gloss. in c. querelam. versic. economi. extr. de elect.* Et quoniā dominus potest in rem suam dare procuratorem. *l. 1. ff. eod.* Ideo procurator post litem contestatam, potest, vt dominus, alium dare procuratorem. *vt in text. & l. nulla. C. eod.* Et hoc intellige verum, vbi fuerit simpliciter constitutus, vel non expresse prohibitus; alias si constitutus fuerit vsque ad litem contestatam, & expresse prohibitus, ne vltra procederet, secus esset. *gloss. hic. versic. procurator, & Host. in c. petatio. extra eod.*

ANTE non.

QVIA procurator non potest constitui, nisi à domino. *l. 1. ff. eod.* Et quoniā ante litem contestationem, procurator non est dominus litis. *l. ante litem. ff. eod.* Ideo antequam sit litem contestatus, non potest procurator alium dare procuratorem. *vt in text. & l. ab exco. §. 3. ff. de appell.*

NISI datus fuerit in rem suam.

QVIA procurator in rem suam habet sibi e. molumentum sententiæ applicari per vtilis actiones ei cessas à domino, qui tibi solum retinuit actiones directas; & dicitur in rem su.

am, id est, ad vtilitatem suam, puta, Titius pater celsit filio suo scholari actiones sibi competentes contra suos debitores, & eum constituit procuratorem in rem suam ad exercendum actiones directas. *Gemin. hic.* Et quoniā per huiusmodi cessionem sibi factam, talis procurator est factus dominus e. molumentum futuræ sententiæ. *l. illam. Cod. de donat.* Ideo ratione illius sui domini, & vtilitatis, potest tanquam dominus sibi substituere, & dare procuratorem, etiam ante litem contestationem. *vt in text. & gloss. in l. quod quis. C. eod.* Et quomodo ex parte rei dicitur procurator in rem suam, not. *gloss. in l. Plautium. ver. sed qualiter. ff. eod.*

V EL à domino habuerit mandatum de substituendo, etiam non certam personam.

QVIA tunc talis substitutus videtur datus ab ipso domino, & solum censetur nominatus à procuratore, tanquam ab organo ipsius domini. *vt notat. in c. is cui. supr. de offic. deleg.* Et quoniā vbi apparet de speciali voluntate committentis, illa est attendenda, quamuis in generali commissione non esset præsumpta, & ad talia specialia non censetur se extendisse. *c. fin. §. vices. dist. tit.* Ideo in tali casu potest procurator substituere etiam ante litem contestatam. *vt in text. & l. item eorum. §. decuriones. ff. quod cuiusque vniu. nomin.* Sed quid, si habens mandatum cum potestate substituendi, vult substituere alium, & ei dare etiam potestatem substituendi, an possit? Dic, quod non; ne sit ire in infinitum: Quod intellige verum de illo, qui non est factus dominus litis, vel datus in rem suam; nam in his casibus posset substituere, quia tunc æquiparatur domino. *Gemin. hic. & Rota decis. 146. in nouis. hoc tit. & in antiquis decis. 546.*

§. Procurator.

PROCURATOR ad negotia potest dare alium procuratorem libere, & etiam quandocunque.

QVIA in negotiis regulariter non agit de tam graui præiudicio, sicut in iudicialibus. *Gemin. hic.* vnde in eis admittitur procurator maior decimo septimo anno; in iudiciis vero debet esse maior vigesimo quinto. *infra c. qui gener.* Et quoniā propter minus præiudicium, quod communiter vertitur in negotiis, in constitutione procuratoris ad illa, non videtur electa industria personæ, sicut censetur electa in procuratore ad iudicia. *Bart. in l. si. ff. de diuer. & temp. præscr.* Ideo regulariter

cenfetur à domino data facultas ifti procuratori, vt pofit inftituere, quod non cenfetur in procuratore ad lites. *vi in text. & leg. fi procur. §. 2. ff. mandar.* Et quando procurator ad lites fubftituit pofit litem conteltatam, magis fubftituit virtute iuris proprii, quam fit effectus dominus litis, quam virtute iuris domini. *Gemin. hic.* Sic quando eft arduum negotium, in quo cenfetur electa induftria perfonæ, etiam procurator ad negotia non poteft fubftituere. *infr. c. fin. nifi in mandato effet ei data fpecialis facultas, quia tunc forma mandati effet attendenda. Bartol. in dict. l. fin. & Bald. in l. quod quis. Cod. hoc. tit.*

Cap. 2. Quamuis.

PROCVRATOR ante litem conteltatam, etiam fine caufa renocari poteft.

QVIA vbi alteri non præiudicatur, quifque poteft de re fua mutare confilium. *gl. fin. in c. mutare. infra de reg. iur.* Cum rei fuz quilibet fit moderator, & arbiter. *lin re mandata. Cod. mand.* Et quoniam ante litem conteltatam, nullum eft ius quaefitum procuratori per mandatum factum in eius perfonam, & nullum præiudicium fit aduerfario, neque alteri, per talis procuratoris reuocationem. *gloff. in l. pofit litem. ff. hoc tit.* Ideo tunc non debet quis impediri, quin poffit de procuratore conftituito pœnitere, & illum ad libitum libere reuocare. *vi in text. & l. ante litem. ff. eod.*

POST litem conteltatam non, fine rationabili caufa.

QVIA per litis conteltationem procurator fit dominus litis. *supr. c. proxim.* Et aduerfarius, qui cepit litem cum vno procuratore, oneratur, fi ille mutetur, & debeat eam profequi cum alio. *gloff. in dict. l. pofit litem.* Et quoniam quis non poteft mutare confilium in alterius detrimentum. *dict. c. mutare. & c. quod femel. infr. de reg. iur.* Ideo pofit litem conteltatam non poteft quis fine legitima caufa procuratorem reuocare. *vi in text. & dict. l. pofit litem.* Ex caufa autem rationabili poteft. *vi in text.* quia tunc non cenfetur procuratori data aliqua facultas, nec debet pati, vt ex fua culpa præiudicet domino, qui non vult confentire in actu iniufte. *Hoflien. in cap. quanto. extr. de his, que fin. à pralat. fine conf. cap. & notat. extr. in c. non iniufte.* Quæ autem dicantur caufæ rationabiles ipfum reuocandi, multæ enumerantur. *hic in text. & aliæ fimiles relinquuntur arbitrio iudicis terminan.*

dx. gloff. verfic. inimicum. & verfi. alia. Et poftreuocationem factam à domino, non eft procedendum in caufa cum procuratore, quoufque de caufa reuocationis cognofcatur, quantumcunque ipfe procurator contradicat. *l. qua omnia. §. 2. ff. eod.*

DOMINVS tamen bene poteft adefle caufa cum ipfo procuratore, maxime fi de collufione timeat.

QVIA per huiufmodi domini afiftentiam ipfi confultur, vt non de cipiatur, & vt acta fuz caufæ diligentius exerceantur. *gloff. fin. hic.* Et cum per hoc procurator non reuocetur, ipfi, vel aduerfario præiudicium non generatur. *infr. c. fi quem. §. fecus.* Et quoniam quod vni prodeft, & alteri non nocet, facile concedi poteft. *leg. non debet ff. de reg. iur.* Et fraudibus, quantum heri poteft, eft obuiandum. *c. plerumque. extr. de refcript.* Ideo fi dominus velit in caufa cum fuo procuratore adefle, non eft per iudicem prohibendus. *vi in text. & l. Paulus. ff. eod.*

Cap. 3. Is, qui.

PROCVRATOR habens mandatum fubftituendi, fubftitutum à fe pofit mandatum fufceptum, etiam fi eo non fit vfus, reuocare non poteft.

QVIA talis fubftitutus cenfetur datus ab ipfo domino, & folum, eius vice, à procuratore nominatus. *vi not. supr. in c. 1.* Vnde ipfe fatidabit, dominum ratum habiturum, non fubftituentem. *Francus. hic.* Et quoniam quamcito procurator illa fubftituit, functus eft officio fuo, & non habet amplius facere in caufa. *gloff. verfic. vfus. & Gemin. num. 5.* Ideo ex quo delitit eflle procurator, non poteft vltierius fubftitutum reuocare. *vi in text. & argum. c. ex lit. inf. de offic. deleg.* licet in delegato Sedis Apoftolicæ, vices fuas alteri committente, aliud cenfatur, *vi in text.* fcilicet, quod delegatus poteft reuocare fubdelegatum, antequam ille vifus fuerit iurisdictione. *c. quamuis. supr. de offic. deleg.* Et ratio diftictis eft, quia iudicare eft onus, tamen eft etiam honor; fed procurare eft onus, non honor, & officium vile. *leg. fi quis procur. C. de decur. lib. 10.* Vnde non præfumiur, quemquam fic ex cetero honorem, & onus, ficur onus tantum; nec fic duo, ficur vnum. *Ar. chid. hic.* Præterea, delegatus habet à lege talem poteftatem fubdelegandi. *c. paf. extr. de offic. deleg.* fed talis procurator habet hanc facultatem fubftituendi ab homine. vt dictum eft fuperius. Et quoniam mitius agitur cum lege, quam cum homi-

Domine. l. Celsus. & l. nam magist. ff. de arbitr. Ideo Plus potestatis habet in reuocatione subdelegati delegatus, quā habeat in reuocatione substituiti procurator. *vt in text.* Si tamen ille substitutus non suscepisset mandatum, posset procurator alium substituere. *vt in text. per argum. à contrario sensu;* licet si compromissarius datus ad eligendum eligat, & electus renuat consentire, amplius eligere non possit. *c. si compromiss. sup. de elect.* & ratio diuersitatis est, quia ille functus est officio suo semel eligendo, vt ibi not procurator autem substitutus non est functus officio suo, nisi substitutus mandatum suscipiat; cum ipse habeat causam agere, si substitutus illam non suscipit. *gl. hic ver. aliud.*

NISI & potestatem habuit reuocandi.

QVIA tunc per solam substitutionem non expirat eius mandatum, sed ex potestate si. bi per dominum tradita, potest illam reuocare, sicut posset ipse dominus. *gl. vers. reuocandi.* Et quoniam dominus potest ante licentiam contentatam procuratorem reuocare. *sup. cap. proximum.* Ideo similiter potest eius nomine procurator reuocare talem substitutum. *vt in text. & l. i. ff. eod.*

Si autem erat procurator ad plures causas, & in altera substituit, in alia remanet procurator.

QVIA in non connexis profectio, vel negligentia in vno, non obest in altero. *Gemin. hic. §. fin.* Ex diuersis enim non fit illatio. *l. Papin. ff. de minor.* licet secus sit in connexis, & in eodem facto: *c. cum plures; sup. de offic. deleg.* Ideo per substitutionem factam in vna causa diuersa, quis non prohibetur in alijs procuracionis officium exercere, cum non censeatur in ijs, illud à se remouisse. *vt in text. & l. cum prator, in princ. ff. de iudic.* Et de reuocatione procuratoris, vide Cynum, & alios in *leg. mandati. Cod. mandas. & Paul. de Castren. consil. 361. incip. venerab.*

Cap. 4. Qui ad agendum.

PROCURATOR generalis non agit exigentia speciale mandatum.

QVIA ea, quæ speciali nota sunt digna, si non exprimantur, ex studio omissa censeantur. *l. item apud s. hoc editum. ff. de iniur.* Et quoniam mandati fines diligenter sunt seruandi. *cap. cum dilecta. extr. de rescript.* Ideo ex vi mandati generalis non debet procurator admitti ad ea, quæ, vt præsumantur commissa, speciale mandatum requirunt. *vt in text. & leg.*

Pompon. ff. eod. Qui autem sint casus requirentes speciale mandatum, res recensentur hic *in text.* & viginti enumerantur per *gl.* & triginta quatuor hic per *Franc.* Et quoniam tales casus sunt grauiores, quam illi, qui sub generali commissione veniunt. *d. gloss. hic.* Ideo vt intelligantur concessi, debent specialiter exprimi. *vt in text. & d. l. Pomp.* Vbi enim maius periculum vertitur, cautius est agendum. *c. vbi sup. de elect.* Et frustra talia requirent speciale mandatum, si sub generali commissione venirent. *c. quod sup. de offi. leg.*

NISI cum aliqua illorum specificatione:

QVIA speciale mandatum intelligitur dari, quando nominatum aliqui datur. *l. non solum. §. fin. ff. eod.* Et quoniam illud dicitur fieri nominatum, quod fit expresso nomine proprio, vel eo, quod habet vim nominis proprii. *c. licet ex quadam extr. de testib. & l. stipul. & l. vbi autem. ff. de verb. oblig.* Et expressio alicuius casus requirentis speciale mandatum, adiecta clausula generali, vt procurator quæcunq; alia consumila possit, quæ requirunt speciale mandatum, habet vim nominis proprii aliorum casuum non specificatorum, ac si essent specificati, dummodo non sint grauiores, vel maiores expressis. *Clemen. 2. hoc it.* Ideo si aliquis de articulis speciale mandatum exigentibus fuerit specificatus, adiecta clausula generali, tunc etiam ad non expressos non grauiores, vel maiores, admittitur talis procurator. *vt in text. & d. Clem. 2.*

VEL libera potestate.

QVIA mandatum cum libera potestate equiparatur mandato speciali. *Franc. hic in §. procur.* Et per illud censeantur omnia mandata, quæ facere posset ipse dominus, etiam quoad alienationem, si donationem illa non continent. *l. procur. cui. ff. eod.* Ideo ex quo tunc constat per tale mandatum de voluntate domini constituentis, etiam ad casus speciales erit ille procurator admittendus. *vt in text. & l. si procur. Cod. eod.* Per quæ autem verba censeatur data talis libera potestas, late tractat hic *Franc. in fine.*

Cap. 5. Qui generaliter.

MANDATVM generale ad negotia, etiam ad iudicia se extendit.

QVIA verbum negotium; multa significat; modo actum alicuius rei, cuius contrarium est otium; modo actionem causæ, quod est iurgium litis, & dictum est negotium, id est;

sine otio: Et dicitur negotium in causis, negotiatio autem in commercijs, vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur. *c. form. §. negotium. extra de verb. sign. Et quoniam verba generaliter sunt accipienda. c. solita. extr. de mai. & obed.* Ideo qui generaliter constituitur ad negotia procurator, agere, ac experiri potest, exceptis his casib. qui mandatum exigunt speciale. *vt in text.* Cum tale verbum positum in procuratorio comprehendat negotia iudicialia, & extra iudicialia. *d. c. form.* Et hoc potest talis procurator etiam in criminalib. ciuilit. *infr. de iud. & ibi gloss. c. 1. secus in criminalibus criminaliter motis. c. veniens. extr. de accusat.* Cum in illis, vt plurimum, non admittatur procurator. *c. super bis. d. tit. de accusat. & l. sed & ha. ff. hoc tit.*

§. Ne dum.

POTEST filius familias esse procurator.

QVIA omnes, qui non prohibentur, procuratores dari possunt. *l. mut. ff. eod.* Et quoniam filius familias non prohibetur. *l. filius. ff. eod.* Ideo ne dum ad negotia, sed etiam ad iudicia ipse potest fieri procurator. *vt in text. & ext. cap. non iniuste.*

ETIAM ab iure patris consensu.

QVIA si filius sit procurator, nil deperit patri. *gl. ver. filius. sam.* Ideo quo ad id filius censetur sui iuris, & admittitur sine patris assensu. *vt in text. & c. fin. infr. de iud.* Immo potest esse, etiam patre prohibente. *Bald. in l. fin. §. necess. C. de bon. qua. lib.* Nullo tamen casu potest agere contra patrem, nisi prius petita venia secundum formam. *l. veniam. C. de in ius voc. vt not. gl. in c. quar. 2. q. 7. & in c. ex parte. extr. de restit. spol.*

§. Licet.

MAIOR annis 25. ad iudicia; maior 17. ad negotia deputari potest procurator.

QVIA in negotijs regulariter non agitur de tam graui praedjudicio, sicut in iudicialibus. *Gem. supr. in c. 1. §. procur.* Et quoniam vbi maius periculum vertitur, cautius est agendum. *c. vbi supr. de elect.* Ideo maior aetas statuitur requirenda in procuratore ad iudicia, quam in illo ad negotia. *vt in text.* Et quia post decimum septimum annum quis est in plena pubertate, ita vt completa pueritia, incipiat habere prudentem discursum, & intellectum ad negotia. *leg. Mela ff. de alim. & ibi. leg.* Et post vigesimum quantum annum, completa iuuentute, quis incipit esse in aetate matura, & virilis. *l. minor. ff. de minor. & not. in c. cum in cunctis, in fin. extr. de e-*

leli. Ideo statuitur, vt qui compleuerit XVII. annum, possit dari procurator ad negotia, & qui compleuerit XXV. possit dari ad iudicia; cum tales, considerata vtriusque aetate, & habita relatione ad onera, quae suscipiunt, ad illa ratione aetatis idonei praesumantur. *vt in text. & Gem. in fin.*

Cap. 6. Si duo.

EX duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet.

QVIA vbi exercitium actus pluribus simpliciter, & eodem tempore committitur, intelligitur commissum, vt simul procedant; cum singuli non habeant tunc potestatem in solidum, sed quisque eorum pro parte. *c. causam il. 2. extra de offic. delegat. & l. duo ex tribus. ff. de re iudicat.* Et quoniam forma mandati diligenter est seruanda. *cap. super lit. extr. de rescript.* Et iudex debet aduertere, ne in causis admittat personas, quarum inhabilitate iudicium redderetur inualidum. *c. 1. extr. eodem.* Ideo si duo procuratores simul (non adiecto, in solidum) deputentur, vnus sine altero non debet admitti. *vt in text. & leg. cum alius. ff. de negot. gest.* Secus autem, si sint dati diuerso tempore, nam tunc, dando secundum, videtur reuocare primum. *c. si quis cum procur. ff. eod.* Et hoc verum intelligi, etiam si secundus nolit suscipere mandatum. *gloss. 2. hic. nisi constituens exprimat, se nolle pro hoc reuocare primum. l. si plures. ff. de legat. 1.*

SI vero in solidum, qui primo contestatur litem, admittitur, altero tota alter excluso.

QVIA clausula, in solidum, in constitutione procuratoris importat, vt quisque possit totum facere per se, quod posset ipse dominus in ijs, ad quae se extendit mandatum. *dist. l. si pluribus. & c. cum plures. extr. de offic. deleg.* Et quoniam procurator, qui litem contestatur, fit dominus litis. *supr. c. 1. & leg. post litem ff. eod. m.* Ideo non debet alter postea eum impedire in re sua. *vt in text. & c. penultim. supr. de rescript.* Vigilantibus enim, non dormientibus, iura subueniunt. *cap. cum viuierorum. extr. de rer. perm.* Quod intelligi de vigilantia sine dolo. *c. qui distinet. 36.* Qualis est in domino Iulio Ioannino Macerateni fratreque Reuerendi Pauli Emili primiepiscopi Montis Alti, viro probo, & erudito in Romana curia multum versato, valde amico meo.

NI SI adiectum fuerit, quod non sit melior conditio occupa-

occupantis, quo casu, altero non prosequente, nec alium substituente, reliquis admittatur.

QUIA in tali casu constat de mente constitutentis, qui vult eos in causa cum huiusmodi potestate interuenire. *vt in text.* Et quoniam rei suæ quisque est moderator, & arbiter. *Lin. re mandati. Cod. mandat.* Ideo si in constitutione procuratoris sit dictum, quod non sit melior conditio occupantis, tunc si eum, qui occupauit, infirmari, mori, absentari, vel alias impediri contingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere, ac perficere negotium ab alio inchoatum. *vt in text.* Dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus, nam si sit, is præferri debet eidem. *vt in text.* Cum enim talis sit substitutus ab eo, qui potior est in causa, tanquam illius vices gerens potest continuare causam, & excludere alium. *gloss. versic. præferri.* Clausula enim illa, quod non sit melior conditio occupantis, præferuat potestatem procuratoris non occupantis, quo ad habitum potestatis, non autem quo ad exercitium, nisi in certis casibus. *Gem. hic n. 4. feil. si non substituit, vel est infirmus, aut alter impeditus. Ioann. Van-guel. hic.*

§. Cæterum.

PROCURATOR datus in solidum, qui occupatrat negotium, ex impedimento exclusus, non reassumit, nisi altero impedito.

QUIA siambo procuratores dati in solidum, eodem tempore procedere possent, facile sequeretur perplexitas in causa, vt vnus eorum sateretur, quod alter negaret. *Gemin. hic nam 6.* Et quoniam per huiusmodi contradictionem inter eos, progressus causæ impeditur. *gloss. in c. cum plures. versic. de eodem. supr. de offic. deleg.* Ideo illa clausula, & potestas in solidum operatur, vt quilibet eorum possit per se debito tempore procedere; non autem operatur, vt dum vnus prosequitur, alius se ingerat. *vt in text. & pluribus ff. eod.*

§. Sane.

IN causis spiritualibus, ex duobus procuratoribus simul simpliciter datus, iudex eligit magis idoneum, qui solus prosequi poterit; nec alius admittitur, nisi primo legitime exclusus.

QUIA negotia spiritualia celeritatem expeditionem exigunt, quam temporalia *vt in text.* Cum in illis tractetur de salute animarum, quæ non debent diutius carere admini-

stratore. *c. fin. supr. de elect. & sunt aliis rebus pretiosiores. c. cum sit. extr. de atat. & qual. ordin.* Et quoniam de facili insurgeret negotij intricatio, si tales procuratores eodem tempore admitterentur ad causæ exercitium, propter illorum varias opiniones, *vt in text. & c. suam. extr. de ordin. cogn.* Ideo ex quo constat de voluntate principalis, qui constituit illos suos procuratores, ius in fauorem spiritualis causæ interpretatur, & adiungit, vt vnus solus procedere possit, quamuis non habuerit ad hoc sufficiens mandatum. *vt in text. & gloss. ver. specialiter.* Et quia in concursu plurium, quando datur electio superiori, ipse debet eligere magis idoneum. *s. pastor alii. extr. de irregul.* Ideo de istis duobus procuratoribus iudex idoneiorem eligere debet, qui causam prosequatur; & si postea iste fuerit impeditus, & non dederit substitutum, ne causa remaneat sine tali ministro, poterit illam reassumere alius, qui erat simul procurator constitutus. *vt in text. & gl. fin. hic.*

Cap. 7. Licet.

PROCURATOR, qui retinuit acceptare mandatum, penitere potest, quando constitutus in eadem persequatur voluntate.

QUIA mandatum procuratorum recipit suum effectum à libera voluntate constitutentis, & à libera acceptantis. *l. filius. ff. de inuit. ff. eod.* Et quoniam vbi actus perficitur ex consensu duorum, licet alter disenserit semel, potest iterato consentire, stante pristina voluntate alterius. *c. si tibi absenti. instr. de prob.* Cum vltima mora consensus in talibus attendatur. *Lillud. ff. de peric. & com. rei. vend.* Ideo quousque constitutus non mutat suam voluntatem, potest constitutus procurator acceptat mandatum licet prius dixerit se illud non le acceptare. *vt in text. & leg. non erit. in fin. de inueur.* Constitutus autem presumitur perdrare in eadem voluntate, nisi illa probetur mutata. *c. maiores. in fin. extr. de baptisim. & l. eum, qui ff. de probat.*

Cap. 8. Si quem.

DOMINVS dans procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando, procuratorem non intelligitur renocare.

QUIA iste constitutus, qui est reuersus, potest iterum discedere, & abesse. *vt in text.* Et quoniam qualificata causa qualificationum producit effectum. *Lin. agris. ff. de acquir. ver. domin.* Ideo ex quo constat de mente constitutentis, quod

quod vult talem in casibus suæ absentix esse eius procuratorem, per suam comparationem non intelligitur illum reuocare, si rursus fuerit absens, sed per eius præsentiam solum suspendit illius officium, & exercitium, *vt in text. & gl. in l. qui in uiam. §. non ideo. ff. mandat.* sicut idem est in subdelegato dato sub simili forma. *c. si delegatus. supr. de offi. deleg.* Non enim probatur hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, *l. neque nuptales. Cod. de probat.* Ideo ex quo ille constituens potest rursus abesse, non intelligitur per eius comparationem, esse formam procuracionis in totum sublatam, *vt in text. & simile in l. pen. C. de curat. fur.*

SECVS. si simpliciter.

QUIA cum tunc non appareat causa, cur dominus velit personaliter interuenire in iudicio, & non per iam constitutum procuratorem, censetur non amplius confidere de illo, sicut antea. *Innoc. in c. petitio. extr. eod.* Et quoniam ante litem contestatam, potest dominus ad libitum procuratorem reuocare, *leg. ante litem. ff. eodem.* Et post illam contestatam, potest eum reuocare, si consentiat ipse procurator. *l. post litem. ff. eod.* Ideo si dominus comparet in causa ante litem contestatam, censetur sua libera potestate reuocare procuratorem simpliciter datum; si vero comparet post illam contestatam, si procurator non contradicit, censetur de eius consensu dominum reuocationem fecisse. *gloss. hic. ver. sue.*

NISI expresse protestetur, quod ipsum reuocare non intendit; vel alias hoc appareat ex probabilibus coniecturis.

QUIA circa procuratoris facultatem, constituentis voluntas est præcipue attendenda. *Innoc. in d. c. petitio.* Et quoniam fortior præsumptio debiliorem tollit. *c. litteras. extr. de præsumpt.* Ideo ex quo per protestationem, vel aliam coniecturam apparet, quod per suam comparationem noluit constituens procuratorem reuocare, ista maior præsumptio erit attendenda, non autem illa, per quam cõsebatur se comparuisse propter illius dissidentiam. *vt in text. & l. fin. C. eod.*

Cap. 9. Procurator.

PROCURATOR ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum.

QUIA contractus matrimonii est factum arduum, ex quo posset magnum periculum imminere, si de hæc potestas in contrahen-

te. *vt in text.* Et quoniam ea, quæ propter eorum grauitatem speciali nota sunt digna, si non specificantur, ex studio omiſsa censentur. *l. item n. pud §. hoc editum. ff. de iniur.* Ideo procurator nõ aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc habuerit speciale mandatum, *vt in text. & leg. generali ff. de ritu. nupt.*

ET talis procurator non substituit, nisi ad hoc mandatum habeat.

QUIA in commissione facta alicui ad graue negotium, censetur electa industria eius personæ, ita vt illud alteri demandare non possit, nisi forma commissionis habeat, vt per se, vel per alium id valeat expedire, quãuis sit in facultate, in qua regulariter substituire potest. *c. in cui. supr. de offi. deleg.* Et quoniam contractus matrimonij est arduum negotium, in quo si procurator posset substituere, magnum periculum posset imminere. *vt in text.* Ideo quamuis alias is, qui constituitur ad negotia procurator, alium substituere possit, *supr. e. i. in hoc tamen casu non potest alium deputare, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. vt in text. & arg. c. fin. §. vices. supr. de offi. deleg.*

ET si talis procurator reuocatus etiam ignoranter contrahat, non tenet matrimonium.

QUIA ad contrahendum matrimonium requiritur mutuus consensus contrahentium. *c. tua. extra de sponsal.* Et quoniam quando procurator est reuocatus, ibi deficit consensus illius, qui prius dedit ei mandatum ad contrahendum. *vt in text.* Ideo si procurator antequam contraxerit, à domino fuerit reuocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tamen ipse, quam ea, cum qua contraxit, reuocationem huiusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit. cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequit. *vt in text. & gloss. in c. nec illud. 30. quaest. 5.* Et est speciale in hoc casu, vt teneat reuocatio procuratoris, quamuis ad eius noticiam illa non peruenierit. *gloss. hic. ver. sic. ignoranciam.* Cum alius reuocatio procuratoris ad negotia, ad ipsum procuratorem venire debeat; de quo dic, *vt in c. ex parte decani, & ibi late per Felinum. extr. de rescriptis.* Et de reuocatione procuratoris ad iudicia, dic, *vt not. gloss. sup. in c. quamuis. & habetur extr. in c. mandato.*

In Clement, Cap. r. Instrumenta.

QVI sciens sine protestatione recipit instrumentum, vel litteras sua procuratoris, quibus constituens pro ipso cauebat, super inclusis in procuratorio dominum defendere cogitur.

QVIA per huiusmodi receptionem ad omnia, quæ in talibus litteris, vel instrumentis continentur, procurator videtur suum præstitisse assensum. *vt in text.* Et quoniam fidem susceptam quisque adimplere tenetur, ne decipiatur is, qui negotium commisit. *Linuiv. C. eod. & l. mutus. s. fin. ff. eod.* Ideo licet à principio quis non cogatur procuratoris officium suscipere. *d. l. inuitus.* si tamen illud suscepit, debet negotium susceptum adimplere. *vt in text. & l. non cogendum. ff. eod.* nisi ex iusta causa procurator excusetur. *l. filiusfamilias. s. fin. ff. eod.* Sed requiritur, quod sciat contenta in tali mandato, vt ad hæc obligetur. *vt in text.* quia ignorans, vel errans, non consentit. *c. si beneficia. de preb. in 6.*

Cap. 2. Non potest.

PROCURATOR habens mandatum iurandi, & omnia faciendi, qua requirit speciale mandatum, contra electum, vel prouisum, opponere non potest crimina, vel defectus.

QVIA sub tali generalitate nõ veniunt grauiora, vel maiora, quam in ipso procuratorio sint expressa. *vt in text. & l. fin. ff. de ritico. vino, & oleo. leg.* Et quoniam potestas opponendi crimina est quid grauissimum, tum respectu illius, contra quem fit oppositio, quia per hoc agitur de diminutione eius famæ, & status. *c. 2. extra de ordin. cogn.* tum etiam respectu opponentis, & ad hoc procuratorem constituentis, quia si deficit in probando, venit puniendus. *c. 1. de elect. in 6.* Ideo per tale mandatum non potest iste procurator opponere crimina, vel defectus in personam electi, vel prouisi, nisi aliud super hoc habeat in mandatis. *vt in text. & c. procurator de elect. in 6.* Sed cum anima sit pretiosior corpore. *c. sum infirmus. extr. de penit.* videbatur dicendum, quod potestas data procuratori ad iurandum de calumnia, esset maior, quam potestas ad opponendum crimina; cum peccans in tali iuramento ligetur propter perurium ad pœnam æternam, & deficiens in oppositione istorum criminum ligatur in corpore ad pœnam temporalem. *gloss. fin. hic. Respon-*

Ration. Iur. Pontif. lib. 1.

detur, negando animam constituentis ligari ad perurium per procuratorem, nisi constitutus sit in culpa, quod dic, vt in *c. fin. de iur. in 6.* Et qui falso opponeret crimina, etiã ipse mortaliter peccaret contra proximum, & ligaretur ad pœnam æternam, nisi debite pœniteret, confitendo, & satisfaciendo. *c. non potest. de penit. dist. 1.* Cum sit præceptum Decalogi, Non dices contra proximum tuum falsum testimonium. Et Dominus dicit in Euangelio: Qui dixerit fratri suo, fatue, reuserit gehennæ ignis. *Mat. c. 5.*

Cap. 3. Religiosus.

RELIGIOSVS etiam pro conreligioso non potest procurator constitui sine licentia superioris.

QVIA religiosi non habent neque nolle, neque velle. *c. si religiosus. de elect. in 6.* Cura non solum facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa ordinis susceptione renuntiauerint, & semper promissam obedientiam penitus aliorum potestati, & imperiis in Christo, & pro Christo subdiderint. *c. non dicatur. 2. quest. 1.* Et quoniam officium procuratoris est voluntarium, cum in eo requiratur libera voluntas, non solum constituentis in committendo, sed etiam constituti in acceptando. *Linuiv. C. eod. & l. filiusfam. ff. eod.* Ideo religiosus cum ex se non possit dare consensum voluntatis, non est capax sine superioris licentia officii procuratoris, quantumcumque sit pro alio religioso, vel alia persona pia. *vt in text. & c. 2. extr. de postul.* Et hæc intellige vera in religioso carente administratione. *Zabar. hic.* nam habens administrationem, sicut per se potest agere. *c. cum deputati. extr. de iudic.* ita potest procurator esse, & procuratorem constituere. *c. vnus. extr. de syndic.* cum enim habuerit à superiore licentiam consentiendi in concernentibus administrationem, censetur etiam habuisse illam ad procuratoris mandatum dandum, & acceptandum. *gl. hic. ver. constituere.*

NISI pro consorte eiusdem litis.

QVIA concessio principali, intelliguntur concessa etiam accessoria. *c. prudentiam. extr. de offic. delegat. & l. 2. ff. de iurisdict. omn. iud.* Et quoniam licentia data religioso, vt possit interuenire in iudicio, vt procurator, cum alio eiusdem litis consorte, est quid principale respectu licentis acceptandi procuratoris officium ab eiusdem litis consorte. *gloss. verfic. constituere.* Ideo ex quo religiosus habuit licentiam consentiendi in causa, vt procurator, cen-

P p setur

setur etiam illam habuisse ad acceptandū procuratorionis mandatum ab eiusdem litis confort. *vt in text. & c. pra. extr. de offic. deleg.*

NEC etiam alium constituere, nec substituere, licet hoc habeat in mandato.

QVIA non potest quis constituere, vel substituere alium procuratorem, nisi ipse prius mandatum, per quod talis facultas ei datur, acceptauerit. *Za. ar. hic num. 5.* Et quoniam in religioso per illud suum velle acceptare, frangeretur abdicatio voluntatis, & obedientia, quam in professione promisit. *gloss. versi. substituere.* Ideo non potest religiosus sine superioris licentia suscipere officium substituendi, quamvis ad hoc detur ei facultas à constituyente, qui non sit eius superior. *vt in text. & d. c. si religiosus de elect. in 6.*

Cap. 4. Procuratorem.

PER obitum rectoris ecclesie, reuocatur procurator ab eo pro ecclesia constitutus, etiam quo ad iam cepta.

QVIA procurator administrat nomine domini. *l. i. ff. eodem.* Et quoniam per obitum

praelati extinguitur titulus praelationis, quo ad effectum. *c. ne pro desit. extr. de elect.* Et licet ecclesia non moriatur per mortem praelati, bene tamen viduatur, & occupatur circa actus lugubres, & habet suspensum exercitium sui coniugii. *vb. de elect. in 6.* Ne, cum careat sponso, & rectore, facile decipiatur. *Clement. ne Rom. de elect.* Ideo cum procurator non possit administrare nomine defuncti, qui non est amplius dominus, non poterit administrare etiam nomine praelationis; tum quia non fuit ad hoc constitutus; tum quia non potuisset per praelatum solum ad hoc constitui, cum ipse non possit priuare iure administrandi eum, ad quem de iure communi, vel speciali, sede vacante, hoc spectat. *Zabar. hic num. 3.* Vnde cum sit generale, quod re integra, morte mandantis expirat mandatum. *l. mand. c. mand. in procuratore rectoris ecclesie ampliatur, vt expiret, etiam re non integra. vt in text. vt sic per talem procuratorem non possit aliquid attentari in praedictum ecclesie. extr. ne sede vac. c. fin. & ne praedictur iuri capituli, vel alterius, qui sede vacante, habeat administrare. c. si epif. de suppl. negl. pral. in 6.*

Liber Primus. Titulus XXXIX.

DE SYNDICO.

In Decretal. Cap. vnic. Sicut

RELIGIOSI debent habere syndicum, qui causas monasterii agat, & defendat.

QVIA bona monasterii non debent carere administratore, quia ea ab aliorum insultibus, & usurpatione in iudicio defendat. *c. edoceri. de rescript. & c. quia epif. 5. quasi. 3.* Et quoniam non decet, vt religiosi per se ipsos compareant in iudicio. *c. sicut. 2. quasi. 7.* Cum valde amarum sit, à claustro ad forenses disceptationes ipsos auocari, in quibus nullo modo, quæ à religiosis Deo promissa sunt, valent adimpleri; Illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conuentiones, actus, publica litigia tractantur. *c. de praesentium. 16. quasi. 1.* Ideo cum non deceat aliquem de ipsis monachis esse syndicum, ne monasterij bona remaneant indefensa, debent syndicum aliquem alium virum probum, siue clericum, siue laicum pro monasterij causis deputare *vt in text. & c. te quidem. 11. q. 1.* Si tamen deputare-

tur syndicus vnus de ipsis religiosis, ipsius constitutio teneret. *c. in super. de testib. & c. cum deputati. de iudic.* quia ea, quæ hic dicuntur de constituendo syndico, qui non sit monachus, intelliguntur de honestate, non de necessitate. *gloss. hic. A qua honestate etiam excusantur, propter defectum facultatum in exhibendo salarium. gloss. in d. c. quia epif. Et à quibus sit deputandus, not. gloss. in d. c. edoceri.*

ETIAM (si oportuerit) constituto illi salario.

QVIA expedit pro paruo incommodo, à strepitu causarum seruus Dei esse quietos *vt in text.* Et quoniam nemo cogitur proprijs stipendijs militare. *2. ad Corinth. cap. 1.* Et dignus est operarius mercede sua. *1. ad Tim. cap. 5.* licet quisque possit remittere, quod sibi debetur, & de proprijs laborib. liberalitatis exercere. *Lin. re mandata. C. mand.* Ideo si quis nolis gatis esse syndicus, de bonis monasterij, de cuius commodo agitur, erit ei pro sua mercede salarium constituendum *vt in text. &*

c. quicumque. 12. q. 2.

Liber Primus. Titulus XL.
 DE IIS, QVÆ VI, METVSVÈ
 CAUSA FIVNT.

In Decretal. Cap. 1. Perlatum.

SI quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem proficitur, exire, & matrimonium contrahere potest.

QVIA qui proficitur aliquam religionem, intelligitur emitteere vota illius religionis. *c. ex parte. de regular.* Et quoniam votum factum per metum, qui potest cadere in constantem virum, non tenet. *c. licet. de voto;* nam volūtarium militem sibi eligit Christus. *c. de iudic. dist. 45.* Et bene facere nemo potest meritorie, nisi elegerit, & nisi amauerit: quod est in libera voluntate. *c. ad fidem. 23. quæst. 5. nam penes voluntatem meritum consistit. 15. quæst. 1. c. non est. & 20. quæst. 3. c. presens.* Et votum est res consilii, non præcepti. *c. integritas. & ibi gloss. 3. 2. quæst. 1.* Et quia timor mortis, qui potest cadere in constantem virum, impedit, & excludit in illo actu liberum consensum. *c. cum locum. de sponsal. & 1. metum. ff. de eo. quod met. caus.* Ideo ubi in aliquo non fuit liber consensus à principio, nec fuit postea præstitus per ratihabitionem, non potest dici eum esse religionem professum; Et per consequens ex professione facta timore mortis, non redditur inhabilis ad matrimonium carnale postea contrahendum. *vt in text. & c. inter. cetera. 2. 2. quæst. 4.* Et hæc intellige in metu humano, non in metu diuino; nam si quis timore Dei, vel timore peccatorum suorum, vel timens interitum corporis propter naufragium, vel quid simile, emiserit votum, tenetur, quia talis metus non excludit consensum, sed dirigit eum, & est bonus, & appetendus. *c. sius nobis. & ibi gloss. de regul.*

SECVS si à principio, vel ex post facto libere consensisset.

QVIA ad obligandum vouentem ad solutionem voti, sufficit illud se mel valide esse emissum. *c. cum virum. & ibi gloss. de regul.* Et quoniam si à principio, vel ex post facto cef. fauerit timor mortis, & tunc quis vouerit, non potest dici propter præcedentē, vel subsequen. tem timorem, quod ille non habuerit in tali

voto emitteendo liberum consensum. *c. significatum, de regular.* Ideo talis vouens obligatur ex eo tempore, quo libere vouit. *vt in text. & dist. c. inter. cetera.* Et de voti vigore, ac virtute, vide S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 3. & Sotum de iust. & iur. lib. 7. q. 2. art. 1.

Cap. 2. Abbas.

QVI per metum amissionis patrimonii, suo beneficio renuntiat, illud repetere potest.

QVIA quæ metu, & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari. *vt in text. & l. 1. ff. eod.* Et quoniam vita nostra corporalis non potest sustentari sine adiumento temporalium. *c. si quis obiter. 1. quæst. 3.* Ideo sicut metus mortis excusat. *infr. c. cum dilectus;* ita & metus amittendi bona temporalia. *vt in text. & c. presby. dist. 50.* Et intellige non de quibuslibet rebus, sed de illis, sine quibus vita corporis amittitur, vel patitur grauem iacturam. *c. innocens. versic. quisquid. 22. quæst. 4. & Arist. 3. Ethic. cap. 6. & 7.* Ea vero, quæ sunt facta per metum, aliqua non tenent, sed subueniunt metum passio, & contra ea datur actio propter metum ad illa rescindenda. *vt late hic per gloss. & Innoc. infr. in c. ad aud.*

Vnde versus:

*Tutor, iudicium, dos, sacrum, copula, votum;
 Hæc sex vi facta, de iure scias fore nulla;
 Cetera ius patitur, sed postea restituntur.
 gloss. hic in fin.*

Sed nullus metus excusat à peccato. *c. omnes. 3. 2. quæst. 7.* quia potius debet quis pati omnia mala, quam committere peccatum. *infr. cap. sacrie.* Hinc est, quod non est ignoscendum mulieri, quæ prætextu pauperatis turpem vitam elegit. *leg. palam. ff. de ritu nupt.* nam omne peccatum mortale meretur poenam æternam. *c. non potest. de poenit. dist. 1.* Et quia anima est pretiosior corpore. *c. cum sit de etat. & qual. ord.* Ideo imminente metu mortis, debet potius quis eligere mortem corporis temporalem, quam animæ mortem æternam. *c. ad mon. 7. 33. quæst. 2.*

Cap. 3. Adaures.

QVI terrore laicorum electioni de se facta renunciat, regimini, ad quod electus erat, profici poterit.

QVIA ea, quae requirunt liberam voluntatem, (vt sunt electiones) in contrahendo, *c. vbi de elect. in 6.* requirunt illam liberam etiam in dissoluendo. *l. ab emptione. ff. de pact.* Omnis enim res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. *cap. 1. infr. de reg. iur.* Et quoniam voluntas coacta non est libera voluntas. *infr. cap. cum dilectus.* licet sit voluntas. *cap. merito. 15. quest. 1.* Ideo metus in spiritualibus, in quibus requiritur libera voluntas, vt est in electione, siue sit in consequendo, siue in dimittendo, viciat ipsum actum. *vt in text. & Clement. multorum. 5. sane de penis.* An vero talis renuntiatio sit nulla ipso iure, vel sit rescindenda actione, quod metus causa, aut iudicis officio; dic. quod est nulla ipso iure, vt late hic per *Butri.* Et sic ad beneficium ita renunciatum ille erit admittendus ex iure antiquo, abique eo, vt indigeat nouo. *Butri. hic.*

Si renunciatio iuramento, vel fide firmata non sit.

QVIA iuramentum semper est seruandum; dummodo in eius obseruatione periculum animae non vergat. *c. cum quidam. de iureiur.* Et fides prestita hic iuramento aequiparatur. *Butri. hic. num. 3.* Et quoniam iuramentum de renunciando beneficium, potest seruari sine interitu salutis aeternae. *gl. hic. & infr. c. cum dilectus.* Ideo qui proter metum renunciauit, si renunciationem illam iuramento confirmauit, ius, quod super illo beneficium habebat, amittit. *vt in text. & infr. c. seq.* Poterit tamen à tali iuramento absolui. *c. si vero. de iureiur.* Et ex nouo iure poterit beneficium illud obtinere. *c. inter de. c. nunt.*

Cap. 4. Ad audientiam.

QVI per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare iurauit, & renunciauit, illud repetere poterit.

QVIA iuramentum non extenditur ad ea, super quibus non est praestitum. *c. ad no. stran. de iureiur.* Et quoniam qui iurauit renunciare, non irruit non repetere. *vt in text.* Ideo ex quo talis adimpleuit iuramentum renuntiando, poterit vt iure suo ad beneficium repetendum, per actionem, quod metus causa, ex quo per metum, qui solet excusare quemcunque, renunciauit. *vt in text. & supr. c. proxim.* Ea enim, quae vi, metusue causa sunt, carere de-

bent robore firmitatis. *vt in text. & l. metum. ff. eod.* Sed quid, si iurasset non repetere? Respond. quod tunc non repeteret. *c. si vero. de iureiur. & l. 1. c. si aduers. vendis.* Tamen ille, non obstante iuramento, posset hoc denuntiare. *Pap. x. c. quaedam. de iureiur.* Et verisimiliter Papa ex officio suo mandaret illum restitui. *d. c. ad nostram.* Et illi concederet absolutionem à iuramento, sicut fit in vsuris, ad quas, per iuramentum quis se adstrinxit. *c. 1. de iureiur.*

Cap. 5. Sacris.

EXCOMMUNICATVS non est, qui absolute coactus excommunicato communicat.

QVIA absoluta coactio est, cuius principium extrinsecus est, nihilque ad id confert ille, qui cogitur. *Aristot. 3. Ethic. cap. 1. puta,* si quis inuitus trahatur in ecclesiam ad audiendam missam excommunicati, vel cum excommunicatis ibi existentibus, & non permittatur inde exire, & similia. *Butri. hic.* Et quoniam talis magis dicitur pati, quam agere. *vt in text.* Et virtus circa affectus, actioneque versatur; in spontaneisque laudes, & vituperationes; in inuitus venia. & interdum etiam misericordia existit. *Aristot. d. cap. 1.* Vnde peccatum est adeo voluntarium, vt si non est voluntarium, non sit peccatum. *c. merito. & c. non est. 15. quest. 1.* Et quia excommunicatio non fertur, nisi pro peccato mortali. *cap. nemo. & c. nullus. 11. q. 3.* nam per excommunicationem iudex ecclesiasticus excommunicatos excludit à regno quodammodo; vnde cum nõ debeat excludere, nisi indignos; nec aliquis reddatur indignus, nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quae est via ducens ad regnum; ideo nullus excommunicari debet, nisi pro peccato mortali. *S. Tho. part. 3. q. 21. art. 3. in addit.* Et sic, qui communicat excommunicatis inuitus, per absolutam coactionem adstrictus, cum non praestet suum consensum in tali actu, non peccat, & per consequens excommunicationem non incurrit. *vt in text. & c. presbyt. dist. 50.*

SECVS si coactio fuit conditionalis.

QVIA coactio conditionalis est, cuius principium impellens est ab extra ante tempus operationis, sed tempore operationis est ab intra in operante; sicut qui pro alleuianda nauis eicit merces; hic simpliciter non vult, sed precedente causa impellente, hoc est, periculo, pro tunc vult, vt saluet vitam, & peius euitet; vel si timens tyrannum, ne inferat mortem suis parentibus, agit, quod vult ipse tyrannus. *Arist. d.*

cap. 1. Et quoniam licet istæ actiones sint mixtæ, spontaneis tamen magis sunt similes; quippe cum eligendæ sint tunc, cum aguntur. *Aristot. ibidem.* Vnde dicitur, quod coacta voluntas, voluntas est *dist. c. merito.* Et quia potius quis debet mori, quam committere peccatum mortale. *vt nos. sup. in c. abbas.* Er nullus metus excusat à peccato. *c. omnes. 32. quest. 7.* Ideo talis, sic conditionaliter coactus communicâs excommunicato, non excusatur, licet talis metus atenuet culpam. *vt in text. & c. in primis. 1. quest. 1.* Cum enim huiusmodi actiones sint mixtæ inter spontaneas, & violentas, sicut ex eo, quod sunt spontaneæ, merentur laudem, vel vituperationem; ita ex eo, quod sunt violentæ, merentur veniam, & misericordiam. *Arist. d. c. 1. lib. 3. Ethic.*

Cap. 6. Cum dilectus.

METVM passo non subuenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Quia iura ponderant gestus hominum voluntarios, & inuoluntarios, per respectum ad virtuosos, non per respectum ad vitiosos, & in virtute defectiuos. *Arist. lib. 3. Ethic. cap. 1.* Ideo non ponderant inuoluntarie gestum ab insipiente, quod voluntarie esset gestum à sapiente. *vt in text. & l. metum. ff. eodem.* Et similiter, vt gesta retractentur propter dolum, oportet dolum esse magnæ caliditatis, qui verisimiliter deciperet etiam sapientem, non autem sufficit dolus, qui caderet in supinum, & non sapientem. *Burr. hic.* Qualis autem metus, & dolus dicatur cadere in virum constantem, & sapientem, relinquendum est arbitrio iudicis, attendente qualitate personarum, & facti *gloss. hic. ver. metum. & l. 3. ff. ex quibus caus. maior.* Et regulariter quis metus excuset, *dic. vt per hos versus.*

*Excusât carcer. statim. & moti. verbera. stuprum..
Excusare metus hos posse, puta quia nescit,
Stupri. sine statim. verberis. atque necu..
d. gloss. hic.*

Illi vero, qui aliquid egit per minorem metum, licet non competat actio, quod metus causa, subuenitur tamen ei per iudicis officium. *l. non est verisimile §. fin. ff. de eo. quod met.* Vel prouidetur per constitutiones principum. *l. penultim. & l. illicitas. ff. de offic. prasid.* Vel per responsa, siue interpretationem prudentum. *leg. medicus. ff. de ver. & extraordin. cogn.* Et similiter, licet modicus dolus non sit causa retractandi gesta ad commodum facti decepti, est tamen punien-

das ille dolosus. *Burr. hic.* In spiritualibus autem, licet dolus dederit causam contractui, non subuenitur dolum passo. *c. confituit. 20. quest. 3.* quis non videtur decepti, qui meliorem vitam elegerunt. *gloss. si. hic. & c. scriptura. de voto.*

Cap. 7. Super eo.

PROBATA violentia per testes, res amissa probantur per iuramentum.

Quia difficile est probare singula vtenficia. *l. si quando. & ibi g. off. Cod. vnde vi.* Et quoniam violentia legitime probata facit odiosum delinquentem, & reddit fauorabilem eum, qui passus est detrimentum; & ob id operatur, vt magis ipse, quam delinquens, præsumatur dicere veritatem. *gloss. hic.* Ideo in odium delinquentis, & propter difficultatem probandi singulas res amissas, ius voluit fauere damnum passo, vt eius iuramento, quo ad illarum quantitatem, & qualitatem credatur. *vt in text. & dist. l. si quando.* licet regulariter, vbi tractatur de præiudicio alterius, non credatur alicuius iuramento, nisi eum eo ad fuerit semiplena probatio. *l. in bona fidei. C. de reb. cred.*

ET super valore rerum amissarum, taxatione iudicis præmissa, & secuto petenti iuramento. fit condemnatio.

Quia hoc iuramentum, quod à parte præstat, est de veritate. *dist. leg. si quando.* Et quoniam si iudex prius reciperet tale iuramentum, & postmodum taxaret, si taxaret in minori quantitate, quam ille iurasset, redargueret illum de periurio; quod esse non debet. *Authen. post in iurandum, & ibi gloss. Cod. de iudic.* Ideo iudex ante condemnationem rerum amissarum, debet secundum suum iudicium illarum rerum taxare valorem, & postmodum deferre parti iuramentum, vt iuret, an sint tanti pretii, quanti ipse taxauit. *vt in text. & dist. l. si quando.* Secus est in iuramento affectionis, nam tunc iudicis taxatio potest præcedere, & sequi. *l. videamus. §. iurare ff. de in lit. iuram. quia in tali casu non redarguitur iurans de periurio, sed refrænatur immoderata affectio, quam ille posset in rem suam habere. gloss. & Bar. vindi. Authen. Et in facienda hac taxatione est habenda ratio personarum. ac negotij, vt quod verisimiliter fuerit ablatum, id taxetur. *vt in text. & l.**

non nunquam. ff. de iudic.

In Sexto. Cap. vnic. Abso-
lutionis.

EXCOMMUNICATIONIS, suspensionis, vel inter-
dicti absolutio, vel reuocatio per vim extorta, non
tenet.

QVIA absolutio, vel reuocatio ab his ec-
clesiasticis censuris, est humiliter peten-
da, non autem per metum illatum ob-
tinenda. *c. sententia. 11. q. 1. 3.* Et quoniam po-
tentes, & audaces sepe cogeant iudices, & prae-
latos ad absolendum per metum, aliter quam
deberent. *Archid. hic.* Ideo licet regulariter ge-
sta per metum tequant, sed sint per actionem,
quod metus causa, vel per iudicis officium re-
frendenda. *vt not. extr. in c. abbas. in odium tamen*
illorum qui in contemptum clauum, & in ec-
clesiasticae libertatis prauidicium sic compel-
lebant ecclesiasticos superiores ad absolu-
endum, statuitur, vt talis extorta, vel reuocatio,
per vim, vel metum extorta, sit nulla ipso iure.
vt in text. & gl. ver. vacuamur.

ET extorquens excommunicatus est ipso iure.

QVIA si non punirentur delicta, cresceret
audacia delinquendi. *vt in text. & c. loci. 35.*
q. 9. Et quoniam quis puniendus est, in

quo peccauit. *c. litteras. ex de temp. ordin.* Ideo isti,
qui delinquent in contemptum excommuni-
cationis, ipso facto excommunicationi subi-
ciuntur. *vt in text.* Sed quaeritur, quomodo pos-
sit excommunicatus iterum excommunicari;
nam excommunicatio ponit excommuni-
catus extra ecclesiam, hoc est, extra commu-
nionem fidelium. *c. si quem. extr. de sent. excomm.* Vn-
de si est extra per primam excommunicationem,
quomodo potest poni extra per secundam? qui
enim est extra ecclesiam, non potest magis poni
extra illam. *c. frequens. infr. de restit. spol.* Respond-
quod excommunicatio habet duos effectus.
Primus, vt ponat excommunicatum extra ec-
clesiam; secundus, vt teneat eum extra illam,
donec ipse fuerit absolutus. Secunda excom-
municatio non potest habere primum effectum;
& sic intelligitur *dict. c. frequens.* sed habet secun-
dum effectum; quia retinet excommunicatum
extra ecclesiam, vt ei non sufficiat absolutio à
prima excommunicatione, nisi illam obtineat
etiam à secunda; & sic quantum ad istum secun-
dum effectum, potest excommunicatus iterum
excommunicari. *gloss. in c. ita quorundam. extra*
de iudic. & in c. Engeltrudam. 3. q. 1. 4. Et etiam
magis elongatus est à suffragiis ecclesiae, qui
pluries est excommunicatus, quam qui
semel tantum. *S. Tho. par. 3. q. 22.*
art. 6. in addit.

Liber Primus. Titulus XLI.

DE IN INTEGRVM RESTI-
TUTIONE.

In Decretal. Cap. i. Requisiuit.

SI in contractu venditionis, vel locationis, ecclesia fuit
enormiter laesa, potest aduersus talem contractum
petere restitutionem in integrum.

QVIA non licet episcopo, vel alteri prae-
lato, seu beneficiato, conditionem ec-
clesiae facere deteriore. *vt in text. & c.*
frater. de donat. Et quoniam aliquando con-
tractus est initus cum ecclesia in casu licito, &
cum debita solemnitate, & ipsa non est dece-
pta ultra dimidium iusti pretij, quo casu con-
tractus tenet, & tunc contra illum ecclesia iure
communi non iuuatur. *gloss. penult. hic.* Sed quia
indecens esset, si ipsa in pretij quantitate esset e-
normiter laesa, vt tali contractu stare teneretur.
c. delictum. de reg. iur. in 6. Ideo in huiusmodi casu

ius voluit, vt ecclesiae succurratur per resti-
tutionem in integrum, sicut in simili succurritur
minori. *vt in text. & c. 1. eod. in 6.*

EMPTOR tamen, siue conductor, non debet frau-
dari in pretio suo, vel in sumptibus per eum fa-
ctis.

QVIA in integrum restituere est idem, quod
in pristinum statum reponere. *c. fin. 2. q. 1. 3.*
& l. 1. c. de senten. pass. Et quoniam inde-
cens esset, vt ecclesia suum recuperaret, & alter
defraudaretur pretio, quod soluit, & labore
suo, ac sumptibus, per quos rem ecclesiae bona
fide reddidit meliorem. *vt in text.* Ideo sicut ec-
clesiam damno morari non debet, ita nec in lu-
cro, sed ex vitraque parte est facienda resti-
tutio. *gl. fin. hic. & l. vnic. C. repeti. und.* Sed pone quod
in alienatione non fuit seruata debita forma;
tamen

tamen fuit facta in casu licito, & interuenit consensus illorum, qui habent cōfentire, nunquid in foro animæ fit tutus iste, qui habet rem sine debita solemnitate? Dicendum, quod sic; nam quo ad forum conscientie sufficit, vt contractus teneat secundum limites iuris naturalis, seu gentium; & de iure naturali seu gentium sufficit solus consensus, licet non fuerit seruata forma tradita à iure positivo, quia illa forma est introducta propter scandalum, & deceptiones euitandas; vnde ex quo ista cessarunt, & interuenit verus consensus, satis ille est tutus quo ad Deum: Et hoc valet in omni actu, in quo est prætermissa solemnitas iurispositiui, vt in foro animæ non teneatur quis sibi de hoc facere conscientiam, ex quo ibi non interuenit aliqua deceptio, & affuit consensus habentium actum de iure naturali explicare; ex quo inferitur, quod in foro conscientie æquitas iuris naturalis præfertur rigori iurispositiui. *Abb. hic. & Butr. in c. quia plerique. de immun. ecclief.*

Cap. 2. Cum venissent.

RESTITVTOR ecclesia læsa propter negligentiam procuratoris, qui iura ecclesie non produxit.

QUIA ecclesia iure minoris debet semper illæsa seruari. *supr. c. proxim.* Et quoniam minor non prohibetur restitui, licet indemnitate à suo tutore, vel curatore conseq̄ui possit. *l. etiam. Cod. si tutor. vel cur. inter.* Ideo vbi ecclesia fuit læsa pro negligentia procuratoris, est in optione ipsius, an velit agere contra procuratorem ad interesse, aut, an velit petere restitutionem in integrum contra tertium. *vt in text. & gloss. versic. restituiimus.* Et hoc favore ecclesie, nam sua interest non vexari in sumptibus, quos faceret litigando contra procuratorem. *Innocen. infr. in c. suscitata.* Alio vero, qui læduntur ex dolo procuratoris, debent primo agere contra procuratorem, & si ipse non est soluendo, potest dominus in subsidium petere restitutionem in integrum. *l. elegant. §. si dolo. ff. de dolo. & leg. cum mandato. ff. de minor.*

Cap. 3. Auditis.

ECCLIESIA læsa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino iurè probationis exclusiuo.

QUIA ecclesia gaudet priuilegio minoris. *supr. c. 1.* Et quoniam minor, etiam si quasi contumax condemnatus sit, potest in in-

tegrum restitutionis auxilium implorare. *l. minor. etiam. ff. de minor.* Ideo, ne ecclesia propter negligentiam sui procuratoris, vel prælati, graui iactura lædatur, restituitur ad necessarias probationes faciendas, licet terminus probandi de iure communis sit elapsus. *vt in text. & infr. c. coram.*

ET restitutionem petere potest non solum contra priuilegiatum, sed etiam contra ecclesiam.

QUIA restitutio datur ecclesie læsæ. *supr. c. 1.* Ideo alia ecclesia, quæ non est læsa in illo articulo, non habet in eo hoc priuilegium. *Abb. hic.* Et etiam si tale priuilegium haberet, adhuc ecclesia læsa debet restitui, quia vbi duo pariter priuilegiati concurrunt, præfertur ille, qui certat de damno vitando. *l. verum. §. fin. ff. de minor.* Secus autem, quando priuilegium concurrens pariter super eodem articulo in acquirendo, vel in amittendo ex parte vtriusque, quia tunc conuassantur priuilegia, & ambo videntur iure communi. *Authent. de sanctis episc. §. sed & hoc. & Bart. in Authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccl.*

Cap. 4. Ex litteris.

RESTITVTIO, ex iusta causa, etiam maiori est concedenda.

QUIA restitutio in integrum est fundata super æquitate. *supr. cap. proxim. & ibi Abb.* Et quoniam vbi quis non ex culpa sua, vel ex defectu sui iuris, sed ex eo, quod fuit iuste impositus, vel dolo aduersarii extitit circumuentus, contra eum fuit lata sententia, æquitas sua det, vt ex illa damnum reportare non debeat. *l. prima. ff. ex quibus caus. maior.* Ideo non solum minor, & ecclesia audiuntur indifferenter iure speciali pro beneficium restitutionis, sed maior, quando habet iustam causam illam petendi. *vt in text. & leg. sed & si. dist. iiii. ex quibus caus.*

DVM MODO iusta causa petendi probetur.

QUIA non præsumitur, quod isti maiores sint decepti, licet facile præsumitur de minoribus propter ætatis imbecillitatem, & de ecclesia propter administrationem eius, quæ non est dominus. *Abb. hic.* Et quoniam vbi quis non habet præsumptionem pro se, onus probandi incumbit dicenti. *l. qui accusare. Cod. de eund.* Ideo si maior præterdit ex iusta causa esse restituendum, debet causam illam probare. *vt in text. & dist. l. i. ff. ex quibus caus. maior.* Vnde respectu minoris, vel ecclesie, ad obtinendam resti-

restitutionem, sufficit enormis læsio, etiam si non habeant iustam causam illam petendi, puta, quia fuerunt in negligentia. *supr. cap. 2. & 3.* sed respectu maioris requiritur, quod sublit iusta causa, & quod illa probetur. *vt in text. & d. l. 1.*

S. I. autem non probatur plene, sed semiplene, conceditur restitutio in causa fauorabili dumtaxat.

QVIA duo vincula magis stringunt, quam vnum. *s. 1. de treug. & pac.* Et quando plura tendunt ad perficiendum vnum totum licet singula non profint, tamen vnita iuuant. *glo. fin. in l. instrumenta. Cod. de probat.* Et quoniam fauor causæ debet aliquid operari ad obtinendam restitutionem in integrum per maiorem. *vt in text. & d. l. 1.* Ideo, sicut si plene probasset, maior ex iusta causa obtineret restitutionem in integrum etiam in casu non fauorabili, vt dictum est superius, & habetur in *d. l. 1.* ita semiplena probatio, & causa fauorabilis debet mouere superiorem ad illam de benignitate canonica in fauorabili casu concedendam. *vt in text. & c. cum Bertholdus. de re iud.*

Cap. 5. Tum ex litteris.

ETIAM contra sententiam Papæ restituitur ecclesia.

QVIA sententia Romanæ sedis non negatur posse in melius commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu grauium necessitatum dispensatiue quicquam ordinare decreuit. *vt in text.* Et secundum iura ciuilia, principes etiam contra res bis iudicatas in auditorio suo examinarî restitutionem in integrum permiserunt. *leg. minor autem magistratus. ff. de minor. & leg. 1. & 2. C. si sapius restit. in integr. postulat.* Et quoniam à sententia Papæ non potest appellari. *c. cuncta. 9. quasi. 3.* Ideo vbi quis per sententiam Papæ, vel alterius principis superius, prætendit se læsum, cum non habeat aduersus illâ remediū ordinarium appellationis. *l. 1. ff. de quib. appell. non lic. potest tentare extraordinariū remediū restitutionis. vt in text. vel supplicationis per recursum ad eundem principē. Authent. qua supplicatio. Cod. de precib. imper. offer.* Supplicatio autem tunc intentatur, cum nulla causa aduersus sententiam allegatur, sed tantum innititur gratiæ, & principis benignitati. Restitutio vero petitur, vbi contra sententiam

allegatur aliqua probabilis causa, puta, minor ætas, vel fauor ecclesiæ, vel quia condemnatus erat apud hostes, & non potuit comparere tempore sententiæ, vel quid simile, nam restitutio in integrum innititur iustitiæ, habet tamen annexam gratiam, & datur à iure propter causam probabilem; vnde ipsemet princeps ex causa indulsit beneficium restitutionis. *vt supr. c. proxim.* Ideo apud eundem potest peti ista restitutio; Cum principi de honestate conueniat suas leges obseruare. *l. digna vox. Cod. de legib.* In hoc tamen casu potest etiam supplicari; sed in priori casu, vbi non prætenditur iusta causa extrinseca, non concurrat remediū restitutionis. *Abb. hic;* cum restitutio sit fundata super iustitia causæ. *l. fin. ff. ex quib. caus. maior. & l. 1. ff. de minor.*

ET causa restitutionis in integrum debet, præsentibus partibus tractari.

QVIA merita causarum, assertione partium panduntur. *vt in text. & l. fin. Cod. si per vim, vel alio mod.* Et quoniam restitutio in integrum est fundata super iustitia causæ, vt dictum est superius. Et talis restitutionis petitio æquipollet appellationi. *Abb. hic.* Ideo sicut in causa appellationis debet s contestari, præsentibus partibus. *c. per tuas. de appellat. & l. vnic. Cod. ne lic. in vna, & ead. caus.* Et in omni actu, in quo vertitur interesse partis, illa est citanda, vt adlit ad dicendum ius suum. *l. de vnoquoque. ff. de re iudic.* ita est faciendum in hac causa restitutionis. *vt in text.* sed si pars esset absens contumaciter, tunc potest procedi, siue non contestata. *Abb. hic.* cum contumax in sui præiudicium habeatur pro præfenti. *cap. causam. de dol. & contum. & Bart. in l. fin. ff. ex quib. caus. mai.*

Cap. 6. Suscitata.

PETITIO restitutionis in integrum contra sententiæ, suspendit regulariter executionem sententiæ, in eueniistiis causæ restitutionis.

QVIA petitio restitutionis in integrum æquipollet appellationi. *Abb. hic.* Et quoniam, appellatione interposita, siue recepta fit, siue non, dum non est refutata, medio tempore nihil est innouandum. *c. venientes. de iure iur. & l. vnic. ff. ni. nou. appell. interp.* Ideo similiter, postulata in integrum restitutione, omnia in priori statu esse debent, donec causa restitutionis admittatur, vel refutetur. *vt in text. & l. vnic. C. de in integr. rest. post.*

FALIT, si contra petentem restitutionem, est præsumptio malitia, quod causa differendi executionem, hoc petat.

QVIA malitia sua nemini prodesse debet. *cap. plerumque. de rescript. & l. 2. ff. de dol. mal.* Et quoniam si restitutionis in integrum petitio semper suspenderet sententis executionem, sæpe malitiose interponeretur, ad subterfugiendum iusti iudicii condemnationem. *c. accedens. de accusat.* Ideo ubi est præsumptio, quod quis malitiose petat in integrum restitutionem, illa petitio sententis executionem non suspendit. *vt in tex. & l. auxilium. ff. de minor.*

QVO casu executio fit, præstita cautio de restituendo, si petens restitutionem, obtinebit in causa.

QVIA regulariter, vbiunque quis in dubio admittitur ad aliquod commodum, in actu admissionis debet præstare cautionem de restituendo in casu succumbentis. *l. prator. in princ. ff. de damn. infect.* Et quoniam malitia, cum consistat in animo, difficile probatur. *d. l. 1. de dol.* Et iudex sæpe posset præsumere falsum circa huiusmodi petentem. *c. listerus. de presumpt.* Ideo quadam æquitate, per hanc cautionem utrique parti in tali casu dubio prouidetur, vt nec executio, quæ est effectus sententis retardetur, nec si petens restitutionem in causa præualuerit, in vanum posset pro suarum rerum recuperatione laboret. *vt in tex. & c. ecclesia, il. 1. vt lit. pend.*

Cap. 7. Coram.

POST peremptorium, non auditur ecclesia de iure communi.

QVIA terminus peremptorius dicitur ille, vltra quem non dantur vltiores dilationes. *l. ad peremptorium, cum sequen. ff. de re iudic.* Et quoniam istæ præscriptiones iudiciales currunt etiam contra ecclesiam. *supr. c. auditio. & Abb. hic.* Ideo si ecclesia non probat intra dilationem sibi peremptorie statutam, de iure communi postea ad probandum non admittitur. *vt in tex. & d. c. auditio.*

AVDITVR tamen per beneficium restitutionis in integrum.

QVIA ecclesia gaudet privilegio minoris. *supr. cap. 1.* Et quoniam minori datur restitutio, vt audiatur post talem terminum. *l. minor etiam. ff. de minor.* Ideo similiter talis restitutio est danda ecclesie illam exposcenti. *vt in tex. & d. cap. auditio.*

Ration. lur. Pontif. Lib. I.

Cap. 8. Constitutis.

RESTITVTIVR minor in eo, ad contraxit, vel omisit, si probat ex inde se læsum, & fit intra temporæ restitutionis petenda.

QVIA per restitutionem in integrum ita subueniendum est minori, qui sui facilitate præsumitur deceptus, vt tamen moderatus finis litibus imponatur, & alicuius negligentia non nutriatur. *c. vnic. eod. in 6. & l. fin. C. de in integr. restit. minor.* Vnde ad subueniendum minori, datur ei restitutio in integrum. *l. minor etiam. ff. de min.* Et ad evitandas lites immortales, & in odium negligentium, statuitur quadriennium ad petendam restitutionem, post minorem gratem completam. *l. fin. ff. de minor.* Et quoniam vbi plura copulatiue requiruntur, alterum solum præstare non sufficit. *gl. in c. in alternatiuis. de reg. iur. in 6.* Ideo vt minor restituatur, debet probare se læsum, se minorem esse læsum, & sui facilitate læsum, & intra quadriennium, post completam minorem ætatem hanc restitutionem postulasse. *vt in tex. & l. prator. in fin. ff. de minor.*

Cap. 9. Causa.

RESTITVTIO in integrum postulanda est ab ordinario administrationem habente.

QVIA causa restitutionis est mixti imperii, nam expeditur iudicis officio nobili, licet ad instantiam partis. *l. fin. & ibi Bart. C. vbi, & apud quem cogn.* Nulla tamen actio competit parti ad eam petendam, sed tota pendet à iudicis officio. *l. quod si minor, in fin. ff. de minor.* Et quoniam iudici, qui non habet administrationem, non competunt ea, quæ sunt mixti imperii. *l. imperium. ff. de iuris d. omn. ind.* Ideo ordinarii non habentes administrationem, non possunt restitutionem in integrum concedere. *vt in tex. & d. l. fin.*

VEL à delegato ab eo.

QVIA omnes causæ, de iure canonico, possunt delegari. *gl. in cap. quod sedem. de offic. ordin.* Et quoniam qui per alium facit, per seipsum facere videtur. *l. ita autem. §. gestisse. ff. de administr. tutor.* Ideo sicut ordinarius potest in integrum restituere, ita potest delegatus ab eo. *vt in tex. & multo fortius delegatus à principe. d. l. fin. C. vbi. & apud quem.* Et etiam de iure civili, huiusmodi causa favore minoris delegatur. *d. l. fin. & ibi Bart.* licet regulariter ius civile causas meri, vel mixti imperii, prohibeat delegari. *l. 1. ff. de offic. eius.*

SIF hęc causa fit specialiter delegata, sine incidat in causa generaliter sibi commissa.

QVIA mandatum iurisdictionale ampliat ratione incidentiæ, quando ille, cui causa est commissa, est capax incidentis. *c. prud. §. si vero de offic. deleg. & laf. in l. 2. col. 3. de iuris. omn. iud.* Ideo potest delegatus cognoscere, non solum de causa specialiter sibi commissa, sed etiam de causa restitutionis, quæ incidenter venit in illa *vt in tex.* puta, Delegatus super aliquo contractu venditionis, in iudicio proculit aliquam interlocutoriam, per quam minor, vel ecclesia est læsa, poterit peti ab eo restitutio in integrum; quia non petitur principaliter, sed incidenter, nam incidit in causa sibi commissa. *Abb. hic.* Et eadem ratione idem est in mandato procuratorio, vt ratione incidentiæ extendatur ad specialiter non commissam, dummodo non sint de iis, quæ requirunt speciale mandatum. *gloss. supr. in c. suscitata. ver. postulant.*

AB Ordinario vero administrationem non habente, vel a delegato ab eo, peti non debet.

QVIA ordinario non habens administrationem, vel delegatus ab eo, non habent ea, quæ sunt mixti imperii. *rem non nouam. C. de iudic.* Et quoniam causa restitutionis est mixti imperii, vt dictum est superius. Ideo tali ordinario non competit hæc causa. *vt in tex.* Et per consequens non potest illam alteri delegare. *c. Daibertum. 1. quæst. 7.*

NI SI veniat incidenter in causa.

QVIA ratione incidentiæ iurisdictionis ampliat, vt iudex possit incidenter cognoscere de causa, de qua non posset principaliter, vt dictum est superius. Ideo tales iudices possunt incidenter cognoscere etiam de causa restitutionis. *vt in tex. & l. quoties. C. de iud.*

ARBITER autem de causa restitutionis non cognoscit.

QVIA causa restitutionis est mixti imperii, & impartitur ex iudicis officio nobili, vt dictum est superius. Et quoniam arbiter non habet ea, quæ sunt imperii, immo nec etiam simplicem iurisdictionem, sed solum habet quandam notionem. *l. 1. C. de arbit. & l. ait prator. ff. de re iud.* Ideo de tali causa arbiter cognoscere non potest. *vt in tex. & d.*

l. fin. C. vbi, & apud quem.

NEC potest assumi in maioribus causis.

QVIA maiores causæ exigunt maiores iudices. *vt in tex.* Et debent tractari per eos, qui habeant potestatem iudicandi. *gloss. fin. & cap. fin. de transact.* Et quoniam arbitri non sunt huiusmodi iudices, vt dictum est superius, & habetur in *cap. per tuas. de arbit.* Ideo in matrimoniali causa, aut in liberali, vel criminali, cum maiores iudices exigantur, arbiter nequit assumi. *vt in tex. & l. non distinguemus. §. Iulianus, & §. de liberali. ff. de arbit.*

Cap. 10. Beneficio.

RESTITUTIO denegata ecclesia, vltius sibi non conceditur.

QVIA sententia lata super restitutione in integrum, transit in rem iudicatam, etiam contra ecclesiam, & minorem. *supr. c. coram. & l. 1. C. si sep. in integr. rest. postul.* Et quoniam sententia sic lata esset iudicium, si directe contra eam daretur restitutio. *l. si prator. ff. de iud. & nullus esset licium finis:* nam si audiretur secundo, eodem modo deberet audiri tertio, & in infinitum. *Hosten. hic.* Ideo sicut ecclesia, vel minor non restituitur contra quadriennium, quo debuit contra læsionem restitui. *infr. c. 1. in 6. ita nec contra restitutionem denegatam. vt in tex. & d. l. 1. C. si sapius in integr.*

NI SI ex noua causa.

QVIA quæ de nouo emergunt, non indigent auxilio. *l. de etate. §. ex causa. ff. de inter. actio.* Et quoniam ex noua causa potest vna res iterum peti, non obstante exceptione rei iudicatæ ex alia causa. *l. cum quantar. cum l. seq. ff. de except. rei iud.* Ideo eadem ratione potest iterum peti restitutio in integrum, ex noua causa non allegata in priori iudicio. *vt in tex. & l. 2. C. si sapius in integr. restit.*

RESTITUTIO tamen ad appellandum à sententia demotionis.

QVIA aliud est restitui ad totam causam, aliud ad appellationem; nam in primo casu, perinde est, ac si non esset lata sententia; secundo non, quia salua manet sententia, licet appellacione suspendatur. *c. venientes. de iur. iur.* Et restitutio in secundo casu computatur pro vna appellacione, vt non liceat tertio appellare. *c. sua. de appell. & si talis restitutio non prosequatur appellacionem intra terminum iuris, confirmatur prior sententia. gloss. in d. l. 2. C. si sapius, &c.* Et quoniam per talem restitutionem non sequuntur aliqua absurda, & subueniuntur

nitur ecclesie, vel minori, quibus ius regulariter restitutionem concedit. *sup. c. 1.* Ideo licet ecclesia, vel minor, non restituantur aduersus denegatam restitutionem, restituantur tamen ad appellandum aduersus illam denegationem, si fuerint negligentes in appellando. *vt in tex. & d. l. 1.*

In Sexto. Cap. 1. Ecclesia.

ECCLESIA post quadriennium non admittitur ad petendam restitutionem contra sententiam, vel contractum.

QVIA ecclesia in restitutione petenda, fungitur iure minoris facti maioris. *gl. 1. hic.* Et quoniam minor, factus maior, non auditur post quadriennium à die maiortatis, ad petendam in integrum restitutionem. *l. petenda. C. de tempor. in integr. restit.* Nam ita est ei per hoc beneficium subueniendum, vt tamen lites non fiant immortales. *vt not. extr. in c. constitutio.* Ideo, vt ecclesia restituitur, debet intra quadriennium à tempore læsionis petere restitutionem. *vt in tex. & infr. Clem. vnic.*

NISI rationabilis aliqua causa hoc suadeat.

QVIA restitutio in integrum est fundata super æquitate, & datur à iure propter causam probabilem. *c. ex litteris. extr. cod.* Et quoniam esset contra æquitatem, vt ecclesia indebite iure suo priuaretur, & alicuius dolo fraudaretur. *gloss. hic. vers. commentum. & c. penult. ext. de reb. eccl. non alien.* Ideo, licet sit transactum quadriennium à die læsionis, si rationabilis causa suadeat, ecclesia restituitur. *vt in tex. & extr. c. sum ex litteris.*

Cap. 2. Si aduersus.

ECCLESIA contra confessionem, qua læsa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum, postea non.

QVIA per huiusmodi restitutionem consultitur indemnitati ecclesie, quam, æquitas non patitur, per aliquem esse læsam. *extr. c. 1.* Sed quoniam ita est ecclesie fauendum, vt tamen lites non fiant immortales. *supr. cap. prox.* Ideo, si aduersus confessionem in iudicio à se factam, læsa ecclesia beneficium restitutionis in integrum, intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat; non est (nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit fauere

dum) ad hoc petendum ulterius admittenda. *vt in tex. & arg. l. certum. §. fin. ff. de confess.*

NISI per viam iuris communi.

QVIA vbi habet locum auxilium commune, non debet extraordinarium peti. *l. in causa. l. 2. ff. de minor.* Et quoniam sunt aliqui casus, in quibus confessio facta de iure communi non nocet, vt est confessio facta per errorem facti. *gloss. 1. hic. & c. fin. extr. de confess.* Ideo vbi per viam communem reuocationis erroris, quem in facto præterit, vult aduersus suam confessionem ecclesia se iuuare, hoc quando cunque poterit. *vt in tex. & d. de confess.* Et sic patet, quod vna via conceditur id, quod alia prohibetur; quod videtur esse contra regulam, cum quid. *infr. de reg. iur.* Sed dic, quod regula procedit, quando aliqui prohibetur, habito respectu principaliter ad ipsum prohibuitur; secus, si prohibitio se habet ad viam, aut modum, non autem ad rem. *vt hic gl. in d. c. cum quid.*

In Clement. Cap. vnic.

ECCLESIA probans se læsam per lapsum temporis, ad illud tempus tantum restituitur.

QVIA qui restituitur propter læsionem, non debet esse melioris conditionis, quam antea esset, si non fuisset læsus. *gloss. in l. sed & si. §. quoties. ff. ex quib. caus. maior.* Cum restitutio sit prioris status restauratio. *l. quod si. §. restitutio. ff. de minor.* Et quoniam si quis restitueretur ad longius tempus, quam ante læsionem habuisset, non solum reponeretur in priori statu, sed in meliori. *d. gloss. in §. quoties; & sic in lucro esset, & plus haberet. gloss. hic. vers. si minus.* Ideo restitutio aduersus lapsum temporis, datur solum ad tantum tempus, quantum fuit tempus læsionis, non ad longius. *vt in tex. & l. nec non. §. si quis. ff. ex quib. caus. maior.*

ET intra quadriennium à tempore læsionis.

QVIA ecclesia in restitutione fungitur iure minoris. *extr. c. 1.* Et quoniam minor habet tantum quadriennium, post completam minoritatem, ad petendam restitutionem. *l. petenda. C. de tempor. in integr. restit.* Ideo similiter ecclesia debet intra quadriennium continuum, à tempore læsionis computandum, petere restitutionem. *vt in*

tex. & supr. cap. 1.

in 6.

Liber Primus. Titulus XLII.

DE ALIENATIONE IUDICII MUTAN-
DI CAUSA FACTA.

In Decretal. Cap. 1. Ex querundam.

IS, in quem facta est alienatio rei, causa mutandi iudicii, conuenitur per rescriptum impetratum contra alienantem.

QVIA omnibus modis debet superior providere, ne ex alieno facto cuiusquam conditio deterior fiat. *l. 1. ff. eod.* Et fraudibus, quantum fieri potest, est obuiandum. *ca. sedes. de rescript.* Et quoniam saepe contingebat, quod quis timens sibi controvertiam facturam super aliquare, illam malitiose in potentiorum alienabat, ut sic pars duriorem aduersarium litigando haberet; Ex qua alienatione etiam ecludebatur rescriptum superioris, impetratum contra personam, quae tunc possidebat, & non contra illum, cui fuit cessio facta. *ut in tex. & d. l. 1.* Ideo, licet regulariter rescriptum non extendatur ad personam in eo non expressam. *ut in c. Petro, & G. de offic. deleg.* Tamen ne superioris mandatum illudatur, & ad providendum indemnitate partis aduersae, & in odium sic malitiose alienantium, & alienationem talem acceptantium, statuitur, ut per tale rescriptum, non solum possit conueniri alienans, sed etiam ille, in quem fuit alienatio facta. *ut in tex. & l. vnic. C. eod.* Vnde contra alienantem datur actio in factum ad interesse. *d. l. 1. & l. 3. ff. eod.* Contra possidentem vero datur rei vindicatio. *d. l. vnic. C. eod.* Sed nota, quod tria sunt necessaria ad hoc, ut talis actio in factum habeat locum, scilicet, quod sit res alienata causa mutandi iudicium futurum. Item, quod dolo, ut duriorem mihi constituat aduersarium. Item, quod mea intersit; alias talis actio locum non habet. *gloss. bic. & gloss. in d. l. vnic.* Vnde cessat hoc edictum, si quis ex necessitate alienat. *l. non*

solum. s. si quis. ff. eod. Item si paratus est subire iudicium, ac si possideret. *l. quia etiam, in fine ff. eod.* Competit autem hoc edictum, quando sit alienatio causa mutandi iudicium futurum, & non illud, quod iam sit. *l. ex hoc edicto. s. au praetor. ff. eod.* quia si fiat alienatio rei litigiosae, alienans incidit in edictum de litigiosis. *C. de litigios. l. fin.* Et hoc debet fieri, libello Principi dato, & per eum reo insinuato, *Aurbent. litigiosa. C. d. rit.* Tunc enim res alienari non potest sine poena litigiosi. *l. fin. C. d. rit. & c. ecclesia. infr. ut lite pend.*

Cap. 2. Ex parte.

CLERICVS, causa mutandi iudicium, non debet recipere cessionem a laico.

QVIA talis cessio, siue sit vera, siue si simulata, praesumitur facta in fraudem, ut aduersarius in altero iudicio magis fatigetur; & Clericus videtur illam recipere, avaritia motus, ut alienis rebus etiam illicite poratur. *ut in tex. iuncta gloss. fin. bic.* Et quoniam fraus, & avaritia, praesertim a clericis sunt euitandae. *supr. c. prox. & cap. clericis. 14. q. 4.* Ideo ubi praesumitur, quod talis cessio fiat a laico in fraudem aduersarii, clericus debet se abstinere ab illa recipienda, *ut in tex. & simile in l. 2. c. ne liceat potent.* Quando autem cessio dicatur fieri in fraudem, & ex quibus coniecturis contractus praesumatur simulatus, & quo pretio sit aestimanda res litigiosa, vide hic latius per Abb. & nouissime per Illustriss. Cardinalem Mantuicam, de Ambig. & tacit. conuen. lib. 4. tit. 13. Inter laicos autem emptio litis est permissa, & eis datur actio usque ad quantitatem datam, dum tamen non fiat in potentiorum, & non fiat pactum de quota litis. *l. sumptus. ff. de pact. & l. 5. in cui. ff. de vari. & extraord. cognit.*

Liber Primus. Titulus XLIII.

DE ARBITRIS.

In Decretal. Cap. 1. Sane.

ARBITRI sunt in dispari numero assumendi.

QVIA homines sunt faciles ad dissentendum. *l. item si vnus. s. principaliter ff. eod. prae-*

sertum arbitri, qui commuiter sunt compa-
tres, & amici partium. Abb. bic. Vnde si elige-
rentur in pari numero, non esset de facili dare
maiorum partem in sententia. d. l. item si vnus.
Et quoniam si partes discordantes essent hinc
inde

inde æquales, nullius laudum, siue sententia valeret. *d. §. principaliter. & c. causam, il. 1. de offic. deleg.* Ideo vt facilius causa per arbitros terminetur, illi sunt in dispari numero assumendi. *vt in tex. & c. 2. eod. in 6.* Non quod tunc consentire omnes, facile sit; sed quia, & si dissentiant, inuenitur pars maior, cuius arbitrio statitur. *d. §. principaliter.* Sed hoc, quod dicitur, vt in dispari numero assumantur, est legis consilium, non præceptum. *Abb. hic;* vnde si eligantur in numero pari, tenet compromissum, & si in laudo ferendo non conueniunt, compelluntur eligere tertium, cuius auctoritati, & dicto, erit standum. *d. §. princip.* Etiam si ille discordet ab aliis duobus. *glos. in d. §.*

ET eis discordantibus, statur sententia maioris partis.

QUIA arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. *l. 1. ff. eod.* Et quoniam in iudiciis statur sententia maioris partis. *cap. prudentiam. de offic. deleg.* Ideo similiter standum est in arbitris. *vt in tex. & l. si res ff. eod.* quod enim sit à maiori parte, censetur factum ab omnibus. *cap. 1. de his, que sunt à maiori parti. cap. & l. quod maior ff. ad municip.*

Cap. 2. Non sine.

NULLVM est arbitrium, seu arbitramentum, continens peccatum per partes non remissibile.

QUIA inferior non potest tollere legem superioris. *ca. cum inferior. extr. de maior. & obed.* Et quoniam si arbitrium, seu arbitramentum contineret in se peccatum, esset contra omnem legem diuinam, & humanam, quæ prohibent peccata. *c. erit autem lex. dist. 4. & c. qui resistit. 11. q. 3.* Ideo nullus arbiter, vel alius potest sustinere actum, quin se continet peccatum. *vt in tex. & c. fin. de prescript. & S. Tho. 2. 2. q. 60. art. 5.* Vbi vero solum tractaretur de præiudicio partis, illa posset fauori suo renunciare, & ius suum remittendo, arbitramentum teneret, vt notatur in *c. si diligenti. de foro compet.*

Cap. 3. Peruerit.

ARBITER assumptus in patrimoniali causa Clerici, non potest adiudicare rem Ecclesie possidendam, etiam ad vitam Clerici.

QUIA huiusmodi arbitrium, ecclesie profert in posterum perniciosum existere. *vt in tex.* Nam occasione illius, forte iste, qui taliter possideret rem ecclesie, vellet etiam post mortem præsentis clerici illam retinere,

& ita ecclesie præiudicaret, si non de iure, saltem de facto; Nam compelleretur litigare cum illo, & expensas sustinere. *glos. hic.* Intertit enim ecclesie, ne sumptibus vexetur. *l. minor. 25. annorum. ff. de minor.* Et quoniam clericus non potest conditionem ecclesie facere deteriorem. *cap. frater. de donat.* nec potest alienare rem ecclesie in damnum ipsius ecclesie, vel successoris. *12. q. 2. c. sine except.* Ideo ipso iure tale arbitrium non tenet. *vt in tex. & glos. hic.* Vnde licet redditus beneficii de præsentis possint capi in solum pro debito clerici. *cap. peruenit. de fideiussor.* non tamen potest clericus aliquid assignare facultatem colligendi redditus in futurum. *Burr. hic.* Nec potest clericus, absque auctoritate dicecæsanæ, facere compromissum, per quod sua ecclesia obligetur. *cap. de cætero. de transact. & c. regenda. 10. q. 1.*

Cap. 4. Dilecti.

IN mulierem singularem, tanquam in arbitrariæ, compromitti non potest.

QUIA regulariter fœmina est remota ab omni officio publico. *Barr. in l. 1. ff. de legib. & Decius in l. famina. ff. de reg. iur.* Et intellige de officiis virilibus; nam officia non virilia, quæ deferuntur in republica, tenetur mulier subire, sicut masculus; de quo tamen dicendum, vt plene not. *Barr. in l. 1. C. de numer. & in quo loco mun. lib. 10.* Et quoniam suscipere in se arbitrium, est officium virile. *Abb. hic.* nam arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. *l. 1. ff. eod.* Et quia mulier non valet iudicare. *d. l. fœmina,* ita nec arbitrari. *vt in tex. & l. fin. C. eod.* Secus dic, si fieret compromissum in mulierem, tanquam in communem amicam, & amicabilem compositricem; Nam tale compromissum potest mulier acceptare, quia coram arbitratore non est forma iudicii, sed absque tali forma amicabilem proceditur. *ca. Quintanualis. de iure iur. & facit hic. tex. à contrario sensu, ibi, ab omni iudiciali examine, & ca. & vide Specul. eod. tit. §. 2. circa princip.*

SECVS, si mulier habet alias iurisdictionem de iure communi, vel consuetudine.

QUIA de similibus idem est iudicium: *c. inter corporalia. de excess. prelat.* Et quoniam arbitria sunt ad instar iudiciorum, vt dictum est superius. Ideo mulieri, cui per ius commune, vel per consuetudinem competit potestas iurisdictionem exercendi, similiter

competit potestas arbitrium in se suscipiendi. *vt in tex. & c. dilectus. de excess. pral.*

NAM tunc, etiam super temporalibus Ecclesie, potest in eam valide compromittere.

QVIA super rebus temporalibus possunt clerici, cum consensu episcopi, compromittere in laicum. *infr. c. contugiu. & c. exposita;* nam arbitrum non habet iurisdictionem, sed quandam notionem. *Laic. prator. ff. de re iudic. vnde per huiusmodi compromissum clerici non subiiciunt se iurisdictioni laicorum. Abb. hic. num. 8.* nec persona laica est incapax arbitrii temporalium, sicut est spiritualium. *d. c. consimilit. Ideo sicut ceteri laici possunt esse arbitri super istis temporalibus, ita potest esse mulier habens iurisdictionem, quae in hoc officio viris comparatur. vt in tex. & d. c. exposita.*

Cap. 5. Cum tempore.

ECCLESIA exempta non potest, in prauidicium exemptionis, compromittere.

QVIA subditus non potest laedere ius, & auctoritatem superioris. *c. nimis. de iurepa. tr. & Hostien. in sum. huius tit. 5. sequitur. vers. sed nunquid vasallus.* Et quoniam in privilegio exemptionis tangitur, ne dum fauor exempti, sed etiam fauor ipsius superioris, qui cum ab alio exempti, & immediate suae iurisdictioni subiecit; vnde interest sua non perdere istam immediatam subiectionem. *arg. c. omnis. de penit. & remiss. & per compromissum possit sequi laudum contra exemptionem. Butr. hic.* Ideo, licet regulariter quis possit renunciare fauori pro se introducto. *c. ad Apost. de regular. Tamen ubi renunciatio tangeret etiam interesse alterius, vt est in privilegio exemptionis, per respectum ad superiorem, privilegatus non potest sine licentia superioris illi privilegio prauidicare. vt in tex. & c. subort. a. dere iudic.*

Cap. 6. Cum dilectus.

ARBITER non habet potestatem iudicandi ultra comprehensa in compromisso, ideo coram ipso non fit reconuentio.

QVIA ratio finalis, quare non habet locum reconuentio coram arbitro, sicut in delegato, est, quia iurisdictione delegata est de iure: & sic merito succedit iuris dispositio eadem in materia reconuentionis; vnde datur ibi potestas in causa reconuentionis beneficio iuris. *Abb. hic. nu. 6.* Sed quoniam arbitrium procedit ex mero facto, & sola voluntate compro-

mittentium. *infr. c. exposita.* Ideo ius ibi non supplet, nec ampliat potestatem ad bitrorum. *vt in tex.* Sed cum procedant ex sola voluntate partium, non debet eorum potestas extendi ultra ea, quae partes expresserunt, seu expresse voluerunt. *Abb. hic.* Ex quo enim partes recesserunt à dispositione iuris, relinquendo iudicem, & adeundo arbitrum, recesserunt etiam ab alia iuris dispositione, vt ius in compromisso suppleat. *arg. l. fin. C. de pac. conuent.* Praeterea, iudex communiter aditur auctore, vnde auctor eligit iudicem ordinarium, vel delegatum, reus autem necessarius ad comparandum, quia iudicium redditur in inuitum. *l. inter stipulantem. s. si Sticum ff. de verb. oblig. vnde iudic merico subueniendum ipsi reo, contractu inuito, vt ex quo ab eo aliquid petitur, audiatur volens petere ab ipso auctore. Hinc dixit not. Butr. in Authent. Et consequenter, in fin. C. de sent. & interloc. omn. iud. quod coram delegato imperato communis consensu partium, non habet locum reconuentio; quia est, quod imputetur reo, quare causam reconuentionis non fecit exprimi in scripto. Et quoniam compromissum fit communi consensu partium. *d. c. exposita.* Ideo non debet habere locum reconuentio. *vt in tex.* Cum hoc casu cesset ratio, super qua fundatur reconuentio. Non enim hic auctor elegit iudicem, seu arbitrum, sed auctor, & reus simul. Ideo imputetur reo, quare causam suam non fecit exprimi in compromisso. *Abb. hic. nu. 6.* Et licet arbitria sint reda & ad instar iudiciorum. *l. i. ff. deod. istud est verum regulariter, sed tamen in multis differunt, vt late hic per Butr. & Abb.**

Cap. 7. Cum olim.

QVI per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere.

QVIA ius laudi, & auctoritas arbitri commendantur à viribus, & forma compromissi. *supr. c. prox.* Et quoniam qui tenetur eligere cum consilio aliquorum, per conditionem impositionem à compromittentibus, si non requireret illorum consilium in tractatu electionis, non obseruaret formam compromissi. *Abb. hic.* Ideo habens potestatem eligendi, seu alium actum explicandi cum consilio alicuius, non valet, quod gerit, nisi prius requisierit consilium illius. *vt in tex. & c. cum in veteri. de elect.*

SED sequi non adstringitur.

QVIA necessitas requirendi consilium, non impor-

importat necessitatem illud sequendi. *glos. hic.* nam sufficit, quod consilium fuerit petitorium, & congruo tempore expectatum, ad deliberandum postea intra se, quid magis sit faciendum. *d. c. cum in veteri.* Nec potest dici tale consilium superfluum, etiam si non sit de necessitate sequendum, quia potest esse vtile ad pertrahendum in suam partem, & ad faciendam cognitionem eorum, quæ erant consideranda. *arg. c. Nivana. dist. 31. & c. de quibus. dist. 20.* Consensus vero, quando est habendus, ita est necessarius, quod actus habitus sine eo non tenet. *c. v. nit. & ibi glos. ne sed. vac. in 6.* Aliquando tamen consilium ponitur pro consensu, & consensus pro consilio, quod ut improprie, sed quando sit facienda talis improprietas verborum, est attendenda subiecta materia, ad cognoscendum quænam significatio istorum verborum magis adaptetur. *Hof. & Abb. hic.* Et quoniam auctoritas arbitri commensuratur à forma compromissi, ut dictum est superius. Ideo ex quo arbiter requisivit consilium, ut ei fuit in compromisso impositum ad vltiora in tali actu non tenetur, & sic non debet de necessitate, consiliorum sequi sententiam, vel eorum habere consensum. *vt in tex. & c. licet. de regular.*

Cap. 8. C. nangit.

DE rebus spiritualibus, in laicis compromissi non potest.

QUIA spiritualia negotia laici tractare non debent. *c. massana. de elect.* ne illorum arbitrio talia disponantur, in quibus eos manet necessitas obsequendi, non auctoritas imperandi. *c. bene quidem. dist. 96.* Et quoniam si res spiritualis in laicum compromitteretur, ex illius iudicio videretur pendere talis rei dispositio. *glos. hic.* Ideo non decet, ut laicus in talibus arbitretur. *vt in tex. & c. 2. de iudic.*

Cap. 9. Per tuas.

AUCTORITATE iudicis causa, etiam delegati, potest de causa spiritualis, in clericum, & laicum compromitti.

QUIA arbitrium de re spirituali, non est actus spiritualis. *lo. Andr. hic.* Sed prohibetur solus laicus, quia non decet ipsum de talibus arbitrari. *supr. c. prox.* non ergo prohibetur ratione incapacitatis, sed ratione honestatis. *Abb. hic.* Et quoniam honestas satis conservatur ex mixtura clericici, in qua clericus magis dignus trahit ad se laicum minus dignum, ut sic potius res valeat, quam percat. *glos. supr. in c. prox.*

Ideo licet solus laicus, de honestate non possit esse arbiter de rebus spiritualibus. *supr. c. prox.* Clericus tamen illi associatus facit eum idoneum talis arbitrii. *vt in tex. & Felin. in c. 2. col. pen. de iudic.* Non tamen extendas casum huius tex. ad actum spirituale, quia in illo laicus non potest effici capax etiam per mixturam clericorum. *d. c. massana. & c. sacrosancta. de elect.* Sicut nec seruus potest effici capax compromissi per mixturam liberi. *l. Pedius. §. fin. ff. de arbit.*

ET si arbitrium est à partibus receptum, debet auctoritati mandari, licet per generalem procuratorem factum fuerit compromissum.

QUIA pars recipiendo arbitrium, videtur approbare factum procuratoris. *l. cum antea. C. eod.* Et quoniam ubi quis approbat aliquod gestum, illud per nouum consensum incipit valere, ut ex nunc, licet ex defectu potestatis in gerente, non valuerit, ut ex tunc. *l. 2. C. commun. vir. iud.* Ideo licet procurator sine speciali mandato non possit compromittere. *c. qui ad agendum, & ibi glos. de procur. in 6. & l. mandato. ff. de procur.* Tamen si compromissum ab eo factum, à partibus fuerit receptum, debet indistincte mandari executioni, non habito respectu, an procurator habuerit ad hoc mandatum, vel ne. *vt in tex. & l. mandato. ff. de procur.* Sicut sententia lata à iudice, quantumcumque sit nulla, potest ratificari à partibus, ut habeat vim pacti ex nouo contractu. *Bart. in l. vnic. C. qui pro sua iurisdict.*

SI autem non fuit arbitrium approbatum, compromissum factum per generalem procuratorem non nocet.

QUIA compromittens videtur quodammodo in causa transigere, vel pacisci, et sponte, nulla necessitate coactus, promittit stare mandato arbitri. *Abb. hic. in repetit. nu. 3.* Et quoniam pacisci, vel transigere procurator non potest sine speciali mandato. *d. c. qui ad agendum. & ibi glos. vers. pacisci. de procur. in 6. & l. mandato generalis. ff. de procur.* Ideo ex quo talis procurator non habet compromittendi potestatem, & pars postea arbitrium non approbavit, tale compromissum partibus non nocet. *vt in l. 1. & l. ignorantis. ff. de procur.*

SED tunc, si sint pœna apposta, potest agi ad panam contra procuratorem.

QUIA cum ex sententia arbitri actio non oriatur, ob hoc inueniunt pœna promittitur, ut metu eius à placitis non recedatur. *l. 1. C. eod.* Et quoniam procurator, qui se obstruit

alienæ defensionis sine sufficienti mandato, tenetur ipse ad condemnationem, non dominus. *l. Plautius. ff. de procur.* Ideo sicut ageretur contra dominum ad pœnam in compromisso appositam, si procurator haberet speciale mandatum, ita non habens mandatum est ipse conueniendus, qui illicite alienæ causæ se immiscuit. *vt in tex. & Auth. de iud. s. qui uero. col. 6.*

ALIAS ad interesse.

QUIA interesse est pœna respectu contrahentis. *c. finem liti. de dol. & contumac.* Et quoniam ad executionem laudi est agendum metu pœnæ, ex quo non potest agi per aliam actionem. *d. l. 1. c. eod. exceptis quibusdam casibus not. per glo. in l. 2. ff. eod.* Ideo ubi quis non se obligauit in compromisso ad certâ pœnam, casu, quo laudo contrahenti, intelligitur se obligasse ad interesse, cum talis conditio huic contractui tacite insit. *Abb. hic in repetit. nu. 33. & 37. & sic cum in tali casu sit obligatus procurator, ipse, & non dominus, pro tali interesse est conueniendus. vt in tex. & l. stipul. l. 2. ff. de verb. oblig.*

Cap. 10. Ex parte.

SI per duos electos ad eandem prelaturam, in discordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum.

QUIA compromissum non extenditur, nisi ad ea tantum, de quibus expresse in eo cauetur. *supr. c. cum dilectus. & ff. eod. l. non distinguemus. s. de officio.* Et quoniam per tale compromissum non cauetur, vt post mortem alterius compromittentium arbitrer procedere possit, cum, etiam si compromittentes uellent, non habeant ad hoc potestatem. *Butt. hic.* Ideo per tale compromissum non potest arbitrer quidquam facere post mortem vnus, & eo minus post mortem amborum compromittentium. *vt in tex. & l. diem proferre. s. 2. ff. eod.*

ORDINARIVS tamen, ex potestate ordinaria, procedit super iure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem.

QUIA data validitate prioris electionis, non valet secunda. *c. considerauimus. de elect.* Et quoniam ad ordinarium spectat prouidere, ne quis indebitè in eius diocesi beneficium obtineat. *c. 1. de offic. ord.* Ideo, pendente electione illius superflua, non est alia electio celebranda. *vt in tex. & c. 1. & 2. vt lit. pend. in 6.* Debet ergo electio prior reprobari, antequam fiat

transitus ad secundam. *c. post electionem, in fin. de concess. prob. & c. auditis. de elect.*

Cap. 11. Exposita.

ARBITER, post rem iudicatam, super discordiâ nouis assumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare.

QUIA transactio, siue compositio, fieri debet de re dubia, & lite incerta. *l. 1. ff. de transact.* Et quoniam res iudicata facit ius inter partes, & per eam constat, ad quem res pertineat, & definitur, quæ erat. *c. cum inter. de re iud.* Ideo super decisis per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, transigi, siue compromitti non potest. *vt in tex. & l. si causa. c. de transact.* Præterea, arbitrium non extenditur, nisi ad ea, de quibus cogitatum est, & expressum in compromisso. *supr. c. cum dilectus.* Et quoniam hic non fuit compromissum super rebus decisis per sententiam, sed super discordiâ nouiter ortis. *glos. hic.* Ideo non debuit iste arbitrer extendere manum ad non comprehensa in compromisso. *vt in tex. & l. non distinguemus. s. quasi ius. ff. de recept. arbit.*

ETIAM, si de componendo inter partes, mandatam accepit à Papa.

QUIA per huiusmodi mandatam Papa non intendit immutare ipsam sententiam, vel iopitas per eam querimonias suscitare, sed nouiter ortas terminare. *vt in tex.* Et quoniam mandatam non est extendendum ultra intentionem mandantis. *cap. licet. de offic. ordinar. & cap. petitio. de procur.* Ideo per hæc uerba generalia, de componendo inter partes, non habet arbitrer potestatem à Papa retrahendi sententiam, quæ in rem iudicatam transiuit. *vt in tex.* In generali enim sermone non ueniunt ea, quæ in specie non fuisset quis uerissimiliter concessurus. *c. in generali. de reg. iur. in 6.*

Cap. 12. Innotuit.

NON ualet compromissum factum in duos, seu plures, hoc adiecto, vt in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem, vel alios.

QUIA quando partes dant potestatem iudicibus delegatis, vel arbitris, seu aliis, eligendi tertium in casu discordiæ, tunc res possunt esse sine exitu; Nam si arbitri non concordarent, non posset iudex compellere istos, quibus est data potestas eligendi tertium, quia cum illi fungantur iure partium, sicut partes non possent ab initio compelli ad compromittendum.

tendum. *vt in l. 3. ff. eod.* ita nec illi, qui funguntur iure partium, compelli possunt. *arg. cap. ecclesia. vt lit. pend.* Et quoniam curandum est, vt lites amputentur, & quam citius commode fieri potest, terminentur, non autem quod fiant immortales, & discordia ex discordia oriatur. *c. finem. de dol. & contum.* Ideo ne partes, vigore huiusmodi compromissi, contingeret diutius litigare, voluit lex à principio providere, statuendo, vt tale compromissum non valeat. *vt in tex. & litem si vnus. §. si in duos ff. eod.* Nam melius est ante tempus occurrere, quam post causam vulneratam remedium quaerere. *l. fin. C. in quib. caus. in integr. rest. non est necess.* Et quod iurari, vel vituperari potest, praecauendum est. *cap. 1. de seru. non ordan.* Sed quando compromissum est factum simpliciter in duos, non potest res esse sine exitu, quia si duo discordarent in ferenda sententia, iudex teneatur compellere arbitros ad eligendum tertium. *c. cum special. de appell. & d. Luem si vnus. §. princp.* Praeterea, in primo casu, cum illi, quibus est data potestas eligendi tertium, habeant hanc potestatem à partibus, presumendum est, quod inducerentur ad eligendum gratum partibus; Et cum voluntates partium sint discordes, quia quilibet pars vellet habere tertium sibi gratum, de facili isti non concordarent in electione tertii; sed in secundo casu iudex habet potestatem compellendi arbitros à iure: vnde praesumitur, quod tam ipse, quam arbitri exequeretur officium suum laudabiliter in electione tertii. *vt infr. c. prox. & gl. in d. §. princp.*

Cap. 13. Cum à nobis.

VALET compromissum factum in vnum, vel in plures, vt ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint.

QVIA cum arbitri, si nolunt per se causam definire, debeant in hoc casu eligere alios ab initio, qui illam terminent, cessat ratio inconuenientiae, ne, post longum tempus litigii, res sit futura sine exitu, prout esset in casu. *c. prox. preced.* quando scilicet, fieret compromissum, vt arbitri eligerent tertium in casu discordiae inter ipsos. *Ab. hic. & supr. in c. prox. nu. 3.* Ideo cum hic non sit periculum, vt discordia addatur discordiae, cessat illud malum fundamentum longitudo in litis, quod videbatur obitare, & poterunt arbitri ab initio causae, antequam per ipsos illa examinetur, alios ad eam deputare. *vt in tex. & l. non disting. §. questum. ff. eod.* Vel dic, quod per hoc cap. intelligitur, quando par-

Ration. iur. Pontif. Lib. 1.

tes dant potestatem eligendi incertum arbitratorem, & amicabilem compositorem, qui facilius admittitur, & in eius electione facilius concordabitur, quam in electione incerti arbitri; quia si dictum arbitratoris est iniquum, redigitur ad arbitrium boni viri, & sic non potest multum offendere. *l. societ. §. arbit. ff. pro soc.* Sed *cap. prox. prac.* loquitur de electione incerti arbitri, in quem difficultus concordabitur; quia eius arbitrium, & laudum, siue sit æquum, siue iniquum tenet, & ei esse parendum. *d. §. arbit. quod intellige,* dummodo non sit dolosum, vel contra leges. *c. exam. de confir. tit. vel inutil.*

Cap. 14. Compromissum.

COMPROMISSVM, ante sententiam latam, finitur morte alterius compromittentium, vnde non transit in heredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso.

QVIA arbitria sunt stricti iuris. *gl. hic. & compromissum non extenditur nisi ad ea tantum, de quibus in eo expresse cauetur. supr. c. cum dil. & l. non disting. §. ex offi. ff. eod.* Et quoniam arbitri communiter eliguntur amici, & compromittentes recesserunt à iudice ordinario propter confidentiam specialem, quam habent in arbitris, in quos compromiserunt, quare ratio non vendicat sibi locum in hærede; Nam hæres quandoque non est ita amicus, vel notus arbitro, sicut erat defunctus. *Ab. hic.* Et facit propter eandem rationem, quod in simili dicitur de executoribus testamentorum, quorum officium iniunctum non transit ad heredes. *vt not. gl. in c. fin. de testam. in 6.* Ideo cura arbitri fuerint assumpti sub specie amicitiae, & confidentiæ personalis, non debet compromissum, ante sententiam latam, transire ad hæredem, de quo in compromisso cautum non fuit. *vt in tex. & d. l. non disting. §. quæsitum.* Sed si sententia, vel laudum esset latum ante mortem vnus, vel amborum compromittentium, licet non sit mandatum executioni, nihilominus transit in hæredem. *l. quamuis. & l. diem proferre. §. 2. ff. eod.* Nam, ex quo fuit lata sententia ante illorum mortem, cessat ratio, vt hæres possit propter diffidentiam grauari, vt dictum est superius, & not. supr. in c. ex parte. Vnde nota quod natura compromissi tenet medium inter naturam societatis, & iudicii; Nam societas nunquam transit in hæredem, etiam si fuit dictum, quod transfret, licet hæres teneatur ad reddendam rationem, & ad alia accessoria ad societatem. *vt in l. nemo potest. & l. cum duobus. ff. pro Soc.*

R

Iudi-

Judicium autem transit in hæredem, licet non sit dictum quod transiret, vt patet in *c. presentata. de testam. & in l. oratione. ff. de scr. & l. vnic. C. nec ex delict. defunct.* Compromissum vero non transit in hæredem, nisi sit dictum. *vt in tex. & l. sed, & interpellatur. §. fin. ff. cod.*

In Sexto. Cap. I. Si ex tribus.

SI ex tribus arbitri duo concordant in summa, tenet illorum sententia.

QVIA arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. *l. 1. ff. cod.* Et quoniam in iudiciis, quod sit a maiori parte iudicum, censetur factum ab omnibus iudicibus. *c. prind. extr. de offic. deleg.* Ideo similiter standum est maiori parti arbitratorum, vt si sint tres, sufficiat concors laudum, siue sententia duorum. *vt in tex. & extr. cap. 1.*

SI omnes concordant, tenet sententia de summa minori.

QVIA maior numerus includit in se minorem. *c. plus semper. infr. de reg. iur. & l. 3. ff. de adm. legat.* Et quoniam, vbi verba sunt diuersa, si fieri potest, reducenda sunt ad consonantiam communem, præsertim ad actum sustinendum, vt potius valeat, quam precat. *Gemin. hic. num. 3.* Ideo licet arbitri sententiantes in summa diuersa, non conueniant per expressam, & explicitam sententiam in eadem summa minori, conueniant tamen in ea implicite, & consecutiue per naturam rei, in qua ad summam continetur. *vt in tex. & arg. c. si qui dedit. 2. q. 1.*

Cap. 2. Vt quæstionibus.

SI ex tribus arbitri vnus volit, examinando, vel designando, negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille præsens esset.

QVIA si omnium arbitratorum esset necessario habendus assensus, & expectanda præsentia, quæstiones, propter eorum voluntariam, seu malitiosam absentiam, plerumque manerent indecisæ. *vt in tex.* Et quoniam superiores debent prouidere, vt, quam citius commode fieri potest, finis litibus imponatur. *a. finem. de dol. & contum.* Ideo licet de iure ciuili duo arbitri, absente tertio, quamuis fuerit requisitus, procedere non possint, nisi dictum fuisset in compromisso, quod, si vnus eorum interesset non posset, alii duo in causa procedere

re valeant. *l. si in tres. ff. cod. de iure tamen canonico, vt litibus finis celerius imponatur, statuitur, vt duo arbitri procedere possint, requisito tertio, & venire nolente. vt in tex. & supr. cap. prox.* Lex autem ciuilis requirebat præsentiam tertii, & volebat, quod eius contradictio non noceret, fed absentia sic, quia si ille fuisset præsens, forsitan traxisset alios in suam partem. *d. l. si in tres, & facit c. Nicana. dist. 31.* Et est simile, cum dicimus, quod quando quis tenetur consilium requirere, non tenetur illud sequi. *vt notatur. extr. in c. cum olim.* Et sic in electionibus plus nocet contemptus, quam contradictio. *c. venerab. & c. bona. il. 2. extr. de elect.* Sed decretalis ista voluit fingere illum præsentem, & contradicentem, ex consideratione æquitatis, vt litibus citius finis imponatur. *vt in tex. ex quo si fuisset præsens, & contradixisset, adhuc aliorum duorum laudum teneret. supr. c. prox.* Et sic diuerso respectu fuit vtriusque iuris bona consideratio; Et est simile, quod notatur in *c. cum contingat. extr. de iur. iur. & c. fin. de prescript.* Sed quæritur, quando lex ciuilis contradicit Canonici, vel est contra, in foro seculari cui sit standum? Distingue, quod, aut loquimur in spiritualibus, & pertinentibus ad fidem, & vbi que stamus canonici. *c. Ecclesia Sancta Maria. extr. de consuetudine.* Aut loquimur in temporalibus, & tunc, aut in terris subiectis ecclesiæ, & sine dubio stamus Decretalibus. *Franc. hic.* Aut in terris subiectis Imperio, & tunc, aut seruare legem est inducere peccatum, vt quod præscribat possessor malæ fidei, & tunc stamus canonibus. *gloss. in c. 2. infr. de reg. iur.* Aut non inducit peccatum, & tunc in talibus terris stamus legi. *vt extr. qui si sint legit. c. per venerab. & gloss. hic. vers. lex. Et Bart. in l. priuilegia. C. de Sacr. iur. ecclies.* Quando vero discordant canones, & dicta sanctorum, potius iudicandum est secundum canonem, quam secundum dicta sanctorum, nisi illa sint fundata in nouo, vel veteri testamento. *gloss. in c. de libello. dist. 20.*

CIRCA iudices autem antiqua iura seruentur.

QVIA iudices maiori maturitate creantur, quam arbitri. *c. statutum. supr. de rescript.* Et quoniam lex sicut ex causa potest mutari, ita non est sine causa varianda. *c. erit autem lex. dist. 4. & c. non debet. extr. de consang. & affinitate.* Ideo circa iudices cum fuerint antiqua iura sufficienter statuta, non immutantur, sicut suppleantur ea, quæ non ita complete disponebant circa arbitros. *vt in tex.* Præterea, in iudicibus

rigor attenditur, quia clementiores lege esse non debent. *Authem. de iudic. §. oportet. coll. 6.* Arbitri autem pronunciant, prout ipsis videtur, & plerunque eliguntur amici, & possunt esse viles. *extr. c. compromissum.* Ideo ius magis circa illos prouidere, & considerare voluit, quam circa iudices, quibus sufficienter per alia iura

est prouisum. *vt in tex. & glos. fin. hic.* Quæ autem sint iura antiqua disponentia de iudicibus, circa eorum facultatem in pronuntiando, late enumerantur hic per *gloss. & not. in cap. prudens. extr. de offic. deleg.*

Finis Primi Libri Rationalis Juris Pontificii.

AUCTORE
IOANNE BAPTISTA VIVIANO.

*Ad laudem omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus
sancti. AMEN.*

INDEX RERVM, QVARVM REDDITVR RATIO IN HOC PRIMO

LIBRO.

A

- A**bbas quam potestatem habeat in monasterio. pag. 22.
- Abbas quis eligi debeat. 62. & 166
- Abbas Cisterciensis privilegia. 148
- Abbas quos ordines conferre possit. 162
- Abbas quando tenetur ire ad synodum. 264
- Abbatissa excommunicare non potest. 265
- Absolvendus ab excommunicatione, vel peccatis, quid exprimeret debeat. 237
- Absolvere in articulo mortis quis possit. 241
- Absolutio per vim extorta, non tenet. 262
- Absolutio ab excommunicatione à quo demandari possit. 303
- Absentia quando equiparetur morti. 222
- Actus cui attribuitur in litteris facultatis. 33
- Adulterii causa quando non possit agi per procuratorem. 284
- Advocatus quis esse prohibeat. 261. & 281
- Alienatio facta causa mutandi iudicii, non impedit rescriptum obtinentem contra alienantem. 308
- Altitudo quando iterum benedicantur. 175
- Anima rationalis est de fide tenenda forma homini. 9
- Animarum cura cui committenda. 168
- Annalia habentes in beneficium intra quod tempus illa percipiant. 133
- Appellatio cur non admittatur à vicario ad episcopum. 42
- Appellans ad curiam in causa benefitiali quid observare debeat. 127
- Appellationis forma qua fit, & illius omisio quid vitiet. 130
- Appellationi per quem actum censeatur renunciatum. 204
- Appellationis remotio quid importet. 212
- Appellatio à quo subdelegato fiat. 202. & ad quem. 210. 212. 216
- Appellatio cur non interponatur à correctione nisi excedatur. 242
- Arbitri sunt in dispari numero eligendi. 308. & quid sit faciendum, eis discordantibus. 309
- Arbitri assignant terminum ad probandum, & ipsi quomodo per iudicem compellantur. 216
- Ab arbitris iuris appellatur ad Papam. 224
- Arbitrium continens peccatum, non valet. 309
- Arbiter et. Et us à clerico non potest praeiudicare ecclesiae, etiam ad vitam clericum. 309
- Arbitrium non potest fieri ab ecclesia in praeiudicium superiorum. 310
- Arbiter non potest iudicare ultra compromissa; ideo coram eo non fit reconventio. 310
- Arbiter quando teneatur requirere consilium alicuius. 312
- Arbitrium de spiritualibus in laicum solum fieri non potest, sed simul cum clerico sic. 311
- Arbitrorum sententia quomodo in panis interpretetur. 313
- Arbitri duo quando procedant sine tertio. 314
- Arbiter post sententiam assumptus, quid possit. 312
- Archiepiscopus quid possit ante pallium, & quid post. 61. & 240
- Archiepiscopus à quibus consecratur. 153
- Archiepiscopi iurisdictionis quando se extendat in subalternos suffraganeorum. 240. & 248
- Archiepiscopus quomodo puniat suffraganeos. 249
- Archiepiscopus quibus possit committere causam ad se delatam. 241
- Archidiaconi officium. 189. & eius iurisdictionis. 190. & 191
- Archipresbyterii officium. 192
- Auditor causa quando recusetur. 202
- Auditor in Romana curia quid possit. 44
- Avaritia etiam suspicio in impositione poenae evitanda. 244

B

- B**aptisma est unum, & quomodo conferat gratiam. 9
- Belli tempore qua persona debeant securitate gaudere. 271
- Beneficium primum in impetratione secundum coram quo fit exprimendum. 31
- Beneficium gratia attenditur ex data. 35
- Beneficium expectans, quando perdat gratiam alterius. 44
- Beneficia

Deus scientia deicit iam promotum ad curam animarum.	168	Delegati plures quando separatim cognoscant.	222
Delegatus per plures litteras sub eadem data, quid facere debeat.	198	Delegato mortuo, quando procedat successor in dignitate.	241
Delegatus Papa quando subdeleget. 198. & eius potestas in causa.	201. 218	Diaecesis, territorium, & districtum, in quibus differant.	125
Delegati iurisdictio quando expiret.	199. 200. 214	Diaecesis, qua iura servare debeant.	169
Delegatus quando imponat poenam arbitriariam.	199	Diaecesis divisio quibus noceat, & quibus profit.	228
Delegatus quid possit per simplicem causa commissio-nem sibi faciam.	200	Dispensatus ad ecclesiam non potest sine causa remoueri.	177
Delegatus quando subdelegare possit, & suam sententiam quando exequatur.	200	Dispensatio est odiosa.	180
Delegatus quomodo pareat ordinarius.	ibid.	Dispensatio ad qua se extendat in beneficio per eam.	252
Delegatus officium in reum absentem.	201		
Delegatus quam formam servare debeat.	ibid.	E	
Delegatio quando transeat ad successorem.	ibid.	Ecclesia vniuersalis est vna, extra quam nemo saluatur.	4
Delegatio quid importet in quaestione de iure presen-tandi.	202	Ecclesia vacantis bona vsurpantes, qua poena afficiantur.	95. 256
Delegatio facta pluribus, quando per vnius sententiam exequatur.	ibid.	Ecclesia vacantis bona, hodie ad quos spectent.	113
Delegatio quando recusetur. 203. Et quando a subdelegato appelletur ad primum delegantem.	ibid.	Ecclesia cathedralis administrator quid possit.	114
Delegantis morte, quando expiret iurisdictio delegati.	ibid.	Ecclesia cathedrali vacantis Papa dat visitatorem.	150
Delegati iurisdictio perpetuat per citationem.	ibid.	Ecclesia concessa minori ex dispensatione, per quem interum regatur.	163
Delegati duo quando procedant sine tertio.	204. 206	Ecclesia laesa per quod tempus restituatur.	307
Delegati duo, quando vnus procedat sine alio.	204. 207	Ecclesia cui sit committenda.	163. 364.
Delegatus ad tempus, per quod tempus expectet contumacem.	207	Ecclesia laesa quando peccat restitutionem in integrum.	302. 305. Etiam contra aliam ecclesiam.
Delegatus ex qua causa remoueat.	208	Ecclesia erecta in cathedrali a quibus eximitur.	266
Delegatus Papa per quod tempus exequatur sententiam.	ibid.	Ecclesie quis seruiat, absente rectore causa studii.	108
ibid. Et quid subdelegare possit. ibid. Quando compellat suscipere subdelegationem.	211. Et quando ordinarius ad exequendam eius sententiam.	213	Electio quando facienda. 54. qua confirmanda, & qua non.
Delegatio probari debet.	214	Eligendorum ad beneficia curata qualitates, qua esse debeant.	58
Delegatus quando teneatur admistere subdelegatum sui collega.	215	Eligens indignum, qua poena afficiatur.	59. 67
Delegatus pronuntians se non iudicem, iurisditionem amittit.	216	Eligi iterum qui possit.	61
Delegata iurisdictio ad quos extendatur.	217	Eligentes qua libertate debeant gaudere.	62
Delegati aetas requisita.	ibid.	Electores quando compromittere possint.	65
Delegatorum plurimum potestas quando expiret per mortem vnius.	218	Electio de uoluntate quomodo fiat.	66
Delegatus, etiam principis, quando subdelegare non possit.	ibid.	Electio cuius possessio attendatur.	ibid.
Delegatus quando non cognoscat de appellatione a subdelegato.	220. 222	Eligendus ad ecclesiam regularem qualis esse debeat.	68. & 74
Delegatus quando cognoscat causam recusationis.	220	Electio cuius appellatio impediatur.	68
Delegati, & vicarii episcopi recusatio tractatur coram episcopo.	ibid.	Eligendi commissarius quando reuocari possit.	70
Delegatus suspectus quando possit subdelegare.	221	& 71	
Delegatus quando possit causam subdelegatam reuocare.	ibid.	Eligendi consuetudo quid possit.	ibid.
		Electio Imperatoris ad quos spectet.	72
		Electores absentes quando vocandi.	73
		Electorum contemptus quando noceat.	73
		Eligendus in abbatem qui sit.	74. 80
		Electio cum postulacione concursus qualiter admittenda.	74
		Eligentium negligentia per quos supplenda.	75
		Eligendi forma in cathedralibus, qua esse debeat.	76.

Electio per procuratorem quando fieri possit.	76	Electio negotiorum prosequentes, quos fructus percipiunt in absentia.	105
Electio clandestina reprobatur.	77	Electum impugnans, quando possit in oppositionibus variare.	ibid.
Electio indobite facta à secularibus consentiens quomodo puniendus.	ibid.	Eligendi vocem quando Canonicus non habeat, & non agat de contempu.	106
Electus quando petat confirmationem à Papa.	78	Electio professorum, qui interesse possint.	ibid.
Electus, quando admittit ante confirmationem.	90	Electio, que per ordinarium confirmetur.	ibid.
Electio nis expensa per quos facienda.	92	Eligi potest abbas in Episcopum.	109
Electio nem quomodo sequatur collatio.	79. & 81	Electio nes que confirmantur per legatum de latere.	110
Electio abbatis ad quos pertineat.	79	Electio ad quos deuoluatur, compromissario non eligente.	ibid.
Electio debet fieri verbo.	80	Ebrendo indignum, quam penam compromissarius incurrat.	111
Eligendi in ecclesia non competit laico, & cur competit ad ius presentandi.	81. & 84	Eligendi procurator, quomodo constituatur.	112
Electio quando requirat aliorum consilium, & quomodo.	81	Electio quando cassetur, cassata confirmatione.	ibid.
Eligendi qui non possint.	83	Eligi qua possit, & qua possit eligere, de monialibus.	114
Electores, quando variare non possint.	84	Electio nes monialium perturbantes, quomodo puniuntur.	115
Electorum impeditio quando currat tempus.	86	Electio nem post appellationem confirmans, quomodo puniatur.	119
Electio intra quod tempus possit impugnari. 86. & pena falso opponenti. ibid. Et quid exprimat ab ea appellans.	89	Electio quando possit fieri per plures procuratores.	120
Electio qua vota requirat.	87	Eligere quando quis possit vnum nomine proprio, & alium nomine alterius.	ibid.
Electio Romani Pontificis qualiter fiat.	88	Eligere quis non potest in absentia per episcopalam.	121
Electio intra quod tempus sit presentanda, intra quod per electum sit consentendum, & intra quod confirmatio petenda.	91. & 92	Electi confirmationem debes precedere citada in ecclesia, an quis opponere velit.	ibid.
Eligentes indignum quando priuentur.	92	Electi ad prelaturam quando religiosus possit.	122
Eligentes quando non possint opponere contra electum.	92	Electio Papa vis facienda.	125
Electus quando per minorem partem impugnetur.	93	Electio Papa per quos Cardinales fiat.	126
Electio quando per appellationem ad Papam suspendatur. 93. Et quando ab appellatione illa possint partes recedere.	ibid.	Electi, qui tenentur ire ad curiam, adstringuntur etiam sede vacante.	ibid.
Electio nis defectus quomodo examinandi.	94	Electi euntes ad curiam, non tenentur ibi morari, sede vacante.	128
Electio nes ecclesiasticas directe, vel indirecte impediennes, puniuntur.	95	Electus religiosus, ubi tenetur habere licentiam consentiens, intra quod tempus illam petat.	134
Electi qui debent petere confirmationem à Papa, quod tempus ad hoc habeant.	98	Emptor quid recuperet ab ecclesia restituta in integrum.	302
Eligentes quando debeant pro confirmatione, adire Papam.	99	Episcopus prescribit contra capitulum.	49
Eligendi facultas in primatione canonicorum, ad quos deuoluatur.	101	Episcopus quando dispenset in electione simoniace facta.	85
Electum impugnans, quid iurare debeat.	101	Episcopus quando dispenset super ordine, & residentie causa studii.	107
Electio nis pronuntiatio per vnum est facienda.	ibid.	Episcopi vicarius, quando det dimissoriales ad ordines.	152
Electio nis forma seruanda per compromissarium.	102	Episcoporum translatio spectat ad Papam.	136
Electio, que possit per religiosos approbati.	ibid. & 104	Episcopi cessio quando per senectutem admittenda.	139
Electio nes dua per aliquem prosequi non possunt.	103	Episcopatus cedendi legitima causa, qua sint.	142
Electores quando possint variare ab electione facta.	ibid.	Episcopus, qui renuntiauit, quando possit ad episcopatum reassumi.	145
Electio nis consentiendi licentia, à quo sit per religiosos impetranda.	104	Episcopus, qui renuntiauit, quando possit ordines conferre.	162
Eligi qui possint in abbatem.	ibid.		

Ima canonicum omnes ligat 2
 Iurisdiclio in vna diocesi, quando se extendat in aliam
 253
 Iuramentum de renuntiando non extenditur ad non
 repetendum 300

L.

L Aici non possunt statuere super rebus, vel personis
 ecclesiasticis 11. & 12
 Latus potest esse procurator in causis spiritualibus
 290
 Legati officium. 228. & eius potestas 229
 Legatus per relationem causa factam ad Papam, in
 illa definit esse iudex ibid.
 Legatus de latere, quae beneficia conferat. 230. Eo pre-
 sente, minor legatus dimittit officij executionem
 ibid.
 Legatus non de latere, quos excommunicatos absoluat
 ibid.
 Legati statuta durante, etiam legatione finita. 231. eius
 delegati iurisdiclio quando expires. ibid. & quando
 reservationes 232
 Legati non Cardinales quando conferant beneficia
 231
 Legatus Papa habet iurisdiclionem ordinariam ibid.
 Legati collatio per taciturnitatem prioris beneficii
 quando vitietur 233
 Lex cur prodatur, & eius effectus. 1. quando obligare
 incipiat 2
 Lex diocesana in quibus differat à lege iurisdiclionis
 243
 Litis contestatio quando facienda 263

M.

M Auidatum generale ad negotia, etiam ad iudicia
 se extendit 293
 Manus impositio pratermissa in ordinando, quomodo
 supplenda 275
 Medico quando imputetur mori infirmi 265
 Membri defectus quando impediatur ordinari 284
 Metus amissionis bonorum, quando rescindat actum
 292
 Metus, qui potest cadere in constantem virum qualis
 sit 301
 Metropolitanano quodam iuramentum à suffraganeo
 praefertur 265
 Monachus quando possit in diuersa religione mini-
 strare 255
 Monachus in quibus causis possit postulare
 Monialium electiones, & quae sint in eis obseruanda
 114
 Mors non inducit positionem noua voluntatis 272
 Mulier, quando possit esse arbitratix 109

O Bligaturati. Inimicis quibus non fieri possit 183
 Occononus quando in ecclesia non valet ponen-
 dus 236
 Officium Camerarij, & summi Penitentiarij, di rat
 etiam mortuo Papa 224
 Officialis per generalem commissionem quid possit
 197
 Officialis in terris ecclesiae quomodo ponendi 267
 Ordines sacri quibus diebus conferantur à Papa 152.
 Et quibus ab alijs episcopis. ibid. & 155. Et quibus
 minores 252
 Ordinari qui non debent. 153. 156 & 183. Qua licen-
 tia requiratur in religioso ordinando 153
 Ordines extra debita tempora puniendus. & simili-
 liter ordinatus 154 & 156
 Ordinari quando non debeat Gracis à L utinu, nec è
 contra 154
 Ordinum in executione qui dispenset 156
 Ordinatus à Papa in quibus honoretur, & in quibus
 granetur 155. & 263
 Ordinatus in sacris sine titulo, quomodo prouidendus
 267
 Ordinandorum aetas 170
 Ordinatus prius est preferendus 262 & 266
 Ordinatus criminofus quam panam incurrat 157
 Ordinari quando possit vlti rati onem 157
 Ordinans clericum alienum, quam panam incurrat
 158
 Ordinandi à quo sint subditi, episcopo suspenso 159
 Ordinare, & dimissoriae dare, qui Episcopi possint
 ibid.
 Ordinandus quando presumatur dignus, & quid de
 eo respondendum 161
 Ordinatus ab excommunicato per quos dispensetur
 162
 Ordinarius quando suppleat negligentiam delegati.
 238. & quando abbatu ibid.
 Ordinarius quando per rescipsum censeatur factus
 delegatus 261

P.

P Alla, quantumcunque nuda, seruanda 273
 Pactum de resignando beneficium pro re temporali,
 non valet 274
 Pactum de succedendo post mortem prelati: in ecclesia,
 non valet 1011
 Pactum in prauidicium alterius ecclesiae, non tenet 274
 Pacto in spiritualibus, quomodo in peccatum, vel de
 re turpi, aut impositum, non valet 275
 Pactum de augenda pensione pro successione in ecclesia
 non valet 274

I N D E X.

Pallium quando archiepiscopo tradendum. 55. ubi illo vii posit. 137. 138. quid per illum conferatur. 137.
Papa semper. & ubique illo utitur. **137.**
Pally traditio quando per criminum obiectum retardetur. 139
Papa mortuo extracuriam, ubi sit facienda electio, & que seruanda. 88. 135. & quid in illa non possit excipi contra Cardinales. 126
Papa potest renuntiare papatui. 146
Pape subsunt omnes Christiani. 134
Papa habet vtrumque gladium. 267. Omnes iudicat, & à nemine iudicatur. 269
Pape morte audita, est à fidelibus pro eius anima, & pro bona electione futuri Pontificis orandum. 89
Parochialis cui conferenda. 97. in ea quid à paracho praestandum. 164. super eius residentia quando, & per quem sit dispensandum. 97. cui possit commendari. 98
Papae huius quod tempus habeat ad ordines suscipiendos. 109. & pœna illos non suscipientes. 109
Patriarchali ecclesia vacanti, est per Papam prouidendum. 134
Patriarcha hanc quam iurisdictionem habeat. 239
Pœna restringenda. 13. quomodo sint imponenda. 212. 219. 244
Pœna partu impediens. causa progressum 212
Pœna violentis sigilla, & aperientis literas alterius. 215
Pensionibus quando non sint beneficia grauanda. 152
Postulatio qua sit admittenda. 51. quando possit in ea variari. ibid. qui sit postulandus. 52. qua forma in ea seruanda. ibid. & 53
Postulatus officium, quibus sit interdicitum. 281
Prelatus celans subditorum delicta quomodo puniendus. 252
Prelatus quando succedat in bonis clericorum obtentum. 257
Prelatus non debent discurrere. praesertim habitu tractato. 262
Prelati venientes ad curiam non debent inde recedere sine licentia Pape. 270. & contrafacientes, quam pœnam incurrant. ibid.
Primicerij officium quid sit. 123
Prohibitum à lege est peccatum. 10
Promoti in curia intra quod tempus debeant expedire litteras. 133
Procurator quando possit prorogare iudicij iurisdictionem. 214
Procurator debet docere de mandato. 292. quando possit reuocari. 286. 292. quando à domino repetat expensas. 285. datus in solidum cum pluribus, quando praesertat alius. 288

Procuratorem constituens debet plena libertate gaudere. 286
Procurator quomodo sit constituendus à reo, & quomodo ab actore. 287. reuocatus, quando licite interueniat in iudicio. 289. quando teneatur prosequi causam appellationis. 299. quando possit dare alium procuratorem. 281. datus ad negocia liberum agit, quam datus ad iudicia. ibid. non potest impedire dominum, ne interueniat in iudicio, 292. quando possit reuocare à se substitutum. ibid. generalis, quando agat exigentia speciale mandatum. 293
Procurator excommunicati à quibus repellatur. 290
Procurator potest esse laicus in causis spiritualibus. ibid.
Procurator substituens, quando etiam ipse remaneat procurator. 293. ad iudicia debet esse maior. 25. annis: ad negotia maior xvij. 294. constitutus cum alio, quando possit solus agere. 295. datus cum alio in solidum, si dimisit negotium, quando reasumatur. ibid. constitutus simpliciter cum alio in causis spiritualibus, quando solus agat. ibid. qui renuit acceptare mandatum, quamdiu penitere possit. ibid. quando censetur reuocatus per domini comparitionem. ibid. quando possit constitui religiosus. 297
Procurator habens speciale mandatum ad aliqua, ad qua alia se extendat. 297. datus à rectori ecclesie cessat per illum mortem. 298. ad qua obligetur per acceptationem procuratoris. 297
Procurator ad contrahendum matrimonium, debet habere speciale mandatum. 296. & quando substituat ibid. & reuocatus, etiam ignoranter, non contrahit. ibid.

R

Reges quomodo vngantur. 173
Recusari quando possit locum ad iudicium, & quando index. 215
Regulares quid possint in ecclesia inuisionatone ipsorum. 249
Religiosi sufficit licentia superioris sine consensu ad consentiendum in electione de ipsis factam. 104
Religiosus ordinandus quam licentiam habere debeat. 153
Religiosi debent habere syndicum, qui causas monasterii defendat. 258
Religionis professio facta per timorem, quando teneat. 292
Renuntiatio prelatura, quando intelligatur facta, & pra iudicet. 146
Renuntiandi cause legitima, que sint. 143. seq. & per quem admittenda. 146

Renun-

Renunciatio, quando dicatur fieri in fraudem. 146
 Renunciatio potest fieri per procuratorem specialem. 147
 Renunciatio beneficii facti a per metum quando non tenet. 300
 Res amissa quomodo probentur, & super eis qualiter iuretur. 161
 Rescriptum, cui privilegio deroget. 14. in eo, qua clausula subintelligantur. 15. posterius quando deroget priori. 15. 23. quando per falsam latinitatem vitietur. 21. quomodo interpretetur. 20. que sit pena malitiose impetranti, & simplicitas quando excuset. 21. in executione plurium rescriptorum ad delegatos, quomodo cognoscatur ordinarius. 23. que subreptio, vel obreptio vitiet. 24. ad quas dictas extendatur. 25. per quos possit impetrari. ibid. quando debeat cognoscere iudex ad quem. 26. statum data priorum, non presentationi. ibid. & 35
 Rescripto impetrato, per quem actum intelligatur renunciari. 26
 Rescriptum, quando non possit per procuratorem impetrari. 27
 Rescriptum ad quos extendatur. 27. 28. ordo in eo exprimendorum. 29. in rescriptis ad beneficia, qua sit intentio Papae. 29. in directis ad excommunicatorem, quid per eum sit faciendum. 30. poena abutentis rescripto. 31. qui sint in rescripto exprimendi. ibid.
 Rescriptum Papae directum ordinario, quando ei detur non a iurisdictionem. 242. 248
 Reus quomodo sit per rescriptum conveniendus. 43
 Restitutio in integrum, quando ecclesia detur. 302. 306. 307 quando maiori. 303. quando minori. 305
 Restitutur ecclesia laesa, etiam contra sententiam Papae. 304
 Restitutionis causa quomodo tractetur. 304. quando suspendat executionem sententiae. ibid. a quibus sit postulanda. 305. intra quod tempus. 307
 Romani Pontificis electio quomodo facienda. 56. 33
 Romanus Pontifex cur non viatur baculo pastorali. 174

S.

Sacerdos qui ordinari debeat. 168
 Sacramentum Altaris non potest confici, nisi per sacerdotem rite ordinatum. 4
 Sacramenta convenienter sunt septem. ibid.
 Sacrificia officium quod sit. 193
 Senatorii Romani electio de quo sit facienda. 100
 Sententia lata contra absentem, quando sit nulla. 183
 Sententia quando sit in procuratoris ferenda, & quando in dominum. 280
 Sepeliri quando quis non possit in loco solito per pactum

ab eo factum. 275
 Sepultus à schismatico quando sit exhumandus. 175
 Seruus ordinari non debet. 180. & quid si ordinetur. 181. quae operas possit in eum dominus retinere. ibid. in quibus sequatur ventrem. 182
 Sixti Quarti concessiones ordinarii Regni Franciae. 272
 Spiritus sanctus à Patre, filioque procedit. 6
 Statutum quos liget. 14
 Subdelegatus subdelegare non potest. 210. ab eo, ad quem appelletur. ibid. quando recusetur. 211. eius facultas. 212. quando possit à delegatore moveri. 216
 Subditus quando possit impedire dominum mutationem. 267
 Suffraganei excommunicati iurisdictioni non deo voluntur ad metropolitanum. 149
 Subdiaconatus ordo est sacer. 174
 Subdiacono sit manuum impositio, qua si fuerit praetermissa, suppletur. 171
 Suspendus à beneficio, quando illo priuetur. 175
 Succedens delegato in officio, quae possit de commissis ad illum. 243
 Successor in officio, quando incurrat in excommunicationem praefessorum. 196
 Symbola fidei qua sint. 4
 Syndicus est à monasterio habendus. 198
 Synodus episcopi quando adstringat abbates, & alios sacerdotes ad interessendum. 164

T.

Tempore belli, quae persona debeant securitate gaudere. 170
 Testibus quis debeat administrare expensas. 63
 Testium receptio quando subdelegetur. 221
 Testari de quibus possit per clericum. 257
 Timore facta quando rescindantur. 299
 Tomus ac ius conferenda. 160. 161
 Transactio tollit contraria iura partium. 277
 Transactio facta à pralato, quando possit impugnari per capitulum. 277
 Transactio super beneficio ecclesiastico, vel eius annexu fieri non potest. 278. 279
 Transactio quando obliget pralatum, & non ecclesiam. 278. 279
 Transactio à mediator non potest impetrare beneficium vacans per illam. 279
 Transactio inter partes, quando sit à iudice procuranda. 280
 Trenga quibus diebus servanda. 270
 Trinitatis sanctissime cognitio, & eius vestigium in creaturis, quomodo habeatur. 2

I N D E X.

Trinitatù persona quomodo distinguantur.

5 Vicarij quomodo seruire compellantur. *ibid.*
 Vicarij perpetua quando dicatur ecclesia curata. [197](#)
 Vicarij episcopi recusatio tractatur coram episcopo.

V.

Vacante episcopatu, quid possit capitulum. [166](#)

Virilium abscisso quando impediat ordinari. [184](#)

Vestimenta sacerdotalia, quando sint iterum benedicenda. [175](#)

Visitans nomine episcopi, à quibus, & de quibus sit providendus. [254](#)

Vicarius episcopi quando det dimissoriales ad ordines. [159](#)

Visitatio monasterij quomodo per episcopum facienda. [259](#)

Vicarij officium quod sit. [195](#)

Vtramontani, quando possint ab alieno episcopo ordinari. [188](#)

Vicarius plures vnus habere non potest. *ibid.*

Vniuersitas scholarium potest procuratorem constituere. [285](#)

Vicarius non potest substituere vicarium. [196](#)

Vniuersitas scholarium potest procuratorem constituere. [285](#)

Vicarij Papa turis dicitio. *ibid.*

F I N I S.

Cav. G. DE GIACOMO
Via ...
FERRARA
77

